BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XX
D
30
NAPOLI

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE

Ex variis ante editis, præſertim ex

ALEXAND. SCOTI,

JO. KAHL, BARN. BRISSONII,

ET

JO. GOTTL. HEINECCII

ACCESSIONIBUS;

OPERA ET STUDIO

B. PHILIP. VICAT,

Juris utriuſque D. & Profeſſoris

Editio Secunda

Auctior atque emendatior

TOMUS PRIMUS

A–C

NEAPOLI MDCCLX

SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER

Cum Privilegio S. R. M.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE III

Google

VIRO . AMPLISSIMO

C A R O L O

COMITI . DE . FIRMIAN

A . CONSILIIS . INTIMIS . AC . CVBICVLARIO

FRANCISCI . I . IMPERATORIS

ET

MARIAE . THERESIAE . WALBVRGAE

EIVS . CONIVGIS . SPECTATISSIMAE

ADMINISTRO . SVPREMO

REGIARVM . STATIONVM . ITALIAE

PROGVBERNATORI

MANTVAE . SABVLONETAE . ET . BOZOLI

ARBITRO

NOMINE . SACRAE . AC . CAESAREAE . MAIESTATIS

APVD . REGIMEN

GALLIAE . CISALPINAE . AVSTRIACAE

GENERE . MORIBVS . DOCTRINA

CVNCTIS . MORTALIVM . COMMENDATISSIMO

AB . AETATE . PRIMA

AD . ARDVA . EXPEDIENDA

MAXIMA . CVM . NOMINIS . SVI . DIGNITATE

COMPARATO

CVIVS

FIDES . PRVDENTIA . SAPIENTIA . CONSTANTIA

IN . REBVS . DIFFICILLIMIS . GERENDIS

†

QVA . LEGATIONE

APVD

CAROLVM·REGEM. NEAPOLIS. ET. SICILIAE

QVA . CETERIS . MVNIIS . RITE . PERSEQVENDIS

MIRE . ELVXIT

PROFECTO . IMMORTALE . DECVS

SIBI . SVISQVE

REDDITVRA

IOANNES . GRAVIER

VOCABVLARII . VTRIVSQVE . IVRIS . EDITIONEM

PATRONO . BENEMERENTISSIMO

IVRE . MERITO . DEBITAM

D. D.

JOANNES GRAVIER

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

EN tibi ſiſtitur Prima Pars *Vocabularii Juris Utriuſque*, cujus Auctor eſt Cl. Philippus Vicat, quam brevi aliæ ejuſdem Partes ſequentur. Atqui paucis te nunc volo, ut vel ſub initium teneas, quid me excitarit, ut *Vocabularium* iſtud ederem, quidque in re tanta equidem præſtiturum putem. Hæc duo ſi recte demonſtravero, futurum auguror, ut meam operam fruſtra mihi non fore prædicaveris.

A primo ordior. Habe, me jamdiu agitari deſiderio aliquid edendi, ut pro eo ac poſsem commodum omne afferrem iis, qui litteris operam dant. Et quamvis viribus meis nequaquam reſ-

† ij pon-

pondere videbam ea, quæ in dies typis digna ob oculos obverſabantur, id tamen me a tam gravi cogitatione minime abſtinebat; quinimmo eo magis eamdem ob cauſsam ſollicitabar. Hinc primum curavi, ut nonnulla ſelectiora Opuſcula, quæ meis ſumtibus in lucem prodire ſategi, ad manus ſapientum virorum eſsent, ac præſertim *Manuale Juris* Jacobi Gothofredi auro contra nec gemmis permutandum. Qua in re quantum profecerim, alii judicaverint. Verum alia ac fortaſse luculentiora a me expedienda diu noctuque meditabar, quibus magis magiſque virorum litteratorum commoda facerem. Dum his haud plane futilibus cogitationibus premebar, atque non ſine conſilio Virorum Doctiſſimorum me edendis doctis Operibus maximi nominis Virorum comparabam, certior factus ex Bouſquetianis typis propediem proditurum *Vocabularium Juris Utriuſque* opera viri eruditiſſimi exaſciatum. Equidem manus eidem typis meis edendo admovere continuo non arbitratus fui, cum alio tunc temporis avocarer. At demum rei utilitate motus mihi tribui, poſtquam ad manus idem habere contigit, ejus editioni nunc vacare, ac poſtmodum ad alia properare, quæ prius evulgare ſtatueram. Nolim tamen cauſam heic ignores, eccur ita agen-

agendum a me eſse ratus ſim.

Ac ſane ea vel ab ætate prima mihi fuit opinio, ſexcentos eſse libros, quibus ingenia Virorum Eruditorum maxime exercentur, ne omnino vacent earum rerum notitia, quæ in iiſdem comprehenduntur, eos tamen præ ceteris utilitati eſse, quibus vocum origines, ſignificationeſque explicantur. Idque ſcio, cuivis haud inſanæ mentis compertum eſse, qui ſcilicet linguarum mutatioes, ac vices probe noverit. Næ vocum cujuſque gentis peritia tam eſt neceſsaria, quam cujuſque hominis proprium eſt ſapere. Quid plane ſcies, ubi ignoraveris, quam gentes tribuerint cuique vocabulo notionem, ſi earum mores, inſtitutaque, uti par eſt, quippe quæ humanam ſapientiam firmant, addiſcere velis? Profecto id omnem viri ſapientis induſtriam requirit ex eo vel maxime, quod non ſolum ſcitu neceſsaria in hunc modum, qui vult rite, atque ſapienter progredi, debet adpetere, verum etiam quia gravibus implicari debet difficultatibus, quarum vera origo eſt ex vario vocum uſu, ac diverſis Idiomatum omnium fatis.

Verum ut ad rem veniam (multus enim eſse deberem, ſi de re tam gravi vel breviter vellem diſſertare) mihi ſemper is fuit animus, meam erga litteratos Viros

obſervantiam teſtari Operis alicujus editione, quo tantum proprietates latini ſermonis palam fierent. Movebar ex eo, quod latinus ſermo uſui ſit omnibus iis, qui ſcientias tractant, ac ferme cultioribus omnibus Nationibus, apud quas pro communi jure ſapientiſſimæ leges Romanæ adhibentur. Noveram ſatis cum verba, tum leges latinorum ſcire, haud mediocris laboris eſſe, quandoquidem tot variæ dictiones invaluerunt, quot varia Reip. Rom. Fata dederunt, ac nonniſi earum penitiorem ſententiam patere poſſe, quibus diu multumque eaſdem inveſtigare cordi eſſet. Accedebat his quoque haud levis momenti ratio, quæ petebatur ex antiquiſſimo Latinorum veterum, ac recentiorum doctiſſimorum Virorum ſtudio, quo alacriter contenderunt, latinas voces, earumque diſcrimina aperire. Tales fuiſſe habeo Varronem, Columellam, Gellium, Feſtum, Voſſium, Stephanum, alioſque, quorum longam ſeriem *αχριθιοτατως* dedit præ ceteris Olaus Borrichius in *Adpendice De Lexicis Græcis*, & *Latinis*. Atqui non minoris haberi, ſemper putaveram eos, qui contenti illis vocibus ſolum explicandis, quæ peculiares latinorum ICtorum fuerunt, volumina prodiderunt, quibus earumdem explicationes complexi fuerunt,

runt ; ſiquidem legum non paucarum intelligentia a vocibus pendet , quas ignorare turpe omnino eſt ei , qui jus Romanum ſcire vult . Quare Prateium , Scotum , Calvinum , Briſſonium , Heineccium quotidie commendare moris mihi fuit , quippe qui revera tale opus feliciter aggreſſi . Ac D. O. M. adprecabar , ut ſimile quid optimo publico evulgare mihi daretur ; Nam curas repetere in edendis ejuſmodi vocum Indicibus ſupervacaneum mihi videbatur . At ubi demum mihi innotuit *Vocabularium Juris* Philippi Vicat, qui profecto id adlaboravit , ut in unum corpus conferrentur non ſolum earum vocum diſcrimina , quæ a latinis Ictis adhibitæ , verum & illarum , quas Patres , ac *Canonum* Auctores adhibuerunt , continuo mihi perſuaſi , id onus ſuſcipiendum a me eſſe , atque hac vice miſſa facere , quæ alias obverſabantur , itemque efficere , ut eodem *Vocabulario* meis ſumtibus fruereris ; Quod ſcilicet rem perutilem me facturum crediderim , ſi tibi exhiberem , quod utilius factu me arbitratum eſſe jam demonſtravi . Tenes igitur cauſſam , eccur hoc *Vocabularium Juris Utriuſque* publici juris facere decreverim .

Nunc reliquum eſt , ut enarrem quidquid factu opportunum mihi viſum eſt,

ut rite editionem meam perſequerer. Ac primum Bouſquetianam *Vocabularii* iſtius editionem nonnullis emendandam ratus. Et quidem I. opus omnino eſſe duxi, cuique paginæ initiales vocum litteras præfigere, ne lectoribus negotium faceſſeret paginas plures evolvere, ut alicujus vocis ſignificationem deprehenderet. II. emendatius tradi debere tale *Vocabularium* penitus novi, cum tot menda Bouſquetianæ editionis oculis meis ſubjecta, ut nihil ſupra. Nolim tamen putes, verbis hiſce invidiam Bouſqueto viro ceteroqui amiciſſimo creatam me malle. Is enim Typographiam optime callet; ſed in hoc negotio plurimum fortaſſe ſuæ arti confidit, quandoquidem eam non adhibuit diligentiam, qua uti opus erat, ut Doctiſſimi Vicat opus in lucem emitteret. Id tamen recte judicaverint ii, quibus tantum otii erit, meum *Vocabularium* cum Bouſquetiano conferre. III. e re eſſe mihi etiam viſum, tribuere opus integrum in quatuor partes, ne ſine arte litteræ dividerentur, quæ ſingulis vocibus reſpondent. At quoniam labores hoſce meos feliciter mihi ceſſuros firmum vel ſub initium habui, ſi auctius *Vocabularium* meum prodiret adjectione vocum illarum, quæ ætate media invaluerunt, quæque paſſim in Foro Neapolitano in uſu eſſe cæperunt, enixe

ro-

rogavi Virum Eruditiſſimum Paſchalem Ferrignum Regium Juris Civilis in hac Neap. Academia Profeſſorem, ut eas cômmodo omnium conferret, ac vel ſaltem illas mihi traderet, quas jam collegiſſe a quibuſdam viris doctis, quibuſcum amicitia maxime conjungitur, certior factus fui. Et quamvis duo erant, quæ honeſtiſſimum virum hac in re morabantur, quorum alterum oriebatur ex eo, quod ſe, ſuaque ita ſpernit, ut ob hanc cauſam quid edi ſuo nomine pati nolit, alterum eſt, quod idem expediturum Philippus Vicat pollicitus ſit, tamen ab viro humaniſſimo id jam impetravi, cum præclare omnibus conſtare eidem perſuaſerim, non ſemel factum, ut duo, pluresve viri rem eamdem pro ſua quique dignitate pertractarint. Quinimmo pluribus, ut in meam ſententiam veniret, probare contendi, non ſibi tantum ſtudere, ſed mihi quoque prodeſse debere, nec non iis, quibus tanti eſſet, non unius tantum, ſed plurium virorum ſuper eadem re ſcripta mirari. Atque his omnibus jam meam liberáſſe fidem ne credas; etenim maximopere curavi, poſthabito quovis lucro, chartas, ac characteres adhiberi, quibus decus omne, atque ornamentum operi adferretur. Idque non ex mei unius ſententia dictum

pu-

puta, ſed ex Cl. virorum judicio, quibus vrbs hæc noſtra abundat, ac præſertim Duumvirûm Doctiſſimorum, atque de Rep. Litteraria benemerentiſſimorum, quorum Epiſtolas, ac de re tanta luculentiſſima teſtimonia his meis litteris ſubnectam.

Quæ cum ita ſint, habes jam primum cauſſas, quibus motus *Vocabularium* iſtud edere diligenter ſtudui, atque curam omnem meam, ut auctius, emendatiuſque ad manus tuas veniret. Tu interim utere, fruere mea opera, qualiſcumque eſt, ac rei, exiſtimationique meæ conſule, quod unum a te majorem in modum peto. Sin autem tibi videar quid peccaſſe, me humaniter moneas rogo, ne fortaſſe pro ulla re, quæ tibi diſpliceat, mihi laus detrahatur, ac gloria quævis, quam in re perficienda mihi comparare quovis labore conatus ſum. Itaque fiet, ut tuæ humanitatis tutior factus nequaquam deinceps omittam edere alia, quæ paro, ut tuo commodo, meæque, pro eo ac valeo, cupiditati optima quæque promovendi ſatisfacere queam. Vale

PASCHA-

PASCHALI FERRIGNO
REGIO
JURIS CIVILIS PROFESSORI
NICOLAUS DE MARTINO S. P. D.

NOn primum, quam heſterna die ad aures meas pervenit, recudi in hac Vrbe ſumtibus Joannis Gravier Lexicon Juridicum, quod præterito anno lucem adſpexit Lauſannæ ſtudio, ac diligentia Cl. Viri Philippi Vicatii. Nunciavit id mihi Amicus Juris peritiſſimus, cui tuum in eo excolendo ſingulare ſtudium eſt ſatis perſpectum, exploratumque. Sed illud adjecit mihi permaxime gratum, Lexici ejus novam Editionem a te potiſſimum promoveri, ac in te ipſum quoque ſuſcepiſſe, ut eidem accederent voces medii ævi, quæ in ipſo deſiderantur. Poſſem tecum iraſci, quod quum olim pro tua humanitate conſueviſſes, omnem tuum qualemcumque laborem mecum communicare, nunc moris ejus oblitus, nihil adhuc de novo iſto mihi ſignificaveris. Sed parum ſollicitus tui hujus ſilentii, inde forte profecti, quod labore ipſo ſuſcepto non tantum Tibi ſit otii, ut Amicis inviſendis operam, ut antea, navare queas, illud potius mea hac epiſtola candide Tibi teſtatum volo, Te rem animo volviſſe, quæ ſtudioſæ noſtræ Juris Juventuti adprime utilis, ac proficua ſit futura. Sane enim Lexici ejus duplex eſt dos, quod excerptum ſit illud ex Commentariis, quos Viri illuſtriores de vocibus Juridicis ediderunt, quodque Auctor ejus ſolertiſſimus genuinas vocum ſignificationes ſubinde conatus ſit ſelectis exemplis illuſtrare, ut brevitati ſtudens obſcuritatem omnem effugeret. Optandum itaque erat, ut qui in noſtro Lyceo Juri operam navant, poſſent facili negotio iſtiuſmodi Lexicon ſibi comparare; Quod tu, Paſchalis mi, præſtabis, ubi efficies, ut nova ejus editio, in hac Urbe jam inchoata, quam citiſſime ad umbilicum perducatur. Quemadmodum vero ſtudioſa noſtra Juventus pari diligentia incumbit, cum Juri com-

communi Romanorum , tum alteri illi , quod Jus Regni vocitamus ; ita maxime commendandum eſt conſilium tuum, ut eidem Lexico voces medii Ævi accederent ; quandoquidem niſi de vera earum ſignificatione conſtet, innumera noſtri Juris capita ea , qua par eſt, ratione intelligi plane non poterunt. Alacri igitur animo Vir Cl. laborem jam ſuſceptum perſequere ; ſed ita tamen eum perficias velim, ut tuæ valetudini conſulens uberiores tuorum ſtudiorum fructus Nobis in poſterum impertire queas. Vale.

D. Neap. X. Kal. Maj. MDCCLX.

PASCHA-

PASCHALI FERRIGNO

VIRO AMICISSIMO

ANTONIUS GENUENSIS

S. D.

QUum Ego ne cogitarem quidem, Joannes Gravier & oſtendit mihi Lexici Juridici novæ, ac nitidiſſimæ editionis Tomum primum prope ad exitum perductum, & quid tu ſis hujus editionis occaſione facturus, quod ad Juriſprudentiam Ævi barbari attinet, indicavit. Ego vero quantopere utraque re ſim lætatus, tibi volo hæ litteræ teſtatum faciant: neque enim impetrare a me potui, ut expectarem, quo tibi coram gratularer. Neceſſarium porro non arbitror currenti, ut ajunt, calcharia admovere, ſed ſi Amicorum Judicium, adprobatioque eſt aliquid allatura animi, velim tibi perſuadeas, mi Paſchalis, & paucos me tibi eſſe amiciores, & qui hoc, quod Tu in ſtudioſæ Juventutis utilitatem paras, pluris æſtimet, probetque, eſſe neminem. Equidem non negaverim, ut in ceteris rebus ferme omnibus, ita in hac præſentis rei Litterariæ Europæ parte, tot, ineptiarum quoque, Condendis Lexicis peccatum eſſe plurimum, ac ſæpe; eſtque mihi perſuaſum, ſi quis eſt, qui Scientias e Lexicis petat, eum in arundine longa ad decrepitum uſque ſenium equitaturum: ſed tamen ſentio, quanti ſint hujuſmodi lucubrationes adjumenti non incipientibus modo, ſed longe etiam, ut ego puto, provectis. Quod quum in omnibus exploratum habeam, tum in nulla re magis, quam in Juriſprudentia, in qua ſæpe intervenit, ut aut fortuna, aut vita, aut fama noſtra voculæ ſententia ſtet, aut ruat. Quod Veteres agnoviſſe videntur, qui tam accurate de verborum ſignificationibus ſcriptitarint. Illud ſæpe deſidero, ut tum demum ad hujuſcemodi libros accedamus, quum nempe diſcendum eſt aliquid, veluti in tranſitu, aditusque faciles

ad

ad penitiora petendi: neque enim probare poſſum, ut ea habeamus domicilia, quæ non ſunt niſi hoſpitia. Nam, ut Tu probe noſti, juriſprudentia non hæc de trivio, & quæſtui parata, ſed ea, quam qui profitentur, juſtitiæ Sacerdotes & habentur, & ſunt, e naturæ fontibus primum nata, atque Hominum Sapientum arte, & conſilio longe per Gentes propagata, non e rivulis, & Lexicographis haurienda eſt, ſed ex Philoſophiæ penu, & humani generis Ingenio, ac Hiſtoria. Hoc autem quum ſit in veteri, & docta juriſprudentia difficile, præſertim incipientibus, tum eſt difficillimum, quum ad ea Europæ tempora ventum eſt, quæ Scythæ illi immanes tantopere foedarunt, & in quibus Adoleſcentes niſi manu quaſi ducantur, ad ſingulos ferme paſſus hæreant neceſſe eſt. Sed ego ne hæc tibi commemoraverim? Nempe ſus, quod ajunt, Minervam. Quare ut eo redeam, unde ſum digreſſus, tibi ego vehementer gratulor, mi Paſchalis, atque eo vehementius, quod video a Te opus multis etiam humeris grave ſuſceptum: cogeris enim ſæpe ire per avia, & Juriſprudentiæ hiſtoriam, indolem, fata per inhoſpita loca perſequi. Novi Ego ingenium, atque eruditionem tuam, quominus dubitem, te magna cum gloria de tam difficili, & pene integra adhuc Provincia Triumphaturum. Sed quo tibi cum foedioribus monſtris depugnandum eſt, eo majori Tibi opus eſt animo, & contra audentius eundum, magnaque uti circumſpectione, auderem dicere & cunctatione, niſi tua me diligentia, perſpectaque providentia prohiberet. Ceterum hanc a te non epiſtolam, ſed animi mei teſtificationem haberi volo. Vale, ac ſanctioribus, & gravioribus litteris vive. Neapoli XIII. Kal. Majas.

CAROLUS

DEI GRATIA REX

Vtriuſque Siciliæ, & Hieruſalem, Hiſpaniarum Infans, Dux Parmæ, Placentiæ, & Caſtri, ac Magnus Princeps Hereditarius Hetruriæ, &c.

JOanni Gravier Fideli Nobis Dilecto Gratiam Noſtram, & bonam Voluntatem. Ex tui parte fuerunt Nobis humiles porrectæ preces, velle reimprimere Operas intitulatas: Vocabularium Utriuſque Juris *in quatuor Tomis,* Et Dictionarium Italum & Gallicum Abbatis Antonini *in duobus Tomis, & expediri Privilegium in tui favorem, non poſſe per decennium illas imprimi a quocumque Typographario hujus Noſtræ Civitatis, aut a quocumque Regniculo, aut Extero. Et Conſiderato per Nos dictas Operas Maximam huic Noſtro Regno utilitatem afferre, tuis propterea Supplicationibus inclinati tenore præſentium de certa noſtra Scientia ſtatuimus, quod nemini liceat per annos decem a die datæ præſentium in antea numerandos ſupradictas operas, ut ſupra expreſſas imprimere, nec ullatenus imprimi facere in hoc Noſtro Regno, nec alibi impreſſas in Regnum ipſum immittere, nec immiſſas vendere, vel teneri abſque ſpeciali permiſſione, licentia tua, vel tuorum heredum, & ſucceſſorum perdurante dicto tempore annorum decem: Et ſi aliquis contra hanc noſtram Regalem Ordinationem facere, vel attentare præſumpſerit, ipſo facto incurrat in mulctam unciarum auri quinquaginta, dividendam pro tertia parte Noſtræ Regiæ Curiæ, tertia accuſatori, & pro alia tertia parte tibi, dictiſque tuis heredibus, & ſucceſſoribus; Et operæ prædictæ taliter impreſſæ, aut quomodolibet ex qualibet parte in hoc Regno inductæ devolvantur, & ſint tui, tuorumque heredum, & ſucceſſorum; Cum expreſſa tamen conditione, quod ſupradictæ operæ reimprimendæ ſint de eadem qualitate Papyri, & Characterum, quæ fuerunt præſentatæ in Noſtra Regali Camera Sanctæ Claræ, pro*

quo

quo effectu ſupradictus ſupplicans antea præſentare debeat exemplare ambarum impreſſionum in ipſa Noſtra Regali Camera pro illis examinandis, an ſint ad formam ſupradictorum exemplarium. Mandantes propterea omnibus, & ſingulis Officialibus, & Subditis Noſtris Majoribus, & Minoribus, & quocumque nomine nuncupatis, titulo, officio, auctoritate, poteſtate, & juriſdictione fungentibus præſentibus, & futuris, ad quos, ſeu quem ſpectabit, præſentes pervenerint, vel fuerint quomodolibet præſentatæ, unicuique in ſua juriſdictione, quatenus tibi, ſeu legitimæ perſonæ ex tui parte præſtent, & præſtari faciant omne Auxilium, Conſilium, & Favorem neceſſarium, & opportunum pro præmiſſorum obſervantia, & conſecutione dictæ pœnæ pecuniariæ, & dictorum operum in caſibus præmiſſis, adeo quod pro prædictis ad Nos recurſum habere tibi, nec tuis heredibus & ſucceſſoribus neceſſe non ſit, & ſi ſecus factum fuerit, ſtatim incurrant in Regiam Indignationem Noſtram, ac pœnam ducatorum mille. In quorum fidem hoc præſens Privilegium fieri juſſimus Magno Noſtro Sigillo pendente munitum. Datum Neapoli ex Regali Palatio Die prima Menſis Decembris Milleſimo Septingenteſimo quinquageſimo octavo 1758.

CAROLUS.

DANZA PRÆSES
GAETA. ROMANUS.

Dominus Rex mandavit mihi
D. Franciſco Rapolla a Secretis.

Locus ✠ Signi.

Joannes Thomas Athanaſius.

PRÆ-

PRÆFATIO
AUCTORIS.

VErborum ſignificationis in artibus, ac diſciplinis notitiam eſſe neceſſariam nemo non judicabit, niſi qui aliquid ſcire idem eſſe putet, ac voces, verbaque tenere ſono tantum valentia; Qua in re quæ dicuntur, aut ſcribuntur, minus ſe commendabunt ac in muſica ſoni, qui Artificis induſtria audientibus ſignificare res etiam magnas, eiſque ut ſenſibus præſentes ſiſtere videntur, quod & pictura facit. Nec illa quidem ſcientiam abſolvit cruda rerum notitia, quam facit vulgaris, & grammatica, ut vocant, verborum explicatio, non omnia perhibens, quibus res ab omni alia in quovis loco, & quavis occaſione diſcerni poſſit; quo quidem præſtat philoſophicus terminorum intellectus, quem logica defini-

tione aſſequimur. Quid, quæſo, geometriam diſcenti juvabis, ſi Triangulum dixeris eſſe figuram tres angulos habentem? Quid in Juriſprudentia de teſtamento ſcire tantum, eſſe conteſtationem mentis, vel etiam quod de eo Modeſtinus *l.* 1. *D. qui teſtam. fac. poſſ.* ait, eſſe voluntatis noſtræ legitimam ſententiam de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit? Haud ſane tradideris ſufficientem teſtamenti notionem, qua illud ab alia quacumque voluntatis ultimæ diſpoſitione, ut mortis cauſa donatione, & codicillis, rite ſeparetur. Neque rem, qualis in ſe eſt, declaraveris, niſi ſolemnia teſtamenti interna, & externa expediveris. Sed logica, utpote pleniori verborum definitione, ſcientiam adſequeris legum, dum harum non tantum verba, ut fit per grammaticam, vulgaremque definitionem, ſed, ut ait Celſus, eorum vim, atque poteſtatem tenebis; in quo vera ſane poſita eſt juris, legumque ſcientia. Quapropter quibus ſcientias promovere curæ, cordique fuit, non modo eas tractando orationis contextui interſperſas dederunt verborum definitiones, ſed & has in libros quoque ſeparatim, ordineque alphabetico ſcriptos compoſuere. Quin nec ſingulis tantùm ſcientiis ſuus cuique liber hujuſmodi ſcriptus eſt, ſed & uno ambitu omnium ſcien-

ſcientiarum, artiumque verborum definitiones complexi ſunt; qua in opera poſt alios hodienum occupantur viri mira arte conſpicui Editores Encyclopædiæ. Simili ratione juris quoque ſcientiæ magnum accedere pretium nulli dubitamus; quod juris ſtudioſi, ubi Libros, in quibus verba juxta ſeriem materiarum, ordinemque diſcendi explicantur, & leges proponuntur, ac declarantur, ſemel aut bis legerint, ſi quos deinceps tractatus, aut ſingulares juris libros aggrediantur, in quibus verba forte quædam occurrent, quorum vim, ac poteſtatem animo effluxiſſe contigerit, eam ex ejuſmodi theſauro facile repetere poſſint, vel etiam ſuperiora analytico veluti quodam regreſſu perſequi.

Equidem in jure res meris ejuſmodi abſolutiſque verborum definitionibus declarare arduum eſt. Etenim tota fere legum etiam multarum materia prius eſt evolvenda, quam verbum hoc, illudve in hac, aut illa lege occurrens ſufficienter intelligatur, ceu ex teſtamenti exemplo jam oſtendimus. Scilicet verborum ſignificatio alia ſæpe eſt in abſtracto, alia quæ ex ratione legis, fine legislatoris, materiaque ſubſtrata, per interpretationem modo reſtrictivam, modo extenſivam eſt eruenda; quo fit, ut, quod communiter ajunt, omnis defini-

finitio ſit in jure periculoſa, quatenus quidem ei ſententiam legis cujuſque, in qua verbum occurrit a te definitum, æquare volueris. Dum enim qui jura condunt, ex præteritis exemplis in futurum proſpicere ſatagunt, voluntatem ſuam aperientes circa ea, de quibus in poſterum ſit judicandum, non omnia in animo poſſunt habere præſentia. Cum porro civibus omnis ordinis ferant leges, non uti non potuerunt verbis plerumque vulgaribus, quibus non certa peræque notio reſpondet; hujuſmodi enim notiones vulgus raras habet. Accedit quod variis fatis in jure mutatione ſuborta verba ſæpe eadem quoad ſonum remanſerint utpote hominibus familiaria, dum tamen ob mutationem illam aliam, aliamque acceperint ſignificationem ſequiori juri comparatam. Sic teſtamentum qui definierit relate ad tempora legibus XII. Tabularum ſuperiora, rem omnino diverſam definiet, ac fuit per has Leges Decemvirales. Rurſus aliter definiendum habes poſt Interpretationes Prudentum, quibus teſtandi libertas in actum omnino alium reſtricta fuit, qui & procedentibus temporibus aliam, aliamque formam recepit.. Hujuſmodi incommodo gravati quidem non ſunt, qui in aliis ſcientiis, aut diſciplinis verba definire aggreſſi

ſunt.

ſunt. Harum quippe magiſtri non vagis, quales vulgus habet, notionibus litantes, ſed abſolutas concipientes, eas quoque nonniſi certis, conſtanterque eis reſpondentibus vocabulis ſignare ſoliti ſunt: quamquam, ut fateamur quod res eſt, in quibuſdam experientia magiſtra, rerumque diligentiori indagatione novi vocabulorum uſus, novæque definitiones ex nova generum, & ſpecierum diſtributione orta ſint; quod in hiſtoria quidem naturali maxime eſt conſpicuum. Sed nec ea parte deficit penitus ſuum Juriſprudentiæ noſtræ præſidium, in qua niſi omnium prorſus, bene multorum ſaltem dari poteſt verborum logica definitio. Neque deeſt verborum aliorum vulgari, grammaticæque definitioni uſus: ex hac quippe ad philoſophicam attenta cujuſvis legis conſideratione facilius aſſurgere dabitur, præſertim ubi verbi ſignificatu tradito ad leges illas, in quibus illud occurrit, & ad alia ſcripta coætanea, vel etiam ad antiquiora remittuntur lectores. Et hanc quidem operam jam abhinc multis annis præſtitere viri de Juris ſcientia præclare meriti, quos honoris cauſa ſerie longa nominarunt alii, illorum veſtigia in ejuſmodi Vocabulariis adornandis prementes. Nos hocce juris facimus publici concinnatum ex aliis ante editis, præſertim

ex Alex. Scoti, Jo. Kahl, tum ex Briſsonii Lexico à Viro Ill. Jo. Gottl. Heineccio perutilibus acceſſionibus aucto. Et id præcipuè intendimus, ut in hocce noſtro ex illis conflato compendioſam Lector haberes copiam. Quamobrem, quæ in Briſſonio deerant verba canonici juris, ea ex aliis ſupplevimus. Quæ in his ex Jure Publico Germanico conſperſa ſunt, omiſimus; hæc quippe magnum ſatis apparatum ipſa requirant, jureque ſuo poſtulant. Quas in aliis de verbo eodem uno ſenſu accepto aggeruntur legum plurium, ſcriptorumque auctoritates, brevitatis cauſa ad unam, alteramve redegimus, Indices mendoſos diligenter corrigentes. Quæ porro ex recentioribus tantum juris interpretibus occurrebant petita verba, hujus loci non eſſe duximus. Tandem ubi occaſio fuit, calculo noſtro pauca quædam notandi, id citra omnem arrogantiam, & bona cum venia fecimus. Hæc jam ante quatuor annos in Libri proſpectu præfati eramus. Nunc vero Lectores moneri æquum eſt, quod Themidem ſuam huic Operi conflando haud levem admovit Vir Clariſſimus D. Joannes Emmanuel Giron Hiſpanus J. U. D. Pariſienſis, & S. Sedis Apoſtolicæ Proto-Notarius, qui capita ex Jure Civili nonnulla, ex Canonico multa ſuppeditavit

vit egregii Viri nomine ſubnotata.

Juris Feudalis vocabula, quæ heic ſpargere primum animus erat, in aliud opus reſervanda duximus, in quo ceteræ omnes Medii Ævi voces ad jus pertinentes uno hujus formæ volumine comparebunt ex variis deſumptæ auctoribus, atque etiam ex *Freſnei Gloſſario Mediæ & Infimæ Latinitatis*: hoc quippe tanta rerum etiam ad jus non pertinentium copia refertum eſt, ut Juris alumnis non ſit niſi graviori ære plerumque comparandum. Tu interea utere, fruere hocce Libro, quem Juris ſtudioſum nocturna oportet verſare manu, verſare diurna.

CLAR. VIRO

D. B. PHILIPPO VICAT,

J. U. D. & Anteceſſori

EDMUNDUS MARTIN

Anteceſſor Pariſienſis

S. P. D.

VIR CLARISSIME

PErvenerunt ad me duo priora Vocabularii Tui Juridici Volumina. Hæc, ut & tu deſiderare videbaris, & optabat rei litterariæ deditus Bibliopola Marcus Michaël Bouſquet, *qua potui, cum diligentia legi, meaque fuit ex ipſa lectione ſententia, tuum hoc, qua methodo digeſtum eſt, Vocabularium perutile fore Juriſprudentiæ Studioſis. Sane ad juris cognitionem, & auctorum noſtrorum intellectum illi multum contuliſſe mihi videntur, qui in vocibus, quæ ſcientiæ noſtræ propriæ ſunt, & peculiares interpretandis operam aliquam poſuere.*

Quamquam enim fuerit illa Juriſconſultorum Ulpiani, Paulli, Pomponii, Modeſtini, *& aliorum propria laus, ut Latinæ lin-*

guæ

guæ nitorem, qui poſt Antoninos ſenſim obſoleſceret, eumdem purum & incontaminatum retinuerint, & irrumpente barbarie culti, politique ſermonis fuerint tenaciſſimi; attamen ipſa vis nominum, ipſa verborum majeſtas, ipſa ſæpius ſignificatio pendet ex intima rerum cognitione, quam qui non habet, neceſſe eſt, ut aut ipſas voces penitus ignoret, aut ad alienos ſenſus detortas eas intelligendo nihil prorſus intelligat.

Id ſenſere Juriſconſulti veteres, quorum circa verborum intellectum ea cura fuit, ea diligentia, ut ſi quæ vox juriſprudentiæ propria eſſet, illam explanarunt veram ejus in jure ſignificationem exponentes. Et has veteres verborum definitiones a Juriſconſultis datas hunc eumdem in finem, hoc eodem propoſito ſuæ Digeſtorum Collectioni ſubjecit prudenter Juſtinianus addens titulum expreſſum De Verborum Significatione.

Et exſtiterunt identidem dignationis maximæ Juriſconſulti, qui tractantes illud idem argumentum, aut doctos edidere de verbis juridicis commentarios, aut etiam Lexica Juridica publici juris fecerunt. Non leve nomen hac in parte ſibi fecere FRANCISCUS HOTOMANNUS, ALEXANDER SCOTUS, JOANNES KAHL, *& egregius* BARNABAS BRISSONIUS. *Verumtamen in illis plura deſideres, niſi & ſimul eos omnes conjungas, &* mul-

multa detrahas, addas plurima. Alii namque dum verba civilia ſolummodo ſectantur, voces omiſere canonicas, alii dum brevitati conſulunt, uno aut altero legum, vel canonum exemplo vocis, quam definiunt, ſignificationem firmaviſſe ſibi ſatis habent, alii dum nimiam hanc brevitatem evitare ſtudent, ad tædium uſque congerunt exempla, vocemque, quam interpretantur, ſæpe ſine delectu conquiſitis auctorum locis obruunt. Optandum erat itaque, ut in unum veluti refunderentur, quæ huc uſque prodierant Lexica Juridica, & aliquod ex illis omnibus meliori methodo conflatum prodiret, in quo nihil niſi utile, & neceſſarium utriuſque Juriſprudentiæ deprehenderetur.

Et eſt id ipſum, quod tam felici, quam operoſo conatu præſtitiſſe mihi videris, Vir Clariſſime. *Tuis igitur curis, tuis operæ, & ſtudio proditurum eſt in lucem Juris Utriuſque Vocabularium, in quo equidem nihil arbitror, poſſe deſiderari. Seu namque ſingulas voces definias, ut breviter, & concinne, ſic plane & aperte definis, ſeu vocabuli cujuſque diverſam acceptionem in jure firmes exemplis, appoſita ſunt illa, & pauca quæque exquiſita cum delectu, & judicio ſufficiant, ſive tandem in quibuſdam capitibus juris originem enarrare neceſſe ſit, ita paucis eam indicas, ut longiori ſermone me-*

lius

lius nemo. Vellem hoc ſolum, (namque veniam dabis, ſi te cum eo candore compellam, qui litteratos decet) tibi ad vocum Canonicarum interpretationem tot adfuiſſent auctorum adjumenta, quot ad manum fuere de verbis civilibus agenti. Dubium itaque mihi non eſt, (nec enim, ut opinor, me fallit animus, nec mea in te me decipit obſervantia,) quin Vocabularium hoc tuum ſummo cum plauſu ſit excipiendum ubique, ea imprimis forma, eo caracterum nitore, & elegantia, illis demum curis editum, quibus illud typis cudendum a ſe ſpondent honeſti, & probi Bibliopolæ Lauſannenſes DD. BOUSQUET, *&* CHAPUIS. *Vale.*

Pariſiis An. A.S.H. 1759. die vero 16. menſis Maii.

ILLUSTR. JCTI.

ADPROBATIO.

P*Lures ex Articulis, qui in Lexico, ſive Vocabulario Juris ad me per ſtudioſiſſimum rei litterariæ virum* Marcum-Michaëlem Bouſquet *Bibliopolam Lauſannenſem tranſmiſſo continentur, accurate perlegi, atque opus iſtud utiliſſimum fore cenſui, juvenibus præſertim, quorum intereſt maxime*

in-

in primis ſtudiorum ſuorum exordiis noſſe verba, voceſque, quibus ipſa veluti loqui juris doctrina videtur.

Quod ſi in quolibet artificio rudes adhuc, atque præceptis informandi tirones inſtrumentorum ſupellectilem omnem, apparatum, atque fabricam ediſcunt primum, qui ſentiant nimirum, uti ſe non poſſe ipſis, niſi ſingula noverint ex nomine, quanto magis in civilis diſciplinæ ſtudiis, atque arte illa æqui, & boni, quæ ſtatum hominis, vitam, fortunas regit, denominationem rerum, deſignationem, deſcriptionemque, & quaſi τεχνικὰς voces noſſe expedit? Id plane cogitaverunt veteres, quos vocum, nominum, etymologiarumque ſtudioſiſſimos fuiſſe conſtat ex iis, quæ de Ælio Gallo, Attejo Capitone, aliiſque Feſtus, & Gellius referunt, & liquet inſuper ex diverſis Pandectarum legibus, præſertim ex iis, quæ exſtant in titulo de Verborum Significatione.

Veterum quidem diligentiam inter recentiores æmulati ſunt FRANCISCUS HOTOMANNUS, BARNABAS BRISSONIUS, SPIEGELIUS, JO. KAHL, *aliique, quorum labori non mediocris ex hocce Opere novo, quandocumque vulgabitur, acceſſio futura eſt.*

Sed & iis, qui purioris litteraturæ fontes inviſerint, placituræ procul dubio ſunt diſquiſitiones accuratæ plenæ eruditionis, atque hu-

humanitatis, in quibus tamen permiſtum nihil, atque confuſum eſt. Quapropter ſuadeo, neque publicæ utilitati mora fiat, ut is liber, quam primum fieri poterit, in publicam lucem emittatur.

Lutetiæ Pariſiorum X. Kalendas Quintiles anno MDCCLIX.

LORRY,

Anteceſſor Pariſienſis.

Cenſoris Regii Adprobatio.

ILluſtriſſimi Domini Galliarum Cancellarii juſſu magna cum animi mei voluptate legi Opus inſcriptum *Vocabularium Juris Utriuſque* tribus voluminibus comprehenſum, & a B. PHILIPPO VICAT Juris Utriuſque Doct. & Profeſſ. elaboratum. Præclarus hic anteceſſor ſicut avis artificioſa ſelectos Juriſprudentiæ Civilis, & Canonicæ flores pro hujus Operis formatione miro ordine collegit. Quare cum nihil diſſonum Catholicæ fidei, & moribus reperiam; quinimo omnibus in foro verſantibus maxime utile, ac neceſſarium credam, typis dignum cenſeo, & non mediocrem

Rei-

Reipublicæ Chriſtianæ profectum allaturum.

Dabam Lutetiæ Pariſiorum die 21 menſis Auguſti, reparatæ ſalutis anno 1758.

RENARD.

Cenſura.

Vocabularium Juris Utriuſque olim a Briſſonio mutile editum, nunc ex probatiſſimis Auctoribus auctum mira eruditione refertum, & numeris omnibus abſolutum noſtræ cenſuræ offert D. B. PHILIPPUS VICAT *Juris Utriuſque clariſſimus Anteceſſor*. Nullus hucuſque dubitavit, quantum Civilis, & Canonica facultas, legumque, ac Canonum notitia, ut pote ceteris diſciplinis, & ſcientiis longe præſtantior lucis, commodi ferat, & emolumenti, quantumque omni hominum ſtatui juriſdictionem, aut animarum curam habentibus conducat.

Sapientiſſimum Chilonis dictum *noſce te ipſum*, æque ac hoc, verum videri debet, noſce quæ circa te gerenda ſunt. Turpe enim eſt ea ignorare, quorum cognitio ad vitam probe ducendam ſumme neceſſaria eſt. Merito CELESTINUS P. M. ſtatuit, quod

quod nulli Sacerdotum liceat, Jura, & Canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum Regulis obviare poſſit *Cap. Nulli Diſt.* 38. *&* GREGOR. *Cap. hac conſona* 25. *quæſt.* I. Sacrorum Canonum, & Juris cognitionem ſuæ Profeſſioni conjungentes integre munus ſuum, & Eccleſiæ dignitatem tueri poſſunt.

Vaſtum legum, Canonumque Oceanum tribus Voluminibus Anteceſſor Præclarus mire explicat, non aliter quam *Phidias*, qui tanto artificio, & dexteritate ſcutum Palladi Sapientiæ Deæ laboravit, plurima ordinate in parvo coarctans ſpatio, aut ſicut *Myrmecides* navim, vel ſicut *Callicrates* currum, Opus adeo utile, & jucundum faciens, ut nec Phidiæ, nec Myrmecidis, nec Callicratis artificio, & dexteritate victas daturum ſit. Quantum autem laboris in Opere hoc elaborando impenderit, facile ſanæ mentis viri judicabunt: quare cum nihil in hoc Opere bonis moribus, aut Fidei Catholicæ adverſum reperiamus, ac per typum publici juris fieri dignum judicemus in Litteratorum profectum, ſic lubenti animo ſubſcribimus. Lutetiæ Nonis Mart. 1758.

RAVSNAY.

M. F.

M. F. HEBERT *in Operis, & Auctoris laudem canebat.*

Advena juſtitiæ percurrens forte libellos,
Quem noſtro opponas, haud facile invenies.
Privata exponit, quoque publica jura recenſet.
Sic Jus Canonicum, Cæſareumque docet,
Moribus inſtituit, vivendi dogmata ſacra
Indicat, & tutam monſtrat ad aſtra viam.
Sed tibi præcipuum, quid enim memorabo laborem,
Quem manus artificis contulit? ecce vides.

VOCABULARIUM

JURIS UTRIUSQUE

A Hæc littera in comitialibus ſuffragiorum tabulis nota fuit antiquandi, in judiciariis abſolvendi Cic. *de Legib.*3. qui litteram hanc ſalutarem vocat *in Or. pro Mil. c.6.* Eadem littera poſtpoſita Imperatoris nomini Auguſtum ſignificat, & geminatur pro numero conſortium imperii. In nummis tamen, & marmoribus non A ſed G littera in ſyllaba priore A u g. multiplicatur, e. g. Diocletianus, & Maximianus Augg. Gruter. *Inſcript. p.* 24. 8. Diocletianus, Maximianus, Constantius, & Maximinus Auggcg. *ibid. p.* 178. 7.

A & Ab præpoſitio obſervatu dignam habet ſignificationem in aliquot orationibus. Ut ecce: Ab Aliquo poſſidere fundum, i. e. tenere eo etiam ignorante, & nolente, nec cauſam ab ipſo habere *l.*1. *D. uti poſſid.* Simili ſenſu dicitur, aquam Ab Aliquo ducere in *l.*1. *D. de aqu. quotid. l.*1. *de rivis l.* 1. *&* 3. *de font.* item itinere, actu Ab aliquo uti *l.*1. *l.*3. *de itin. actuq. priv.* Vi A Me poſſidet, qui me vi dejecit, mihique poſſeſſionem abſtulit *l.*1. §. 30. *de vi & vi arm. l.* 3. *pr. uti poſſid. l.*4. §. 43. *de uſurp.* Porro ædificatum Ab Aliquo habet, qui in alicujus, licet non conſentientis, ſolo ædificium poſuit *l.* 45. *D. de damn. inf.* Quin Ab Aliquo fundum pro herede poſſidere intelligi volunt ex *l.* 21. *D. de uſurp. & uſuc.* ubi: *Ei*, A Quo *fundum pro herede diutius poſſidendo* Capturus Eram, *locavi*: quæ verba potius de *capiendo* Ab Aliquo, quam de *poſſidendo pro herede ab aliquo* ſuſpicor eſſe intelligenda. Denique Ab Aliquo precarium habere *in l.*6. §.3. *D. de precar.* non dicitur, ſed Ab Aliquo precario rogare, pro quo commodius, precario quem quid rogare, quo obtento quis precario habere, vel poſſidere dicitur. A vel Ab ſæpe denotat ſeparationem, quod quidem notatu dignum eſt in *l.* 1. *C. debit. vend. pign.* ubi: A Se prædia ne venumdentur, dicitur aliquis teſtamento cavere. Si A liberis ne nupſerit, idem eſt ac, ne nubendo a liberis diſceſſerit in *l.* 62. §. 2. *D. de cond. & dem.* Servata ſcilicet liberorum ſuorum affectione, ut ait *l.* 6. §. 3. *C. de ſec. nupt.* A pro Ex, a vinea vocatus *l.* 20. *D. de in jus voc.* Ab aliqua liberos ſuſcipere *l.* 23. §. 8. *C. de nupt.* Ita Ab hoſti-

bus capti dicuntur, qui e numero hoſtium capti ſunt. AB aliquo, pro ex ejus familia adoptatus l. 15. *D. de ſenator.* A pro quoad, vel quantum attinet: ita A ME liberatus *l.* 98. §. 6. *de ſolut.* A ME pudica Plaut. *Curc.* 1. 1. 51. A doctrina inſtructus Cic. *in Brut. c.* 66. AB ALIQUO dare, ſolvere, pro per aliquem *l.* 6. §. 1. *D. de adim. & transf. leg.* Interdum tamen AB ALIQUO ſolvi dicitur, cum exacta à debitore pecunia numeratur Cic. *Epiſt. ad Attic.* 8. ubi: Quintus laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio ſolvat. AB ALIQUO legare, i. e. legatum ab aliquo præſtandum relinquere *l.* 15. *D. de alim. & cib. leg.* & alibi paſſim. A idem, quod poſt, veluti à ſententia *l. ult.* §. 1. *de interd.* ABHINC quandoque denotat tempus præteritum, ut abhinc centum annis, i. e. annus agitur nunc centeſimus, quo ſenſu ait Alphenus *in l.* 76. *D. de judiciis*, populum eumdem hoc tempore putari, qui abhinc centum annis fuiſſet, cum ex illis nemo viveret. Reſpicit etiam futurum tempus, & ponitur AB HINC pro ab hoc tempore *l.* 5. *C. de Sacroſ. Eccl.* A vel AB præpoſitio cum verbo paſſivo non ſecus ac cum activo conſtructa perſonam patientem denotat. Sic A nobis non receptus *in l.* 4. *D. de capt. & poſtlim.* dicitur, qui per hoſtem non eſt receptus à nobis dedentibus. Sic Salluſt. *fragm. c.* 3. Quid à Pyrrho, Hannibale . . . : defenſum eſt aliud, quam libertas. Senſus eſt, non illos hoſtes, ſed populum Rom. defendiſſe libertatem à Pyrrho &c. Ita Juſtin. 43. 5. 9. A Gallis redempta pax, ſcil. per Romanos. A *vel* AB vim habet adjectivi, veluti A Brunduſio vinum quod venit, pro Brunduſinum vinum, quod venit. Inſerviunt quoque deſcribendis miniſteriis, ut AB ACTIS *l.* 8. §. 3. *C. de adv. div. jud.* AB exactione tributorum *l.* 5. §. 1. *D. de veteran.* A pro cum, Sic *Ab reo* eſt, qui cum reo, vel pro reo ſtat Cic. *ad Heren. lib.* 2. A denotat imperium, vel permiſſionem, ut A *Duumviro* Ulp. *l.* 52. §. 6. *D. de furt.* AB ponitur pro ſine, ut cum dicitur AB RE i. e. ſine cauſa *l.* 20. *in fin. C. de furt.* Notanda porro phraſis AB *omnibus gradibus* exheredare *l.* 1. *C. de lib. præt.* AB inſtitutis heredibus exheredatus poſthumus *l.* 19. *pr. D. de inj. rupt. irrit.* i. e. ut adeuntibus inſtitutis exheres ſit. Denique hæc præpoſitio cognationum gradus promovet. Nam proavi patrem, matrem, ABAVUM, ABAVIAMQUE appellamus; Similiter abavi paterni, vel materni fratrem, ſororem, ABPATRUUM, ABAMITAM, abaviæ paternæ, maternæve fratrem, ſororem, ABAVUNCULUM, ABMATERTERAM dicimus *l.* 3. *D. de grad. & adfin.* §. 6. *I. de grad. & cogn.* Ex eodem fonte etiam deſcendunt ABNEPOS, ABNEPTIS. Hi ſunt pronepotis, proneptis filius, filia *l.* 1. §. 4. *l. ult.* §. 15. *D. de grad. & adfin.*

ABACTOR *l.* 8. §. 2. *C. de repud.* Paul. *rec. ſent.* 5. 18. 1. idem ac Abigeus, de quo infra.

ABACTUS Subſt. eſt abigeatus. ABACTUS hoſpitum exercere Plin. *panegyr.* 20. Abactus eſt quoque particip. Unde ABACTUS venter fœtus poculo abortionis eliſus Paul. *rec. ſent.* 4. 9. 6. ABACTI greges, qui aut furto, aut per vim abducti ſunt. ABACTI magiſtratus, qui coacti depoſuerunt magiſtratum Feſt. 1.

ABACUS tabula, in qua eſcaria, & potoria vaſa collocantur, quæ ſunt menſæ miniſterio parata.

De

De ea mentio fit in *Liv.* 39. 6. & Cic. *Tuſcul.* 5. Directe abacus à græco ΑΒΑΚΟΣ, qui & dicitur ΑΒΑΞ. Et uſurpari vocem ABAX in acc. plur. ABACES *in l.* 100. *§. pen. D. de legat.* 3. volunt Accurſ. Nebricens. aliique. Sed florentinam lectionem ſequitur Alciat. qui *in parerg.* 4. 2. obſervavit, legendum eſſe *βάκεις*. ABACUS etiam dicitur Alciato *c. l.* & Budæo *ad l.* 3. *§.* 9. *D. de in rem verſ.* tabula calculatorum, ſive logiſtarum, eſt & coquorum, quod & indicat Jul. Pollux. 10. 24. & 6. 13.

ABALIENARE *l.* 14. *§.* 1. *D. comm. divid.* & ABALIENATIO non idem ſonat, ac alienare, & alienatio. Quarum enim rerum, quibus modis, & quas inter perſonas fieri poterat alienatio, non ita perinde ABALIENATIO. Nam hæc propriè veteribus fuit ejus rei, quæ mancipi erat; aut traditio alteri nexu, aut in jure ceſſio, inter quos ea jure civili fieri poſſunt Cic. *Top.* 5. nec ABALIENATUM propriè dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet, venditum tamen certè dicitur ait Ulp. *l.* 67. *D. de V. S.* Tres igitur nota differentias. Alienare poterant omnes, quibus libera erat diſponendi facultas, abalienare tantum Cives Romani, & poſtea Latini, & quibus jus commerciorum datum Ulp. 19. 4. Alienari poterant res omnes, quæ erant in commercio jure gentium, abalienari ſolæ res mancipi Cic. *Top.* 5. Ulp. *ibid.*

ABALIENATIO fiebat ritu mancipationis per æs & libram, alienatio non ita. Ceterum Paulus in *l.* 28. *D. de V. S.* non ait abalienationis, ſed alienationis verbum etiam uſucapionem continere, qui, quaſi illud dixiſſet, Alex. Scoto vapulat in Lexico.

ABAMITA, eſt abavi ſoror *l.* 3. *D. de grad. & adf.* vid. ſup. præp. AB.

ABAVIA mater proavi, vel proaviæ.

ABAVUNCULUS frater abaviæ.

ABASGI gens Colchidis, ubi nunc pars ſeptentrionalis Mingreliæ. De ea Nov. 18. *præf.* & Evagr. *Hiſt. Eccl.* 4. 22. ut & *Procop.* ABASGOS tangi Dionyſ. Gottofr. exiſtimat *l.* 11. *C. de accuſ.* ubi paſtores, & latrones, item Nov. 142. c. 2. ubi barbari appellantur. In ipſa tamen laudantur, quod mandata Juſtiniani audientes eunuchos facere deſierint. Vid. Baudrand. *Geogr.* voce *Abaſgi*.

ABBA Syra vox patrem ſignificat in N. T. Rom. 8. ℣. 16. Gal. 4. ℣. 6.

ABBAS, qui Archimandrita appellatur in Nov. Juſt. ſæpe, & in *l.* 8. *§.* 2. *C. de Sum. Trin.* Monachis, & Cœnobio præeſt, unde & Cœnobiarcha appellatur. ABBATIS officium explicatur *c.* 9. *cauſ.* 18. *qu.* 2. & *Nov. Juſt. Conſt.* 5. Porro continetur ABBAS appellatione monachorum *c. ult. extra. de ſimon.* ABBAS habet dignitatem *c.* 6. *de Privil. in* 6. & *in Clem. c.* 2. *de reſcr.* Immo Abbas omnibus prælatis poſt Epiſcopum debet præferri, de quo Felin. *in c.* 13. *de accuſ.* Abbates dici ante benedictionem colligunt nonnulli ex *c.* 1. *extra. de Elect. & Electi Pot.* item c. 1. *de æt. & qual. c.* 1. *de Suppl. negl. prel.* & *c.* 13. *de Accuſ.* An vero electus potius, quam ABBAS ante benedictionem dicatur, & de pluribus aliis vide Felin. *in c.* 20. *de ſent. & re jud.* De forma Abbatis eligendi vid. *l.* 47. *pr. C. de Epiſc. & Cler.* De forma confirmandi *d. l. §.* 1. *l.* 40. *pr.* & *§.* 1. *ibd. Nov.* 5. *c.* 9. *Nov.* 123. *c.* 34.

ABBATISSA dicitur aſce-

triarum, monacharum, ſive monialium antiſtita, quæ in *Nov.* 113. Egumene appellatur. Præfici autem non debet, niſi ſit ſexagenaria, & virgo *c.* 12. *diſt.* 20. *qu.* 1. Habet ipſa dignitatem *c.* 43. §. *verum de elect. in* 6. & *l.* 13. *C. de Sacroſ. Eccleſ.* De Abbatiſſæ eligendæ forma vide *l.* 47. §. 2. *C. de Epiſc. & Cler.* Nov. 123. 133.

ABDICARE inquit Non. eſt familia abjicere, quaſi non dicere, i. e. negare filium, quomodo & apud Pacuv. ubi *conſanguineum abdicant*. Sumptum autem a græcis videtur, qui patrem ἀπεμαπτεν, filium autem ἀποῤῥηθέντα dicebant. Itaque Quinctil. 3. 6. abdicatum interpretatur, qui à familia patris abalienatus eſt. Græci quoque abdicare ἀποκηρύττειν dicunt, i. e. per præconem pronuntiare alienum, apud illos enim id per præconem fieri indicat Plato *De legib.* 2. ABDICATIO autem liberorum jure Romano non viguit, ceu videmus ex *l.* 6. *C. de patr. pot.* Et magis ad factum, quam ad jus pertinent exempla, quæ perhibet Valer. Max. 5. 7. 2. taliaque è græcorum moribus diſciplinæ tantum gratia finxerunt Rhetores Romani, & inter hos Quinctil. Igitur effectum huic actui eum non tribuebant leges Rom. ut patriam poteſtatem finiret, quia liberi non nudo conſenſu patria poteſtate, ſed actu ſolemni liberabantur, nec cauſſæ, quibus motus pater emancipabat filium, ſed actus ſolemnitas requirebatur *l.* 3. *C. de emancip.* Unde nec hereditatis exſortes fuiſſe videntur abdicati, niſi ſimul ſupremis tabulis exheredes ſcriberentur. Quæ omnia ſecus ſe habuiſſe apud Græcos vel ex Luciani *bis abdicato* patet. Et quod Sueton. de Octavio Agrippam *abdicante* ſcribit, id Plin. *lib.* 7. *c.* 45. modo ablegationem, modo abdicationem nominat, eam quoque opponens adoptioni. Eſtque hic abdicatio pro emancipatione nomine tenus poſita. Sicut Cicero exheredationem pro emancipatione ponit *in orat. pro Domo*. Nec alio niſi ad Græcorum mores ſpectat diſtinctio ABDICATIONIS, cujus duæ formæ ſunt, altera *criminis perfecti*, ut ſi abdicetur raptor, adulter, altera *imperfecti*, velut pendentis, & adhuc in conditione poſiti. ABDICARE etiam alio ſpectat, veluti de magiſtratu, quo ſe quis ABDICAT, cum eum ante tempus deponit *l.* 2. §. 24. *D. de O. J. l. pen. de off. Præſ.* De conſulatu Cic. *de Nat. Deor.* 2. ubi Augures rem ad ſenatum ſenatus ut abdicarent. (pro quo legi poteſt, ſenatu ſe ut abdicarent) conſules abdicaverunt. Porro de tutela Cic. ad *Attic.* 1. 6. itaque tutela me abdicare cogito. Quod Ulp. *in Epitom. Inſt.* 2. interpretatur, eſt dicere, ſe nolle eſſe tutorem. ABDICAT etiam ſe ſtatu ſuo homo liber, qui ſe ipſum vendit *l.* 21. *D. de ſtat. hom.*

ABDICERE *in l.* 2. §. 24. *D. de O. J.* ubi de Virginio: Qui cum Animadvertiſſet, Appium Claudium contra jus vindicias filiæ ſuæ à ſe ABDIXISSE, i. e. decreto denegaſſe Virginio patri vindicias filiæ. Cui opponitur eodem in loco, dicere vindicias ſecundum aliquem, & ut Livius 3. 44. loquitur, dare, ſeu decernere. Porro in augurali ſcientia ABDIXISSE aves dicebantur, quæ ſiniſtri eventus ſignificationem dederant Cic. *de Divin.* 1. 17. & Liv. paſſim.

ABDITAMENTUM detractionem pretii ſignificat, cujus contrarium eſt additamentum, ut hoc ab addere, illud ab abdere, i. e. demere, removere, ut obſervat Gronov. *de ſent.* 48. *p.* 308.

Digitized by Google

308. Sic Virgil. *Georg.* 3. 95. de equo ſenio confecto *abde domo*.

Abditus locus *l.* 11. §. 1. *D. ad exhib. l.* 63. §. 3. *de A. R. D.* pro occulto accipitur. Sed Abdita oppida opponuntur ſplendidioribus civitatibus *l.* 14. *C. Theod.* de Oper. publ. Et *in abdito* res collocatæ ſunt in obſcuro poſitæ *l.* 1. *C. Theod. de Piſtor.*

Abducere dicitur invitum, ducere volentem Donat. *ad Ter. Adelph.* 3. 3. Sic raptor puellam *l.* 1. *C. Theod. de rapt. virg.* Verumtamen & aliquem videris Abduxiſſe alicui, v. g. matronæ, & puero prætextato comitem pudicitiæ cuſtodem, ſi quocumque modo feciſti, aut perſuaſiſti, ut eum, eamve dereſeret *l.* 1. §. 2. *l.* 15. §. 17. *D. de injur. l. fin. de extra. crim.* & Paul. *rec. ſent.* 5. 4. 4. Cujus facti injuria præter attentatæ pudicitiæ hæc eſt, quod abduci res dicuntur à ſtultis, & ſtupidis, ut notat Donat. *in Ter. Eunuch.* verba *multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere*. Porro matrum gremio Abducere partus ait Virgil. *Æneid.* 10. 97. Abduci quoque mulier dicitur a marito, cum ſit divortium. Sic filiam nuptam pater a viro Abducit *l.* 1. §. *ult. D. de lib. exhib.* Porro Abducere dicitur dominus ſervum a poſſeſſore *l.* 36. *D. de lib. cauſ.* ancillam emptor a venditore *l.* 56. *de contr. empt.* ſervum exactorem tributorum dominus *l.* 7. *C. de furt.* Abduci etiam dicuntur pecora *l.* 1. §. 1. *D. de abig. l.* 2. §. 20. *de vi bon. rapt.* res inanimatæ, veluti aqua *l.* 26. *de damn. inf.* & pignora Paul. *rec. ſent.* 2. 14. §. 24. Abducere furto, vel plagio *l.* 10. *C. de furt.* Ceterum abducere, & auferre ſecernuntur *l.* 67. *D. de fidejuſ. l.* 57. *de evict.*

Abeſſe, Abſens, Abſentia varie pro ſubjecta materia accipiuntur. Ac primo de perſonis: Abeſt, qui non eſt eo loco, in quo loco petitur, dummodo extra continentia urbis ſit. Uſque ad continentia enim abeſſe non videtur, niſi latitet *l.* 173. §. 1. *l.* 199. *D. de V. S.* Ideo præſens habetur, qui in continentibus ædificiis, hortiſque urbi junctis eſt *l.* 5. *l.* 6. *D. de Procur.* Abeſt, *qui in jure non eſt l.* 4. §. 5. *D. de damno infecto*, item qui à tribunali abeſt *l.* 41. §. 4. 5. *D. de fideic. lib.* Abeſſe videri poteſt, qui exaudire nequit, ut præſentes eſſe dicantur in contrahenda ſtipulatione, qui exaudire ſe poſſunt. *l.* 1. §. 1. *D. de V. O.* De uſucapione: Abſens eſt, qui in eadem provincia non eſt: *præſens* contra, qui in eadem provincia *l. ult. C. de præſcr. long. t.* Poteſt quis corpore adeſſe, qui tamen mente Abſit *l.* 25. *D. de capt. & poſtl.* Itaque *furioſus* Abſentis *loco eſt l.* 2. §. *pen. D. de jure cod. l.* 124. *de reg. jur. l.* 17. §. 11. *de injur.* Sic pupillus etiam *præſens*, qui tutorem non habet, quod ad bonor. poſſeſſionem attinet, pro Abſente habetur *l.* 10. *D. quib. ex cauſ. in poſſ.* Sed nec tutor *præſens* fuiſſe dicitur, pupillo contrahente, ſi ſomno, aut morbo occupatus tacuerit *l.* 1. *in fin. D. de auct. tut.* Abeſſe porro non videtur, qui ab hoſtibus captus eſt, ſed qui a latronibus detinetur *l.* 199. *De V. S.* & ideo in edicto *ex quib. cauſ. maj.* ab abſente ſeparatur, licet eodem loco habeatur in ſpecie *l.* 6. *D. ex quib. cauſ. in poſſ. eat.* & *l. ult. de reb. auct. jud. poſſ.* At *d. l.* 199. *D. de V. S.* ſic legit Fornerius *in Comm. Abeſſe non* (ſolum) *videtur, qui ab hoſtibus captus eſt, ſed* (etiam) *qui a latronibus detinetur*; quam tamen interpretationem duplici verborum ſupplemento egentem repro-

bat Heinecc. adſentiens Gœddeo, qui in *Comm. ad d. l. n.* 3. hoc Ulpiani enunciatum tantum ad tutelam pertinere oſtendit, cujus contemplatione, qui eſt ab hoſtibus captus, nec abſenti, nec præſenti eſt æquiparandus, quia mortuus creditur.

Abesse Reipublicæ Caussa in lege Julia, & Papia, & in edicto *ex quib. cauſ. major. in integr.* accipimus eos, qui non ſui commodi cauſa, ſed coacti abſunt *l.* 36. *D. ex quib. cauſ. maj.* quique publici alicuius muneris, vel officii, cui præſunt, cauſa ab urbe profecti, ut puta proconſules, præſides, procuratores Cæſaris, legati, & eorum comites, in ærarium, vel commentarium principis relati *l.* 32. *l.* 35. §. 2. 3. *l.* 38. §. 1. *d. tit. l.* 41. §. 2. *de excuſ.* Miſſi item ut milites ducant, vel reducant, vel malos homines compeſcant: milites quoque, dum in caſtra eunt, redeuntque, & qui extra patriam ſuam publicæ utilitatis cauſa proficiſcuntur, ut militum medici: & hi quoque, qui in urbe militant, reip. cauſa abeſſe intelliguntur *l.* 7. *l.* 35. *D. d. tit.* aliter atque de magiſtratibus, qui Romanæ reip. operam dant, ſtatuendum, ut *d. l.* 7. & Conſt. Harmenop. Lib. I. tit. III. docent. Imo & milites omnes, qui diſcedere à ſignis ſine periculo non poſſunt, reip. cauſa abſunt *l.* 45. *D. eod.* Enim vero in capite 7. Legis Juliæ de adulteriis, quo eorum demum Absentia excuſatur, qui in alia provincia Reip. cauſa abſunt, quam in ea, in qua deferuntur, urbani milites, licet alias vice abſentium habeantur, Abesse tamen *reip. cauſa* non cenſentur, ſed deferri ut præſentes poſſunt *l.* 15. §. 1. *D. ad L. Jul. de adult.* Alias etiam tum demum milites *reip. cauſſa* Abesse intelliguntur, quum in expeditione verſantur, non item ſi in commeatu agunt *l.* 1. *D. de re milit.* Sed nec, qui pro civitate legatione funguntur, *reip. cauſſa* Abesse dicuntur *l.* 26. §. *ult. D. ex quib. cauſ. maj.* Publici enim adpellatio ad Pop. Romanum proprie pertinet *l.* 15. *l.* 16. *D. de V. S.* at alias legationis cauſa abſens *reip. cauſſa abeſſe* dicitur *l.* 30. *D. de adq. vel. om. her.* Navicularii vero, item negotiatores, dum annonæ urbis ſerviunt, *reip. cauſſa* Abesse non male dicuntur *l.* 5. §. 3. *D. de jure immunit.* At qui libera legatione abeſt, non videtur *reip. cauſſa* Abesse, quum non publici, ſed ſui cauſa abſit *l.* 14. *D. de legation. l.* 7. *de R. J.* Servi item *reip. cauſſa* Abesse non poſſunt *l. ult. D. eod. l.* 7. *ſi quis cauſ.* Sed nec, qui adpellationis perſequendæ cauſſa peregrinantur, *reip. cauſſa* Absunt *l.* 1. *l.* 2. *D. eum qui adpel.* Omnino enim *reip. cauſſa* Abesse hi demum intelliguntur, qui ob publicam cauſſam abſunt, non qui in privatum compendium peregrinantur *l. pen. D. de excuſ.* Abesse *ex juſta cauſſa* ex SCis circa fideicommiſſarias libertates factis, plenius definimus eos, qui non habent injuſtam cauſſam abſentiæ, quum ſufficiat, quod non in fraudem libertatis abſint, quo magis videantur ex juſta cauſſa abeſſe. Ceterum non eſt neceſſe, ut reip. cauſſa abſint *l.* 1. *l.* 19. 20. 28. §. *ult. l.* 29. 30. & 36. *D. de fideicomm. libert.* Quin & alias, qui probabili quacumque ex cauſſa, ſtudiorum puta, abſunt, *juſta ex cauſſa* Abesse intelliguntur *l.* 7. §. *ult. D. de min. l.* 28. *ex quib. cauſ. maj.* Sunt & aliæ abſentiarum differentiæ, ſeu, ſi mavis, adjuncta, ut Abesse *bona fide l.* 30. *D. de nox. act. l.*

12.

19. *de damn. infect.* i. e. ſine dolo malo, & fraude *l.* 1. *&* 4. *D. ex quib. cauſ. maj. l.* 4. *C. de reſtit. milit.* cui opponitur *dolo malo*, vel *fraudis cauſſa*, vel *data opera* ABESSE *l.* 34. *D. de reb. auct. jud. poſſid. l.* 5. *ex quib. cauſ. maj.* Et huc pertinent variæ abſentiæ cauſſæ, ut dum aliqui abſunt *legationis*, vel *ſtudiorum* gratia *l.* 19. *D. de judic.* item *litis* gratia *l.* 5. *D. ex quib. cauſſ. maj.* porro *metus cauſſa l.* 3. *eod.* ex *neceſſitate*, non ex voluntate *l.* 26. §. *ult. D. eod.* quæ eſt *abſentia neceſſaria*, de qua *l. ult. D. ubi pupill. educ. vel mor. l.* 10. *C. quomodo, & quando jud.* Denique & ABSENS quis eſt *per contumaciam l.* 1. *C. quor. adpell.* item *longinque*, ut *l.* 39. *pr. D. de leg. I.* denique *transmare l.* 3. §. 9. *D. de ſuſpect. tut. l.* 3. §. 12. *de Carb. edict.* ABSENS in diſtributionibus quotidianis habendis dicitur, qui non eſt in eo loco, in quo dantur, licet alias forſan in Eccleſia eſſet *c.* 1. *& per tot. de cler. non reſid. in* 6. Hæc de perſonis: nunc de rebus videamus.

ABESSE *res.* videntur etiam hæ, quorum corpus manet, forma mutata eſt. Et ideo ſi corruptæ redditæ ſint, vel transfiguratæ, videntur ABESSE, quoniam (vel quamquam, ut legendum putat Hotomanus) plerumque pluris eſt manu pretium, & ars, quam materia *l.* 13. §. 1. *l.* 14. *D. de V. S.* ABEST & ea res, quæ in rebus humanis non eſt *d. l.* 13. *in fine de V. S.* ABEST procul dubio ſervus, qui in fuga eſt, quamquam in lege Fabia de plagiar. aliud eſt *abeſſe*, aliud *in fuga eſſe l.* 2. *D. ad leg. jul. de plag.* ABESSE *furto* res dicuntur, quæ nobis ſubreptæ, ac ſubtractæ ſunt *l.* 14. *D. de V. S. l.* 47. *de furt. l.* 11. §. 2. *de ſerv. corr. l.* 4. *C. de crim. exp. her.* Sæpe legitur, *in id, quod* ABEST, *actionem dari l.* 2. *D. de negot. geſt. l.* 3. *comm. div. l.* 4. *de contr. tut. l.* 21. §. 2. *quod met. cauſſ. l.* 7. *de adminiſt. rer. ad civ. pert.* Quod, qualem intellectum habeat, explicandum eſt. ABESSE certè nobis videtur non tantum, quod expendimus, ſed & id, quo obligati ſumus *l.* 22. *D. de negot. geſt.* (Hoc ita, ſi in præſens ſit, non ſi ſub conditione concepta obligatio *l.* 22. *D. ſolut. matrim.*) ABESSE intelligitur *pecunia* fidejuſſori, etiam ſi debitor creditori ab eo delegatus ſit, licet is ſolvendo non fuerit *l.* 26. §. 2. *D. mandati.* Item ſi fidejuſſori ab uxore creditrice doti promiſſa ſit pecunia, quam ex cauſa fidejuſſionis debebat. ABESSE mulieri ea intelligitur eo, quod onera matrimonii ſuſtineat *l.* 47. *D. mand.* Non ABEST ex diverſo ei, qui nihil de ſuo impendit diminutive *l.* 25. *D. de admin. tut. l.* 14. *quod met. cauſſ. l.* 4. §. 7. *de manumiſſ.* Sic & innumeris locis ABESSE dicitur *dolus malus.* Sed & notæ phraſes ABESSE *ex negotio geſto l.* 31. *D. de reb. cred. l.* 24. §. 1. *de act. empt.* ABESSE *ex ſtipulatione l.* 49. *D. famil. erciſc.* ABESSE *à pœna l.* 2. *pr. C. Theod. de ſepulc. viol.* ABESSE tandem elegante tmiſi ab auctoribus divelli obſervat Heineccius, veluti AB hominibus cuncta diſpendia ESSE ſancimus *l.* 10. *C. Theod. de epiſc.* AB obſequio ESSE *l.* 1. *C. Th. ne opera à conlat.* Similiter Ulp. *Siquidem* CIRCUM *in hoc* VENTA *eſt l.* 12. §. 1. *D. de jure dot.*

ABHINC. Vide ſupr. in præp. AB.

ABHORRERE aliquando ponitur pro alienum eſſe. Si abhorreant, i. e. alieni ſint *à ſervili conditione l. un. C. Theod. de perfect. dignit.* Eodem ſenſu *abhorrere*, i. e. differre, *hæc ab area*

dicit Ulp. *l.* 13. §. 1. *D. de præſcr. verb.*

Abigeatus eſt crimen, quod abigendo committitur *l.* 2. *D. de abig. l.* 5. §. 2. *de re milit.*

Abigei (qui & *Abactores* à Paullo *Recept. Sent. V.* 18. 1. *&* 2. & ab Impp. in *l.* 8. *C. de repud.* & aliis adpellantur) proprie hi habentur, qui pecora e paſcuis, vel ex armentis, vel a ſtabulis ſubtrahunt, & quodammodo deprædantur, abigendique ſtudium, quaſi artem, exercent, equos de gregibus, vel boves de armentis abducentes *l.* 1. §. 1. *D. de abig.* vel ut Paull. *Rec. ſent. ibid.* qui unum equum, duas equas, totidemque boves, vel capras decem, aut porcos quinque abegerunt. Abigeos autem à furibus quantitate diſcerni, traditum eſt. Nam qui ovem unam, ſuem unum ſurripuerit, ut *fur* coercetur, qui gregem, ut Abigeus *l.* 6. §. 7. *D. de pœn.* Non tamen ſola quantitate, ſed ex animo etiam, atque ſtudio, & arte abigendi hoc diſcernitur. Nam qui ſtudioſe unum equum, aut bovem abduxerit, abigeus eſt, qui caſu fur *l.* 2. *de abig.* Loco etiam diſcernitur. Qui non è paſcuo, ſed ſtabulo, aut alio loco, non ex armento abigit, *fur* eſt, non *abigeus l.* 1. §. 1. *de abig.* ubi Gœd. ad *tit. de V. S.*

Abigere pecus modo eſt, illud agro expellere *l.* 39. *D. ad leg. aquil.* modo illud furto, vel latrocinio ſubtrahere *l. ult. C. de condict. ob turp. cauſ.*

Abigere etiam partum, venenis, & medicamentis expellere, & enecare dicitur. Sic in l. 4. *D. de extraord. crim. l.* 2. *ad leg. Corn. de ſicar. l.* 39. *de pœn.* & apud Cic. *in Cluent. C. XI.* Columell. *de re ruſt. VI. c.* 17. Plin. *hiſt. nat. XIV. c.* 18. Sueton. *in Domit. c. penult.* Sulpic. Sev. II. *Sacr. hiſt. c.* 47. Nec longe ab hac ſignificatione eſt, quod Imperator venenis viſcera hominis extinguere adpellat *l.* 3. *C. de quæſt.* Cujusmodi criminis à Juvenal. *Sat.* 6. Minucio Felice, & Gell. *Noct. Att. XII.* 1. fit mentio.

Abjecta perſona pro contempta, humili, & vili *l.* 17. §. 13. *D. de injur.* Quæ inter fœminas abjectæ ſunt perſonæ, vide in *l.* 7. *C. de inceſt. nupt. l.* 1. *de natur. lib.* Non autem ideo quis humilis, aut abjectus, quia pauper *d. l.* 7. Adde Nov. 74. *c.* 6.

Abjicere quodammodo contrarium verbo *adjicere* eſt, adjectionem non recipere *l.* 9. *D. de in diem addict. l.* 1. *C. de vend. reb. civ. l. pen. de om. agr. deſert. l.* 2. *de loc. præd. civ.* Abjicere rem videtur, qui exiguo pretio vendere cogitur *l.* 36. §. 1. *D. mand. l.* 50. *de evict.* Significat & projicere, repellere *l.* 8. *D. ad leg. rhod.* Abjicere pecuniam in fraudem *l.* 10. *D. quid in fraud. patroni.* Eſt Abjicere *partum*, pro exponere non quidem publicis locis miſericordiæ cauſa, quam ipſe exponens non habet, ſed in locis infrequentibus; quorum tamen alterutrum qui facit, ut & qui alimonia negat, partum necare videtur Paullo *recept. ſent. II.* 24. *l.* 4 *D. de agnoſc. & alend. lib.*

Abire dicimur magiſtratu *l.* 32. *D. de muner.* nec non provincia *l.* 7. §. *ult. ad leg. jul. de pecul.* item tutela, cura *l.* 3. *fin. l.* 4. *D. de ſuſp. tut.* Abire deinde dicitur dies actionis, quando nobis exit *l.* 1. §. 7. *D. ſi quid in fraud. patr.* Abire dominium, quando a nobis abſcedit *l.* 66. *D. de R. V.* Abire res a nobis *l.* 205. *D. de R. J.* vel a dominio *l.* 1. *de in diem addict.* quando poſſeſſores, vel domini eſſe deſinimus. Abire in creditum eſt, fidem alienam ſequi *l.* 5.

l. 5. §. 18. *D. de trib. act. l.* 3. §. 3. *de SC. Mac.* ABIRE ab emtione venditione, i. e. recedere *l.* 6. §. *ult. D. de contr. emt. l.* 14. *de in diem addict. l.* 1. *de reſc. vend.* ABIRE a Societate *l.* 14. *l.* 18. *D. pro Soc.* ABIRE ab honore *l.* 1. *C. ſi quæcunque prædit. poteſt.* ABIRE rem longe, ſeu in infinitum dicitur in *l.* 15. §. 7. *D. de re jud.* ABIRE in deſuetudinem *l.* 1. §. 1. *D. de interrog.*

ABJUDICARE eſt judicio auferre *Cic. pro Cæcin. c.* 34. *& in Verr.* 1. 2. Plaut. *Aſinar. III.* 2. *Rudent. V.* 2. Sic ABJUDICARE hereditatem *in l.* 50. §. 2. *D. de legat.* 1. ABJUDICARE pro rejicere per metaph. Cic. *de or.* 2. 24. ubi plus mali quam boni reperio, id totum ABJUDICO. Denique abjudicare judices in Papiniani *Reſp. tit.* 32. eſt declinare judices.

ABJURARE verbum judiciarium eſt, ſic *rem creditam* in Plaut. *prolog. Rudent. & in Perſa Act. IV.* 3. 9. depoſitum apud Ambroſ. *Orat. de obitu fratr.* dicitur ABJURARE pro abnegare jurejurando. Immo & quod intervertitur vero Domino, ei abjurari dicitur in *l.* 2. *C. Theod. de bon. vac.* & ABJURATUM pretium vocatur *l. pen. C. de veſtib. &c.* quod quis per leges recipere nequit, licet juret ſe dediſſe. ABJURARE *hæreſin* quid ſit, vide in *cap.* 9. *de hæret.*

ABJURATOR dicitur, qui creditum negat. Caſſiod. *Var. X.* 3. *non ſum callidus* ABJURATOR.

ABLEGARE pro mittere. Ablegare in exilium *l.* 57. *C. Theod. de hæret.*

ABLOCARE Zaſ. *ad* §. 7. *Inſt. de act. n.* 17. interpretatur denuo locare feudum locatum tertio. Sane pro alteri locare ponitur a Suet. *in Vitell. c.* 7.

ABMATERTERA. Vid. ſup. præp. AB.

ABNEGARE inficiari depoſitum *l.* 11. *D. depoſ. l.* 1. *de furt.* Ita & *abnegare* nummos dixit Juven. *Sat.* 13. 94. Sed & abnegare pecuniam dixit Ulp. *l.* 3. *in fin. D. de in lit. jur.*

ABNEPOS. V. S. præp. AB.

ABNOCTARE foris pernoctare *l.* 15. *D. de off. præſ.* Sen. *de vit. beat. c.* 26. ait, poeta Jovem adulterum induxit, & *abnoctantem*.

ABNUTARE, ſæpe abnuere *Feſt. lib.* 1.

ABNUTIVUM pro negativo & inficiali *l.* 83. *pr. D. de V. O. vox* ABNUTIVA apud Caprum *in lib. de orthogr.* ABNUTIONIS vocem uſurpat Feſt. *lib.* 9.

ABOLERE quandoque ponitur abſolute, ac neutraliter pro exoleſcere. Sic Liv. 9. 36. *cladis caudinæ memoria nondum aboleverat*. Sed *Abolere* magiſtratum pro deponere, abrogare Liv. 3. 38. ABOLERE teſtamentum Vellej. 2. 58. 2. ABOLERI lex dicitur Quinctil. 1. 5. 45. Porro ABOLERI actio injuriarum diſſimulatione *l.* 11. §. 1. *D. de injur.* ABOLERI condemnatio per indulgentiam *l.* 10. *C. de ſent. paſſ.* ABOLERI injuria *l.* 17. §. 6. *D. de injur.* ABOLERI turpitudo dicitur *l.* 43. §. 1. *D. de ritu nupt. Aboleri* accuſationem item rei nomen ajunt, quum accuſatio, crimenque perimitur, reique nomen de reis eximitur *l.* 3. §. 1. *D. de accuſ. l.* 1. §. 10. *ad SC. Turpil.* Suet. *Aug. c.* 32. Hinc ABOLITIO criminum extinctio, quæ delatoribus, & reis datur *l.* 34. §. 1. *D. de rit. nupt. l.* 14. §. 1. *de bon. libert. l.* 6. §. 3. *de decur. l.* 12. §. 1. *de accuſ. l.* 39. §. 6. *de adult. l.* 15. *de jur. fiſc.* Quæ ABOLITIO duplex eſt publica, & privata *l.* 11. *fin. D. de accuſ.* Prior & *generalis* dici-

dicitur *tit. C. de gen. abolit.* eſtque ea, quæ publice fit ob diem inſignem, aut publicam gratulationem, vel ob rem proſpere geſtam, vel ob lætitiam aliquam, vel honorem domus auguſtæ. *l. 7. l. 8. l. 9. l. 12. D. ad SC. Turpil. l. 14. §. 1. de bon. libert.* Ea non ſolum fiebat ob repentinam aliquam lætitiam, verum etiam quotannis ob ſacroſanctum paſchatis diem, quo Imp. omnibus, qui in vinculis publicis habebantur, delictorum gratiam faciebat, præterquam majeſtatis, necromanciæ, adulterii, rapinæ, ac homicidii reis. Qua de re vide *l. 3. l. 4. & ſeq. C. Theod. de indulg. crim. l. 3. C. de Epiſc. aud. Privata* Abolitio vero eſt, quæ privatim fit, accuſatore poſtulante, & poſtulanda ab ipſiſmet Præſidibus pro tribunali, non de plano, nec niſi cauſa cognita *l. 1. §. 8. l. 10. D. ad SC. Turpil. l. 2. C. de abolit.*) Fiebat & alio genere *ex lege* Abolitio accuſatore mortuo, vel ex juſta cauſa impedito, quo minus accuſare poſſet *d. l. 10. ad SC. Turp. l. 3. fin. D. de accuſ.* Singularis denique eſt locutio, quando non crimen, accuſatio, vel nomen rei, ſed ipſe reus Aboleri dicitur Reorum Abolitione interveniente *l. 12. D. ad SC. Turpil.*

Abominanter adverbio haud ita quidem eleganti uſus eſt Conſtantin. *l. 1. C. Theod. de inceſt. nupt.*

Abominor, quaſi omen averſor. Veteribus infauſtum aliquid deprecantibus in uſu fuit hæc loquutio *l. 85. D. de her. inſt. l. 41. §. ult. de vulg. & pup. ſubſt. l. 88. §. 9. de legat. 2. l. 4. C. de impub. & al. ſubſt. l. 84. de her. inſt.* Plures hujusmodi formulas collegit Briſſon. *Lib. 1. c. 156. de form. Pop. R.*

Hinc Abominatio, quæ in uſu communi loquendi pro qualibet re turpi, & abominabili ſumitur *C. 4. De clerico ægrot. abominabil. cap. 27. C. 1. qu. 1. cap. 11. C. 14. qu. 5.* Abominatus denique dicitur, qui ſacris interdictus, excommunicatuſve eſt, Alciat. *in l. 36. D. Si cert. pet.* ab eccleſia extorris, Hinc

Abominatio quibuſdam dicitur excommunicatio.

Aborsus, adjective eo uſus eſt Paull. *rec. Sent. 4. 9. 16.* Aborsus *vel abactus venter partum efficere non videtur.* Item ſubſtantive Ovid. Suppoſititius *lib. 1.* de vetula *parat unde ſibi procuret aborſum*, & Non. Aborsum, & abortum diſtinguens. Aborsus enim illi dicitur, qui in primis menſibus cum conceptus exordium factum eſt, *abortus* prope tempus pariendi; tunc enim moritur, quod naſcitur. At frequentius vocabulo Aborsus, vel Avorsus pro abortu utuntur leges veteres germ. uti *Wiſigot.* VI. 3. & 4. VIII. 4. & 6. *Bajuvar.* VII. 25.

Aborto pro immaturum fœtum edo in *Nov. Leon.* 31. Varr. 4. Columellæ vero *abortio* verbum, & *abortior* pro eodem eſt.

Abortio pro abortu Paul. *rec. ſent. 5. 23. 14.* & *l. 38. §. 5. D. de pœn.* ubi *abortionis poculum* dare. Dicitur & neutraliter Abortum *l. 30. §. 4. D. de aquir. v. omitt. her.* At frequentior eſt forma.

Abortus, qui fieri dicitur, quum mulier ante tempus partum edit *l. 1. §. 27. D. de ventr. in poſſ. mit. l. 3. §. 6. de ſtatu lib.* Plin. *Epiſt. VIII.* 10.

Abpatruus. V. Sup. præp. Ab.

Abrepta res dicitur vi *l. 1. D. de condict. tritic.* immo & homo. Abreptum mancipium *l. 26. C. de pign.* Abre-

PTI parentibus liberi per cauſam belli *l.* 18. *D. de excuſat.*

ABROGARE, derogare, exrogare, obrogare, ſubrogare diverſam habent, variamque in antiquorum auctorum libris ſignificationem. Cic. *lib.* 3. *ad Att. Epiſt.* 1. *Si quid in hac rogatione ſcriptum eſt, quod per leges, plebiſve ſcita* ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE *ſine fraude ſua non liceat*: *Lib.* 2. *de legib. Eas tu leges rogabis, quæ numquam* ABROGENTUR. Ea autem verba ſingula non eodem plane ſenſu omnes Icti veteres acceperunt, inter quos tamen Ulpianus accuratius loqui videtur. Sane ABROGATUR legi, quum ea prorſus tollitur *l.* 102. *D. de V. S.* Ulp. *tit.* 1. §. 3. & Liv. 22. ubi *plebiſcitum primus ego antiquo*, ABROGOQUE. Sed DEROGATUR legi, cum pars detrahitur juxta Modeſtinum *d. l.* 102. & Ulp. *d. l.* item Feſt. apud quem tamen & legitur EXROGARE pro *ex lege vetere aliquid eximere per legem novam*, item OBROGARE pro *legis prioris infirmandæ cauſa aliam ferre*, quod verbum Ulpiano *d. l.* ſonat, *mutare* aliquid ex prima lege. Huic porro SUBROGARE legi eſt, aliquid adjicere *d. l.* Omnia autem hæc originem habent a rogatione magiſtratus, quæ fiebat in comitiis, quoties lex vel ferenda, vel tollenda, vel mutanda erat, proinde & *Magiſtratus, imperium, juriſdictio*, cui ABROGARI dicitur *l.* 8. §. 1. *D. de tut. & cur. dat.* fit enim & hoc lege ad pop. lata, ut quis magiſtratu ſpolietur. Cic. *in Cornel.* Verum tamen *leges non ſolum ſuffragio legislatorum, ſed etiam tacito conſenſu omnium per deſuetudinem abrogantur l.* 32. §. 1. *D. de legib.* Porro

ABROGARE etiam publicare, & auferre ſonat, ut *in inſulam deportetur bonis omnibus* ABROGATIS *l.* 7. *fin. C. ad leg. jul. de adult.* Denique ABROGARE *per ſaturam* apud Feſt. hoc modo *neque per ſaturam abrogato, aut derogato*, i. e. ut Cuj. 14. *obſ.* 7. explicat, ne commiſtis rebus plurimis abrogato, ne confuſe, ſed ſpecialiter, explicate, diſerte.

ABRUMPI jura *l.* 32. §. *ult. D. de hered. inſt.* Quod vero alio plane ſenſu lucrum ABRUPTUM *l.* 1. §. 4. *D. quar. rer. act.* legitur, quodque Accurſio idem ac ſubreptum, Budæo *ad l.* 4. §. 8. *D.* de re milit. abſciſſum, præciſum, *ἀπότομον*, id mutata littera ABREPTUM legendum eſſe putat Heinecc. Sed ABRUPTA itinera, i. e. dura, præciſa, abſciſſa *cap.* 17. *C.* 12. *qu.* 2.

ABS pro A, vel AB. Cujus uſum ſua ætate minus frequentem obſervavit Cicero *Or. c.* 47. ſi recte locus iſte intelligitur, una præpoſitio eſt *Abs*, eaque nunc tantum in accepti tabulis manet, ne his quidem omnium: in reliquo ſermone mutata eſt. Nam amovit dicimus, & abegit, & abſtulit, ut jam neſcias, AB ne verum ſit, an ABS. Ea tamen particula & ipſe uſus eſt Cic. *Epiſt. fam.* 7. 31. *vincam te, vel vincar abs te.* Poſt eum non modo veteres, ſed & Icti utuntur pro *a* vel *ab l.* 14. *D. de V. O. l.* 19. *de hered. vel act. vend.*

ABSCEDERE eſt recedere, ſeparari, ſejungi. Proprietas inutilis eſſe dicitur abſcedente uſufructu *l.* 56. *D. de Uſufr. & l.* 8. *de uſu & uſufr.* vide & *l. ult. de dot. coll. l.* 21. §. 3. *de ann. leg.*

ABCESSUS abdita loca, receſſus in provincia *l.* 2. *C. Theod. de lit. & itin. cuſt.*

ABSCISSE, vel potius abſciſe, ut legendum monet Heineccius

cius *in l.* 5. §. 1. *D. de jure immunit.* i. e. certa & conſtanti definitione ad unguem. Valerio Max. eſt ſevere & rigide : a *cædo* non a *ſcindo* ; etenim dicebant veteres ABSCISUS, non *Abſciſſus*. ABSCISA ſpes, quæ adempta eſt *l.* 35. *D. de evict.*

ABSECTA, & *conjuncta* opponuntur *l.* 5. *pr. C. qui militare poſſ.*

ABSENS, & ABSENTIA. v. ABESSE.

ABSENTARE, abſentem reddere, Quos crimen deſertionis ABSENTAT *l.* 84. *C. Theod. de decur.* Frequentius cadentis latinitatis ſcriptoribus ABSENTARE idem ac abeſſe, ut apud Sidon. Apollin. *lib.* 9. *Epiſt.* 9. *extr.*

ABSIMILIS diſſimilis *l.* 12. *C. de legit. hered.*

ABSIS vel *apſis*, de qua Ulp. *l.* 19. §. 6. *D. de auro, arg. mund.* eſt, obſervante Cujacio 10. 18. vas, in quo ponitur eſca, *parapſis*, quod illi accedit acetabulum, & Turneb. *adverſ.* 18. 23. APSIDES lances ſunt rotundæ, quæ & parapſides dicuntur.

ABSOLVERE vulgo ad judicialem pronuntiationem pertinet, qua quis vel in criminali cauſa, vel alia liberatur *l.* 13. *D. de ſtat. hom. l.* 28. *de cond. indeb.* & alibi paſſim. ABSOLVERE autem is demum poteſt, qui poteſt & condemnare *l.* 3. *D. de re jud. l.* 37. *de R. I.* ABSOLVERE etiam eſt, quem dimittere fuſtibus cæſum *l.* 7. §. 1. *D. de jur. patron.* & ita *emendatum l.* 9. §. 3. *D. de off. proc.* ABSOLVERE vero creditorem eſt, eum pecunia ſoluta dimittere *l.* 37. *D. de uſur.* vulgo expedire dicunt. Eodem ſenſu uſus eſt quoque Terent. *in Adelph.* 2. 4. 13. Plaut. *Epidic.* 5. 1. 15. & *Moſtell.* 3. 1. 19. Sic veteres ajunt *abſolvere*, & liberare domum, & poſſeſſionem *l.* 20. *pr. D. de liberat. leg.* ABSOLVERE pignus Paul. *recept. ſent.* 2. 5. 1. pro quo legi mavult Ritterſhuſius LUERE. ABSOLVERE id, de quo quæritur, eſt quæſtioni propoſitæ ſatisfacere *l.* 29. §. 1. *D. de manum. teſt.* ABSOLVERE ab homagio, & fide *C.* 17. *X. de ſimonia*, a jurejurando *C.* 2. *de jurejur.* ab excommunicatione, quod eſt eam tollere, nullam declarare *Can.* 4. *C.* 24. *qu.* 1. ABSOLVI porro pro reconciliari more pœnitentium *Can.* 24. *C.* 11. *qu.* 3.

ABSOLUTE *reſpondere*, i. e. ſine diſtinctione *l.* 13. §. *ult. D. de ann. legat.*

ABSOLUTIO ſignificat judicis pronuntiationem, quæ fit ſecundum reum *l.* 18. *C. ex quib. cauſ. inf. irrog. l.* 37. §. 5. 6. *D. l.* 27. *fam. erciſc. l.* 6. *de quæſt. l.* 52. §. *ult. de fidej. l.* 14. *de cond. furt.* Sumitur etiam pro liberatione debitoris *l.* 1. *D. de acceptil.* aliquando pro abolitione *l.* 6. *C. Theod. de indulg. crim.* Paul. *rec. ſent.* 5. 17. *in rubr.* quod tamen ab Aniani manu eſſe ſuſpicatur Heinecc. ABSOLUTIO *ad cautelam* trita eſt in foro Eccleſ. de qua plene Alberic. in ſuo Diction. voce *Abſolutio*.

ABSOLUTORIA omnia eſſe dicuntur judicia *in* §. *ult. Inſt. de perp. ac temp. act.* h. e. interprete Theophilo, permiſſum eſſe judici ante condemnationem, reum, qui bonam fidem adgnoſcat, ab actione liberatum dimittere, cujus hanc reddit rationem Ulp. *l.* 1. §. 10. *D. de nov. op. nunt.* non eſſe periculum, ne pactio privatorum juſſui prætoris antepoſita videatur &c.

ABSOLUTUS pro certo, indubio, expedito. Sic abſoluta cauſa opponitur ambiguæ *l.* 5. §. 4. *D. de Carb. Edict.* Eodem ſenſu

ſu Absolutum jus *l. 12. C. de collat. l. 6. de bon. proſcr.* & Absolutum est pro abſoluti juris eſt *l. 1. §. 3. D. uti poſſ.* Absoluta donatio dicitur, quæ irrevocabilis *eſt l. 35. D. de mort. cauſ. don.*

Abstentus *pupillus*, quem tutor a paterna hereditate abſtinuit *l. fin. D. ſi quis cautionib. l. 19. §. 1. ad SC. Velleian. l. pen. de auct. tut.* quod analogia magis, quam auctoritate veterum defenditur ab Andr. Dukero de *latinit. juriſc. ver.* Aliquoties S. Cyprianus Abstentos vocat, quibus ſacrorum uſus eſt interdictus Epiſt. 59. & 68. ut obſervat Heinecc.

Abstinere generaliter dicitur, qui ſe ab aliqua re cohibet, quaſi ſe tenens ab illa re *l. 5. §. 15. D. de nov. op. nunt.* Sic locis interdictis Abstinere *l. 4. D. de pœn.* item ordine *l. un. D. nihil innov. appell. interp.* & aliæ hujus generis locutiones paſſim. Abstinere ſe hereditate proprie dicuntur ſui neceſſarii heredes, uti extranei repudiare *l. 3. §. 2. D. de minor. l. 38. de aquir. vel. om. hered. l. 86. in fine de hered. inſt.* ſed hæc differentia interdum confunditur. *l. 2. §. 10. D. ad SC. Tertul. l. 7. §. 5. de minor. l. 14. de fideic. hered.* proinde Abstinere etiam dicuntur frater, & ſoror *l. 18. §. ult. de ann. legat.* & uxor *l. 14. de fideic. lib.* Dicuntur tutores Abstinere pupillum, h. e. ſi eis auctoribus pupillus ſe abſtineat hereditate *l. 18. D. de tut. & rat. diſtr. l. pen. de auct. tut. l. 44. de re jud.*

Absumere vel naturaliter poſſumus, ut arbores igne *l. 57. D. de contr. emt.* vel civiliter. Sic Absumuntur fructus *l. 77. §. 9. D. de legat. 2.* intentio dominii *l. 24. C. de rei vind.* ſpecies *l. 4. C. de peric. & com. rei vend.* uſusfructus *l. ult. C. Theod. ad L. Corn. de ſicar.* Non tamen cenſetur Absumi, quod in corpore patrimonii retinetur *l. 72. D. de legat. 2.* vel quod in corpus patrimonii verſum eſt *l. 23. D. de adim. leg.*

Absumtio. In abſumtione eſſe dicuntur, quæ uſu conſumuntur *l. 5. §. ult. D. de uſufr. ear. rer.*

Absurda dicuntur quæcunque vel rationi, vel juris principiis repugnant *l. 7. D. de bon. libert.* & alibi paſſim.

Ex Abundanti pro fruſtra, & ſupervacuo, Papiniano familiaris locutio *l. 9. D. de ſuppell. leg. l. 20. de manumiſſ.* & alibi paſſim.

Abundare ad ea pertinet, quæ fruſtra adjecta ſunt; aut ſuperflua *l. 94. de R. J.* aut copioſa *l. 12. §. in fine D. de uſu & habit.* Item Abundare mandati quantitatem pro egredi, & præterire. Simili phraſi uſus eſt Lucret. *6. v. 265.* & Virg. *Georg. 1. v. 16.*

Abusio verborum Cic. *or. c. 37.* Eccleſiaſtici nominis Abusio *l. 8. in fin. C. de SS. Eccl.* Per Abusionem idem quod abuſive *l. 16. §. 4. D. de fidej. l. 8. de ſuis & legit. hered.*

Abusive pro minus proprie *l. 1. §. 1. D. ad municip. l. 2. §. 1. Teſtam. quemadm. aper.*

Abusa dicuntur conſumpta utendo, ut Non. Marcell. obſervavit ex Plaut. *Aſin. 1. 4. 55.* & hinc

Abusus conſumptio per uſum *l. 11. §. 2. D. de jurejur.* etenim quæ res in conſumtione ſunt, uſuque tolluntur, vel minuuntur, eæ in Abusu conſiſtere dicuntur *l. 5. §. 1. & §. ult. D. de uſufr. ear. rer.* Porro alio Senſu Abusus pernicioſus *C. 14. D. de celebr. miſſ.* item deteſtabilis *C. 2. de off. ordin. in 6.*

ABU-

Abuti eſt utendo conſumere *l.* 15. §. 4. *D. de uſufr.* & Cic. *Top. c.* 3. his abutimur, quæ nobis utentibus pereunt, quo ſenſu Abuti fructibus ad ſuſtentationem *l.* 29. *C. de jure dot.* Eſt etiam dilapidare, ac perdere *l.* 25. *D.* §. 11. *de hered. pet.* male uti, nec ſecundum rei conditionem *l.* 22. §. 8. *D. ſolut. matrim.* ubi nota Abuti Dotem, ut abuti operam in Terent. *Andr. prol.* item Abuti permiſſa ſibi poteſtate *c.*63. *C.* 11. *qu.*3. Abuti nequiter *C.* 15. *X. de reſcript.*

Ac pro atque, qua ſignificatione notiſſima etiam in *l.* 16. *C. de SS. Eccl.* accipi debere ait Heinecc. non autem pro *hoc eſt*, ut alii volunt. *Perinde* Ac pro ſicut §. 1. *Inſt. quib. non eſt perm. fac. teſt. l.* 9. §. 1. *D. de A. R. D.* pro quo uſurpatur Ac *ſi in l.* 54. *loc. cond.* Vide infra Ac Si.

Acapna a particula privativa a & capnos, græcis vocantur ligna, quæ cocta fumum non facere dicuntur Ulpiano *in l.* 55. §. 7. *de legat.* 3. verbum ipſum habet Martial. *in diſtich.* mel acapniſton apud Strabon. *lib.* 9. De his vid. Is. Caſaub. *ad Script. hiſt. Aug.*

Accedere verbum Ictis familiariſſimum, quod aliquando ita flectunt, ut præteritum torment *accedi* pro *acceſſi l. ult. D. de aquir. her.* ubi Accedere idem eſt, quod adire. Accedere, & decedere opponuntur *l.* 10. §. 1. *de jur. dot.* Ponitur etiam pro *adjungi*, vel applicari *l.* 14. *de ſervit.* & §. *pen. Inſt. quib. m. obl. toll.* Eſt quoque accreſcere *l.* 34. *de R. V. l.* 24. §. 4. *de fideic. lib.* ſeu adjici *l.* 35. *de minor. l.* 31. §. *ult. de Ædilit. edict. l.*18. *de liberal. cauſ.* item adquiri *l.* 6. *pr. de div. temp. pr.* porro ſequi *l.*78.*pr. de contr. empt.* Accedere utique obligationi dicitur fidejuſſor *l.* 1. *D. de fidej. l.*18. *de S.C. M.* Accedere ad negotium dicitur, qui illud aggreditur, veluti adminiſtrationem *l.* 1. *De contr. tut.* Eſt alibi paſſim de diverſis negotiis. Accedere tandem ſæpe eſt, proximum, & finitimum alicui rei eſſe, veluti *in l.* 6. §. 1. *ad L. jul. pecul.*

Accepta & *data*, quæ in rationes referri ſolebant *l.* 1. §. 2. *D. de edend. l.* 2. §. 2. *de adm. rer. ad civ. pert. l.* 56. *de V. S.* Accepta & *expenſa* l. ult. §. 1. de lib. legat. Accepti *tabulæ* Cic. *Or. c.* 47.

Acceptilatio eadem forma dicitur, qua expenſi latio apud Gell. 14. 2. eſtque imaginaria ſolutio §. 1. *Inſt. quib. m. toll. obl.* quæ quidem contingit verbis ſolemnibus, cum interroganti *habesne acceptum* ... alter reſpondet congrue *acceptum habeo*. Ea autem ſolum tollit verborum obligationem, quæ verbis, & ſtipulatione capit ſubſtantiam *l.* 8. §. 3. *D. de acceptil.* Uno contextu ut plurimum dicitur acceptilatio, ſed tamen & diviſim aliquando, ut *accepti quoque latio in l.* 41. §. 2. *de jur. dot. l.* 31. §. *ult. de mort. cauſ. don.*

Acceptio pro acceptilatione dicitur in *l.*18. §. *un. D. de acceptil.*

Acceptare pro accipere *l.* 9. §. *ult. D. de alim. vel cibar. leg. l.* 10. §. *ult. D. de ann. legat. l.* 40. §.2. *D. de pact.* Plaut. Pſeudol. 2. v. 32. Mihi hercle vero, qui res rationeſque heri Ballionis curo, argentum accepto. At Acceptare pro approbare, ut acceptare donationem nullibi legitur, quo tamen ſenſu *accipio* in uſu eſt, uti apud Ter. *Andr.* 5. 4. v. 47.

Accepto *facere* aliquid, veluti Iter, Actum *l.* 13. §. 1. 2. *D. de acceptil.* Quinque *l.* 17. *eod.*

eod. Stipulationem l. 4. §. 11. de legat. 3. Uſumfructum, Viam, & Partem Stipulationis *l.* 3. §. 2. *de acceptil.* Accepto quoque *fieri* dicitur alicui *l.* 13. §. 10. *eod. l.* 11. *D. quod. met. cauſ.* aliquid *l.* 8. §. 3. *D. de acceptil.* Stipulatio *l.* 9. §. 7. *quod met. cauſ.* pars ſtipulationis l. 9. de acceptil. Accepto *ferre* aliquid *l.* 45. *D. de cond. & dem.* dotem, *l.* 3. *de legat.* 3. Stipulationem, *l.* 10. §. 1. *de pact.* item in caſu tertio *cui potius debito* acceptum ferat *l.* 1. *D. de ſolut.* Alia vero forma *accepto ferre rationibus* dicitur *in l.* 4. §. *ult. D. de evict. l.* 56. *de adm. & peric. tut. l.* 9. §. 3. *de legat.* 3. ubi volunt tertio caſu dici *rationibus*, quod forte in ſexto. Item in caſu quarto cum præp. in. Accepto Ferre in duriorem cauſam *l.* 3. *pr. D. de ſolut.* in uſuras, & in ſortem &c. *l.* 1. *C. de ſolut.* Ita & paſſive Accepto Ferri, & accepto latum alicui *in l.* 31. §. 1. *D. de mort. cauſ. don. l.* 13. §. 1. 7. 8. *de acceptil.* accepto ferri ſtipulatio *l.* 3. *de condict. ſine cauſ. l.* 9. §. 7. *quod met. cauſ.* ſorti & uſuris *l.* 35. *de pign. act.* Accepto liberare *l.* 8. §. 2. *l.* 13. §. 10. *& liberari d. l.* 13. §. 11. *l.* 8. §. *ult. de acceptil.* & alibi paſſim. *Accepto* rogare, ſic quod ego tibi promiſi, habesne acceptum *l.* 6. *d. tit.* item *l.* 9. §. 1. *eod.*, ubi legitur, poſſe ſecundum accepto rogare, & §. ult. d. l. ubi, poteſt accepto rogare, ut ſe liberet.

Acceptores *rerum in Auth. contra C. ad SC. Trebell.* ſunt Heineccio rerum emptores, de quib. In *Nov.* 109. *c.* 2. Unde illa authentica decerpta eſt.

Acceptum *facere* alicui aliquid *l.* 11. §. 1. *l.* 23. §. 6. *D. de acceptil.* & alibi paſſim, item paſſive, ut Acceptum *fieri* non poteſt, niſi quod verbis colligatum eſt *l.* 8. §. 3. *eod. &* §. *ult.* ubi & *græce* poſſe acceptum fieri dicitur. Acceptum *ferre*, quippe a qua locutione ipſum vocabulum acceptilatio natum eſt, unde acceptum latum, & acceptum factum pro iiſdem uſurpantur *l. ult. pr. D. quæ in fraud. red.* Aliquid A[illegible]eptum, vel a Se. Acceptum habere *l.* 6. *l.* 18. §. *ult. D. de acceptil.* §. 1. *J. quib. m. toll. oblig.* Acceptum *referre* in tabulis *l.* 29. §. 2. *D. de legat.* 3. ſed alia forma in Acceptum Referri dicebatur opus publicum, quum Magiſtratus opus, quod locatum erat, tanquam ex lege dicta factum, probare ſe teſtabatur *l.* 7. §. 1. *D. ad Leg. Jul. repet.* Cic. *in Verr.* 3. 1. *& paradox.* I. 1. ſed & alio ſenſu Paulus, licere pretium in acceptum referre, i. e. in ſolutum retinere *l.* 101. §. 1. *D. de ſolut.*

Accersere pro arceſſere. Ita accerſitis amicis *l.* 39. §. 1. *D. de Legat.* 3. in quibuſdam codicibus, ſed in melioribus legitur arceſſitis, quemadmodum *arceſſendis colonis* non accerſendis *in l.* 7. *C. ubi cauſ. fiſc.* Tamen *in diſcrimine capitis* Accersitur legitur *in l. ult. C. de accuſ.* Quod latinum non eſſe oſtendit Voſſ. *in Etym. p.* 40.

Accessio in obligatione dicitur, quod rei, vel perſonæ adjungitur. Sic in ſtipulatione fit disjunctive *perſonæ*, veluti Titii Accessio, cum mihi, aut Titio ſtipulor, aut *rei* in ſtipulationem venientis, cum mihi decem, aut Titio hominem *l.* 44. §. 4. *D. de O. & A.* ſed & qui intervenit fidejuſſor, adpromiſſor, ſponſor, & omnes, qui alienæ obligationi accedunt, Accessiones appellantur *l.* 91. §. 4. *D. de V. O. l.* 71. *pr. de fidej.* quo nomine quoque continentur hypothecæ, & pignora *l.* 43. *D.*

de

Digitized by Google

de ſolut. Et ACCESSIONIS *cauſa* dicitur fidejuſſoria *l.* 5. *de fidej.*

ACCESSIONIS *loco dare* eſt dare, qui fidejubeat, ACCESSIONIS *locum promittere*, & pro alio fidem ſuam obligare. ACCESSIONIS *locum obtinere*, vel *loco*, ſeu vice eſſe, quum Icti dicunt, hoc ſignificant, non principaliter eas conſiſtere, ſed aliis adplicari, adjungi *l.* 2. *D. de pecul. leg. l.* 23. §. 1. *de aur. arg. leg. l.* 4. *de penu leg. l.* 63. *de legat.* 1. Acceſſiones etiam dicuntur, quæcunque ex re procedunt, & omnis cauſa rei *l.* 2. §. *un.* D. de in d. addict. *l.* 61. §. 2. *de furt.* & rubr. *de uſur. & fruct.* Ita ACCESSIONES *hereditariæ* in *l.* 50. *D. ad SC. Trebel.* ACCESSIO frumenti, & olei *in l.* 12. *C. de uſur.* uſurarum *l.* 3. *C. ad SC. Maced.* Porro ACCESSIONES accipimus, quæ emtioni accedunt, & præter pretium ab emptore erogantur *l.* 25. §. *pen. l.* 27. *D. de Ædilit. edict.* *Poſſeſſionum* etiam ACCESSIONES dicuntur, quando auctorum, & eorum, in quos ab his jus tranſiit, poſſeſſiones conjunguntur *l. pen. D. de diverſ. temp. præſcr. l.* 2. §. 16. *pro emt.* Hinc acceſſione uti in *l.* 1. *C. de præſcr. long. t.* Et ACCEDERE tempora dicuntur *l.* 19. *D. de uſuc.* unde ACCESSIO temporis *l. pen.* §. 3. *D. de div. temp. præſcr.*

ACCESSORIUM idem ac acceſſio opponitur principali, idque ſequitur ſuum principale, ubi in illo eadem eſt ratio §. 25. *J. de rerum diviſ. l.* 33. *D. de ædil. edict.* Aliquando & cedere principali dicitur *l.* 19. §. 13. *de aur. arg.*

ACCIDENS. Ex accidenti *l.* 56. *D. de cond. & dem. l.* 51. *ad leg. falc.* Ex accidentia *in l.* 2. §. 4. *de O. J.* quæ lectio nonnullis diſplicet, quamquam ea occurrat in Plin. *Hiſt. nat.* 32. 2. & Tertullian. *de anima c.* 11.

ACCIDERE præciſe veteres ominis cauſſa dicebant, cum mortem nominare vellent. Sic hac phraſi *ſi quid filio acciderit*, hoc ſignificatur, *ſi filius deceſſerit l.* 62. *fin. D. de V. S. l.* 28. *pr. ad SC. Trebel.* Cic. *de Invent.* 2. 21. & *Tuſc. qu.* 1. 43. & alii complures. Eadem eſt vis verborum, ſi quid contigerit *l.* 41. §. 12. *de legat.* 3. vel ſi quid humanum, humanituſve acciderit, & contigerit *l.* 26. *pr. D. depoſiti l.* 30. §. *ult. de adim. & transf. leg.* §. 1. *I. de donat.* Similis locutio Græcis in uſu fuit. Sic Laert. *l.* 5. *Segm.* 11. quod ſi quid contigerit (*συμβαίνη*) ita diſponit Ariſtoteles, & *Segm.* 12. ſi Nicanori quidquam contigerit, quod abſit. Item *Segm.* 51. de teſtamento Theophraſti: ceterum ſi quid contigerit (*ἐὰν δέ τι συμβῇ*) ita ſtatuo.

ACCINCTUS *artibus magicis*, i. e. odioſis illis artibus inſtructus *l.* 4. *pr. C. de malef. & math.*

ACCIPERE, & capere proprie differunt. Nam capere cum effectu accipitur, ACCIPERE, etſi quis non ſic accipiat, ut habeat *l.* 71. *D. de V. S.* Proinde ACCEPISSE teſtamento & illos Ulp. *in l.* 1. §. 11. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt.* dicit, qui tamen his, quæ ſibi relicta ſunt, carent. Sic *l.* 15. *de his, quæ ut indign.* acceptum codicillis dicit, cujus tamen actio denegatur. Accepiſſe etiam fideicommiſſum quis dicitur, etſi teſtamentum nondum ſit aditione confirmatum *l.* 11. §. 1. *l.* 52. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* Ac ita ACCIPERE legatam libertatem interpretandum eſt in *l.* 13. *D. de condit. inſt. l.* 48, §. 1. *de vulg. & pup. ſubſt. l. pen.* §. 3. *de caſtr. pecul.* ACCIPERE *actionem* pro excipere

pere *l. ult. D. ſi uſufr. pet.* A c c i p e r e *aliud*, quod legitur in *l.* 137. *pr. D. de V. O.* his verbis: ceterum, ſi poſt interrogationem A l i u d A c c e p e r i t, manifeſtum eſt librarii vitium, & verba idoneum ſenſum non fundunt, niſi legas O c c e p e r i t, Donell. *Comm. ad l.*1. §. 1. *D. eod.* Corn. Van Bynkersh. *Obſ.* 2. 23. A c c i p e r e aquam ex fundo *l.* 29. *D. de ſervit. ruſt. præd.* A c c i p e r e *novam nuptam* aqua, & igni *l.*66. §. 1. *D. de don. inter vir. & ux.* De quo ritu vide Briſſon. *de Rit. nupt.* A c c i p e r e arbitram *l. ult. D. fam. erciſc.* auctoritatem *l.* 3. *c. de teſt. mil.* bona *l.* 42. §. 1. *D. de bon. libert.* bonorum poſſeſſionem *l.* 1. *de bon. poſſ. furioſ.* cautionem a legatariis *l.* 32. §. 2. *ad l. falcid.* creditum *l.* 20. *de pign.* & aliquid in creditum *l.* 22. *quæ in fraud. cred.* curatorem *l.* 93. *de cond. & dem.* donationem cauſa mortis *l.* 5. §. 17. *de his, quæ ut indign.* A c c i p e r e excuſationem dicitur Tutor, cujus admiſſa eſt excuſatio *l.* 4. §. 1. *qui pet. tut.* A c c i p e r e fideicommiſſum hereditatis *l.* 52. §. *ult. ad SC. Trebel.* fidejuſſorem *l.* 2. §. 8. *de hered. vel act. vend.* hereditatem *l.* 65. §. 2. *de legat.* 2. injuriam *l.* 18. §. 2. *de injur.* judicem *l.* 38. *mand.* adverſus aliquem *l.* 9. §. 4. *fin. de tut. & rat. diſtr.* A c c i p e r e judicium litem conteſtari ſignificat *l.* 7. *de aqua, & aqu. pluv.* & alibi paſſim. Imprimis cum reo judicium accipitur, ut eſt in *l.* 55. *pr. de evict.* legatum *l.* 11. *pr. l.* 77. §. 3. *l.* 88. §. 4. *de legat.* 2. legatum ſervum *l.* 34. §. 2. *de fideic. libert.* A c c i p e r e legem dicitur venditio *l.* 5. *C. ſi mancip. ita fuerit al.* A c c i p e r e liberalitatem *l.* 6. §. 11. *D. quæ in fraud. cr.* libertatem directam, vel fideicommiſſariam *l.* 1. §. 12. *ſi cui pluſ.* & alibi paſſim. A c c i p e r e moram pro moram pati *l.* 2. §. 3. *de admin. rer.* partes hereditatis *l.* 42. §. 1. *de bon. libert.* A c c i p e r e pecuniam dicitur etiam, qui aliquid pro pecunia accepit, vel obligatione, qua liberatus eſt, vel cui gratuita pecunia utenda data, aut minoris locata res, venditave eſt *l.* 1. §. *ult. l.* 2. *de calumn.* Quo referenda, ut ex inſcriptione patet, *l.* 115. *de R. J.* in qua hoc additur, non poſſe videri A c c e p i s s e eum, qui ſtipulatus poſſit exceptione ſummoveri. A c c i p e r e pecuniam mutuam *l.* 11. *pr. de pign. l.* 4. *quæ res pign.* debitam *l.* 1. *de ſolut.* ob judicandum, ob ſententiam dicendam, ob teſtimonium denunciandum, & alias ob cauſas turpes *l.* 3. *l.* 6. *pr. l.* 7. §. *ult. de l. jul. repetund.* A c c i p e r e pignori fundum *l.* 16. *de ſervit.* uti & pignus *l.* 34. *l.* 39. *de pign. act.* prædium in dotem *l.*8. *C. de don. int. vir. & ux.* rationes *l.* 26. §. 1. *D. de teſtam. tut.* rem *l.* 2. *de damn. inf.* reos debendi *l.* 7. §. 1. *ad SC. Maced.* At A c c i p e r e, vel recipere inter reos aliquem dicebatur prætor, ſi eum, cujus nomen ad ſe delatum fuerat, in tabulis inter reos referri juberet, de quo vide *Sigon. de Judic.* 2. 10. A c c i p e r e ſententiam contrariam, i. e. vinci ſententia *l.* 29. §. 1. *de except. rei jud.* A c c i p e r e ſucceſſorem ante tempus *l.* 4. *de off. adſeſſ.* traditam rem *l.* 5. *de ſtipul. ſervor.* vel per traditionem *l.* 12. §. 3. *de uſuf.* A c c i p e r e aliquando eſt intelligere *l.* 1. *pr. de bon. poſſ. contr. tab.* eſt etiam admittere, & agnoſcere, ut inteſtati poſſeſſionem *l.* 77. §. 31. *de legat.* 2. & excuſationem *l.* 44. §. 1. *de excuſ.* A c c i p e r e *munera*

*nera c.*18. *X. de ſimonia*. Accipientis facere nummos *l.*3. §.8. *de cond.cauſ.dat.*

Accire, & acciere advocare. Si ex longinquo quis acciendus eſt *l.*2. *pr.C.de exhib.& tranſmit.reis*. Sic magicis artibus uſi, &c. manibus accitis audent ventilare, &c. *l.*6.*C.de maleſ. & mathem.* ubi pro manibus quidam legunt inanibus, de quo ſuperſtitionis genere Jac. Gothofr. *ad Cod. Theod. Lib.*9. *tit.*16. *l.*3.

Acclamationes publicæ fiebant ſæpe in cædem Chriſtianorum, *Chriſtianos ad Leones.* Porro plebs cum in urbe, tum in provinciis, quoties ad publica ſpectacula convenerat, quidquid libitum erat, vel a Præſide, vel ab Imperatore junctis vocibus poſtulabat. His autem tumultuantibus pœnam exſilii irrogandam ſtatuit Calliſtratus *l.*28. § 3. *D.de pœn.* Vide Vales. *ad Euſeb. Hiſt. Eccl. lib.IV.* Sed & acclamationes honoris cauſa fiebant Magiſtratibus, veluti eis, qui quæſturæ honore viguerant, aliiſque *l.* 1. *C. de quæſt. & magiſtr. officior. l.* 3. *pr. C. de off. Rect. prov.*

Accolæ, & accolentes i.e. circumſtantes *l.*1. §.6. *D. ne quid in flum.publ.*

Accommoda reformatio, i.e. valde conveniens reform.*c.*13. *de elect. in* 6.

Accommodare. Accommodatur, quod ex ſententia, & mente legis per interpretationem eruitur *l.* 48. *D. de R. N.* Sic Accommodari actiones, vel exceptiones dicuntur, quæ ex bono, & æquo dantur *l.* 2. §.8. *Si quis caut. in jud.* & ut plurimum ad actiones utiles prætorias hoc verbum pertinet *l.* 24. *pr. de pignorat. act.* §.1. *J. de perp. & temp. act.* Ita Accommodantur Interdicta, *ut* §. 3. *J. de interd.* Stipulatio *l.* 30. §. 2. *de damn. inf.* Accommodare etiam ſignificat interponere, veluti adſenſum *l.* 3. *C. quom. & quand.* auctoritatem *l.* 1. *l.* 7. *D. de auct. tut.* audientiam *l.* 9. *C. de accuſ.* cognitionem *l.* 2. *pr. D.de expil. her.* conditionem *l.*39. *D. de cond. & dem.* miniſterium *l. ult. de proxenet.* nomen *l.* 5. *C. ſi quis alteri*, notionem *l. ult. C. de lib. exhib.* operam *l.* 3. *D. de obſeq. par.* partes *l.* 7. *C. fam. erciſc.* patientiam *l.* 1. *C. ſe manc. ita ven.* præſcriptionem *l.*5. *C. de lib. cauſ.* tacitam fidem *l.* 49. *D. de jure fiſci l.* 10. *de his, quæ ut indign.* voluntatem *l.* 17. *qui & quib.* ad uſum *l.* 6. *pr. de ſupell. leg.* Porro ſignificat Accomodare tribuere, veluti Accommodare ſignificationem *l.*8. *D.de aur.arg.* ſtipulationem ad eam partem prædii *l.*20. §.*ult. de interrog.*

Accrescere. Vide Adcrescere.

Accumbere aliud eſt, quam ſedere, Nam qui accumbit, neque ſtat, neque ſedet, neque ambulat, ſed medium quiddam facit *l.* 124. *D. de V. S.* Itaque merito Cic. *de Nat. Deor.* 1. 34. & *Off.* 1. 35. accubationem, & ſeſſionem ſeparat. Veteres autem non equidem antiquiſſimi (nec græel, qui, ut ex Homeri *Odyſſ.ω. v.*384. patet, cœnantes *ordine ſederunt in lectis, ſedibuſque*, nec Romani, ceu Iſidor. Hiſpal.*Orig.*20.2. oſtendit) ſed ſequioris ævi utique accumbentes epulaverunt. Hinc Athenæus *Deipnos.* 1. 14. de recentioribus græcis ait, ab ea frugalitate eos excidiſſe, ut accumberent in conviviis; & de Romanis Iſidor. Hiſpal. *tit. l. Sedes, ait, dictas, quod apud veteres Rom. non erat uſus accumbendi. Unde & conſidere dicebantur. Poſtea, ut Varro ait de vita pop. Rom. viri diſcumbere cœperunt, mulieres ſedere, quia turpis viſus eſt in muliere*

liere accubitus. Cænabant ergo accumbentes mulieribus exceptis, *quas viris accumbantibus ſedentes cœnitaſſe* ait Val. Max. 2. 1. niſi forte, ut ait Juv. *ſat.* 2. *v.* 19. *in gremio jacuit nova nupta mariti*, vel impudicæ mulieres cum amatoribus ſuis accubuerunt epulantes, cujus rei exemplum eſt apud Suet. *in Caligul. c.* 24.

ACCUSARE fuit proprie judiciis criminalibus, publicis, vel extraordinariis experiri, crimenque deferre. Dixi judiciis criminalibus, ubi quis reus agebatur criminis, quo nomine illæ fraudes, ex quibus Reſpublica læditur, intelliguntur. Res autem hoc ordine procedebat exponente Sigonio *de Jud.* 2. *c.* 9. *ad* 17. *Poſtulabat* primo, qui accuſaturus erat, i. e. nomen adverſarii ſive præſentis, ſive abſentis in reorum numerum recipi petebat. Interjectis diebus aliquot in jus veniebat accuſator, iſque, cui parabatur accuſatio, & huius nomen ille *deferebat* præſente prætore, jurans ſimul de calumnia. Hinc intentata formula Prætor certam diem, qua die accuſator, & reus ad judicium adeſſent, conſtituebat, in eamque utrumque citabat. Veniente die judices legebantur, & prima actio inſtituebatur, & teſtimonia producebantur, quæſtiones a ſervis habebantur, teſtes audiebantur, legebanturque tabulæ: Tum demum, his omnibus explicatis, accuſator *Accuſationem* non interrupta, uti antea, ſed perpetua oratione inſtituit: ſed ante accuſationem ſubſcriptionem fuiſſe neceſſariam ait Ulp. *l.* 7. *D. de accuſ.* Quo reſpicit, quod ait Aſconius, inſtitutam tunc demum fuiſſe accuſationem, quum interrogatus reus negaverat, ſe crimen admiſiſſe, & delator ſubſcripſerat. Ex illis autem collige, diverſos actus fuiſſe poſtulare, deferre, & accuſare, & quod reus quidem *poſtulatur*, ſed differtur ejus *accuſatio*, ut ait *l.* 38. *§. ult. D. ad L. Jul. de adult.* In edicto porro Prætoris, quo a bonis liberti patronus, qui capitis eum accuſaverit, repellitur, ACCUSASSE intelligitur, qui nomen detulit, niſi abolitionem petierit, quique crimina objecit, & cauſſam perorari uſque ad ſententiam effecit *l.* 10. *fin. D. de jur. patron. l.* 14. *§.* 8. *de bon. libert.* ACCUSARE etiam de controverſiis civilibus, ſed impropriis uſurpatur. Hinc ACCUSARE ingratum *l.* 35. *§.* 1. *D. de procur.* ACCUSARE falſum teſtamentum *l.* 14. *D. de bon. poſſ.* ACCUSARE inofficioſum *l.* 22. *pr. de inoff. teſt. l.* 8. *§.* 1. *C. eod.* Conjuges dicuntur invicem mores ACCUSARE *l.* 39. *D. ſolut. matrim.* & accuſator vocatus, & quaſi cauſator, qui ad cauſam vocat eum, quem appellat *in c.* 10. *X. de Verb. ſignif.*

ACCUSATIO quid ſit, jam ex dictis patet, habetque ſolennia *l.* 18. *D. de accuſ. l.* 11. *§.* 5. *ad l. Jul. de adult.* quæ ponuntur *in l.* 3. *de accuſ.* ſed & ACCUSATIO pro actione, ut accuſatio inofficioſi *l.* 5. *§. ult. l.* 7. *l.* 17. *l.* 27. *l.* 29. *§.* 2. *D. de inof. teſt.* Accuſatio ſuſpecti tutoris *l.* 1. *§.* 15. *D. §.* 3. *J. de ſuſp. tut.* Accuſationem inſtituere, & perferre, item ab accuſatione *deſiſtere*, vid. ſuis locis.

ACEPHALI, ut in *Nov.* 109. *in præf. & in auth. idem eſt C. de hæret. & manich.* vel ACEPHALITÆ hæretici ſic dicti, quaſi ſine Capite, vel quod nullus erroris eorum reperitur auctor, ex quo orti ſunt, vel quod præfectos Eccleſiaſticos non admitterent. Vide Ruſtic. Diacon. adverſus Acephalos. Hi capita aliquot Concilii Calcedonenſis impugnabant duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negantes, ut ex Iſidori

Etymol. refert Gratianus *in c.*39. §. 65. *C.* 24. *qu.* 3.

Acerbus exactor *l.* 33. *D. de uſur. accerbitas* catenarum *l.* 1. *C. de Cuſtod. reor.* convitii *l.* 1. *C. de ingrat. libert.* morbi *l.* 29. *pr. C. de teſt.* acerbe exercere patriam poteſtatem *l.* 1. §. *ult. D. de lib. exhib.*

Acerrima condemnatio pro graviſſima *l.* 2. *C. de his, qui latron.* acerrima indago, i. e. diligentiſſima *l. ult. C. de fals.* vide infr. Acris.

Acervus rerum congeries, veluti frumenti *l.* 5. *D. de rei vind.* lignorum *l.* 51. *de aquir. poſſ.* pecuniæ *l.* 29. *de V.O.* Stercoris *l.* 7. §. 6. *quod vi aut clam.*

Acesco, ſi vinum acuerit *l.* 1. *pr. D. de peric. & com. rei vend.* unde acor vitium illud vini, quod acuit *l.* 4. §. *ult. eod.*

Acetabulum *l.* 19. §. 9. *D. de aur. & arg. leg.* proprie eſt, quod græcis ὀξύβαφον vaſculum infundendo aceto, in quod intingerent cibum ſumentes, paratum. Sed jam Quinctilian. *Inſt. Or.* 8. 6. obſervavit illud καταχρηστικῶς accipi pro omnibus vaſis, & lancibus, quibus aliud quodcunque adponitur. Hinc Sen. *Epiſt.* 45. *præſtigiatorum acetabula* ſunt circulatorum vaſcula, quibus calculos, & globulos mira manuum celeritate occultant.

Acetani, vel Licitani Luſitaniæ populi *l.* 8. *pr. D. de cenſibus.*

Acetum, hac appellatione non continetur acetum, quod vini numero pater familias habuerit *l.* 1. *l.* 9. §. 1. *D. de trit. vin. ol. l.* 2. §. *ult. de opt. leg.* Acetum extinguendi incendii cauſſa in ædibus haberi olim ſolitum indicant *l.* 12. §. 18. *D. de inſtr. & inſtrum. l.* 3. §. 5. *de penu leg.* Macrob. *Saturn.* 7. 6. & Plin. *Hiſt. nat.* 23. 5. *extr.*

Achaia fuit proconſularis provincia arg. *l.* 10. §. *un D. de off. proconſ. l. ult. ad SC. Trebel.*

Achilleæ thermæ *l.* 6. *C. de aqued.* Conſtantinopoli celeberrimæ, quæ anno 430. incendio conſumptæ ſunt. Socrat. *Hiſt. Eccl.* 7. 39.

Acies auctore Veget. 3. 14. exercitus eſt inſtructus: aliquando tamen accipitur pro prælio ipſo, & dimicatione, ut *Inſt. pr. de excuſ. l.* 35. §. 6. *D. ex quib. cauſ. maj. l.* 6. §. 3. *de re milit.*

Acinaticium, alii legunt *Acinarium l.* 9. *D. de tritico oleo.* genus vini ſecundarii ex uvarum acinis aqua maceratis, idem quo lora, vel lorea: quod tamen non placet Mercuriali 5. *var.* 1. ex Caſſiod. 12. *variar.* vultque protropi, ſeu prodromi genus eſſe, quod, ut fieret, indicat Plin. 14. 9. Ejus etiam meminit Pallad. *de Re Ruſt.* 1. 6. 9.

Acolythi famuli, velut eccleſiaſtici, qui diaconum ad canendum Evangelium incedentem ſequebantur Iſidor. *Orig.* 7. *l.* 6. *C. de Epiſc. & Cleric. l.* 24. *C. Theod. eod. l.* 10. *eod.* ubi juvenes appellantur. Cerarium ab heredibus defunctorum exigere vetantur *Novel.* 58. *c.* 2. Accendentes latine, vel ceroferarii dicuntur a deportandis cereis, quando legendum eſt Evangelium, aut Sacrificium offerendum, ut eſt in *c.* 1. §. 17. *Diſt.* 21.

Aconitum *l.* 3. §. 3. *D. ad l. Corn. de ſicar.* omnium venenorum ocyſſimum, ut tradit Plin. *Hiſt. Nat.* 23. 2. cujus etymologiam probabilem tradit Ovid. *Metam.* 7. *v.* 419. nempe a cotibus, inter quas naſcitur, quas græci ἀκόνας vocant. Voſſ. *etym.*

Acor vitium vini, quod acuit *l.* 4. §. 1. *D. de peric. & com. rei vend.*

Acquiescere, & Acquirere. Vide Adquiescere, Adquirere.

ΑΚΡΙΒΟΛΟΓΕΙΝ *l.* 6. §. 7.

§. 7. *D. de excuſ.* eſt anxie contendere, non autem *proprie loqui*, ut obſervat Heinec. phraſin græcam dictæ legis ſic vertens: ſi vero anxie de re familiari contendunt, ſatis produnt eo indicio, ſe non eſſe philoſophos. Eſt enim ακριβολογια, perinde ac μικρολογια, vel σμικρολογια ſordities, ſeu contentio de minimo lucro. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 33.

Acrimonia debitæ ultionis, i. e. ſeveritas in *l.* 5. *de SS. EE.* quæ eſt canonizata *c.* 40. §. 3. *Cauſ.* 16. *qu.* 1.

Acris acriora bella *l.* 2. §. 18. *D. de O. J.* Acerrimo errore *l.* 4. *C. de inceſt. nupt.*

ΑΚΡΟΔΡΥΑ *in l.*236. *fin. D. de V. S.* dicitur, apud græcos omnes *arborum* ſpecies continere, ſed potius omnes *fructuum* ſpecies dicendum fuiſſe, oſtendunt ex Suida, & Moſchopulo. Cujus erroris origo eſt a Burgundione, vel Berguntione græcorum, quæ in pandectis occurrunt, interprete, qui ακροδρυα vertit extremitates arborum, notatus ideo a Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 33.

Ac si, ſimul ac ſi dixerit eam ſumere in *l.* 20. *D. de opt. leg.* pro quo legendum videtur, ſimul ac ſi dixerit, & ita *ſimul ac* pro *illico*, *poſtquam* eſt. Ac si defunctus cum eo loquatur, quem precario remuneratur in *l.* 75. *D. de legat.* 2. pro quo legendum *etſi*, quod reſpondet græcorum ει και, quod eo in loco habent, ut notat Hein. ex Labb. *obſerv. & emend. Synops. Baſilic.*

Acta libri, ſeu tabulæ erant, in quibus ſcribebantur res geſtæ Principis, aut populi, aut etiam leges, idque ex Cicerone 1. & 2. *Philip.* & Plin. 5. *Epiſtolar. ad Valerian.* patet. Porro Ictis, & Imperatoribus Acta erant Libri forenſium, ſive judicalium ſcribarum, in quibus judicum pronunciata, vel quæ in jure, aut coram judice peragebantur, ſcribebant *l.* 45. §. *ult. l.* 46. *D. de re jud. l.* 4. §. *ult. de fidej. tut.* in qua dicuntur *acta publica l.* 2. *C. de Cuſtod. reor. l.* 1. *C. de ſatisd. l.* 17. *D. de in jus voc.* ubi apud Acta cavere, & apud officium, vel officio cavere ſeparantur. Actorum conficiendorum Magiſtratus habent poteſtatem *l. ult. C. de Magiſtrat. municip.* Hinc phraſes Acta præſidis, & magiſtratus Paul. *Rec. ſent.* 1. 3. 1. *municipalia l.* 6. *C. Theod. de exhib. & tranſmiſſ. reis*, quæ apud moderatorem provinciæ, vel magiſtratus, vel defenſores habita fuiſſe dicuntur *d. l. ult. C. de magiſtr. municip.* Acta facta apud præſidem provinciæ *l. ult. C. de uſur. pupill.* apud procuratorem Cæſaris *l.* 21. *D. de auct. & conſ.* Sed ſermonis conſuetudine factum quoque eſt, ut quæcunque apud judicantem ad cauſam ſive publicam, ſive privatam pertinentia geſta, ejuſque auctoritate litteris mandata eſſent, Actorum nomine cenſerentur, item litteræ omnes de quorumlibet judicis ſententiis perſcriptæ *l.* 2. *C. de edendo.* Eodem fere ſenſu veniunt Acta, quæ, ut & munimenta, judici a litigantibus exhibenda dicuntur in *c. ult.* §. *nos uſum*, clementin. *de verb. ſignif.*

Actio latiſſimo ſignificatu comprehendit omnem viventis operationem, quæ paſſioni opponitur: hinc Actio pia, i. e. pium factum Auth. *hoc jus porrectum C. de SS. EE.* Actio, quæ infamiam importat *l.* 7. *D. de publ. jud.* Item Actio pro actus Ulp. *in l.* 3. §. *pen. D. de don. inter vir. & ux.* ubi celeritate conjungendarum inter ſe actionum unam actionem occultari dicitur. Actio etiam dicitur totum illud, quod agebatur una die in

ſynodo, vel conſilio *c.* 13. *cauſ.* 16. *qu.* 3. ACTIONE concordi ordinatus *in c.* 1. *de majorit. & obedientia*. Sed in jure ACTIO non quemcumque actum deſignat, verum eos ritus, qui a Ictis excogitati ſunt: Ita vulgo LEGIS ACTIONES vocabantur, quoniam earum rerum, de quibus Lex XII. Tab. ſcripta erat, agendarum formam, ritumque præſcribebant, uti Pompon. *l.* 2 §. 6. *D. de O. J.* Quo nomine veniunt non tantum eæ actiones, quibus inter ſe homines diſceptant, de quibus mox, ſed alii quoque legitimi actus. Apud eos enim magiſtratus LEGIS ACTIO *eſſe*, vel LEGIS ACTIO magiſtratibus data eſſe dicitur, apud quos adoptiones, manumiſſioneſque explicari poſſunt Ulp. *in l.* 1. *D. de off. jurid. Alex.* Paul. *ſent.* 2. 25. §. 4. *l.* 4. *D. de adopt.* item *l.* 2. *l.* 3. *D. de off. proc.* ubi apud legatum proconſulis adoptare quem poſſe negat Ulp. quia apud eum non eſt LEGIS ACTIO. Sed ACTIO, quatenus ad diſceptationem fori pertinet, a Celſo definitur, quod ſit jus, quod ſibi debetur, judicio perſequendi *l.* 51. *D. de O. & A.* quam definitionem Juſtinianus *pr. Inſt. de action.* eſt ſequutus. ACTIONIS autem verbum & generale eſt, & ſpeciale. Generaliter eo nomine ACTIO in rem, in perſonam, perſequutio, interdictum, præjudicium continetur *l.* 37. *D. de O. & A. l.* 178. §. 2. *de V. S.* Itaque interdictum *quod vi aut clam in l.* 43. *fin. ad L. Aquil. l.* 3. *de mort. inf.* interdictum *recuperandæ poſſeſſionis in l. un. C. ſi per vim* ACTIONES appellantur; item *interdicti* ACTIO apud Paul. *rec. ſent.* 5. 6. 10. ſpecialiter vero ACTIO in rem, & in perſonam actiones duntaxat complectitur. Itaque ab interdicto, præjudicio, ſtipulationibuſque prætoriis ſeparatur *l.* 32. §. 2. *l.* 39. *pr. D. de procurat.* Interdum etiam hujus verbi vis adſtringitur ad eam ſaltem actionem, quæ in perſonam eſt, ſignificandam *l.* 28. *D. de O & A. l.* 178. §. 2. *De V.S.* atque ita a petitione, perſecutioneque ſejungitur *l.* 18. §. 1. *de acceptil. l.* 23. *rem rat. hab. l.* 2. *ad SC. Vell. l.* 49. *de V. S. l.* 1. *pr. ad SC. M.* Hinc eſt, quod in formulis, quoties loqui vellent accuratius, jungerent *actiones*, *petitiones*, *perſecutiones*, ut in formula ſtipulationis Aquilianæ, quam vide *in d. l.* 18. §. 1. *de acceptil.* IN REM autem ACTIO eſt, per quam rem noſtram, vel nobis pignori oppoſitam, quæ ab alio poſſidetur, petimus, ſervitutemve nobis debitam vindicamus *l.* 25. *D. de oblig. & act. l.* 1. *C. de quadrag. præſcr. l.* 5. §. *ult. D. ſi uſusfr. pet.* §. 2. *Inſt. de action.* In perſonam vero eſt, qua cum eo agimus, qui nobis obligatus eſt ad aliquid dandum, vel faciendum *d. l.* 25. Quæ & in rem, & in perſonam eſt ACTIO, *mixta* adpellatur §. 20. *Inſt. de action.* Sunt & hæ actionum differentiæ civiles, prætoriæ, rei perſecutoriæ, pœnales, directæ, utiles, contrariæ, bonæ fidei, ſtricti juris, arbitrariæ, & horum ſingulorum generum variæ ſpecies, quæ ſuis ſingulatim locis exponentur. Quæ *perſonales* ſunt, ſed in rem concipiuntur, danturque, in *rem ſcriptæ* adpellantur. ACTIONEM autem prætor dare dicitur, quod nil aliud eſt, quam agendi poteſtatem facere *l.* 3. *pr. D. de ſepulcr. viol.* non enim ipſe ex ſua Juriſdictione actionem tribuit, ſed agendi facultatem concedit, in jure aditum, judicemque, & formulam dat *l.* 27. *D. de V. O.* Cicero *de Invent.* 2. 19. Quare in jure plerumque verſantur. Ibi enim & exceptiones poſtulantur, & quodam modo agendi poteſtas fit. Differunt autem hæc *actionem dari*,

ri, aut R E S T I T U I, & A C T I O-N E M C O M P E T E R E. Non enim quæcunque competit, ſemel etiam illico datur. Et competere potiſſimum ad id prodeſt, ut actio tranſeat in heredes *l. 9. §. ult. cum l. 10. D. de tutel. & rat. diſtrah.* Porro quæ competit actio, ipſo jure competit, adeoque etiam ignoranti, & invito *arg. §. 3. Inſt. per quas perſ. l. 13. D. de A. R. D.* Sub A C T I O-N E C O N S T I T U I in *l. 21. C. de furt.* & actione teneri, & A C T I O A G I dicitur in *l. 23. D. de præſcr. verb.*

Actio etiam accuſationem ſignificat *l. 15. §. 3. l. 2. l. 10. D. ad SC. Turpil. l. ult. ſi ex nox. cauſ.* vide infra A G E R E.

A C T I O N E S orationes apud populum, judiceſve habitæ, Cic. *lib. de arte Rhet. 2.* etiam ad aliquem defendendum, Aſconius *in Cornel. argum.* Cicero ipſe ſignificat, quatriduo Cornelium defendiſſe, quas actiones contuliſſe eum in duas orationes apparet.

Actiones legitimæ. Vid. ſub art. L E G I T I M U M. L E G I S A-C T I O N E S. Vid. art. L E G I S.

Actiones populares, perpetuæ. Vid. ſuis locis.

A C T O R quandoque pro eo, qui cauſas in judicio agit, & pro advocato accipitur Cic. *in Brut.* & actori ſummo cauſarum magiſtro: & Hor. *de arte poet. v. 369.* A C T O R *cauſſarum* mediocris. Item *fabularum* A C T O R Cic. *ad Quint. frat. 1. Ep.*

Actor porro eſt is, qui petit. Et ita quoque femina, quæ in jure experitur, A C T R I X dicitur *l. 41. C. de lib. cauſ.*

Alias A C T O R eſt diſpenſator. Hocque ſenſu erant ſervi A C T O-R E S, qui rationes domini agebant, actumve in familia adminiſtrabant *l. 8. D. fam. herciſc. l. 40. §. 7. de ſtatu lib.* & habetur A C T O R ſervus e familia optimus *in lege 37. D. de legat. 1.* In primis memorantur A C T O-R E S in fundis conſtituti Paul. *rec. ſent. 3. 6. 48.* A C T O R E S tam rei ruſticæ, quam rationibus fundo præfecti *l. 31. D. de adim. leg.* prædiorum, & fundorum *l. 16. C. de procur. l. ult. C. quod cum eo l. 3. C. Theod. de itin. mun.* & A C T O R quidem fundi, vel prædii inſtructi, veluti pars erat, & legato prædii inſtructi continebatur *l. 12. §. 38. D. de inſtr. & inſtrum.* Præterea & urbanos habebant ſervos A C T O R E S *pecuniæ l. 7. C. mandati* tam mutuis dandis, quam exigendis, & recipiendis pecuniis præpoſitos *l. 5. §. 3. D. de dol. mal. & met. l. 19. C. de ſolut.* Erant & A C T O-R E S publici, ſive ſervi, ſive liberti, quorum mentio fit apud Tacit. *Annal. 2. 30.* & Plin. *Epiſt. 3. 19.* de quib. vide Thomas. in Plin. *Epiſt. 7. 18.*

A C T O R E S etiam liberi homines appellantur, veluti A C T O-R E S civitatum *l. 26.* cum *l. 27. D. ad SC. Trebel. l. 74. de procur. l. 8. de pollicit.* collegii, qui & ſyndici dicuntur *l. 1. §. 1. D. quod cujuſc. Univ. Nom.* A C T O-R E S ſimiliter corporum, decuriarum, municipum, ſocietatum *l. 3. §. 4. de bon. poſſ.* univerſitatum *l. 10. §. 4. de in jus voc.* A C T O-R E S, vel procuratores loci, ſeu civitatis *l. 6. C. Theod. de decurion.* Sunt & A C T O R E S principum rerum *l. 7. l. 12. in fin. C. Theod. de desertor.* privatarum *l. 9. C. ubi cauſ. fiſc.* rei privatæ *l. 2. C. Theod. de act. & proc. & cond.* dominicæ *l. 3. C. Theod. de his qui cond. prop.* item A C T O R E S, ſive procuratores prædiorum fiſcalium *Tit. C. de conductorib. & procur. ſive actor.*

Sunt porro A C T O R E S, qui a tutoribus, curatoribuſve litium cauſſa decreto prætoris conſtituuntur *§. ult. Inſt. de tur. l. 30*

§. *pen.* *D. de negot. geſt.* *l.* 24. *de adm. & peric. tut.* Eos ab agendo dictos probabilius eſt, quam, ut Theophil. tradit, quod apud acta conſtituantur.

Actores ſeditionis, & tumultus ait pro auctores Paul. *l.* 38. §. 2. *D. de pœn.* Dux, & actor rerum illarum. Cic. *pro Sextio.* 38.

Actuarius eſt, qui acta, actionesque calamo præpropero deſcribit, & deſcripta recitat Sen. *Epiſt.* 33. Vox actuarii vice fungitur. Partem officii illius attingit Suet. *in Jul. Cæſ. c.* 55. Hi initio plerumque ſervi publici, quales memorantur *l.* 18. *D. de adopt.* & *l.* 2. *rem pupil. ſalv. fore*. Sed poſtea ſervos huic muneri adhiberi vetuerunt Arcad. & Honor. Impp. *l.* 3. *C. de tabular. ſcrib. logogr.* Alii ſunt Actuarii, quorum mentio fit *l.* 5. *l.* 16. *pr. &* §. 1. *C. de erogat. milit. annon. l.* 9. *C. de numerar. & actuar.* Ex quibus locis patet, proprie dictos eſſe Actuarios, qui annonam a ſuſceptoribus acceperint, dato pittacio, in quo continebatur, quantum acceperint, eamque poſtea erogaverint militibus. Unde tot erant actuarii, quot numeri militares *d. l.* 5.

Actuarii limites dicuntur apud Hygin. *lib.* I. *de limit. conſt.* nec non Actuarii pali, ſuo quiſque numero inſcripti, inter centenos vicenos pedes defixi. Vide ſequ. voc. Actus.

Actuariæ naves, quæ non ad belli uſum, ſed voluptatis cauſa ſunt paratæ *l.* 2. *D. de captiv. & poſtl.* de quibus ex inſtituto egit Bayfius *de re navali*.

Actus quidem generale eſt verbum, ſive verbis, ſive re quid agatur, ut in ſtipulatione, vel numeratione *l.* 19. *D. de V. S.* teſtamenti factione *l.* 31. §. *ult. D. qui teſtam. fac.* Actus legitimi *in l.* 77. *de R. J.* ut emancipatio, acceptilatio, hereditatis aditio, ſervi optio, datio tutoris. *Actus* ex lege habitus, i. e. ſecundum præſcriptum legis peractus *l.* 12. *D. de adpell.* ſed Actus a verbis ſeparatur in *l.* 5. *D. ratam rem hab.* ubi non tantum verbis, ſed etiam actu ratum haberi traditur.

Actus pro adminiſtratione, veluti procuratoris *l.* 3. *pr. D. ratam rem haberi.* Actus publici *l.* 1. *C. in quib. cauſ. tut.* vel cur. Hinc phraſes Actum adminiſtrare *l.* 1. §. 7. *D. Si is qui teſtam.* agere *l.* 41. §. 13. *de fideic. libert.* gerere *l.* 99. *fin. de V. S.* In Actu eſſe *l.* 5. §. 3. *de jur. immun.* habere ſervum *l.* 12. *de liber. legat.* Actus rationem reddere *d. l.* 41. Ab Actu removeri *l.* 51. *De ſolut.*

Actus ſervitus prædii ruſtici, quam Icti definiunt jus eundi, agendi jumentum, vel vehiculum *l.* 1. *D. de ſerv. præd. ruſt. pr. J. de ſervit. l.* 1. *de adim. legat.* Ab itinere autem eo differt, quod iter eſt, quo quis pedes, vel eques commeare poteſt. Actus vero non modo jus eundi, ſed & agendi vel jumentum, vel vehiculum *d. l.* 1, quod de truſatili, manualique vehiculo, quod propelli, adducique ſolet, non autem de vehundo, vel curru juncto jumentis trahendo, quod in *via*, vel *vehundi* jure præter actum continetur, intelligendum eſſe oſtendit Bynkershoek *Obſerv.IV. c.* 7. Quapropter cum viæ latitudo ex XII. Tabb. eſſet octo pedum in porrecto *l.* 8. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Actus *finis minimus conſtitutus in latitudinem pedes quatuor* juxta Varronem *lib.* 4. quocum convenit Paulus apud Feſt. in v. Actus, quem definit, iter inter vicinos quatuor pedum latum, & Iſidor. *orig.* 18. *c. ult.* qui viam ait, capere duos Actus tam-

tametſi deinceps non amplius, ut itineris, & viæ, latitudo actus manſerit certa lege eadem, ſed arbitrio, vel conventione, & pacto fuerit definita *l.* 13. §. 2. *D. de ſervit. prædior. ruſt.* ita ut adhuc Actus diceretur, etiam ſi propter loci anguſtiam jumentum duntaxat duci poſſet, nec vehiculi agendi jus eſſet.

Actus etiam eſt ſpatium in agris, quem trifariam dividi Boeth. *lib.* 2. *geom.* auctor eſt, in Minimum, in Quadratum, in Duplicatum. Actus minimus quatuor tantum pedibus in latitudine, & centum viginti in longitudine protenditur, cui conſentit Varro *c. l.* a quo aberrat Iſidor. *Orig.* 15. *c.* 15. eandem tamen diviſionem faciens. Quadratus Actus omni latere centum viginti pedibus concluditur Varro *de re ruſt.* 10. & Plin. *Hiſt. nat.* 18. 3. Duplicatus, quem Iſidorus *jugerum* facere ſcribit, quod longitudine CCXL pedum, latitudine CXX conſtet; cui quidem explicationi minime contradicit Varro, eo quod dixerit actum duodecim decuriis finiri, & *jugerum* dictum junctis duobus quadratis, ſiquidem ex Quinctilian. *Inſt. I. c. ult.* conſtat, jugeri menſuram eſſe CCXL longitudinis pedes, dimidioque in latitudine patere, ut obſervat Heinecc. Ab hoc Actu Actuarii limites, & pali, de quibus ſupra.

Acucula (aliis acuncula, item acucla, & acicula) capitis, i. e. acus crinalis *l.* 1. *&* 2. *C. Theod. de repud.* & ibi Jac. Gothofr.

Aculeus. Tranſlate aculei auctoritatis *l.* 4. §. 7. *C. de hæret.* indignationis *l.* 1. *D. de ſum. Trin.* Aculei ſunt motus primi *c.* 15. *cauſ.* 32. *qu.* 6.

Acuminenſe, vel cumitenſe monaſterium in *l.* 8. §. 6. *C. de ſum. Trin.* & ibi Cujac. *obſerv.* & Gothofr. *in not.*

Acus in *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. legat.* quo crinium compago retinetur Iſid. *Etym.* 19. 30. crinibus diſtinguendis, Tertul. *de Pœnit.* 11. Figat acus tortas, ſuſtineatque comas Martial. *Epigr.* 14. 24. v. Corn. van Bynkerh. *obſerv.* 5. 7.

Ad præp. terminum ad quem ratione temporis ſæpe indicat *l.* 29. §. 7. *D. ad leg. Jul. de adult.* ſic ad diem conſtituitur obligatio, veluti uſque ad Calendas dare ſpondes? *l.* 44. *D. de O. & A.* Ad diem aliquid dari dicitur *l.* 34. *D. de hered. inſt.* promitti *l.* 77. *D. de V. O.* Ad diem, pro die Conſtituta *l.* 5. *D. de peric. & com. rei vend.* ubi *ad diem* tollere vinum. Eodem ſenſu Ad tempus *in l.* 4. §. *ult. D. de precar.* & alibi paſſim. Ad conditionem, i. e. donec exiſtat conditio *l.* 4. *D. de ſervit.*

Aliquando eſt terminus ad quem ratione loci, vel perſonæ, e. g. aditum Ad ſe præſtat *l.* 19. *D. de in jus voc.* Ad littus maris accedere *l.* 4. *pr. D. de D. R.*

Ad pro apud, e. g. ad aliquem teſtari, vel proteſtari *l.* 7. *v. ut facilior D. de incend. ruin.*

Ad pro adverſus, vel contra, ut appellationem Ad aliquem facere, i. e. adverſus quem appellare *l.* 1. *D. an per al. cauſ. adpell.* ita Gell. *lib.* 18. *c.* 4. Ad ſophiſtas utebatur eo.

Ad pro penes, e. g. remaneat Ad heredes *l.* 41. §. 10. *D. de leg.* 3.

Ad pro poſt, Julianus *l.* 18. §. *ult. D. de manum. teſtam.* Ubi ad annum liber eſto, ita accipi poteſt, poſt annum, quam moriar, liber eſto.

Ad pro præter *c.* 6. §. *adhæc X. de elect.* ubi; *adhæc* pro præter hæc; ita *Hor.* 1. *epiſt.* 19. ad hæc

hæc ego naribus uti formido.

A D pro circa, ut. *c. adhæc.* 4. *X. de religioſ. dom.* Aliquando adverbialiter, & continuative ponitur A D H Æ C, ut in *l.* 1. §. 1. *C. de ann. except.*

A D pro prope, vel juxta. A D parietem communem *l.* 13. *pr. D. de ſerv. præd. ruſt.*

A D idem quod pro *l.* 3. *D. de vacat. & excuſ. mun.* & in pr. Decretal. ubi A D communem utilitatem.

A D pro ob, vel propter *l.* 47. *D. de negot. geſt.* ubi A D honores pro propter honores, & *l. un. C. de ſuperind.* ubi ad ſolas præfecturæ litteras pro ob ſolas. A D præſens pro inpræſentiarum *c.* 6. *cauſ.* 2. *qu.* 2.

A D pro ſecundum. Unde ad inſtar *l.* 4. *C. unde vi*, pro quo A D *ſimilitudinem* reperimus *in l.* 35. §. 8. *D. ex quib. cauſ. maj.* 25. *an.*

A D pro *in*: Ut A D irritum revocare, i. e. in irritum *l.* 7. *C. de reſtit. milit.* A D utilitates pro in utilitates *l.* 16. *C. de præd. & al. reb. min.* Et Suet. *Domit. c.* 7. ad ſummam ubertatem vini edixit, i. e. in ſumma vini ubertate.

A D manus eſſe dicunt, quaſi apud manus, vel in manibus, ut facile promi poſſit *l.* 19. §. 5. *D. ad SC. Vellei.* A D porro in deſcriptione officiorum adhibetur. Ut A D Cyathos pro pincerna Suet. *Jul.* 48. Et apud Catul. *Epigr.* 10. A D lecticam homines ſunt lecticarii.

A D in jure noſtro auctorem, quem alius notis ſive redarguit, ſive illuſtravit, denotat: ac proinde his verbis; A D Plautium, A D Maſſurium Sabinum, notæ ad eos juris auctores ſcriptæ ſignificantur *pr. Inſt. de hered. inſt.* Servii autem Sulpicii A D Quint. Scævolam notas reprehenſa Scævolæ capita vocat Gell. 4. 2.

A D præpoſitio compoſita cum dictionibus a conſonante incipientibus mutat D in conſonantem eam, quæ mox ſequitur. In Pandectis tamen Florentinis ſemper reperiuntur præpoſitiones integræ: quod & antiquos obſervaſſe ex numiſmatis, & monimentis litterarum marmoribus inciſis etiam hodie videmus. Itaque in codicibus illis archetypis legitur adcreſco, adfero &c. non accreſco, affero.

A D Æ R A R E *l.* 19. *C. de erog. mil. an.* ubi: ſed etſi milites A D Æ R A R I ſibi velint annonas, i. e. ad æris pretium redigi, facta ſpecierum æſtimatione. Ita in *l.* 15. *eod.* Hinc A D Æ R A T A in *l. un. C. de collat. don.* & A D Æ R A T I O æſtimatio ſpecierum in ære *l.* 13. *C. de erog. mil. an. l.* 4. *C. de mil. veſt.*

A D A M novitiſſimus interpretatur Chriſtus Clement. *un. de ſumm. Trin.* ex Paul. *Rom.* 5.

A D A M A S inter merces ex ſolo barbarico, unde vectigalia ſolvuntur *l.* 16. §. 7. *D. de publican.* De eo plura Plin. *hiſt. nat.* 12. 19.

A D A M I A N I vocati, quod Adæ imitentur nuditatem. Unde & nudi orant, & nudi inter ſe mares, feminæque conveniunt *c.* 29. §. 13. *cauſſ.* 24. *qu.* 3.

A D C R E S C E R E dicitur alicui res, cum ei, qui jam partem habet, accedit, atque adjungitur. Sic A D C R E S C E R E dicuntur bona in *l.* 42. §. 1. *D. de bon. libert.* dominium *l.* 35. *ad leg. Aquil.* pars legato *l.* 2. *quod legat.* portio hereditatis *l.* 43. *ad SC. Trebell.* uſusfructus *Tit. D. de uſufr. adcreſc.* Hinc J U S A D C R E S C E N D I, quo portio deficiens alteri, qui partem agnovit, vel uſusfructus perſonæ conjunctæ adquiritur *d. tit. & l.* 3. §. *ult. D. de bonor. poſſ.* A D C R E S C I T etiam per alluvionem *l.* 1. *C. de alluv. & palud.*

A D-

Addicere rem alicui ſignificat, eam illius juris facere, vel ipſi tradere; ſic addicere dicitur venditor emtori *l.* 8. *l.* 7. §. 6. *D. pro emt. l.* 22. §. 4. *mandati.*

Addicere in diem eſt, rem penes emptorem collocare hac lege, niſi quis intra certum diem meliorem conditionem attulerit *l.* 1. *D. de in diem add.* Et fundus ita venditus in diem Addici *l.* 2. *eod.* & Addictus dicitur *in l.* 9. *D. de aqua l.* 41. *de R. V. l.* 11. §. 10. *quod vi aut clam.* Lex quoque ipſa venditionis in diem Addictio dicitur *Tit. D. de in diem add. l.* 2. §. 4. *pro empt. l. ult. de jure fiſci.* Quomodo ea concipi ſolita ſit, cernitur *in l.* 1. *de in diem addict. l.* 3. *D. quib. mod. pign.* Ipſa autem vel ita ſit, ut contractus aliquo meliorem conditionem adferente reſcindatur, ſeu recedatur ab emptione, ut ait *l.* 4. *pr. de R. V.* ſeu diſcedatur, ut eſt *in l.* 2. *de in d. add.* quam DD. conditionem reſolutivam vocant, vel ea lege, ut nemine plus offerente emptio venditio perficiatur *d. l.* 2. quæ ſuſpenſiva conditio adpellatur a prudentibus noſtris.

Addici bona libertatum ſervandarum cauſſa dicuntur *in tit. Inſt. de eo cui lib. cauſ. l.* 2. *l.* 4. §. 2. *D. de fideic. lib.* §. *ult. Inſt. per quas perſ. cuiq. adquir.* quod ſic intelligendum eſt, ut cui heres non exſtat, ejus bona cuivis, qui ſe æs alienum ſoluturum caveat, libertatum ſervandarum cauſſa attribuantur, quæ alias cum ipſis ſervis etiam, quibus teſtamento libertas eſſet data, venire oportet. Addicere porro eſt adjudicare *l.* 15. §. 6. *D.* ubi Addictum pignus. Ita Addicere litem *in* 12. *Tab.* ubi poſt meridiem præſenti litem Addicito apud Gell. *lib.* 7. *c.* 2. Addici quoque dicebantur, qui, quod judicatum facere non poſſent, nexi in ſervitutem creditorum veniebant, cujus rei exemplum perhibet Valer. Max. 6. 1. & Cic. *pro Flacco* ubi: iſte cum judicatum non faceret, addictus Hermippo, & ab hoc ductus eſt.

Addici etiam aliquis dicitur alienæ poteſtati, & quidem patriæ in *l.* 3. §. 4. *D. de lib. exhib.*

Addicere eſt damnare. Ita Addicere pœnæ, aut ſervituti Feſt, Addicere ſupplicio *l.* 24. *C. de appell.* metallo *l.* 2. *C. de ſepulcr. viol.* morti Cic. *Off.* 3. 10.

Addici denique dicebatur judex, arbiterve, qui ex formula prætoris dabatur *l.* 39. *l.* 46. *l.* 80. *D. de judic.* Et ita Addictus *judex* actioni arbitrariæ *l.* 4. *de eo quod cert. loc.* familiæ herciſcundæ judicio arbiter *l.* 30. *fam. erciſc.* de hereditate dividunda *l.* 59. §. *ult. ad SC. Trebel.* ſic Addictus pro additus legendum *in l.* 7. & 16. *C. famil. herciſc.* & §. 1. *J. de off. jud.* Et hoc quidem ita eſt, ubi de judice, vel arbitro a prætore dato ſermo ſit, non autem de arbitro ex compromiſſo, qui non Addici, verum eligi, & ſumi, adirique dicitur, ut poſt Cujacium obſervat Heinec.

Denique in augurali ſcientia Addixiſſe dicuntur aves, cujus oppoſitum vide ſupra Abdicere.

Additamentum ædium *in l.* 91. §. 5. *D. de legat.* 3. navis *in l.* 242. *pr. de V. S.* uſurarum, i. e. incrementum *l.* 70. §. 1. *de legat.* 2. *l.* 23. *C. de uſur.* dotis *l.* 26. §. 2. *D. de pact. dot.* ubi portio Dotis Additamenti cauſa data.

Adducere ad effectum. *l.* 8. *C. de execut. rei jud.* Res in cri-

crimen ADDUCTA eſt, i. e. in criminationem venit.

Adduci pro moveri *l.* 10. §. *fin. D. de fideic. libert.* Sed ADDUCERE pro manus injicere *in l.* 7. *qui ſine manum. ad lib.* non legitur, verum *abducere*.

ADEMPTIO. vide ADIMERE.

ADESSE eſt advocationem præbere *in l.* 6. *D. de poſtul.* & alibi paſſim. Et Ovid. *art. amat.* 3. 351. ubi jus qui profitebitur, ADSIT. Cui contrarium eſt *abeſſe*, i. e. denegare patrocinium Cic. *pro Sylla.* 3. ADESSE quis ſuæ quoque cauſſæ dicitur *l.* 60. *D. de procur. l.* 29. *pr. de inoff. teſt.*

ADFATUS. vide AFFATUS.

ADFECTARE ſenſu minus laudabili ſumitur *in l.* 2. §. *ult. D. ſi quis caut. l.* 5. *pr. D. ex quib. cauſ. maj.* Sic ADFECTARE nuptias apud Paul. *rec. ſent.* 2. 19. 9. ADFECTARE per ancillam ad dominam *eod.* 2. 26. 16. Et ita Terent. *Heaut.* 2. 3. 60. ad dominas qui adfectant vias. ADFECTARE gloriam in *l.* 11. §. 5. *D. de pœn.* & tutelam §. 5. *J. de excuſ. l.* 18. §. *ult. D. ad leg. Corn. de falſ.* In ſenſu meliori dicuntur Icti, veram non ſimulatam ADFECTARE philoſophiam in *l.* 1. §. 1. *D. de Juſt. & jur.* Munditiem non adfluentiam ADFECTARE Corn. Nep. *in Attico c.* 20..

ADFECTIO, & ADFECTUS. vide Affectio.

ADFILIATIO pro adoptione apud Papiam, & Gloſſ. Iſidori. ADFILIATUS Caii *Inſt.* 1. 4. 1, ubi : quod etiam de adoptivis, hoc eſt ADFILIATIS juſſum eſt obſervari. Sed hoc eſt gloſſema Aniani, qui & alibi barbaro hoc vocabulo utitur in interpretamento *l.* 2. *C. Theod. de legit. hered.* ut obſervat Heineccius poſt *Cujac. obſ.* 7. 15.

ADFINES dicuntur, qui proximos agros poſſident *in l.* 12. *D. fin. reg.* ubi demonſtratio ADFINIUM novos fines inter fundos conſtituere debere dicitur. Et hic ADFINES poſſeſſores commodius ac terminos, ſeu fines intelligi merito ſentit Heineccius, quanquam ADFINES quoque confines agri dicantur, ceu alias recte obſervavit Cujacius *in Paull. lib.* 3. *reſp. Tom.* 6. *op. p.* 519. Et priori illo ſenſu ait Salluſt. *in Jugurt.* 41. Ut quiſque potentiori ADFINIS erat, ſedibus pellebatur.

Adfines etiam ſunt viro uxoris cognati, & uxori cognati viri, dicti ab eo, quod duæ cognationes, quæ diverſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit *l.* 4. §. 3. *D. de grad. & adfin.* ADFINIUM ſpecialia nomina videſis in *l.* 1. §. *ult. D. de poſtul. l.* 17. *Cod. de nupt.* §. 6. *J. eod.* ADFINITATIS autem contrahendæ cauſſa fit ex nuptiis, quamquam & ſponſalibus contrahatur *l.* 8. *D. de condict. cauſſ. dat.* Quin & ex ſervilibus cognationibus contingit *l.* 14. §. 3. *in fin. de ritu nupt.* Sed & conjuges inter adfines eſſe dicuntur ex Ictorum ſententia *l.* 5. *C. de her. inſt.* & Paul. *rec. ſent.* V. 12. 2. ubi ei etiam veluti indigno auferri hereditatem dicitur, qui ADFINEM, vel cognatum, cui ipſe ab inteſtato ſucceſſurus erat, teſtamentum facere prohibuit &c. Neque heic eſt, quod legatur adgnatum pro ADFINEM, ceu viſum eſt Schultingio *in Juriſpr. vet. Antej. p.* 477. Sed potius conjuges intelligendos eſſe, qui ex Edicto *unde vir & uxor* ad ſucceſſionem vocati ſunt, oſtendit. Corn. van Bynkersh. *Obſerv.* 5. 6. Immo &

& ſponſus, ſponſaque adfines ſunt *l.* 8. *D. de cond. cauſ. dat. l.* 38. *§.* 1. *de uſur.* ADFINITATE cui junctum eſſe *l.* 22. *D. de procur.* ADFINITATES *l.*3. *§.* 1. *de poſtul.* ADFINITAS ſoluto matrimonio non manet *l.*8. *D.de condict.cauſ.dat. l.*3. *§.*1. *de poſtul.* & divortia ſunt adfinitatum diſcidia, ait Cic.*pro Cluent.* 67. quod ex inſtituto probavit Heinecc. *in Comm. ad leg. Jul. & Pap.* 2. 17. 2. ubi ex ea veterum ſententia interpretatus eſt *l.*2. *C. Theod. de inceſt. nupt. & d. l.*3. *§.* 1. *de poſtul.* : quanquam ADFINITATIS etiam extinctæ veneratione a quarundam nuptiis abſtinendum ſit *§.*6. *Inſt. de nupt.* ubi verba notanda : ſi fuerit nurus, aut privigna tua, & § 7. ubi : quod & ipſum diſſoluta demum adfinitate procedit. Et quamvis ſecundum leges adfinitas proprie ex copula legitima contingat, tamen illegitima copula extra conjugium itidem quamdam veluti adfinitatem cum ſtuprata, & hujus cum illius conſanguineis, atque impedimentum matrimonii inducit *c.* 6. & 10. *X. de eo, qui cognov.* Quot ſunt autem genera adfinitatis, & qualiter ipſa inſurgunt, item uſque ad quem gradum in ſingulis generis prohibeatur matrimonium, vide Hoſtiens. in *Summa dicto tit.*

ADFINITUS, A, UM. Hæc conſtitutio *adfinitum modum* (uſurarum) excedit, ait *l.*17. *pr. D. de uſur.* Idem ergo ADFINITUM, ſi Florentinam lectionem ſervemus, ac DEFINITUM Cujac. *obſerv.* 19. 8. hic legit ADFINITUM, idque interpretatur *ad ſummum* rectius alibi, puta *ad African. l.* 64. *de V.O. ad definitum modum.* Quod & Corn. Van. Bynkersh. *obſerv.*6. 19. probat, ut & Heinecc. hoc verbo.

ADFIRMARE quid dicitur actor *l.* 3. *§.* 12. *D. ad exhib.* venditor de mancipio, quod venum habet *l.*18 *pr. de ædilit.edict.* Credere adfirmationi *l.*5. *§.*6. *D. de re milit.*

ADFIRMATORES, qui idoneos eſſe tutores in jure adfirmant, fidejuſſorum vicem ſuſtinere ait *l.*4. *fin. D. de fidej.tut.* His ſimiles ſunt, quos vulgo certificatores vocamus. Mandator quoque velut ADFIRMATOR eſſe dicitur *l.*13. *de minor.*

ADFIXA dicuntur Paul. *l.*18. *§.ult.* & Pomp. *l.* 21. *D. de fundo inſtruct. vel inſtrum. leg.* Ulp. *l.* 17. *pr. de act. emt.* quæcunque ædibus infixa, inædificataque ſunt, vel illigata : qualia eſſe videntur, quæ aliorſum ſine damno rei adfixæ, vel ejus, cui adfixa eſt, adplicari nequeunt.

ADGNASCI eſt adgnatum fieri *l.*10. *l.*23. *D.de adopt.* ADGNASCI tamen plerûmque dicitur de eo, qui adgnaſcendo fit ſuus heres *d. l.* 10. & Ulp. 23. 3. ait, Adgnaſcitur ſuus heres aut ADGNASCENDO, aut adoptando, aut in manum conveniendo, aut in locum ſui heredis ſuccedendo, vel ut nepos, mortuo filio, vel emancipato. Ex quo apparet, adgnaſci ſpecialiſſimo quoque ſenſu dici de liberis, qui naſcuntur ſui heredes. Et ita ADGNASCI dicuntur ſui heredes patri *l.* 3. *§. ult. D. de agnoſc. & al. lib. l.*2. *§.*11. *ad SC. Tertul.* Et ſic quidem factum ante teſtamentum ADGNASCENDO rumpunt Cic. *de orat. l.* 57. ait, num quis ex teſtamento, quod paterfamilias ante fecit, quam ei filius natus eſt, hereditatem petit? Nemo. Quia conſtat, ADGNASCENDO rumpi teſtamentum. Nec ii tantum, qui vivo patre eduntur, ſed & qui poſt mortem ejus eduntur, ADGNASCI dicuntur *l.* 3. *pr. l.* 6.

l.6. pr. l. 13. *D. de injuſt. rupt. irrit. l.* 33. §. 1. *de teſtam. mil.* Ex dicta autem *l. 6.* cernitur, aliud eſſe, ſi quis ſuccedendo in locum ſui heredis ſuus heres ipſe fit, ac ita ADGNASCITUR, de quo ait Ulp. citato loco, quod QUASI ADGNASCI dicitur *in l.* 13. *D. de injuſt. rupt. irr.* aliud, ſi quis remoto ſuo herede fit quidem proximus heres, ſucceditque ab inteſtato, nec tamen ut ſuus: quod evenit nepoti, cujus pater ab avo exheredatus herede extraneo inſtituto ſub conditione, qua pendente, poſt mortem avi pater moritur, deinde nepos ante conceptus naſcitur, huic, omittente extraneo, defertur hereditas non tanquam ſuo, ſed ut proximo ab inteſtato venienti. Plane ſi & ipſe in poteſtate avi fuiſſet, tunc ut *ſuus* ſuccederet, quo enim alio jure heres eſſet, cum ſine dubio non ſit ADGNATUS avo *l.7.ſi tab. teſtam. nullæ ext.*

Ab ADGNASCI eſt ADGNATIO, & quidem filii *l.* 1. *C. de ord. jud.* poſthumi, vel poſthumæ *l.*22. *D. de lib.& poſthum. l.* 24. §. 11. *de fideic. libert.* ſui heredis *l.*43. *pr. de vulg.& pup. ſubſt.* & QUASI ADGNATIO *d. l.* 13. *de injuſt. rupt. irr.*

ADGNATI auctore Cajo *l.*7. *D. de legit.tut.* ſunt, qui per virilis ſexus perſonas cognatione juncti ſunt, *quaſi a patre cognati*, veluti frater eodem patre natus, fratris filius, nepoſve ex eo, &c. ſed ab *adgnaſcendo* magis dici volunt Menag. *Amœn. jur.* 39. & Heinecc. quibus minus placet etymologia Caii, cujus in Inſt. *libro* 2. *tit.* 8.§.3. paulo aliis verbis ADGNATI definiuntur, quod ſint per virilem ſexum defuncto propinquitate conjuncti. Quales eſſe ibidem ait conſanguineos fratres, ſive ex eadem matre, ſive ex diverſis genitos, item patruum, i. e. fratrem patris, & fratres patrueles, i. e. de ſingulis germanis natos. Inter feminas vero ſolam ſororem conſanguineam ADGNATAM, & germano ſuo defuncto ab inteſtato ei adgnationis jure ſuccedere. Reliquas vero feminas, hoc eſt amitam, patris ſororem, vel fratris ſororem maſculis propinquis adgnationis jure non ſuccedere. At in collatione legum Moſaic. & Rom. *tit.* 15. §. 2. ex Caii Inſt. *lib.*3. hæc verba referuntur: Vocantur autem ADGNATI, qui legitima cognatione juncti ſunt. Legitima autem cognatio hæc eſt, quæ per virilis ſexus perſonas conjungitur. Ita qui eodem patre nati ſunt, fratres ADGNATI ſibi ſunt, qui etiam conſanguinei vocantur, nec requiritur, an matrem eandem habuerint. Item patruus fratris filio, & invicem is illi ADGNATUS eſt. Eodem numero ſunt fratres patrueles inter ſe, id eſt, qui ex duobus fratribus progenerati ſunt: quos plerique etiam conſobrinos vocant &c. Illam vero Caii definitionem, non has poſteriores Juſtinianus in ſuas Inſtitutiones tranſcripſit ſub titulo *de legit. agn. tut.* ADGNATORUM utique nomen ex XII.Tab. manaſſe Paullus indicat *in l. ult.* §. 2. *D. de grad. & adfin.* qui ibidem ADGNATOS eſſe ait per patrem cognatos ex eadem familia. Qui autem per feminas tantum conjunguntur, cognatos nominari: additque, inter ADGNATOS & cognatos hoc intereſſe, quod inter genus, & ſpeciem. Nam qui ADGNATUS ſit, & cognatum eſſe: non utique autem, qui cognatus ſit, & ADGNATUM eſſe. Alterum enim civile, alterum naturale nomen eſſe. Idem *lib* 4 *ſent. tit.*8. §.14. eandem adgnatorum, & cognatorum differentiam tradit, ut & Modeſti-

deſtinus *in l. 5. pr. D. unde legit.* Ulpianus *lib. regul. tit. 26.* §. 1. ADGNATOS interpretatur cognatos virilis ſexus per mares deſcendentes ejuſdem familiæ; quam ipſe tuetur definitionem paulo aliis verbis *tit. 11.* §. 4. & utrobique addit *ejuſdem familiæ*, ut excluderet emancipatos, qui tametſi ſint a patre cognati virilis ſexus, & per virilem ſexum deſcendentes, tamen inter ADGNATOS non cenſentur, quia non ſunt amplius in familia *l. 195.* §. 2. *D. de V. S.* ADGNATI eſſe deſinunt familia mutata *l. 3. pr. D. de capit. minut.* Non autem nativitate ſolum fiebant ADGNATI: Nam & qui adoptabatur, iiſdem fiebat ADGNATUS, quibus pater ejus adoptivus fuit, & legitimam eorum hereditatem habebat, vel ipſi ejus *l. 2.* §. 3. *D. de ſuis, & legit.* Nativitate ADGNATI ſunt duobus modis, uno, qui vivo patrifamilias conjunguntur, altero, qui patre mortuo nati ſunt, quos appellant communi nomine poſthumos ſuos. Filius, qui vivo patre natus eſt, ADGNATUS dici non poteſt, cum AGNATI ex latere domum dumtaxat attingant *l. 7. Unde liberi*, ideoque gnatus vel filius dicebatur non ADGNATUS. At poſthumus ſuus filius dici non poteſt, nullus enim eſt ſine patre, ut nec pater ſine filio. Quia tamen patrefamilias mortuo eius familia omnino non extinguitur, ideo qui filius eſſe non poterat, ADGNATUS efficitur *d. l. 3. de injuſt. rupt. irr.* & patri, hoc eſt paternæ familiæ, adgnaſci dicitur. Illud igitur quæſitum eſt, An hic AGNATUS appellari proximus, & cum ſuis heredibus numerari poſſit? Et poſſe quidem reſpondit Pompon. his verbis: *filius patri* ADGNATUS *proximus eſt l. 12. de ſuis, & legit.* Recentiores quidam, cum hæc non conſiderarent, addere huic Pomponii reſponſo negationem contra omnium exemplarium fidem non dubitarunt. Non recte; vult enim Pompon. filium patri agnatum, hoc eſt poſt patris mortem natum teſtamentum rumpere, & heredem patris proximum eſſe. Nec alio ſenſu proximiores ex agnatis ſuis dicuntur *l. 10. D. de grad. & adfin.* ſui heredes adgnaſcuntur *l. 3. §. fin. de liberis agnoſc.* ſiquidem ex ADGNATIS omnibus nulli ſunt iis adgnatis proximiores, qui patri adgnaſci dicuntur, h. e. poſthumis ſuis. Nec eſt, quod quis objiciat, quam ut liberi repudient bonorum poſſeſſionem ſui heredes, eandem illos quaſi legitimos habere incipere, & conſequenter recte inter ADGNATOS etiam ſuos heredes poſſe numerari, idque Ulpianum ſibi voluiſſe *l. 2. pr. unde legitimi*. Illius enim reſponſi ſententia eſt, liberos duplici jure ad parentum inteſtatorum hereditates admitti, nimirum vel ſuo, & legitimo jure ſimul, vel legitimo ſolo. Proinde ſi a ſuo jure receſſerint, quod fieri repudiando ſolet, ſupereſt illis jus legitimum: quo jure præferri rurſus ceteris legitimis, hoc eſt ADGNATIS in repudiata ſucceſſione conſueverunt, non ſuo quidem, hoc eſt proprio, ſive innato jure, ſed jure legitimo *l. ult. pr. de bon. damn.* Liberi igitur ſui heredes ſunt, & legitimi ſimul, non ADGNATI: ADGNATI autem legitimi ſunt, non ſui, iis exceptis, qui patri adgnaſci dicuntur; ſui enim aut naſcuntur, aut adgnaſcuntur. Hactenus Kahl voce ADGNATI. Et ſtare quidem poſſunt, quod ipſe voce ADGNATI ex Vulteio addit, quod ADGNATI quoad ſucceſſionem ſunt vel ſui, vel adgnati, vel adgnati tantum, ſi

per

per ſuos ADGNATOS adhuc intelligit poſthumos, ut ſupra, a quo tamen eo recedere videtur, quod ſubjicit, ſui, & ADGNATI ſunt adgnati deſcendentes, i. e. qui defuncto ſunt in linea deſcendente, *atque olim in ipſius poteſtate*, & quidem gradu proximo. Ita nemo ſuus heres, pergit ille, quin ſit adgnatus: quod quidem a ſententia dictæ *l. 7. D. unde liberi* abludit, ut & ab eo, quod ipſe ſuperius poſuit. Ut autem vir doctus ſibi conſtaret, dicere potuiſſet: ADGNATI alii ſui heredes, veluti poſthumi, qui ſui adgnaſcuntur, de quibus ſupra, alii nec ſui, & qui adgnati tantum ſunt, veluti a latere juncti. At qui olim in poteſtate defuncti fuerunt, hi quatenus nemo eos in ſucceſſione prævenerit, ut *d. l. 7.* ait, ſui quidem heredes, non ADGNATI ſunt. Quoad ADGNATOS tranſverſos, ſeu collaterales, eorum ordo per legem Voconiam cæpit eſſe duplex, ita ut alii eſſent conſanguinei, alii AGNATI tantum; & ut, cum olim poſt ſuos vocarentur ad ſucceſſionem agnati, poſt dictam legem vocarentur poſt ſuos agnati illi, quorum hæc erat qualitas, ut dicerentur conſanguinei, atque ſi hi non eſſent, tum demum vocarentur agnati ceteri, quiſque tamen ſuo ordine *l. 1. & 2. D. de ſuis & legit.* Hinc conſanguinitas dicitur eſſe ſpecies adgnationis *in §. 4. Inſt. de ſucceſſ. cogn.* Omnes conſanguinei ex lege Voconia ſunt ADGNATI, non etiam omnes ADGNATI ſunt conſanguinei. Hodie ADGNATORUM, & cognatorum differentia ſublata eſt *Auth. poſt fratres C. de legit. hered.*

Adgnati, quando de furioſis agitur, curatorum loco ponuntur *l. 12. D. de curat. fur. l. 2. C. eod.* unde adagium, quod in homines ſtultos dicitur *ad adgnatos, & gentiles.*

Adgnata etiam gregis, vel armenti dicuntur, quæ ex pecoribus naſcuntur, & gregi accedunt *l. 68. §. 2. D. de uſufr.* Eodemque ſenſu ADGNATA ex mancipiis *l. 41. §. 10. de legat. 3.* ADGNATUS fœtus, vel partus *l. 1. §. 11. ſi is qui teſtam. lib.*

ADGNOSCERE præter vulgarem ſignificationem ponitur pro ſuſtinere, ſubire, ſuſcipere. Sic ADGNOSCERE æs alienum *l. 35. §. 1. D. de hered. inſt.* cibaria *l. 11. §. 1. ad exhib.* damnum *l. 54. pr. loc. cond.* impenſas apud Paull. *rec. ſent.* 5. 10. 12. munus, vel munera, ſeu iis fungi *l. 3. §. 6. l. 9. de munerib.* officium *l. ult. §. ult. ad municip.* onus æris alieni *l. 35. §. 1. de hered. inſt.* onus hereditatis *l. 88. §. 2. de legat. 2.* onus alimentorum *l. 15. pr. de alim. & cib. leg.* periculum *l. 13. ad municip.* penſitationes publicas *l. ult. C. ſine cenſu & reliqu.* pœnam *l. 55. D. pro ſocio*, ſumptum litis *l. 5. §. 12. commodati*, tributa *l. 1. C. ſine cenſu & reliqu.* & tributiones *l. ult. §. 23. D. de muner. & hon.* uſuras *l. 7. §. 12. de admin. & per. tut.* vectigal publicum *l. 2. §. 16. de hered. vel act. vend.* ADGNOSCERE pro admittere, adire, amplecti. Sic ADGNOSCERE bona *l. 6. §. 3. D. ad SC. Trebell.* hereditatem *l. 18. ſolut. matrim.* partes inſtitutionum *l. 41. §. 4. de vulg. & pup. ſubſt.* portionem ſibi datam *l. 10. §. 5. de bon. poſſ. contra tab.* ſucceſſionem *l. 88. de adquir. vel omit. hered.* Denique ADGNOSCERE, & repudiare adverſantur *l. 2. eod.*

Adgnoſcere pro accipere. Sic ADGNOSCERE legatum *l. 12. de inoff. teſt.* partem ejus rei, quæ legata eſt, apud Paull. rec.

rec. ſent. 3. 6. 12. quod ſibi relictum eſt *l.* 92. *de condit. & demonſtr.* bonorum poſſeſſionem *l.*3. §. 15. *de carbon. edict. l.* 1. §. 2. *de bon. poſſ. ſec. tab.*

Adgnoſcere pro probare, vel comprobare, aut ſequi, Sic ADGNOSCERE judicium defuncti *l.* 8. §. 10. *l.* 23. §. 1. *l.* 32. §. 1. *De inoff. teſt.* voluntatem *l.* 45. *de fideic. libert.* Sic ADGNOSCERE tutelam filio delatam pater videtur, ſive geſſit, ſive gerenti filio conſenſit, ſive omnino tutelam attigit, non etiam ſi monuit ſolum *l.*7. *de tut.*

Adgnoſcere porro pro fateri, vel recognoſcere, item adquieſcere in qua re. Sic ADGNOSCERE bonam fidem *l.* 9. §. 6. *de admin. & per. tut.* fidem cautionis *l.* 4. *C. de non numerat. pec.* debitum *l.* 46. *pr. de admin. & per. tut.* filium *l.* 6. *de his qui ſui*, fugitivum ſervum *l.* 1. §. 8. *de fugitiv.* honorem *l.* 5. §. *ult. de jure immun.* inſtrumentum *l.* 11. *de except.* liberos *Rubr. de agnoſc. & alend. lib.* Sueton. *Aug.* 65. Dicuntur porro ADGNOSCI nepotes *l.* 5. *C. de nupt.* noxus ſervus *l.* 3. §. 7. *D. ad exhib.* partus *l.* 1. §. 4. *de agnoſc. & alend. lib.* pietas *l.* 3. *C. de patr. pot.* ſententia *l.* 10. §. *ult. D. quand. appel.* ſigna *l.* 17. *teſtam. quemadm. aper.* ſocius *l.* 63. §. 4. 8. *pro ſocio*.

Adgnoſcere tandem pro cognoſcere, vel intelligere. Sic AGNITA fraude *l.* 32. §. *D. de admin. & per. tut.*

ADGREDI, provocare, invadere *l.* 1. §. 11. *D. ſi quadr. paup.* cum ferro *l.* 28. §. 10. *de pœn.* adgredi Collegam *l.* 1. §. 9. *de magiſtr. conven.* accuſationem *l.*2. §. 1. *ad L. jul. de adult.*

ADGRESSOR, qui alterum invadit *l.* 1. §. 35. *D. ad SC. Silan.* ADGRESSORES etiam vocantur prædones, & raptores *l.* 3. §. 3. *de incend. ruin. nauf.* & Paull. *rec. ſent. lib.* 5. *t.* 3. §. 4. Hinc

ADGRESSURA latronum *l.* 6. *C. de pign. act.* Quo verbo & Apulejus *de aſin. aur.* 7. uſus eſt, immo & Zeno Veronens. *de Reſurrect.* ubi: confitetur AGGRESSURÆ tempus.

ADGRESSUS idem, quod adgreſſura *in l.* 17. §. 7. *D. ad SC. Trebel.*

ADHÆRENTIA membro armaria *l.* 52. §. 7. *D. de legat.* 3. Quæ religioſis adhærent *l.* 43. *de R. V.*

ADHIBERE eſt adjungere *in l.* 236. *D. de V. S.* ibi: quia eo nomine omne continetur, quod ADHIBITUM, ejus, cui adhibitum eſſet, naturam mutet. *Adhibere* heredem fratri *l.* 85. *D. de hered. inſt.* adhibere fraudem verbis *l.* 43. §. 3. *de furt.*

Adhibere pro accipere, admittere *l. fin.* §. 4. *nautæ caup. & ſtab.* ibi: culpæ ſcilicet ſuæ imputaturus, qui tales ADHIBUERIT. ADHIBERE ad actum aliquem pro convocare, citareve *in l.* 39. *D. de adopt.* ibi: ADHIBITIS etiam qui contradicerent, i. e. qui læderentur confirmatione adoptionis; quo ſenſu utitur ſæpe Cicero.

Adhibere reiterare interpretatus eſt Damaſus Pont. *c.* 25. *cauſ.* 1. *qu.* 7. ubi: neceſſe eſt, medicinam adhibere, qua infixa ſanetur macula, id eſt, reiterari neceſſe eſt, quod legitime actum, aut collatum minime probatur. De qua medicina adhibenda etiam ſermo eſt *in C.* 18. *cauſ.* 1. *qu.* 1. ita quidem Kahl. ex Prat. At ibi medicinam adhibere non eſt eam reiterare, ſed id reiterare, quod legitime actum, aut collatum minime probatur, nempe manus impoſitionem.

ADHIBERI dicitur is, cujus nomen ſtipulationi inſeritur, vel adjicitur, ut loquitur *l.* 98. §. 5.

D. de ſolut. Sic ADHIBERI, qui ſtipulentur *l.* 33. *ſolut. matrim.*

Varios porro verbi adhibere ſignificatus in ſequentibus phraſibus nota. Ut ADHIBERE aggerem, vel aliam munitionem in *l.* 1. §. 7. *ne quid in flum. pub.* amicos *l.* 21. *de uſur.* auctoritatem *l.* 2. *de auct. & conſ. tut.* cautionem *l.* 1. *furti adv. naut.* concubinam *l. ult.* §. *ult. de divort.* conſilium *l.* 15. §. *ult. de manum. vind.* curam *l.* 3. §. 4. *de off. præf. vigil.* cuſtodes *l.* 14. *de off. Præſ.* diligentiam *l.* 11. *de peric. & comm. rei vend.* diſtinctionem *l.* 11. *de his, quæ ut indign. l.* 95. §. 5. *de ſolut.* dolum *l.* 17. *ſolut. matrim. l.* 5. *C. de inutil. ſtip.* duas partes decurionum *l.* 3. *D. de decret. ab ord. fac.* fidejuſſores *l.* 10. *l.* 14. §. 8. *quod met. cauſ. l.* 16. *ut legat. ſeu fideic.* fidem *l.* 1. *pr. de quæſt.* interpretationem *l.* 5. *de incend. ruin. naufr.* manum *l.* 9. *pr. quod met. cauſ.* medicum *l.* 31. §. 12. *de Ædilit. edict.* menſorem *l.* 1. §. 1. *l.* 3. §. 4. *Si menſ. falſ. mod.* metum *l.* 10. *l.* 14. §. 3. 5. 8. *quod met. cauſ.* modum, & operam *l.* 137. §. 3. *de V. O.* moram *l.* 17. *de peric. & comm.* mulierem ad ſatisdandum *l.* 8. §. 1. *qui ſatisd. cog.* nautas *l.* 1. §. 1. *de exercit. act. l.* 1. *furti adv. naut.* obſtetrices *l.* 1. §. 4. 5. *de ventr. inſp.* patronos *l.* 12. *de publ. jud.* pœnam *l.* 1. §. 3. *de ventr. inſp.* preces *l.* 2. §. *ult. de procur.* Paul. *rec. ſent.* 5. 6. 12. quæſtionem *l.* 1. §. 5. *de quæſt.* rationem *l.* 2. §. 2. *qui pet. tut.* remedium *l.* 1. §. 13. *de nov. op. nunc. l.* 27. §. 3. *de R. V.* reſciſſionem *l.* 3. §. 5. *de bon. poſſ. cont. tab.* teſtes *l.* 14. *l.* 15. *pr. de teſtib.* ad teſtimonium *d. l.* 15. ad ſcribenda teſtamenta *l.* 3. *l.* 5. *C. de his qui ſibi adſcrib.* in cauſis *l.* 1. §. 1. *D. de teſtib.* tormenta *l.* 18. §. 2. *de quæſt.* tutorem *l.* 3. *pr. quod falſ. tut.* verbera *l.* 16. §. 20. *de pœn.* vim *l.* 1. §. 20. *de SC. Silan.*

ADHIBITIO convivii: Cai. *Inſt.* 1. 1. 2.

ADHUC huc uſque. Sic ADHUC tutor *l.* 16. *de tut. & ration.* cui opponitur quondam tutor.

Adhuc pro nihilominus, ut ADHUC erit dicendum *l.* 14. §. 2. *de alim. & cib. leg.*

Adhuc pervenire, i. e. eo, huc, vel adhuc *l.* 1. *pr. de pecul.* niſi forte legendum ſit adhoc, vel eliſa propoſitione HUC. Inſolitum, ac fere ſine exemplo eſſe talem hujus adverbii uſum obſervat Hein.

ADJACENS poſſeſſio *l.* 41. §. 6. *de legat.* 3. prædium *l.* 1. §. 2. *de incend. ruin.* quaſi juxta jacens, & adhærens.

ADJICERE & ADJECTUM. Eſt adjicere idem, quod adjungere, addere, ſic Inſulæ dotali ADJECTUM horreum *l.* 78. *de V. S.* ADJECTUS heres eſt coheres *l.* 7. *l.* 32. *de vulg. & pup. ſubſt.* ADJECTA filiæ perſona experiri *l.* 7. *de pact.* ADJICI etiam dicitur conditio hereditati, vel legato *l.* 14. *D. de cond. inſt.* poſſeſſio *l.* 16. *de A. R. D.* tempus in teſtamento *l.* 17. *de R. J.* uſuræ ſorti *l.* 24. *pr. de legat.* 3. ADJICERE pro adaugere. Sic ADJICERE pretium *l.* 19. *de in d. addict.* pretio decem, vel quina *l.* 17. *eod.* Sed & ADJICERE abſolute ponitur pro pluris liceri *in l.* 7. *eod.* ADJECTUM, i. e. adauctum PRETIUM *l.* 19. *eod.* ADJICI porro dicitur is, cujus perſona non adquirendæ obligationis, ſed ſolutionis cauſa ſtipulatione comprehenditur. Quod fit, quum quis ſibi, aut Titio ſtipulatur. Quem AD-

JE-

Digitized by Google

JECTUM obligationi ſive in conſtituto, ſive in ſtipulatione, petitionem non habere conſtat *l. 7. D. de pec. conſt.* Sed in hoc tantum ADJICITUR, ut ei utiliter ſolvi poſſit *l.* 10. *l.* 95. §. 5. *l.* 98. §. 5. *de ſolut. l.* 56. §. 2. *l. ult.* §. *ult. de V. O.* Libertus tamen operarum nomine ita jurando *patrono aut Lucio Titio*, ſolvere huic non poteſt, ut a patrono liberetur *l.* 10. §. 1. *de oper. libert.* Sed ſi libertatis cauſa pecuniam promittat libertus egenti PATRONO, AUT TITIO, omni modo ADJECTIO Titii valet, ut huic ſolvi poſſit *l.* 12. *eod.*

ADJICERE pro admovere, vel adigere. Sic adjectus culter, i. e. adactus *l.* 11. *D. ad Leg. Aquil.* ADJICERE telum, Cæſ. *de Bel. Gal.* 21.

ADJECTAMENTUM. ADJECTAMENTO rei quid dicitur eſſe, quod illa carere poteſt, quoque illius pars non eſt *l.* 242. *de V. S.* ubi artemo magis adjectamento, quam pars navis eſſe dicitur.

ADJECTIO quælibet adjunctio in negotiis. Hinc ſine ulla ADJECTIONE *l.* 7. §. *ult. D. de ſtipul. ſerv.* ADJECTIO abſentis *l.* 126. §. 2. *de VO.* alterius materiæ *l.* 35. §. 2. *de contrah. empt.* diei *l.* 15. *de damn. infect.* domicilii *l.* 11. *de ſenator.* Denotat in ſpecie conditionem adſcriptam *l. ult. D. de manum. teſt.* Immo & omnem clauſulam *l.* 13. *pr. de hered. inſt. l.* 30. §. 1. *de legat.* 1. *l.* 192. *de V. S.* ADJECTIO pro additamento, & incremento ad primum pretium *l.* 15. *l.* 17. *de in d. addict.* ADJECTIO prima, ſecunda, tertia *l.* 11. *eod.* quæ ADJECTIO *fieri* dicitur *in l.* 17. & 19. *eod.* facta vero *admitti*, vel *recipi* dicitur *l.* 4. §. 1. *l.* 10. *eod.* ADJECTIO dominii *in l.* 3. *D. de uſucap.* idem eſt, quod dominii ADEPTIO apud Ulp. *fragm.* 19. 8. & Iſid. *Orig.* 5. 25. ADJECTIONE familiarum, cujus meminit Tacit. *Hiſt.* 1. 78. facultatem accipi conceſſam extraneis, ut ſe in familia Romanorum inſererent, & adjicerent, hoc eſt, ut iis, qui vellent, concederetur civitas Romana, dum in alicujus civis nomen, gentemque tranſirent, tradit Connan. *lib.* 2. *c.* 7.

ADIGERE *arbitrium* pro agere ad arbitrium Cic. *pro Roſc.* ibi: Quæ cum ita ſint, cur non arbitrium pro ſocio ADEGERIS. Etiam dicitur ADIGERE *arbitrium*, idem Cic. *de Off.* 3. ibi: Itaque Calpurnius quum demolitus eſſet, cognoviſſetque Clodium ædes poſtea proſcripſiſſe, quam eſſet ab Auguribus demoliri juſſus, arbitrum illum adegit. ADIGERE jurejurando *l.* 6. *pr. D. de jure patron. l.* 33. *qui & a quib. manum.* quod alibi eſt ADIGERE ad jurandum *l.* 15. *De jure patron.* vel ADIGERE ad juſjurandum *l.* 5. *C. de reb. cred.* vel per ellipticam locutionem adigere jusjurandum *l. ult. pr. D. qui, & a quib. man.* cujus locutionis exempla videſis apud Liv. 43. 15. Cæſ. *de Bell. Civ.* 1. 76. & 2, 18. ubi: Provinciam omnem in ſua, & Pompeii verba juſjurandum adigebat.

ΑΔΙΚΙΑ. Paull. apud Pariatorem LL. Moſaic. & Rom. tit. 2. §. 5. Generaliter dicitur injuria, omne quod non jure fit. Specialiter alia eſt contumelia, quam Græci ἀδικίαν vocant: nam quum Prætor noſter adverſum nos pronunciaret, injuriam nos accepiſſe dicimus. Unde adparet, non verum eſſe, quod Labeo putabat, apud Prætorem injuriam ὕβριν duntaxat ſignificare. Sed hunc locum mendoſum eſſe omnes fatentur. Nam contumelia non eſt ἀδικία, ſed ὕβρις. Hinc pro ἀδικία αἰκία reſcribit Salmas. *de modo uſur.*

*uſur. c.*17. Contra textum verborum trajectione ſanare ſtudet Herald. *Obſerv. & Emend. c.*46. Denique aliqua omiſſa, & ex *pr. Inſt. de injur.* ſupplenda eſſe monet Pithoeus *in not. ad Pariat. ibid.* & Schulting. *Jurisſpr. vet. antejuſt. p.* 738. Sed amplectitur Heinecc. emendationem Barthii *adverſ.* 30. 20. qui totum illum locum ita reſtituit: Generaliter injuria dicitur omne, quod non jure fit. Specialiter alia eſt *contumelia* (id eſt ex geminationis lege *alia & contumelia alia*) quam Græci *αδικιας* vocant. Præcedens enim *alia* etiam ſequens manifeſto poſtulat: & ſic ſenſus omnino plenus, & perſpicuus eſt.

Adimere, vulgata hujus verbi in jure ſignificatio, quod eſt removere, tollere, privare, ſive id jure fiat, ut cum quis dicitur peculium filio, vel ſervo *l.* 45. *D. de pecul. l.* 1. §. 1. *de in rem verſ.* item legatum adimere *rubr. de adim. leg.* vel ut cum fiſcus bona adimere dicitur *l.* 5. *C. de ſentent. paſſ.* ſive injuria quis adimat, ut cum res vi Adempta dicitur *l.* 31. *de act. emt.* Hinc Ademptio, quod verbum ſæpe quoque occurrit in legibus noſtris.

Adimplere contractum *pr. Inſt. de empt. & vend.* creditores, & libertates in *l. ult. C. de teſtam. manum.* item curatorem *l.* 43. *D.* §. *un. de admin. & peric. tut.* fidem §. *ult. Inſt. de fideic. her.* Adimplere venditionem dicitur emptor *l.*57. *pr. de contr. empt.*

Adipiſci pro quo aliquando *apiſci*, de quo infra, eſt conſequi, ſeu obtinere. Sic Adipiſci dominium *l.* 8. *C. de bon. auct. jud.* juſtam cauſſam *l.* 7. *C. de adquir. & ret. poſſ.* Adipiſci paſſive dici *in Inſtit.* §. 4. *de legat.* obſervat Heinecc. ſed verba: *Quæ adipiſci non poteſt* abeſſe a pleriſque MSSC. nec a Theophilo exprimi. Neque tamen ſine exemplo eſſe, deponentia paſſive uſurpari, citatque Plaut. *Trinum.* 2. 2. *v.*88. ubi: non ætate, verum ingenio Adipiſcitur ſapientia.

Adire hereditatem dicitur de herede non ſuo, ſed extraneo, qui expreſſe verbis, vel tacite, ſeu facto aliquo bona ſe mortui adprehendere, hereditatem amplecti, ad eam ſe accedere, eamque ad ſe pertinere velle teſtatur. Si verbis, ſeu expreſſe, tunc ſtricte eſt Adire. Si tacite ſeu facto tunc dicitur pro herede ſe gerere §. 5. *Inſt. de hered. qual. & diff.* Quam *aditionem* a geſtione pro herede videmus ex parte ſeparatam *in l.* 25. §. 7. *l.* 51. *D. de aquir. hered.* Sui autem proprie non Adire, ſed ſe immiſcere dicuntur. Ideoque hæc ſeparantur in *l.* 3. §. *ult. junct. l.* 4. *D. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. l.* 7. §. 9. *D. de minor.* Qui autem adit hereditatem, vel pro herede ſe gerit, is in eandem ſententiam & *ſubire* hereditatem dicitur a Paullo in *l.* 181. *D. de R. J.* Immo & *obire* dixit Cicero *Agrar.* 1. 3. Similiter veteres uſurpant phraſes Adire bona *l.* 1. *C. de teſtam. milit.* Adire nomen, ut Vellej. 2. 60. de Octavio loquens, quem Cæſar teſtamento adoptarat, nomenque ſuum ferre juſſerat. Immo & Adire teſtamentum, ut Ambroſ. *in pſalm.* 118. Conf. Cujac. *obſerv.* 7. 18.

Adire porro ſignificat accedere, ut eum dicimus, Adire arbitrum *l.* 21. §. 8. *D. de recept. arbitr.* competentem judicem *l.* 5. §. 2. 3. 4. 5. *de adpell. rec.* conſules *l.* 50, *de cond. & dem.* hos quorum de re notio eſt *l.* 5. §. 16. *ut in poſſeſſ. leg. cauſ.* & ſimiles phraſes paſſim. Aliquando Adire, & ſine addito, eſt adire magiſtratum, ut *in l.* 10. §. 4. *de*

Digitized by Google

4. *de excuſ. l.* 14. *pr. depoſiti l.* 4. §. 3. *ne vis fiat ei*. Adibatur vero magiſtratus vel pro Tribunali, vel per libellum *l.* 5. §. 16. *ut in poſſ. leg. cauſ. l.* 2. *C. quemadm. teſtam. aper.* Sed & Princeps per libellum Adibatur *l.* 33. *D. de re judic.* Tacit. *Annal.* 4. 39. Et ita Adeuntes accipe apud Senec. *de tranquill. an.* 3. Elegans quoque loquutio, in jus Aditum erit *l.* 6. *D. de fer. l.* 12. §. 4. *de liberal. cauſ.* & Cic. *in Verr.* 2. 23. Quum ad Prætorem in jus Adiiſſent. Ex quibus in Epitome Livii *lib.* 86. ubi vulgo: *litigatores, a quibus adhibebantur, vadimonia Romam deferre juſſit*, emendandum eſſe, *litigatores, a quibus* Adibatur, monet Briſſ.

Aditio hereditatis *l.* 45. *pr. D. de acquir. vel om. hered. l.* 22. *de minor. l.* 1. §. 1. *de bon. poſſ. contr. tab.* Aditio prætoris *l.* 1. §. 2. *de nov. op. nunc.*

Aditus eſt acceſſus *l.* 10. *D. de ſerv. præd. urb.* ſeu transeundi jus, ut in *l.* 15. §. 1. *de uſu & uſufr.* Hinc Aditum ad ſe præſtare *l.* 19. *de in jus voc.* Aditum in hortum per domum habere *l.* 91. §. 5. *de legat.* 3. Aditus eſt jus adeundi per domum, vel hortum vicinum *l.* 41. *de ſerv. præd. urb.* Aditus & iter à via ſeparantur *l.* 1. §. *ult. ſi uſufr. pet.* Aditus ad ſepulchra *l.* 5. *de ſepulchr.* Aditus domus eſt anterior pars, ſive introitus *l.* 13. §. 7. *de uſufr. & quemadm.* Aditus judicialis *l.* 15. *C. de judic.* ſed & dicitur *aditus* judex *l.* 16. *C. famil. herciſc.* Prætor vel Præſes *l.* 7. *eod. l.* 5. *C. quomod. & quand. jud.* ibi Aditus per obreptionem.

Adjudicare eſt judicio alicui quid tribuere. Sic adjudicantur fiſco bona *l.* 39. *pr. D. de jure fiſci*, emolumenta *l.* 16. §. *ult. de his, quæ ut indign.* Adjudicatur per ſententiam hypotheca *l.* 16. §. 5. *de pign. & hypoth.* pars *l.* 18. §. 5. *de damn. inf.* pars dotis *l.* 59. §. *ult. ad SC. Trebell.* ſervus adverſario *l.* 34. §. 1. *l.* 35. *de evict.* Adjudicare cauſam alicui eſt ſecundum aliquem judicare Cic. *de orat.* 2. Sed adjudicare judex dicitur proprie, cum in tribus judiciis familiæ herciſcundæ, communi dividundo, & finium regundorum alicui quid addicit, quod quidem eo effectu fit, ut rei dominium ſtatim is nanciſcatur §. *ult. Inſt. de off. jud.* quum aliis caſibus jus non det ſententia, ſed declaret *l.* 8. §. 4. *de ſerv. vind.* Hinc Ulp. *fragm.* 19. 2. ſingularum rerum dominia nobis adquiruntur mancipatione, traditione, uſucapione, in jure ceſſione, Adjudicatione. Et §. 16. tria illa judicia, quibus fit Adjudicatio, hujuſque effectum modo dictum memorat. Et hinc Adjudicationem traditioni, & uſucapioni ut modum adquirendi comparari animadvertimus *l.* 6. §. 3. *D. de ſtatu lib.* Proprie ergo, ut ſolet, loquitur Papinianus, dum arbitrum dividundæ hereditatis adjudicationes feciſſe ait *l.* 78. *pr. de hered. inſt.* quemadmodum & *in l.* 3. *C. communi divid.* agri uni ex Sociis, *& in l.* 18. *pr. C. famil. herciſc.* res uni ex coheredibus Adjudicari proprie dicuntur.

Adjunctiones pro acceſſionibus Paull. *rec. ſent.* 3. 6. 49. ibi: Adjunctiones, quas fundo legato teſtator ex diverſis emtionibus adplicaverat, legatario cedere placuit.

Adjungere, & adjungi pro addere, & addi. Sic adjungitur coheres *l.* 34. §. *ult. D. de jur. codicill.* curator *l.* 3. §. 4. *& §. ult. de admin. & per. tut.* ta-

tabula parieti *l.* 41. §. 3. *de legat.* 1.

ADJUTOR tutelæ, quem ſolet Prætor permittere tutoribus conſtituere, qui non poſſunt ſufficere adminiſtrationi, ita tamen ut cum periculo ſuo conſtituant *l.* 13. §. *un. D. de tut.* idem & actor appellatur §. *fin. Inſt. de Curat.* Sunt & adjutores, qui magiſtratibus vel qualicunque fungentibus officio levandi laboris gratia dabantur, ut vel valetudine impeditis, vel multitudine negotiorum obrutis opem ferrent *l.* 10. *C. de numerar. l.* 3. *de diverſ. off.* & Notitia Imperii paſſim. Hinc adjutores commentarienſium *l.* 4. *C. de cuſtod. & exhib. reor.* corniculariorum *l. ult. D. de jur. immun.* Ducum *l.* 18. §. 5. *C. de re mil.* magiſtri officiorum *l.* 5. *C. de princ. ag.* primicerii tribunorum notariorum in *Notit.* quæ ſubjicitur Novellæ 4. Quæſtoris *l. ult. C. de prox. ſacr. ſcr.* urbani officii apud Symmach. *lib.* 1. *epiſt.* 22. & hi *βoηθoι* vel bœthi vocantur *l. ult. C. de Tabular. Scrib.*

ADJUTRIX vocata erat legio prima, cujus meminere Impp. *in l. ult. C. de apparitor. præf. præt. l. ult. de caſtr. pecul.* in qua Adjutrice noſtra Reipublicæ, pro adjutrice noſtræ eſt legendum.

ADJUVARE dicitur, quodcunque nobis prodeſt. Sic adjuvari exceptione *l.* 2. §. 3. *D. ſi quis caut.* replicatione *l.* 2. *D. de except. rei jud.* Lex ADJUVANDA interpretatione *l.* 64. *pr. de cond. & dem.* ADJUTA negotia *l.* 65. §. 2. *de cond. indeb.* adjuvari auxilio *l.* 6. *pr. D. l.* 13. *C. ad SC. Vellei.*

ADL. nota juris, quæ, Magnone interprete, ſignificat *ad locum*. Etenim, obſervante Corn. Van Bynkersh. *obſ.* 5. 15. veteres Icti libros ſuos in titulos, & hos in *locos*, quos hodie paragraphos adpellamus, diſtinguebant. Sic *ſequenti loco* eſt in ſequente paragrapho *l.* 8. *pr. D. de inoff. teſt.* & *quo loco* eſt quo eodem paragrapho *l.* 30. §. 7. *ad leg. falc.* Quin eodem modo eleganter interpretatur verſum Juvenalis *ſat.*6. *v.* 244. Principium, atque LOCOS Celſo dictare paratæ. Quam ergo nos hodie adlegaremus *l.* 122. §. 1. *de V.O.* eam ita veteres laudabant *Scævola lib.* 28. *D.* ADL. vel AD LOCUM *Calliachus*.

ADLECTI. vide ALLECI.

ADMETIRI dicimur ea, quæ pondere, & menſura conſtant, ut oleum metretis, vinum amphoris, frumentum modiis *l.* 35. §. 5. *D. de contr. emt.* ADMENSUM etiam vinum Briſſon. ait dici paſſive *in l.* 36. *D. de locat.* ubi tamen vox illa non cum nominativo *vinum* conſtrui, ſed abſolute poſita videri poſſet. Et quod *in l.* 1. §. 1. *de peric. & com. rei vend.* legitur, *priuſquam admetiatur vinum*, referri potius debet active ad emptorem, quam paſſive ad vinum. In Caton. equidem *de re ruſt.* 148. legimus, quod admenſum erit, pro eo Dominus reſolvito. Et *in c.* 154. vinum emptoribus ſine moleſtia hoc modo admetiri debet, niſi, pro *debet*, malis legere *debes*, cum dixerit ante: vinum emptoribus quomodo admetiaris. Sane apud Non. 6. 90. verbo *numerum* legimus: de iis, quæ non numerantur, ſed admetiuntur.

ADMINICULUM eſt, quo adjuvatur *l.* 5. *C. de probat.* Talia ſunt adminicula æquitatis *l. ult. C. de his qui propt. met. jud.* appellationis *l.* 10. *de adpell.* & alia paſſim in U. C. Hinc adminiculari in c. 3. X. de *ſucceſſ. ab int.* ubi teſtes vehementer adminiculantes dicuntur adjuvare.

ADMINISTRANS pro Rectore provinciæ *l.* 5. *verſ. adminiſtran-*

niſtrantem C. de metat.

ADMINISTRARE pro aliis diſtribuere, impartiri, & diſtribuere *in l.* 10. *D. de inoff. l.* 3. *C. ad leg. falcid.* Eſt & gerere, curare. Sic ADMINISTRARE actiones *l.* 9. *D. de edend.* actum *l.* 1. §. 7. *qui teſt. fac. poſſ.* annonam *l.* 21. §. 2. *de acceptil.* argentariam *l.* 19. §. 1. *de judic.* bona *l.* 5. §. 2. *de Carbon. edict.* curam *l.* 3. §. 3. *de ſuſp. tut.* fideicommiſſum *l.* 3. *C. ad leg. falcid.* magiſtratum *l.* 25. *D. ad municip.* munera *l.* 14. §. 3. *de mun. & honor.* negotia *l.* 6. §. 12. *de negot. geſt.* officium *l.* 46. *de contrah. empt.* patrimonium *l.* 60. §. *ult. pro ſoc.* provinciam *l.* 7. §. 1. *de interd. & releg.* rationem, vel rationes *l.* 28. §. 9. *de liberat. leg. l.* 9. *de edend.* rem civitatis, vel fiſci *l.* 17. §. 7. *de uſur.* §. 1. *Inſt. de excuſ. tut.* rem publicam *l.* 35. §. 8. *ex quib. cauſ. mai.* ſocietatem *l.* 16. *pro ſoc.* tutelam, vel curam §. 5. *Inſt. de excuſat. tut.* & alibi paſſim.

ADMINISTRATIO, geſtio, veluti actus *l.* 28. §. 7. *D. de liber. legat.* honoris *l.* 24. *ad municip.* muneris *l.* 14. *de mun. & bon.* & paſſim illorum negotiorum, de quibus ſupra. ADMINISTRATIONES reddere in *l.* 1. *C. de tut. vel cur.* ADMINISTRATIONIS appellatione apud Canoniſtas continentur officia Eccleſiaſtica. Ita: ADMINISTRATIONES ſunt gubernacula provinciarum in *l.* 36. 155. 160. *C. Theod. de decurion.* Qui neque ex ADMINISTRATIONIBUS ſunt, & tamen ut perfectiſſimi deliteſcunt *l.* 6. *C. Th. de bon. proſcr.*

ADMINISTRATORES rerum pupilli *l.* 13. §. 1. *D. de tut.* civitatum *l.* 12. *C. de tranſact.* rerum civitatis *l. ult. D. quod cujuſcunq. univ.* Hi ſunt, qui civitatis negotia gerunt, *Tit. D. & C. de admin. rer. ad civit.* Dictos quoque eſſe Curatores civitatum ait Briſſonius, & oſtendit Heinecc. ex Reineſii Inſcriptionibus notantis, Curatorum civitatum aliis, atque aliis temporibus aliam, modo celſiorem, modo humiliorem functionem fuiſſe. Aliquando enim ſummæ rerum præerant, & ordines curiæ gubernabant, ſimul pretia rerum venalium conſtituebant, & moderabantur (id vero alias Ædilium officium) ceu patet ex formula curationis civitatis apud Caſſiodor. *Var.* 7. 12. Aliquando rebus immobilibus in patrimonio civitatum impoſiti, ut eas curarent, adminiſtrarent, reditus, & obventiones ex iis colligerent, & publicis neceſſitatibus impenderent, & hos vocari logiſtas græco vocabulo, dicit Gordian. Aug. *in l.* 5. *C. de mod. mulct.* id eſt ratiocinatores, quod putandis rationibus civitatis inſiſterent. Quum porro Curatori Vicentinorum apud Reines. *Claſſ. VI.* 34. tribunal & adparitores tribuantur; inde colligit, habuiſſe illum aliquam Juriſdictionem, & jus mulctandi, quod tamen logiſtis Gordianus ademerit.

ADMISSIO pro conceſſu. Sic ADMISSIO bonorum poſſeſſionis *in l. ult. C. unde legit.*

Admiſſionum officium *in l.* 2. *C. de privil. eor. qui ſacr. pal.* quod ſub diſpoſitione magiſtri officiorum ponitur *in notit. Imp.* Ab eo ADMISSIONALES, qui principem adoraturos admittebant *l. ult. C. de div. off.* Lamprid. *in Alex. c.* 4. Salutabatur vero quaſi unus de ſenatoribus patente velo ADMISSIONALIBUS remotis, aut ſolis his, qui miniſtri ad fores fuerant. Hodie Camerarii vocantur. ADMISSIONUM etiam magiſtrum legimus apud Vopiſcum *in Aureliano c.* 12. Nimirum

ADMISSIONALIUM quatuor erant decuriæ, quarum ſingulis qui præerant, PROXIMI, vel illius *Decuriæ magiſtri* vocabantur. Qui vero omnibus decuriis præficiebatur, is magiſtri ADMISSIONUM nomen *κατ' ἐξοχὴν* ferebat, ut notat Hein. ex Salmaſ. *not. ad ſcript. Hiſt. Aug. p.* 481.

ADMISSORES criminum, delinquentes. Collat. Leg. Moſ. & Rom. *tit.* 6. §. 4.

ADMITTERE, præter alias notas ſignificationes, eſt recipere, & rei alicui, vel negotio locum dare. Ita *admittitur* aliquis in poſſeſſionem *l.* 12. *D. de vi, & vi arm.* Non *admittere* ingredi volentem *in l.* 12. *eod.* Prætor *admittit* agere volentem *l.* 3. §. 2. *Si quid in fraud. cred.* ADMITTITUR accuſatio *l.* 11. §. 1. *de pœn.* accuſator *l.* 9. *C. de legat.* addictio *l.* 4. §. 5. *D. de fideic. lib.* adjectio *l.* 21. §. 7. *ad municipal.* cautio *l.* 5. §. *ult. de Cenſib.* ceſſio *l.* 5. *C. qui bon. ced.* compenſatio *l.* 48. *D. de R. V.* crimen, ſeu ejus accuſatio *l.* 38. §. 5. *ad L. Jul. de adult.* cuſtos *l.* 1. §. 6. *de lib. agnoſc.* defenſor *l.* 5. §. 3. *de judic. ſolv.* deſiderium *l.* 35. §. *ult. de pact.* excuſatio *l.* 15. *D. de excuſ. tut.* & ſic porro de aliis paſſim. Sed & res hoc modo aliquid *admittere*, id eſt recipere dicuntur, veluti actionem, delictum *l.* 5. *pr. D. de obligat. & act.* adfectionem *l.* 11. §. *ult. D. de in diem addict.* conditio pœnam *l.* 1. *pr. D. de pœn.* uſuras actio *l.* 17. *C. locati*.

Admittere pro committere, & perpetrare *l.* 6. *pr. D. de decur.* Sic ADMITTITUR cædes *l.* 25. *pr. D. de SC. Silan.* capitale *l.* 27. §. 1. *de pœn.* crimen *l.* 38. *pr. ex quib. cauſ. maj.* delictum *l.* 2. §. 3. *de priv. delict.* dolus *l.* 9. *de dol. mal. & met. except.* facinus *l.* 13. §. *ult. de off. præſ.* flagitium *l.* 17. §. 1. *de teſt. tut.* fraus *l.* 7. *de ſuſp. tut.* horumque ſingulorum ſpecies diverſæ paſſim. Hinc *admiſſores* criminum, delinquentes Diocl. & Maximian. AA. apud Pariat. *Leg. Moſaic. & Rom. tit.* 6. §. 4. Ii alias & ADMITTENTES adpellantur *l.* 1. *D. de term. mot.* Hinc porro ADMISSUM, i. e. delictum, crimen factum *l.* 2. *D. de abig. l.* 26. *de pœn.* ADMISSA publicorum judiciorum *l.* 20. *D. de accuſ.* admiſſa non debere eſſe impunita *l.* 95. *pr. de ſolut.*

Admittere pro agnoſcere. Ita ADMITTI dicuntur bona *l.* 4. §. 17. *D. de fideic. libert.* bonorum poſſeſſio *l.* 3. §. 4. & §. *ult. de bon. poſſeſſ.* Sic & ADMITTERE ſibi bonorum poſſeſſionem *l.* 1. §. 12. *de ſucceſſ. edict.* & ADMITTERE ſecundum tabulas *l.* 2. §. 2. *de bon. poſſeſ. ſec. tab.*

Admittere ad aliquid eſt pati, vel concedere, ut aliquid fiat. Sic ADMITTITUR quis ad accuſationem *l.* 7. *D. ad L. Corn. de falſ.* ad actionem *l.* 15. §. 24. *de injur.* aut ad aliud quidpiam paſſim. Et aliquando conſtruitur cum EX, ſi cauſſa, cur quis admittendus ſit, exprimitur, veluti quando quis ADMITTI *ex ſubſtitutione* dicitur *l.* 3. *C. de hered. inſt.* Aliquando cum IN, ut ADMITTI IN interdictum *l.* 12. *D. quod vi aut cl.* in poſſeſſionem *l.* 1. §. 12. *de ventr. in poſſeſſ. mit.* in ſocietatem *l.* 1. §. 1. *D. de bon. libert.*

Admittere pro facere, ut quis ADMITTATUR. Sic ſcriptus heres hereditatem omittendo exheredatum in poſſeſſionem ADMITTIT *l.* 20. *pr. &* §. 1. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.*

Admittere pro concedere, adprobare. Sic ADMITTIT Julianus *l.* 8. §. 3. *D. de fidejuſ.*

AD-

Admittit hanc opinionem animus *l.* 11. §. 3. *ad L. falcid.* Admittit ratio Paull. *rec. ſent.* 4. 9. 5. verba id Admittunt *l.* 4. §. 13. *D. de fideic. lib.* Admittendum eſt *l.* 34. §. *ult. de adquir. poſſ.* Quod Admissum eſt *l.* 11. *pr. de dot. prælег.* Admittenda ſententia *l.* 1. *pr. de bon. poſſeſ. ſec. tab.* Non Admissum eſt *l.* 98. §. *ult. de ſolut.*

Admittere de coitu animalium cujuſcunque generis domeſticorum. Sic admittere in equas aſinum *l.* 52. §. 20. *D. de furt.* & ſcriptores rei ruſticæ, ut Pallad. *menſ. mart. c.* 14. *de aſinis* &c. 11. *de tauris*, Columell. 7. 2. *de ovibus*, Varr. *de re ruſt.* 2. 9. *de canibus*, & 3. 10. *de anſeribus*, & 3. 9. *de gallinis*. Et generatim Veneri Admitti dixit Columell. 6. 37. Hinc Admissarii equi apud eundem 6. 27. & Plin. *hiſt. nat.* 28. 15. & quod Admissuram hic vocat, ut Varro 2. 4. & Collumell. 6. 24. & 27. id admiſſus vocabulo exprimitur a Vegetio *art. veterinar.* 4. 7.

Alio ſenſu Admittere equum legimus apud Cic. *lib.* 2. *de finib.* Nam etiam cum P. Decius ſe devoveret, & Equo Admisso in mediam aciem Latinorum irrueret &c. quod Budæus de equo conſcenſo intelligit. Sed Majoranus *lib.* 11. *c.* 7. eum lapſum exiſtimat: eo namque loco equum Admissum pro concitato, & celeri accipi debere, ſatis demonſtrat Val. Max. *lib.* 5. *c.* 6. de eo P. Decio ſcribens: Caput, inquit, ſuum pro Reip. ſalute devovit, ac protinus concitato equo in hoſtium agmen, patriæ ſalutem ſibi mortem quærens irrupit. Quin ipſemet Cicero rem totam aperit, dum *lib.* 3. *de Nat. Deor.* loquitur in hæc verba: Rebantur enim fore, ut exercitus Imperatorem equo incitato ſe in hoſtem immittentem perſequeretur, &c. Ovid. *metam.*

utque movebat
Ipſe amor, Admisso
Sequitur veſtigia paſſu.

Admiſſum paſſum pro celeri, quaſi ſe ipſum Apollo ad curſum acrius concitaſſet, dictum eſſe perſpicis.

Admodum, penultima correpta, intendendi particula, quæ non modo adjectivis, verum etiam ſubſtantivis eleganter accedit, e. g. paucis Admodum in cauſis *l.* 1. *pr. D. quod cujuſq. univ. nom.* iniquum Admodum *l. un. C. ne quis in ſua cauſ.* adoleſcens Cic. *pro Rabir.* 7. Admodum puer *Senec. conſol. ad Mart.* 24. Sed Admodum, hujus vocis priore ſyllaba producta accentu acuto, exponitur per juxta modum, *ut in l.* 9. *fin. D. de uſufr.*

Admonendi ſumus; quæ formula idem ſignificat, ac meminiſſe debemus, ut in *l.* 6. §. *ult. D. ut legat. vel fideicommiſſ. cauſſ. l.* 18. §. *ult. D. ſi quis omiſſ. cauſſ. & aliis locis.*

Admonere pro edicere, præcipere. Hinc *l.* 2. *C. quom. & quand. jud. ſent. prof. deb.* Qui Admoniti judicio adeſſe noluerint, i. e. ternis litteris commonefacti, uti eſt *in l.* 8. *C. eod.* Admonere edicto *l.* 29. *D. de relig. & ſumt. fun.* Sueton. *Claud.* 16. & 25. Tacit. *annal.* 1. 8. & 3. 6. *Hiſt.* 4. 45. Admonere reſcripto *l.* 10. §. 1. *D. de off. procons.* Talia edicta Monitoria, vel Admonitoria, Græcis παραγγελματα, vel παραγορευσεις adpellabantur. Vid. excerpt. Peireſc. p. 633. & Herodian. *hiſt.* 2. 13. Sive enim quid fieri vellent Principes, & magiſtratus, ſive prohiberent, ſive populum objurgandum, conſolandumve exiſtimarent, E-

D I-

DICTIS MONERE dicebantur. Unde & Tertullianus adſuetus loeutionibus Juridicis dictum Apoſtoli de vitanda ψευδοφιλοσοφια *Coloſſ. cap.* 2. *v.* 8. eleganter vocat Edictum Apoſtoli PRÆMONITORIUM *lib. de anima c.* 3. Inprimis vero MONITORIA dicebantur magiſtratuum edicta, quibus illi ſe leges exſequuturos, & quo ordine, quaque ratione id fieri debeat, præmonebant. Exemplum habes apud Plin. *lib.* 5. *Epiſt.* 21. *Hein.* ADMONERE, ut Non. Marcell. notat, interdum idem valet, quod coercere, & caſtigare. Sic Virgil. *Æneid.* 10. *v.* 586.

- - - - - - Pronus pendens in verbera, telo
ADMONUIT bijugas.

Columell. 2. *c.* 2. flagello ADMONERE, quemadmodum ADMONERE verberibus Senec. *de Clem.* 1. 14. Quomodo etiam in Valer. Max. *lib.* 1. *c.* 1. *&* 6. legendum putat Briſſon. ubi admoveretur pro ADMONERETUR in quibuſdam codicibus legitur. Sic & verbere moneri dixit Tacit. *Annal.* 5. 9. Quæ in verbo ludens Plaut. *Stich. act.* 1. *Scen.* 2. *v.* 6. Vos, inquit, monimentis commonefaciam bubulis. Ea vero loquutio a Græcis ducta eſt, qui in eadem ſententia utuntur verbo νυθετειν. Ariſtoph. *in Veſp.* κονδυλοις νυθετουσι θυμας, flagris nos admonuit: Utuntur illa loquutione & juris auctores *in l.* 6. §. 1. *D. de agnoſc. & al. lib.* Pigreſcentes artus (animalium publicorum) innocuo titillo poteſit *admonere l.* 2. *C. Th. de curſu publ.*

Admonere, edicto citare. Hinc *l.* 2. *C. quomod. & quand. jud. ſentent. prof. deb.* Qui ADMONITI judicio adeſſe noluerunt, id eſt ternis litteris *commonefacti*, uti eſt in *l.* 8. *C. eod.*

ADMONITIO, υπομνησις *l.* 2. §. 7. *D. de judic. l. ult. C. de duob. reis*, ubi: ex libello ADMONITIO. Eſt & gaſtigatio, & coercitio. Ut ADMONITIO fuſtium *in l.* 7. *D. de pœn.* ADMONITIONE notare Sueton. *Aug.* 39. ubi hæc adduntur verba: Leniſſimum genus ADMONITIONIS fuit traditio coram pugillarium, quos taciti, & ibidem ſtatim legerent. Ibi autem ADMONITIO intelligitur, quæ verbis fieret.

ADMONITOR *l.* 7. *C. Th. de executor.*

ADMOVERI probationi pro proxime abeſſe probatione, ac pene convictus eſſe *l.* 1. §. 1. *D. de quæſtion.* ubi verba ita ſe habent: Ad tormenta ſervorum ita demum deveniri oportet, quum ſuſpectus eſt reus, & aliis argumentis ita *probationi* ADMOVETUR, ut ſola confeſſio ſervorum deeſſe videatur. Hanc lectionem, quæ aliis obſcura videtur, & duriuſcula, defendit Heinecc. ex auctoritate Varronis, qui *in lib.* 1. *c.* 13. *de re ruſt.* ſcripſit: in primis culina videnda, ut ſit ADMOTA, i. e. ut a cella villici non procul abſit.

ADNEGATA pecunia. Vid. ſupra in ABNEGARE.

ADNEPOS, ADNEPTIS, Græci διςεγγονον διςεγγονην dicunt. Hi ſunt abnepotis, vel abneptis filius, filia, pronepotis, vel proneptis nepos, neptis *l.* 1. §. 5. *l. ult.* §. 7. *de gradib. & adfin.*

ADNOTARE dicitur Præſes, cum notat qua quemque damnatum pœna dignum cenſeat, idque ad Imperantem reſcribit *l.* 1. *D. quand. adpell. l.* 6. §. 1. *de interd. & releg. l.* 1. §. 3. *nihil innov.* Ita Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 97. Fuerunt alii ſimilis amentiæ, quos, quia Cives Romani erant, ADNOTAVI, in urbem remitten-

tendos, Suet. *in Calig.* 27. Quum ad ſaginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxiis laniandos ADNOTAVIT.

ADNOTAT etiam Præſes, qui in gravioribus criminibus abſentem in reos accipit edicta proponens, quibus illi denunciat, fore, ut niſi intra annum adſit, ejus bona fiſco addicantur, quæ interim obſignantur *l.* 1. §. 1. *l. ult.* §. *ult. D. de requir. vel abſ. damn.* Eaque eſt ADNOTATIO *l.* 4. *pr. eod.* Et ADNOTATI requirendi dicuntur *l.* 1. §. 2. *eod. l.* 1. §. 3. *de jur. fiſc.* Præſides autem, quos ADNOTAVERANT requirendos, edictis adeſſe jubebant. Sed & litteras ad magiſtratus loci, ubi conſiſtebant rei, mittebant, ut eo modo publice per eos innoteſceret, eos eſſe requirendos. ADNOTATOS. Interim vero bona obſignabantur, quæ intra annum recipiebant, poſt annum, ſi neque reſponderent, neque defenderentur in fiſcum illa cogebantur *l. ult.* §. *ult. D. de requir. vel abſ. damn.*

Adnotare eſt quoque reprehendere, refellere, verbum ICtis familiare, qui ad diverſæ ſectæ ICtos notas ſcribebant Paull. *l.* 82. §. 2. *de legat.* 2. Aliquando eſt ſimpliciter notare, ut in *l.* 28. *D. de inoff. teſt.*

Adnotare tandem ponitur pro adſignare, ut adnotare inſulas *in l.* 1. §. 3. *D. de legat.* 3.

ADNOTATIO præter adnotationem præſidis, de qua ſupra, dicitur pro nota *l.* 82. §. 2. *D. de legat.* 2. a Græcis interpretibus παρασημειώσεις vocatur, quæ, ut ait Theodorus, rectiora iis, quæ dicta ſunt, comprehendit, & per compendium paucisque notat, quæ antiqua, & ab Imperatoribus ſignificat eſſe, conſtat.

Adnotatio alias ſubnotatio Principis ad libellum, ſeu preces privatorum, cujus mentio fit *in l.* 9. *D. ad Leg. Rhod. de jact.* etiam ubi non ipſe princeps ſubſcribit, ut apud Gruter Inſcript. *p.* 609. ubi ſubſcriptionis Juventii Celſi tantum promagiſtri mentio fit. Quod obſervat Heinecc. ad Briſſonium putantem, ADNOTATIONEM eo differre a reſcripto, & ſanctione pragmatica, quod iſti non his, princeps propria manu ſubſcripſerit. Quum potius certum ſit, in eo diſcrimen fuiſſe inter ADNOTATIONES, epiſtolas, & ſanctiones pragmaticas, quod iſtæ ad privatos, illæ ad magiſtratus, hæ ad totas provincias, vel univerſitates, adnotationes ad ſingulorum preces ſcriptæ ſint. Sanctionis autem pragmaticæ exemplum eſt in *l.* 4. §. 5. *D. de off. proconſ.* epiſtolæ *in l.* 6. §. 3. *eod.*

Adnotatio alias etiam brevem, & privatam ſcripturam ſine teſtibus factam ſignificat, qua quis e. g. ſibi debitorem adſcribit *l.* 5. *l.* 7. *C. de prob. l. ult. de conven. fiſc. debit.*

ADNOTATUS *cenſibus in l.* 16. *C. de Epiſc. & Cler.* idem eſt, qui *in l.* 20. *C. eod.* cenſibus adſcriptus adpellatur.

ADNUMERARE pecuniam *l.* 31. *D. locat.* vel alia, quæ numero conſtant *l.* 32. §. 3. *de contrah. empt.*

Adnumerare pro in numerum referre, recenſere. Sic Adnumerantur ſervi inter urbanos *l.* 99. *pr. D. de legat.* 3. & ſic de rebus aliis paſſim.

Eſt quoque Adnumerare imputare, vel adſcribere. Sic Adnumeratur quid culpæ *l.* 9. *l.* 5. *l.* 25. §. 4. *D. locat.* vel imperitiæ, *l.* 132. *de R. J.*

ADOLESCENS, qui juvenis, & minor in *l.* 27. *D. de min.* adultus *in l.* 20. §. 1. *de liberat.* le-

legat. Theophilo autem in paraphr. Inſt. αφηλιξ, ο την ηβην υπεραναβας, ηττων δε των εικοσι πεντε ενιαυτων i. e. αφηλιξ, qui pubertatem exceſſit, minor autem 25. annis eſt. Et hunc numerum annorum ſtatuit *l.* 43. *D. de minorib.* quem qui exceſſit juvenis alias exiſtimari poteſt per *l.* 69. §. 1. *de legat.* 3. & ita ab Adoleſcente differt. De hoc porro addit Theoph. *eod.* προιςανται οι κυρατορες, qui ſubeſt curatoribus. Et ita Adoleſcentis curator *l.* 16. *D. de pign. act. l.* 1. §. *ult. quod juſſu.* Ideoque a pueris, impuberibus, pupilliſque ſeparatur, qui tutoribus ſubſunt *rubr. rem pup. vel adol. ſalv. l.* 1. *C. qui numer. tut. l.* 1. *C. quand. ex fact. tut.* Cenſorin. *de die nat. c.* 14. Adoleſcentem a quarto decimo anno ſcribit: & hæc eſt maſculorum pubertas *l. fin. C. quand. tut. eſſe deſ.* qua tutorum officium ceſſat curatoribus conſtitutis *l.* 33. §. 1. *D. de admin. tut.* Addit idem Cenſorin. *l. c.* Adoleſcentem dici ad trigeſimum annum ab eo, quod ad id uſque tempus adoleſcat. Neque tamen hoc ſenſu, verum comparative, & contemplatione patris Paullus in *l.* 93. §. 3. *D. de V. O.* Celſum filium Adoleſcentem vocat. Omnes enim, ætate aliquo minores, a bonis ſcriptoribus Adoleſcentes appellari obſervat Heinecc. ex Salluſt. *Catilin. c.* 49. ubi Catulus odio incenſus dicitur, quod extrema ætate maximis honoribus uſus ab adoleſcentulo Cæſare (quem tunc temporis annorum circiter triginta ſex fuiſſe conſtat) victus diſceſſerit.. Et Corn. Nep. qui *in Attic. c.* 8. & 16. Brutum quadragenarium adoleſcentem vocat. Similia exempla ſunt apud Ovid. *de art. am.* 1. *v.* 182. Sueton. *Aug. c.* 20. Plin. *I. Epiſt.* 18. Eutrop. 9. *c.* 1.

ADOLESCERE *l.* 50. §. *ult. D. de legat.* 3. Eſt autem, ut Feſtus tradit, ætate progredi. Adolevit autem, qui pubes factus eſt *l.* 20. §. 1. *D. de liberat. legat. l.* 3. §. 10. *D. de Carbon. edict. l. ult. D. ſi quis caut.* quod & de pupilla dicitur *l.* 60. §. 4. *D. de rit. nupt.*

ADOPTARE in locum filii, & nepotis licebat §. 1. *Inſt. de adoption.* Qui autem in locum filii adoptare vult, hunc plena ſaltem pubertate, id eſt 18. annis, qui vero in locum nepotis, hunc 36. annis præcedere debet §. 4. 5. *Inſt. eod. tit.* & in hoc filii conſenſus requiritur, ne ei invitus heres adgnaſcatur *l.* 5. *l.* 6. *D. de adoption.* Filium ſane emancipatum in locum nepotis Adoptatum legimus in *l.* 1. §. 7. *D. bon. poſſeſ. contr. tab.* & nepotem in locum filii *l.* 3. §. 3. *l.* 13. §. 2. *D. eod. tit.* Vid. in Adoptio.

ADOPTATOR, qui adoptat *l.* 3. §. 12. *D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.*

ADOPTATUS. pater *l.* 14. *D. de adoption.* non eſt pater adoptans; ſed ita dicitur ratione nepotis, cujus pater per adoptionem in aliam familiam tranſiit. *Hein.*

ADOPTIO, quam Gothi barbara Caii interpretatione adfiliationem vocabant, Romanis fuit actio ſolemnis, qua in locum filii, vel nepotis adſciſcitur, qui natura non eſt *pr. inſt. de adopt.* Vet. Gloſſar. Adoptio ειδος υιοθεσιας Τεκνοποιημα, modus adſciſcendi filios, & velut faciendi, quam græci εισποιησιν vocant, εκποιησιν appellantes actum ejus, qui dat filium in adoptionem. Adoptio autem imitatur naturam §. 4. *Inſt. de adopt.* & inventa eſt in ſolatium eorum, qui liberos non habent, vel, uti eleganter Theophilus *pr. Inſt. eod.* εις το εκ της φυσεως ελαττωμα η δυςυχημα επικουφισαι, ad emolliendum natu-

ræ

ræ defectum, vel infortunium. Eaque duplex eſt, alia in ſpecie dicta adoptio, cum filius familias ita adoptatur, ut ab unius in alterius patriam poteſtatem tranſeat, vel in qua antea non fuit, & tunc dicitur translatus, vel in qua antea fuit, & dici poteſt redditus, ſicut in *l.* 23. *D. de lib. & poſth.* Ipſa autem apud prætorem, vel proconſulem, vel quemlibet alium magiſtratum, apud quem legis eſſet actio, fiebat, parente naturali filium mancipante, eo, quo Juſtinianus *l. ult. C. de adopt.* perſtringit, ritu. Alia eſt, quæ Adrogatio dicitur, qua aliquis, qui in nullius patria poteſtate eſt, ſe in poteſtate dat alterius, ſive hic pater non fuerit, ſive antea fuerit, quo caſu adrogatus is ipſe eſt, qui redditus dicitur in *d. l.* 23. *D. de lib. & poſth.* Adrogatio autem fit auctoritate ſummi imperantis, olim juſſu populi in comitiis curiatis legem de adoptione hujusmodi ferentis; Lege enim XII. Tab. cautum erat: *De capite civis niſi per maximum comitiatum ne ferunto*; capite autem erat deminutus adrogatus *l.* 3. *pr. &* §. 1. *D. de capit. demin.* Auctoritas quoque Pontificum adhibebatur, quia adoptivus in ſacra adoptantis tranſibat Cic. *pro dom. c.* 13. Rogationis autem ſolemnis formula eſt apud Gell. *lib.* 5. *cap.* 9. eoque more uſi ſunt ipſi Imperatores, veluti Auguſtus, Suet. *Aug. c.* 65. & Claudius Tac. *annal. lib.* 12. *cap.* 25. privati vero ſaltem ad Galbam uſque Tac. *hiſt.* 1. 14. ſed poſtquam principes paullatim omnia legum, magiſtratuum, pontificum munia ad ſe traxerant, nullo adverſante, invaluit mos per principis reſcriptum adrogandi jam tempore Caii *l.* 21. *D. de adopt.* (ubi ſane interpolationis Triboniani nulla ſuſpicio locum habet, quia fœmina particeps non erat comitiorum) immo a temporibus Galbæ, ut non abs re conjicit Schulting. *juriſpr. Antej. p.* 589.

Adoptio ſtricto ſic dicta in *perfectam*, & *imperfectam* a doctoribus ſolet diſtingui ex eo, quod Juſtinianus patriam poteſtatem tantum dedit aſcendentibus, qui adoptant deſcendentes, non adoptantibus extraneos *l. pen. C. de adopt.* ita tamen ut hi non minus patri adoptivo ab inteſtato ſuccederent, ac illi §. 2. *Inſt. d. t.* cum antea contingeret, ut filius extraneo in adoptionem datus nec de hereditate patris naturalis, cujus e familia per adoptionem exceſſiſſet, quidquam caperet, nec patri adoptivo ſuccederet emancipatus, niſi quod SC. Sabinianum iis relinqui jubebat quartam hereditatis, qui eſſent adoptati ex tribus maribus, iique illam ſibi non relictam actione familiæ hercifcundæ petere poſſent *l.* 10. §. 3. *C. de adopt.* §. 14. *Inſt. de hered. quæ ab int.* & ibi Theophilus. Eum locum dum emendant Alciat. *parerg.* 6. 3. Rævard. *de auctor. prud. c.* 6. & *a tribus manibus* legi volunt, eum plane pervertunt. Res clara eſt. Heic enim agitur de ejus privilegio, qui tres mares filios ſuſcepit *l.* 122. *C. Theod. de decur.* cujus jus hoc erat ex SC. Salviano, ut uni ex iis in adoptionem dato, ſicut impuberi adrogato ex conſtitutione Antonini quarta deferretur omnium bonorum, & quidem adoptatoris, ut recte poſt Cujac. ſentit Gothofr. ad *d. l.* 10. *C. de adopt.* & arg. d. §. 14. *Inſt.* non autem patris naturalis, ceu viſum eſt Heineccio *Elem. jur. civ. ad Inſt.* §. 186. *in not.* quaſi ex mente SC. Sabiniani tres iſtos liberos, qui tam multum ex Lege Papia, & SCo Tertulliano parentibus prodeſſent, etiam in hereditate patris naturalis beneficio

cio quodam frui, nec illius per adoptionem exſortes fieri oporteret.

Obviæ autem ſunt phraſes *in* Adoptionem dare, & dari *l.* 3. *l.* 4. *l.* 29. *D. de adopt. in* Adoptione, vel *in* Adoptiva familia eſſe *l. ult.* §. 1. *D. de legat. præſt. l.* 39. *de bon. libert. in* Adoptionem habere *l.* 107. *de verb. oblig.* Plane Adoptionis jura emancipatione diſſolvebantur, & finiebantur *l.* 1. §. 6. *D. ſi tab. teſt. exſtab. l.* 55. *de rit. nupt. l.* 3. §. 2. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.*

Adoptivus, a, ut *adoptiva* cognatio. *coll. leg. Mos. & Rom.* 6. 3. familia *l.* 3. §. 9. *D. de bon. poſſ. cont. tab.* Adoptivi liberi *l.* 1. §. 2. *D. eod.* Adoptivus frater *l.* 3. *und. cogn.* Adoptiva mater non dicitur niſi improprie, quod femina, quamvis poſſit adoptare in ſolatium liberorum amiſſorum ex indulgentia principis §. 10. *J. de adopt.* tamen non habeat liberos in poteſtate. Vide ſupra art. Adoptio. Ceterum ſingulare admodum adoptionis exemplum eſt Valeriæ Auguſtæ ſterilitatis cauſſa, adeoque non in ſolatium liberorum amiſſorum adoptantis Candidianum. Lactant. de mort. perſequut. *cap.* 50. *Hein.*

Adorare antiqui interdum poſuerunt pro agere. Unde & legati Adoratores dicuntur, qui mandata populi agebant. Feſt. *lib.* 1. Uſus in eadem ſignificatione verbo adorare videtur in Octavio Minut. Felix: Etenim, inquit, nos exequias adoramus eadem tranquillitate, quia vivimus, hoc eſt, exequias celebramus, facimus. Ita ergo hanc legis XII. tab. apud Feſtum particulam reſtitues: Si Adorat furtum, quod nec manifeſtum eſt, duplionem luito.

Adorare eſt procumbendo venerari. Sic Adorare purpuram principis *l.* 3. *C. Theod. de domeſtic. & protector. l.* 6. *C. de advoc. div. judic. l.* 1. *C. de comit. & ſchol. l.* 7. *C. qui mil. poſſ. l.* 4. *C. de conſul. l.* 1. *C. de adparit. præf. præt. l.* 1. *C. de adparit. præf. urb.* Ammian. Marcellin. *lib.* 21. *cap.* 9. Verum quum primitus viſus adorandæ purpuræ datam ſibi copiam advertiſſet. In *Notitia* quoque Imperii Romani crebro in officio Proconſulum princeps agentium in rebus recenſetur, qui adoràta *porro clementia* cum inſignibus exibat. Talem autem honorem principi in ſalutatione exhiberi ſolitum Zonaras *Tom. III. in Juſtiniano p.* 54. indicat his verbis: Ηδη δ' εφθακως εναντι τε κρατουντος ο Βελλισαριος πειθει τον Γελιμερα εις τουδαφος καταβαλειν εαυτον, κ) ουτως απονειμαι τω βασιλει την προσκυνησιν. οδ' εποιει τα προσταττομενον. καταχεομενος δακρυσι κ) αυτος δε Βελλισαριος προσπουδισεν εαυτον, ενδεικνυμενος τω Γελιμερι, οτι ουχ ως αιχμαλωτος εκεινος τουτο ποιησαι ηιτηιτο, αλλ' οτι ουτω νενομιστα προσκυνεισθαι των Ρωμαιων τους βασιλεις: Id eſt, quum jam ad Imperatorem perventum eſſet, Beliſarius perſuadet Gelimero, ut humi procumbat, & Imperatorem Adoret. Facit ille, ut jubebatur, lacrymis oppletus. Procumbit & ipſe Beliſarius, ut Gelimero oſtenderet, eum id facere juſſum, non ut captivum, ſed quia moris ſit, hoc modo Adorari Imperatores Romanorum. Ex quo adparet, humi procumbere, & ad pedes principum provolvi ſolitos, quos illi ſalutationis officio dignabantur. Et, quod a peſſimis principibus inſtitutum, Alexandrum reliquiſſe Lampridius in *Alexandro c.* 18. his verbis teſtatur: Ipſe Adorari ſe vetuit, quum jam cœpiſſet Eliogabalus adorari more Regum Perſarum, Julius Capitol. in *Maximino Jun. c.* 2.

c. 2. Nam in ſalutationibus ſuperbiſſimus erat, & manum porrigebat, & genua ſibi oſculari patiebatur, nonnumquam etiam pedes. Quod numquam paſſus eſt ſenior Maximinus, qui dicebat: *Dii prohibeant, ut quiſquam ingenuorum pedibus meis oſculum figat.* Atque hoc loquendi genus ab Auguſtino non uno loco uſurpatur. Hæc Briſſon.

Multa alia hic addita reperio ex Procopii *Anecdotis p.* 133. de diſcrimine Adorationis, & ſalutationis ex *l.* 1. *C.* de *ſilentiar.* de adoratione Deorum, de Elephantis adorationi adſuetis, denique de adoratione Regum Perſarum, ſeu προσκυνήσει, quæ neque huc pertinent, & partim in vulgus nota, & ab ipſo Briſſonio de *Regn. Perſar.* lib. 1. tam accurate expoſita ſunt, ut vel verbum addere ſupervacuum videretur. Quare omiſſa illa rerum vulgarium congerie, id tantum obſervo, male hic a Briſſonio explicatum eſſe adorationis ritum. Pro regula enim ſumit, quæ ad exceptionem pertinent, & principes Romanos procumbendo, more Perſarum, adoratos tradit, quum non aliter adorentur, quam ut admiſſi ad id officium, ſubmoto capite, & admota ori manu, (quod proprie adorare eſt,) oſculum in perſonam, vel imaginem eorum jacerent, vel purpuram oblatam oſcularentur, ceu fuſius eum ritum deſcribunt Ammian. Marcellin. *lib. XV. c.* 5. *p.* 64. & Salmaſ. *ad Script. Hiſt. Aug. p.* 440. Ab hoc ritu diſceſſere tantum quidem mali principes, qui non contenti illa civiliori adoratione, vel προσκυνήσιν, vel manuum, genuum, pedumque oſcula imperarunt civibus, veluti Ellogabalus, Lamprid. *in Alexandro. cap.* 18. Zenobia Palmyrena, Trebell. Pollio *in triginta tyrann. cap.* 30. Maximinus junior, Jul. Capitolin. *in Maximin. cap.* 2. Diocletianus, Eutrop. *lib.* 9, *c.* 16. Aurel. Vict. *in Dioclet. cap.* 39. Zonar. *Annal. Tom. II. p.* 244. Nec mirum eſt, aliquid ſubinde novi moris acceſſiſſe in aula Conſtantinopolitana, quod in Juſtiniano inprimis juſto acrius inſectatur Procopius. *Hein.*

A DORNARE opus *l. ult.* §. *ult. D. de operib. publ.*

ADPARATIO, ADPARATUS, ADPARERE, ADPARITOR, ADPELLATIO. Vide infra ſub APP....

ADPELLERE, perfectum præteritum format *adpuli.* At apud Ulpianum tamen *l.* 1. §. 18. *D. de aqua quotid. & æſtiv.* Marcellus habet adpulſerit: Marcellus autem ait, ſi quis jus habens pecoris adpellendi, plura pecora adpulſerit. Cujus formæ exemplum ex alio idoneo auctore adhuc non adlatum eſt, quamvis eam tamquam ſingularem, & antiquam notaverint Briſſon. in *parerg. n.* 30. Voſſ. *Analog. III.* 28. & auctor libelli de Latinit. vet. Juriſconſ. apud Ducker. *p.* 368. HEIN.

Adpellere proprie navigia dicuntur ad littus, ripam, portum *l.* 3. *D. de rer. diviſ. l.* 1. *C. de nautic. fænor.* Sed & pecora ad aquam ADPELLIMUS *l.* 4. *D. de ſerv. ruſt. præd. l.* 1. §. 2. *D. de font. l.* 1. §. 18. *D. de aqua quotid.* vel Adpellere pecus abſolute dicimur *l.* 2. *D. de riv.* Unde Adpellendi ſervitus pro pecoris ad aquam adpulſu *l.* 6. §. *ult. D. de ſervit. ruſt. præd.*

ADPENDERE, & ADPENDI dicuntur res; quæ pondere conſtant *l.* 35. §. 5. *D. de contr. emt.* Hinc Adpendere merces *l.* 18. §. 12. *D. de dol.* Olim præcipue pecunia Adpendi ſolebat. Hinc Adpendere pro numerare frequentiſſimum fuit apud Hebræos, & Chaldæos: Quod nondum ad eam ἀκμὴν perducta erat monetandi ars, ut

ut omnium ejuſdem generis nummorum eadem eſſet quantitas Cornut. *Schol. ad Perſ. Sat. II. v.* 59. Vid. Geneſ. *cap.* 23. *v.* 16. Jerem. *cap.* 32. *v.* 9. Jes. *cap.* 46. *v.* 6. *I. Reg. cap.* 20. *v.* 39. Et Romæ diutiſſime obtinuit, ut in emancipationibus adhiberetur *libripens* Plin. *hiſt. nat.* 33. 3. Demſter. *ad Roſin. Antiq. Rom.* 7. 31. cujus antiqui ritus exſtant veſtigia *in l.* 34. *& l.* 52. §. 15. *de jur. dot.* ejuſque originis ſunt, pendere pœnam, compenſare, penſio, expenſum ferre, & ſimilia. *Hein.*

Adpendere, ſecunda conjugatione, dicitur jus, quod in pendente eſt *l. ult.* §. *ult. D. de SC. Tertul.*

ADPENDIX inſtitutionis pro ſubſtituto *l.* 35. *pr. D. de adquir. & omitt. hered.*

ADPETERE, & ADPLAUSUS. vide infra APP... ADPETERE *ad aliquem* inuſitate dixit Pompon. *l.* 2. §. 42. *D. de O. J.* Alioquin per ſe eorum ſcripta non talia exiſtant, ut ea AD *omnes* ADPETANT. Sed quum & ſine exemplo, & contra analogiam ſit loquutio *Hoc. ad me* ADPETIT, pro *hoc ego* ADPETO, nemo dubitaverit, quin mendoſus ſit locus, idoneum habiturus ſenſum, ſi præpoſitionem Ad extriveris. Ita Hein. ex Bynkersh. *prætermiſſ. ad d. l.* 2. *p.* 72.

ADPETITÆ majeſtatis crimen *l.* 2. *C. Th. ne præter crim. majeſt.*

ADPETITIO & ADPETITUS. Nec enim patimur alienam innocentiam, ſecuritatemque ſine crimine damnabili adpetitione terreri *l.* 1. *C. Theod. de calumniat.* Ut ad incuſantium jurgia facilis adpetitu ſit vita privata *l.* 6. *C. Theod. de numerar.*

ADPLICARE, ADPLICATIO, ADPLICITUS. Vid. APP...

ADPLUMBARE eſt plumbo diviſas materias jungere. Hinc adplumbatum dicitur, quod plumbo vinctum, & alio junctum, connexumque eſt *l.* 25. §. 5. *D. de R. V. l.* 17. §. 8. *D. de act. emt.* ADPLUMBATA, & affixa *in l.* 2. *de ſepulchro viol.* ubi de ſtatua adplumbata. Plumbo nimirum liquefacto ſtatuas figebant Romani, in primis ſimulacra Deorum, ne fugerent Arnob. *lib.* 6. Interque omnes ſinus, ait, commiſſurarumque juncturas plumbum ire ſuffuſum, & ſalutares moras ſignorum diuturnitatibus commodare, Prudent. *adv. Symmach.* l. v. 231. ſuffuſa figunt veſtigia plumbo, ubi adde, quæ notavit Jo. Weitz. *in not. p.* 734. HEIN. Contrarium huic verbum replumbatum legitur in *l.* 19. §. 3. *l.* 32. §. 1. *D. de aur. arg. leg.*

ADPLUMBATURA eſt, qua duæ ejuſdem, vel diverſi generis res per diſſimilem materiam, aut non per ſe invicem, ſed per quodam interveniens coagmentantur, vel conjunguntur, ut ſi vaſi figulino anſa, & operculum argenteum, item ſi plumbo, glutine, clavo, vel ſimili modo brachium ſtatuæ, navi tabula, aſſer aſſeri jungatur. Adplumbatura, & ferruminatio ſic differunt, quod hæc per eamdem materiam facit confuſionem, illa non idem efficit, ſed conjungit, & connectit tantum, ait Paull. *in l.* 2. 3. §. 4. *D. de rei vindicat.*

ADPONERE, & ADPREHENDERE, ADPROBARE, vide APP...

ADPOTÆ *fiſtulæ* in *l.* 2. *C. Theod. de aquæduct.* ſunt ad potandum admotæ. Niſi fortaſſe in ipſa lege ſcribi debeat *admotis*, ut cuidam in mentem veniebat. Ita hac lege nonnullorum aviditas utebatur majoribus fiſtulis, quam ex largitate imperiali licebat.

AD-

Adpromittere. Eo verbo Cicero in *or. pro Roſc.* c. 9. & paſſim uſus eſt. Unde Adpromiſſores, qui pro alio fidem ſuam obſtringunt, ſeque obligant *l.* 5. §. 2. *D. de V. O. l.* 64. §. 4. *D. ſolut. Matrim. l.* 43. *D. de ſolut.* quaſi inſuper, & præter alium promittentes. Feſtus Adpromiſſorem definit, qui, quod *quis* ſuo nomine promiſit, idem pro altero quoque promittit. At an ferenda ſit hæc Feſti definitio, dubitat Heineccius. Num adpromiſſor, non id promittit pro altero, quod ſuo nomine promiſit, ſed quòd alter ſuo nomine promiſit, id & ipſe pro altero promittit. Legendum ita ſuadet: qui quod *quis* ſuo nomine promiſit, idem pro altero quoque promittit. Ex iis autem locis liquido conſtat, Adpromiſſorem cum fidejuſſore convenire. Quin, obſervante Hottomano, Cicero eum, qui pro alio ſe obligat, qui & ipſe fidejuſſor eſt *in l.* 1. §. 8. *D. de O. & A.* nuſquam fidejuſſoris, ſed ſponſoris potius, vel Adpromiſſoris nomine deſignat. Differentias autem, quas inter Adpromiſſorem, & fidejuſſorem Gœddæus notat ad *l.* 150. *D. de V. S.* non de Adpromiſſore in genere tenendas voluit, ceu viſum eſt Calvino, ſed de Adpromiſſore, quem vocat indemnitatis, eo ſcil. qui dum idem promittit, quod alter promiſerat, non tamen eo animo id agit, ut correus fiat, ſed ſponſor ſit. Et hujuſmodi Adpromiſſorem fidejuſſorem quidem eſſe, ſed peculiaria quædam, quæ in reliquos fidejuſſores non cadunt, occurrere ait idem Gœddæus. Nam primo poteſt ſine mandato rei principalis a ſtipulatore aſſumi, quod in cæteris ſecus eſt. Deinde conditionalis hic potius debitor eſt, quam pure obligatus; nempe tenetur, ſi nihil, aut non totum a reo acceptum ſit *l.* 116. *D. de V. O. l.* 21. *D. de ſolut.* & uti potuit beneficio ordinis ex natura conventionis. Tertio Adpromiſſor indemnitatis a ceteris fidejuſſoribus in eo differt, quod reliqui fidejuſſores abſolute alieno nomine obligantur, hic vero quaſi permixtim: quin etſi alienam obligationem ſuſcipit, eique accedit, ſuo tamen, ac proprio nomine conditione eveniente obligatur. Denique per litis conteſtationem fidejuſſoris reus principalis non liberatur *l.* 23. *l. ult. C. de fidej. l.* 18. §. *fin. de conſt. pec.* Adpromissor vero indemnitatis, cum ſuo nomine obſtrictus ſit, litis conteſtatione reum etiam invitum quaſi per delegationem & novationem liberat in ea parte, qua conditio tum extitit, vel lis ſuſcepta fuerit *l. fin. v. ſed etſi cum Seio D. de reb. cred. l.* 2. *C. ſi mat. indemn. prom. l.* 11. *D. de novat. l.* 21. *l.* 23. *D. de ſolut.*

Adpulsus pecoris ad aquam, id eſt ſervitus pecus ad aquam adpellendi *l.* 1. §. 1. *D. de ſervit. præd. ruſtic. l.* 14. §. *ult. D. de alim. & cibar. legat.*

Adquiescere pro quieſcere, vel ſomnum capere *l.* 26. *D. de oper. lib.*

Adquieſcere pro conſentire, ſuffragari, concedere *l.* 1. §. 4. *D. de contr. & util. tut. act. l.* 29. §. 1. *de minor. l.* 23. *de excuſ.* Sic Adquieſcere inſtrumento *l.* 7. *C. ad Leg. Cornel. de falſ.* judicatis *l.* 6. *C. de excuſ. tut.* officialibus *l.* 5. *C. de jur. fiſc.* patri *l.* 21. §. 6. *D. ſolut. matrim.* ſententiæ *l.* 5. *C. de re judic.* ſtatutis *l.* 1. *C. ſi pend. adpellat. l.* 1. *C. de his, qui per met.*

Adquirere dicitur is, cui jus aliquod accedit. Sic Adquirere actionem *l.* 16. §. 8. *D. de liberal. cauſ.* dominium *rubr. tit. de A. R. D.* dotem *l.* 7. *de pact.* poſſeſſionem *rubr. tit. de A vel O. P.* præſcriptionem *l.* 1. *C.*

C. comm. de uſuc. ſervitutem *l.* 1. §. 2. *D. de V. O.* & paſſim alia. Nota porro phraſes, Adquirere in plenum *l. 6. med. C. de bon. quæ lib.* pleno jure *l. 5. 6. de SCo Tertull.*

Adradere nummos *l. un. C. Theod. ſi quis ſolid. circa exter. incid.* An Adrodere? Id ſane occurrit in *l. 2. C. Theod. de ponderat.*

Adresponsus. *Nov.* 25. *c.* 1. vel diviſim Ad Responsum *l. 7. verſ. ſcrinii aurei ad reſponſum C. de palat. ſacr. largit.* alias ἀποκρισιάριος erat, qui negotia ſacrarum Eccleſiarum gerebat *Nov. Juſtinian. 6. c.* 2. item qui deputatus eſt a magiſtro militum, ut quid opus ſit a competenti judice, in milites fieri, reſponſum, i. e. miniſterium ei exhibeat *Nov. 24. c. 4. & in Edict.* 8. *Juſt.* & ſolet deputari a magiſtro militum eo, ſub quo provincia illa eſt, auctore innominato interprete *ad Julian. patric. conſt. 17. c.* 62. Sed & reliquos magiſtratus tales apocriſiarios, vel Ad Reſponſum, hoſque ſuos adjutores habuiſſe, ex locis adductis patet.

Adrogare, Adrogatio, et Adrogator, vide ſupra Adoptio.

Adscendentes, vide Ascendentes.

Adsciscere, vel aſciſcere pro approbare, decernere, ut in LL. XII. *Tab.* cum ſenatus populuſque aſciverit. Adſciſcere quaſi attrahere, ut adſciſcere mortem l. 2. C. qui teſt. fac. poſſ. Adſciſcere, ait Paul. & Feſt. eſt adjungere, vel adſumere, e. g. Adſciſcere ſocium *l.* 65. §. 8. *D. pro ſoc.* Sed proprium hoc eſt vocabulum adoptantibus, qui ſibi filium, nepotem ſuum heredem adſciſcere dicuntur *l.* 48. §. *ult. D. de adopt.*

Adscribere pro adſignare, veluti fideicommiſſum ſervo *l. 7. pr. D. de legat.* 3. legatum alicui *l. 4. de his, quæ pro non ſcr.* ſervum colono *l.* 54. §. *ult. locat.* Porro Adſcribere ſibi in teſtamento eſt ſua manu, ejuſve, qui in poteſtate, vel parte eſt, in teſtamento alieno quid ſcribere, quaſi ſibi a teſtatore attributum *tit. D. de his, qui ſibi in teſt. adſcribunt, l. 6. pr. l.* 11. *l.* 18. *D. ad L. Corn. de falſ. l. 1. de his, quæ pro non ſcr.*

Adscribere, addere in ſcripto. Sic Adſcribitur aliquid codicillis, vel teſtamento *l.* 1. §. *ult. D. de his quæ in teſtam.* inſtrumento *l. 1. C. de dot. prom.* Et Adſcribitur conditio *l.* 78. §. 1. *D. de cond. & dem.* clauſula *l.* 31. *D. de rec. arbitr.* vel aliud quodvis paſſim.

Adſcribere pro imputare *l.* 40. §. 4. *D. de ſtatu lib.* Quo ſenſu alicui adſcribitur damnum *l.* 21. §. 2. *D. de appellat.* itemque periculum *l.* 11. *pr. D. ad municipal.*

Adscripti, inquit Feſtus, dicebantur, qui in colonias nomina dediſſent, ut eſſent coloni: quo ſenſu adſcriptos colonis legimus apud Livium *lib.* 4. *c.* 11. Hinc Adſcriptitii agricolæ dicti ſunt certis agris ſic attributi, ut iis adhæreſcerent, quaſi poſſeſſionum ipſarum pars eſſent, bonaque omnia dominis prædiorum adquirerent, & ſimul cum iis alienarentur *l. 6. l. 20. l. 22. l. ult. C. de agric. & cenſ.* quorum etiam conditio adſcriptitia dicitur *l. ult. C. de tranſact. l. ult. comm. utr. jud.* Juſtinianus Adſcriptitium ἐναπογραφον vocat *Nov. 22. c.* 17.

Adscriptum ſervum pro Adſignato dixit Paullus *l.* 54. §. *ult. D. locat.* juncta *l. 39. D. de pignor.*

Adsectari eſt frequenter ſequi, & ad injuriam referri po-

poteſt, ſi tacite contra bonos mores id fiat *l.* 15. §. 22. 23. *D. de injur.* quo pertinet, quod Feſtus dicit de adſectata femina ignominiæ cauſa.

Adsensus, ſeu conſenſus commodatus *l.* 20. *C. de nupt. l.* 11. §. 1. *C. de oper. libert. l.* 3. *C. quom. & quand. jud.*

Adsequi, ſeu conſequi donatum *l.* 16. *C. de jur. delib.* liberam teſtamenti factionem *l.* 41. *D. de oper. libert.*

Adserere, ſeu ſerere arbores *l.* 7. §. 3. *D. de uſufr.* vitem propter ridicam, Varro *de re ruſt.* 1. 26.

Adſerere, ſeu vindicare ſe in libertatem *l.* 11. *fin. D. de injuriis*, quo ſenſu ſimpliciter *adſerere ſe* dixit Ovid. *amor.* 3. *eleg.* 10. Scilicet adſerui jam me, fugique catenas. Ita ſimiliter dicitur Adſerere ſe ex libertinitate in ingenuitatem *l.* 2. §. 1. *D. ſi quis ingen. eſſe dic.* his contrarium eſt Adſerere in ſervitutem aliquem, i. e. eum pro ſervo ex libertate in ſervitutem vindicare Liv. *lib.* 3. Sueton. *in Tib. c.* 2. Veteres in liberali cauſſa Adſerere manu dicebant, quum in libertatem injuſta ſervitute oppreſſos vindicabant: quæ comicis familiaris eſt locutio, eaque Plautus in *Curcul. Act.* 2. *ſcen.* 2. *Pœnul. Act.* 4. *ſcen. ult. & Act.* 5. *ſcen.* 2. nec non in *Perſa Act.* 1. *ſcen.* 3. & Terentius *Adelph. Act.* 2. *ſcen.* 1. uſi ſunt. Unde autem ducta ſit hæc loquendi ratio, non ſatis liquet. Varro certe *lib.* 5. *de ling. lat.* ita explicat: *Conſerere manum dicimur cum hoſte; ſic ex jure manu conſertum vocare. Hinc adſerere manu in libertatem, quum prehendimus*. Hæc ille. Feſtus vero *lib.* 1. Adserere manu manum admovere interpretatur, quod ea quoque, quæ in terram demittuntur, adſeri dicuntur. Idem *lib.* 15. ex quorumdam ſententia *ſertorem* dictum a prehendendo ſignificat, quia, quum is cuiquam adſerat manum, ejus ex ſervitute in libertatem educendi gratia, vocetur adſertor, quum tamen Verrio Flacco veriſimillimum videretur, a jungendo ita dictum, quod in libertatem eamdem, qua & ipſe fruitur, eum petat. Quod ipſi Feſto abſurdum videtur. Ut ut ſit, alienæ libertatis vindicem adſertorem adpellari, certiſſimum eſt *l. ult. C. de adſert. toll.* & apud Paull. *Recept. Sentent. V.* 1. 5. Quinctilian. Declam. CCCLXXXVIII. Martial. *lib.* 2. *epigr.* 1. Sueton. *in Jul. c.* 80. Tertullian. *adverſ. Marcion.* 1. *cap.* 23. Donat. *in Terent. Adelph. II.* 1. Adserere ſe hereditati *l.* 2. §. 1. *D. ſi jug. eſſ. dic.* Adseri cauſſa *l.* 1. *C. ubi cauſſ.*

Adsertio. vide ſub voce ſequenti.

Adsertor adpellatur libertatis, præſertim alienæ, vindex *l. ult. C. de adſert. toll.* Paull. *rec. ſent.* 5. 1. 5. Sed & eodem nomine venit etiam, qui a libertate in ſervitutem vindicat Liv. *d. lib.* 3. *c.* 44. Prioris illius adſertoris cauſſa erat, quod is, cujus ſtatus vocabatur in dubium, videbatur ea de re per ſe agere non poſſe, ſed per Adſertorem tantum: ne alioquin videretur ſervus egiſſe in dominum. Et ita a procuratore differebat Adſertor, ut hic ſuo, ille domini periculo litigaret, & ſatis præſtaret judicio ſiſti, & res ſalvas fore, quas tenet is, qui ſervus dicitur *l.* 1. *&* 2. *Cod. Theod. de lib. cauſ.* ubi plur. Gothofr. & Jac. Cuj. *parat. Cod. lib.* 7. *tit.* 27. Et ſi defecerat in cauſſa, tenebatur pœnali actione *l.* 2. *C. de adſert. toll.* quæ omnia ceſſant in procuratore, Gothof. *ad l.* 1. *in pr. d. t.* Adſertionis hujus, & Adſertorem habendi neceſſitatis ſublatæ cauſſas vide in *d. tit. C.*

de adſert. toll. Quum porro petitio in ſervitutem iterari non poſſet *l. 4. l. 27. C. de liberal. cauſſ.* ADSERTIO tamen in libertatem iterabatur bis, terque *l. 1. C. de adſert. toll.* Cic. *pro domo c. 29.* Hinc ADSERTIONIS *ſecundæ* meminit Quinctilian. *Inſt. V. 2. tertiæ* Imp. in *d. l. 1. pr. C. de adſert. toll.* Sunt qui & quartam, vel quintam cauſſam repeti potuiſſe, putant cum ſcholiaſta *Baſil.* lib. XXVIII. *tit.* 21. & Martial. *Epigr. I.* 53. Sed rem illam non ſatis planam eſſe, docuit Noordkerk. *de Lege Petron. cap. 2. p. 46. 47. & p. 56. & ſeq.* Quum vero difficillimum eſſet, reperire adſertorem, qui alium ſuo periculo liberali cauſſa manu adſerere vellet, illas ambages ſuſtulit Juſtinianus *l. 1. l. 2. C. de adſert. toll.* & facultatem dedit hominibus ad libertatem provocantibus ſive per ſe, ſive per procuratorem cauſſam agendi. Et hæc ipſa eſt ratio rubricæ Codicis *de adſertione toll.* HEIN.

ADSERTA cauſſa, id eſt probata in *l. 2. C. Theod. de dilation.*

ADSERTORIÆ lites, de quibus modo *l. ult. C. d. t.*

ADSESSORES dicuntur, qui adſident judici, ſeu a magiſtratu, vel præſide in conſilium adhibentur *l. 1. l. ult. D. de off. adſeſſ.* non ut judicent, ſed ut approbaturi judicis ſententiam, quomodo ſalvator noſter diſcipulis dicit *Sedebitis & vos ſuper duodecim ſedes, judicantes duodecim tribus Iſraël:* vide & Jul. Firmic. *Mathem.* 2. *c.* 5. Qui adſeſſores & conſiliarii dicuntur *in l. pen. D. d. t.* & juris peritos ſeu juris ſtudioſos eſſe oportebat *d. l. 1. eod.* quia ſi magiſtratus eorum conſilio quid iniqui ſtatuerant, non ipſi, ſed adſeſſores tenebantur *l. 2. D. quod quiſq. jur.*

ADSESSORIA libri erant de iis rebus ſcripti, quas agi viderant Juriſconſulti, cum adſeſſores eſſent; cujuſmodi libros a Puteolano ſcriptos citat Ulpian. *l. 12. D. de pact.* Sabinum etiam in adſeſſorio laudat idem in *l. 5. §. 8. de injur.* Vid. Petr. Perrenon. *Animadv.* II. 11. & Ev. Otto in *Papinian. c. 12. p. 236. & c. 14. p. 324.*

ADSESSURA, adſeſſoris munus, & functio *l. ult. D. de proxen.*

ADSIDERE, officio adſeſſoris fungi *l. 2. l. 3. l. 5. D. de off. adſ.* & paſſim.

ADSIDUE, frequenter. Sic adſidue ſolere *l. 5. D. de inoff. teſt. adſidue* ex urbe proficiſci *l. 13. §. 1. de ann. leg.*

ADSIDUUS, frequens, continuus, quotidianus. Sic adſiduæ aditiones *l. 12. pr. C. qui pot. in pign.* ADSIDUA eſt duplæ ſtipulatio *l. 31. §. 20. de ædil. edict.* paulatim hoc converſum in adſiduam juriſdictionem §. 1. *Inſt. de fideic. her.* Quod verbum, etſi ſcribatur quoque aſſiduus, tamen ab adſidere, ut a reſidere reſiduus eſt. Vid. Fabr. Theſ. erud. ſchol. ab eo utique diverſum eſt grammatice, & ſignificatu verbum aliud aſſiduus *in* XII. Tab. de quo infra, verb. aſſiduus.

Adſidua juriſdictio in §. 1. *Inſt. de fideicomm. hered.* pro perpetua extraordinariæ oppoſita. Vid. infra Juriſdictio.

Adſiduus nomen proprium: *D.* Trajanus Adſiduo Severo reſcripſit *l. 5. pr. de pœn.*

ADSIGNARE, attribuere, dare, reddere. Ita adſignari dicuntur agri modus *l. 5. pr. D. ſi menſ. falſ. mod.* ingenuitas *l. 8. C. de ingen. manumiſſ.* inſula relegato, vel deportato *l. 1. §. 3. D. de offic. præf. urb. l. 7. pr. D. de interd. & releg.* jus *l. 1. §. ult.*

§. *ult. D. de aqu. quotid.* & *æſt.* locus vicinus *l.* 7. *D. fin. regund.* nomen, vel nomina communium debitorum ſeparatim, diverſa ſingulis in ſolidum *l. ult. D. de diſtract. pign.* numerus per ſingula genera ferarum *l.* 62. §. 1. *D. de uſufr.* opus *l.* 1. §. *ult. D. de pollicit.* pars *l.* 22. §. 1. *D. famil. herciſc.* parentes *l.* 22. *C. de liberal. cauſſ.* poſſeſſio *l.* 3. *C. ne uxor pro marit.* prædia *l.* 39. §. 5. *D. famil. herciſc.* ſervi *l.* 32. *D. de pign:* unciæ *l.* 87. *D. de hered. inſtit.*

Adſignare libertum eſt, teſtificari, cujus ex liberis libertum eum eſſe, pater velit *l.* 107. *D. de verb. ſignif.* Hinc adſignator, & adſignatio liberti *d. l.* 3. *l.* 22. §. 8. *D. de adſign. lib.* Ex SCo Ruffino Claudianis temporibus facto patronus inter plures liberos poteſtati ipſius ſubjectos, hodie etiam emancipatos, poteſt libertos quaſi dividere, & uni liberorum plures, vel omnes, vel pauciores, quam ceteris adſignare *l.* 1. *D. de adſignat. libert.* qua adſignatione & bona liberti, non directo quidem, ſed per conſequentiam una cum liberto ad eum, uti is adſignatus erat, tranſibant. Patronus autem non adſignabat libertos niſi liberis ſuis, & his non niſi in poteſtate ipſius patroni conſtitutis (hodie etiam emancipatis) & nonniſi ex juſtis nuptiis procreatis, aut certe inde naſcituris, non etiam adoptivis. Adſignatio autem iſta fiebat quocumque modo, ut nulla ſollemnitate verborum, aut voluntatis declarandæ opus eſſet. Sed & quocumque actu alio, quam teſtamentario fieri poterat: ergo & ſine teſtamento inter vivos, & in teſtamento aliiſque ultimis voluntatibus, ſæpius tamen in teſtamento, vel codicillis, rarius inter vivos per epiſtolam, vel nuncium. Adſignatio vero iſta peculiari jure fit, ut ita nec legatum proprie, nec fideicommiſſum, nec donatio, nec commodatum, ſed peculiaris quædam exercendæ liberalitatis paternæ ratio videri poſſit *l.* 1. *l.* 3. *l.* 6. *l.* 7. *l.* 8. *l.* 10. *l. ult. D. de adſign. libert.*

Ager quoque ſpeciatim dicebatur adſignari militibus *l.* 15. §. 2. *D. de rei vindic.* de quo Vid. infra art. ager.

Adſignare, una cum aliis ſignare, vel ſubſcribere. Sic adſignare inſtrumento *l.* 20. *D. de auct. & conſenſ. tut.* & *cur.* ſubſcribente & adſignante domino *l.* 116. §. 2. *D. de verb. oblig.* Et ita adſignare accipe in *l.* 92. *pr. D. de legat.* 1. *l. un. C. de ſolut. & liberat.* ADSIGNATÆ *res*, id eſt annulo obſignatæ. Sic in priſco lapide apud Gruter. *Inſcript. p.* 1081. Huic donationi monumenti, ſicut ſcriptum eſt, conſenſi, ſubſcripſi, & adſignavi. Vet. Gloſſarium Ἐπισφραγίζω, ADSIGNO Perſ. *Sat.* v. *v.* 81. *Adſigna Marce tabellas*, ubi Cornutus: Adſigna, id eſt, ſigilla. Conf. Frid. Brummer. *Comment. ad leg. Cinc. c.* 14. ubi totam hanc inſcriptionem a *p.* 209. edit. Pariſ. erudite illuſtrat.

ADSIMULARE, aliquantulum ſonantius, ac ſimulare. Adſimulare donationem *l.* 23. §. 2. *C. mand.* doloſa adſimulatio *l.* 24. *C. de neg. geſt.* ADSIMULATA provincialium tutela *l. un. C. Theod. de Irenarch.* Qui ſe Deo plenos adſimulant Paull. 5. *ſentent.* 21.

Adſimulare, pro inſimulare, accuſare. Ex longinquo ſi quis acciendus, non prius adſimulanti accommodetur adſenſus, quam ſolemni ſe vinxerit *l.* 3. *C. Th. de exhib. reis.* Adſimulatitius. Inſignibus Conſularium adſimulatitiis *l.* 5. *C. Theod. de honor. codic.*

Adsistere idem, quod Cic. adeſſe, patrocinari, advocatum eſſe *l.* 54. *D. de R. V. l.* 1. *C. ut cauſ. poſt. pub.* Plin. *Epiſt.* 10. 85. Porro & Curator adſiſtere dicitur virgini injurias ſuas perſequenti *l.* 7. *C. ad leg. jul. de adult.* Vid. Apul. *Apolog. p.* 174.

Adſiſtere etiam dicitur pro confirmare. Sic veritas allegationi, vel precibus adſiſtere dicitur *l.* 1. *C. ſi adv. dos. l.* 5. *C. ſi quis alteri, vel ſibi.*

Adsolet, pro ſolet, ut adſolet fieri *l.* 12. *D. ad SC. Turpill.* ut plerumque adſolet *l.* 14. *de inoff. teſt.* & paſſim. Vid. Phil. Paræi *Lexic. Critic. p.* 45.

Adspectus. v. Aspectus.

Adspergo, vel adſpargo. Adspernari, & adſpernanter. v. inf. Asp.

Adspersus macula *l.* 9. *C. de lib. cauſ.* infamia Cic. *pro M. Coel.* 10. Qui iſtius facti non modo ſuſpicione, ſed ne infamia quidem eſt adſperſus, *Hein.*

Adspirare ad fideicommiſſi petitionem *l.* 11. *C. de fideic.* ad honores *l.* 7. §. *ult. D. de interd. & releg.* vel ad alia quævis, ut *in l.* 6. *C. de leg. Cornel. de fals. l.* 2. §. 9. *D. de poſtul. rubr. C. de lib.* 5. *tit.* 7. *l.* 3. *C. de legit. hered.* §. 13. *Inſt. de excuſ. tut. vel cur.*

Adstipulari dicitur ſtipulanti ſtipulari, ut ſi petenti ſibi decem a Mævio, ego eadem ſtipulor tibi dari: in quo quia mens eſt utriuſque noſtrum eadem, & idem quod tu, tibi cupio, & volo, ideo factum eſt, ut adſtipulari dicatur pro adſentiri ita, ut aliorum ſententiæ ſuffragia veluti corrogentur ad alios in eandem ſententiam rationibus, & argumentis adducendos. Quo ſenſu dixiſſe videtur Cic. *quæſt. acad.* 4. 21. *Stoicorum adſtipulator Antiochus.*

Adstrictior quæſtio *l. un. C. Theod. ad leg. jul. majeſt.* vel cruenta, ut Ammian. *lib.* 28. *c.* 1.

Adstringere, obligare ad quid, cogere, vel adigere. Ut adſtringere fidem *l.* 21. §. 6. *D. ad municipal.* ſe hereditariis actionibus *l.* 53. *D. ad SC. Trebell.* neceſſitate *l.* 13. *C. de contrah. empt.* Adstringendæ obligationis cauſſa *l.* 99. *D. de V. O.* Adstringi fideicommiſſo *l.* 77. §. 3. *de legat.* 2. muneribus *l. ult.* §. 10. *D. de mun. & hon.* periculo *l.* 40. *de adm. & peric. tut.* precibus *l.* 55. §. 2. *ad SC. Trebel.*

Adstruere quid falſo in *l.* 20. *C. de teſtam.* id eſt ſubjicere, adſeverare. Adstruere veritatem in *l.* 24. *C. de probat.* id eſt probare.

Adsumere arbitrum *l.* 7. §. 5. *D. de recept. arb.* aliquem in collegium *l.* 5. §. 12. D. de jur. immun. in conſilium *l.* 30. *pr. D. de excuſ. tut.* id eſt adſciſcere.

Adſumere temeritatem *l.* 1. *C. Theod. de patrocin. vicor.*

Adſumere poſſeſſionem, id eſt adprehendere *l.* 41. *pr. D. de hered. pet.*

Adſumere pro intelligere. Eas calendas adſumemus *l.* 41. *pr. D. de verb. oblig.*

Adſumere quæſtionem, id eſt, crimen animo in *l.* 6. *C. Theod. de bonis proſcript.* ubi: *Excepta ſola majeſtatis quæſtione, quam ſi quis ſacrilego animo adſumit, juſte pœnam ad ſuos etiam poſteros mittit.*

Adsumptio pro demonſtratione in *l.* 48. §. 3. *D. de hered. inſt.* Et hanc quidem Marciani loquutionem ex ipſo Cicerone defendit Duker. *de latin. vet. juriſconſultor. p.* 354. Nam & ille *de orat.* 2. 39.

2. 39. & *Topic. c.* 2. quæcumque a circumſtantiis extra rem petuntur argumenta, foris adſumi dicit.

Sed & quod quis jactat, id eſt, quod falſo ſibi adrogat, id adſumtionis nomine venit, & ita intelligenda adſumptio originis in *l. 6. pr. D. ad municipal.* Verbo adſumere ita ſæpe utuntur veteres Cic. *de Nat. D.* 3. 36. *ſi quidpiam nacti ſumus fortuiti boni, aut depulimus mali, tum nihil noſtræ laudi adſumtum arbitramur, Hein.*

ADSUMTUS, ſine exemplo, pro perfectus, & conſummatus. Ita ſane ADSUMTO *actu* pro conſummato, & perfecto occurrit in *l.* 225. *D. de verb. ſignif.* Hæc quidem Briſſonius. Vereor tamen, ut hic actus adſumptus intelligatur conſummatus; videtur magis *inceptus* actus intelligendus, ceu ex verborum *d. l.* contextu adparet, ubi *errorem non ſecundum propoſitionem ſolam, ſed cum aliquo actu intelligi conſtare* ait Tryphoninus. Vid. paulo ſupra ADSUMERE *quæſtionem.*

ADTACTUS, US. SCo cavetur, ne uſus ſepulcrorum permutationibus polluatur, id eſt, ne ſepulcrum aliæ (alius) converſationis uſum accipiat. Paull. *rec. ſent. lib.* 1. *tit.* 21. §. 12. eandem ſententiam ita exponit: Adtactu converſationis humanæ piaculum admitti.

ADTAMINARE ſervum chriſtianum judaicis ſacramentis *l.* 5. *C. Th. de contrab. empt.* Capitolin. *in Gordian. c.* 27. ut nihil, quod ad eorum fortunas pertinet, adtaminaret. Victor. *de Cæſar. c.* 16. *Quæ imprudentiam regendæ conjugis adtaminavit.* Ambroſ. *de veſtit. virgin. Semel mundo mortuæ, ne quæſo attigeris, ne adtaminaveris, quæ ſunt iſtius ſæculi:* Auguſtin. *de civitat. Dei lib.* 12. *Rabidus canis facit hominem, quem forte adtaminaverit, contagione peſtifera rabioſum.* Gloſ. Iſidori, Attaminat, inquinat. Gl. Attaminatus, *ereισθεις*. Rem inadtaminatam dixit Tertullian. *de coron. mil.*

ADTEMPERIES *l.* 2. *C. Theod. de cuſtod. reor.*

ADTENTARE, vel, uti ſæpe Florentiæ legitur, ademptare, eſt inſidias ſtruere, præter jus & fas aliquid moliri. Sic attentare annonam *l. 6. pr. D. de extraord. crim.* honorem, ornamentaque *l.* 15. §. 39. *D. de injur.* pudicitiam *l.* 15. §. 20. *D. eod. tit.* Hinc adtemptatio, illicium, ſollicitatio *l.* 5. *C. Theod. de locat. fund. jur. emphyt. l.* 26. *C. Theod. de Epiſcop.*

ADTERERE *l.* 10. *pr. D. de jur. dot. l.* 9. §. 3. *D.* Uſusfr. quemadm. cav. ubi adtrivit veſtimenta, & adtrita veſtis. Metaphorice *adtriti* negotiationibus dicuntur, qui, dum negotiantur, pro lucro damnum inveniunt *l.* 16. *D. qui, & a quib. manum.*

ADTINERI matricula *l.* 11. *C. Th. de re milit.*

ADTINGERE bona *l.* 1. §. *fin. D. de ſeparat.* hereditatem *l.* 25. §. 12. *D. de hered. pet.* id eſt, adire, ſe immiſcere.

ADTRIBUERE. ADTRIBUI imprimis dicuntur nomina, quæ, quia exactio, & ſolutio partium non minima incommoda habet, uni ex coheredibus adſignantur *l.* 3. *D. famil. herciſc.* Hinc ADTRIBUTIO nominum apud Cicer. ad Attic. *lib.* 16. *Epiſt.* 3.

ADVENA, ait Pomponius in *l.* 239. §. 4. *D. de verb. ſignif.* eſt is, quem Græci *ἀποικον* adpellant. Anſelmus Cantarienſis *in c.* 2. *epiſt. ad Epheſ.* Advenæ dicuntur, qui, quum non ſint indigenæ, morantur tamen in loco, ubi non ſunt indigenæ.

ADVENIRE magiſtratui ſucceſſor dicitur in *l.* 17. *D. de offic. præſid.*

ADVENTITIUS, A, UM, quod obvenit. Sic ADVENTITIA neceſſitatis ſarcina *l.* 5. *C. de ſacroſ. eccl.* ADVENTITIA pondera pro ſupervenientibus oneribus *l.* 1. *verſ. ſi vero vel. ſocer C. de impon. lucrat. deſcript.* ADVENTITIA PECUNIA apud Cicer. *lib.* 2. *c.* 21. *de invent.* ADVENTITIÆ ſpecies *l. un. C. Th. de ſaccarr.* ADVENTITIUM in ſpecie dicitur, quod filio familias extrinſecus, non per patrem obvenit *l.* 28. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* Eodem ſenſu Adventitium jus *l.* 18. *D. de caſtrenſ. pecul.* lucrum *l.* 41. *D. de reg. jur.* peculium. Vide *peculium*. ADVENTITIA Dos, vide art. Dos.

ADVERSA fortuna *l.* 8. *D. de pollicit.* medicamenta *l.* 3. *D. de extraord. crim.* pars, quæ nobiſcum litigat *l.* 1. *C. ſi adv. dot.* tempeſtas *l.* 6. *D. de leg. Rhod.* valetudo *l.* 17. *D. qui teſt. fac.* voluntas teſtatoris, id eſt contraria *l.* 6. §. 2. *D. de pecul. leg.*

ADVERSARI repugnare, refragari in *l.* 6. §. 4. *D. de pecul. leg.*

ADVERSARIA valetudo pro adverſa in *l.* 23. *D. mand.*

ADVERSARIUS *l.* 1. *pr. D. de fer.* eſt, quocum nobis lis eſt.

ADVERSUS caſus *l.* 1. *D. ex quib. cauſ. maj.* eventus *l.* 3. §. 7. *D. de contrar. tut. act.*

ADVERSUS pro contra *l.* 102. *D. de reg. jur. & paſſim.* Alias idem eſt ac *erga*, ut Feſtus notat *lib.* 1. imo & Priſcian. *lib.* 14. *pr.* 157. Et ita accipitur in *l.* 4. *D. de ſuis & legit. hered.* *l.* 3. §. 1. *D. de adpell.* *l.* 5. *D. de uſucap.* Sic & apud Liv. *lib.* 5. 37. *Adverſus Romanos nullum eis jus ſocietatis, amicitiæve erat.*

ADVERSUS aliquando etiam eſt *ſecundum, juxta.* Sic apud Ulp. *fragm.* 20. 14. Adverſus leges civitatis ſuæ teſtari; idem eſſe, ac ſecundum leges, docuit Cujacius, cujus interpretationem exagitatam licet a Jo. Roberto *recept. lect. lib.* 2. *c.* 32. tuentur Jan. a Coſta *ad pr. Inſt. de teſtam. ordin.* & Ant. Schulting. *juriſpr. vet. Antej. p.* 631. *& p.* 671. Idem Ulp. *tit.* 28. §. 1. bonorum poſſeſſionem adverſus tabulas dicit, quæ in jure noſtro ſecundum tabulas adpellatur. *Hein.*

ADVIVERE *l.* 28. §. 5. *D. de libert. leg.* *l.* 30. *pr. D. de adim. leg.* Cum quo advixit ſine querela, Gruter *Inſcr. p.* 1145. 8. & advivente eo *p.* 1115. 8. Vid. & *l.* 1. *C. Theod. de legit. hered.* & ibi Jacob. Gothofred. *in not.*

ADULTER eſt, qui alienam matremfamilias corrumpit *l.* 225. *D. de verb. ſignif.* Hinc metaphorice ADULTER *monetæ*, qui illam corrumpit *l.* 4. *C. de Epiſc. aud.* Nequam & adulter nummus apud Apulei. *de aſin. aur. lib.* 10. *p.* 243. ADULTER ſolidorum *l.* 2. *C. de falſ. mon.* Vide adulterium.

ADULTERARE omne omnino, quod ſincerum eſt, corrumpere ſignificat. Itaque non tantum mulierem, ſed & rationes, & monetam adulterare, in jure legimus *l.* 5. *D. ad leg. Pomp. de parricid.* *l.* 1. *D. de ſerv. corrupt.* Paul. *ſent.* 5. 25. 1. *l.* 16. §. 9. *D. de parricid.*

ADULTERATOR monetæ *l.* 16. §. *ult. D. de pœn.*

ADULTERINA ſcientia dicitur falſa, ut in *proœm. D.* §. *diſcipuli*; & adulterina moneta *l.* 1. *C. de falſ. mon.* clavis apud Salluſt. Jugurth. c. 12. Adulterinæ litteræ apud Apulei. *lib.* 4. *de aſin. aur.* ADULTERINA ſigna vocat Feſt. *lib.* 1. quæ ſunt

alie-

alienis annulis facta, ſignum quoque adulterinum dicitur, quo ipſe annulus dici poteſt adulterinus, ut in *l. 30. pr. D. ad leg. Corn. de falſ.* ubi Modeſtinus ait: *Qui ſignum adulterinum fecerit, ſculpſerit*. Adulterinæ ſtateræ *l. 6. §. 1. D. de extraord. crim.* ADULTERINUM teſtamentum *l. 6. pr. D. ad leg. Corn. de falſ.*

ADULTERIUM, & ſtuprum promiſcue ſumuntur in Lege Julia de adulteriis *l. 101. D. de verb. ſignif. l. 6. §. 1. l. 34. D. ad leg. Jul. de adult.* Atque ita adulterium etiam virginis, ac viduæ corruptio dicitur *in c. nemo 4. cauſ. 32. quæſt. 4.* Alias adulterium a ſtupro ita differt, ut hoc in virginem, vel viduam, illud vero in nuptam committatur. Ac proinde ex mente Juris civilis intelligitur adulterium uxoris, ſponſæve alienæ corruptio. Etenim ex femina æſtimatur, non ex mare. Mas ſolutus cum alterius uxore rem habens, adulter eſt: & contra, mas uxoratus cum femina ſoluta rem habens, adulterium non committit, nec ut adulter punitur, ille vero punitur. At Theologis ex Matth. *c. 5. v. 27. & c. 19. v. 9.* ſicut & canoniſtis, mas uxoratus etiam cum ſoluta femina rem habens adulterium committit, quia & hic conjugalis fides, & unitas duorum in carne una perfide violatur: quæ adulterio ſubſtantialia ipſis videntur, & ſufficientia.

Ut apud veteres latinos adulterium, & ſtuprum promiſcue ſumi modo dictum eſt, ſimiliter Græci modo promiſcue uſurpant vocabula φθόρα, & μοιχεία, veluti Dionys. Halicarn. *lib. 2. Antiqu. Rom. p. 96.* Antholog. Græc. *p. 621.* modo & ita diſcernuntur, ut φθορα ſit innuptarum corruptio, μοιχεια adulterium in ſpecie ſic dictum, Philemon. *p. 379. edit. Henr. Stephani in Comic. græc. ſent.* Δει γαρ τον ανδρα χρησιμον πεφυκεναι · Μη παρθενας φθειροντα και μοιχωμενον: *Vir namque frugi temperare ſic ſibi debet, alienus ut ſit haud tantum modo ab adulterio, & ab inferendo virgini ſtupro.* Joſeph. *lib. 2. contra Appion. c. 38.* Επι μοιχειας μεν ζημιας χρηματων επι φθορας δε γαμους νομοθετησαντες: *In adulterio mulctam pecuniariam, in corruptela connubium ſanxerunt.* Vid. Ducker *de Latin. vet. Ictorum p. 122. ſeq.* & Jo. Gutl. Hoffman. *de Leg. Jul. de adulter.* de quo etiam infra art. JULIA lex.

ADULTUS idem aliquando ac adoleſcens, ut in *l. 43. §. 3. D. de procur.* & paſſim. Sic Adultus factus pupillus dicitur *l. ult. §. ult. D. ut in poſſeſ. legat. cauſſ.* & adulti curator *l. 27. D. de adpell.* ADULTA mulier *l. 60. D. de jur. dot.* virgo *l. 7. C. ad leg. Jul. de adulter.* uxor *l. 36. D. de rit. nupt.* Vetus gloſſar. Pupillus eſt nondum quatuordecim annos habens, pupilla vero nondum duodecim annos habens: Adultus quis dicitur ab hac ætate uſque ad viceſimum quintum annum. Minor generaliter dicitur omnis, qui nondum hanc complevit ætatem. Aliud Gloſſar. Adultus dicitur ab ætate quatuordecim annorum uſque viceſimum quintum annum. Eaque eſt adulta ætas *l. 15. C. de excuſ. tut. l. 22. C. de pact. l. 6. C. ad Leg. Corn. de ſicar.* & apud Hirt. *de bello Alexandr. c. 24.* & Cic. in *Verrin. V. c. 68.* Add. *l. ult. §. ult. D. de adpellat.*

Αδυνατες, Impoſſibilis Ulp. *l. 104. §. 1. D. de legat. l. 20. pr. D. de cond. inſt.*

ADVOCATI olim dicebantur; quicunque amico præſentiam ſuam commodabant, ſive extra judicium, veluti ut teſtes eſſent; ut ex Varrone *de re ruſt. 2. 5.*

vel ut eorum præſidio tutus eſſet ab adverſarii injuriis, ut ex Cic. *pro Cæcina c.* 8. Liv. *lib.* 2. *c.*25. *& lib.* 3. *c.* 47. Tertullian. *de idolatr. c.* 23. adparet; & ita Advocatos *jam pene nocturnos* intellige apud Petron. *ſatyric. c.* 15. ſive in judicio; Quemadmodum Ulpianus in *l.* 1. §. 11. *D. de extraord. cognit.* ADVOCATOS accipiendos ait omnes omnino, qui agendis cauſſis quoquo ſtudio operantur, quique advocationem præbere dicuntur. Olim tamen inter advocatum, patronum, procuratorem, & cognitorem erat ſpecifica differentia, quod ex his Aſconii *in Q. Cæcil. divinat. c.*4. optime conficitur: *Qui defendit alterum in judicio, aut Patronus dicitur, ſi orator eſt, aut advocatus, ſi aut jus ſuggerit, aut præſentiam ſuam commodat amico, aut procurator, ſi negotium ſuſcipit, aut cognitor, ſi præſentis cauſſam novit, & ſic tuetur, ut ſuam.* Ita quidem Aſconius. Advocatus autem ab *advocando*: Scilicet ambulabant Icti olim Romæ tranſverſo foro, atque ſic omnibus copiam ſui faciebant. Si quis alterum in jus vocaverat, aut ad judicem ſecum duxerat invitum, advocabantur Icti plerumque, qui cauſſam, ſi ipſi litigantes nollent, aut non poſſent, proponerent, defenderent, aut eis ſuccurrerent. Vid. Cic. *orat.* 3. *c.* 35. Wurffell. *Juriſpr. defin.* §. 144. *in not.*

Ab eo, qui cauſſas privatorum defendit, differt advocatus publicus, qualis eſt ADVOCATUS *fiſci*, de quo *l.* 3. *D. de his, quæ in teſt. delent. l.* 3. §. 9. *l.* 7. *D. de jur. fiſc. & tit. C. de adv. fiſc.* Eum primus inſtituerat Hadrianus, teſte Spartiano *Hadr. c.* 60. Quale vero, & quam ſplendidum hoc fuerit officium, oſtendit Ev. Otto *in Papinian. c.* 14. *p.* 310. *ſeq.* Interveniebat autem pro fiſco in aula apud Comitem theſaurorum ſacrarum largitionum, in provincia apud Procuratorem Cæſaris, & in urbe apud Præfectum ærarii. Vide Cujac. & Gothofr. *ad l.* 4. *C. de advoc. fiſc.*

ADVOCATIO munus, & opera Advocati. Advocationem inſtruere *l.* 1. §. 1. *D. de Leg. Corn. de fals.* petere, & poſtulare *l.*23. §. 4. *D. ex quib. cauſ. maj.* & apud. Cic. *ad famil. lib.* 7. *epiſt.* 11. Dati autem Advocati, vel patroni dicebantur advocationem præbere *l. ult. pr. D. de inoff. teſt.* præſtare *l.* 6. §. 1. *D. de poſtul.* ſuſcipere *l.* 9. §. 5. *D. de off. proconſ.* Porro advocatione *interdicere* eſt alicui hujus muneris explicandi facultatem negare *l.* 1. §. 12. *D. de offic. præf. urb.* & paſſim. Quam pænam Epicteto cauſſidico irrogatam, quod incauto ſermone virum omnibus probatum perſtrinxiſſet, Symmach. *l.* 5. *Epiſt.* 19. & *lib.* 9. *Epiſt.* 28. refert, eumque illic *togæ forenſis honore privatum*, hic *carere fora, & inconſultæ linguæ pretium tuliſſe* ait. Præterea advocatio dicitur peti, & poſtulari *l.* 23. §. 4. *D. ex quib. cauſſ. maj.* Cic. *ad Familiar. lib.* 7. *Epiſt.* 11. Ego omnibus, unde petitur, hoc conſilium dedi, ut a ſingulis interregibus binas advocationes poſtulent. Seneca *in Apocoloc. ſub. fin.* Tandem procedit Petronius, vetus convictor ejus, & poſtulat advocationem. Seneca in *proem. lib.* 3. *Controv.* Tanta illi perturbatio fuit, ut advocationem peteret. Seneca filius *de ira lib.* 1. *c.* 16. Deinde advocationem ſibi petit, ut excutiendæ veritatis ſpatium habeat. Poſtulantibus vero prætor, vel proconſul advocatos dabat, ut patet ex *l.* 1. §. 4. *D. de poſtul. l.* 9. §. 5. *D. de offic. proconſ.* Plin. *lib.*10. *epiſt.* 3. Varenum, quem nuper adverſus Baſſum advocatum & *poſtulaverant*,

&

& acceperant. Idem lib. 2. epiſt. XI. ſe, & Cornelium Tacitum adeſſe provincialibus juſſos, narrat. Ex quo lucem capit locus ille apud Ciceronem lib. 2. de orat. c. 69. de quodam Siculo, qui cum Scipio Prætor patronum cauſſæ dediſſet hoſpitem ſuum, hominem nobilem, ſed admodum ſtultum: Quæſo, inquit ille, Prætor, adverſario meo da iſtum patronum: deinde neminem mihi dederis.

Advocatio pro numero, vel ordine advocatorum. Ita Advocatio Cæſarienſis l. 30. C. de pact. prætoriana l. 8. C. de advoc. diverſ. judic. togatorum apud Cic. pro Cæcin. c. 15. Advocati autem illi Cæſarienſes in jure noſtro ſunt celebres: nam ad eorum interrogationes non ſemel reſcripſit Juſtinianus, ut apparet ex l. 12. C. de legitim. hered. l. ult. C. de pact. & §. 11. Inſt. de inutil. ſtip.

ÆDES, veteribus in ſingulari ædis, obſervante Menagio Amoen. jur. civ. c. 38. & ante eum Voſſio in Etymol. h. v. eſt ab antiquo αἴθω lucus, quod etiam eſt manſio, habitatio, quod eadem notione uſurpaſſe Pindarum, teſtis & Euſtath. ad Homer. Iliad. γ. p. 381. & Iliad. μ. p. 907. quamvis id vocabulum ſemel dictum ipſe referat Euſtathius. Ædes ergo vel ædis eſt cella, cœnaculum, vel cubiculum. Quum ergo in templis una eſſe ſoleat ſub eodem tecto manſio, reliqua ædificia plura cœnacula, ac cubicula plerumque comprehendebant: inde factum eſt, ut ædes in ſingulari numero pro templo, in plurativo pro privata domo plerumque uſurpetur. Hinc ædis adpellatione ædes ſacra intelligenda eſt in l. 2. §. 36. D. depoſ. in quam ſententiam plerumque adjungitur adjectivum ſacra, ut in l. 5. D. ad leg. Jul. peculat. quam & privatæ ædes ædis nomine in numero ſingulari veniunt apud Plaut. Curcul. 4. 1. v. 10. Aſin. 1. 3. v. 67. & Gell. lib. 4. c. 9. & ædes ſacratiſſimæ in numero plurativo occurrunt in l. 19. C. de uſur. Hein.

Ædium autem adpellatio tam ad ruſticas, quam ad urbanas pertinet l. 41. §. 5. D. de legat. 1. & ad omnes ſpecies ædificii, in eo XII. Tabular. capite, quo de incendiariis agebatur, & in interdicto de cloacis l. 1. pr. D. de cloac. l. 9. D. de inc. ruin. nauf. Sed & in interdicto uti poſſidetis verba hæc Prætoris: Uti eas ÆDES, ad omnes res ſoli, quæ poſſideri poſſunt, interpretatione trahuntur l. 1. pr. & §. ult. D. uti poſſid. In uſu tamen Urbana ædificia ædes, ruſtica Villas adpellari, ait Florentinus l. 211. D. de verb. ſignif. Quamquam & in cenſu Villas omnes ædes adpellatas eſſe Varro de ling. lat. lib. 4. p. 38. ſcribit.

Ædes porro duabus rebus conſtant area, ſeu ſolo, & ſuperficie l. 33. pr. D. de uſurp. Unde ædium pars eſſe dicitur ſolum l. 49. pr. D. de rei vind. Tamen ſi uſusfructus ædium legatus eſt, tune uſusfructus in area non ſubſiſtit §. 3. Inſt. de uſufr. l. 5. D. quib. mod. uſusfr. vel uſ. amitt.

Ædium ſunt, quæ perpetui uſus cauſa parata ſunt, licet aliquando tollantur. Stratura itaque loci alicujus ex tabulis factis, quæ æſtate tollerentur, & hieme ponerentur, Ædium eſt l. 242. §. ult. D. de verb. ſignif. Prothyrum quoque, quod in ædibus fieri ſolet, ædium eſt l. 242. §. 2. D. eod. tit. nec non plumbum, quod in tegulis ponitur: aliter atque de eo dicendum ſit, quo hypæthii tegendi cauſa poneretur d. l. 242. ÆDIBUS vero diſtractis vel legatis, ea eſſe ædium ſolemus dicere, quæ quaſi pars ædium, vel propter ædes habentur, perpe-

petuique uſus cauſſa in ædificiis ſunt, qualia ſunt, quæ enumerantur in *l.* 24. 15. 17. *pr.* §. 3. §. 7. *ſequ. l.* 18. *D. de act. emt.* Æ D I U M quoque habentur omnia, quæ iis connexa, juncta, fixa, vinctaque ſunt *l.* 41. §. 9. *D. de legat.* 1. *l.* 52. §. 7. *D. de legat.* 3. *l.* 59. *D. de rei vind.* Æ D I U M tandem ſunt de ædibus depoſita tigna ea mente; ut reponantur *l.* 83. §. 5. *D. de verb. oblig.*

Æ D I C U L A, exiguum adytum. Sic incuſtoditæ ædiculæ in *l.* 9. §. 1. *D. ad leg. jul. de peculat.* Nimirum in majoribus templis plerique pacta, teſtamenta, immo & pecunias, & theſauros ſuos deponebant. De tabulis, & teſtamentis res patet ex *l.* 3. *D. de tab. exhib.* Ita & pecunias, & theſauros ſuos in templis abdiderat Severus, teſte Herodiano *lib.* 4. *c.* 4. & in Pacis templum omnium opulentiſſimum, & egregie munitum univerſi ferme ſuas divitias tanquam in theſaurum congeſſerant. Idem *lib.* 1. *c.* 14. Plura ea de re dixit Lipſius *not. ad Tacit. lib.* 1. *annal. p.* 17. ubi & obſervat, ideo cuſtodias adpoſitas eſſe templis, ne quis nocturnus Divum ſacra, & opes templorum religioni creditas legeret. Juvenal. *ſat.* 14. *v.* 260. Ærata multus in arca Fiſcus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi. Ibi *Vigilem Caſtora* adpellari ejus templum, ad quod militum diſpoſitæ ſtationes excubarint, tum inde Lipſius, tum alii interpretes obſervarunt. Add. Tertul. *de coron. milit. c.* 11. Jam ergo facile patet, quæ ſint ÆDICULÆ *incuſtoditæ*, ex quibus aliquid ſuffurati amplius quam fures, minus quam ſacrilegi puniebantur *d. l.* 9. §. 1. *D. ad Leg. jul. peculat.* Hein.

Æ D I C U L Æ pro ædibus advocatorum, quas a metatorum onere exemit Anaſtaſius Imp. *l.* 3. §. 2. *l.* 5. §. 2. *C. de advoc. diverſ. judic.*

Æ D I F A C E R E, tamquam rarius, & ſuſpectum verbum notat Briſſonius *in pareg. n.* 55. quem & Sciopp. Lib. 1. ſuſpect. Lect. cap. 9. ſequitur. Uterque notant *l.* 60. §. 4. *D. locat.* & *l.* 10. §. *ult. D. ſolut. matrim.* quaſi utrobique ædifacere pro ædificare poſitum ſit, quemadmodum alibi ſignifacere pro ſignificare *l.* 65. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* At nulla mihi viſa editio, quæ vel utroque, vel alterutro loco id verbum habeat, aut in qua ſaltem in margine pro variante lectione ponatur. Priore enim loco omnes habent ædificare.

Æ D I F I C A R E, exſtruere de novo. Ita Ædificare domum *l.* 14. *D. de verb. oblig.* navem *l.* 5. *de rei vind.* opus *l.* 15. §. 7. *D. quod vi aut cl.* parietem *l.* 52. §. 13. *D. pro ſoc.* villam *l.* 60. §. 4. *D. locat.* immo & lectum *l.* 5. §. 1. *D. de Suppell. leg.*

Ædificare in edicto *de mortuo inferendo* intelligitur non ſolum, qui novum opus molitur, verum is quoque, qui vult reficere *l.* 1. §. *pen. D. de mort. infer.*

Æ D I F I C A T I O videtur novum opus continere *l.* 1. §. 12. *D. de nov. op. nunc.*

ÆDIFICATOR in *l.* 137. §. 3. *D. de verb. oblig.*

ÆDIFICII portio ſunt adhærentia muro armaria, vel adfixa *l.* 52. §. 7. *D. de legat.* 3. Ædificio enim inſerta, & incluſa pars ejus eſſe exiſtimantur *l.* 38. §. *ult. D. de act. emt.* Ædificiis alienis connexa, quamdiu juncta manent, eorumdem ædificiorum ſunt *l.* 59. *D. de rei vind.*

Æ D I L E S duo initio ex plebe conſtituti, qui (ut ait Pompon. in *l.* 2. §. 21. *D. de orig. jur.*) ædibus præeſſent, in quibus

bus omnia ſcita ſua plebs deferebat. Ibi pro *in quibus* legit *quibus*, idque interpretatur *per quos* Bynkersh. *in prætermiſſ. ad d. l.* Iidem ædes ſacras, & publicas curabant, ceu docet Dionyſ. Halicarn. *lib. 6.* & inde ædiles dictos tradit Varro *de ling. lat. lib. 4. c. 14.* Eas cauſas judicabant, quas Tribuni, quibus adjutores erant, ipſi commiſiſſent, unde etiam judices aliquando ſunt dicti, Dion. Halic. *lib. 8. c. 35. & lib. 6. c. 90.* Et hi quidem fuerunt Ædiles plebeii. Ædiles vero alii duo poſtea creati ſunt *Curules* dicti a Sella Curuli, ut auctor eſt Plutarch. *in Mar.* Huic Sellæ, cujus recurvi erant pedes, inſidentes magiſtratus munia ſua explicabant. Hinc & in nummis vetuſtis hæc ſella curulis eſt inſigne ædilitatis curulis, ceu oſtendit Ezech. Spanhem. *de uſ. & præſt. numiſm.* quum ædiles plebeios in ſellis vulgaribus adſidentes videamus in denariis Gentium Crepuſiæ, Fanniæ, & Memmiæ apud Car. Patin. *de Famil. Rom. p. 96. 109. 172.* Penes hos ædiles erat annonæ, viarumque publicarum curatio, tutela urbis, ludorum inſtitutio, de rebus venalibus, promercalibuſque cognitio, & præcipue ſacrarum Aedium cura Cicer. *Verrin. 7. 14.* Iiſdem quoque demandata erat *επισκοπη* in fornices, cauponas, & mulieres, quæ quæſtum corpore faciebant, quæ nomina ſolebant apud Ædiles profiteri, Hejnec. *Antiq. Rom. ad Inſt. lib. 1. tit. 2.* De rebus hiſce ad juriſdictionem ſuam pertinentibus ipſi quoque edicta proponebant: ad quæ adludit ſuo more Plautus *Capt. act. 4. ſc. 2. v. 44. Euge edictiones ædilitias habet.* Poſtea Julius Cæſar annonæ procurationem demandavit duobus aliis Ædilibus, qui Cereales vocabantur, ceu nos docet Dio Caſſ. *hiſt. 43. p. 271.* & Pompon. in *l. 2. §. 32. D. de orig. jur.* pro quibus perperam Prætores Cereales ſibi fingunt Roſinus, & Alex. ab Alexandro, & Jan. Vinc. Gravina, quibus ſatiſfecit Henr. Bern. Reinold. *Var. c. 3. p. 27.*

Erant & in municipiis Ædiles *l. 12. D. de decur. l. 30. §. 1. D. locati.* ut plenius *lib. 3. Antiq. Select. c. 10.* comprobavit Briſſonius.

Ædiliciæ actiones, quæ ex Ædilium edicto oriuntur contra venditores rerum vitioſarum, & eos, qui beſtias feroces habent, ubi iter fit, veluti redhibitoria, & æſtimatoria, quanti minoris, & actio, quod adverſus dictum, promiſſumve ſit *tit. C. de ædilit. act. l. 23. §. 5. l. 44. §. 1. & §. ult. l. 47. D. de ædilit. edict. l. 2. D. de diverſ. temp. præſcr. l. 31. §. 5. D. de donat. int. vir. & ux.*

Ædilitas, vel, uti in vetuſtis Tertulliani codicibus teſte Cujacio *obſerv. 14. 13.* legitur, Ædulitas, ipſe Ædilium magiſtratus, & officium, Græcis *αγορανομια*, vel *αςυνομια*. Vid. *l. 17. D. de compenſ. l. 2. C. ſi ſerv. vel libert. ad decur.*

Ædilitium edictum. Ædiles enim, ut modo dictum eſt, edicta proponebant §. 7. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* & *tot. tit. D. de ædilit. edict.* Ceterum de quibus edicebant Ædiles, de iiſdem & Prætores cognoſcere conſueverant, & illis deficientibus, cauſæ ad hos transferebantur. De qua concurrente Prætorum, ædiliumque juriſdictione diſſerit Cujac. *Obſerv. 8. 38.* Ædilitiæ ſtipulationes ſunt, quæ ad eandem cauſſam pertinent, & ex Ædilium juriſdictione veniunt *l. 5. pr. D. de verb. oblig. §. 2. Inſt. de diviſ. ſtip.* Hujuſmodi eſt duplæ ſtipulatio, quæ ab Ædilium edicto venit *d. l. 5. pr. D. de V. O.*

ÆD-

Æ D I T U U S §. 2. *Inſt.* & *l.* 1. *D. de tutel.* a tuendis ædibus teſte Gellio *lib.* 12. *c.* 10. dictus, Æditimus olim: Quæ vocabula, ut & æditumus ejuſdem originis eſſe, obſervat Varro *lib.* 6. *de ling. lat.* & etymon hoc inde eleganter probat Jo. Frid. Gronov. ad Gell. 7. 1. quod Lucretius *lib.* 6. *v.* 1273. Æ D I T U O S vocet *ædituentes*. Ceterum idem æditũus videtur eſſe, qui Scævolæ hierophylacus in *l.* 20. §. *ult. D. de ann. leg.*

Æ G E R corpore *l.* 27. *C. de tranſact.* Æ G R A mulier pro triſti, & irata *l.* 3. *D. ſi quis aliq. teſt. prohib.* Æ G R A valetudo *l.* 13. *D. ad municipal.*

Æ G R I T U D O *l.* 1. *D. de decret. ab ord. fac. l.* 5. §. 1. *C. de tempor.* & *repar. adpel. l. un.* §. 3. *C. de latin. libert. toll.*

Æ L I A, gens dicta etiam Aïlia, immo & Allia, ceu ex monumentis Capitolinis colligit Patin. *de famil. Rom. numiſm. p.* 6. Anton. Auguſt. *de famil. Rom. p.* 315. ex eadem gente fuiſſe exiſtimat P. Ælium Hadrianum Imp. quod tamen haud ita certum arbitratur Heineccius. Traditionem veterem de Æliæ gentis origine expreſſit Horat. *lib.* 3. *od.* 17. *Æli vetuſto nobilis ab Lamo* &c. Vide Rupert. *not. ad Enchirid. Pompon. p.* 346.

Ælia Capitolina eo loco condita ab Hadriano Imp. ubi antea floruerat Hieroſolyma, quamvis non eadem fuerint veteris urbis, novæque coloniæ pomœria. Vid. Ptolem. lib. 5. *c.* 16. & *lib.* 8. *tab. Aſiæ.* 4. Xiphilin. *in Hadrian.* Euſeb. *hiſt. eccl. lib,* 4. *c.* 6. & auctorem Chronic. Alexandrini *p.* 597. Ab hac dicti Capitulenſes *in l.* 8. §. 7. *D. de cenſib.* Colonia fuit, ſed quæ jus Italicum non habuit *l.* 1. §. 6. *D. de cenſib.* Vid. Bynkersh. *obſ. lib.* 5. *c.* 21. H E I N.

Ælia Sentia Lex a Sext. Ælio Cato, vel Catulo, & C. Sentio Saturnino Coſſ. Auguſti temporibus lata plura capita complectebatur, uti ex Ulp. *tit.* 1. *Regular.* & *tit. Inſt. quib. ex cauſ. manum.* nec non ex *l.* 15. *D. de jur. patron. l.* 7. 8. 21. 29. & *ult. D. qui* & *a quib. manum. l.* 1. *C. qui manum. non. poſſ. l.* 57. 60. 83. *D. de hered. inſt. l.* 16. *D. de manum. vind. l.* 15. *D. de jur. patr.* Significabatur hæc lex notis A. S. quæ tamen male explicatæ in libris notarum leguntur.

Æ L I U S. Sextus Ælius, & frater ejus P. Ælius maximam ſcientiam in profitendo habuerant, ut duo Ælii etiam Conſules fuerint. Sext. Ælium etiam Ennius laudavit, & exſtat illius liber, qui inſcribitur *Tripartita*, qui liber veluti cunabula juris continet. Tripartita autem dicitur, quoniam Lege XII. Tabular. præpoſita, jungitur interpretatio, dein ſubtexitur legis actio. Ejuſdem eſſe tres alii libri referuntur, quos tamen quidam negant ejuſdem eſſe. Ita Pomponius *l.* 2. §. 38. *D. de orig. jur.* Et Sext. quidem Ælius Pætus Catus conſul fuit anno V. C. 554. cenſor anno 558. Liv. *lib.* 31. *c.* 7. *lib.* 33. *c.* 44. & *lib.* 35. *c.* 9. Ejus tripartita non differunt a jure Æliano, de quo mox erit dicendum. Uſus eſt iis Cic. *ad famil. lib.* 7. *epiſt.* 22. ubi tractat quæſtionem: poſſitne heres, quod furtum antea factum eſſet, recte furti agere. Denique Ennii elogium, cujus Pomponius meminit, tale fuit, teſte Cicerone de Orat. *lib.* 1. *c.* 45. Egregie cordatus homo Catus Ælius Sextus. Alter horum fratrum P. Ælius Pætus anno ab V. C. 551. ad conſulatum, biennio poſt ad cenſuram pervenit, Liv. *lib.* 30. *c.* 40. *lib.* 32. *c.* 7. quum jam

an.

an. 550. magiſter equitum fuiſſet C. Servilii Gemini Dictatoris, Liv. *lib.* 30. *c.* 39. Denique peſtilentia periit an. 578. Liv. *lib.* 41. *c.* 26. Hein. Ex eadem gente fuit Q. Ælius Tubero, qui lêtus, & philoſophus dicitur a Gellio *lib.* 1. *c.* 22. Meminit ejus Pomponius *l.* 2. §. 40. *D. de orig. jur.* a quo Stoicus, Panſæ auditor, & conſul fuiſſe dicitur. Diverſus ab hoc Q. Ælius Tubero, qui Ofilio operam dedit, fuit autem patricius, & tranſiit a cauſſis agendis ad jus civile: maxime poſtquam Q. Ligarium accuſavit, nec obtinuit apud Julium Cæſarem. Is eſt Q. Ligarius, qui cum Africæ oram teneret, infirmum Tuberonem adplicare non permiſit, nec aquam haurire: quo nomine eum accuſavit, & Cicero defendit. Exſtat ejus oratio pulcherrima, quæ inſcribitur pro Q. Ligario. Tubero doctiſſimus quidem habitus eſt juris publici, & privati, & complures utriuſque operis libros reliquit. Sermone etiam antiqui uſus adfectavit ſcribere, & ideo parum libri ejus grati habentur, Ita Pomponius *l.* 2. §. 46. *D. de orig. jur.* Ipſe libros reliquit de officio judicis Gell. *lib.* 14. *c.* 2. Hiſtoriarum vero libros, quos eidem tribuit Guill. Grot. *de vit. ICtor. lib.* 1. *c.* 12. 5. potius L. Tuberoni patri tribuendos eſſe, ex loco luculentiſſimo Ciceronis ad Quin. fratr. *lib.* 1. *epiſt.* 1. probavit Voſſ. *de hiſtor. lat. lib.* 1. *c.* 12. Hein.

Ælius Gallus libros de verborum, quæ ad jus pertinent, ſignificatione ſcripſerat, ex quorum primo delibata eſt *l.* 157. *D. de verb. ſignif.* Citantur hi libri a Gell. *lib.* 16. *c.* 5. & Macrob. *lib.* 6. *Saturn. c.* 8. apud quos tamen vulgo Cæcilius Gallus ſcribitur. At Feſtus horum librorum primum, & ſecundum laudans in verbo *poſtliminium* citat hoc titulo: Gallus Ælius *lib.* 1. ſignificationum, quæ ad jus pertinent, & in voce *reus* & *ſaltum*: lib. 2. ſignific. quæ ad jus pertin. ſimiliter in voce *torrens*. Vid. infra ſub art. Gallus.

Ælius Marcianus; Ex hujus Inſtitutionum libris 16. regularum 5, & de adpellationibus 2. totidem publicorum judiciorum, ſeu de publicis judiciis, & ex libris ſingularibus de delatoribus, ad hypothecariam formulam, ad SC. Turpilianum complura in pandectis capita deſumta ſunt. Ælius hic Marcianus & ſub Severo, & Caracalla floruit, & Alexandri Severi tempora attigit. Nam & Caracallam Divum vocat *l.* 11. §. 3. 4. *D. de muner. & hon.* & Alexander Imp. ad eum videtur reſcripſiſſe *l.* 4. *C. ne de ſtat. defunct.* Jac. Gothofr. *de Cenotaph. p.* 330. Diverſus ergo ab eo fuit Ælio Marciano, (non Aurelio, uti eſt in Collat. Leg. Moſaic. & Rom. *tit.* 3. §. 3.) ad quem Bœticæ proconſulem reſcripſit Antoninus Pius §. 2. *Inſt. & l.* 2. *D. de his, qui ſui vel al. jur.* Præter libros hic laudatos noſter reliquit Digeſtorum libros 7. & notas ad Papiniani libros 2. de adulteriis, quas non illuſtrationis, ſed reprehenſionis cauſſa eum edidiſſe poſt Franc. Raguellum *ad l.* 1. *C. de vet. jur. enucl.* obſervavit Ev. Otto in *Papiniano c.* 13. §. 6. & 9. Hein.

Q. Ælius Tubero. Vide ſupra art. Ælia *ſub. fin.*

Ælianum jus a Sex. Ælio Pæto Cato, (de quo ſupra *in art.* Sext. Ælius) nomen tulit. Pompon. *l.* 2. §. 7. *D. de orig. jur.* Augeſcente civitate, quia deerant quædam genera agendi, non poſt multum temporis ſpatium Sext. Ælius alias actiones compoſuit, & librum populo dedit, qui

qui adpellatur Jus Ælianum. At ſi alios veteres auctores adhibemus in conſilium, Ælius hunc librum non ſupplendarum actionum, ſed interpretandarum notarum, quibus formulas novas poſt jus Flavianum excogitatas ſcripſerant, adornaverat Cic. *pro Muren.* c. 11. Ut ut ſit, re ipſa illud jus Ælianum differre non videtur a Sext. Ælii Tripartitis, in quibus Legibus XII. Tabularum, earumque interpretationi *ſubtexebatur legis actio*, ut ait Pompon. *d. l.* 2. §. 38. *D. de orig. jur.* Nec diverſa videtur Lex Ælia apud Cicer. *Topic. c.* 2. ubi abſurde legimus *Lex Ælia Sentia*, qualis Ciceronis temporibus nulla exſtitit. Henr. Cardin. Noris *Cenotaph. Piſan. diſſ.* 3. *c.* 9. *p.* 423. Hein.

Æmilius Macer juriſconſultus duos de re militari libros, totidem publicorum judiciorum, totidem de officio præſidis, item ad legem viceſimariam hereditatum, & de adpellationibus ſcripſerat, unde plurima legum capita ſumta, quem Ulpiano poſteriorem fuiſſe argumento eſt, quod in *l.* 5. *D. qui ſatiſd. cog.* & in *l.* 86. *ad leg. Falcid.* eum laudat: itemque quod Alexandrum Imp. *ſuum* vocat *l.* 1. *D. de adpellat.* Unde non inſcite colligit Pancirol. Var. *lect.* 1. 79. ad hunc ipſum Æmilium reſcripſiſſe Alexandrum Imp. *l.* 3. *C. de calumn.* Hein.

ÆMILIUS Papinianus. Eum libellos egiſſe & præfecturam prætorianam geſſiſſe ſub Antonino Caracalla, adparet ex *l.* 12. *D. de diſtract. pign. l.* 40. *D. de reb. cred.* Ejuſdem mentio etiam eſt in *l.* 12. *l.* 23. *C. de legat. l.* 16. *l.* 30. *C. de fideic.* Inſigne elogium ei inſcripſit Zoſimus *lib.* 2. *c.* 9. *hiſtor.* Vid. Ev. Otton. *in Papinian.*

Æneum Frumentum, certa Carthaginienſium penſio, cui certa corpora erant obnoxia *l. un. C. Theod. de frum. Carthag.* De hujus vocis origine ſententias varias recenſet Jac. Gothofr. *in Commentar.* At reliquis veroſimilior Heineccio videtur illa Cironii, qui *obſerv. jur. can.* 4. 3. Æneum dictum eſſe putat hoc frumentum a tabulis æneis, in quibus quid, quantumque ab unoquoque præſtandum, perſcriptum fuerat. Talium enim tabularum ænearum, ſeu titulorum æneorum mentio eſt in *l.* 5. *C. Theod. de annon. Civ.* Hein.

Ænigma ſcriptoribus noſtris vocatur, quidquid obſcurum eſt. Ita Juſtinianus nihil ab ænigmate diſcrepare ait nudum jus Quiritum *l. un. C. de nudo jur. Quirit. toll.* Et Papinianum in *l.* 54. *D. ad SC. Trebell.* rem in αινιγματι proponere, conqueritur Imperator *Novell.* 108. *pr.* ſiglorum compendioſa ænigmata *l.* 1. §. 13. *C. de vet. jur. enucl.*

Ænum, cujus mentio eſt in *l.* 12. §. 18. *l.* 10. §. 3. *D. de inſtruct. vel inſtrum. leg. l.* 19. §. 2. *D. locat. l.* 38. §. *ult. D. de act. emt.* nihil aliud eſt, quam *ahenum.* Nam aſpirationem aliquando euphoniæ cauſſa elidebant, quam vegetioris ſoni gratia inſeruerant veteres, teſte *Gell. lib.* 2. *c.* 3. Hein.

Æquabilitas ſervanda *l.* 4. *C. comm. divid.*

Æquale idem, quod par. Æquale conjugium *in l.* 10. *C. Theod. de collegiat.* ubi quædam Jac. Gothofr. & viri Docti *ad Sueton. Veſpaſ. c.* 11.

Æqualiter, pariter in *l.* 15. §. 17. 18. *D. de damn. inf. l. ult. C. ſi tut. vel curat. non geſſ.*

Æquanimitas, animus adquieſcens æqualitati in adgnoſcendis tributis *l. un. C. Theod. ſi per obrept.*

Æ q u i n o c t i i utriuſque fit mentio in *l.* 1. §. 32. *D. de aqua quotid.* *l.* 1. §. 8. *D, ne quid in fl. p.*

Æ q u i p a r a r e . Ubi autem æquiparant famoſa judicia, id eſt, ubi paria ſunt . Sic apud Virgil. *eclog.* 5. *v.* 15. *Nec calamis ſolum æquiparas , ſed voce magiſtrum* . Sueton. *in Aug. c.* 94. Adeò in paucis diebus adolevit , ut non æquipararet modo matricem , verum etiam obtegeret.

Æ q u i t a s eſt qualitas id aſſequendi , quod bonum , convenienſque eſt in jure conſtituendo , interpretando , adplicando. Ipſi autem *naturalis* epitheton plerumque adjicitur . Sic ex ea æquitate naturali dicuntur nepotes in filiorum locum ſuccedere *l.* 1. *§. fin. D. de ſuis & legit.* Et ea introductum poſtliminium *l.* 19. *pr. D. de capt. & poſtl.* Igitur ea tribuitur juris diſpoſitionibus, quæ rectæ rationi non repugnant. Hinc æquitas compenſationis *l.* 15. *D. de his , quæ ut indign.* conventionis *l.* 95. §. 4. *D. de ſolut.* Æquitatem hoc edictum habet *l.* 1. *pr. D. de collation.* In jure interpretando , & adplicando æquitas intelligitur , cum dicitur æquitas arbitri *T. D. rem pupill. ſalv.* jus reddentis *l.* 3. *C. de edend.* itemque præſidis *l.* 3. *C. de edend.* Quin & ipſa jus temperare quodammodo videtur , ubi , ut ait Symmach. lib. 10. Epiſt. 5. alter jure , alter æquitate nititur. Etenim in æquitatis tractationem cadunt etiam ea, quæ juris ſunt , ait M. Seneca *lib.* 2. *controv.* 5. Jus autem illud ſtrictum audit, cui illa nec admiſcetur, nec adhibetur ; & ita juri ſtricto æquitas opponitur *l.* 2. §. 5. *D. de aqu. & aqu. pluv.* vel juri ſimpliciter dicto . Ita Senec. *lib.* 7. *controv.* 2. Albutius non juris fecit illam quæſtionem, ſed æquitatis . Vide in voce proxime ſequenti.

Æ q u u s , a , u m, id eſt par. Æqua lance *l.* 20. *D. de re judic.* id eſt pariter .

Æquum , rectæ rationi conſentaneum . Æquum eſt bonæ fidei emtori , alterius dolum non nocere *l.* 37. *D. de act. emt. vend.* & hoc ſenſu ſæpius occurrit ea vox in jure noſtro. Et ſæpe æquum, & bonum junguntur *l.* 1. *l.* 11. *D. de juſt. & jur.* Sic jus boni , & æqui ars dicitur *l.* 1. *D. de juſt. & jur.* Quantum bonum æquum judici videbitur *l.* 42. *D. de Ædilit. edict.* ſignificatur vero his verbis humanior, & benignior juris interpretatio , quæ græce ἐπιείκεια dicitur . Nam plerumque ſi ad ſummam ſeveritatem jus exigas , iniquum fiet . Et hoc eſt, quod veteres ſummum jus ſummam injuriam eſſe dicebant . Adhibendum igitur æquitatis laxamentum , quæ quum in omnibus quidem , maxime tamen in jure ſpectatur *l.* 90. *D. de reg. jur.* Unde a Cicerone *Top. c.* 2. æquitas conſtituta his dicitur , qui ejuſdem civitatis ſunt . A quo & Ser. Sulpicius vel eo præcipue nomine laudatur , quod jus civile ab æquitate numquam ſejunxerit . Denique æquitate poſtulante a legis verbis , & a ſolemnibus receditur . Et in hoc genere pernicioſe plerumque ſub auctoritate juris ſententiæ errari, ait Celſus *l.* 91. §. 3. *D. de verb. oblig.* Cicer. *pro Cæcin.* *c.* 18. *ſequ.* Si contra verbis & literis , &, ut dici ſolet , ſummo jure contenditur , ſolent ejuſmodi iniquitati æqui & boni nomen , dignitatemque opponere . Sic & *l.* 17. *D. de injuſt. rupt.* Licet ſubtilitas juris refragari videtur , attamen voluntas teſtatoris *ex bono & Æquo* tuebitur. Salluſt. in Jugurth. *c.* 35. Fitreus ex bono æquo-

æquoque magis, quam ex jure gentium Quinctilian. *lib.* 4. Eſt aliquid æquum, ſed prohibitum jure, ut libertas teſtamentorum. Æquum eſſe videtur, ſed alio jure utimur *l.* 6. *§.* 1. *D. pro ſoc.*

Æquo animo *l.* 10. *v. ſi quis C. de metat.*

A E R. Unde aeris ſervitus, de qua Papinian. *in reſponſ. tit.* 18. De ſervitute luminis, vel aeris ſimiliter conſtitutum eſt, ut inter privatorum fabricas X. pedes, inter publicas XV. dimittantur ſecundum Legem Theodoſii *lib.* 14. *ſub tit. de ædific. privat.* ubi tamen hodie talis titulus nullus exſtat in Codice Theodoſiano. Intelligi vero ſervitutem, ne liberi aëris uſus cui a vicino intercipiatur, res ipſa docet. H E I N.

Æ R A M E N in *l.* 13. *C. de oper. publ.* ſcribere oportet, ubi Codices quidam *ornamenta*, alii *inſtrumenta* habent, quorum utrumque vitioſum eſſe oſtendit *l.* 37. *C. Theod. eod. tit.* ex quo hoc amplius patet, Tribonianum tres libras in ſex mutaſſe: mire etiam deformavit *l.* 14. *eod. tit.* ut adparet ex *l.* 40. *C. Theod. eod. tit.* Ceterum Æramen Æramentum dictum a Paullo *recept. ſent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 44. *&* §. 56. & D. Gregorio *lib.* 12. *epiſt.* 30. immo & a Plinio *hiſt. nat. lib.* 15. *c.* 1. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 15. & Vincentio Lirinenſi *Commonitor. p. m.* 308. nihil aliud eſt, quam ornamentum ex ære, Gloſſæ antiquæ Æramentum, χαλκωμα. Vid. Jac. Gothofr. *ad C. Theod.* & Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt.* p. 365. ſequ. HEIN.

Æ R A R I U M proprie δημόσιον, pecunia reipublicæ uſibus deſtinata: ac proinde Ærarium a fiſco adhuc Plinii temporibus diſtinguebatur, ceu patet ex *Panegyr. c.* 42. Et ita accipi videtur phraſis, Ad ærarium profiteri in *l.* 9. §. 6. *D. ad leg. jul. pecul.* itemque vocabulum magiſtratus *Ærarii præfectus* in *l.* 15. *§. ult. D. de jur. fiſc.* At gliſcente principum potentia, publicaque, ac privata omnia trahente, fere confundi cœperunt fiſcus, & ærarium Gloſſa ταμεῖον *fiſcus*, Æ R A R I U M. Et hinc Dio Caſſius *lib.* 53. *p.* 511. vix liquere ait, quid inter principis, & publicum interſit ærarium. Et Marcianus Ictus ærarium, & fiſcum tamquam ſynonyma videtur uſurpare *l.* 1. §. 5. *D. de leg. Corn. de falſ.* nec non Paullus *l.* 13. *pr. D. de jur. fiſc.* quamvis ibi poſterius vocabulum a Triboniani manu eſſe, oſtenderit Heineccius *in Comm. ad leg. jul. & pap. lib.* 3. *c.* 5. §. 2. *p.* 402. Facile ergo jam redditur ratio, cur fiſco ex conſtitutione Antonini Caracallæ vindicentur caduca Ulpian. *fragm. tit.* 17. §. 11. quæ olim in ærarium incidebant Tacit. *Annal.* 3. 25. Plin. *lib.* 2. *Epiſt.* 16. *lib.* 4. *Epiſt.* 12. *panegyr. c.* 42. *l.* 15. §. 3. *D. de jur. fiſc.* H E I N.

Æ R A T A arca *l.* 19. §. 5. *D. locat.* & apud Juven. *ſat.* 14. *v.* 259. Æ R A T A multus in arca-Fiſcus.

Æ R E U M horologium *l.* 12. §. 23. *D. de inſtr. vel inſt.* Vas *l.* 12. §. 10. *D. eod. tit.* AEREÆ tabulæ *l.* 8. *D. de leg. jul. pecul.*

Æ R O. Ita legendum in *l.* 31. *D. locat.* pro *Keronibus*. *peronibus*, *centonibus*, *beronibus*, quæ vocabula ibi habent alii. Æ R O enim ἀπὸ τοῦ αἴρειν eſt vaſis ſportei genus, portando quid idoneum, de quo Voſſ. & Martin. *in Etymol.* Turneb. *adverſ.* 24. 2. & 27. 10. & 30. 5. Unde Græci reddiderunt *cophinos.* Cujac. *obſerv.* 7. 39. Bynkersh. *obſerv.* 8. 6. H E I N.

Æ R O S U S, ut ærosa pecunia *l.* 102. *pr. D. de ſolut.* id eſt cui plurimum æris admixtum eſt. Ita hanc vocem primo a ſe reſtitutam interpretatur Coras. *lib.* 1. *mi-*

Digitized by Google

miſcell. c. 9. n. 5. eumque ſequutus Dionys. Gothofr. *ad. d. l.* Vid. & Bynkersh. obſerv. 3. 4. HEIN.

ÆS. Eo nomine omne numorum ſive aureorum, ſive argenteorum genus ſignificat *l.* 159. *D. de verb. ſignif.* Quæ loquendi ratio inde fluxit, quod veteres primum æreis numis nota pecudum a Ser. Tullio ſignatis uſi ſunt, auctore Plin. *lib.* 18. *hiſt. nat. c.* 3. Pecunia enim, ut Voluſius Mæcianus in libro *de Aſſe* ſcribit, primum in ære erat, poſtea vero & in argento fieri cœpit: ita ut omnis numus argenteus ex numo æris poteſtatem haberet. Et Plin. *hiſt. nat. lib.* 33. *c.* 3. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem devictum uſus eſt. Libralis, (unde etiam nunc libella dicitur) & dupondius adpendebatur aſſis. Quare *æris gravis* pœna dicta, & adhuc *expenſa* in rationibus dicuntur, item *impendere*, & *adpendere*. Quin militum ſtipendiorum, hoc eſt ſtipis ponderandæ penſatores *libripendes* dicuntur. Qua conſuetudine in his emtionibus, quæ mancipi ſunt, etiam nunc libra interponitur. Servius Rex primus ſignavit æs. Antea rudi uſos Romæ Romæns tradit. Signatum eſt nota pecudum. Unde pecunia adpellata: Hæc ille. Totum hunc, ſimileſque veterum ſcriptorum locos erudite illuſtravit Jac. Perizonius in inſigni libello *de ære gravi*, qui prodiit Lugd. Bat. 1713. HEIN.

Æs alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percuſum, quale apud Lacedæmonios fuit, vel aliud quid quodlibet, quod uſum pecuniæ numeratæ præſtat. Ita Senec. *lib.* 5. *de benef. c.* 14. Adpellatur autem æs *alienum*, quod nos aliis debemus, æs *ſuum*, quod alii nobis debent *l.* 23. §. *pen. D. de verb. ſignif. l.* 5. §. 10. *D. de jur. dot.* ÆRIS *alieni* loco in ineunda Legis Falcidiæ ratione, quæ habeantur ex *l.* 36. §. 2. & *l.* 39. *D. ad leg. falcid.* petendum eſt. Idem vocabulum ſæpe tam late accipitur, ut & dotem, & donationem propter nuptias complectatur, uti *l.* 37. *C. de adminiſtr. & peric. tut.* interpretatur Cujac. *in recit. ad tit. C. de præd. & al. reb. min.* ÆS ALIENUM contrahere *l.* 27. *D. pro ſoc.* facere *l.* 18. §. *ult. D. de caſtr. pecul.* ſuſcipere *l.* 32. *pr. D. ad SC. Vellei.* deducere *l.* 125. *D. de verb. ſignif.* expedire *l.* 5. §. 9. *D. de reb. cred.* ÆRE alieno liberari *l.* 50. *pr. D. de don. int. vir. & ux.* ÆRIS alieni pudor Paul. ſent. *lib.* 5. *tit.* 12. §. 1.

PER ÆS, & libram §. 1. *Inſt. de teſt. ord.* Cai. *lib.* 1. apud Bœth. *Comm. in Topic. Cic. lib.* 3. Ulp. fragm. tit. 20. §. 2. & 9. Cic. *lib.* 1. *de legib.* Feſtus in verbo *nexum*, id eſt per emancipationem, ſeu imaginariam venditionem. De hujus ſolemni ritu dixit Briſſon. *lib.* 1. *ſelect. antiquit. c.* 8. & *lib.* 6. *de formul. c.* 63. *p.* 488. Horat. *lib.* 2. *Epiſt. ult.* Si proprium eſt, quod quis libra mercatur, & ære. Ovid. *Pont.* 4. 15. reſtituente Jo. Frid. Gronovio *lib.* 2. *obſerv. c.* 1. *p.* 218. *Teque meæ cauſſam, ſervatoremque ſalutis, Meque tuum libra novit, & ære minus.* Conferri merentur, quæ de hoc loco diſſeruntur *in Epiſt. clavor. viror. Tom.* 2. *p.* 547.

ÆS pro aſſibus dixiſſe antiquos, Varro *de ling. lat.* monet. Unde *mille* ÆRIS *legatum* dixerunt, quomodo apud Liv. *lib.* 4. *c.* 60. & *lib.* 5. *c.* 12. mille æris interpretari conveniens eſt.

Æs ſeparatum ab aurichalco *l.* 14. *l.* 19. *D. de contr. emt.*

Æ R I S fodinæ *l.* 13. §. 5. *D. de uſuf.*

Æ S T A S incipit ab æquinoctio verno, & finitur æquinoctio autumnali *l.* 1. §. 32. *D. de aqua quotid. & æſt.* add. & *l.* 1. §. 8. *D. ne quid in flum. publ.* Quod inde deſcendit aeſtivum plerumque, id eſt quo per ſolam æſtatem uti expedit. Sic dicitur æſtiva aqua, æſtiva veſtimenta, ſaltus æſtivus, quorum etiam mentio fit *l.* 67. *D. de legat.* 3. caſtra item Æ S T I V A *l.* 1. §. 3. *D. de aqu. quot. & æſt.*

Æ S T I M A R E ſtatuere cauſſa cognita. Ita Æſtimat is, cujus notio eſt *l.* 15. §. 1. *l.* 16. §. 1. *D. de aliment. legat.* *l.* 1. *C. ſi adv. ſolut.* & paſſim, judex *l.* 39. *D. de adoption.* præſes *l.* 11. *C. de excuſ. tut.*

Æſtimare, taxare. Ita Æſtimandum quid adfectu, non pretio *l.* 36. *D. de bon. libert.* Æ S T I M A T I O N E quid datur *l.* 11. *D. de fund. dot.* & accipitur *l.* 10. *C. de jur. dot.* Res ab actore Æ S T I M A T U R *l.* 5. §. 1. *D. ne qui eum qui in jus voc.*

Æ S T I M A T I O judicis *l.* 1. §. 6. *D. de poſtul.* præſidis *l.* 2. §. 1. *D. de oper. publ.* principis *l.* 191. *D. de reg. jur.* id eſt arbitrium.

Æſtimatio alias eſt taxatio. Ita Æſtimationem recipiunt opera *l.* 26. §. 12. *D. de cond. indeb.* Et notandæ phraſes: Æſtimatio fit *l.* 20. *D. except. rei jud.* habetur *l.* 17. *D. fam. hercisc.* præſtatur *l.* 1. §. 13. *D. de vi & vi arm.* ſufficitur *l.* 40. *pr. D. de manum. teſtam.* deducitur §. 13. *Inſt. de action.* quæ locutio ſimilis eſt illi, rationes deducere, de qua fuſius Jo. Frid. Gronovius *obſerv. II.* 10. *p.* 283. *ſeq.* In æſtimationem venit *l.* 17. §. *ult. D. pro ſoc.* Æ S T I M A T I O litis, de qua ſub art. Lis. Nullam æſtimationem recipit liberum corpus *l. ult. D. de his qui effud.*

Æ S T I M A T O R I A actio duplicem habet intellectum. Interdum enim hoc nomine ea actio ſignificatur, quæ de æſtimato proponitur, veluti quum res æſtimata vendenda data eſt. Nam quum de nomine contracti negotii dubitetur, venditio, an locatio, an mandatum ſit, tollendæ dubitationis gratia Æ S T I M A T O R I A *præſcriptis verbis* actio datur *l.* 1. *D. de æſtimator.* §. 28. *Inſt. de action.* & ibi Theophil.

Interdum Æ S T I M A T O R I A accipitur *Quanti minoris* actio, quæ intra annum ex Ædilium edicto datur *l.* 18. *l.* 43. §. 6. *l.* 44. §. *ult.* *l.* 48. §. 2. *D. de Ædilit. edict.* Et hæc actio ſignificatur in *l.* 32. *D. de evict.* *l.* 31. §. 16. *D. de Ædilit. edict.* *l.* 25. §. 1. *D. de except. rei jud.*

Æ S T I V A aqua. Vide aqua.

Æ T A S, generale nomen eſt, non ſolum ad perſonas, ſed ad res, temporaque pertinens, ut ex ſubjectis adparebit.

Ætas autem in perſonis ea eſt, quæ *infantiam*, *pueritiam*, *pubertatem*, *juventutem*, *ſenectutem* continet. Servius Tullius, quum claſſes cenſus faciendi gratia inſtitueret, *pueros* exiſtimavit, qui minores eſſent annis 17: atque inde ab anno decimo octavo, quod idoneos jam eſſe reipublicæ arbitraretur, milites ſcripſit, eoſque ad annum quadrageſimum ſextum *juniores* adpellavit, auctore Gell. *lib.* 10. *c.* 28. Eademque diſcrimina *pueritiæ*, nimirum *juventæ*, & *ſenectæ* perſtrinxit Ulpianus in *l.* 8. §. 10. *D. de tranſact.* Ætatis varios gradus recenſent Cenſorin. *lib. de die natal.* *c.* 14. Clemens Alex. *Stromat. lib.* 6. *p.* 685. Pollux *Onomaſt. lib.* 2. *ſegm.* 4. & *ſeq.* Macrob. *ſomn. ſcipion. lib.* 1. *c.* 6. Moſchop. in libro *περι σχεδων*, & in lib.

qui

qui *εκλογη ονοματων αττικων* inſcribitur.

Ætas infantis in *l.* 55. *D. de uſufr.* in ſeptimum uſque annum porrigitur, ut adparet ex *l.* 18. *C. de jur. deliber. l.* 1. §. 2. *D. de adminiſtr. tut.* ÆTAS puerilis memoratur *l.* 204. *D. de verb. ſignif.*

Ætas pupillaris uſque ad decimum quartum annum excurrit *l.* 38. *D. de minor. l.* 16. *D. de jur. fiſc.* Eam Juſtinianus in *Nov.* 72. *primam* ÆTATEM vocat, eam vero, quæ uſque ad viceſimum quintum annum excurrit, *ſecundam* adpellat.

Pupillarem ÆTATEM ſequitur *pubes* ÆTAS *l.* 41. §. *pen. D. de vulg. & pupil. ſubſt. l.* 2. *C. arbitr. tut.* Cujuſmodi ætas dicitur *prope pubertatem l.* 17. *D. de excuſ.* id eſt, quæ non multum a pubere ætate abeſt *l.* 14. *D. de SC. Silan.*

Poſt eam occurrit *adulta*, de qua ſupra dictum eſt, & *prætextata* ÆTAS, cujus in *l.* 5. §. *ult. D. de lib. exbib.* & apud Gellium *lib.* 1. *c.* 13. fit mentio. Nam uſque ad decimum ſeptimum annum ingenui pueri prætexta induebantur, quam poſt id temporis toga virili mutabant. Ita quidem Briſſonius: At non eadem eſt de anno, quo toga virilis ſumebatur, ſententia. Nam Henr. Valeſ. in excerpt. *Peireſc. p.* 71. id anno ætatis decimo quarto factum exiſtimat, motus auctoritate Nicolai Damaſceni, qui *p.* 477. Auguſtum annos circiter quatuordecim natum in forum deſcendiſſe, poſita prætexta, togam puram indutum fuiſſe, quod virilis tirocinii argumento eſt, ſcribit. Quæ ſententia placet etiam Octav. Ferrario *de re veſtiar. lib.* 2. *c.* 1. Sigonius contra *de judic. Rom. lib.* 3. *c.* 19. togam datam putat exacto anno 15 & ineunte 16. Grucchius *de Comit.* 2. 3. initio anni 17. quæ ſententia uti viris eruditiſſimis Scaligero, Pamelio, Salmaſio, Manutio, ita & Briſſonio noſtro ſe probavit. At Henr. Cardinal. Noriſius *de Cenotaph. Piſan, Diſſ.* 2. *p.* 114. *ſequ.* luculentiſſimis veterum teſtimoniis demonſtravit, Romanos, libera adhuc Republica, & ſub primis Cæſaribus expleto decimo quinto anno, & inito decimo ſexto virilem togam accepiſſe, faſſus tamen Imperatores, qui quidlibet ſibi licere putaverint, modo celerius, modo tardius eam filiis dediſſe. HEIN.

Has porro ætates *minor* ÆTAS amplectitur *l.* 25. *D. de minor.* Eaque eſt ætas, cui ſubveniri ſolet *l.* 1. *C. ſi ſæp. in integr. reſtit.* & *imperfecta* ÆTAS *l.* 3. *C. Theod. de ſponſal.* Hanc excipit *juſta* ÆTAS, quæ viceſimo quinto anno inchoatur *l.* 2. §. 1. *D. de vacat. mun.* quæ & *legitima* adpellatur, ut adparet ex *l. ult. C. de his qui ven. ætat.* Adpellatur & *perfecta* ÆTAS *l.* 25. §. 1. *D. de probat. l.* 7. *C. ſi alien. res pign.* & *robuſta* ÆTAS in *l.* 15. §. 6. *D. ad leg. jul. de adulter.* & a Quinctiliano *declam.* 338. propterea quod tunc virilis vigor completur *l.* 2. *fin. D. de min. Firmata* ÆTAS in *l. un. C. Theod. de his qui ven. ætat.* Virgil. *eclog.* 4. *v.* 37. *Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas.*

Sed enim alia fit nonnunquam, ita ſuadente mente teſtantium, *juſtæ legitimaque* ÆTATIS interpretatio, uti exponitur in *l.* 50. *fin. D. de legat.* 3. Quin etiam *juſta* ÆTAS in *l.* 8. *D. de condict. cauſ. dat.* pro pubere accipienda eſt, quæ nuptiis jure contrahendis præfinita eſt. Suæ porro ætatis fieri intelligimus eos, qui 25. annum attigerunt, ſi non contraria voluntas teſtatoris arguetur *l.* 27. *D. de* ne-

negot. geſt. l. 50. §. *ult. D. de legat.* 3. At in *l.* 3. *C. de teſt. tut.* ſuæ ætatis factus dicitur, qui pupillarem exceſſit: quemadmodum Æ T A T I S *ſenium* mentio fit *l.* 13. *D. de tutel.* Porro aliquis dicitur intra quandam ætatem eſſe, vel eam egreſſus in *l.* 39. *pr. D. de minor.* Juſta legitima ætas. Vide infra voce juſtus, legitim. Tribuitur & aliis rebus ætas, ut ædificiis in *l.* 16. *C. de oper. publ. l.* 58. *D. de legat.* 1. ubi alii textum ſollicitant, & pro *ætatibus* ædificiorum reſcribunt *quantitatibus*, vel *qualitatibus*, quæ lectio & in editiones quaſdam irrepſit. Alii, ſervata lectione Florentina, *ædificiorum ætatibus examinatis*, vocabulum illud de quantitate, ſeu amplitudine interpretantur: Cujac. *obſerv.* 6. 3. & 13. 38. At vulgarem iſtius notionem erudite tuentur Guil. Forner. *ſelect.* 1. 2. & Ev. Otto in *Papinian. c.* 6. §. 3. *p.* 60. *ſeq.* & *in præf. Tom.* 3. *theſaur. jur. p.* 3. ubi oſtendit, ad futuram ædium durationem reſpicere Papinianum, ſecundum quam ædium pretium intendi, minuive conſueviſſe, ex Vitruv. *lib.* 2. *c.* 8. H E I N.

Æ T A T E M *temporis* in *l.* 26. §. 12. *D. de condict. indeb.* pro opportunitate plerique accipiunt, quo referunt locum Ovid. *Faſtor.* 1. *v.* 151. *Omnia tunc florent, tunc eſt nova temporis ætas.* Sed utrobique ætatem temporis non differre a *tempore* putat Hein. maxime quum in *d. l.* 26. §. 12. opportunitas poſtea ſeorſim exprimatur.

Ætatis venia impetrata dicitur, quum a principe ætatis gratia fit ad rerum ſuarum adminiſtrationem conſequendam *tit. C. de his, qui ven. ætat. l.* 1. *C. de adpell.* Conſtantinus Imp. ætatem, qua venia illa impetrari ſolet, in maſculis viceſimo, in feminis decimo octavo circumſcribit in *l. un. pr. C. Theod. de his qui ven. ætat.* Adde Conſtantin. Harmenopul. *lib.* 1. *tit.* 12. §. 22.

Æ T E R N A Urbs, Roma *l.* 1. *C. de ſuar. l.* 10. *fin. C. de metat.* Symmach. *lib.* 10. *epiſt.* 26. 31. 38. & 50. & *lib.* 3. *epiſt.* 55. Quam adpellationem Proſper Aquitanicus libro *de promiſſ. & præd. c.* 7. exagitat.

Æterna ſedes, ſepulcrum *l.* 40. *D. de religioſ.*

Æ T E R N A B I L I S domus, id eſt domus Auguſta *l.* 5. *C. Theod. de locat. fund. jur. emphyt.* urbs, id eſt Roma *l.* 3. *C. Theod. de conlat. donat.*

Æ T E R N I T A T E M ſuam ſæpe jactant Imperatores *l.* 160. *C. Theod. de decur. l.* 3. *C. Theod. de fabricens. l.* 2. *C. Juſt. eod.* Eodem elogio illis blanditur Symmach. *lib.* 10. epiſt. 16. 18. 21. 51. & 54. qui & perennitatem illis attribuit *lib.* 10. *epiſt.* 5. 13. 20. & 37. quam & ipſi ſibi adrogare non dubitant *l.* 8. *C. Theod. de indulg. crimin.*

Æ T E R N U M pro perpetuo in *l.* 6. *fin. C. unde vi. l.* 70. *D. pro ſoc. l.* 4. *C. de off. Comit. orient.* ubi: Æterna deportatio, recordatio, in æternum coitio ſocietatis.

Æ T H A L E S, vel A I T H A L E S in *l.* 24. *D. de leg. Corn. de fals.* geminum eſt, & gentile nomen, Αιθαλεων meminit Stephanus in Αιθαλη, & *in notis* Lucas Holſtenius. Qui ipſe recte obſervat, Nicol. Heinſium pro Italis, quod eſt apud Ovid. *ex ponto lib.* 2. *eleg.* 3. optime reſtituiſſe *Æthalis* pari prorſus ratione, qua in *l.* 9. *D. de leg. Rhod.* pro *Italia* reſcribi poſſe *Æthalia*, in libello *ad d. l.* obſervavit Heineccius. Add. Bynkersh. obſerv. 3. 8. p. 164. H E I N.

Æ T I A N I ab Aetio ſunt vocati, iidemque Eunomiani ab Eu-

Eunomio quodam Dialectico Aetii diſcipulo, ex cujus nomine magis innotuerunt, diſſimilem Patri afferentes Filium, & Filio Spiritum Sanctum &c. *c.* 39. §. 38. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. Vide infra *Eunomiani*.

ÆVITAS, vocabulum decemvirale, quo in Legibus XII. Tabular. uſi ſunt teſte Gell. *lib.* 20. *c.* 1. *Si morbus* ÆVITAS *vel vitium eſcit.* Accipitur pro ætate, & quidem ſenili, ac decrepita. Uſi ſunt eodem vocabulo antiquo Cicer. *de legib. lib.* 3. *c.* 3. Arnob. *lib.* 5. *adv. gent. p.* 161. & Apulei. *de philoſ. nat. p.* 8. HEIN.

ÆVUM *paſſura ſimulacra*, pro non duraturis *l.* 12. *C. Theod. de pagan.* quum tamen alias, quæ diutiſſime durant, ætatem ferre dicantur. HEIN.

AFANTICUS. Afantici fundi in *l.* 3. *C. Theod. de cenſitor.* iidem ſunt qui in *l.* 3. *C. Theod. de exact.* defecti, vaſtati, ſenei, jejuni dicuntur. Proinde non male Jac. Gothofr. vocabulum illud derivat ab *αφαντυ*, quod evanidum ſignificat, obſervatque, & Collumellam *de arbor. c.* 17. arbores vocare *evanidas*.

AFFATUS, vel ADFATUS divinos, ſacros, auguſtos vocant Impp. ſua reſcripta *l.* 6. *C. de natural. lib. l.* 6. *C. de diverſ. reſcript. l.* 14. *C. de religioſ.* Sic & affatus perennitatis *in l.* 8. *C. Theod. de indulg. crim.*

AFFECTATUS error *l.* 4. *C. de inceſt. & inutil. nupt.*

AFFECTIO, propenſio. Affectio honeſta, & inhoneſta *l.* 5. *D. de donat.* Quæ ad affectionem debitoris pertinent, miniſteria *l.* 6. *C. de pign.* ſunt ſervi, quos diligit dominus, aut in deliciis habet *l.* 6. §. *ult. D. de oper. ſerv.* Rebus uxoris maritus affectionem debere dicitur in *l.* 2. *C. qui dari tut.*

Affectio pro intentione animi *l.* 1. §. 3. *D. de adquir. poſſeſ.*

AFFECTUS pro intentione animi. Ita affectus animi *l.* 17. *D. de jur. codicill.* contrahentium *l.* 55. *D. de oblig. & act.* Eo ſenſu furioſi, & pupilli adfectu carere dicuntur, quia doli capaces non habentur *l.* 1. §. 6. *D. ne vis fiat ei, qui in poſſeſ.*

Affectus pro pietate, amore, caritate in *l.* 28. §. 3. *D. de liberat. legat. & paſſim.*

Affectus plurative ſignificat liberos, parentes, conjugem, cognatos, & adfines, ut in *l.* 26. *C. Theod. de decurion.* Jul. Capitolin. *in M. Antonin. c.* 29. Et Antoninus quidem non eſt ſatis motus defectione Caſſii, nec in ejus *affectus* ſævjit. Vulcat. Gallic. *in Avid. Caſſ.* Nec in ejus liberos, aut *affectus* ſævjit. Eodem modo neceſſitudines pro neceſſariis dixit Sueton. *Aug. c.* 17.

AFFECTUM beneficium id dicitur, ad quod quis ex præſentatione jus habet *c. ſi capitulo* 5. *de conceſ. præbend. in* 6.

ADFINIS. vide ſupra ADFINES.

AFFLIGERE, vel, ut Florentiæ legitur, adfligere, male afficere. Sic Affligere damno *l.* 28. *pr. D. de liberat.* ADFLIGI infamia *l.* 25. *C. ad leg. jul. de adult.* valetudine *l.* 3. *C. qui morb. ſe excuſ.*

Affligere cui pretium, pro condemnare quem ad pretium reſtituendum in *l.* 30. *de negot. geſt.* Quam loquutionem lectis propriam videri, ſimilemque huic eſſe: infligere cui uſuras in *l.* 3. §. 4. *D. ubi pupill. educ. l.* 31. *pr. l.* 17. §. 3. *D. de judic.* notat Heinec.

AFRICA provincia, cujus fit mentio in *l. ult.* §. 20. *D. de muner. & honor.* quam proconſules regebant, ut ex *l.* 5.

§. 1. *D. de jur. immmun.* adparet.

Africanus alias Africus. Ita Africanæ res *l.* 3. §. 4. *D. de adminiſt. tut.* Africum frumentum *l.* 50. §. 1. *D. mandat.*

AFRICANUS (Sex. Cæcilius) Ictus eorum, qui Antoninorum ætatem illuſtrarunt, facile princeps. Eundem enim eſſe Africanum cum Sex. Cæcilio, qui in *l.* 3. §. 4. *D. de agnoſc. part.* & apud Gell. *lib.* 11. *c.* 15. laudatur, luculenter probavit Cujac. *lib.* 7. *obſ. c.* 2. Secta fuit Sabinianus, & Juliano addictiſſimus, at & tam obſcurus, ut apud Gloſſatores in proverbium abierit illud *Africani lex eſt*, id eſt difficilis. Scripſit libros 9. *quæſtionum*, (nam *l.* 3. *D. de agnoſc. part.* ubi Liber XX. quæſtionum laudatur, in mendo videtur cubare) & *Epiſtolarum* libros 20. Hein.

Afuit, & Afuerit, pro abſuit, & abſuerit in *l.* 11. *D. de tutor. & cur. dat. l.* 13. *D. ad municipal. l.* 14. *D. de auct. & conſ. tut. vel cur. l.* 17. §. 3. *D. de uſur.*

Agallochum. Vid. Alchelucia.

Agapæ dicuntur convivia, ad quæ convocantur fratres pietatis, religioniſque ergo in *c.* 1. *diſt.* 43. Nam *αγαπαν* apud Plutarch. *in Numa*, & Æſchinum libentiſſime recipere apud Ariſtot. *lib.* 2. *Oecon.* nutrire ſignificat. Unde in libris Concilior. *αγαπας ποιειϑαι* eſt convivia pauperibus dare. Αγαπων Chriſtianorum mentio eſt in Judæ Epiſt.

Agaso, quaſi *αγαζων*, ſervus agendis jumentis deſtinatus *l. ult. D. ſi quadrup. paup.* & hinc non accenſendus ſervis urbanis, quos pater familias circum ſe ipſe ſui cultus cauſſa habet *l.* 60. §. 1. *D. de legat.* 3. immo ne fundi quidem inſtrumento, quia id circa non immittitur in fundum *l.* 35. §. 3. *D. de hered. inſt.*

Agentes in rebus, de quibus exſtat *tit. lib.* 12. *C.* dictos quoque Veredarios, ſic ætate ſua Hieronymus *ad Abdiam. c.* 1. adpellatos eſſe tradit, qui veteribus *frumentarii* dicebantur. De his frumentariis egit Salmaſ. *ad ſcript. rei Aug.* Eos res novas nunciaſſe Cæſaribus, dictos ideo *αγγελιαφορους*, *γραμματοφορους*, ac proinde ſimul præfuiſſe rei vehiculariæ, & tranſvehendæ annonæ militaris curam habuiſſe. Præterea ſi quid turbidi eſſet in provinciis, vel ſi magiſtratus non facerent officium, id omne retuliſſe ad principem, qui pleraque nova per frumentarios accipiebat. Spartian. *in Hadr. c.* 11. Quum ergo horum officia poſtea in Agentes *in rebus* translata fuerint, non mirum eſt, eadem omnia inter horum officia recenſeri. Hi igitur, (ut Turnebus *tom.* 2. *adverſar. lib.* 13. *c.* 10. explicat) erant in militia Palatina, & veluti armata, i. e. in rebus, & actu reipublicæ, quod per provincias ſpeciebus annonariis, quæ fiſco, aut urbibus præſtabantur ex canone, aut indictione convehendis importandiſque præeſſent, ut canoni Romano, canoni Alexandrino, frumento militari, atque eorum etiam officiorum annonis, quæ in Palatino erant comitatu. Itaque Hieronymus eos interpretatur *πυροφορους frumentarios*, & *veredarios*. Etſi autem erant in Palatinis officiis (ut indicat Ambroſius in Epiſt. ad Marcell. his verbis: Palatina omnia officia, hoc eſt, memoriales, Agentes *in rebus*, apparitores diverſorum Comitum &c.) tamen munus eorum etiam in provinciis erat, cum & in Imperatoris aula frumentationibus, & annonis præeſſent, & in provincia eandem

rem

rem curarent. Quin & a Palatinis in Theod. C. diſtinguuntur his verbis : Quicunque inter *agentes in rebus*, vel inter Palatinos militiæ ſacramenta ſortiti ſunt. Iidem (ut Hadrian. Valeſ. *ad Ammian. Marcell. p.* 55. ex Libanio, Priſco, aliiſque ſæculi quarti ſcriptoribus obſervat) edicta, nomina Conſulum, victorias Auguſtorum provincialibus nunciabant, dicti inde *αγγελιαφοροι*. Iidem in provinciis poſiti, ut dictum eſt, explorabant, ſcrutabanturque, ſi quod adverſus principem nefarium conſilium iniretur, atque hos proprie ait *curioſos* dictos, vel *πευθηνας*. Hujus autem *agentium* militiæ varii fuere gradus, variaque genera. Alii enim erant *tribuni ſcholarum*, alii *primicerii*, alii *ſenatores*, *ducenarii*, *centenarii*, *biarchi*, *circitores*, *equites*, *tirones*. Sic quidam eorum *curioſi*, quidam *principes agentium in rebus* dicebantur. *Princeps* autem de ſchola *agentium in rebus* officio præſidum, procoſſ. vicariorum, ducum deputabatur *l. un. C. in quib. cauſ. milit. fori præſ. uti non poſſ.* Conf. Cujac. *com. ad lib. XII. Cod. Juſt. tit.* 11. 20. 21. 22. *Tom.* 2. *Op. p.* 906. 926. 929. & 933.

Ager, ait Varro *lib.* 4. *ling. lat.* ab agendo nomen accipit, quaſi in quam terram homines quid agebant, & unde viciſſim quid agebant fructus cauſſa. Quinctilian. *lib.* 1. *inſt. or. c.* 6. hanc etymologiam carpit, aitque, agrum ex voce græca duci. Ergo ſaltem vox græca *αγρος* eſt ab *αγειν*, quod eſt agere, arare, vertere, quia ſemper aliquid in agro fructus capiendi cauſa fit, & agitur, vel certe agi poteſt. Gœdd. *ad l.* 27. *num.* 7. & *ad l.* 115. *n.* 8. *de Verb. ſignif.*

Ager, ait idem Gœdd. *ad d. l.* 27. *n.* 6. 8. 12. pleriſque linguæ latinæ autoribus (Ictis raro) generatim ſumitur, continetque & arvum, arbuſtum, vinetum, plantarium, pomaria, oliveta, ſalicta, loca venatoria, aucupatoria, piſcinam, villam, vivaria, alvearia, immo non unum aliquem agrum, ſed univerſum territorium (*χωραν*) urbi circumjectum, ſub quo & flumina, lacus, ſaltus, nemora, montes, ac ſimilia, adeoque omne, quod circa quamlibet urbem, civitatem, oppidum, coloniam, municipium eſt, ſive horti ſint, ſive ædificia, ſive prata, ſive pagi, ſive viæ publicæ, & ſi quæ ſunt alia; vulgo territorium, ſeu comitatum quidam diſtrictum vocant. Et hoc ſenſu apud Livium ſæpe legitur.

At Jureconſultis vocem proprie ſtricteque ſumentibus Ager definitur locus ruri ſine ædificio *l.* 211. *D. de verb. ſignif.* vel locus ſine villa *l.* 27. *D. eod. tit.* Veteres plane in Legibus ſcribendis agros, loca, ædificia conjungebant, ut ex Lege Thoria, & Servilia, & Ciceron. *de leg. agrar.* adparet. Locus ſine ædificio in Urbe *area*, rure autem *ager* adpellatur *d. l.* 211. *D. eod. tit.* Deinde hujus vocis notioni ſpecificæ ineſt, quod ait Javolenus in *l.* 115. *D. eod. tit.* his verbis: Ager eſt, ſi ſpecies fundi ad uſum hominis comparatur.

Ager enim, ut ait Gœdd. *ad d. l.* colitur, & fructuum cauſſa habetur. Fundus autem eſt quælibet ſoli ſpecies etiam inculta, & nulli uſui deſtinata, in qua aliquid fundari poteſt. Denique hoc ex eodem Javoleno *d. l.* 115. eſt addendum: Poſſeſſio ab agro juris proprietate diſtat: quidquid enim adprehendimus, cujus proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt, pertinere, hoc poſſeſſionem adpellamus. Poſſeſſio ergo *uſus*, Ager propietas loci eſt. Ad quæ verba Gœddeus:

Poſ-

Poſſeſſio eſt fundus, in quo dominium poſſeſſionis (jus & uſum poſſeſſionis,) non autem dominium proprietatis habemus. Ager eſt fundus, in quo dominium proprietatis habemus.

Agrum in SCo Silaniano contineri etiam appellatione tecti, voluit Juſtinianus Imp. dum ſervus clamantem dominum exaudire potuerit *l.* 12. *C. de his quib. ut indign.*

Ager adſignatus militibus *l.* 15. §. 2. *D. de rei vind.* quales etiam *poſſeſſiones* veteranis in præmia adſignatæ *l.* 11. *pr. D. de evict.* & apud Ciceron. *Philipp. V. cap.* 19. & *ad Familiar. lib.* 11. *epiſt.* 20. 21. Sicul. Flacc. *de condit. agror. p.* 17. & Frontin. *de qualitat. agror. p.* 38. *ſeq.* Hygin. *lib.* 2. *de limitib. p.* 206. Diviſi & *adſignati* ſunt agri, qui veteranis, aliiſque perſonis per centurias certo modo adſcripti, aut dati ſunt. Adſignantur autem agri per centurias, & jugera. Centuria erat jugerum CC. vel CCL. jugerum vero in longitudinem pedes CCXL. in latitudinem CXX. continebat, teſte Columella *de re ruſtic. V.* 1. Ceterum adſignatorum agrorum limites verſus orientem, & occidentem *decumani*, verſus meridiem, & ſeptentrionem cardines dicebantur. Hein.

Ager arcifinius; limitatus, farrarius, occupatorius, purus, vectigalis. De his omnibus vide ſuis locis.

Agri delati vi fluminis paſſim memorantur, ut *l.* 11. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv.*

Ager incultus eſt cultura vacuus *l.* 7. *C. de bon. proſcript.*

Agere, verbum latiſſime patet, & tritiſſima ſignificatione facere, & gerere ſignificat; quanquam & ſubtilis quædam inter hæc verba differentia intercedit. *Actum* enim generaliter dicitur ſine verbis, ut ſtipulatione, ſive re, ut numeratione pecuniæ, quid agatur. *Geſtum* rem ſine verbis geſtam demonſtrat *l.* 19. *D. de verb. ſignif.* Inde hæc tria plerumque in eadem ratione cumulative acta, facta, geſtaque *l.* 2. §. 1. *D. de curat. bon. dand.* Agere negotium *l.* 24. *D. de procur.* id eſt gerere. Agere male, & nihil *l. un.* §. *ult. D. quand. dies uſufr. leg.*

Agere lege *l.* 123. *D. de reg. jur.* eſt negotium eo ritu expedire, quem lex inſtituit; & ita lege agere etiam lictores dicebantur, ceu oſtendit Schulting. *Juriſpr. antejuſt. p.* 85. 602. *ſequ.* Tamen lege agere, vel *quo alio jure* agere ſeparantur in *l.* 3. *D. de offic. præt.* ut ibi *lege* agere dici videatur de actionibus, quæ in jure certis formulis proponendæ, ac impetrandæ erant; & *alio jure* agere, pertinere ad actus voluntariæ juriſdictionis ſimiliter apud eum Magiſtratum rite explicandos, apud quem eſt *legis actio*.

Agere cum populo eſt, ut Feſtus exponit, populum ad concilium, aut concilia vocare, vel, ut Gell. *lib.* 13. *c.* 14. rogare populum, quod ſuffragiis ſuis aut jubeat, aut vetet.

Agere & conveniri opponuntur *Rubr. C. ubi agere, vel conven.* Et ita: Agere quis dicitur per condictionem *l.* 15. §. 1. *D. de condict. indeb.* Agere actionem *l.* 39. §. 1. *D. de procur.* actione *l.* 22. *D. de liberal. cauſ.* judicio *l.* 2. §. 25. *D. de vi bon. rapt.* adpellationem *l.* 13. *C. de procurat.*

Agere etiam videtur, qui excipit *l.* 1. *pr. D. de edend. l.* 1. *D. de except.* In exceptione enim, quod ad probationem attinet, actoris partibus reus fungitur *l.* 19. *D. de probat.* Nec tamen actionis nomine exceptio continetur *l.* 8. *fin. D. de verb. ſignif.*

Age-

Agere porro videtur, qui damni infecti, vel legatorum ſibi ſatisdari deſiderat *l.* 20. *D. rem rat. hab.* Actionum enim vicem prætoriæ ſtipulationes repræſentant, actionumve inſtar obtinere dicuntur *l.* 37. *D. de oblig. & act. l.* 10. §. 1. *D. de compenſ. l.* 1. §. 2. *D. de præt. ſtipul.*

Agere de falſo, id eſt accuſare *l.* 30. §. *fin. D. de inoff. teſt.* Multo magis quis agere dicitur, quando accuſat teſtamentum inofficioſum *l.* 30. §. *ult. D. eod. tit.* vel ſuſpectum tutorem *l.* 3. *D. de adpellat. recip.*

Agere cauſſam alienam *l.* 11. §. 11. *D. de extraord. cogn,* ſuam, ſeu propriam *l.* 38. §. *ult. D. de jure fiſc.* id eſt orare, quod de reo etiam dicitur *l.* 1. *C. quor. adpell.* Acta vero cauſſa aliquando eſt perorata, vel finita, veluti quando *acta* cauſſa dicitur pronunciatum: aliquando quæ in foro agitur, quamvis nondum peracta ſit *l.* 16. §. *ult. D. de vacat. & excuſ. mun. l.* 16. §. 3. *D. de pign. & hypoth. l.* 4. *D. judic. ſolv.*

Agere libellos principis *l.* 12. *D. de diſtract. pign.* eſt ſcriniorum, vel libellorum magiſtrum eſſe, de quo Papiniani honore legendus Ev. Otto *in Papiniano*. Hein.

Agere, degere, morari, verſari. Sic Agere in civitate provinciæ *l.* 12. *D. de publ. jud.* in commeatu *l.* 1. *D. de re milit.* in fuga *l.* 50. §. 1. *D. de aquir. poſſeſ:* in furore *l.* 8. *D. de his qui ſui vel alien. jur.* in reatu *l.* 25. *D. de pœn.* in magiſtratu *l.* 8. *D. de accuſ.* Haud abſimili notione dicitur quis agere ætatem *l.* 74. §. 1. *D. ad SC. Trebell,* annum *l.* 3. *D. de jure immun.* diem ſupremum anni *l.* 1. *D. de manum.*

Agere pro regere. Sic Agere rem publicam *l.* 35. §. 8. *D. ex quib. cauſ. maj.* Et eo ſenſu accipienda eſt loquutio Pomponii: Agi jure & conſuetudine, id eſt regi *l.* 2. §. 3. *D. de orig. jur. Iterum*, inquit, *cœpit populus Rom. incerto magis jure, ac conſuetudine agi, quam per latam legem.* Ita enim ibi legendum eſſe, docet Bynkersh. *in prætermiſſ.* quia & §. 1. ſcripſerit Pomponius, *ſine lege certa, ſine jure certo agere inſtituit.* Ita & Aſcon. Pædian. *in Verr.* 2. 82. ſuæ cujuſque civitatis legibus agebantur. Agere tutelam *l.* 5. §. 12. *D. de reb. eor. qui ſub. tut.* id eſt adminiſtrare.

Agere, ante ſe pellere, & ut Paullus apud Feſtum exponit, *minuere*. Idem Feſt. Agaſones, equos agentes, id eſt *minuentes*. Cui verbo barbari ei notam inuri non patiuntur Auſonius, & Apuleius, quorum uterque eodem uſus eſt, ille epigr. 67. de *bucula* Myronis, hic *lib.* 3. *de aſin. aur. p.* 141. Atque ut id antiquitus receptum credamus, movet Nævii veteris comici poëtæ auctoritas, ex quo idem Feſtus *lib.* 13. hæc verba citat: *Sequimini præminate, niſi aliquod mendum ſubeſt*. Et ita verbum agere accipiendum *l.* 9. *D. de ſerv.* & paſſim. Quamvis vero præcipue agi dicantur, quæ animalia ſunt *l.* 235. *D. de verb. ſignif.* tamen vehiculum non minus, quam jumentum agitur *l.* 1. *D. de ſervit. præd. ruſt.* & in deſcribenda actus ſervitute junguntur agendi, eundi *l.* 1. §. 21. *D. ne quid in loc. publ.*

Notandæ porro phraſes e jure noſtro. Agere judicium *l.* 28. §. 1. *D. de ſtipulat. ſerv.* menſuram *l.* 2. *D. de menſ. falſ. mod,* pœnitentiam *l.* 25. §. *ult. D. de adquir. vel omitt. her.* reſpectum, id eſt judicare, menſurare, eum eſſe quem pænitet, conſiderare.

De-

Denique AGERE aquam, id eſt ducere *l.* 1. §. 5. *D. de riv.* Unde actor pro eo, qui aquam ducit *l.* 1. §. 16. *D. de aqu. quotid.* AGERE avem, id eſt excitare *l. ult.* §. 3. *D. quod vi aut cl.* Agere quem in exſilium Paull. *ſent. V.* 15. 5. Agere rates *l.* 1. *pr. D. ut in flum. pub. nav.*

Ab AGENDO ſunt acta, actio, actor, actus, & agmen, de quibus vide ſuis locis.

AGERIUS AULUS nomen fictum, quo in formulis utebantur Icti veteres, uti & Numidii, Nigidii exemplo philoſophorum, quibus Theon, & Dion frequenter in ore erant. Exempla ſuperſunt in formulis, quæ proponuntur §. 2. *Inſt. quib. mod. toll. obl. l.* 18. §. 1. *D. de acceptil. l.* 41. §. 2. *D. de uſur.* & apud pariatorem *Leg. Moſ. & Rom. tit.* 2. §. 6. *extr.* In ſcholis jureconſulti libentius utebantur nominibus C. Scius, L. Titius, Mevius, Sempronius, Mevia, Titia, Sempronia, ceu jam Plutarch. *in Quæſt. Rom. p.* 271. obſervavit. HEIN.

AGGER. De Nili aggeribus non rumpendis tit. eſt *C. Juſtin.* Græce χωματα vocabantur *l.* 10. *D. de extraord. crim.* & de iis Joſeph. *lib.* 2. *Antiq. jud. c.* 9. Eos autem per peryphraſin Cic. vocat moles oppoſitas fluctibus. Hinc aggerem ſive naturalem, ſive manufactum reponere, vel reſtituere *l.* 2. §. 5. *l.* 13. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv.*

AGGEREM ſignificare etiam viam lapidibus ſtratam, Iſidorus ſcribit *lib.* 15. *etym. c. ult.* Et ſane id verbum pro via publica, vel regali uſurpari videmus in *l.* 5. *C. Th. de itin. mun. l.* 2. *C. Theod. ne quid. in palat. Rubr. tit. C. Theod. de milit. agg. non rump.* Ita AGGER *via* apud Virgil. *Æn.* 5. *v.* 273. itinerarius agger apud Amm. Marcell. *lib.* 19. *c.* 6. AGGER publicus apud Sulpic. Sever. in *vita Martini lib.* 3. & Bedam in Martyrol. IV. *Id. Octob.* Sidon. Apollinar. *carm.* 24. Antiquus tibi ne teratur agger Prudent. *contra Symmach. II. v.* 1051. *Et ne jacta viæ ſpargantur in aggere grana.* Addantur Turneb. *Adverſar. XI.* 6. Bergier *de viis I.* 17. Ever. Otto *de tutela viar. II.* 4. *p.* 359.

AGGREGARE, aut, ut rectius in Florentino, adgregare; Adgregari muneribus *l. ult.* §. 6. *D. de mun. & hon.* peculio *l.* 8. *D. de caſtr. pecul.* ADGREGANDÆ vires *l.* 27. §. 2. *D. de fidej.*

AGITARE in *l.* 1. *C. de curſ. publ. & l.* 2. *C. de ſpectac.* eſt ad currendum incitare. Hinc agitandi munus *l.* 7. *C. Th. de ſcenicis.* Vetus Inſcriptio. Hinc agitavit in quatuor ſtabulis. Lamprid. *Commod. c.* 8. Noluit etiam in circo quadrigas agitare. Ita & agitare mulas *l.* 30. §. 2. *D. locat.*

Agitare cauſſam *l.* 19. *fin. D. de adpell.* exceptionem *l.* 20. *pr. D. de adpell.* judicium *l.* 4. §. *ult. D. de noxal. act.* id eſt agere.

Agitare pecuniam *l.* 4. §. 2. *D. de fidejuſ. tut.* id eſt adminiſtrare, agere.

Agitare pro cogitare in *l.* 38. §. 1. *D. de teſtam. milit. l.* 45. *pr. de act. emt.*

AGITARI quoque dicitur quæſtio *l.* 18. *D. mand. l.* 35. *pr. D. de mort. cauſ. don.* & *ſpecies* (facti nempe, quæ in quæſtionem venit) *l.* 11. *D. de damn. infect.* Eodem ſenſu *agitatur* abſolute poſitum legimus *l.* 41. §. 4. *D. de legat.* 1. *l.* 41. §. 4. *D. qui pot. in pign.* & paſſim.

AGITATOR, qui in circenſibus ludis bigas, trigas, quadrigas agitabat. *l.* 4. *pr. D. de his qui not.* qui agitandi munus exercet, ut loquitur *l.* 2. *C. de ſpe-*

ſpectac. Aurigarius adpellatur a Sueton. *in Neron. c.* 5. Vid. quæ diſſeruit Joſ. Scaliger *ad Manil. lib.* 5. *Aſtron. v.* 76. *ſequ.*

A G M E N quaſi agimen dicitur, obſervante Servio ad Virgil. *Æn.* I. *v.* 186. A G M E N aquæ *l.* 6. *C. de ſervit. & aqu.* aquarum Virgil. *Georg. lib.* I. *v.* 322. Impletum agmen (ſc. fiſci patronorum) *l.* 8. *C. de advoc. diverſ. judic.* id eſt impletus numerus.

Agmen judiciale *l.* 6. *C. de arbitr.* ibi reſcribendum eſſe *examen*, putat Rittershus. *lib.* 5. *different.* 10. idque argumento *c.* 4. *decretal. de arbitr.*

A G M I N A L E S equi, qui exercitum ſequuntur impedimentorum tranſvehendorum cauſſa *l. ult.* §. 21. *D. de mun. & hon.* ii & *paraveredi* dicti *l.* 3. *C. Theod. de curſ. publ.* Vide infra hac voce.

A G N A T I. Vid. ſupra *adgnati*.

A G N I N Æ, & caprinæ pelles apud Ulp. *l.* 25. §. 8. *D. de aur. arg. legat.*

A G N O I T Æ, & Tritheitæ a Theodoſianis exorti ſunt, ex quibus A G N O I T Æ ab ignorantia dicti, quia ad preverſitatem, a qua exorti ſunt, id adiiciant, quod Chriſti divinitas ignoret futura, quæ ſunt ſubſcripta de die & hora noviſſima, non recordantes Chriſti perſonam in Eſaia loquentis, *Dies judicii in corde meo c.* 39. §. 67. *cauſſ.* 24. *quæſt.* 3.

A G N O M E N habetur apud Cic. *lib. de invent.* itemque *in* §. 29. *Inſt. de legat.* quamvis non in omnibus editionibus, quod & in *l.* 4. *C. de teſtam.*, unde ille §. deſumtus eſt, legitur. Illud cognominis genus eſt, quod ob inſignem rem aliquam nomini additur.

Αγνοφορος. Ita in *l.* 43. §. I. *D. de legat.* 2. legunt non pauci, inter quos Cujac. *ad Reſp. Modeſt. lib.* 10. qui tamen antea lectionem Florentinam αγωνοφορον ſervaverat, & Bynkersh. *obſerv. VI.* 9. Eſt autem αγνος genus plantæ, vel fruticis apibus gratiſſimum. A Gaza redditur *vitex* apud Ariſtot. *lib.* 2. *anim.*

A G N U S. Eo nomine continentur, qui minores anniculis ſunt *l.* 60. *pr. D. de legat.* 3. Sane quamdiu *agnorum* ſint numero, ex uſu cujuſque loci ſumendum eſſe Marcianus definit. Nam in quibuſdam locis, inquit, ovium numero eſſe videntur, quum ad tonſuram venerint *l.* 65. *fin. D. de legat.* 3. Niſi ergo alius demonſtretur vocabuli uſus, ovibus legatis, agni non continentur, niſi annales ſint, teſte Paullo *ſent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 74.

Αγωνικα, genus oneris publici, cujus mentio fit *in l.* 4. *verſ. valeat C. de diſcuſſ.* At in Græco textu verba ita ſcripta repeiuntur: αγωγικα ητοι παραπομπικα, quibus verbis tranſmiſſibilia ſignificantur. H E I N.

A G O N O T H E T Æ in *l. ult.* §. 17. *D. de mun. & hon. l. ult. C. Theod. de expenſ. ludor.* dicuntur, qui certamini præerant, qui, teſte Hieron. *contra Jovinian.* proponebant præmium, & invitabant ad curſum. Denique, ut Tertullian. in libro *de fuga in perſequut.* loquitur, ad eos arbitrium certaminis pertinebat. Idem Tertull. in libro *ad martyr. c.* 3. *Bonum agonem, ait, ſubituri eſtis, in quo agonothetes Deus vivus eſt.* Inde αγωνοθετειν in *l.* 30. *D. de pollicit.* idem eſt, quod ludis præſidere *l.* 6. *D. de ann. legat.* Et αγωνοθεσια ipſum conſtituendi, deſignandique certaminis munus adpellatur *l.* 20. §. 7. *D. de famil. herciſc.*

A G O N O T H E T I C Æ poſſeſſiones *in l.* 5. *C. de diverſ. præd. urban. & ruſt.*

ruſt. templor. ſeu fundi, qui ſunt agonothetici juris, ut loquitur *l. ult. C. de fund. patrim.* id eſt deputati ſumtibus ſacrorum certaminum, ut interpretatur Dionys. Gothofred. *ad d. l. ult. C. de fund. patrim.*

Ἀγοραῖα dicuntur forenſia, & publica inſtrumenta Nov. 42. 52. 73. 117. 142. diverſa ab ἰδιοχείροις, quorum fit mentio in *l. 11. C. qui potior. in pign.*

Ἀγορανόμος, Ædilis coloniæ, vel municipii. Diſcreta fuiſſe Athenis τῶν ἀγορανόμων & τῶν ἀστυνόμων officia certum eſt. At quamvis & in Municipiis hos magiſtratus diſtinctos fuiſſe exiſtimet Cujac. *obſerv.* 22. 31. promiſcue tamen his vocabulis uſas eſſe colonias, & municipia, demonſtravit Ev. Otto *de Ædil. Colon. & Municip. c.* 4. §. 4. *p.* 121. ubi & rationem, cur poſterius vocabulum rarius fuerit, hanc reddit, quod ſolæ Athenæ κατ' ἐξοχὴν dictæ fuerint ἄστυ, quemadmodum Roma ſibi *urbis* nomen tanquam proprium vindicavit. HEIN. art. *Ædiles*.

AGRARIA lex de terminis motis *l.* 3. *D. de term. mot.* lata dicitur a Caio Cæſare, per quem aut C. Julius, aut Caligula intelligi poteſt. Sane Caii Julii Cæſaris leges agrariæ, quarum Suetonius *Jul. c.* 20. Vellei. *lib.* 2. *c.* 44. Dio Caſſius *lib.* 38. meminerunt, ab hac, cujus in *d. l.* 3. *D. de term. mot.* mentio fit, diverſæ ſunt. Addamus, & Nervæ Cæſaris legem agrariam eumdem memorare Calliſtratum *d. l.* 3. §. 2. Add. Ulr. Obrecht. diſſ. *de leg. agrar. c.* 4. & 5. HEIN.

AGRARIÆ viæ, quæ in agris fiunt, aut in agros ducunt *l.* 2. §. 22. *D. ne quid in loc. publ.*

AGRARIENSES naves *l. un. C. Theod. de luſor. Danub.* ſic dictæ, quod agrarias exercerent, id eſt in vigiliis, & ſpecula eſſent. Vid. Marcellin. *lib.* 4. *c.* 3. ibique Valeſium, & Jac. Gothofr. *Commentar. ad d. l. un.*

AGRATICUM eſt, quod pro conceſſo agro penditur in *l.* 11. *C. Theod. de veteran.* & ibi Gothofred. Add. Du Freſne *Gloſſar. voc. Agrarium.*

AGRESTIA *loca*, agri ruſ. *l.* 4. *C. de malef. & mathem.*

AGRICOLÆ, qui & agricultores, & agriculatores dicuntur. Eſt generale nomen eorum, qui agros colunt. Specialia vero nomina ſunt illa, quod Agricolarum quidam ſunt adſcriptitii, alii coloni conditionales, alii inquilini, alii originarii, alii ſimpliciter coloni uſurpantur. Ad eos pertinet totus *titulus Codicis de agricolis, & cenſitis, & colonis*, quem erudite illuſtravit Cujacius.

AGRIMENSORES, qui ab Ulpiano *l.* 8. §. 1. *D. fin. reg. & tit. D. ſi menſ. fals. mod.* menſores, alias vero & Agrimenſores adpellantur *l.* 3. *C. fin. regund.* erant viri in geometria, & aliis mathematicis ſcientiis probe exercitati, quorum diſciplina ſub Auguſto diligenter exculta, inſequentiumque Principum favore diutiſſime floruit *Var.* 3. 52. auctoreſque illius Siculus Flaccus, Julius Frontinus, Aggenus Urbicus, Simplicius, Hyginus, & alii, quorum & hodie ingens inter doctos pretium eſt, in magna dignatione habiti ſunt, ſicut ex ſollemni illo teſtimonio apud Caſſiodor. *Var. III.* 52. conſtat.

Horum aliorumque veterum rei agrariæ ſcriptorum libros, & fragmenta cum eruditiſſimis ſuis, & Nic. Rigaltii notis, & obſervationibus, gloſſariis, & antiquitatibus agrariis, edidit Guil. Goeſius *Amſtelod.* 1674. *in* 4. Ceterum in *antiquitatibus agrar. c.* 4. non modo agrimenſorum officium, qua-

quatenus a judicis officio differebat, accurate exſequitur laudatus Gœſius, ſed & *p.* 31. varia eorum nomina colligit. Vocantur autem in vetuſtis monumentis finitores, menſores, menſores agrorum, menſores agrarii, menſores agris limitandis, metiendis, metitores, metatores, & decempedatores, limitatores, rectores, cenſitores, inſpectores, agentes, artifices, profeſſores, miniſteriales imperatorum, arbitri. De eorum dignitate Honorius, & Theodoſius Auguſti *l. un. C. de menſor. Primicerius menſorum, biennio expleto, agentis in rebus militis militiam ſortiatur.* HEIN.

AGRIPPINENSES in Germania inferiori Italici juris ſunt, ait Celſus in *l. fin.* §. 2. *D. de cenſib.* Colonia autem Aggrippinenſis vulgo Agrippina hodienum notiſſima eſt.

AHENUM vid. æneum.

AIO verbum, veteris juris erat, quo actiones perſonales intendebantur. Nonius interpretatur *dico*. Hinc nata illa forenſis formula A. T. M. D. O. id eſt, aio te mihi dare oportere, ut Valer. Prob. ſcribit.

AIT, & AIUNT in legibus citandis frequenter veniunt *l.* 11. *pr. D. de divort. l.* 1. §. 1. *D. de ædilit. edict.* Et illud AIT, *inquit*, ſimiliaque aliquando abundare ex *l.* 3. *D. ſi pars hered. pet.* & fortaſſis etiam ex *l.* 66. *pr. D. ſolut. matrim.* patet. Vid. Bynkersh. *obſerv.* 3. 22.

Αικια græcis eſt injuria, quæ corpori infertur. Id vocabulum pro *αδικια*, quod apud auctorem Collat. *Leg. Moſ. & Rom. tit.* 2. §. 5. legitur, reponit Salmaſ. *ad jus Attic. & Rom. c.* 7. & *de mod. uſur. c.* 17. Sed ea emendatione nihil opus eſſe, oſtendit Heinecc. Vid. ſupra voc. *αδικια*.

Αιμασια. Vide *hæmaſia.*

Αιρεσις. Eo vocabulo uſus eſt Modeſtinus *l.* 6. §. 2. *D. de excuſ.* ubi ait: Eſt autem & numerus rhetorum in unaquaque civitate, qui vacationem munerum habent, *και αιρεσεις τινες προσκειμεναι τω νομω*, id eſt & conditiones quædam lege propoſitæ, ut ſenſus ſit, rhetores quidem vacationem munerum habere, ſed conditionibus quibuſdam lege propoſitis, ut interpretatur Cujac. *ad d. l.* Sic ſane & Theophilus §. 2. *Inſt. de his qui ſui vel al. jur. καλη αιρεσει πωλησαι* dixit, pro *bonis conditionibus vendere*. Et §. 10. *& ſequ. Inſt. de hered. inſt. κληρονομος υπο αδυνατων αιρεσιν.* heres ſub impoſſibili conditione; *υπο πολλας αιρεσεις* ſub pluribus conditionibus §. 23. *Inſt. de legat. αιρεσιν εχει εν εαυτω* tacitam habet conditionem, & §. 32. legatum *αιρετικως*, id eſt *conditionaliter*, *αιρετικον conditionale* relinquere. HEIN.

AITHALES Vid. AETHALES.

ALA in *l.* 1. *D. de his, qui not. infam.* eſt exercitus pars; inprimis equitum ordines ita dicti, quod dexteram, ſiniſtramque legionis tanquam alæ tegerent Gell. *lib.* 16. *c.* 4. Veget. *de re milit. lib.* 2. *c.* 1. Alarum præfectus eſt apud Suet. *in Tib. c.* 30. Idem *in Claud. c.* 15. *Equeſtrem militiam ita ordinavit, ut poſt cohortem Alam, poſt alam tribunatum legionis daret.* ALA funditorum. Valer. Max. lib. 2. c. 2.

ALABARCHA, & Alabarchia. Vid. infra *arabarcha*.

ALABASTRITES in *l.* 23. §. 10. *D. de aur. arg. mund.* pro quo Florentiæ legitur, *veluti labatio*, & in quibuſdam codicibus additur *viſeus*, ut adeo ex *labatio* id eſt *labavio* & *viſcus* facile potuerit naſci vocabulum Alabaſtrites. Attamen ne hoc quidem in-

ineptum. Alabaſtrum enim & alabaſtrites, id eſt onyx, ſervandis unguentis maxime videbatur idoneum teſte Plinio *Hiſt. nat.* 36. 7. Quin vaſa unguentaria etiam, quæ non erant ex alabaſtrite, eo nomine veniebant. Vid. Jul. Pollux. *onomaſtic. lib.* 6. *c.* 2. Hinc *χρυσεα αλαβαστρα aurea alabaſtra* apud Theocrit. *Idyll.* 15. *v.* 114. HEIN.

ALANICUS dictus eſt Juſtinianus in pr. prooem. Inſt. nec non in lapide apud Tournefort. *Epiſt.* 17. *p.* 103. ab Alanis populis devictis. Hi autem, gens origine Aſiatica, ultra Caucaſum in Iberiæ finibus ſedes conſtituerant, teſte Procop. *de bell. Perſic.* 2. 29. & *bell. Gothic.* 4. 5. Pars deinde cum Vandalis migravit in Hiſpaniam, ac poſtea in Africam trajecit, ubi cum illis in unam veluti gentem coaluit. Procop. *de bell. Vandal.* 1. 5. Quare exciſo Vandalorum regno non modo Vandalici, ſed & Alanici cognomen ſumſit Juſtinianus. HEIN.

ALARES milites, qui cohortalibus junguntur *l.* 4. *C. Theod. de veteran.*

ALBARIUS, qui tecta ſarcit, tectoria inducit, ciſternas hiat Tertull. *de idolatr. c.* 8. & ita adpellatur in *l.* 2. *C. Theod. de excuſ. artif.* In *l.* 1. *C. Juſt. eod. tit.* dicitur Albinus, quod eodem videtur redire. Vetus gloſſarium Κονιατης dealbator, albinus, tector. Vid. intra *tector.* HEIN.

ALBESCENTE cœlo, id eſt prima luce *l.* 25. §. *ult. D. de lib. & poſthum.* Virgil. *Æn.* 4. *v.* 586. *Et primum albeſcere lucem Vidit.*

ALBINUS. Vid. ALBARIUS.

ALBUM tabula, in qua prætores edicta ſua, quæ omnibus innoteſcerent, actionesque, & interdicta proponebant *l.* 2. §. 10. *D. de orig. jur. l.* 7. *l.* 9. *D. de juriſd.* Heſychius *σανιδας λευκας* vocat. Album autem dicta ea tabula, vel quia albis litteris erat notata, juxta Theophilum §. 12. *Inſt. de act.* & Gloſſar. vet. græcum, vel quod ipſa dealbata eſſet juxta aliud vetus gloſſarium. Et huic opinioni favere magis videtur locus Plauti in *Perſa act.* 1. *ſc.* 2. ubi ait: Si id fiat, ne iſti faxim numquam adpareant, qui hic albo pariete aliena oppugnant bona. Scilicet in albo propoſitas habebant actiones, ut ex *l.* 1. *C. de interd.* liquet.

Hinc ALBUM corrumpere, mutare, radere, tollere apud Paul. ſent. *lib.* 1. *tit.* 13. §. 3. *ſequ.* & ALBI *corrupti* actio propoſita adverſus eum, qui album corrupit.

Album quoque adpellatur tabula, in qua decurionum nomina ſecundum cujuſque ordinem ſcribuntur *Tit. D. de albo ſcrib. l.* 10. *D. de decur. l. ult.* §. 11. *D. de mun. & hon. l.* 5. *l.* 9. *l.* 67. *C. de decurion.* Vocatur curiæ album in *l.* 45. *C. de decur.* Ut autem albo quis adſcribi dicitur, ita contrà & ab albo eximi in *l.* 3. *C. de decur.*

ALCHELUCIA eſt in Florentino & in quibuſdam pandectarum editionibus, ubi refertur inter ſpecies ad vectigal pertinentes *l.* 16. §. 7. *D. de publican.* Sed ſuſpectum pleriſque eſt illud vocabulum, quod proinde a Taurellio uncis incluſum animadvertimus. Scribendum plerique exiſtimant *agallochium αγαλλοχον*, idque interpretantur xylaloen, ſeu lignum aloes, quod ex India & Arabia defertur, quodque odoratum, & guſtu adſtringens eſſe tradit Dioſcorid. *lib.* 1. *c.* 21. HEIN.

ALEA luſus teſſerarum. Aleam ludere *l.* 26. *D. de injur.* Suet. *in Aug. c.* 71. ALEA luditur *l.* 1.

l. 1. §. 2. *D. de aleat.* in alea geſtum *l.* 19. §. 4. *D. de probat.* in alea luſum *l.* 1. *pr. l. ult.* §. *ult. D. de aleat.* Si in alea rem vendam, ut ludant *l.* 2. §. 1. *D. quar. rer. act. non dat.* Vetitæ legibus aleæ Hor. *lib.* 3. *carm.*

Alea pro fortuna, vel eventu incerto. Alea emi dicitur, quum ipſum incertum rei venit, veluti ſi jactum retis, vel pantheram ab aucupe, vel miſſilium captum quis emat *l.* 7. *junct. l.* 11. *D. de hered. vel act. vend.* Sic & in *l.* 5. *pr. D. de naut. foen.* in aleæ ſpeciem cadere dicitur, quod ex dubio, incerto, & fortuito eventu pendet.

ALEATOR *Tit. D. de aleator.* qui alea ludendo bonas horas conſumit. Add. *l.* 225. *D. de verb. ſignif.* De aleatoribus eſt eruditiſſima commentatio Petr. Pantoi. de Ayala recuſa *in Theſaur. jur. civ. Tom. IV. p.* 905. *ſeq.*

ALERE. Ali radicibus dicitur arbor *l.* 6. §. *ult. D. de arb. furt. caeſ.* Singularis vero eſt loquutio, ali lege, vel conſuetudine, quæ habetur *l.* 2. §. 3. *D. de orig. jur.* Sed Muretus, Marcilius, & Bynkersh. legendum putant AGI.

ALEXANDRIA Urbs Ægypti ab Alexandro M. condita, ſedes olim Ægypti Regum, poſtea Præfectorum Auguſtalium, & Juridicorum Alexandr. civitatis. In jure noſtro vocatur Urbs Ægypti clariſſima, fertiliſſima, ac ſplendidiſſima *l.* 1. *C. de offic. juridic. Alex. l.* 13. *pr. C. de advoc. divers. judic. l.* 1. *C. de privat. carcer.*

ALEXANDRINI principales in *l.* 56. *C. de decur.* fummates ordinis Alexandrini dicuntur in *l.* 57. *C. eod. tit.* Obſervandum autem eſt, Ægyptiorum rerum novarum ſtudioſiſſimorum tam ſuſpecta Romanis fuiſſe ingenia, ut iis magiſtratus gerere per leges plane non liceret. Iſidor. Peluſiot. *lib.* 1. *epiſt.* 489. Ac proinde ne Alexandrini quidem publicum conſilium, uti aliæ civitates, habebant; ſed ſolis magiſtratibus Romanis jus dicentibus obtemperabant, ceu patet ex Dion. Caſſ. *lib.* 55. *p.* 455. Primus Severus collegium decurionum ibi eſſe permiſit, de quo Spartian. *in Sever.* c. 17. & Dio *l. c.* Et hi ſunt illi principales Alexandrini, & ordinis Alexandrini ſummates, inter quos *primus curiæ* erat, de quo *d. l.* 56. *C.* HEIN.

ALFENUS Varus Ictus Ser. Sulpicii auditor *l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.* Horatius *lib.* 1. *ſerm. ſat.* 3. quemdam perſtringit hujus nominis virum. Ad quem locum verus interpres: Alfinius, ait, Cremonenſis, abjecta ſutrina, quam in municipio ſuo exercuerat, Romam venit, Marcoque Sulpicio juriſconſulto uſus, ſua ſcientia ad tantam dignitatem pervenit, ut conſulatum gereret, & publico funere efferretur. Sed hunc Alfenum a noſtro diverſum fuiſſe luculenter probavit Ev. Otto in *Alfeno Varo*, qui *in Tom. V. Theſauri juris* prodiit. Ac plane noſtrum quadraginta Digeſtorum libros ſcripſiſſe ex Indice Pandectis Florentinis præfixo adparet: unde plurima in pandectas capita tranſlata ſunt, quæ Paullus in epitomen contraxit. Hinc illæ in *l.* 30. & *l.* 31. *D. locati* inſcriptiones: *Alfenus lib.* 3. & 5. *Digeſtorum a Paullo epitomatorum.* Hunc rerum antiquarum non incurioſum ait Gell. *lib.* 6. c. 5. & ejus Digeſtorum librum 34. *conjectaneorum* item librum citat. At de his *conjectaneis* elegans eſt conjectura Bynkershœkii *obſerv.* 8. 1. ea non fuiſſe opus Alfeni, ſed Aufidii Namuſæ, quem decem Servii Sul-

Sulpicii diſcipulorum, adeoque & Alfeni ſcripta in 140. libros digeſſiſſe ſcribit Pomponius *l.* 2. §. 44. *D. de Orig. jur.*

Algidus mons, cujus mentio eſt in *l.* 2. §. 24. *D. de orig. jur.* ubi Pomponius: Virginius recens cæde, madenſque adhuc filiæ cruore ad commilitones confugit, qui univerſi de Algido, ubi tunc belli gerendi cauſſa legiones erant, relictis ducibus priſtinis, ſigna in Aventinum tranſtulerunt. At & Algidum erat oppidum, in cujus agro eo tempore Romanorum exercitus ab Æquis cæſus fuerat. Neque ab Algido, ſed a Vercilio monte tunc exercitus Romam venit, ut auctor eſt Liv. *lib.* 3. De oppido mentio eſt apud Strabon. *lib.* 5. Situm autem erat inter Tuſculum, & Albanum montem. Mons ſane Algidus erat eadem regione 12. millibus paſſuum ab urbe diſtans. Vid. Eutrop. *l.* 15. Horatius *od.* 21. 6. *gelidum*, & 3. *od.* 23. 9. *nivalem* vocat: rationem nominis quaſi explicans, quia ab *algendo* dictus eſt.

Alias pro aliquando. Alias videbitur poſſeſſione dominium intervertiſſe: Alias contra *l.* 20. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* Nonnumquam pro *alio caſu.* Non Alias tenebitur iſte libertus *l.* 1. §. 2. *D. ſi is, qui teſtam. lib. eſſe juſſ.* Denique pro *aliter*, ut Alias, ſi alii *l.* 8. §. *ult. D. de pecul. legat.*

Alicula, vel Allicula in *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. mund.* non toga brevis puerilis, ceu putavit Cujacius *obſ.* 10. 18. Sed chlamys, quæ pueris ſeminudis injiciebatur, ceu docuit Octav. Ferrar. *de re veſtiar. Rom. part.* 2. *lib.* 3. *c.* 1. *p.* 92. Hinc facile patet, cur ἀλλιξ Heſychio ſit χιτων χειροδοτος tunica manicata, & cur indecorus viſus ſit hic habitus, ſi eo grandiores uterentur. Gell. *Noct. Att.* 7. 12. Hein. Alicula autem eſt ab *ala*, quæ & axilla dicitur, concavitas ſub brachiis.

Alienare eſt dominium in alium transferre. Itaque alienatum non videtur, quod adhuc in bonis venditoris manet *l.* 67. *pr. D. de verb. ſignif.*

Alienatio, aiunt Imperatores *l.* 1. *C. de fund. dot.* eſt omnis actus, per quem dominium transfertur. Senec. de *benef.* 5. 10. definit rei ſuæ, juriſque ſibi in alium translationem. Ut Alienatio ab *abalienatione* differat. Vid. in Abalienatio.

Alienatione tamen prohibita plenius teſtantis voluntatem, legiſque mentem interpretantur, ut non tantum venditiones, ſed & oppignorationes, ſervitutumque ceſſiones prohibitæ intelligantur *l. ult. C. de reb. al. non alien.* Et ita in lege Julia de fundo dotali, itemque in titulis D. & C. *de reb. eor. qui ſub. tut. & de præd. minor.* pleniſſime interpretantur.

Alienare etiam videtur, qui patitur uſucapi, nec non, qui non utendo amiſit ſervitutem *l.* 28. *D. de verb. ſignif. l.* 3. *D. de fund. dot.*

Plane in edicto, quo cavetur, ne qua alienatio judicii mutandi cauſſa fiat, alienare intelligitur etiam, qui alienam rem vendiderit, ſed heredem inſtituendo, vel legando, ſi quis alienet, aut venditori ſuo redhibeat rem, edictum ceſſat, niſi propter hoc ipſum redhibuerit, alias non redhibiturus *l.* 8. *in fin. l.* 9. *D. de alien. judic. mut. cauſ.* Quin etiam ad poſſeſſionis translationem hoc edictum pertinet *l.* 4. §. 2. *D. eod. tit.* Sed qui tantum poſſeſſionem omittit, alienare non intelligitur *l.* 4. §. 1. *D. eod. tit.*

Quum

Quum vero alienari extra familiam teſtator fundum vetuit, alienatio intelligitur, ſi quis, extraneo inſtituto herede, deceſſerit *l. 69. §. 3. D. de legat. 2.* vel ſi extraneo is fundus legetur *l. 114. §. pen. D. de legat. 1.*

Alienare utique, quod ad creditores fraudandos attinet, non intelligitur, qui occaſione adquirendi non utitur *l. 6. D. quæ in fraud. cred. l. 28. pr. D. de verb. ſignif.* ALIENATIO enim eſt, cum patrimonium deminuitur, non quum non adquiritur. Nec tamen pupillus, qui ſine decreto alienare non poteſt, delatam ſibi hereditatem, vel legatum ſine Prætoris auctoritate recte repudiat, quia ne ſpem quidem juris deteriorem facere poteſt. Generaliter autem alienatione interdicta voluntaria tantum interdicta intelligitur, non etiam ea, quæ cauſſam juris habet neceſſariam *l. 1. D. de fund. dot. l. 2. §. 1. D. reb. eor. l. 13. l. 14. D. famil. herciſc. l. 114. §. 14. D. de legat. 1. l. 69. §. 1. D. de legat. 2.*

Alienare alicujus mentem medicamento *l. 15. D. de injur.*

Alienatio ab abalienatione quo differat. Vide art. *abalienatio*.

ALIENIGENUS, vel Alienigena in alieno territorio, vel ſub aliena juriſdictione natus *l. 1. C. de emancip. lib.* ALIENIGENI Barbari *l. 2. C. quæ res export. non deb.*

ALIENIUS tempus, comparative dicitur in *l. 6. C. quand. provoc. non eſt neceſ.*

ALIENUS & proprius opponuntur. Alienæ ædes *l. 9. pr. D. de donat. &* ita paſſim de re qualibet. Sed & alienum quandoque abſolute ponitur. Sic in alieno facere, & in ſuo opponuntur *l. 15. §. 2. D. de damn. infect.* ALIENUM eſt, quod commune eſt. *pr. Inſt. de vi bonor. raptor.*

Alienà loqui, id eſt abhorrentia *l. 4. §. 1. D. quod. met. cauſ.* ALIENUS a vi *l. 9. §. 28. D. quod met. cauſ.* id eſt procul.

Alienus pro altero, vel alio *l. 3. pr. D. de rei vind.* Cujac. *obſ.* 5. 35. Ita hoc vocabulum accipitur etiam *l. 3. §. 7. D. de lib. hom. exhib. l. 5. D. de duob. reis.*

Aliena res dicitur, quæ abitura ſperantur *l. ult. §. ult. C. commun. de legat.*

Alienus, id eſt ſuppoſititius *l. 4. C. de hered. inſtit.*

ALII, id eſt reliqui *l. 1. C. Theod. de annon.*

Alii pro alius. Alii in locum ſucceſſerunt *l. 159. §. 2.* D. de reg. jur. Ita uni pro unius in *l. 1. 12. fin. D. de bon. poſſ. ſec. tab.*

ALIMENTARII dicuntur, quibus alimenta relicta ſunt *l. 8. §. 3. & §. 24. D. de tranſact.* ALIMENTARII pueri, & puellæ memorantur a Jul. Capitolino *in vita Antonini Pii. c. 8.* & in inſcriptionibus paſſim. Vid. Ruben. *Elect.* 2. 36. Reineſ. ad Inſcr. 6. 24. Eos, eaſque Roma primum vidit ſub Nerva Imp. Gruter. *Inſcr. p.* 440. 6. poſtea id inſtitutum provexit Trajanus Plin. *Epiſt.* 7. 10. Grut. *p.* 1028. 5. & 1084. 7. eoque pertinet nummus apud Vaillant *Num. Imp. p.* 47. ALIMENTARIIS illis incrementa liberalitatis adjecit Hadrianus, Spartian. in Hadr. quem locum ex *l. 14. §. 1. D. de alim. & cibar. legat.* de annis plenæ pubertatis interpretatur Edm. Merill. *Obſerv. III.* 29. De Antonino etiam Pio, & M. Aurelio Antonino res nota eſt ex Jul. Capitolini teſtimoniis, ex quibus etiam intelligimus, hunc novas

inſtituiſſe *puellas Fauſtinianas*, quas ne numi quidem prætermittunt. Cura horum alimentariorum erat penes *Quæſtores pecuniæ alimentariæ*, vel *arcæ publicæ alimentorum*, ut diſcimus ex Grutero *Inſcr. p. 69. 6. p.* 386. 4. *p.* 397. 2. Reineſ. *Inſcr.* 6. 24. Quin in iiſdem lapidibus memorantur curatores alimentorum *p.* 435. 8. & procuratores alimentorum *p.* 402. 4.

Alimentariam legem pro frumentaria, vel de frumento plebi dividundo dixit Cœlius *ad Cic. lib.* 8. *epiſt.* 6. & alimentaria cauſſa eſt in *l.* 8. §. 21. *de tranſact.* ALIMENTARIA ratio *l.* 4. §. 3. *D. ad leg. jul. peculat.* HEIN.

ALIMENTORUM adpellatione cibaria, & veſtiarium, & habitatio continentur, quia ſine his ali corpus non poteſt: cetera, quæ ad diſciplinam pertinent, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe probetur, non continentur *l.* 6. 7. 17. §. *ult. D. de alim. legat. l.* 8. §. 12. *D. de tranſact.* Anguſtior vero eſt *diariorum*, vel *cibariorum* adpellatio. His enim legatis neque habitatio, neque veſtiarium, neque calcearium debetur, quoniam de cibo tantum teſtator ſenſerit *l.* 21. *D. de aliment. legat.* Nec enim diaria aliud, quam diurna cibaria ſonant.

At latius accipitur vocabulum, quoties leges de alimentis ex naturali æquitate a parentibus præſtandis loquuntur. Tunc enim &, quæ ad diſciplinam pertinent, comprehendit *l.* 4. *D. ubi pupil. educ. l.* 6. §. 5. *D. de Carbon. edict.* Immo & miniſteriorum tunc haberi rationem patet ex *l.* 4. §. 1. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt.* HEIN. Ceterum notandæ loquutiones ALIMENTA conſtituere *l.* 2. *D. de fer.* decernere, & ſtatuere *l.* 2. *l.* 3. *D. ubi pupill. educ.* præſtare *rubr. C. de al. præſt.*

ALIMONIA, æ. in *l.* 1. §. *pen. D. extraord. cogn.* ALIMONIÆ quæſtus dixit Plaut. *Perſ.* 1. 2. 1. eademque forma eo vocabulo uſi ſunt Macrob. Apulei. Prudent. aliique cadentis latinitatis auctores. Sed crebrius ictis ALIMONIA plurative neutraliter uſurpatur, ut in *l.* 4. *D. de agnoſc. & al. lib. l.* 73. §. *ult. D. de jur. dot.* Gloſſæ veteres τροφεῖον *alimonium*. Ad ALIMONIA πρὸς τὰ ἐφόδια. Vid. Car. Labæi *obſ. & emend. in ſynops. Baſilic. p.* 95.

ALIOQUIN, pro ceteroquin uſus eſt Arrius Menander: ALIOQUIN ſi & relinquat litem, vel tranſigat, retinendus eſt *l.* 4. §. 8. *fin. D. de re milit.* Fruſtra ergo hic χεῖρα exercet Tabor, vel quiſquis hic notulam hanc addidit: *Alioquin, pro quin d. l.* 4. *niſi forte* RETINENDUS *ibi ſignificat prohibendum, abſtinendum, vel repellendum*. Quaſi umquam id verbum eam notionem admittat. HEIN.

ALIPHANA. Vid. *Nyphanus*.

ALIQUANTI pro aliquot. Si non omnes, poſſunt tamen aliquanti cognoſci *l.* 31. *C. Theod. de Epiſc.* Et quia aliquanti amplius, quam meruerant, occuparunt *l.* 9. *C. Theod. de cenſitor.* Tertull. *adv. Marcion.* 31. 10. ALIQUANTIS enim indignis conveniet uti. HEIN.

ALIQUATENUS, quodammodo, ex parte in *l.* 10. *D. de ſtat. hom. l.* 5. §. *ult. D. de obl. & act.*

ALIQUID pro aliquod, ut ALIQUID jus *l.* 19. *D. de damn. inf.* mancipium *l.* 36. *D. de bon. libert.* impendium *l.* 63. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* emolumentum *l.* 12. §. 4. *D. de religio-*

ligios. Si quid ſacerdotium nacti *l. pen. D. de vacat. muner.*

Aliquilibet, pro quilibet. Omnes ſeu conchylio leguli, ſeu ex aliquolibet corpore mercatores *l. 9. C. Theod. de luſtral. conlect.*

Aliquo, loci *l. 1. D. de ſerv. export.* Tunc ut *aliquo* pluris patres haberent, placuit, duos ex numero patrum conſtitui *l. 2. §. 26. D. de orig. jur.*

Aliquot. Poſt aliquot annos, dixit Pomponius *l. 2. §. 28. D. de orig. jur.* quum tamen centum anni elapſi eſſent. Similia exempla collegit Rupert. *ad Enchirid. Pomponii cap. 14. p. 216.*

Alitarchia munus ad editionem ludorum pertinens in Syria prima, quod ad curam Comitis orientis pertinere vult *l. 1. C. de offic. com. or.* Alitarcharum autem magiſtratuum mentio eſt in *l. ult. C. Theod. de expenſ. lud. l. 12. C. Theod. de jur. fiſc. l. 2. C. de cupreſſ.* Vid. Jac. Gothofr. *comm. ad d. l. ult.* Reineſ. *inſcr. claſſ. 5. 6.* Sic & Aſiarchæ ludorum editionem incubuiſſe, indicio eſt, quod qui Euſebio *lib. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 15. Aſiarcha* vocatur, is a Rufino vertitur *Munerarius*. Ac plane Aſiarchas munera dediſſe populo, adparet ex Act. Apoſtol. *cap. 19. v. 31.*

Aliter pro contra. Si aliter factum erit *l. 4. §. 1. D. de verb. oblig.* id eſt, ſi ita factum non erit, ut exponit *l. 137. §. 7. D. eod. tit.*

Alibi, pro alibi, vel alicubi. Nam ſi ea non eſſet, quæ alibi nuptias non facile poſſet invenire *l. 64. §. 1. D. de cond. & dem.* Varro *de re ruſt. 1. 44.* Ut ex eodem ſemine alibi cum decimo redeat, alibi cum quinto Plin. *lib. 9. c. 54.* Aquatilia genera alibi, atque alibi meliora. Hein.

Alius, diverſus. Alia cauſa eſt, id eſt diverſa *l. 14. D. ſolut. matrim.* Eſt etiam alter. Actionem alia aliam conſumit *l. 130. D. de reg. jur.* Nota porro *alii* pro *alius* in caſu ſecundo in *l. 156. §. 2. D. de reg. jur.* Sic & *uni* pro *unius* dixit Ulp. *l. 1. fin. D. de bonor. poſſeſſ. ſec. tab.* Quin ſæpe hac forma uſos eſſe veteres, jam e veteribus Priſcianus, & e recentioribus Scip. Gentil. *parerg. 1. 7.* & Voſſ. *de anal. 2. 3. & 4. 6.*

Alius pro alienus. Aliam, id eſt alienam cauſſam defendere *l. 7. §. 1. D. ad leg. jul. maj.*

Allecti. Vid. Allegi, Allectio.

Alleoare æs alienum *l. 5. §. 14. D. de reb. cor.* cauſſas *l. 4. §. 2. D. ad leg. jul. de adult.* errorem *l. 58. §. 7. D. eod. tit.* exceptionem *l. 21. D. de uſur.* excuſationes *l. 13. D. mand.* mandatum *l. 25. §. ult. D. de minor.* privilegia. *l. 5. D. de judic.* valetudinem *l. 9. D. de procur.* Singularis vero eſt loquutio. Allegare ex ſervitute in ingenuitatem, pro ad ingenuitatem proclamare *l. 27. §. 7. D. de liberal. cauſ.*

Hinc Allegatio, & Allegationes *tot. tit. C. ſi tut. vel cur. falſ. alleg.* Alias.

Allegatio eſt reſcriptum. Geſta, quibus & hujuſcemodi allegatio inſerta *l. 37. C. Theod. de heret.* Geſta allegationis, Auguſtinus de eadem re, de qua lex illa agens lib. 2. contra *lit. Petiliani cap. 92. num. 202. & cap. 97. n. 209.* Vid. & *lib. 1. contra epiſt.* Parmeniani *lib. 1. ſub. fin. cap. 12. 2.*

Allegationis officium *l. 11. C. Theod.*, idem ac *allectionis* officium, ſive ſuſceptionis, de quo infra art. Allecti &c.

Allectionis honor in *l. 10. C. Theod. de pret. & quæſt.* eſt

eſt beneficium principis, quando cui nondum functo prætura conſulares codicilli dabantur, ut non cogeretur præturam ſuſcipere. Symmach. *lib.* 7. *epiſt.* 95. Dynamium dignum eſſe prædico, qui noſtro ordini copuletur: ſed abjicienda eſt prærogativa militiæ, ut beneficio adlectionis utatur. Jul. Capitolin. *in Pertinace*, *c.*6. Quum Commodus adlectionibus innumeris prætorios admiſcuiſſet, SCum Pertinax fecit, juſſitque eos, qui præturas non geſſiſſent, ſed adlectiones accepiſſent, poſt eos eſſe, qui vere prætores fuiſſent. *Hein.* Allectionis officium, ſive ſuſceptionis munus, uti mutavit Tribonianus in *l.* 4. *C. de ſuſceptor.* id eſt ſuſceptorum reddituum fiſcalium, quos *allectos* vocant.

Allegi in collegium *l.* 5. *§.* 12. *D. de jur. immun.* in corporibus *l.* 5. *§. ult. D. eod. tit.* in curiam, in ordinem *l.* 6. *D. de mun. & hon. l.* 3. *§.* 2. *D. de decur.* Allecti etiam dicebantur logographi, qui ſuſcipiebant tributa fiſcalia *l.* 12. 13. *C. Theod. de ſuſceptor. præp. & arc.* & ibi Jac. Gothofred.

Alligare ſe hereditati, id eſt ſe obligare *l.* 78. *D. de adquir. vel omitt. hered.*

Ἀλληλεγγυοι, rei, qui ſimul mutuo fidejuſſerunt, ac proinde inter ſe gaudent beneficio diviſionis, tanquam *αλληγεγγυως σπευδυσα Nov.* 99. *c.* 1. Et *αλληλεγγυον* apud Zonar. *Tom.* 3. *annal. p.*179. vocatum legimus, quod Baſilius Porphyrogeneta invexit iniquiſſimum, ubi decrevit, tributum pauperum, qui periiſſent, a locupletibus exigere. Hein.

Ἀλληλοκληρονομια, pactum de mutua ſucceſſione maxime conjugum. Quale pactum inter paganos inutile eſſe tum ex *l.* 19. *C. de pact.* conſtat, tum e Conſtantino Harmenop. *lib.* 1. *tit.* 9. *n.* 29. *ſequ. & tit.* 16. *n.* 6. Vid. Cujac. *Obſ. lib.* 16. *c.* 39. & *ad lib.* 6. *Reſponſ. Papin. p.* 70. Hein.

Alluvio (acceſſionis naturalis ſpecies) eſt incrementum latens, quum quid paullatim, & ut Conſtantin. Harmonopul. *lib.* 2. *tit.* 1. loquitur, *κατα βραχυ, και ανεπαισθητως* a flumine fundo alieno adjicitur, ut intelligi non poſſit, quo uno impetu ager occupatur *§.* 20. *Inſt. de rer. diviſ. l.* 7. *§.* 1. *D. de adquir. rer. dom. l.* 24. *§.* 2. *D. de legat.* 1. Itaque ab inundatione, qua uno impetu ager occupatur, alluvio diverſam cauſſam habet *l.* 23. *D. quib. mod. uſuſfr. vel uſ. amitt.* Porro Cic. *de orat.* 1. 38. Alluvionem ſeparat a circumluvione, & hanc Feſtus *lib.* 3. jus eſſe prædiorum ſcribit. Eam ita deſcribit Lucanus *lib.* 6. *v.* 277. *Illos terra fugit dominos, his rura coloni accedunt, donante Pado.*

Alluvio, quandoque vocantur etiam receſſus ſubſidentis fluminis, veluti in *l.* 30. *§.* 3. *D. de adquir. rer. dom.*

Alma, id eſt ſancta, & nutriens, quandoque eſt illuſtris, ut Alma urbs *l. un. C. ne negot. milit.*

Altare dicitur, quaſi alta ara, in qua Sacerdos incenſum adolebat. Altaria de Chriſtianis *l.* 27. *C. Th. de Epiſc.* Altaria metaphorice ſibi vindicant Impp. in *l. ult. C. Th. de locat. fund. jur. emphyt. l. ult. C. Th. de relat.*

Alter, proxime ſequens, ſecundus. Altera die, id eſt poſtridie *l.* 7. *§.* 1. *D. ſolut. matrim.* Alterum diem, id eſt biduum *l.* 1. *§.* 12. *D. quand. adpell.* vel ſecundum diem *l.* 2. *D. eod. tit.*

Alterum obligat, id eſt alterutrum, ſeu alterum e duobus *l.* 34. *§.* 6. *D. de jurejur.*

Ad-

Addiderat hic Tabor, quod Alter dicitur etiam tertius, ſive unus ex tribus, & idem fere quod alius *in l.* 12. *pr. D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* At in hac *l.* 12. *pr.* Alter non eſt tertius, ſed unus ex duobus. Interim verum omnino eſt, Alterum aliquando eſſe tertium, idque jam Donatus *ad Terent. Andr. Act.* 1. *ſcen.* 1. *v.* 50. notavit. Sic apud Virgilium Alter *ab undecimo annus*, non eſt duodecimus tertius: & *unus* & Alter non ſunt duo, ſed plures Perizon. *Animadv. Hiſt. c.* 7. *p.* 283. At quoties huic ſignificationi locus eſt, toties alter conjungitur cum alio numero. Quod autem abſolute poſitum, idem ſit ac *utrumque*; ceu ſibi perſuaſit Jac. Gothofred. *Animadv. jur. civ. c.* 16. *p.* 79. nec adducta ab eo exempla probant, nec aliunde ea notio tam liquido poteſt demonſtrari, ut credere liceat, in *l.* 40. *C. de hered. inſtit.* Alterum ſemiſſem eſſe utrumque. Et quis quæſo, ita ſcriberet, duos fieri ſemiſſes, & utroſque æquis partibus inter heredem primum & ſubſtitutum dividi? Quaſi vero non & brevius & accuratius ſcribi potuiſſet, aſſem inter utrumque æquis partibus dividi, vel ſubſtitutum æque ac heredem ſemiſſem hereditatis capere. Hein.

Alterum pro alio in *l.* 12. *fin. de bon. poſſ. contr. tab. l.* 2. *C. Theod. de piſtor.* Hæc notio deprehenditur etiam in *l.* 12. *pr. D.* de captiv. & poſtl. ubi Salmaſ. Jur. Attic. & R. *c.* 26. *p.* 576. male reſcripſit *ad exteros*, pro ad alteros. Sane & veteres *alter* accipiunt pro *alius*, veluti Plaut. in *Trucul.* 1. 2. *v.*59. *Mil. glor.* 2. 3. *v.* 17. Hor. *lib.* 2. *epiſt. ult.* Juven. *ſat.* 3. quin & Tibullus, Propert. aliique melioris notæ ſcriptores. Hein. Tertullian. *de cult. fem. c.* 2. Extinguamus nos, ut Alteri pereant.

Alterum tantum, id eſt aliud tantumdem *l.* 9. *pr. D. de uſur. l.* 9. §. 5. *D. de publican. & paſſim.* Add. Plaut. *Epidem.* 3. 4. *v.* 81, *& Bacchid.* 5. 2. *v.* 65. Cic. *Topic. c.* 23. Idem eſt *tantum alterum l.* 15. §. 2. *D. ad municip.* & *tantum aliud* in *l.* 7. *C. de jur. fiſc.*

Altercatur, paſſive, §. *ult. Inſt. de except.* ſcilicet a vetere alterco. Terent. *Andr. act.* 4. *ſc.* 1. Scio cum patre altercanti dudum. Hein.

Alterius, pro quo Briſſonius Alterius *jus* reſcribi poſſe notat in *l.* 9. *pr. D. de liberal: cauſ.* ubi hæc verba leguntur: Non debet alterius colluſione, aut inertia *alterius* corrumpi. Legi etiam poſſe Alteri jus, ut eſt in Codicibus quibuſdam; & tunc *alteri* in caſu generandi dici potuiſſe ait Briſſonius, ſicut *alii*, & *uni* dixerunt veteres. Sane *alterius* pro alterius jus ſcribere priſci moris fuit, quo coaleſcentibus in unum exterioribus dictionum antecedentium, & ſequentium primis ſyllabis, unum plerumque verbum duorum vice fungebatur: Sic *cujus* pro cui jus in *l.* 163. *D. reg. jur.* ejus pro ejus jus in *l.* 6. §. 2. *D. arbor. furt. caſ.* ubi iſta notavit Dionyſ. Gothofred.

Alternatio pro disjunctione in *l.* 7. §. 4. *D. de injur. l.* 9. *pr. D. de ſerv. corrupt.* Alternata conditione *l.* 8. §. 4. *D. de cond. inſtitut.* Uſurpatur etiam improprie pro complexione, & ambarum rerum conjunctione Ulpian. *l.* 9. *D. de ſerv. corrupt.* Qui cum extraneo agit, ſive receperit, ſive corruperit, agere poteſt: qui cum ſocio, ſine Alternatione, id eſt Extraneus utroque caſu tenetur.

ſocius hoc uno duntaxat, ſi corrupit.

Alternis annis *l.* 16. §. 2. *D. famil. herciſc.* menſibus *l.* 44. *D. de manum. teſtam.* diebus *l.* 1. §. 22. *D. de aqu. quotid.*

Alteruter pro altero dictum videtur in *l.* 53. *D. mand.* De Alterutro edictum memoratur in *l. un.* §. 3. *C. de rei uxor. act.* & in *l. ult. C. Theod. de teſtam.* quo cautum fuerat, ut uxor, cui quid ſupremo mariti judicio relictum eſſet, vel dotem eligeret, vel pro ea legatum caperet, utriuſque vero capax non eſſet. Qua in re cum deterior eſſet uxorum, quam aliorum creditorum conditio, edictum iſtud ſuſtulit Juſtinian. *d. l. un.* §. 3. & uxorem hoc caſu ad utrumque admiſit. Vid. Cujac. Obſerv. *lib.* 3. *c.* 16. Hein.

Altiores, & humiliores *l.* 3. §. 5. *D. eod. tit.* ſc. dignitate. Altior, & inferior dignitas *l.* 49. *D. de rit. nupt.*

Altius tollendi jus duplici ratione competere poteſt, jure ſcilicet naturali., & jure ſervitutis. Jure naturali licet unicuique ædificare, tollereque etiam in infinitum *l.* 8. *C. de ſervit. & aqu. l.* 24. *D. de ſervit. præd. urb.* modo tamen forma, & ſtatus antiquorum ædificiorum cuſtodiatur *l.* 11. *D. eod. tit.* & legitimum ſpatium a vicina inſula intermittatur *l. fin. D. fin. regund. l.* 14. *D. de ſerv. præd. urb.* Iſto modo actio de jure altius tollendi non erit confeſſoria, ſed negatoria. Sed interdum licet altius tollere jure ſervitutis, id tunc evenit, cum certa forma ædificiorum præſtituta, ſupra quam altius tollere non licet, qualem olim apud Romanos tum jure augurali, quo facilius de cœlo ſervari poſſet, tum principum Conſtitutionibus fuiſſe, oſtendit Wurffel *in juriſpr. definit.* §. 262. *in not.* Si jam vicinus mihi conceſſerit jus altius tollendi, ſive adverſus formam antiquam ædificiorum, ſive cedens beneficio prohibendi ipſi a lege conceſſo, tunc ſervitus erit altius tollendi; nam vicinus cogitur pati. Et erit iſto caſu actio confeſſoria, per quam mihi ſervitutem deberi intendo, & altius tollere potero, non quidem jure libertatis, ſed impoſitæ ſervitutis *l.* 1. *l.* 11. *D. de ſervit. præd. urb.* Huic contraria eſt Servitus Altius non tollendi, vel ne altius tollatur domus *l.* 21. *D. eod. tit.* Sunt qui hanc ſervitutem cum ſervitute, ne luminibus officiatur, convenire credunt, decepti verbis Paulli in *l.* 4. *D. de ſervit.* (Cum autem, inquit, Servitus, ne luminibus officiatur, hoc maxime adepti videmur, ne jus ſit vicino invitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina ædificiorum noſtrorum.) Ergo licebit ædificando proſpectum, & aëris liberum curſum impedire. Propius verum eſt, omnibus his ſervitutibus diſtinctam ab invicem naturam eſſe, ſervitutemque altius non tollendi adeo late patere, ut quamlibet rationem altius ædificandi, quemlibet effectum excludat. Wurff. *c. l.*

Altus, a, um. Alto ſe præcipitare *l.* 7. *D. ad leg. Corn. de ſicar.*

Altus, profundus. Alte fodere *l.* 14. §. *ult. D. de damn. inf.*

Altus, pro Alitus in *l.* 1. §. 7. *D. ſi mul. calumn. cauſ. in poſſeſ. l.* 1. §. 2. *D. de tutel. & rat. diſtr.*

Alveus apum *l.* 10. *D. de inſtr. vel inſtr.* quo apes concluduntur *l.* 5. §. 5. *D. de adquir. rer. dom.* Alveus fluminis,

nis, alveo mutato *l.* 3. §. 2. *D. de aqu. quotid.*

ALUMNUS, qui alitur *l.* 1. §. 10. *D. de SC. Silan. l.* 1. *C. de pact. conv.* & aliis locis. ALUMNOS in *l.* 8. *pr. D. de pign. & l.* 1. *C. quæ res pign. oblig.* plerique interpretantur filios ex concubina ſuſceptos. Sic etiam accipiunt *alumnam* in *l.* 16. §. 1. *D. de his, quæ ut indign. l.* 30. *pr. D. de adim. & transf. leg.* Nonius ALUMNUM accipit etiam eum, qui nutrit, quod Valla reprehendit.

AMA. Vide infra HAMA.

AMANDARE, relegare, deportare in *l.* 3. *C. de adpell.*

AMANUENSIS ſervus, qui notis vel litteris orationem excipit. Suet. *in Neron. c.* 44. *& in Tito. c.* 3. Paull. *ſent.* 3. 6. 70. ſervos amanuenſes accipit omnes, qui domino in urbe ad manum eſſent, quæ vocabuli notio tunc pene vulgaris fuit. HEIN.

AMARE adv. ab amarus. Non amare hoc jus tractandum *l.* 28. *D. de don. int. vir. & ux.* Non amare ab eo exigendum *l.* 18. *pr. D. de ædil. edict.*

AMARUM. Ne quid amarum in creditoribus conſequamur *l.* 2. *C. de præt. pign.*

AMATOR accipitur in malam partem in *l.* 1. §. *ult. D. de ſerv. corr.* Quo ſenſu Plaut. non modo hoc vocabulo uſus eſt in *Aſin. extr.* Surge AMATOR, dominum. Sed & deminutivum *Amatorculus* finxit in *Pœnulo Act.* 1. *ſcen.* 2. *v.* 17. Donatus *in Terent. Andr. Act.* 1. *ſcen.* 1. *v.* 49. differentiam AMATORIS & *amantis* ita expreſſit: AMATOR fingere poteſt: Amans vere amat. HEIN.

AMATORIUM poculum in *l.* 38. §. 5. *D. de pœn.* amatorium medicamentum apud Suet. *in Calig. c.* 1. AMATORIUM abſolute dixit. Quinctilian. *Inſt. lib.* 7. *c.* 3. *&* 8. *& lib.* 27. *c.* 8. Huic contraria *odii potio* fingitur ab ipſo *Declam.* 14. De eo vid. Conſtantin. Harmenop. *lib. ult. c.* 10. §. 8. Suid. *in verb.* μαγεια, γοητεια, & φαρμακεια.

AMBAGES ambiguitatibus opponuntur in *l. ult.* §. 5. *C. de furt.* ſunt circuitus ſermonis. Cauſſa non multis ambagibus innodata *l.* 14. §. 1. *C. de compens.*

AMBEDERE eſt circumedere: Ambedit agrum flumen *l.* 38. *D. de adquir. rer. dom.* ubi Vulgata *abolevit* habet. Tacit. *annal.* 15. 5. 4. Vis locuſtarum ambederat quidquid herbidum, aut frondoſum. Plaut. Uxoris ſuæ dotem ambedit. Eadem forma autem ambedere, ac ambire, quaſi circumire. Vid. Ambitus.

AMBIGERE de proprietate domus *l.* 19. *C. de rei vind.* de finibus Ter. in *Heaut.* 3. 1. id eſt, contendere, diſceptare. Non ambigitur *l.* 1. *C. de condict. indeb.* id eſt, non dubitatur.

AMBIGUUM anceps, dubium, æquivocum, ut in *l.* 66. *D. de judic.* In AMBIGUO *l.* 16. *D. ad SC. Trebell.* AMBIGUE loqui *l.* 125. *D. de verb. ſignif.* Add. *l.* 7. *D. de ſupell. leg. l.* 3. *D. de reb. dub.*

AMBITIO, gratiam aucupandi ſtudium. Sic ſortiri eos oportebit, ne aliquam ambitionis, vel gratiæ ſuſpicionem prætor ſubeat *l.* 24. §. 27. *D. de fideic. libert.*

Ambitio pro prenſatione, & aſſiduitate *l.* 3. *C. de exſequut. rei jud. l.* 3. *C. ſi tut. vel. cur. falſ. alleg. l.* 1. §. 4. *D. de poſtul.* Græci προς χαριν dicunt. Vid. Labb. *obſ. & emend. in ſynops. Baſil. p.* 171.

AMBITIOSA decreta, per ambitionem vel gratiam expreſſa *l. ult. C. de decret. decur.* AMBI-

BITIOSA diligentia, id eſt, adfectata *l.* 33. *pr. D. de uſur.* AMBITIOSE triſtis, id eſt cum adfectatione Martial. *præf. lib.* 1. *epigr.* AMBITIOSÆ pulchritudinis ſcortum, Juſtin. *hiſt. lib.* 30. *c.* 3.

AMBITIOSE, id eſt gratioſe, favorabiliter *l.* 65. §. 2. *D. ad SC. Trebell. l.* 12. *C. de tranſact.*

AMBITUS, ut Varr. *lib.* 4. *de ling. lat.* ſcribit, iter eſt, quod circumeundo teritur. Nam ambitus circuitus eſt. Atque ita adpellatum in XII. Tab. ſpatium illud, quod inter vicinas ædes intercedere neceſſe erat.

Ambitus honorum dicitur, quod candidati circumire populum, & prenſare ſolebant, cujus reprimendi cauſſa lata lex julia eſt *tit. D. ad L. jul. de ambit.* Vid. JULIA lex *de ambitu.*

AMBO. Si ambo deceſſerint *l.* 32. §. 14. *D. de don. int. vir. & ux.*

AMBULARE, aliud eſt, quam ire. Nam qui ſpatia fecit, & in veſtigia ſua reflectit, ambulat. It vero, qui porro & ulterius pergit. Quapropter & in itineris definitione hæc verba ſeparantur *l.* 1. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Alias AMBULARE idem eſt, ac ire, ut apud Plaut. Curcul. 5. 2. *Ambula in jus.* M. *Non eo.*

Ambulare metaphorice de his, quæ in jure conſiſtunt, uſurpantur, & ambulare dicitur, quidquid per multos tranſit. Sic ambulare dicitur actio *l.* 7. §. 1. *D. de capit. minut.* poſſeſſio per multos *l.* 25. §. 8. *D. de hered. pet.* emtio *l.* 15. *D. de minor.* obligatio *l.* 7. *D. de cap. minut.* ſtipulatio *l.* 25. §. 2. *D. de uſufr.*

Ambulare æquis paſſibus dicuntur, quæ ejuſdem juris ſunt *l.* 20. *v. ſimplices C. de don. ant. nupt.* AMBULAT hereditas per legitimum tramitem, id eſt, ad heredes legitimos devolvitur *l.* 7. §. 9. *C. de curat. furioſ.* HEIN.

AMBULARIS, E. AMBULARIS curſus, quem plane tollit Leo Imp. *l.* 22. *C. de curſ. publ.* nihil aliud videtur, quam onus equorum poſſeſſoribus incumbens, ut ſuo quiſque ordine tranſvehendos homines curaret. Sed Cujacio *ad d. l.* 22. magis placet librorum quorumdam ſcriptura, in quibus vocatur curſus *clabularis*, id eſt curſus vehiculorum, quod vid. infra in Clabularis. HEIN.

AMBULATORIA porticus eſt porticus deambulationibus deſtinata *l.* 8. §. 1. *D. ſi ſerv. vind.*

AMBULATORIUM, quod per plures tranſit. Sic AMBULATORIA actio *l. ult. C. de furt.* Vel quod ſubinde mutatur, ut AMBULATORIA conditio *l.* 34. *pr. D. de ſtatu lib.* poteſtas legis *l.* 10. *D. de fund. dot.* voluntas teſtatoris *l.* 4. *D. de adim. leg.*

AMETHYSTI in *l.* 19. §. 17. *D. de aur. arg. leg.* gemmæ ſunt purpureæ, permixto violaceo colore, leniter quaſdam flammulas fundentes. Cauſa autem nominis hujus eſt, quod ſit in purpura illarum quiddam non ex toto igneum, ſed vini coloris habens, ut Plin. *lib.* 37. *c.* 9. & Iſidor. *lib.* 4. *etym. c.* 10.

AMICA per ευφημισμον dicebatur, quæ cum eo, cui uxor non eſſet, corpus miſcebat, paulo honeſtiore vocabulo dicta concubina *l.* 144. *D. de verb. ſignif.* Titiæ, amicæ meæ, cum qua ſine mendacio vixi, auri pondo quinque dari volo: eſt legendi formula in *l.* 35. *pr. D. de aur. arg. leg.* Idem vocabulum ſimili ευφημισμῳ aliquando pro meretrice accipi, obſervavit Voſſ. *Inſt. orat. lib.* 4. *c.* 10.

AMI-

Amicabilis tranſactio *l. ult. §. ult. C. de legit. hered.*

Amicalis affectio *l.* 10. §. 7. *D. mand.*

Amicire. Veſtimenta induendi, præcingendi, *amiciendi*, inſternendi, injiciendi, incubandive cauſſa parata ſunt *l.* 23. §. 1. *D. de* aur. arg. leg.

Amicitia paterna aliquid amplius eſt, quam benevolentia in *l.* 44. *D.* de negot. geſt. Unde & Ariſtot. inter *ευνοιαν, και φιλιαν* diſtinguit. Cujac. *in l.* 213. *fin. D. de verb. ſignif.*

Amicos adpellare debemus non levi notitia conjunctos, ſed quibus fuerint jura cum patrefamilias honeſtis familiaritatis quæſita rationibus *l.* 223. *D. de verb. ſignif.* Ex amicis facile fieri poſſunt inimici *l.* 4. *D. de teſtam. tut.*

Amicos ab Imperatoribus in reſcriptis vocatos legimus non tantum præfectum Urbi, ut in *l. ult. D. de offic. præf. vigil.* ſed & præfectos annonæ *l.* 4. *C. de inutil. ſtipul.* proconſules *l.* 1. *C. Hermog. ex delict. defunct.* correctores *l.* 4. *C. de jur. & fact. ign.* præfectos auguſtales Ægypti, Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 23. præfectos prætorio *l.* 1. *C. de ſentent. paſſ.* immo & juriſconſultos *l.* 17. *D. de jur. patron.* Erant nimirum amici Cæſarum eorumdem adminiſtri primarii, & interioris admiſſionis conſiliarii *l.* 1. §. 3. *D. de adpell. l.* 1. *C. ſi manc. ita veniet.* etiam ſi non ſemper in comitatu, & contubernio principum eſſent. Unde lucem capiunt verba judæorum ad Pilatum: *Si hunc abſolvas, non es amicus Cæſaris, Joan.* 19. *v.* 12. Plura de amicis Cæſar. eorumque diverſis ordinibus, (erunt enim primæ vel ſecundæ, vel tertiæ admiſſionis, vel loci) nec non de *libertis* Auguſt. qui in marmoribus vocantur *a cura amicorum*, erudite diſſeruit Glaud. Salmas. *Script. Hiſt. Aug. p.*47. *ſeq. & p.* 307. *ſeq.* Hein.

Amineum, cujus mentio fit *l. ult. D. de trit. vin. ol.* idem quod poſtea falernum, itemque Cæcubum dictum, ceu obſervat Macrob. *Saturn. lib.* 3. *c. ult.* Nam ut Aminea regio eſt vitifera Campaniæ, ita Cæcubum eſt oppidum campaniæ vino nobile. Unde neſcio, an ſit ſuffragandum Servio, qui ad illa Virgilii *Georg.* 2. *v.* 97. *Sunt & Amineæ vites, firmiſſima vina*, hoc vinum *Amineum*, quaſi ſine minio, vel rubore, dictum eſſe contendit Plin. *lib.* 54. Principatus inquit datur Aminæis propter firmitatem, ſenio quoque proficientem. Hein.

Amissio animæ pro ſupplicio extremo §. 11. *Inſt. de publ. judic.* civitatis pro exilio *l.* 2. *pr. l.* 5. *pr. D. de capit. minut.* ordinis Paul. *Sent.* 5. 4. 11.

Amita eſt ſoror patris *l.* 10. §. 14. *D. de grad. & adfin.* Amita magna eſt avi paterni ſoror *d. l.* 10. §. 14. Amita major eſt proavi ſoror, patris vel matris amita magna, & ut Feſtus *lib.* 11. ſcribit, avi & aviæ amita, quæ & *proamita* adpellatur *l.* 1. §. *ult. l. ult.* §. 7. *D. de grad. & adfin.* Amita maxima, abavi ſoror, patris vel matris amita major *d. l. ult.* §. 6. quæ & *abamita* dicitur in *l.* 3. *l. ult.* §. 7. *eod. tit.* Atavi vero ſoror proprio nomine caret *d. l. ult.* §. 7.

Amitini & Amitinæ, qui, quæve ex fratre vel ſorore propagantur *l.* 10. §. 14. *D. eod. tit. l.* 5. *C. commun. de ſucceſſ.* &, ut Nonius definit, fratrum maris, & feminæ filii, vel ut Paull. *ſent. lib.* 4. *tit.* 11. §. 4. amitæ filius, filia. Poſſunt tamen & hi confuſis appellationibus in-

inter ſe conſobrini appellari. Donat. *in Ter.* Cum de fratre natus eſt alter, & alter ex ſorore, conſobrini, cum ex fratribus patrueles. Ac Cic. *pro Lig. c.* 4. Ne cum hoc C. Broccho avunculo ſuo, ne cum ejus filio conſobrino ſuo.

AMITTERE rem videtur, qui adverſus nullum ejus perſequendæ actionem habet *l.* 14. *in fin. D. de verb. ſignif.* Contra amittere rem non videntur, quorum ea propria non fuit *l.* 83. *D. de reg. jur.* non ea tamen minus periculo eorum AMITTI poteſt. In damnis autem ex lege Aquilia æſtimandis AMISISSE dicimur, quod aut conſequi potuimus, aut erogare cogimur *l.* 33. *in fin. D. ad leg. aquil.* In edicto vero vi bonorum raptorum AMISSA dicuntur ea, quæ corrupta alicui relinquuntur, ſciſſa fortaſſis, vel fracta *l.* 4. §. 9. *D. de vi bon. rapt.* Alibi traditur, AMISSUM non intelligi, quod alteri ablatum non eſt *l.* 20. *D. ex quib. cauſ. maj.*

Amittere dicimur actionem *l.* 46. §. 5. *D. de furt.* beneficium *l.* 13. §. 2. *D. de nov. op. nunc.* bonorum poſſeſſionem *l.* 3. §. 6. *D. de bonor. poſſ. cont. tab.* civitatem *l.* 1. §. 3. *D. de legat.* 3. cuſtodiam *l.* 12. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* dignitatem *l.* 27. *D. de rit. nupt.* dominium *l.* 1. §. 5. *D. ſi is qui teſt. lib.* & alia quævis *ſparſim*. Sed & res inanimata amittere quid dicitur. Sic ager propria forma AMISSA in *l.* 7. §. 5. *D. de adquir. rer. dom.*

AMITTI vero aliquid ſolet bello *l.* 19. *D. de capt. & poſtl.* caſu *l.* 7. *D. de edend.* culpa *l.* 29. §. 1. *D. de evict.* furto *l.* 1. *D. de diſtr. pign.* incendio *l.* 44. *D. de adquir. rer. dom.* non utendo *l.* 2. *D. de via publ.* repudiatione *l.* 13. *pr. D. de adquir. vel omitt. hered.* ſponte *l.* 29. §. 1. *D. de evict.*

Singularis eſt verbi AMITTERÉ notio tranſitiva, ut idem ſit facere, ut res amittatur, vel perimere rem *l.* 6. *l.* 7. *D. de capit. minut.* Et ita fortaſſis accipiendum eſt hoc verbum in *l.* 15. §. 7. *D. de uſufr.* Vid. Bynkersh. *obſ.* 1. 11. *p.* 36. HEIN.

AMNIS rapidus *l.* 1. *C. de alluvion.*

AMOENÆ deambulationes *l.* 13. §. 4. *D. de uſufr.* AMOENIOR proſpectus *l.* 15. §. *ult. D. de ſervit.*

AMOENITAS locorum *l.* 7. *C. de bon. proſcript.* AMOENITATIS cauſſa intereſſe *l.* 16. §. 1. *D. quod vi aut clam. ubi Cujat. in Paullo p.* 879.

AMOMUM, cujus mentio eſt in *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* Viri docti obſervarunt nobis hodie ignotum eſſe, veluti Guid. Panciroll. *de reb. depend. tit.* 11. *p.* 30. Ab aliis enim pro cinamomo uſurpatum eſſe, ab aliis pro pede columbino, ab aliis pro aliis herbis, & aromatibus. Id vero eo minus mirandum, quo luculentius oſtendit Salmas. in *Exercit. Plinian. Tom.* 1. *p.* 401. omne aroma ſincerum, atque inculpatum veteribus dictum eſſe αμωμον, adeo ut & tus αμωμον λιβανον, vel αμωμον ſimpliciter diceretur. HEIN.

AMOTIO ordinis, pro ab ordine *l.* 43. *D. de injur.*

AMOVERE aliud eſt, quam rapere. Nam amoveri aliquid & ſine vi poteſt: rapi autem ſine vi non poteſt *l.* 3. §. 5. *D. de incend. ruin. naufr.* Ceterum amovere eſt contrectare, & furto ſubtrahere, ſurripereque *l.* 2. *D. ad leg. Corn. de fals. l.* 3. §. 6. *D. de tab. exhib.* Et tamen levius, & mitius eſt AMOVENDI, quam furandi verbum. Et quod

quod ſui heredes, ſervi, uxores intercipiendi animo celaverint, interverterint, conſumſerint, ejus rei non furtum feciſſe eos, ſed amoviſſe dicimus, lenitate vocabuli rei turpitudinem mitigantes *l.* 71. §. 3. *ſequ. D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 59. §. 1. *D. de manum. teſtam. l.* 6. *C. de compenſ.* Hinc Amotarum rerum actio inter conjuges prodita earum rerum nomine, quas divortii conſilio alteruter ſurripuit. *tit. D. de act. rer. amot.* Hæc autem actio condictionis furtivæ vicem ſuſtinet, turpitudine, & atrocitate facti verbi lenitate temperata.

Amovere pro loco movere, ut amovere terminos Paull. *ſent.* 1. 16. 1. *junct. l.* 2. *D. de term. mot.*

Amovere a decurionatu *l.* 11. *D. de decur.* Amoveri denique dicitur dilatio *l.* 5. *C. de relig. & ſumt. fun.* filius l. 12. §. ult. D. *de bon. poſſeſ. contr. tab.* obſcuritas *l.* 2. §. *ult. D. fin. regund.* præſcriptio *l.* 3. *C. de veſtit.* ſuſpicio *l.* 27. *D. de cond. inſtit.* id eſt, ſummoveri.

Amphitapa in *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. leg.* ſunt veſtimenta utrinque villoſa. Nam ut ait Heſychius χιτων εκατερωθεν εχων μαλλας, id eſt, Veſtis utrimque villos habens, quod idem Nonius tradit. Varro *in Manio*: Alterum bene acceptum dormire ſuper amphitapa bene molli. Pollux *Onomaſt.* X. *ſegm.* 38. αμφιταπητας adpellat, & ſic definit, Αμφιταπητες οι εξ εκατερυ δασεις ταπητες δε οι εκ θατερυ. Amphitapetes ſunt ex utraque parte villoſi, tapetes ex una tantum. Suidas: Αμφιταποι, ταπητες αμφιμαλλοι. Amphitapi, tapetes utrinque villoſi. Lucillii verſus a viris doctis ita legitur *lib.* 1. *Satyr.* Pſilæ, atque amphitapæ villis ingentibus molles. ubi ψιλη, μαλλων δαπης, *tapes villis nudus, ſive glaber*, quum amphitapa ſit utrinque villoſa. Idem Lucillius apud Nonium: Pluma, atque amphitapæ, atque aliud quid deliciarum.

Amphitheatrum *l.* 3. *D. de oper. publ.* eſt locus ludis gladiatoriis, & venationibus deſtinatus, figuram pene ovi referens, unde & amphitheatri nomen tulit, quaſi qui ex duobus theatris compoſitus eſt. Iſidor. *etymol.* 18. 52. De eo erudite ſcripſit Lipſius, qui & totum amphitheatrum, & ſingulas ejus partes æri inciſas exhibuit. Hein.

Amphòra, vinarium vas *l.* 206. *D. de verb. ſignif. l.* 35. §. 5. *D. de contrah. emt.* Amphora autem, ut Columella lib. 20. c. 12. ſcribit, duas urnas, ut vero Voluſius Mæcianus in libro *de aſſe*, & Feſtus *lib.* 15. octo & quadraginta ſextarios capiebat, quam & Latini *quadrantal*, iiſdem auctoribus, adpellarunt. Ex doliis autem in amphoras, & cados vina diffundebant, ut in his eſſent, donec uſus cauſſa promerentur.

Amphorarium vinum in *l. ult. pr. D. de tritic. vin. ol.* quod in amphoras diffuſum eſt *l.* 6. *D. eod. tit.* ad differentiam vini doliarii.

Αμφοτεροπλοια δανεισμα dicebantur, qui pecuniam trajectitiam credebant ſub uſuris nauticis ob periculum non modo in itu, ſed & in reditu navis ſuſceptum. His opponebantur ετεροπλοια, ubi quis ex portu uno in alterum periculum ſuſcipiebat, non vero in reditum. Prioris exemplum eſt in *l.* 122. §. 1. *D. de verb. oblig.* poſterioris in *l.* 3. *C. de naut. fœn.* Vid. Franc. Stympan. *jur. maritim. & naut. part.* 4. *c.* 2. *n.* 33. *ſequ.*

Amplecti bonorum poſſeſſionem *l.* 7. *C. qui admit.* here-

reditatem *l.* 41. *D. de bon. libert.* bonam fidem *l.* 1. *C. ſi maj. fact.* judicium defuncti *l.* 11. *D. de inoff. teſt.* fideicommiſſum *l.* 28. §. 12. *D. de liberat. leg.* jus ſucceſſionis *l.* 2. *C. ſi omiſſ. ſit.* legatum *l.* 5. *pr. D. de legat.* 2. optionem *l.* 28. *pr. D. de verb. ſignif.* voluntatem parentis *l.* 23. *C. de fideic.* id eſt agnoſcere, adprobare, ſequi.

Amplecti terram radicibus terra dicitur in *l.* 11. *C. de rei vind.*

AMPLEXARI pro amplecti dixerunt Impp. in *l.* 3. *C. Theod. de præd. navic.*

AMPLIARE, augere *l.* 7. §. *ult. D. de uſufr.* & ſparſim. AMPLIARI dignitatibus *l.* 12. *D. de legat.* Ampliandi voce utitur & Arnobius *lib.* 1. *adverſ. gent.* ubi lenociniis ampliare.

AMPLIATIO, vocabulum judiciale, quo judicium ob cauſſæ obſcuritatem differendum eſſe decernebant, Aſcon. *in Verr.* 1. *de pretura urbana:* Ampliandi ſignum N, L. dabant, quo ſignificabant, non liquere: unde ampliatio naſcebatur. Immo non ſolum N. L. ſed & *amplius* pronunciabant Cic. *in Bruto. c.* 22. *in Verr.* 1. 23. Plura de his formulis dedit Briſſon. in *formul. v.* 214. *p.* 454. Et eo pertinet *l.* 36. *D. de re jud.* ubi unus ex pluribus judicibus juraſſe dicitur, ſibi de cauſſa liberali cognoſcenti *non liquere*. HEIN.

AMPLIOR aquæ modus *l.* 1. §. 15. *D. de aqu. quotid.* id eſt major; ita paſſim. AMPLIORES fines *l.* 2. §. 6. *D. pro emt.* uſuræ *l.* 8. *C. de uſufr.* AMPLIUS pretium *l.* 77. §. 5. *D. de legat.* 2.

AMPLIORES pro plures in *l.* 65. *pr. D. de legat.* 2.

AMPLISSIMUS ordo, id eſt Senatus *l.* 2. §. 1. *l.* 30. *pr. D. ad SC. Vellei.* & ſparſim. Itaque Senatus conſulta Ampliſſimi ordinis decreta, conſultaque vocantur *l.* 2. *pr.* & §. 1. *D. de his, quæ ut indign.*

AMPLISSIMORUM titulo conſules honorantur *l.* 50. *D. de cond. & dem.*

AMPLISSIMAM etiam poteſtatem, & AMPLISSIMOS judices in conſtitutionibus legimus *l.* 26. *C. de adpell. l.* 3. *C. quand. prov. non eſt*, quo elogio præfecti prætorio ornantur in *l. ult.* §. *pen. C. de temp. adpell.* quorum & præfectorum urbi ampliſſima ſedes dicitur *in l.* 2. & 6. *pr. C. de advoc. diverſ. judic.* item ampliſſima præfectura *in Novel. Theod. de poſtul.* ampliſſimum præfecturæ judicium *l.* 1. *C. de ſent. præf.*

AMPLIUS pro magis *in Conſtit. Juſtin. de rat. & method. jur. doc.*

Amplius ſolutum, id eſt plus *l.* 102. §. *ult. D. de ſolut.* AMPLIUS quam ſemel *l.* 3. §. 13. *D. de hom. lib. exhib.*

Vocabulum AMPLIUS ad eum quoque pertinet, cui nihil debetur *l.* 82. *D. de verb. ſignif.* quacum jungenda *l.* 15. *D. rem. rat. hab.*

Amplius non peti, cautio fuit veteribus uſitata *l.* 2. *D. ut legat. non cav. l.* 14. 15. 23. *D. rem. rat. hab.* Stipulatio autem plerumque ita plene concipiebatur: Non petiturum eum, cujus de ea re actio, petitio, perſecutio eſſet, & ratum habituros omnes, ad quos ea res pertineret *d. l.* 23. *D. rat. rem hab.* AMPLIUS autem peti, ut accipiendum ſit, docet *l.* 15. *D. rat. rem. hab.* Verba enim hæc ita accipimus, ſi judicio petitum ſit, ſi in jus autem vocaverit duntaxat, & ſatis judicio ſiſtendi cauſſa acceperit, ſtipulatio non committitur. Sed de tota iſta cautione ex inſtituto egit Briſſon. *l.* 6. *form. c.* 88. & 184. *p.* 499. & *p.* 548.

Am-

Google

Amplius pronunciare dicebantur prætores, quæſitores, judices gravitate rei commoti, quum eo, quod ſibi de cauſſa non liqueret, judicium proferebant. Donatus ad illud Terent. *Eunuch.* 4. 3. *v.* 39. *liquet mihi dejerare.* Liquet, ait, verbum eſt juris, quo utebantur judices, quum *amplius* pronunciabant gravitate cauſſæ moti. Hinc ampliatam cauſſam in Cic. *pro Cæcin.* c. 10. & *in Verr.* 3. *c.* 9. Liv. *lib.* 43. *c.* 2. Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 1. & 16. Seneca, aliiſque auctoribus crebro legimus. Ut plenius *lib.* 5. *de form.* c. 214. *p.* 454. comprobavit Briſſon.

Hæc adjectio HOC AMPLIUS, quam vim habeat, declarat Africanus in *l.* 108. §. 7. & 8. *D. de legat.* 1. & ea ſuperiora repeti, ait Pompon. in *l.* 54. *D. de legat.* 3. Exempla peti poſſunt ex *l.* 77. *pr. D. de cond. & dem. l.* 27. *pr. l.* 33. *l.* 34. *l.* 67. *D. de legat.* 3. *l.* 18. §. 3. *D.* de alim. & cibar. leg.

Formulam, niſi quod in his amplius ſit, exponit Cujac. in *Africano tract.* 8. *ad l.* 61. §. 2. D. de furt.

AMPLUS, magnus *l.* 15. *D. de damn. infect.* AMPLA domus *l.* 15. *D. de damn. infect.* legata *l.* 48. *D. de donat. int. vir. & ux.*

AMPUTATUM jus proprietatis *l.* 13. *C. de pœn.* id eſt detractum.

AMURCA eſt quidem fæx olei, teſte Plin. *hiſt. nat.* 15. 6. Cum vero non conſtet id genus inter eſculenta fuiſſe, plerique pro *amurca* in *l.* 3. §. 1. *D. de penu leg.* reſcribendum cenſent *muria.* de qua vide ſuo loco HEIN.

AN pro vel in *l.* 83. *D. de adquir. vel omitt. hered.* juxta Briſſonium. At ibi *eam* legi poteſt. Immo una littera mutata reſcribere licet am, quo veteres uſi pro *eam*, veluti Lucretius *lib.* 3. *v.* 445. ubi in veteribus codicibus legitur: Corpore qui noſtro rarus magis am cohibeſſet. Maxime tamen placet divinatio Auſonii Popmæ *de uſu antiqu. loquut. lib.* 1. *c.* 5. Ulpianus inquit *lib.* 18. *ad legem Juliam & Papiam: Si totam* AM *partem*, quo tamen loco *ſuſpicor illud* AM *negligentia librarii repetitum* ex poſtrema ſyllaba præcedentis dictionis. HEIN. Vid. Cujac. 3. *obſ.* 7. & *ad l.* 31. *D. de uſurp.* & 3. *obſ.* 38. Alias AN pro *vel* poni cernimus in *l.* 128. *C. Theod. de decur.* Nullum gravi pulſatione Tribunus Dux ille, AN Comes ſit, curialem principalem contingat. In *C. Juſt.* legitur: *Dux ille, aut Comes ſit*, Sed illud eleganter dictum, cujus exempla multa: unum hoc e multis. Mamertinus *Panegyr. Julian. c.* 24. Duo AN tria ferme e vetere memoria amicorum paria proferuntur. Sed hic alii legunt *aut tria.* Virgil. 1. *v.* 333. AN *Phœbi ſoror.* Ibi Servius adnotat, antique dictum AN pro *ſive.* Valentiniani *Novella* 3. *homicidio caſu, an voluntate facto.* Symmach. *lib.* 9 *ep.* 41. Fando AN lectione. Et *lib.* 8. *epiſt.* 51. Cervorum AN aprorum. Vid. plura apud Juretum *in lib. Symmach.* 9. *epiſt.* 41.

ANABAPTISMUS, piaculare crimen, & ultimo ſupplicio expiandum *l.* 2. *C. ne ſanct. baptiſm. iteret.*

ANACHORETÆ, uti Juſtinianus in *Nov.* 5. *c.* 3. definit, ſunt, qui ex monachis in contemplatione, & perfectione degentes vitam remotam habent in hoſpitio, quos vocare anachoretas, id eſt, diſcedentes, & heſychaſtas, id eſt quieſcentes conſueverunt. Differunt autem Anachoretæ ab Eremitis, hi quippe ſta-

tim

tim ſuo arbitrio, non factis prius in monaſterio ſtipendiis, nec ex abbatis alicujus ſententia, in eremum ſecedebant, illi vero non niſi abbatis licentia, nec ante annum trigeſimum in monaſterio exactum ſeceſſum faciebant, quem quidem habebant in cellis, quæ eis intra ipſius monaſterii ſepta exſtruebantur. Sulpic. Sev. *de monach. orient. Dial.* 2. Iſidor. *de off. eccleſ. lib.* 2. *c.* 15. Synod. Agath. *can.* 38. Hein.

Anademata in *l.* 26. *D. de aur. arg. leg.* ſunt redimicula, quæ apud veteres erant inter ornamenta capitis. Vetus Gloſſarium: Redimicula *αναδεματα* & *καθετηρες αναδεσμην* Suidas *μιτραν κεφαλης* interpretatur. Merito retinenda lectio Florentina anademata, pro quo Alciato placuit *anadeſmata:* quod vocabulum nequidem Græcum eſt. Vid. Ferrand. adducens *Explicat. lib.* 1. *p.* 543. *Tomo II. Theſaur. jur. civ.* Hein.

Αναγραφη, deſcriptum, inventarium. Anagraphin inſtrumentorum facere in *l.* 15. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* idem eſt, ac deſcriptum facere inſtrumentorum, vel eorum indicem, vel repertorium conficere.

Ανακρισις, indagatio, examinatio *leg.* 6. §. 1. *D. de cuſtod. & exhibit. reor.* Ea autem fit, quum Prætor reos ad ſe cum elogiis, & notoriis miſſos ab Irenarchis examinat, & quaſi recenſet, veritatemque requirit, ut loquitur *l.* 14. *C. de accuſ.* Sic *in Act. Apoſtol.* c. 25. v. 26. Feſtus de Paullo, qui ex vinculis cauſſam dicebat, ita loquitur: Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te, Rex Agrippa, ut (*ανακρισεως γενομενης*) *inquiſitione facta*, habeam, quod ſcribam. Dio in M. *Antonino Philoſopho lib.* 71. *p.* 804. *τας τε πιστεις, και τας ανακρισεις μακροτερον εποιειτο, πανταχοθεν το δικαιον ακριβων.* In probationibus cognoſcendis, examinibuſque reorum longior erat, ut undecumque jus inveſtigaret: Alios hujus verbi teſtes dabit Budæus in Comment. ling. Græcæ *p.* 132. quibus addo Iſæum *περι του φιλοκτημονος κληρου*, & *περι του κληρου του Αρισαρχου*.

Anaphora, figura, qua a grammaticis excuſantur orationes, in quibus relationes alio referuntur, quam ſupra ſcriptum eſt. Et ecce: Exemplo græci ſermonis, apud *quos* omnes arborum ſpecies &c. *l.* 236. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Mater & liberti, ex quibus *illi* damno, hi pœna plectuntur *l.* 2. *D. qui pet. tut.* vel a græco ſermone, *qui φωρας* adpellant fures. Multa dicuntur in jure *αναφορικως*, inquit Julianus in *l.* 8. *pr. D. de ſuis & legit. hered.* Vid. Ant. Auguſtin. *Emend. lib.* 4. *c.* 4. & Alciat. *de Verb. ſignif. lib.* 4. *n.* 14. Hein.

Αναρθρος φωνη, vox inarticulata *l.* 7. §. 2. *D. de ſuppellect. legat.*

Anathema in *c. debet* 106. *Cauſ.* 11. *quæſt.* 3. idem eſt ac excommunicatio. Alias anathema dicitur ipſe ſeparatus, excommunicatus. D. Hieronymus nos docet, Anathema verbum eſſe proprium Judæis, quo extremam deteſtationem ſignificare ſolent. At ex uſu ſcripturæ, & eccleſiaſtico eſt præciſio a corpore Chriſti, vel ſeparatio a Deo. Et fieri anathema eſt præſcindi ab eodem. Quæ auctoribus Eccleſiæ, hoc eſt ſummis ejus hierarchis, rectoribus, & paſtoribus in contumaces, & ſuis juſſionibus, ac moderationibus in rebelles competit. Auth. *de eccl. tit. in princ.*

Anatocismus, uſuræ uſurarum regulariter prohibitæ *leg. ult. Cod. de uſur. rei jud. l.* 26. §. 1. *D. de condict. indeb.*

deb. Exceptio eſt in *l.*58. §. *ult. D. de admin. & perie. tut.*

Anceps perjurium ſubire *l.* 4. *pr. D. de in lit. jur.* Anceps autem eſt aliquid, ſeu aliquis huc & illuc fluctuans, & dubius, in quam partem declinet ſecundum Iſidor. *lib.*10. *etymol.*

Ancilla. Paul. ſent. lib. 3. tit. 6. §. 69. *Servis legatis* Ancillæ *quoque debentur, non autem ſervi legatis ancillis. Sed ancillarum adpellatione tam virgines* (continentur) *quam ſervorum* (adpellatione) *pueri continentur, his ſcilicet exceptis, quæ fiduciæ datæ ſunt.* Add. *l.*81. *D. de legat.*3.

Ancillaris veſtis in *l.* 15. §. 15. *D. de injur.* eſt tunica brevior ad medium crus pertingens nulla adſuta inſtita, nec toga injecta, quo ipſo a meretricibus diſtinguebantur.

Ancones in *l.* 13. *pr. D. de inſtr. & inſtr.* dicuntur vaſa in cubitum flexa, & anguſos habentia, juxta Turneb. *adverſ.* 18. 23. Alias Ancones apud Vitruv. *lib.*10. *c.*13. ſunt in cubitum flexi e ferro ſtipites, vel ſtili, vel regulæ, quorum in machinis hydraulicis uſus erat. De iis quoque Turneb. *adverſ.* 2. 22. Et ſane ab horum figura vaſis illis potoriis nomen hæſiſſe, probabile eſt. Hein.

Anecloogistus tutor, qui ab onere reddendarum rationum immunis eſſe juſſus eſt a teſtatore *l.* 5. §. 7. *D. de admin. & perie. tut.* In Haloandrina *ανελογιςος*.

Ἀνεξέταςος, inexcuſſus in *l.*23. §. 2. *D. de pecul. leg.* ac proinde *aneclogiſtus*.

Anfractus flexum viæ ſignificat, verbumque erat XII. Tabular. *l.*8. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Varro *de ling. lat. lib.* 6. Anfractum eſt origine flexum duplici, dictum ab ambitu, & frangendo. Ab eo jubent leges viam in directo pedum octo eſſe, in anfracto ſexdecim, id eſt in flexu.

Angaria. Ita adpellitant provincialibus, militibuſque impoſitam onerum vehendorum, bajulandorumque neceſſitatem *l.* 10. §. 2. *l.* 11. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Nam ut Suidas *Tom.* 1. *p.*22. definit, *αγγαρειαν* Græci vocant *αναγκην οικουσιον, και εκ βιας γενομενην δουλειαν*, neceſſitatem invitis impoſitam, & miniſterium vi extortum. Quod fuiſſe patrimoniorum munus, poſſeſſionibuſve ſine patrimoniis indictum, tradit Arcadius in *l. ult.* §. 12. *D. de mun. & honor.* Angariarum, & parangariarum præſtatio inter vectigalia, quæ regalia dicuntur, recenſetur *lib. feud.* 2. *tit.* 56. Differentiam autem inter angarias, & parangarias vide apud Cujac. *in proœm. tit. C. de curſ. publ. angar. & parang.* Et definit ibi, quod ſit angaria, qua curſus eſt publicus, *parangaria* in obliquum, id eſt, alio verſum, & dicit utrumque onus a provincialibus exigi in tranſvectione armorum. Vide art. *parangariæ*.

Angariari dicuntur naves, quæ onerum vehendorum neceſſitate adſtringantur in *l. pen. D. de veteran.*

Angiportus, vel Angiportum, cujus meminit Ulpianus in *l.* 59. *D. de verb. ſignif.* eſt iter compendiarium in oppido, anguſta via, græcis *ςενωπος*, legitimum nempe ſpatium, duorum ſc. pedum cum ſemipede relictum inter inſulas, ſeu *portus*, quod verbum veteribus erat *domus*, ceu obſervatur infra in voce *portus*. Non ergo angiportus dictus a portu, quatenus ſignificat ſtationem navium, ceu ait Ulp. in *d. l.* 59. & Varro *lib.*

4. *de ling. lat.* Vide Menag. *Amœnit. jur. civ. c. 39. p. 261.*

ANGUILLARIUS lacus, id eſt, in quo anguillæ producuntur in *l. 69. D. de contrah. empt.* in qua Florentina habet ANGULARIUS quaſi angularis eadem forma, qua Gellius dicit Vulgarius pro vulgaris, & noſtri *peculiarius* pro *peculiaris* in *l. 54. §. ult. D. de doli except.* Priorem tamen lectionem magis probat Guid. Pancirol *Theſaur. var. lect.* 2. 38. qui ſimul obſervat, & anguillis abundare hunc lacum Sabatenen, de quo in dicta *l. 69.* Proculus loquitur; & ad jus littus hodie quoque exſtare oppidum *Anguillara*. Quum tamen Rutiliam Pollam totum iſtum lacum Sabatenen coëmiſſe vix probabile ſit: veterem & Florentinam ſcripturam ſervandam exiſtimat Bynkersh. *Obſ.* 6. 20. & partem illam a Rutilia emtam, vel diverticulum iſtud, quod ſibi illa ſuis numis comparaverit, a forma nomen angularii habuiſſe, cenſet. At forte & ipſa illa pars nomine totius lacus adpellari potuit *lacus Anguillarius*, quo ſignificabatur ſinus quidam, in quo ſoli venditori jus piſcandi erat.

ANGULUS loci *l. 1. §. 38. D. de vi, & vi arm.*

ANGUSTARE aditum *l. 19. §. 5. D. locat.*

ANGUSTIÆ locorum *l. 2. §. 7. D. teſtam. quemadm. aper.* temporis *l. 2. §. 8. D. ſi quis caution.* verborum *l. 6. C. de inſtit. & ſubſtit.*

ANGUSTUS legatarius, id eſt mediocris, & qui uſu parvæ partiunculæ domus contentus eſſe poſſit *l. 22. §. 1. D. de uſu.*

ANIANUS, vir ſpectabilis, & Alarici Gothorum Regis referendarius, vel ideo hic locum ſuum depoſcit, quod illi vulgò tribuitur collectio Codicis Alariciani ex Caio, Paullo, Codicibuſque Hermogeniano, & Theodoſiano compilati, & interpretatio pleriſque locis ſubjuncta. Sigebert. Gemblac. *de Eccleſ. ſcript.* c. 70: *Anianus vir ſpectabilis jubente Alarico rege volumen unum de legibus Theodoſii edidit, & monente Oruntio Epiſcopo librum Joannis Chryſoſtomi in Mattheum de græco in latinum tranſtulit.* At ex auctoritate, ſeu commonitorio Breviario iſti, ſeu Codici Alariciano præmiſſo patet, illud compoſitum eſſe juſſu Alarici Regis Tholoſani an. 506. ordinante illuſtri viro Goiarico Comite: Aniani autem nullas in eo opere partes fuiſſe, niſi quod auctoritati illi, ſeu conſtitutioni Alaricianæ tanquam referendarius ſubſcripſerit. ANIANUS *V. S. hunc codicem legum juris, ſecundum authenticum ſubſcriptum, & in theſauris editum ſubſcripſi & edidi ſub die 3. non. februarii anno 22. regnante Domino noſtro Alarico Rege, & præceptione Domini noſtri, glorioſiſſimi Regis Alarici, ordinante viro magnifico, & illuſtri Goiarico Comite*. Ubi verbum *edidi*, quod hic eſt promulgavi, vel recognovi, pleroſque videtur decepiſſe, ut Anianum totius operis auctorem, vel ἐγχειριστήν ſaltim fuiſſe, crederent, ac proinde, quidquid in illo peccatum eſſe animadverterent, id omne ab Aniani manu eſſe, dicerent. Vid. Oiſel. *not. ad Cai. inſtit. tit. de jur. nat. gent. & civ. & tit. de libert. ſerv. p. 1. & 4. 5. edit. Schulting.* adeoque *Anianiſmi* ex criticis non minus frequenter audiantur; quam *Tribonianiſmi*, vel emblemata Triboniani. Vid. Jac. Gothofr. *prolegom. C. Theod. c. 5. p. 192. ſequ.* HEIN.

ANIMÆ amiſſio, id eſt vitæ §. 3. *Inſt. de publ. judic.* Plaut. Amphitr. *l.* 1: 85. & Salluſt. in *bell. Catilin. c. 20.*

ANIMADVERSIO pro jure gladii in *l.* 1. §. *ult. D. de offic. ejus, cui mand. juriſd.* Alias eſt pœna ſive publica *l.* 7. §. 1. *D. de injur.* ut eſt ANIMADVERSIO capitis, ſeu capitalis *l.* 1. §. 18. *D. de orig. jur. l. un. D. de crim.* ſive alia, veluti privata *l. un. C. de emend. propinqu.* & civilis, ut pecuniaria *l.* 131. §. 1. *D. de verb. ſignif.* prætoria *l.* 15. §. 28. *D. de injur.*

Animadverſio etiam ſumitur pro cenſura Eccleſiaſtica *in C. fin. de except. in 6.*

ANIMADVERTERE, id eſt, punire *l.* 11. *l.* 13. *D. de offic. præſ.* ANIMADVERTERE facinoroſos homines *l.* 3. *D. de juriſd.* in libertinum *l.* 7. §. 1. *D. de bon. damn.* Animadverſorum corpora *l.* 1. *D. de cadav. punit.* ANIMADVERTI autem dicitur de omnibus ſuppliciis, & pœnis, ſi pœnæ genus adjicitur *l.* 11. §. *ult. l.* 12. *D. de pœn.* At ſi ſimpliciter ponitur hoc verbum, tunc ſignificat potiſſimum capite plecti, & quidem gladio, non ſecuri, telo, fuſte, laqueo *l.* 8. §. 1. *D. de pœn.* Hinc in *d. l.* 8. Scipio Gentilis *de juriſd.* 3. 2. pro *ut gladio in eum animadvertatur*, omiſſo *gladii* vocabulo, reſcribi jubet, *ut animadvertatur*, quam tamen emendationem minus neceſſariam putat Heineccius, quum ſæpe exprimere ſoleant boni auctores, quæ & non expreſſa ſubintelligerent. Additque ex eo intelligi, cur Papiniani percuſſorem, qui ſecuri fuerat uſus, increpans Caracalla dixerit: Gladio te exſequi oportuit meum juſſum, teſtibus Spartiano *in Caracalla c.* 4. & Xiphilino *lib.* 77. *p.* 872. Nam animadvertere in Papinianum juſſerat Imperator. Quare male ejus increpationis rationem ex ſupplicii iſtius ighominia reddunt alii. Vid. Ev. Otto *in Papiniano c.* 16. §. 8. *p.* 391. *ſequ.*

Animadvertere pro obſervare, intelligere. Sic non ANIMADVERTO *l.* 87. §. 1. *D. ad Leg. falcid.* Eſt etiam rem, ejuſque circumſtantias accurate expendere, & cauſſa cognita, quid æquum, ſtatuere: Et ita Prætor ſeſe ANIMADVERSURUM dicit *l.* 1. §. 1. *D. de minor.* Et ſic quoque animadvertere dicitur arbiter *l.* 28. *D. de probat.*

ANIMALES res, & quæ anima carent opponuntur *l.* 1. §. 1. *D. de rei vind.*

ANIMICIDAM ſeu ψυχόφθορον Apollinarem vocat Juſtinianus in *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 4. *C. de ſumm. Trinit.* quod divinitatem Chriſto loco animæ eſſe ſomniabat. Epiphan. *hæreſ.* 77. Auguſtin. *hæreſ.* 53. HEIN.

ANIMO poſſidet, qui adfectum poſſidendi habet, quique ea mente, & cogitatione eſt, ut poſſidere velit *l.* 3. §. 3. *D. de adquir. poſſeſ.* Contra animo poſſidere deſinit, qui adfectionem, & voluntatem poſſidendi dimittit *d. l.* 3. §. 6. Poſſeſſio facti, & animi eſſe dicitur *l.* 1. §. 15. *D. ſi is qui teſt.* quia ſcilicet factum naturale deſiderat, & animum poſſeſſoris.

Eodem ſenſu animum revertendi deſiiſſe habere dicuntur animalia, quæ ex conſuetudine abire, ac redire ſolent, quum conſuetudinem revertendi dimiſerunt *l.* 5. §. 5. *D. de adquir. rer. dom.*

Ex ANIMO accuſare, & colludere opponuntur in *l.* 3. *D. ad leg. jul. de adult.* Non ex animo, ſed extra *l.* 1. *C. ſi adverſ. del. l.* 3. *C. de adquir. poſſeſ. l.* 17. §. 1. *D. de ædilit. edict.*

ANIMOSUS homo, qui ædes ſuas ad ornatum urbis excitat *l.* 7. *C. Theod. de præd. navicul.* Eodem ſenſu Symmachus

lib. 5. *epiſt.* 59. de præparatoriis ad munus; Multum, inquit, rebus omnibus additurus, quas civium voluptati animoſo impendio præparamus.

A N N A L E tempus *l.* 2. §. 43. *D. ad SC. Tertull.* decretum *l.* 44. §. 4. *C. de Epiſc. & Cler.*

A N N A L I A legata, id eſt annua *l. ult. C. eod. tit.* interdicta *l.* 1. §. *ult. D. de interd.*

A N N A L I S actio, quæ intra annum datur, & anno finitur *l.* 1. §. 5. & §. *ult. D. quand. de pecul. act.* bonorum poſſeſſio *l.* 6. *D. ad SC. Tertull.* exceptio *tit. C. de ann. except.* reſciſſio *l.* 15. *C. de teſtam. manum.*

A N N A L E S ſunt acta judicialia, quæ per annos digeri ſolebant. Hinc A N N A L I B U S *necti*. Hac igitur lege ſancimus, ut appellatio litigantium intra tempus jure præſcriptum inſcripta nectatur annalibus, ut promiſſa relatio intra triginta dies legibus definitas ad ſacra ſcrinia deſtinetur *l.* 65. *C. Theod. de appellat.*

A N N A T Æ, quando in demortui Epiſcopi, aut Cœnobiarchæ locum novus ſubſtituitur ſucceſſor, is Pontifici fructus anni integri ejus beneficii, in quod ſucceſſit, ſolvere tenetur, quod vectigal annatam adpellant, quod unius & primi anni ſit.

A N N I C U L U S amittitur, qui extremo anni die moritur *l.* 132. *D. de verb. ſignif.* id eſt trecenteſimo ſexageſimo quinto die, quia annum civiliter non ad momenta temporum, ſed ad dies numeramus *l.* 6. *l.* 7. *D. de uſuc. l. pen. D. de div. temp. præſcr.* Et ita accipiendus anniculus apud Ulp. *reg.* tit. 3. §. 3. Ceterum verba illa legis 132. *de V. S.* pertinent ad legem Juliam & Papiam Poppeam, & quidem ad Caput de jure Quiritium ob liberos conſequendo. De eo enim Lege Julia & Papia cautum fuerat: Latinus, cui ex Latina filius, filiave natus, natave, & *anniculus anniculave* factus, factave erit, jura Quiritium conſequitur. Ita obſervat H E I N.

Ad agnos etiam, quippe quos anniculis minores eſſe oportet, hoc vocabulum refertur in *l.* 60. *pr. D. de legat.* 3.

A N N I V E R S A R I A conditio percipiendi reditus præſtanda, id eſt ſingulis annis *l.* 21. §. *ult. D. de ann. legat.*

A N N O N A pro pretio annonario. Minime æquum eſt, decuriones civibus ſuis frumentum vilius, quam annona exigit, vendere *l.* 3. *D. ad leg. jul. de ann. l.* 8. *D. ad municipal. l.* 5. *D. de adminiſtr. rer. ad civ. pertin.* Liv. 26. 19. Annona haud multum laxaverat. H E I N.

Annonæ nomine res omnes, quæ ad victum pertinent, complectimur *rubr. ad leg. jul. de annon.* Hinc annona æraria *l.* 34. 35. 36. *C. Theod. de erog. milit. annon.* civica *l.* 10. 11. *C. Theod. de ann. civ. & pan. grad.* expeditionis *l.* 4. *C. Theod. de exped. milit.* fiſcalis *l.* 11. *C. Theod. de re milit.* limitaneorum *l.* 10. *C. Theod. de ann. & trib.* militaris *l.* 33. *C. Theod. de erog. milit.* publica *l.* 1. *D. de leg. jul. de ann.* urbis *l.* 5. §. 3. *D. de jur. immun.* Annona autem ab anno, quaſi annua.

A N N O N A S in Conſtitutionibus accipimus τας σιτησεις, quæ militaribus palatinis officiis ex eorum, qui poſſeſſiones tenebant, collatione erogabantur *tot. tit. C. de annon. & tribut.* quæ & panes civiles dicuntur in *l. ult.* §. 2. *C. de jur. dot.* Hinc annonæ diviſio *l.* 1. §. 2. *D. de mun. & hon.* præbitio *l.* 11. *C. Theod. de*

de re milit. Adjuvare annónam, & ei ſervire *l.* 5. §.3. *D. de jur. immun.* Adſentare annonam, & vexare *l.* 6. *pr. D. de extraord. crim.*

Annonaria, abſolute *l.* 1. *C. Th. de domeſt.* Annonâria cauſſa, collatio, exactio, functio, neceſſitas, poteſtas, præfectura, præſtatio, res, ſpecies, itemque annonaria alimenta, compendia in legibus noſtris.

Annonarii præerant annonæ militari. Eorum fit mentio *l.* 3. *C. Th. de numerar.*

Annonaris cenſus, titulus *l.* 15. *C. de metall. & metallar. l.* 1. *C. de fid. & jur. haſt.*

Annonarius titulus *l.* 1. *C. de fid. inſtr.*

Annosus, ſenex *l.* 3. *C. de decurion.*

Annotatio, Vid. Adn.

Annotatores *l.* 13. *C. Th. de ſuſceptor.* erant rationibus obnoxii, qui ſcilicet inlatarum ſpecierum breves conficiebant, Tabularii *l.* 2. *C. Th. eod. tit.*

Annua exceptio in *l.* 30. §. 5. *D. de pecul. l.* 15. §. 3. *D. quod vi aut cl. l. ult., C. quib. ex cauſ. major.* eſt annalis, ſeu quæ intra annum datur. At in *l. fin. D. quand. de pecul. act. ann.* Annua exceptio eſt, qua dominus de peculio conventus poſt annum, quam ſervus alienatus manumiſſuſve eſt, defenditur.

Annua lex, prætoris edictum adpellatur. Cic. 1. *Verrin. c.* 42. Prætoris enim Imperium fuit annuum *pr. Inſt. de perp. & temp. act.*

Annuum, quod in ſingulos annos percipitur, inprimis quod alimentorum cauſſa præſtatur *l.* 22. *D. de pact. dot. l.* 15. *pr. l.* 28. §. 6. *& ult. l.* 33. *D. de donat. int. vir. & ux.* Sic annua merces *l.* 7. §. 8. *D. ſolut. matrim.* penſio *l.* 12. §. 4. *D. quand. dies legat.*

Annua die dare, id eſt anno *l.* 1. *D. de dot. præl.* ut quadrima die, id eſt quarto anno *l.* 19. *D. de pact. dot.* Suet. Solvendis (legatis) annuum diem definiit. Sic menſtrua die apud Tertullian. in Apologet. *cap.* 39.

Annua, *bima*, *trima* die, id eſt tribus penſionibus, anno ſcilicet, biennio, triennio *l.* 19. *l.* 30. *l.* 49. *D. de legat.* 1. & quidem æqualibus, etſi adjectum non ſit æquis penſionibus *l.* 3. *D. de ann. leg.* Ita ſæpe promittebatur dos, ceu patet ex Cic. *lib.* 11. *ad Attic. epiſt.* 4. 23. & in iis, quæ ex mutuo, emto, legato, aliiſque cauſſis debebantur. Cic. *ad famil. lib.* 2. *epiſt.* 8. *l.* 6. §. 1. *D. de contrah. emt.* Ceterum in reddenda dote, quæ numero, menſura, & pondere conſtabat, is ſolvendi modus fuit legitimus, teſte Ulp. *tit.* 6. §. 8. donec eum in annuum mutavit Juſtinian. *l.* 1. §. 7. *C. de rei ux. act.*

Annuere, ſeu adnuere votis *l.* 5. *C. de adopt.* Annuere ſine verbis *l.* 1. §. 2. *de verb. obl.* id eſt capitis ſigno adfirmare, concedere. Virgil. Æneid. lib. 12. Annuit hic Juno, & mentem lætata retorſit.

Annulus. vid. Anulus

Annus trecentis ſexaginta quinque diebus conſtat ex Juliani conſtitutione *l.* 4. §. 5. *D. de ſtatu lib.* Suet. *in Jul. c.* 11. Hic enim Imperator Mathematico Sozygene rationem habuit ſpatii, intra quod ſol circulum ſuum per zodiacum abſolvere videtur, quod viſum eſt 365. dierum & 6. horarum. Annus enim idem eſt, ac circulus. Virgil. *Georg.* 2. 401. Redit agricolis labor actus in orbem, Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus. Indeque eſt quod Græcis dicatur *ἐνιαυτὸς*, quaſi in ſe ipſum rediens, quæ na-

tura circulo eſt. Atque hic proprie annus dicitur, nec niſi ſynecdoche eſt, quando Ovidius *Faſtor.* 1. 149. & 151. ver. Tibullus *eleg.* 2. 4. autumnum, & Hor. *Ep.* 2. hyemem *annum* dicunt. Spatium autem illud eſt, quod vocamus annum ſolarem; Romani annum magnum vocabant, auctore Cenſorino *de die natali* 119. vel etiam longum, ut apud Ovid. *metamorph.* 1. 273. Et ab hoc diverſus eſt annus Lunaris, qui parvus, vel brevis dicebatur Plin. 7. 48. quod erat ſpatium, quod luna duodecies circulum ſuum per terram abſolvit. Annus autem ſolaris hodie æquat 365. dies 5. horas, minutas 48. & ſecundas 36.

Annus autem in Legibus noſtris vel naturaliter intelligitur, vel civiliter. Naturaliter, cum a momento ad momentum computamus, ut in *l.* 132. *D. de verb. ſignif.* Et hic in nuptiis exigitur *Nov.* 76. & 100. in pupillis & minoribus *l. ult. C. quand. tut. vel cur. eſſe deſin.* in præſcriptionibus actionum temporariarum *l.* 6. *D. de oblig. & act.* in Carboniani poſſeſſione *l.* 1. *C. de carbon. edict.* Sic: ſi cui legetur, quum quatuordecim annorum erit, is capiet, quum quatuordecim annos impleverit *l.* 49. *pr. D. de legat.* 1. Civiliter vero, cum a die ad diem computatio ita ſit, ut qui ad extremum anni diem pervenerit, annum abſolviſſe videatur, ut in *l.* 134. *D. de verb. ſignif.* atque hic exigitur in muneribus, & honoribus, ſi damnum injuria datum ſit, & in teſtamenti factione *l.* 5. *D. qui teſtam. fac. poſſ.* in manumiſſione ex Lege Ælia Sentia *l.* 1. *D. de manum.* in uſucapione *l.* 5. 7. *D. de uſurp.* in Lege Papia & Poppea, ut ſupra dictum eſt in art. *annicului*. In his & ſimilibus dies inceptus pro completo habetur. Si cui his verbis libertas relicta ſit, *duodecimo anno liber eſto*, in principio anni duodecimi liber erit. Duodecimus enim annus eſt, quum quantum liber ex duodecimo anno venerit, aut præterierit. Et qui duodecimo anno liber eſſe jubetur, omnibus duodecimi anni partibus liber eſſe jubetur *l.* 41. *D. de manum. teſtam.*

Annos etiam inchoatos plerumque pro plenis accipimus, niſi aliter conceptio verborum, vel loquentis voluntas ſuadeat *l.* 1. *D. de manum. l.* 5. *D. qui teſt. fac. l.* 8. *D. de mun. & bonor. l.* 3. *D. de jur. immunit. l.* 74. *in fin. D. ad SC. Trebell.* niſi aliter conceptio verborum, vel loquentis voluntas ſuadeat. Ut quum quis aliquo anno dare damnatur, ei poteſtas eſt quolibet anni die dare *l.* 50. *D. de oblig. & act.* & qui hoc anno dari ſtipulatus ſit, niſi omnibus anni partibus præteritis non recte petet *l.* 42. *D. de verb. oblig.* ſed & ſi in annos decem dare damnatus, aut liber eſſe juſſus eſt, noviſſimo ejus temporis die legatum debebitur, & libertas obtinget *l.* 49. *D. de cond. & demonſtr.*

Annus deinde vel continuus, vel utilis in jure diſtinguitur. Continuus, qui vulgo, & naturaliter annus adpellatur, vel qui conſtat ex 365. diebus continuis. In eo dies ad numerum reputantur, prout continui effluxerunt nullis ex his deductis eorum, quibus experiundi poteſtas non fuerit: Sic in uſucapionibus mobilium continuum tempus numeratur *l.* 32. §. 1. *D. de uſurp.* Annum vero utilem dicimus, qui conſtat ex 365. diebus utilibus, his nempe quibus experiundi poteſtas fuit; & ita in annalibus actionibus, quæ annua præſcriptione excluduntur, annum accipimus in jure noſtro. Vid.

Vid. *l.* 14. §. 1. *quod met. cauſ. l.* 1. §. 2. *D. quand. de pecul. act. annal. l.* 19. *D. de minor. l.* 1. *pr. D. ſi is qui teſtam. lib. l.* 6. *D. de calumniat. l. ult. C. de temp. in integr. reſt.* §. 5. *Inſt. de action.* Quod & Goveanus notat *lib.* 1. *variar. lect.* 6.-10. *p.* 795. *operum.*

Hoc ſermone POST ANNOS biennium ſignificatur *l.* 17. *in fin. D. de manum. teſtam.* ut *in diebus* biduum intelligitur in *l.* 217. *D. de verb. ſignif.* Nam apud Latinos non minus, quam alias gentes pluralis numerus duorum ſignificatione ſæpe contentus eſt. Grot. *adnot. ad Levit.* 5. 15.

Anni pars major, quæ ſextum, ſeptimumque menſem egreditur. Secus eſt in interdicto *utrubi*, ubi major anni pars non ad numerum dierum, menſiumve, quibus ipſe annus conſtat, ſed ad longius tempus poſſeſſionis refertur: qui majore, quam adverſarius, anni parte poſſederit, vincit, qui minore, vincitur. Gœdd. ad *l.* 156. *D. de verb. ſignif.* ubi Licinnius Ruffinus ait: Majore parte anni poſſediſſe quis intelligitur, etiam ſi duobus menſibus poſſederit, ſi modo adverſarius ejus, aut paucioribus diebus, aut nullis poſſederit.

ANSA ſcyphi *l.* 20. *D. de adquir. rer. dom.* poculi *l.* 21. §. 4. *D. de furt.* Anſis vaſa tenentur, & Aræ primo *Anſæ* dictæ ſunt, quod teneantur a ſacrificantibus. Varro.

ANSARIUM genus vectigalis, cujus mentio fit in *l.* 1. *C. Hermog. de jur. fiſc.* ubi vocatur anſaria, quum in marmoribus *anſarium* adpellari, docuerit Cujac. *obſ.* 14. 3. Pet. Burmannus *de vectig. pop. Rom. c.* 5. In inſcriptione, inquit, apud Grut. *p.* 99. 6. hoc vectigal deſignari creditur, & adpellari *vectigal foriculiarii* & *anſarii promercalium*: Difficile vero dictu eſt, unde hæc nomina *foriculiarii*, & *anſarii* deducta ſunt. Veroſimile eſt quidem, quod Guther. *de off. dom. Aug. lib.* 3. *c.* 17. conjicit, legendum eſſe *foricularium*, (unde *fori culeari* efficietur;) & *anſarii*, & indicari vectigal frugum minutarum, vini, tritici, olei, quæ in foro, a culeis & vaſibus anſatis, quibus fruges venum exponebantur, & Reineſium legiſſe fori *culearii*, notat Gudius *ad inſcr.* ut *de culleis*, quibus ex rure promercalia devehebant, intelligatur, idque maxime de vino, & oleo verum eſſe, credimus, quod culleis ſemper conditum in forum deferebatur, ut venderetur. - - - Et ut hoc vectigal obſcurius, ita non magis patet, quale fuerit anſarium, quod poſſit a vaſis *anſatis*, quibus merces quædam, & præcipue vinum, ſi minori menſura venderetur, quam culeis in forum deferebantur, dictum videri: nam amphoris anſatis vinum fuiſſe conditum, neminem, ut probem, exacturum puto, quum ſexcentis locis amphorarum, quibus etiam, ut culeis, ubertatis agrorum rationem iniiſſe, teſtantur rei ruſticæ ſcriptores, mentio fiat. Hæc Burmannus, qui poſtea & Lazium in lapide legentem *Anſurii*, & Gutherium *anſarium* & ad arma promercalia, ab Ennio *jacula anſata* vocata, trahi poſſe exiſtimantem, erudite refellit. HEIN.

ANSERES in *l.* 5. §. 6. *D. adqu. rer. dom.* Anſerum paſtores *l.* 66. *D. de legat.* 3. Vet. Gloſſar. Anſerarius χηνοβοσκος.

ANSITERIA, pro quo in *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. leg.* legendum eſt *amphitapa*, de quo ſupra.

Ανταναχλασις, repercuſſio, reflexus, reverberatio in *l.* 17.

§. 2. *D. ſervit. præd. urb.* Interdum dici poteſt, eum quoque, qui tollit ædificium, vel deprimit, luminibus officere, ſi forte *κατ᾽ ανανακλασιν*, vel preſſura quadam lumen in eas ædes devolvatur.

ANTAPOCHA. Vid. Apocha.

ANTE Kalendas proximas dari qui ſtipulatus eſt, nihil differt ab eo, qui Kalendis ſtipulatur *l.* 13. *l.* 56. *D. de verb. obl.* Paullus in *l.* 132. *pr. D. de verb. ſignif.* poſtquam dixit anniculum amitti, qui extremo anni die moritur, addit: *Et conſuetudo loquendi id ita eſſe declarat:* ANTE DIEM DECIMUM KALENDARUM, POST DIEM DECIMUM KALENDARUM: *neque enim utro ſermone undecim dies ſignificantur.* Sive autem hanc lectionem *neque utro ſermone* cum Card. Noriſio *Cenotaph. Piſan. diſſ.* 2. *c.* 17. *p.* 345. probes, ſive cum Henr. Brenkmanno & hanc alteram lectionem admittas *neutro ſermone*, ſenſus recte ſe habet. Anniculum recte dici, qui die anni extremo deceſſerit, quia & is, qui X. Kalendas deceſſerit, ante Kalendas deceſſiſſe dicatur. Quod ad loquutionem ipſam attinet, ejus ſenſus non obſcurus eſt *ante X. Kalendas*, id eſt, antequam decimam Kalendarum præterierit, adeoque deſignatur ipſa dies decima, quæ Kalendas antecedit, non undecima. Quod tot veterum teſtimoniis probavit laudatus Noriſius *ibid. p.* 243. HEIN.

ANTECEDERE. Proximus eſt, *cui* nemo antecedit *l.* 92. *D. de verb. ſignif.* Holoander reſcribit *quem*. ANTECEDENS inſtrumentum *l.* 23. *C. de donat.* tempus *l.* 58. §. 1. *D. de adm. & peric. tut.* ANTECEDENTES creditores in ordine pignorum *l.* 7. *C. de oblig. & act.* ANTECEDENS tempus *l.* 58. §. *ult. D. de adminiſtr. tut.*

ANTECESSOR in *l.* 55. *D. de judic. l.* 9. *D. de reb. cor.* alias deceſſor.

ANTECESSORES Juſtinianus in Epiſtola pandectis præpoſita juris, ac Legum profeſſores adpellat, qui ibidem & profeſſores legitimæ ſcientiæ dicuntur. Vid. Cujac. *obſerv.* 12. *ult.* Non autem ſoli Legum Doctores Anteceſſores vocabantur, immo ne omnes quidem, ſed pragmatici, uti vocantur *l.* 9. §. 5. *D. de pœn.* qui formulis potiſſimum ſcribendis operam dabant. Ex latino anteceſſor Græci effingebant *αντικενσωρ* vel *αντικηνσωρ*, quod ſolerent illo tempore NS. pro S. vel SS. pronunciare, veluti *defenſus*, *deprehenſus μισσον* pro *defeſſus*, *depreſſus*, *miſſum*. Et frequenter legimus in Florentina *vicenſimus*, *tricenſimus*, *thenſaurus*. HEIN. Vid. *l.* 3. *C. de veter. jur. enucl.* ubi Dorotheum, & Craticum anteceſſores vocat. Vox videtur efficta intentione Græcorum, apud quos *προηγεισθαι* per metaph: eſt præeundo, & docendo diſcipulum in alicujus artis penetralia: Iſocrati ad Demon. eſt *στοιχειουσθαι νεωτερους*.

ANTEFERRI, clauſulæ, cujus mentio fit *in c. quodam de præbend. in 6.* & *c. auctoritate* de *conceſſ. præb. in 6.* vim explicat Felin. *in c. cauſſam quæ*, & *c. capitis de reſcript. in antiq.*

ANTESTARI, vetus XII. Tabularum verbum. Significat autem, in teſtimonium aliquem vocare. Quod hac formula fiebat: *Licet anteſtari?* & tactis auriculis; ita dicendo: Memento quod tu mihi in iſta cauſſa teſtis eris. Vetus gloſſarium Anteſtari *μαρτυρησασθαι*. Vid. Hor. *ſermon.* 1. 9. *v.* 74. Plaut. *in perſ.* 4. 9. *v.* 10. *in Pœn.* 5. 4. *v.* 57. *Aſinar.* 2. 4. *v.* 74. *Curcul.* 5. 2. *v.*

2. *v.* 23. Plin. *hiſt. nat.* 11. 45. Hoc autem verbum tam activa, quam paſſiva ſignificatione protuliſſe veteres, Priſcianus *lib.* 8. teſtatur, qui ex Livio hæc verba citat: Impubes neque libripens eſſe poteſt; neque anteſtatus, id eſt προδιαμαρτυρηθῆναι; ſeu *ad teſtimonium adhiberi*. ANTESTATI, qui teſtimonium vocantibus perhibebant. Apud Caium vero Inſt. tit. 6. Anteſtatus dicitur, qui in mancipatione teſtimonii cauſa adhibetur.

ANTEVERTERE ſupplicium *l.* 2. *C. qui teſt. fac.*

ANTHIANUS (Furius) juriſconſultus, auctor librorum 5. ad Edictum, quorum tamen ex primo duntaxat fragmenta tria in pandecten relata ſunt, puta *l.* 62. *D. de pact.* *l.* 40. *D. de dol. mal.* & *l.* 80. *D. de rei vind.* Itaque jam Triboniani temporibus non integrum opus, ſed hoc tantum fragmentum videtur ſuperfuiſſe. Nam in indice Florentino legitur Αὐθιτοι φουριυ Ἀνθιανυ μερος Ἐδικτυ βιβλιων πεντε. Authi vel Furii Authiani pars Edictalium librorum quinque, non μερος Ἐδικτυ βιβλια πεντε, uti Taurellius edidit. Laur. Theodor. Gronov. *de emendat. Pandectar.* *cap.* 25. *p.* 81. Ex tribus, quæ exſtant fragmentis, iiſque ſatis brevibus, de ætate hujus Juriſconſulti nihil certi elicitur. HEIN.

ANTHROPOLATRA in *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 2. *C. de ſumm. trinit.* Anthropolatriam primis Chriſtianis objeciſſe paganos Chriſtum pro nudo homine habentes, conſtat ex Tertull. *apologet.* *c.* 21.

ANTHROPOMORPHITÆ dicti pro eo, quod ſimplicitate ruſtica Deum habere humana membra, quæ in divinis libris ſcripta ſunt, arbitrarentur *c.* 39. §. 3. *cauſ.* 34. *quæſt.* 3.

Ἀντιάδες in *l.* 14. §. 8. *D. de ædilit. edict.* ſunt tonſillæ, id eſt, faucium inflammationes cum tumore. Antias autem eſt nomen tam morbo, quam particulæ accommodatum. Unde Plin. Tonſillæ in homine, in ſue glandulæ. Ab Ariſtot. *in* 1. *de hiſt. animal.* παρισθμια vocantur. Vid. de his Paullum Aeginet. *l.* 6. *c.* 50.

ANTICHRESIS contrahitur, quum ita pignori domus, vel fundus opponitur, ut in uſuras fructus creditor percipiat, aut locando, aut ipſe percipiendo, habitandoque *l.* 11. §. 1. *D de pign.* *l.* 33. *D. de pignor. act.* ut in ſpecie *l.* 14. & *l.* 17. *C. de uſur.* vel ut *in l.* 6. *C. quod cum eo*, quum in uſurarum vicem creditori facultas habitandi conceditur.

ANTICIPARE ſupremum judicium conſiliis *l.* 8. *pr. C. de inoff. donat.* Anticipata res *l.* 2. *C. de* vectigal. anticipatum tempus *l.* 6. *C.* de feriis.

ANTICUS dicitur Juſtinianus *in pr. Inſt. proœm.* *l.* 3. *C. de vet. jur. enucl.* *l.* 1. *C.* de offic. præf. præt. afr. & alibi paſſim a devictis *Antis.* Refert enim Procop. *de bell. Goth.* 3. 40. ſub Juſtiniano Antas, Sclavenorum accolas, tranſito Iſtro, in Romanorum fines effuſos, non ſine clade inſigni repreſſos eſſe. Addit idem ſcriptor, Antas demum perdomitos, novas trans Iſtrum ſedes a Juſtiniano impetraſſe, ut Hunnos a depopulationibus prohiberent. Eadem autem fuiſſe videtur gens Antica cum Venedica: *ſunt enim Antæ & Sclavi populus unus; ſed tamen colunt duas reſpublicas populares,* inquit idem Procop. *lib.* 3. *c.* 4. HEIN.

ANTIDICOMARITÆ appellati ſunt pro eo, quod Mariæ virginitati contradicunt, aſſerentes eam poſt Chriſtum natum viro ſuo fuiſſe commiſſam *c.* 39. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Ἀντι-

Ἀντίδωρον remuneratio *l.*25. §. 11. *D. de hered. pet.*

ANTIDOTUM in *l.* 5. *pr. D. de penu leg.* Græcis autem *ἀντίδοτος* maſculino, & feminino genere, neutro *ἀντίδοτον* dicebatur, quaſi dicas *contra datum* adjective. Hinc Caius in *l.* 35. §. 2. *D.* ANTIDOTI plurali numero dixit. Dioſc. *lib.* 3. *c.* 29. *ὁ καρπὸς θανασίμων φαρμάκων ἐστὶν ἀντίδοτος*, ſemen lethalium venenorum antidotum eſt, id eſt adverſatur venenis. Gell. *lib.*14. *c.* 16. Hujus Regis (Mithridatis) antidotus celebratiſſima eſt, quæ Mithridatios vocatur. Serenus Sammonic. c. 62. Antidotus vero multis Mithridatica fertur Conſociata modis.

ANTINOMIA, legum inter ſe pugna, qualem in corpore juris ſuis auſpiciis confecto nullam extare voluit, & ſi qua forte ex auctorum oſcitatione irrepſerit, ſubtiliore interpretatione tolli juſſit Juſtinianus *l.* 1. §. 8. *C. de vet. jur. enucl.* Voti ne damnatus ſit, an non, cernunt viri docti, & adhuc ſub judice lis eſt. HEIN.

Ἀντιπαράστασις, argumenti genus, quo Juriſconſulti aliquando ſententias ſuas duabus rationibus communire ſolent. Quemadmodum enim priorem *ἔνστασιν*, ita poſteriorem antiparaſtaſin vocabant. Exemplum eſt in *l.* 17. *D. de auct. tut.* Hinc Paullus, ut probet, tutorem a prætore compelli non poſſe, ad auctoritatem interponendam, addit rationem, quia iniquum ſit, tutorem cogi ad adprobandum id, quod fortaſſe non utile futurum ſit pupillo: & hæc eſt *ἔνστασις*. Deinde ſubjicit, ſi vel maxime actus iſte pupillo utilis eſſet, pupillum tamen nihil damni facere, quatenus tutelæ judicio conſequi poſſit a tutore, quantum ſibi ob eam rem abſit, quod tutor auctor fieri noluerit, quantumque potuiſſet lucrari, ſi auctoritatem interpoſuiſſet, & hæc eſt *antiparaſtaſis*. HEIN. Vid. & Cujac. *obſ.*25. 21. ubi plurimis exemplis id probat *ex l. pen. D. de ſerv. export. l.* 27. §. 4. *D. ad SC. Tertull.*

ANTIPHERNA in *l. ult. C. de donat. ant. nupt.* Cujac. *lib.* 5. *obſ. c.* 4. Donatio, inquit, propter nuptias, eſt dos mariti, atque ideo, quæ donantur propter nuptias antipherna, id eſt tanquam ex altera parte doti reſpondentia vocantur. Ea in dotem a muliere plerumque redigebantur *l.* 5. *verb. hoc obſervate C. de ſecund. nupt.*

ANTIQUARI lex rogatione olim dicebatur, quæ non accipiebatur, ſed improbabatur, & rejiciebatur. Antiquare enim ſignificat antiqua probare, &, ut Feſtus explicat, in morem priſtinum reducere. Sic antiquatum edictum in *l.*5. *C. de ædific. priv.*

ANTIQUARII *l.* 2. *C. Theod. de ſtud. urb. Rom.* librarii ſunt, ſeu librorum ſcriptores, & qui vetuſtos codices deſcribunt. Antiquarii quatuor in ſcrinio memoriæ *l.* 10. *de proxim. ſac. ſcrinior.* Auguſtin. *de verb. Dom. ſerm.* 44. Quemamodum qui videt litteras in codice optime ſcripto, & non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem. Vetus Gloſſar. græcum antiquarium *καλλιγράφον* interpretatur. Add. Pancirol. *de Clar. leg. interpr.* l. 2. *p.* 10. HEIN. Iſidorus *lib.*6. *orig. c.*14. Librarii autem, ait, iidem & antiquarii vocantur: Sed librarii ſunt, qui & nova, & vetera ſcribunt. Antiquarii, qui tantummodo vetera, unde & nomen ſumſerunt. Auſon. *ad Probum Epiſt.*16. *init.* oblata per antiquarios mora. Add. Sidonium lib. 9. epiſt. 16. & Caſſio-

do-

dorum *de divinis lectionib. c.* 15. & 30. ubi ſcite deſcribit antiquarios. Hinc antiquaria *ars* Hieronymo *epiſt.* ad Florentinum.

ANTIQUI in *l.* 3. *D. ſi pars hered. pet.* qui ſæpius veteres adpellantur, ubi ſermo eſt de majoribus.

ANTIQUIOR, majoris ætatis. Ut antiquior acceptilatio *l.* 13. §. 9. *de acceptil.* Alias antiquior eſt *carior* in *l.* 19. §. 7. *D. capt. & poſtl.* Cicero antiquiorem ait Dejotaro fuiſſe laudem, & gloriam, quam regnum, & poſſeſſiones ſuas.

ANTIQUITAS in §. 14. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* id eſt, antiquum jus.

ANTIQUUS, A, UM. ANTIQUA actio ex LL. XII. Tab. deſcendens l. 23. §. D. de R. V.

ANTIQUUM JUS pro jure gentium, quod cum humano genere natura prodidit *l.* 1. *pr. D. de adquir. rer. dom.* ANTIQUUM jus etiam dicitur, quod ex LL. XII. Tabularum deſcendit *l.* 23. §. 6. *D. de rei vind.* ſive antiqua lex, prudentia *l.* 2. §. 1. *D. de noxal. act. l. pen. fin. C. de conſtit. pecun.* & jus vetus *l.* 1. *D. de petit. hered.* At in *l.* 29. §. 7. *D. de lib. & poſth.* ANTIQUUM jus accipi oportet, quod ante legem Velleiam obtinuit, quemadmodum in *l.* 1. §. 9. & *l.* 2. §. 20. *D. ad SC. Tertull.* ANTIQUUM jus eſt, quod SCtum Tertullianum præceſſit, & in *l.* 29. *fin. D. de legat.* 2. quod ante Legem Juliam, & Papiam obſervabatur: quomodo etiam accipiendum eſt apud Ulp. *tit.* 1. §. 20. *tit.* 17. §. 2. & *tit.* 18. §. 1. Enim vero in *l.* 42. §. *ult. D. de mort. cauſ. don.* jus ANTIQUUM eſt, quod Severi conſtitutionem præceſſit, qua in mortis cauſſa donationibus Falcidia ducta eſt. Similiter ANTIQUUM jus in *l.* 19. §. 3. *D. de caſtr. pecul.* conſtitutiones Imperatorum circa peculium caſtrenſe factas anteceſſit, ut antiqua obſervatio §. 1. *Inſt. per quas perſ. nob. adquir.* quæ ante Juſtiniani conſtitutionem locum habuit. ANTIQUUM jus in *l.* 18. *C. de collat.* quod Anaſtaſianam conſtitutionem præceſſit, qua nova forma emancipationis faciendæ introducta eſt. Quæcumque ergo jura novis conſtitutionibus anteriora ſunt, ex harum reſpectu jus ANTIQUUM vocari, e. g. in *l.* 1. *C. und. vir. & ux.* reſpectu conſtitutionis novæ *l. ult. C. Theod. de legit. hered.* recte obſervavit Cujacius. Add. *l.* 17. *C. de nupt. l.* 6. *C. de inceſt. & inut. nupt.* Denique ANTIQUUM jus in *l.* 1. *fin. D. ſi a parent. quis manum.* querelam inofficioſi teſtamenti ſignificat.

ANTISTES ſimpliciter Epiſcopum ſignificat in *l.* 18. 22. *pr. l.* 25. §. 1. *l.* 28. §. 2. *C. de Episc.* aliquando etiam ſacerdotem *l.* 1. *C. Theod. ne ſanct. baptiſm. iteret.* ANTISTES ſacerdos dictus eſt, quod anteſtat: primus enim eſt ordine in Eccleſia *c. cleros* 1. §. 10. *diſt.* 21. Sed & liberalium ſtudiorum dicuntur antiſtites *l.* 1. *C. de decret. decur.* & locorum, vel urbis *l. ult.* §. 5. *C. de curat. fur.* Antiſtites ſapientiæ, Plin. *hiſt. nat. lib.* 7. *c.* 1.

ANTISTIUS Labeo, inſtitutus a Trebatio, de quo vid. *l.* 2. §. 4. *D. de orig. jur.* Ejus mentio fit apud Suet. *in Aug. c.* 54. & Gell. 13. 10. qui ejus libris, qui poſt mortem editi ſunt, *poſteriorum* nomen inditum eſſe ſcribit, eundemque commentarios ad XII. Tabulas compoſuiſſe ait *lib.* 1. *c.* 12. Ipſius quoque *liber* 1. *prætoris urbani* citatur in *l.* 19. *D. de verb. ſignif.* Reliquit, te-

ſte

ſte Pomponio, libros CCCC. Quotannis enim ſex menſes ſecedebat, librisque conſcribendis dabat operam, in quibus etiam fuere *lib.* 8. *πιθανῶν*, libri prætoris peregrini ſaltim 30. *l.* 9. §. 4. *D. de dol. mal.* & libet epiſtolarum *l.* 30. §. 1. *D. de uſurp. & uſuc.* Hic equidem non gratus fuit Auguſto ob præfractam in ſententiis in ſenatu dicendis libertatem. At non ipſe eſt, quem aſpergit Horatius *ſatyr.* 3. *lib.* 1. *ſerm.* his verbis: *Labieno inſanior inter Inſanos dicatur*, ut tradit vetus interpres. A Labeone enim diverſus fuit Labienus, inſanus homo, qui ob iſtum animi morbum pro *Labieno Rabienus* dicebatur, & de quo lepida quædam narrat Seneca pater *in præf. libri* 5. *controv.* Hein. Vid. Ateius.

Antoninus Pius eſt cognominatus, inquit Jul. Capitolinus, vel quod ſocerum feſſa jam ætate manu præſente Senatu levaverit, vel quod eos, quos per malam valetudinem Hadrianus occidi juſſerat, reſervavit. Hic quum annos 24. imperaſſet, morbo periit, anno ætatis ſuæ 70. & quaſi adoleſcens deſideratus eſt. Antoninus Auguſtus Pius noſter, ait Marcianus in *l.* 42. *D. de fideic. libert.* Aurelius Imperator Antoninus dicitur in *l.* 48. *D. de condit. & dem.* & Imperator Titus Antoninus in *l.* 55. §. 1. *D. ad SC. Trebell. l.* 3. *D. de condict. indeb.* & Divus Antoninus in *l.* 7. *D. de in integr. reſt.* & *l.* 1. §. 5. *D. de quæſt.* item Divus Pius Antoninus in *l.* 5. §. 2. *D. de cenſib.* & Imperator Antoninus Pius *l.* 13. §. 1. *D. de alim. vel cib. leg.* a Modeſtino vero *Ἀντωνῖνος Εὐσεβὴς l.* 8. §. 1. *D. de excuſ.* Paſſim vero in libris noſtris D. Pius vocatur, & quod rarum eſt, Antoninus nullo adjuncto in *l.* 57. *D. de legat.* 2. & Imperator Antoninus, in *l.* 17. *D. de ſtat. hom.* Hujus ſingulari virtute & incredibili quadam pietate factum eſt, ut ad quamplurimos Imperii ſucceſſores, nullo licet ſanguinis vinculo junctos, nomen Antonini velut hereditarium tranſiret. Quo nomine etiam Imperatores quoſdam prænominis, cognominisque loco uſos eſſe ex diverſis antiquitatum monumentis conſtat. Si quidem poſt obitum Antonini Pii fuiſſe nomen Antoninorum tam amabile, teſtis eſt Ælius Lampridius, ut qui eo nomine non uteretur, mereri non videretur imperium. Hinc Antonini Imperatoris nomine in *l.* 12. *D. de fideic. libert.* Antoninus Caracalla exaudiendus eſt, qui & Divus Antoninus dicitur in *ead. l.* §. *ult.* & Antoninus Aug. in *l.* 32. *pr. D. de don. int. vir. & ux.* Fuit hic Antoninus Caracalla Septimii Severi Auguſti filius. Obſervandum tamen eſt, patri aliquoties a Jureconſultis, qui ejus temporibus vixerunt, in ordine ſcripturæ anteponi, veluti in *l.* 9. *D. de capt. & poſtlim.* & apertius in *l.* 8. §. 1. *D. de legation.* ubi *Impp. Antoninus, & Severus Auguſti.* Add. *l.* 3. *D. de cond. & indeb. l.* 5. §. 2. *D. de ſolut. l. ult. D. de excuſat. l.* 14. §. 4. *D. ad SC. Trebell. & l.* 15. §. 3. *D. de re jud.* aliter atque *in l. ult. pr. &* §. 12. *D. de publican. l.* 1. *l. ult. D. de requir. & abſolv. l.* 33. §. 1. *D. de cond. & dem. l.* 3. *l.* 7. *D. de min. l.* 4. §. 1. *D. de in lit. jur.* Idem Imperator magnus Antoninus quandoque adpellatur *l.* 11. *D. de adpell. l. ult.* §. 11. *D. de publican.* quin & alias Divus Antoninus vocatur, ut in *l.* 96. *D. de legat.* 3. interdum Divus Magnus Antoninus, ut in *l. ult. D. de veteran. & l.* 9. *D. de diverſ. temporal.* Ad eum enim, non ad Pium, hanc Divi & Magni

gni adpellationem pertinere, planum facit *d. l. ult. D. de veteran.* in qua ita eſt: Divus Magnus Antoninus cum patre ſuo reſcripſit, ut in *l.* 1. *D. de requir. & abſolv. damn.* Divi Severi & Antonini Magni reſcriptum eſt. Add. *l.* 11. §. 3. *D. de vacat. & excuſ. mun.* juncta *l.* 6. *D. de excuſ.* Nam quod illic Modeſtinus ait: Divus Magnus Antoninus cum patre reſcripſit, hoc idem in *l.* 6. *D. de excuſ.* ex Ulpiano refert his verbis: Imperator noſter cum patre reſcripſit. De hoc itidem accipienda ſunt verba Ulpiani in *l.* 4. §. 5. *verſ. quædam. D. de offic. proconſ.* hæc: Imperator noſter Antoninus Auguſtus. Et generaliter, quotieſcumque apud eundem Ulpianum, & Paullum legimus, Imperator noſter, toties Antoninum hunc demonſtrari, ſciendum eſt. Vide art. noſter. De Magni autem cognomine hoc addit Heinecc. Obſervavit Ezech. Spanhem. in *Orb. Rom. exercit.* 2. *c.* 4. *p.* 144. illud in numis quoque eidem Caracallæ tribui. Nam, ut ait Aurel. Victor. *c.* 37. corpore Alexandri Macedonis inſpecto, Magnum, atque Alexandrum ſe juſſerat adpellari. Conf. Herodian. *hiſt.* 4. 17. Attamen & ejus pater Severus jam antea non modo *magni*, ſed *maximi principis* elogio ſæpe ornatur, ut in *l.* 78. §. 1. *D. de legat.* 2. *l.* 8. *D. de vacat. & excuſ. mun.* & *l.* 17. *pr. D. de quæſt.* Alios Antoninos vid. in art. *Marcus Aurel.*

Anulus. Anuli ſignatorii in *l.* 74. *D. de verb. ſignif.* quibus ſigna tabulis imprimebantur *l.* 22. §. 2. & 5. *qui teſt. fac.* Alii ornatus cauſſa habebantur *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* Et annulum ſponſæ miſſum narrat Paullus in *l.* 36. §. *ult. D. de donat. int. vir. & ux.* de quo ritu vid. Kirchmann. *de anul. c.* 18. *p.* 185. Anulum quoque a moriente filiæ cuſtodiæ cauſſa traditum proponit Papinian. *l.* 77. §. 2. *D. de legat.* 2. de quo more diſſerit laudatus Kirchman. *c.* 22. *p.* 259. Anulos interdum arrhæ nomine venditori datos, oſtendunt *l.* 11. §. 6. *D. de act. emt. l.* 5. §. *pen. D. de inſtitor.* Eo etiam pertinet *l.* 17. *D. de præſcr. verb.* Vid. laud. Kirchman. *c.* 15. *p.* 181. Anuli quoniam inter ornamenta habentur *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* quærebatur an auri adpellatione contineantur *l.* 19. §. 7. *de aur. arg. leg.* Quæ enim alio legatorum genere continentur, ea communi auri vocabulo, non venire, nec legato auri comprehendi ſciunt omnes. Sed valuit ſententia Q. Saturnini, auri adpellatione contineri anulos aureos. Hein.

Anulorum aureorum jus olim non erat, quam Senatoribus, & equitibus, ut patet ex Dion. Caſſ. *lib.* 48. & Plin. *hiſt. nat. lib.* 33. *c.* 2. ait: Anuli diſtinxere alterum ordinem a plebe, ut ſemel cœperunt eſſe celebres, ſicut tunica ab anulis Senatum tantum. At poſtea ingenui omnes aureos geſtare cœperunt. Unde Aſconius anulos aureos *ingenuitatis ſigna* adpellat. Proinde liberti, ut ingenuitatis munia, ſalvo patronorum jure, conſequerentur, jus aureorum anulorum a principe impetrare ſolebant *l.* 10. §. 3. *D. de in jus voc. l.* 44. *D. de excuſ. tut.* Quod Plinius *lib.* 23. *hiſt. nat. c.* 2. perſtringit his verbis: Paſſim ad ornamenta anulorum etiam ſervitute liberati tranſiliunt. Atque hoc eſt jus aureorum anulorum *l.* 1. *l.* 2. *D. de jur. aur. anul.* quod *χρυσων δακτυλιων δικαιον* adpellatur a Modeſtino in *l.* 14. *D. de excuſ. tut.*

Anus obſtetrix in *l.* 3. §. 5. *D.*

5. *D. de Carbon. edict.* id eſt vetula.

Apamæa. Apamea Bithyniæ colonia fuit Romanor. de qua in *l.* 1. §. 10. *de cenſib. l. ult. C. de diverſ. præd.* Plin. *lib.* 5. *c. ult.* inquit: Inthus in Bithynia Colonia Apamea. Cujac. 1. *obſ.* 18.

Apellitæ, quorum auctor Apelles fuit, qui creatorem Angelum neſcio quem glorioſum ſuperioris Dei faciens, Deum Legis Iſrael illum igneum affirmans dixit, & Chriſtum non in veritate Deum, ſed hominem in phantaſia fuiſſe *c.* 39. §. 11. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Aper minor in *l.* 46. *D. de ædilit. edict.* ubi prohibitio, ne quis canem, vel *minorem* aprum, lupum, urſum, pantheram, leonem, ibi, ubi vulgo iter fit, habuiſſe velit. Quamvis vero hæc verba, quippe in Baſilicis omiſſa, plerique poſt Charondam pro gloſſemate habenda, expungendaque exiſtiment, nulla tamen idonea ratio eſt, lituram inducendi his verbis, maxime quum verba in Baſilicis *καπρυ αγριυ* procul dubio ad aprum pertineant. Vid. Ev. Otto. *de tutel. viar. lib.* 3. *c.* 1. *p.* 418.

Aperire, facere, ut quid pateat: Sic aperire codicillos *l.* 3. §. 25. *D. de SC. Silan.* epiſtolas *l.* 25. *D. de legat.* 2. teſtamentum *l.* 1. §. 5. *D. ad leg. Corn. de falſ.* Aperire autem tabulas ille intelligitur, qui naturaliter aperit, ſive ſignatæ ſint, ſive ligatæ, ſed tantum naturaliter clauſæ. Et ita in Edicto, quod Prætor aperiri tabulas vetat ante quæſtionem de familia habitam, hoc verbum accipimus *l.* 3. *D. de SC. Silan. l. ult. D. de appell. recip.* Si in duobus exemplaribus ſcriptum ſit teſtamentum, alterutro patefacto, apertæ ſunt tabulæ. Sed etſi ſua natura patefactæ ſunt, apertæ videbuntur. Quod ſi quis authenticum fecit, & exemplum, apertum utique cenſetur teſtamentum, ſi authenticum patefactum, non item, ſi exemplum *l.* 10. *pr. l. ult. D. teſtam. quemadm. aper.* Ceterum quo ritu aperiendæ fuerint tabulæ teſtamenti, docet Paull. *Sent.* 4. 6, Ulp. & Cai. in *l.* 4. 6. 7. *D. teſtam. quemadm. aper.*

Aperire parietem dicitur, qui feneſtras, vel januas in eo facit *l. pen. & ult. fin. D. de ſervit. præd. urb.* Aperire viam publicam eſt, eam ad veterem latitudinem, altitudinemque reſtituere in *l.* 1. *D. de via publ.* Aperire puteum in domo *l.* 24. §. *ult. D. de dam. inf.* fulcum *l.* 29. *D. de ſervit. præd. ruſtic.*

Aperte, manifeſto *l.* 10. *pr. D. de inoff. teſtam.* & ſparſim.

Apertura teſtamenti *l.* 3. §. 20. *D. de SC. Silan.* tabularum, codicillorum *l.* 31. §. 1. *D. de excuſ. l.* 86. §. 1. *D. de legat.* 1.

Apertus, a, um. item de teſtamento, tabulis, codicillis, ut ſupra dictum eſt. Sed & aqua per apertum ducta dicitur in *l.* 3. *pr. D. de rivis*, nec non per canales opertos. Apertum etiam eſt manifeſtum, ut apertum jus *l.* 109. *D. de condit. & dem.*

Apes. Harum feræ natura eſt §. 14. *Inſt. de rer. diviſ.* Apes alienas fumo facto fugare *l.* 49. *D. ad leg. aquil.* exurere *l.* 27. §. 12. *D. eod.*

Apex. Apices, pro ſcriptura, vel litteris. Sic Apices adnotationis *l.* 7. *C. Theod. de petit. & ultro dat.* auguſti *l.* 6. *C. de advoc. diverſ. judic.* cœleſtes *l.* 5. *C. de aquæd.* divini *l.* 7. *C. de epiſc. &* ſacri *l.* 3. *C. ubi ſenat.* Alias Apex eſt cul-

culmen, ut apex poteſtatis *l. 6. C. Theod. de iis, qui adminiſtr. vel offic.*

A P I C E S juris in *l.* 29. §. 4. *D. mand.* veteribus res leves, minimique ponderis, ac pene contemnendas fuiſſe docuit Radulph. Forner. rer. quotid. 1. 19. H E I N.

A P I S C I poſſeſſionem *l.* 37. *D. de pign. act.* & alibi in D. quo verbo pro adipiſci ſæpe utitur Tacitus. Ut & Plaut. *Epidic.* 5. 2. 3. *Rudent. prol. v.* 17. Gell. 1. 24. Lucret. 1. *v.* 448.

A P O C H A in *l. ult.* §. 2. *D. de condict. indeb.* & paſſim. Vox græca latinitate donata, & cautionem pecuniæ ſolutæ ſignificat, quæ a creditore debitori, probandæ ſolutionis cauſſa, dari ſolet. Juxta vetus gloſſarium græcum Apocha eo differt ab acceptilatione, quod apocha non puram habet liberationem, ne extra controverſiam poſitam, acceptilatio vero omni modo, & ab omni controverſia liberat. Rurſum acceptilatio omnino liberat, apocha non aliter quam ſi ſoluta ſit pecunia. Quæ poſtrema verba ſunt ex *l.* 19. §. 1. *D. de acceptil.* Adpellatur etiam *pecuniæ ſolutæ profeſſio* in *l.* 14. *C. de ſolut.* & alias *cautio ſolutionis*. Apocha, inquit vetus Gloſſarium, cautio, quam creditor dat debitori ſolventi, qua profitetur ſe accepiſſe, hincque *profeſſio* dicitur. Plerumque etiam ſecuritas ab Impp. vocatur *l.* 35. §. 2. *C. de inoff. teſt. l. ult. ſi cert. pet. l.* 1. *C. de apoch. publ.* Cur autem apochæ *ſecuritatis* nomen ſit inductum, Caſſiodorus explicat *lib.* 11. *Epiſt.* 8. & Arrian. *lib.* 2. *Epictet. c.* 13. Quemadmodum autem apocha ſolutionis probandæ cauſſa datur a creditore, ita a debitore debitum agnoſcente, & ſolutionem a ſe factam confitente, creditori præſcriptionis impediendæ cauſſa A N T A P O C H A datur *l.* 18. *C. de fid. inſtrum.* Ceterum A P O C H Æ formula eſt in *l.* 89. *D. de ſolut.* & alia ſimilis procuratoris Cæſaris, qua is ſibi ſatisfactum eſſe fatetur pro ſolo ad ſcalare ſepulchri, integra ſupereſt in marmore apud Reineſ. *inſcr. Claſſ.* 7. *n.* 16. H E I N.

A P O C H A R E. Sciens inhibitam eſſe apochandi licentiam & ita ut ne præſenti, aut futuro, vel præterito ſub hoc titulo nummus a provincialibus poſtuletur *l.* 1. *C. Theod. tribut. in ipſo ſpecieb.* Commoda cogitantes urbis æternæ, vini ſpeciem ita provinciales ſtatuimus comportare, ut apochandi præſumtione damnata vina Romam portentur *l.* 2. *eod. tit.* A P O C H A R E autem his duabus legibus eſt mutare canonem, ut loquitur *l.* 30. *C. Theod. de annon. l.* 5. *C. Th. de canon. frum. urb. Rom.* quaſi in aliud vertere, fundere, & accipiendo pretium ſic, aurum pro ſpeciebus, apochas ſeu ſecuritates emittere. Quod alias *adærare* dicitur, de quo ſupra.

Αποκηρυξις in *l.* 6. *C. de patr. pot.* eſt abdicatio liberorum, de qua vide in verbo abdicare.

A P O C R I S I A R I U S *Novell.* 6. *c.* 2. *verſ. propterea ſancimus* Novell. 123. ubi Gothofred. Hoc nomen præcipue ferebant legati, vel nuncii Patriarcharum, Archiepiſcoporum, & maxime Pontificis Romani ad comitatum, vel aulam principum, ut cauſſas eccleſiarum ſuarum agerent, & de rebus talibus ad principem referrent d. Novel. 6. c. 2. Gregor. M. *dialog. lib.* 3. *c.* 36. De Apocriſiariis his mentio eſt in *c. ſignificaſti* 4. *de elect.* & *c. ſeptuaginta* 12. *diſt.* 16. Eos, ex Romanæ eccleſiæ conſuetudine, potiſſimum ex Diaconorum ordine ſumtos eſſe, patet ex Alcuin. *de divin. offic. c. quid. ſignif. veſtimen-*

menta. Denique & in monaſteriis ſingulare fuit Apocriſiariorum officium, ad quos eccleſiæ theſauri pertinebat cuſtodia. Udalric. *conſuetud. Cluniac. lib.* 3. *c.* 12. Hein.

Αποικος domo profugus, advena, colonus adventitius in *l.* 239. §. 5. *D. de verb. ſignif.*

Apolides, extorres, deportati, nec in aliam admiſſi civitatem, item in opus publicum damnati, quaſi ſine civitate *l.* 17. §. 1. *D. de pœn. l.* 1. §. 2. *D. de legat.* 3.

Apollinaristæ ab Apollinare vocati ſunt, dicentes Chriſtum corpus tantummodo ſine anima accepiſſe *c.* 39. §. 44. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Apollo Didymæus erat inter Deos, quibus Romani, ridiculo admodum inſtituto, jus liberorum dederant, eum in finem, ut capaces eſſent hereditatum. Dio Caſſ. *lib.* 55. *pr.* De eo Ulp. *tit.* 22. §. 6. Deos heredes inſtituere non poſſumus præter eos, quos SC. conſtitutionibus principum inſtituere conceſſum eſt, ſicut Jovem Tarpejum, Apollinem Didymæum &c. De hoc Schulting. *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 365.

Αποφασις in *l.* 1. §. 1. *D. de adpell.* Sententia, Dictum, reſponſum.

Απορον, perplexum *l.* 88. *pr. D. ad Leg. falcid.* Gell. 9. 15. inexplicabile vocat; quæ acceptio generalis eſt. At in dicta lege idem eſt, quod dialecticis ψευδομενον, ubi, *quidquid conſtituas verum eſſe, falſum reperias*. Quod in ea ipſa luculento illuſtratur exemplo. Hein.

Apostata, Chriſtianus religionis deſertor. Quum vero alii tormentorum metu deficerent, alii ſua ſponte religioni chriſtianæ darent repudium, quos Leges etiam eccleſiaſticæ accurate diſtinguebant. Concil. Eliberit. *can.* 1. & 46. Hoc diſcrimen etiam ſervant leges, quæ lapſis quidem, & errantibus ſubveniendum eſſe ſtatuunt, apoſtatas vero publicatione bonorum, infamia, immo & exſilio coerceri jubent *l.* 1. 2. 3. 6. *C. de apoſtat.* Hein. Vid. & *c. pen. & ult. extr. eod. tit.*

Apostoli libelli ſunt dimiſſorii, ſeu litteræ, quæ ab eo, a quo adpellatum eſt, ad eum, qui de adpellatione cogniturus eſt, dantur teſtandæ adpellationis cauſſa, qui ſcriptum habebant, a quo dati eſſent, id eſt quis, adverſus quem, & a qua ſententia adpellarit. Qui & dimiſſoriæ litteræ dicuntur, quod per eas cauſſa ad eum, qui adpellatus eſt, dimittitur *l.* 106. *D. de verb. ſignif. l. un. D. de libell. dimiſſ.* Dicuntur & libelli adpellatorii *l.* 1. *fin. l.* 5. §. *ult. D. de adpell.* Apostoli autem reddi dicebantur *l.* 9. *D. de jur. fiſc.*

Apostolici, hoc ſibi nomen ideo ſumſerunt, quod nihil poſſidentes proprium nequaquam recipiant eos, qui aliquo in hoc mundo utuntur *c.* 39. §. 18. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Αποσυναγωγισμος & αποσυναγωγοι, Vid. infra *art. projic.*

Apotelesma differt απο τυ εργυ. Hoc enim eſt actus vel labor, quo aliquid perficitur. Illud ex opere facto corpus aliquod perfectum. Et tale αποτελεσμα, vel opus intelligitur, quoties opus locatum conductum eſſe, dicitur *l.* 35. §. 1. *D. de verb. ſignif.* Hein.

Apotheca, repoſitorium, reconditorium, id eſt locus rebus quibuſvis ad tempus condendis idoneus, quæ & librorum erat *l.* 5. §. 3. *D. de his qui effud. vel dejec. l.* 12. §. 34. *D. de inſtr. vel inſtrum.* eorum nempe

pe qui commercii, aut alterius rei gratia habentur: Bibliotheca vero, quæ uſus eſt, ceu obſervat Bynkers. *obſ.* 3. 3. Sane apotheca erat & reconditorium vini *l.* 12. §. 9. *D. eod. tit.* & olei, ut patet ex Columell. *rei ruſt. lib.* 1. *c.* 6. & aliarum rerum: Apothecæ exhauſtæ *l.* 40. *D. de ſtatu lib.*

Apothecarii in *l.* 12. §. 3. *C. de cohortal. princip. cornicul.* junguntur trapezitis gemmarum, argentique, veſtiumve venditoribus, quo Theodoſius, & Valentin. AA. a provincialibus officiis removerat, *ut omnis honor, atque militia a contagione hujuſmodi ſegregetur.* Ex quibus verbis patet, inter vilioris conditionis homines fuiſſe Apothecarios. Videntur ergo intelligi inſtitores, qui res viliores in pergulis, & tabernis venum exponunt. Hein.

Apparatio, pro adparatu in *l.* 28. *D. de aur. arg. leg.* quo vocabulo uſus eſt Vitruv. *de archit. II.* 8. *V.* 9. *VI.* 3. *VII.* 5. 6. auctor ad Heren. *lib.* 2. *c.* 4. immo & ipſe Cic. *de off. lib.* 2. *c.* 16. in laudanda, ait, magnificentia, & adparatione publicorum munerum. Hein.

Apparatus ſcenicæ veſtis, vel aulæi *l.* 15. §. 5. *D. de uſufr.* Uſurpatur etiam hoc vocabulum de inſtrumento, quod in taberna habet ſervus *l.* 5. §. 13. *D. de tribut. act.*

Apparere, vel adparere dicebantur magiſtratuum officiales, qui eis officii cauſſa præſto erant, veluti ſcribæ, lictores, præcones, & cetera miniſteria. Cic. *pro Cluent. c.* 53. Quid ſibi autem illi ſcribæ, quid lictores, quid ceteri, quos adparere huic quæſtioni video, volunt? Quadrigarius apud Gell. lib. 2. *cap.* 2. Quod poſtquam lictor ille, qui adparebat, cito intellexit. Servius *in XII. Æneid. v.* 849. ad illum verſum, ſævique in limine regis adparent: Adparent, inquit, id eſt, præſto ſunt ad obſequium.

Apparere alias dicitur, quod exſtat, quum periiſſe crederetur, vel qui antea abſens ſe ſiſtit. Sic Apparere dicuntur res, quæ in mare jactæ ſunt *l.* 2. §. 7. *D. de leg. Rhod.* ſervus *l.* 39. §. 3. *D. de noxal. act.*

Apparere denique eſt manifeſtum eſſe. Si quis liber adparuit *l.* 29. *D. de liberal. cauſ.* Adparet ex reſcripto *l.* 26. *D. de excuſ.*

Apparitio præſidis, id eſt, apparitores ipſi, & adparitorum obſequium *l. ult.* §. *ult. D. quod met. cauſ. l.* 13. *C. de teſtam.* Suet. *c.* 9. *de gramm.* Orbilius primum *adparituram* fecit magiſtratibus.

Apparitores in *l. ult.* §. *ult. D. quod. met. cauſ. & ſparſim* ab adparendo, de quo modo dictum.

Appellare. Varias hujus verbi ſignificationes ita perſtringit Corn. Fronto *lib. de differ. voc.* Appellat vel a potentiore propter injuriam, vel invocat auxilium magiſtratus, vel quum pecuniam repoſcit.

In jure autem noſtro Appellare ſignificat judicio convenire, & ad judicem vocare *l.* 16. *fin. D. de fidejuſſ. l.* 29. *D. de judic.* Et ita adpellatur debitor reus *l.* 15. §. 33. *D. de injur. l.* 16. §. *ult. de fidejuſſ.* Et hoc verbo eodem ſignificatu utuntur Valer. Max. *lib.* 14. *c.* 8. & *lib.* 8. *c.* 2. Seneca *de benef. lib.* 1. *c.* 2. & lib. 2. c. 6. Quinctil. *lib.* 5. *inſtit. or. c.* 11. Et ita ſponſorem appellare eſt apud Cic. *lib.* 1. *ad Attic. Epiſt.* 8. Sed & Sex. Alphius fœnerator, bona nomina non adpellando mala fieri, crebris ſermonibus uſurpare ſolebat. Columell. *de re ruſt.* 1. 7.

Sæpe tamen verbum Adpellare ſignificat ab inferiore judice ad ſuperiorem provocare, veluti *ad* Imperatorem *l.* 39. *l.* 17. *D. de min.* vel ſine præpoſitione ad, ut adpellare principem *l.* 8. *§. ult. D. de vacat. & excuſ. mun.* magiſtratum. *l. ult. D. quis, & a quo adpel.* Et Adpellatur a judice *l.* 28. *D. de tut. & cur. dat.* adverſuſ aliquem *l.* 6. *D. de appel. recip.* adv. ſententiam *l.* 18. *D. de accuſ.* de ſententia *l.* 4. *C. de liberal. cauſſ.* Adpellandi legitimi dies. Vid. art. Legitimi.

Denique Appellare eſt blanda oratione pudicitiam attentare *l.* 15. *§.* 15. *&* 20. *D. de injur.* Quinctil. *Inſt. or. lib.* 4. *c.* 1. Uxor marito dixit, adpellatam ſe de ſtupro a Tribuno. Valer. Max. *lib.* 6. *c.* 1. Senec. *lib.* 2. *controv.*

Appellatio pro nomine adpellativo, quod a nomine propriò diſtinguitur. Quinctil. *Inſt.* 1. 4. Nomen eſt, quo homo propria diſcriminatione pronunciatur, ut Cato: Adpellatio communis ſimilium rerum enunciatio ſpecie nominis, ut homo, vir, conſul. Hinc Papin. in *l.* 24. *D. ad SC. Trebell.* Si non ſub appellatione heredum, ſed propriis nominibus expreſſis fideicommiſſum relinquatur. Vid. Ev. Otto *in Papinian. c.* 9. *§.* 3. *p.* 153. Hertz.

Appellatio eſt ad ſuperiorem judicem provocatio, quæ iniquitatis ſententiæ querelam continet *leg.* 17. *D. de minor.* Et ita: Adpellationem facere *leg.* 1. *D. an per alium.* interponere *leg.* 1. *§.* 3. *D. quand. adpell.* explicare, perſequi *leg.* 24. *§. ult. l.* 27. *D. de adpell.* Adpellationis cauſas agere *leg.* 7. *D. eod. tit.* vel reddere *leg. un. D. ſi vend. adpell.*

Appellatio autem dicitur admitti *l.* 6. *D. de adpell.* recipi vel non recipi *l. un. pr. D. nib. innov. pend. adpel.* repudiari *l.* 3. *C. de adpel.* nempe a judice, a quo adpellatur. At is, ad quem adpellatur, dicitur de adpellatione cognoſcere *l.* 6. *§.* 1. *C. de adpel.* ex ea cognoſcere l. 20. D. de quæſt. vel dicere ſententiam *l.* 18. *§.* 3. D. de minor. judicare *l.* 48. *D. de cond. & demonſt.* pronunciare *l.* 102. *§.* 1. *D. de ſolut.* & ipſa ab eo vel juſta, vel injuſta pronunciatur *l.* 21. *§.* 2. *D. de adpel.*

Adpellationum tempora, id eſt conſtituta ad adpellandum *l.* 1. *D. quand. adpell.*

Appellator, quid adpellavit, vel ad judicem provocavit *l.* 1. *pr. D. ſi pend. adpell. l.* 1. *§.* 7. *D. quand. adpell. l.* 6. *§.* 3. *& §. ult. l.* 12. 17. 23. 31. 32. *C. de adpell.*

Apellator l. 1. 14. 15. 28. 56. 67. *C. Theod. de appellat. l.* 3. *C. Th. de repar. apell.*

Appellatorius libellus *l.* 6. *§.* 6. *C. de adpell.* Vid. ſupra art. Apoſtoli. Adpellationum juvamen *l.* 5. *§.* 4. *fin. C. de temp. & repar. adpell.*

Appellere, Appendere, Appendix. Vid. ſupra Adpellere, Adpendere, Adpendix.

Appetere, vel adpetere bona *l.* 2. *§.* 42. *D. de orig. jur.* Adpetere quem judicio *leg.* 14. *§.* 3. *D. de bon. libert.* per calumniam *l.* 27. *§.* 5. *D. ad leg. jul. de adult.* civiliter, vel criminaliter *l.* 2. *C. de offic. magiſtr. mil.* id eſt provocare, convenire.

Appetere ferro, id eſt petere *l.* 6. *§. ult. D. de SC. Silan.*

Applausus *l.* 18. *pr. C. de heret.*

Applicare, id eſt, navem

vem adpellere, Per mare in Aſiam adplicare *l.* 4. §. 5. *D. de offic. proconſ.*

Applicare pro adjungere. Sic Adplicare adjunctionem Paul. *ſent.* 3. 6. 49. fidejuſſorem obligationi *leg.* 16. §. 3. *D. de fidejuſ.* fundum *leg.* 19. *D. de in diem addict.* peculium *l.* 8. §. 8. *D. de pecul. leg.* titulos *l.* 2. §. 1. *D. de ſtatu lib.* unciam ſemiſſi, Voluſ. Mæcian. *de aſſe.* uſuras *l.* 17. §. 7. *D. de uſur.* quid alicui cauſſæ *leg.* 13. §. 1. *D. de ſtatu lib.* Quoſcumque Vacuos publico inveneritis officio in complexum veſtri ordinis ADPLICATE *leg.* 3. *in fin. C. Theod. de naufrag.* Conciliabulis eorum ſe applicaverit *l.* 1. *C. Theod.* de Judæis. Hygin. de *limit. conſtituend. p.* 165. inter Script. Rei agrar. W. Gœſii. Quædam coloniæ propter aquæ commodum monti applicantur.

APPLICARE pro adhibere. Ut Adplicare demonſtrationem *l.* 8. *D. de aur. leg.* exactores debitoribus *leg.* 41. §. *ult. D. de fideic. libert.* perſonam obligationi, & ſolutioni *l.* 56. §. 3. *D. de verb. oblig.* quæſtiones *l.* 19. *D. de quæſtion.* ſervum *l.* 45. §. 1. *D. famil. herciſc.* ſtipulationem *l.* 31. *D. de oblig. & act.*

Applicare ſe ad honores, & munera *l.* 2. *pr. D. de jur. immun.* pro iis ſtudere.

Applicare pro implicare. Sic adplicitus morbo *l.* 7. *D. ad SC. Trebell.*

APPLICATIO. Adplicationis jus obtinebat, quoties aliquis, qui Romam in exſilium venerat, cui ibi exſulandi jus erat, ſe ad aliquem quaſi patronum, adplicuiſſet. Ei enim tunc hic, quaſi patronus, ab inteſtato jure adplicationis ſuccedebat. Cic. *de orat.* 1. 38. Adluſiſſe ad hoc jus videtur Terent. *Andr.* 5. 4. Tum illa egens forte adplicat primum ad Chriſidis patrem ſe. Gronov. *obſ.* 1. 5. *p.* 84. HEIN.

APPLICITUS hortus domui *l.* 41. §. 1. *D. de legat.* 3. i. e. adjunctus. Ita adplicitum cubiculo hypocauſtum dixit Plin. *lib.* 2. *Epiſt.* 17.

APRARIA retia inter inſtrumenta venationis ſunt *l.* 22. *pr. de inſtr.* vel *inſtr. leg.* Paull. *rec. ſent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 45.

APRONIANUM SC. omnibus civitatibus, quæ ſub Imperio Pop. Romani ſunt, reſtitui debere, & poſſe fideicommiſſam hereditatem, jubet *leg.* 26. *D. ad SC. Trebell.* Et hoc forte intelligi debet in *l.* 1. *D. de libert. univerſ.* Nomen autem habet non ab *Apronio* illo, qui Marci temporibus conſulatum geſſit, (hoc quippe jus jam ante viguiſſe, ex Salvio Juliano, qui libros ſuos ſaltim ante Marci imperium ſcripſit, notum fuiſſe patet ex *leg.* 27. *pr. D. ad SC. Trebell.*) ſed potius ab Aproniano Conſule, quem ſub Hadriano faſti anno 117. & 123. præferunt: Ita HEIN. ex Ant. Auguſtin. *de SCis.* & Schultingio *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 365.

APSIS. Vid. ABSIS.

APTARE accommodare. Sic APTATUR caſus *l.* 29. §. 7. *D. de lib. & poſtum.* edictum *l.* 3. *pr. D. de Carbon. edict.* exceptio *leg.* 27. §. 8. *D. de pact.* fideicommiſſum *l.* 77. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* interpretatio verbis *l.* 20. §. 6. *D. de hered. pet.* ſtipulatio ad fideicommiſſa *leg.* 1. §. 2. *D. uſufr. quemadm. cav.*

APTE parum ſcribit *l.* 108. §. 14. *D. de legat.* 1.

APTUS. Apti boves *leg.* 12. §. 3. *D. de uſu, & habit.* Aptum verbum *l.* 181. *D. de verb. ſignif.*

APUD & *penes* differunt. Apud aliquem eſt, quod ab eo qualitercunque tenetur: *Penes* eum

eſt, quod quodammodo ab eo poſſidetur *l.* 65. *D. de verb. ſignif.* Sed hæc ut plurimum confunduntur *l.* 1. *pr. l.* 3. §. 4. *l.* 4. *D. de tab. exhib. l.* 7. §. 10. *D. de adminiſt. & peric. tut.*

Apud aliquem obligari, id eſt alicui *l.* 16. *pr. l.* 12. §. 3. *l.* 69. *D. de fidejuſ.*

Apud pro AD ſæpe ponitur. Ita APUD Acta *l.* 17. *D. de in jus voc.* Apud Imperatorem adpellare *l.* 39. *pr. D. de minor.* Apud heredem pervenire *l.* 10. *D. ad Leg. falcid.*

Apud pro IN. Apud ædem deponi *l.* 5. §. *ult. D. de depoſ.* Apud domicilium ſuum eſſe *l.* 28. §. *ult. D. de fideic. libert.* Simili notione legimus: APUD Antiochiam thermæ in *l.* 131. *C. Theod. de decurion.* id eſt Antiochiæ.

Apud Julianum Marcellum ſcribere, vel notare, quum legis, ut in *l.* 11. §. 1. & 5. *D. de min.* notas ſignificari accipe; quas is ad Julianum ſcripſit. At quum APUD Alfenum, vel Melam Servium ſcribere legis, referri Servii ſententiam ſcito, ut in *l.* 65. §. 8. *D. pro ſoc.* Nam plurima Servii Sulpicii auditores; quæ ab eo auditione acceperant, in ſcriptis ſuis retulere *l.* 12. *pr.* & §. 9. *D. de inſtr. & inſtrum. leg.*

Apud Julianum *leg.* 39. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 3. *D. ex quib. cauſ. in poſſeſ.* Plautium *leg.* 28. §. 3. *D. de donat. int. vir. & ux.* Vitellium *leg.* 10. §. 5. *D. quib. mod. uſufr.* Marcellum *l.* 11. §. 7. *D. de injur.* Id eſt in ſcriptis Juliani, Plautii &c. Ita Apud veteres *l.* 140. §. 1. *D. de verb. ſignif.*

APULENSIS colonia *l.* 1. §. 9. *D. de cenſib.*

AQUA *æſtiva*, quæ æſtate tantum ducitur, licet & hieme duci poſſit, quæ plenius, & latius explicantur in *l.* 6. *D. de aqu. quotid.* & in *l.* 1. §. 8. *D. ne quid. in flum. publ.* calida *l.* 1. §. 13. *D. de aqu. quotid.* diurna, quæ interdiu ducitur *l.* 10. *D. quemadm. ſervit. amitt.* frigida *l.* 1. §. 13. *D. de aqu. quotid.* nocturna, quæ noctu tantum ducitur *d. l.* 10. perennis, quæ perpetuo fluit, & ab illis ſeparatur, quæ areſcunt *l.* 1. §. 5. *D. de aqu. quotid.* pluvia, quæ de cœlo cadit, & imbre excreſcit *tit. de aqua, & aqu. pluv.* cui opponitur viva aqua in *l.* 1. §. 1. *D. de font.* AQUA profluens, ſeu fluens *l.* 2. *D. de rer. diviſ. l.* 2. §. 1. *D. de aqu. pluv.* putealis, quæ opponitur perenni *l.* 1. §. 5. *D. de aqu. quot. & æſtiv.* quotidiana ſeu cottidiana, qua quis quotidie uti poſſit, ſi velit, quæque duci adſidue poſſit, vel æſtivo tempore, vel hiberno, etſi aliquo temporis momento aliquando ducta non eſt *l.* 1. §. 3. *ſequ. D. de aqu. quotid. & æſtiv.* Sed etſi alternis horis, vel una hora quotidie duci poſſit, quotidiana ſervitus dicitur *l.* 7. *D. quemadm. ſervit. amit.* AQUÆ ſalientes, quæ ex tubulis, & fiſtulis erumpunt *l.* 79. *fin. D. de verb. ſignif.* Et ita *ſalientes* accipe in *l.* 15. *D. de act. emt. vend.* Saliebant autem vel cantharis, vel roſtris perſonarum *leg.* 41. §. 9. *D. de legat.* 1. *l.* 17. §. 8. *D. de act. emt.* Nam juxta vetus gloſſar. Petron. *voce Marſyæ*, Marſyæ, inquit, erant *perſonæ*, ſeu ſigilla, ex quorum roſtris, aut alia corporis parte aqua ſalire ſolet, varie effecta. Aqua venalis in quibuſdam regionibus *l.* 1. *l.* 14. *D. de adim. legat.* Aqua Viva opponitur conceptæ ex imbribus *leg.* 1. §. 1. *D. de font.* AQUÆ controverſia inſulam ſubvertit *l.* 24. §. 5. *D. de damn. infect.* Unde eam loquutionem im-

impetum aquæ denotare exiſtimant. Aquæ uſus perſonalis eſt *l. 21. D. de uſu & habit.*

Interdictum de Aqua quotidiana, & æſtiva ei datur, qui aquam, quam anno proximo duxit, ducere prohibetur, dummodo jure uti ſe putet, aut ſine vitio eodem duxerit. Eſt prohibitorium, & reſtitutorium, pertinetque ad aquam non modo, quæ agris, verum etiam quæ nobis, urbaniſque prædiis uſui ſit *l. 2. & paſſim D. de aqu. quot. & æſtiv.*

Interdictum de Aqua de caſtello ducendo datur habenti jus auctoritate publica ducendi aquam de caſtello, id eſt, dividiculo aquarum publico: quod tamen non ad poſſeſſionem, ſed ad tuendum jus aquæ pertinet magis, quam Princeps adſignavit, atque de jure, non de facto eſt. Vid. *l. 1. §. 38. & ſeq. D. eod. tit.*

Actio de Aqua pluviali arcenda deſcendit ex LL. XII. Tab. ceu patet ex *l. 21. D. de ſtatu lib.* Pompon. in *l. 22. §. 1. D. de aqua & aqu. pluv.* Sed etſi fructuarius opus fecerit, per quod aqua pluvia alicui noceat, erit quidem actio legitima cum domino proprietatis, an vero utilis in fructuarium actio aquæ pluviæ arcendæ ſit danda, quæſitum eſt; & magis eſt, ut detur. Hæc quidem Pompon. Si ergo facis aliquod opus in fundo tuo, per quod aqua pluvialis nocere poteſt fundo vicini tui, datur huic contra te actio aquæ pluviæ arcendæ, per quam tuis expenſis opus teneris deſtruere, & damnum contingens reſarcire. Si vero poſſideas opus ab alio factum, teneris patientiam præſtare, ut deſtruatur *arg. l. 1. & 2. §. 3. in fin. & l. 6. §. 7. verſ. ſi quis alius D. eod. tit.* Hæc autem actio locum habet in damno nondum facto, opere tamen jam facto, ex quo damnum timetur *l. 1. §. 1. D. eod. tit.* totieſque locum habet, quoties manufacto opere agro aqua nocitura eſt, i. e. cum quis manufecerit, quo aliter fluere quam natura ſoleret, ſi forte mutando (alias immittendo) eam aut majorem fecerit, aut citatiorem, vel rapidiorem, aut vehementiorem, aut ſi comprimendo redundare fecerit eam. Nam ſi natura aqua noceat, ea actione non continetur *d. l. 1. §. 1.* Item ſciendum eſt, hanc actionem alias locum non habere, quam ſi aqua pluvia agro noceat. Ceterum ſi ædificio, vel oppido noceat, ceſſat actio iſta: agi autem ita poterit, *jus non eſſe, ſtillicidia, flumina immittere d. l. 1. §. 17.* De eo opere, quod agri colendi cauſſa aratro fit, Q. Mucius ait non competere actionem aquæ pluviæ arcendæ *d. l. §. 3.* Nec ea tenetur niſi is, qui in ſuo opus facit. Quare ſi quis in publico opus faciat, hæc actio ceſſat; ſibique imputare debet is, qui damni infecti cautione ſibi non proſpexit: ſi tamen in privato opus factum ſit, & publicum interveniat, de toto agi poſſe aquæ pluviæ arcendæ, Labeo ait *l. 3. §. 3. D. eod. tit.* Sciendum autem, hanc actionem non in rem, ſed perſonalem eſſe *l. 6. D. eod. tit.* Verumtamen cum ante ſuſceptum judicium poſſeſſorem ſequatur, oportet eam in rem ſcriptam cenſeri *l. 12. l. 16. D. eod. tit.*

Aqua profluens ſeparatur a fluminibus *§. & quidem Inſt. de rer. diviſ.* Videturque tantum a flumine differre, quantum pars a toto. Flumen enim eſt, quod integrum fluminis uſum præbet, velut navigandi, piſcandi, lavandi. Aqua profluens eſt pars ejus quantumvis tenuis, quæ non integrum fluminis uſum præſtat,

ſed potandi, & abluendi tantum. Ex quibus intelligi debet, aquam profluentem nihil aliud eſſe, quam fluminis Cic. *de offic.* Ex quo ſunt illa communia, non prohibere aquam profluentem, pati ignem ab igne capere: ubi tamen *aqua profluente* legendum videtur.

AQUÆ DUCTUS, jus aquam ducendi per fundum alienum *l.* 1. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Vulgo autem fiſtulis aqua ducebatur: lapide vero ſtrato ita demum, ſi convenerat: Tollebatur porro, & trahebatur aliquando aqua per rotam *leg.* 40. *fin. D. de contrah. emt. l.* 2. *D. commun. prædior.* Et dividebatur aqua menſuris, digitis videlicet, unciis, & modulis *l.* 5. *D. de aqu. quotid.* & apud Frontin. *lib. de aquæduct.* Vocatur etiam ſervitus AQUÆ DUCENDÆ *in l.* 9. *D. de ſerv. præd. ruſt.* immo & aquæ ductio in *leg.* 10. *D. de aqu. & aqu. pluv.* Vetus Gloſſar. Græcum. Aquæ ductus, *το ελκειν μεν υδωρ δι αλλοτριου αγρου*, ducere aquam per alienum agrum.

Aquæ HAUSTUS *l.* 1. *l.* 2. §. 1. *D. de ſervit. ruſt. præd.* Hæc ſervitus vocatur etiam aquæ hauriendæ, juſque hauriendi *l.* 9. *l.* 3. §. 3. *D. eod. tit.*

Aquæ ITER idem, quod aquæ ductus *l.* 21. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Item aquæ jus *l.* 47. 49. *D. de contrah. emt.* id eſt aquæ ducendæ jus, ut eſt in *l.* 25. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Aquæ SULCI in agris aquæ e rivis educendæ cauſſa fiebant, qui *ελκες* græce adpellantur *l.* 1. §. 5. *l.* 20. *D. de aqu. & aqu. pluv.* Columella *de re ruſt. lib.* 2. *c.* 8. & Feſt. Pomp. lib. 5.

Aquæ ETIONI accipitur nova nupta *l.* 66. §. *ult. D. de don. int. vir. & ux.* de quo ritu Dion. Halicarn. *lib.* 2. *p.* 100. & Euripid. *phæniſſ. v.* 345. Romæ autem ignis e foco, in titione, ex felice arbore, Aqua in aquali de puro fonte petebatur per puerum feliciſſimum, vel puellam, quæ intererat nuptiis. Varro apud Servium *ad Æneid.* 4. *v.* 167. & Non. Marcell. *c.* 2. *n.* 874. utrumque vero elementum & in limine ædium tangebant novi conjuges, & aqua inprimis pedes lavabant. Serv. *ibid.* Varro *de ling. lat. lib.* 4. Ceterum varias ejus ritus rationes reddunt veteres, & in his Plutarch. *Quæſt. Rom.* 1. Feſtus voce *aqua.* Lactant. *Inſt. divin.* 2. 18. Pleriſque tamen in eo convenit, iis ſymbolis uti voluiſſe Romanos, quod illis elementis maxime vita humana contineatur, & quod ignis maris, aqua feminæ imaginem in generatione præ ſe ferat. De eo ritu fuſius ipſe Briſſonius *de rit. nupt. p.* 78. Anton. Hotmann. *de vet. rit. nupt.* 18. *p.* 188. Cujac. *obſ. lib.* 11. *c.* 2. Lomeier. *de luſtrat. vet. c.* 20. *p.* 197. *ſeq.* Fernand. Aduens. *Explic. lib.* 1. *p.* 531. *Tom.* 3. *Theſaur. jur.*

AQUÆ ET IONIS INTERDICTIO populi ſcito fiebat, eo conſilio, ut interdictus relicta civitate in aliam ſe conferre cogeretur. Quo facto jus civitatis Romanæ amittebat, ſimul ac alterius civitatis civis eſſet factus. Cic. *pro domo. c.* 30. ait: *Qui erant rerum capitalium condemnati, non prius hanc civitatem amittebant, quam erant in eam recepti, quo vertendi, hoc eſt, mutandi ſoli cauſſa venerant. Id autem ut eſſet faciendum, non ademtione civitatis, ſed tectis, & aquæ, & ignis interdictione faciebant.* Ex juris enim publici Romanorum principiis nemo poterat duarum pluriumve civitatum civis eſſe, ac proinde Romanam civitatem amittebat; quiſquis ſe inter alte-

terius cives adoptari paſſus erat. Idem *ibid. c.* 81. & Corn. Nep. *in Attic. c.* 3. At poſtea Auguſtus, ſuaſu Liviæ, interdictos, non ubicumque vellent, vagari paſſus eſt, ſed in inſulam aliquam deportavit, ne quid moliri poſſent contra rempublicam. Dio Caſſ. *lib.* 55. *p.* 562. & *lib.* 56. *p.* 586. Tacit. *Annal.* 6. 30. Hinc aquæ & ignis interdictio, & deportatio conjunguntur, ut *in l.* 1. *C. de repud.* & *l.* 24. *D. de donat.* Quamobrem manifeſtus eſt eorum error, qui deportationem aquæ & ignis interdictioni ſurrogatam eſſe exiſtimant. HEIN.

AQUAGIUM in *l.* 3. §. 5. *D. de aqu. quotid. l.* 15. *D. de ſervit. præd. ruſt.* id eſt ductus aquæ, ut Feſtus *lib.* 1. interpretatur. Immo & Gloſſa Cyrilli, Aquagium *υδραγειον*. HEIN.

AQUARII adpellantur aquarum Cuſtodes, quos græci *υδροφυλακας* vocant *leg. pen. Cod. de aquæd.* & apud Frontin. *de aquæd.* At AQUARII ſervi in *l.* 12. §. 42. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* ſunt ſervi, qui aquam in uſum balneorum, hortorumve curabant. Atque iſtis balneorum aquariis plerumque amorum internuntiis uti ſolebant. Hinc Feſto Aquarii ſunt impudicarum mulierum ſordidi aſſeclæ: Et Juvenal: Veniet conductus aquarius.

Alias AQUARII *in c.* 39. §. 22. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3. ſunt, qui aquam ſolam offerunt in calice ſacramenti. vid. infra art. Batrachitæ.

AQUILEIA in *l. pen.* §. 1. *D. locat.* ampla civitas, & nobilis colonia, ad quam profluentes Natiſonem cum Turro Plinius memoravit. Nomen Julianus *orat.* 2. *de geſtis Conſtantii*, ab aquilæ augurio, quum conderetur, compoſitum dixit, Iſaac. Voſſius ad Melam, ab aquarum copia quaſi Aquilegiam adpellatam. Ipſa habet Patriarchatum, & celebre emporium fuiſſe ex *d. l. pen. D. locat.* at maxime ex Herodian. *lib.* 8. *c.* 2. & præfat. *Novellæ* 29. item ex Auſonio *de claris urbibus* intelligimus.

AQUILEX aquam colligens. Varro *de Quinquatribus*: Tuſcus AQUILEX. Unde AQUILICIA feſta dicebantur, quibus Jovi pro aqua e cœlo elicienda ſacra faciebant, quorum Tertullian. in *apologet. c.* 40. meminit. Idem *adverſus Marcionem*: nec ſtatim AQUILICEM, & agricolam ſe Deus repromiſit. Ex quo patet AQUILICES in *l. ult. D. de jur. immunit.* eos dici, qui aquæ eliciendæ, & inveniendæ rationem monſtrant, ut apud Plin. *lib.* X. *Epiſt.* 46. qui a græcis *υδροσκοποι* & *υδροφανται* vocantur, quorum Caſſianus *lib.* 2. *γεωπονικων* meminit. Nec mihi quidem liquet, quod ait Ill. Heineccius, non confundendos fuiſſe Aquilices, & Aquileges. Quod illi ſicciore anno rei divinæ procuratione aquas cœlo eliciebant, unde ipſe Jupiter Elicius, & dies feſti Aquilicia; quod vero hi erant aquarum indagatores, qui fontes, venaſque aquarum inveſtigabant, quaſque in apricum producebant. Quæ tamen vocabula haud ita accurate veteribus diſtingui ſolita eſſe ipſe fatetur: quod ſane ex ipſo Tertulliani loco *ad Marcionem* jam laudato patet. Adi omnino Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 41.

AQUILINUS, ſervi nomen *l.* 19. §. *ult. D. de fideic. libert.*

AQUILLIA lex Plebiſcitum eſt de damno injuria dato *leg.* 1. & *tot. tit. D.* & *Inſt. de Lege Aquil.* nomen ſortita ea Lex ab Aquillio, ſed a quonam? Qui varias circa hoc conjecturas deſiderat, adeat Heineccium *Antiq. Rom. lib.* 4. *tit.* 3. §. 4. cui præterea probabile videtur L. Aquilium Gallum eſſe, qui anno

V. C. 572. tribunus plebis , anno vero 577. Prætor Siciliæ fuit, ergo multa ætate ſuperior illi C. Aquilio Gallo, de quo mox dicendum . Ex illo autem plebiſcito nata eſt *actio Legis* AQUILLIÆ. Et perſequitur hæc lex damnum ab homine libero datum injuria, dolo nempe aut culpa datum §. 3. *Inſt. ad Leg. Aquil.* & proprie id, quod corporis corruptione, & per corpus illatum §. *ult. Inſt. eod. tit.* & tunc quidem directa eſt actio , *Utilis* vero eſt, id eſt , ex ratione & ſententia legis datur , ſi non corpore at corpori tamen damnum illatum . In factum denique datur ex ea Lege actio , ſi nec corpore , nec corpori nocitum, damnum tamen datum ſit *d. §. ult. Inſt.* & tunc prœtoria eſt , eum alias ſit civilis actio . Ejus autem Legis tria erant capita , quorum primum pertinebat ad ſervos , ſervas, quadrupedeſque pecudes occiſos : tertium ad reliqua omnia damna in his , & reliquis rebus facta §. 13. *Inſt. l.* 27. §. 6. *D. ad Leg. Aquil.* Ex primo æſtimatur res,quanti intra annum plurimi fuerit , ex tertio , quanti intra menſem *l.* 21. *pr. D.* §. 14. *Inſt. de Leg. Aquil.* Secundum caput , in quo Claud. Chiflet. *Eor. quæ de jur. part.* 1. *p.* 441. *ſequ.* de ſervo corrupto actum fuiſſe putat , in uſu eſſe negat Juſtinianus §. 12. *Inſt. eod. tit.* idque jam tempore Ulpiani in deſuetudinem abiiſſe oportet , ſi genuina ſunt verba *l.* 27. §. 4. *D. eod. tit.*

AQUILLIANA ſtipulatio , in quam omnes omnino obligationes quacumque ex cauſſa proficiſcentes novandi cauſſa deducuntur, ut ſic in verborum obligationem translatæ acceptilatione perimi poſſint . Cujus verba referuntur in *l.* 18. §. 1. *D. de acceptilat.* §. 3. *Inſt. quib. mod. toll. oblig.* Ejus igitur hæc eſt natura , & indoles , ceu diſcimus ex vet. Gloſſar. græco : Interrogabat ita: Fateriſne , te mihi debere tantum ex hac , vel illa cauſſa? Adfirmante illo , nova a debitore fiebat interrogatio creditori : *Quod tibi me debere faſſus ſum ex hac, vel illa cauſſa, habeſne acceptum?* Reſpondebat hic : *habeo acceptum, & perinde ac ſi ſolutum acceperim.* Itaque per priora verba fit obligatio verborum , firmans priorem obligationem , per poſteriora acceptilatio , ſeu imaginaria acceptio , liberans debitorem. Ceterum inventa ideo eſt hæc ſtipulatio, quod nihil tam naturale videretur , quam quo quid colligatum , eo & diſſolvatur modo *l.* 35. *D. de reg. jur.* ac proinde verborum obligatio , cum verbis ſolemnibus eſſet concepta , & verbis ſolemnibus ſolvenda fuerit . Hujus ſtipulationis mentio etiam eſt in *l.* 2. 4. 5. *l.* 9. §. 2. *l.* 15. *D. de tranſact. l.* 3. 4. 15. 32. 40. *C. eod. tit. l.* 38. *D. de dol. mal.*

AQUILLIUS GALLUS Juriſconſultus , Ciceroni familiaris , ad quem pro Quinctilio ſæpe convertitur oratio , a quo formula inventa eſt inſtituendorum poſthumorum , quæ in *l.* 29. *D. de lib. & poſtum.* exponitur. Hic eſt, de quo Plin. *lib.* 17. *c.* 1. C. Aquillius eques Romanus domo ſua clarior , quam juris civilis ſcientia . Citatur Galli nomine *l. pen. D. de legat.* 1. *l.* 7. §. 4. *D. quod vi aut cl.* Ab eo eſt Aquilliana ſtipulatio , de qua modo diximus . De hoc plura , & accuratiora dixit Heineccius in ſingulari oratione . Vid. infra art. GALLUS C. *Aquillius*.

AQUIMINALIA legimus in *l.* 3. *D. de ſuppellect. leg.* & apud Paull. *ſent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 56. Potius ſcribendum eſſe Aquimanalia , cenſent Scaliger ad. Fe-

Feſtum *p.* 78. & Cujac. *obſerv.* X. 13. 17. ab *aqua & manu*. Fuit enim trulla aquam manibus ante cibum lavandis ſubminiſtrans. Gloſſa Philoxeni χερνιβον, *trulleum aquimanile*. Attamen & altera forma *aquiminale* ſuis non deſtituitur auctoribus. Scribitur etiam aquæmanile, & probat C. Du-Freſne in *gloſ. med. latin.*

AQUIMINARIUM in *l.* 19. §. 12. & *l.* 21. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* propter eſcam parari, & eſcario argento cedere dicitur. Ideoque quum alteri argentum potorium, alteri eſcarium legatum eſſet, *aquiminarium* eſcario cedere, Caſſius reſpondit *d. l.* 21. §. *ult.* pro quo aquimanarium legit Cujac. 10. *obſ. c.* 13. & 17. Forte utraque lectio probari poteſt, quemadmodum in proxime præcedenti vocabulo, cum quo hoc eandem habere videtur ſignificationem, ac derivationem, ab *aqua* ſcilicet, & *manu*. Nec infrequens eſt mutatio litteræ A in I in vocabulis a *manu* deſcendentibus, qualia ſunt *cominus*, *eminus*, *adminiculum*.

AQUITANIA *l.* 11. *D. de cuſtod. & exhib. reor. l.* 2. *C. de municip. & origin.*

ARA ſalutis βωμος ελεους pro ſecuritate, vel jure aſyli accipitur *l.* 3. *pr. C. de his, qui ad eccleſ. confug.* ubi Imperatores edicunt, ut pateant ſumma Dei templa timentibus, nec ſola altaria, & oratorium templi circumjectum, quod eccleſias quadripartito parietum ſeptu concludit, ad tuitionem confugientium ſint propoſita, ſed uſque ad extremas fores eccleſiæ, quas oratum geſtiens populus primum ingreditur, confugientibus ara ſalutis ſit. Nimirum ante id tempus Theodoſii, & annum Æræ Dionys. 431. ſola interior pars templi, quam Græci θυσιαστηριον vocant, ubi altare erat, jure aſyli gaudebat. Chryſoſt. *Homil. in Eutrop. Tom.* 3. *p.* 768. At evenit poſtea, teſte Socrate *Hiſt. Eccl. lib.* 7. *cap.* 33. ut præpotentis cujuſdam viri ſervi barbari immanem domini ſævitiam veriti Conſtantinopoli ad Eccleſiam confugerent, & in θυσιαστηριον gladiis armati proſilirent, nulliſque cleri, cui ſacra facturo impedimento erant, precibus moveri ſe paterentur, ut inde exirent. Immo per aliquot dies ſtricto gladio minantes omnibus, a quibus exire jubebantur, demum unum clericum occiderunt, alterum vulnerarunt, ad extremum ſibi ipſis mortem conſciverunt. Id ne poſtea contingeret, jus aſyli non modo ad reliquas eccleſiæ partes, id eſt ad narthecem, vel ευκτηριον ναον, qui hic vocatur *oratorium*, ſed & ad atrium uſque ad primam, per quam populus oraturus ingreditur, eccleſiam, januam potulerunt Cæſares. Vid. Jac. Gothofr. *Comm. in C. Theod. Tom.* 3. *p.* 369. Similes ſunt conſtitutiones tum ſynodi Toletanæ *can.* 17. *qu.* 4. *cauſſ.* 35. & Pontificum *can.* 17. *qu.* 4. *cauſſ.* 17. tum Clotharii Francorum regis in *Decretione* §. 13. apud Steph. Baluz. *Capitular. Tom.* 1. *p.* 21. HEIN.

ARABARCHES, vel potius ALABARCHES dicebatur ſupremus Judæorum Alexandriæ magiſtratus, plerumque Judæus, at aliquando tamen & non Judæus. Ad hunc Magiſtratum pertinent loci ſub voce ſequenti adducti. De eo videndi Fullerus *Miſcellan. Sacr. VI.* 16. Turneb. *Adverſar. XXVII.* 25. Capell. *Hiſt. Apoſtol. pag.* 118. & Baſnag. *Hiſt. Judæor. lib.* 7. *c.* 7. §. 19. *p.* 178. *Tom.* 7. qui & contra Henr. Valeſium (*Not. ad Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib.* 2. *c.* 5. *p.* 24.) oſtendit, non per riſum, & contumeliam confictum hoc dignitatis

tis vocabulum, ſed admodum honorabile habitum fuiſſe Hein.

Arabarchia, vectigal per Ægyptum, & Auguſtaneam inſtitutum *l.* 9. *C. de vectig. & commiſ.* Cujac. reſcribit Alabarchia, oſtenditque, fuiſſe vectigal pro traductione pecorum pendendum, *απο της αλαβας*, a quo eodem modo id vectigal nomen accepiſſe exiſtimat, ac a ſcribendo *ſcriptura*, per quem itidem vectigal pro paſcuo pendendum intelligitur. Contra Bulenger *de Vectigal. c.* 16. legendum putat *αλαβαρχιαν* quaſi *vectigalis pro ſale pendendi curationem.* Plane *αλαβαρχης* eſt apud Joſeph. *Antiq. Jud.* XVIII. 8. XX. 5. & 7. Arabarches in plerisque codicibus Ciceronis *ad Attic. lib.*2. *epiſt.* 17. & Juvenal. *ſat.* 1. *v.* 130. quamvis & apud hos viri docti legere malint *Alabarcheſ.* Add. Voſſ. *etym. p.* 16. Hein.

Arabiæ *ſcholares*, qui Beryti liberalibus ſtudiis, & maxime juriſprudentiæ operam dabant, reſcriptum impetrabant a Diocletiano, & Maximiano, quo illis cavebatur, ne ante annum ætatis viceſimum quintum a ſtudiis avocarentur *l.* 1. *C. qui. ætat. vel profeſſ. ſe excuſ.* Hein.

Arabici nuncupati, eo quod in arabica exorti ſunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in noviſſimo utrumque reſurgere *c.* 39. §. 68. *cauſſ.* 24. *quæſt.* 3.

Arabicus onyx, inter ſpecies ad vectigal pertinentes, refertur a Marciano *l.* 16. §. 7. *D. de publican.* Lapis & alabaſtri ſimilis, qui in montibus Arabiæ naſcitur, & ex quo olim vaſa potoria, & unguentaria fiebant. Plin. *hiſt. nat.* 37. 7. qui & obſervat, errare eos, qui id genus lapidum in ſolis Arabiæ montibus, nec uſquam alibi, naſci tradiderint, quum in Germania vaſa potoria, & poſtea pedes lectorum, ſellæ, quæ inde confecta miraculo fuiſſe, tradiderit Cornelius Nepos. Meminit iſte & onychis Indici, lapidemque a colore, quem unguibus humanis ſimilem habet, nomen tuliſſe docet. Add. Pancirol. *Theſaur. var. lect. II.* 110. *Juriſpr. Rom. & Attic. Tom.* 2. *p.* 1220. Hein.

Aratores ſervi. Aratorii boves, Aratorium inſtrumentum in *l.* 7. *C. quæ res pign. oblig. poſſ.*

Aratoria. Quid in vineis, olivis, *aratoriis*, paſcuis, ſylvis fuerit inventum *l.* 7. *Cod. Theod. de decurion. de bonis proſcript.* Similiter dicit Claudius in *Cos. Theod. v.* 79. quæ gleba favere frugibus.

Aratrum in civitatem duci dicitur in *l.* 21. *D. quib. mod. uſusfr. amit.* quando funditus evertitur, & ſolo æquatur. Senec. *de clement.* 1. *extr.* Aratrum vetuſtis urbibus inducere. Adde Hor. *Carm. lib.* 1. *od.* 16. *v.* 18. *& ſequ.* Quemadmodum enim vomere utebantur in condendis urbibus, deſignandiſque pomoeriis, a qua curvatura, quam *urbem* vocabant veteres, *urbs* nomen accepit. Plutarch. *in vit. Romul. p.* 23. *& quæſt. Rom.* 25. Dion. Halicarn. *lib.* 1. *p.* 75. *l.* 239. §. 6. *D. de verb. ſignif.* ita & aratrum inducebant urbibus, quas funditus evertere vellent. Coel. Rhodigin. *Lect. antiq. lib.* 26. *c.* 5. nihil eſſe tam naturale exiſtimantes, quam eodem modo quidque diſſolvi, quo colligatum eſt *l.* 35. *D. de reg. jur.* Adde Pet. Fabri *lib.* 1. *ſemeſtr. c.* 8. Hein.

Arbita, vocabulum nihili, & quod tamen ad juriſprudentiam pertinuiſſe creditur. Auctor enim eſt Optatus Milevitanus *de ſchiſm. Donatiſt. lib.* 1. Imperatorem ad Donatiſtarum quorumdam adpellationem reſcripſiſſe:

Ar-

Arbitrà *furoris audacia*. Hinc Cujac. *obſerv.* 4. 20. illud *Arbita* non pro dictione habet, ſed pro notis ſeu ſiglis, arguteque interpretatur *a re bene judicata temere appellaſti furoris audacia*. Sed lubrica admodum eſt illa notarum interpretatio, & Cujaciana illa tanto incertior, quanto minus codices manuſcripti addicunt, in quibus, ipſo fatente Cujacio, non *arbita*, ſed *orbita* legitur, ex quo recentiores editores majore ſpecie exſculpunt ſententiam: *O rabida furoris audacia!* Hein.

Arbiter, judicem datum, addictumque a prætore plerumque ſignificat, ut in *l.* 19. §. 1. *D. commun. divid. l.* 24. *D. depos.* junct. *l.* 7. *D. de negot. geſt. l.* 1. *D. de pact. dot. l.* 6. *C. de reb. cred. l.* 2. *C. de ſentent. interloquut. l.* 5. *C. de diſtr. pign.* Vetus Gloſſar. χαμαιδικαστης, pedaneus judex, arbiter. A judice tamen ſeparatur arbiter datus in *l.* 7. *pr. D. ad Leg. jul. repetund. l.* 15. *pr. D. de re jud.* & apud Gell. *lib.* 20. *c.* 1. Quin hoc controverſum apud veteres conſultos. Cicero *pro Murena c.* 12. ſcribit, judicem, an arbitrum dici oporteret. Inde in formularum notis apud Valerium Probum T. I. A. P. V. D. id eſt: *Tantum judicem arbitrumve poſtulo, uti des*. Quorum verborum illa ex Cicerone *pro Roſc. c.* 6. differentia colligi poteſt, quod qui bonæ fidei judiciis vel arbitrariis dabatur, Arbiter, qui ſtricti juris, Judex dicebatur. Quod Feſti comprobat interpretatio, qui arbitrum inde dici ait, quod totius rei habeat facultatem, ac arbitrium. Nam in arbitriis quum & hoc actionum natura, & clauſulæ: *Ex bona fide*, vel *quantum æquius melius ſit dari*, verba indulgerent, ſolutius æquitatem ſequi permittebatur: contra quam in ſtrictis judiciis, quibus addictus judex anguſtiſſimæ formulæ, a quo diſcedere vel latum unguem non poterat, cancellis circumſcriptam habebat poteſtatem. Hoc diſcrimen Seneca *lib.* 3. *de benef. c.* 7. perſpicue declarat: Quæcumque, ait, in cognitionem cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam poteſtatem judici. Ideo melior videtur conditio cauſſæ bonæ, ſi ad judicem, quam ſi ad arbitrum mittatur, quia illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit. Hujus libera, & nullis adſtricta vinculis religio, & detrahere aliquid poteſt, & adjicere, & ſententiam ſuam, non prout lex, aut juſtitia ſuadet, ſed prout humanitas, aut miſericordia impellit, regere. Hæc Seneca. Inde obſervare poſſumus, Arbitros in his potiſſimum judiciis nominari, quæ *ex bona fide* deſcendunt, veluti Arbiter communi dividundo in *l.* 31. *D. de uſu & uſufr. legat.* ſeu bonis dividundis datus in *l.* 3. *C. comm. divid.* diviſionis *l.* 26. §. 1. *D. de pact. dotal.* Quo adludens auctor *Querali*: Exprome, ait, theſaurum, diviſio celebretur, quoniam præſto eſt arbiter. Ejuſdem generis eſt arbiter dotis recuperandæ *in l.* 48. *D. de ſolut.* qui de dote cognoſcit *l.* 1. *D. de pact. dot.* Quo refetenda ſunt hæc Tertulliani verba *lib.* 2. *ad uxorem c.* 5. Suſtinent, quarum dote ſubjectione nominis mercedem ſilentii faciant, ſcilicet apud arbitrum ſpeculatorem litigaturi. Nam olim rei uxoriæ actio bonæ fidei judiciis adnumerabatur §. 29. *Inſt. de action.* Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 17. Arbiter familiæ herciſcundæ in *l.* 1. *pr. D. de dot. collat.* qui & arbiter dividundæ hereditatis adpellatur in *l.* 18. *C. famil. herciſc.* Eo etiam pertinent Arbitri funerariæ *l.* 15. §. 7. *D. de reli-*

religioſ. pro ſocio *l.* 38. *pr. D. pro ſoc.* tutelæ *l. ult.* §. *ult. D. de adpell.*

Sed & judices in ſtricti juris judiciis dati arbitri dicebantur. Tales ſunt arbiter aquæ pluviæ arcendæ in *l.* 24. *pr. D. de aqu. & aqu. pluv.* & apud Cic. *in Topic. c.* 9. arbiter finium regundorum, de quo paullo poſt, arbiter quod metus cauſſa in *l.* 14. §. 4. *D. quod met. cauſ.*

Datur & in his cauſſis ARBITER, quæ arbitratu boni viri æſtimandæ, ac definiendæ ſunt *l.* 12. *D. de legat.* 3. Veluti ad determinandam viam, latitudinemque actus, vel itineris ſtatuendam *l.* 19. §. 1. 2. *D. de ſeruit. præd. ruſt.* Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controverſia *l.* 11. §. *ult. D. de ſervit. urb. præd.* ad fidejuſſores etiam probandos *l.* 9. *l.* 10. *D. qui ſatiſd. cog.* quos fidejuſſorum vires æſtimare, ait *l.* 6. *pr. C. de advoc. diverſ. jud.* Arbiter quoque falcidiæ ad ineundam bonorum quantitatem, quum legi Falcidiæ locus eſt, dicebatur *l.* 12. *D. ad Leg. falcid.* Arbiter & a Prætore de rationibus excutiendis inter heredem, & ſervum dabatur computationis ineundæ, rationumque excutiendarum, examinandarumque cauſſa *l.* 37. *D. de fideicom. libert.* Nihil aliud autem hic ſignificat Arbiter, quam virum bonum a prætore electum, cujus arbitrio rationes computantur *l.* 47. §. 2. *D. eod. tit.* Arbiter & de alimentis patroni datur arbitraturus, quantum ſit in facultatibus *l.* 5. §. *ult. D. de agnoſc. & al. lib.* nec non inter fructuarium, & proprietarium de refectione ædium: & ut farcta tecta habeantur, arbiter datur *l.* 7. §. 2. *D. de uſufr.* Arbitrum porro dat Prætor, cujus interventu tribuuntur merces *l.* 7. *D. de tributor. act.* Sed & quum Magiſtratus in poſſeſſionem fideicommiſſi ſervandi, ventriſque cauſſa miſerunt, Arbitrum dant ad definiendum, quantum deminui oporteat, diſtrahendaque ea, quæ mora deteriora futura ſunt *l.* 1. §. 25. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt.* Præterea ad exſequutionem judicati arbiter datur *l.* 15. *pr. D. de re jud.* ut & ad reſtituendum fideicommiſſum *l.* 8. *D. de confeſſ.* Quin etiam in revocatoria actione arbiter intervenit *l.* 8. *D. quæ in fraud. credit.* Poſtremo & in controverſia finium de modo agrorum arbiter, vel ex conventione litigatorum, vel prætoris datione ſumebatur *l.* 7. *D. fin. regund. l.* 44. *D. de recept. qui arbitr. rec.* Terent. *Heaut. Act.* 3. *ſcen.* 1. Vicini noſtri hic ambigunt de finibus: me cepere arbitrum. Sic Q. Fabium Labeonem arbitrum Nolanis, & Neapolitanis de finibus, ſeu finium conſtituendorum a ſenatu datum, Cicero *de offic. lib.* 1. *c.* 10. & Valer. Max. *lib.* 7. *c.* 3. memorant. Idem Cicero *de legib. I.* 21. Nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex XII. tres arbitri fines regemus. Et in Topic. *c.* 10. Si in urbe de finibus controverſia eſt, quia fines magis agrorum videntur eſſe, quam urbis, finibus regundis adigere arbitrum non poſſis. Ubi Boethius: Arbitros finium regundorum, ait eſſe, qui finalia litigia diſcernunt, & quum eſt orta de finibus contentio, eorum dirimatur arbitrio. Suetonius etiam in *Othone c.* 4. cuidam de parte finium cum vicino litiganti adhibitus arbiter totum agrum redemit. Inde eleganter Tertullian. *lib. de Pallio c.* 2. Jordanem amnem finium arbitrum dixit, quippe qui agros diſterminat. Ad hos utique finium regundorum arbitros vetus Gloſſarium reſpexit in illo corrupto loco, in quo eſt: *Arbores ſcoda-*

tes

tes lib. de offic. proconſ. *οι περι των ορων διαγνωσαντες δικαςαι. Arbares ſcodates in libro* 1. *de offic. Proconſ. ſunt judices de finibus cognoſcentes*. Nam quod aliquibus in mentem venire poſſet, illic *arvales ſodales* reponendum, fruſtra eſt, propterea quod arvales illi XII. fratres nihil cum finalibus jurgiis commune habebant. Tantum pro frugibus ſacra publica faciebant, ut fruges ferant arva, & a ferendo, & arvis *arvales* dicebantur, quemadmodum Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* ſcribit, Ita Briſſonius. At Heinecc. *arbares ſcodates* in gloſſario iſto manifeſto *arvales ſodales* eſſe ſentit. Illos vero finales diremiſſe controverſias, idem oſtendit in *voc. arvales* fratres. Arbitros etiam ad æſtimandas poſſeſſiones poſt bellum civile datos, Cæſar de bello civ. *lib.* 3. *c.* 1. narrat.

Arbiter vero alius eſt compromiſſarius, in quem ſcilicet litigatores pœna adjecta compromittunt. Cujusmodi arbiter ex *compromiſſo ſumtus judex* definitur *l.* 82. *D. de judic.* & ex compromiſſo addictus *l.* 1. *C. de recept. arbitr.* Dicuntur & RECEPTI ARBITRI ab eo, quod arbitrium recipiant *tit. D. de recept. & qui arbitr. recep.* Propterea quod, ut Juſtinianus ait, ex recepto, hoc eſt ex compromiſſo cauſſas terminandas ſuſcipiunt *l.* 12. *C. de judic.* Unde & compromiſſarii adpellantur *l.* 5. §. *ult. C. de recept. arbitr.*

Sunt & ARBITRI electi, qui ex judicis juſſu, exſequutore negotii imminente, a litigatoribus eliguntur *l. pen. C. de pact.*

Eſt etiam ARBITRORUM aliud genus, in quorum arbitratum quid confertur *l.* 76. 77. *D. pro ſoc.*

Arbiter dicitur *adigi*, pro adiri ad arbitrium ſumendum Cic. *de Offic. lib.* 3. *cap.* 17. Arbitrum illum adegit, quidquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona. Idem in *Topic. cap.* 10. Finibus regundis arbitrum adigere dixit. Et *pro Roſc. c.* 9. Quæ quum ita ſint, cur non arbitrum pro ſocio adegeris Q. Roſcium, quæro. Singularis hæc loquutio, & hinc a paucis intellecta eſt. Plerique etiam loci, ubi illa occurrit, ita corrupti ſunt, ut modo *adiri*, modo *adjici* pro *adigi* legamus. Reſtituit illam Cujac. *obſ.* 5. *lib.* 4. *c.* 15. Ceterum & Senecæ addendum teſtimonium, qui *Epiſt.* 55. Eam; inquit, partem ad te perferam, quæ in lite eſt, te arbitrum adigimus. HEIN.

Arbitrum adire l. 21. §. 8. *D. de recept.* Quæ phraſis arbitris veluti propria eſt: Immo inde nomen acceperunt, quod a partibus adirentur. *Ire* enim veteribus *betere*, qua forma uſi ſunt Pacuvius, & Varro apud Nonium, vel *bitere*. Plaut. *Mercat. act.* 2. *ſc.* 3. v. 127. *Ad Portum ne bitas.* Quemadmodum ergo a *bito* vel *beto* eſt *perbitere*, pro perire apud eundem Nonium, *interbitere* pro interire, apud Plaut. *Moſtell.* 5. 1. *v.* 47. ita & *adbitere* fuit adire; & inde euphoniæ cauſa, ARBITER quaſi *adbiter*, ut *arceſſo* pro *acceſſo*, quia a partibus aditur. HEIN.

ARBITRALIS forma *l.* 5. *pr. c. de recept. arbitr.* ſententia *l.* 4. §. 5. *c. eod.*

ARBITRARI, æſtimare modum *l.* 7. *D. de quæſt.* reſtitui *l.* 35. §. 1. *D. de rei vind.* quod factum eſt *l.* 13. §. 1. *D. de uſufr.* id eſt æſtimare. ARBITRARI paſſive. Ulpianus *l.* 12. §. 5. *D. de religioſ.* ſumtus funeris arbitrantur pro facultatibus. Ita & in *l.* 27. §. 4. *D. de rec. arb.* *l.* 13. §. 1. *D. de uſufr.* Vid. Voſſ. *de analog.* 3. 6. Bynkerſ. *obſ.* 1. 25.

ARBITRARIA actio *l.* 3. §. 1. *D. de uſur.* ſeu ex arbitrio pendens §. 31. *Inſt. de action.* In hu-

hujuſmodi autem actionibus, niſi interceſſione judicis reus rem actori reſtituat, vel exhibeat, vel ſolvat, vel ſervum dedat, κατα-δικαζεται παντως, in ſolidum condemnatur, inquit Theophilus in §. 31. *Inſt. de act.* Itaque primo arbiter reum jubebat reſtitui, & quantum, vel quomodo reſtituendum, ſolvendum, dedendumve eſſet, definiebat, iſque, qui parebat, eo obſequio effugere condemnationem poterat. Sin dictis minus audiens eſſet reus, in majus, vel amplius quid condemnabatur, veluti in actione, quod metus cauſſa intra annum in quadrupulum *l.* 14. §. 1. *D. quod met. cauſ.* vel in tantum, in quantum actor in litem juraverit, vel in ſolidum. Formula autem committendi litem arbitrio judicis hæc fere erat. *Neque ea res arbitrio judicis reſtituatur, dedatur, exhibeatur.*

Arbitraria ex ſtipulatu actio ſit, quum alio, quam in quo ſibi dari quis ſtipulatus fuerat, loco agitur *l.* 2. *l.* 4. §. 1. *l.* 7. *l. ult. D. de eo quod cert. loc.* Tunc enim arbitrio judicis tanti lis æſtimatur, quanti vel actoris, vel rei intereſt, eam pecuniam loco conſtituto ſolvi: pleniſſimumque hic eſt officium judicis, quod quantitati contractus non ſubſervit, ſed vel augere, vel minuere condemnationem propter loci utilitatem poteſt, quum ejus æſtimationis tota ratio arbitrio ejus committatur *l.* 2. §. *ult. l.* 8. *D. de eo quod. cert. loc. l.* 1. *C. ubi conven. qui cert. loc.* §. 31. *Inſt. de act.* Sic & actio *quod metus cauſſa* Arbitraria adpellatur *l.* 14. §. 4. *D. quod met. cauſ.* & *d.* §. 31. *Inſt. de act.* quod arbitrio judicis, qui de ea re cognoſcit, reſtitutio comprehenditur. Is enim rei reſtituendæ facultatem uſque ad ſententiam reo tribuit. Quod niſi reſtitutio fiat; in quadrupulum condemnatio ſequitur. Et generaliter quæcumque alia ſtricta judicia ita reddebantur, ut rei reſtitutio, deditio, exhibitio officio judicis committatur, ea Arbitraria dicuntur *l.* 9. *D. de doſt. mal.* §. 31. *Inſt. de act.*

Arbitrarias pœnas hodie vocant, quæ non lege definitæ, ſed arbitrio judicis relictæ ſunt. At jure Romano *mulctas* quidem, non autem pœnas, arbitrio judicis relictas eſſe, tradunt Ulpian. *l.* 131. §. 1. *D. de verb. ſignif.* & Paull. *l.* 244. *D. eod. tit.* Hein.

Arbitratu *boni viri uſurum, fruiturum* Fructuarius cavens, ut adſolet, hoc ſignificat, non deteriorem ſe cauſſam uſusfructus facturum, ceteraque facturum, quæ in re ſua faceret, denique ita uſurum, quemadmodum bonus paterfamilias uti debet *l.* 1. §. 3. *D. uſuſfr. quemadm. cav. l.* 15. *fin. D. uſ. & habit.*

Arbitratu judicis *l.* 10. *D. quod met. cauſ. l.* 5. §. *ult. D. depoſ.* i. e. ut judex æſtimaverit in arbitrario judicio metus cauſſa, de quo in art. arbitraria actio.

Arbitratu illius: Verba hæc ſæpe conventionibus adjiciebantur *l.* 43. *D. de verb. oblig. l. ult. C. de contr. empt.* eaque jus ſignificant, & in ſervum non cadunt *l.* 68. *D. de verb. ſignif.* ſervus quippe de facto quidem arbitrari poteſt, non autem de jure. Sæpe quæ facti ſunt, & ſervis conceduntur, quæ juris, negantur *l.* 10. *D. de capit. minut.* Hein.

Arbitrium in Florentina plerumque arbiterium ſcribitur; ut in Gloſſ. Iſidori ubi: *Arbiterium*, *Collectio arbitrorum*, *id eſt*, *ipſa conſenſio*. Ita & apud Gruter. *inſcr.* non ſemel legi obſervat Hein.

Quemadmodum autem arbitri & judices, ita Arbitria & judicia differunt, ut Cicero *pro Roſc. c.* 4. & 5. exponit: Arbitria tamen di-

dicuntur non ſolum ea judicia, quæ in bonum, & æquum concipi, & ex bona fide reddi ſolebant, ſed & ea, quæ Arbitraria dicta eſſe ſupra vidimus; Sed & eorum faciendorum, quibus arbitrum dari etiam ſupra ſcriptum eſt, dicebatur arbitrium.

Hinc ARBITRIUM officium arbitri circa ea, quæ in judicio verſantur, formulaque minime continentur *l.* 31. §. 13. *D. de ædilit. edict. l.* 34. §. *pen. & ult. ſolut. matrim.* & aliis locis.

Arbitrium aquæ pluviæ arcendæ *l.* 23. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv.* communi dividundo *l.* 47. *D. fam. herciſc.* familiæ herciſcundæ *d. l.* 47. communium parietum Vitruv. *lib.* 2. *c.* 8. rei uxoriæ Cic. *de off.* 3. 15. tutelæ *rubr. C. arbitr. tut.* de his vide ſub voc. arbiter.

Arbitrium boni viri *l.* 41. *D. uſusfr. quemadm. cav.* judicis *l.* 8. *D. de eo quod cert. loc.* boni judicis *l.* 3. §. 13. *D. commod.* judicantis *l.* 45. §. 10. *D. de jur. fiſc.* præſidis provinciæ *l.* 1. *C. de nupt.* In arbitrio, & in judicio eſſe res dicitur *l.* 47. *D. famil. herciſc.*

Arbitrium, pro deciſione Imperatoris *l.* 4. *pr. C. de recept. arbitr.*

Arbitrium recipere, vel ſuſcipere *l.* 3. *l.* 4. *D. de recept. arbitr.* Recepiſſe autem arbitrium videtur, qui judicis partes ſuſcepit, finemque ſe ſua ſententia impoſiturum controverſis. Et hæc pertinent ad arbitrum compromiſſarium, ſeu receptum, de quo ſupra.

Arbitrium etiam arbitratum ſignificat *l.* 4. *D. uſusfr. quemadm. cav.* Et ita in arbitrio alicujus eſſe quid dicitur *l.* 1. *D. naut. caup. ſtab.* quod in mera ejus voluntate poſitum eſt, quod ſignificatur his verbis: ſi *libuerit*, ſi *voluerit*. Quo pertinent arbitrio ſuo uti *l.* 10. *D. de vi, & vi arm.* arbitrio bonæ voluntatis *l.* 10. *C. quomod. & quand.* Arbitrio ſuo, & ſponte ſua *l.* 49. *D. fam. herciſc.* ſui arbitrii eſſe *l.* 22. *D. de rit. nupt.* in arbitrio ejus ponere *l.* 1. *C. ſi maj. fact.* ad arbitrium ſuum, id eſt pro arbitrio ſuo *l.* 42. *D. de jur. dot.* quæ omnia pertinent ad arbitrium liberum, & plane ſolutum. Aliud eſt Arbitrium, quod dicitur boni viri, quodque his verbis exprimi intelligitur: Si arbitratus fueris: Si juſtum putaveris: ſi comprobaveris: ſi tibi videtur: *εαν δοκιμασης l.* 75. *D. de legat.* 3. *l.* 41. §. 4. *l.* 46. *D. de fideic. libert. l.* 3. §. 3. 4. *D. de ann. leg.* Ubicumque autem in arbitrium ſive judicis, ſive alterius quid confertur, pro arbitrio viri boni hoc habendum, & quaſi viro bono commiſſum, accipiendum eſt *l.* 17. §. 5. *D. de injur. l.* 30. *D. de oper. libert. l.* 6. *D. pro ſoc. l.* 1. *pr. D. de legat.* 2. Idque in conditionibus bonæ fidei judiciis adſcriptis maxime locum habens *l.* 22. §. *ult. D. de reg. jur. l.* 77. 78. *D. pro ſoc.* Ita quod operum faciendorum lege comprehendi ſolebat, *ut arbitrio alicujus opus fieret*, adprobaretur ve, ad boni viri arbitrium referebatur *l.* 25. *D. locat.*

ARBOR nomen eſt generale, & ejus appellatione continentur vites *l.* 1. §. 3. *D. de arbor. cæd. l.* 3. §. 1. *D. de arbor. furtim cæſ.* hederæ item, arundines, & ſalictum *d. l.* §. 1. 2. ſtirps quoque oleæ arbor recte dicitur *d. l.* 3. §. *ult.* At arbor nulla proprie dicitur, quæ radicem non conceperit *d. l.* 3. §. 5. Nec arboris numero habetur, quod adeo tenerum eſt, ut herbæ loco ſit *l.* 4. *D. eod.* Et arbor quoque recte dicitur, quæ ſubverſa a radicibus etiam nunc reponi poteſt, aut ita translata eſt, ut reponi poſſit *d. l.* 3. §. 6. Dejectæ autem arbores lignorum adpellatione continebantur, niſi aliud teſtator ſenſerit *l.*

l. 55. §. 2. *fin. D. de legat.* 3.

Arbor pro malo navis in *l.* 3. *l.* 6. *D. de leg. Rhod.* Silius Ital. *lib.* 3. *v.* 131. Pendentibus arbore nautis.

Arbores aliæ ſunt frugiferæ *l.* 13. §. 4. *D. de uſufr.* aliæ non, veluti cupreſſi *l.* 16. §. 1. *D. quod vi aut cl.*

Arbores caducæ & *cremiales* in *l.* 7. §. 12. *D. ſolut. matrim.* de quibus ſuis locis, ut & de Arbore, quæ ſycaminon, vel ſyntaminon vocatur.

Arbores terminales apud Paull. 5. *ſent.* 22. 2. quæ pro terminis, & finibus obſervantur: quales olim habebantur *Antemiſſæ*, & *Peregrinæ*, quæ & *finales adpellantur*, de quib. Sic. Flaccus *de condit. agror. p.* 4. & Aggen. Urb. *de limit. agr. p.* 45. Frontin. *p.* 40. Ut vero Arbores *peregrinæ* ſunt, quæ alias in ea regione non reperiuntur, & ſtudio in limitibus, & finibus agrorum ponuntur, ne vulgares credantur, ita *Antemiſſæ* dicuntur, quas nonnulli ante fundos ſuos ita ſervant intactas, ut nec frondem, nec lignum, nec cremium cædant, idque eo conſilio, ut magnitudine antiſtent ceteras, & obſervationem finium præſtent. Nic. Rigalt. *Gloſſ. agromenſ. p.* 291. Unde & *intactæ* vocantur a Siculo Flacco *p.* 7. 8. itemque *omiſſæ* p. 8. Hein.

Interdictum de Arboribus cædendis duo capita habet: primum ut arbores ædibus alienis impendentes adimantur: Secundum ut agro vel ruri alterius impendentes ſuccidantur: quorum duorum capitum, ut Ulpianus inquit, differentia hæc eſt. Si quidem arbor ædibus impendeat, ſuccidi eam præcipitur. Si vero agro impendeat, tantum uſque ad quindecim pedes a terra coerceri. Et hoc interdictum prohibitorium eſt. Si autem arbores ædibus alienis impendeant, utrum totas jubeat prætor adimi, an vero id ſolum, quod ſupra exſtiterit? Rutilius ait a ſtipite excidendas: idque pleriſque videtur verius. Et niſi adimeret dominus arborem, Labeo ait, permittit ei, cui arbor officit, ſi velit, ſuccidere eam, lignaque curtare, ut eſt textus *in l. un.* §. 2. *D. de arbor. cæd.* Non ſolum autem domino ædium, ſed etiam ei, qui uſumfructum habet, competit hoc interdictum *d. l. un.* §. 4. Illud tamen obſervandum eſt, non antea recte conveniri dominum hoc judicio, quam ubi admonitus, ut adimat, recuſavit adimere. Quamobrem Bartholus hujus admonitionis probandæ gratia conſulit, inſtrumentum eſſe ſcribendum. Vid. *d. l. un.* §. 6.

Interdictum de Arboribus collucandis & ſublucandis. Sublucare autem eſt compeſcere luxuriem ramorum, quod uſque ad 15. pedes, ut fiat, definitum eſt veluti ſubtus lucem mittere. Collucare vero eſt vel ſuperiores ramos lumini officientes ſuccidere, vel ipſam arborem ex ſtirpe penitus exſcindere. Cujac. *Ad Paull. ſent. lib.* 5. *tit.* 6. §. *arbor.*

Arbustum in *l.* 27. §. 7. *D. ad Leg. Aquil.* eſt locus arboribus conſitus. At in *l.* 3. §. *ult. D. de termin. mot.* Arbuſtum opponitur arbori finali, & denotat novellam arborem eo loco pro vetere plantatam, eo conſilio, ut facies loci obſcurandarum finalium quæſtionum cauſſa mutetur. Quam notavit ſignificationem Iſidor. *etym.* 17. 6. De aliis vero notionibus videndus Taubman. *ad Virgil. p.* 10. Hein.

Arca in qua nummi conduntur *l.* 34. §. 4. *l.* 51. *D. de legat.* 1. & multis aliis locis. In arca etiam inſtrumenta, & cautiones debitorum *l.* 64. *D. de legat.* 3.

Area porro frumentaria, & olearia in *l.* 1. §. 2. *D. de mun. & honor.* vinaria *l.* 3. *C. Theod. de calc.*

calc. coll. Quibus locis per *arcas* non receptacula vini, olei, frumenti, ſedpecunias iis rebus coëmendis deſtinatas intelligi monet Heinecc.

Arcæ fiſcalis in *l.* 4. *c. de muner.* in quam nimirum tributa inferebantur, ceu patet ex *Nov.* 128. non procul ab initio; Arca ſublimium poteſtatum in *l.* 6. *C. Theod. de indulg. deb.* ampliſſimæ præfecturæ *l.* 16. 17. *C. Theod. eod. tit.* prætoriana Nov. *Valentinian. de ſicariis*.

Provinciæ, quæ nec tranſvectioni publicæ, nec arcæ aliquod compendium deferre poſſent, officiorum annonas præſtabant *l.* 19. *C. Theod. de erogat. milit. annon.* Hæc verba videntur intelligenda de Arca præfectoria, ſeu ſublimium Poteſtatum, in quam ſpecies inferebantur, non ad horrea publica, ſeu fiſcalia, militibus eroganda, ſed ad uſus, neceſſitateſque Præfectorum prætorio pertinentes. Vid. de arca præfect. prætor. Syneſium *Epiſt.* 127.

ARCÆ ratio *l.* 10. *c. de ſuſcept. præpos. & arcar.* Quibus in locis etiam per *arcam* ipſi proventus intelliguntur, quæ figura etiamnum in uſu eſt, ut apud Italos, Germanoſque, quibus *Caſſa* idem ſonat; quod utique verbum leviter mutatum, eodemque ſignificatu Galli habent.

Arcæ lapideæ mortui condendi cauſſa ſtructæ meminit *l.* 7. §. *ult. D. de relig. & ſumt. fun.* Vocabulum hoc ſignificatu eſt apud Gruter. *Inſcript. p.* 460. 3. ubi aliquis arcam ſuam roſis quotannis coronari præcipit, nec non *p.* 482. 2. *p.* 754. 16. *p.* 1056. 1. *p.* 1060. 1. & apud Reineſ. *inſcr. Claſſ.* 20. *n.* 446. Ceterum veteres magnifaciebant arcas lapideas ex aſſio lapide factas, quippe cujus ea erat natura, ut cadaver illi illatum ſtatim combureret, conſumeretque. Unde & Sarcophagi nomen accepit. De Aſſio lapide Vid. Plin. *hiſt. nat.* 37. 17. Dioſcorid. *lib.* 5. *c.* 99. De arcis vero, & ſacrophagis ex eo lapide confectis Cujac. 21. *obſ.* 13. HEIN.

ARCARIUS ſervus *l.* 40. §. *ult. D. de fideic. libert.* & Paul. 3. ſent. 6. 72. eſt diſpenſator, quem arcæ ſuæ præfecit Dominus, ut acceptorum, & expenſorum redderet rationes. Vid. Turneb. *adverſar.* 28. 5. & Laur. Pignor. de ſerv. p. 159. HEIN.

Diverſus ab hoc Arcarius, vel *ſuſceptor*, qui & *arcæ cuſtos*, *aurique illati ſuſceptor* in *l.* 32. *C. Theod. de ſuſcept. præpoſ. & arcar. l. ult. C. eod. tit.* Gloſſar. antiq. *Arcarius* υποδεκτης χρυσου, ο επι της δημοσιας τραπεζης. Arcarii erant, qui reditus domui principis debitos a colonis rei privatæ accipiebant *l.* 11. *C. Theod. de jur. fiſc. l.* 14. *C. Th. de ſuſceptor.* quæ leges eædem ſunt. Macarius *homilia* 16. §. 11. *in fin. p.* 253. *Edit. Lipſ. Pritii.* εχουσι δε και φοβον ου των φοβουμενων τα πονηρα πνευματα, metum vero habent, non tamen eum, qualis eſt eorum, qui extimeſcunt malos ſpiritus. Hic autem nonnulli legunt, ἐχουσι δε και φοβον ου τῶν Αρκαριων, &c. Et *p.* 254. 255. ως οι εγκεχειρισμενοι Αρχας επαρχοτητος, η Θησαυρον βασιλικον παντα επαρχότητος, η Θησαυρον βασιλικον παντα τον χρονον εν μεριμνη εισι, μηπως αρα προσκρουσωσι τω βασιλει, & ſicut ii, quibus gerendæ præfecturæ, aut cuſtodiendi theſauri regii cura commiſſa eſt, numquam curis vacant, ne quo pacto regem offendant: ubi pro αρχας Briſſonius legit αρκας.

Sane & Arcarii coloniarum, & municipiorum, de quibus egit Reines. 3. *Var.* 16. & *ad Inſcr. p.* 431. Eorum curæ credita erat arca municipii, vel coloniæ: & talis procul dubio Eraſtus œconomus urbis a Paulo Apoſt. a latino interprete Ar-

Arcatius *Corinthi* vocatur in *Epiſt. ad Rom. c.* 16. *v.* 23. Hein.

Arcera, genus vehiculi arcæ ſimile, unde & nomen habuit juxta Varronem *de ling. lat. lib.* 4. In LL. XII. Tab. ſcriptum erat: *Si morbus, ævitaſve vitium eſcit, jumentum dato, ſi nolet, arceram ne ſternito.* Ad quæ verba Gellius *lib.* 20. *c.* 1. ſi homo in jus vocatus, morbo, aut ætate æger, ad ingrediendum invalidus eſt, arcera non ſternitur, ſed ipſe aufertur, & jumento imponitur, atque ita ad prætorem in comitium nova funeris facie effertur. Plura vide apud Non. 1. 270.

Arcere aquam eſt curare, ne influat *l.* 1. §. 7. *l.* 9. *D. de aqu. & aqu. pluv.* Feſtus *lib.* 1. arcere, inquit, eſt continere. Unde arcus in ædificiis dictus, qui ſe ipſum continet.

Arcere, pro prohibere, interdicere, vetare. Ita arcentur Collegia illicita Sco *l.* 1. §. 1. *D. de colleg. & corp.* Arcetur quis a poſſeſſione *l.* 5. *C. de poſtul.* Arcetur tempeſtas *l.* 12. §. 16. *D. de inſtr. vel inſtr.* incendium *l.* 1. *D. de offic. præſid.*

Arceſſere vulgo ſcribunt accerſere; Alii, veluti Agrætius, ita utrumque verbum diſtinguunt, ut *accerſere* ſit vocare, *arceſſere* accuſare. Aliis, inter quos Papirianus Grammaticus, *accerſere* eſt vocare; *arceſſere* ſubmovere, vel repellere. Aus. Popma *de different. verb. p.* 4. Sed ſatis certum eſt, Arceſſere ſolum latinum eſſe, & modo ſignificare *vocare*, modo *accuſare*, numquam autem *cohibere*, vel *repellere*, ceu jam e veteribus Grammaticis Velius Longus obſervavit. Hein. Vid. quæ ex ipſo ſupra notata ſunt ſub verbo Accerſere.

Archeotæ inter reliquos, qui muneribus perſonalibus in coloniis, & municipiis adſtringuntur, recenſentur ab Arcadio Chariſio *l.* 18. §. 12. *D. de mun. & honor.* quos archivii in urbibus cuſtodes fuiſſe, oſtendit Reines. *Variar.* 3. 16. Hein.

Archiatri in *l.* 6. 9. 10. *C. de profeſſ. & med. l. un. C. de comitib. archiatr.* & in pleriſque veterum locis. Eo nomine vocantur non ſolum principum medici, quorum fidei, & peritiæ Imperatorum ſalus tuenda committitur, quique in eorum comitatu medicinam factitant, quos Archiatros noſtri palatii vocant Imperatores *l.* 8. *C. de metat. & epidemic.* quibus ob medendi curam a comitatu ſacri palatii diſcedere non licuiſſe; oſtendit *l.* 2. *C. quib. non objicitur*, ſed & in omnibus civitatibus paullo celebrioribus erant Archiatri, qui reliquorum medicorum ſcholæ, vel collegio præeſſent, & horum controverſias, & contentiones componerent, ceu patet ex *d. l.* 9. *C. de profeſſ. & med.* Eo ſpectant verba Caſſiodori *Var.* 6. 19. Ut inter ſalutis magiſtros ſolus haberis eximius, & omnes judicio tuo cedant, qui ſe ambitu mutuæ contentionis excruciant, Eſto arbiter artis egregiæ, eorumque diſtingue conflictus, quos judicare ſolus ſolebat adfectus. In ipſis ægros curas, ſi non contentiones noxias prudenter abſcondis. Magnum munus eſt, ſubditos habere prudentes, & inter illos honorabilem fieri, quos reverentur ceteri. De iis quædam haud vulgaria habes apud Menag. *Amoen. jur. civ. c.* 35. Hein.

Archiatria, dignitas archiatri in *l.* 1. *C. Theod. de profeſſor. & med.*

Archidiaconus eſt poſt Epiſcopum Vicarius, ad quem in omnibus in clero omnis cura pertinet *c.* 1. *de offic. archidiac.*

Vide amplius in Diaconus.

Archiepiſcoporum adpellatione, ut notiſſimam ſignificationem prætermittam, continentur Patriarchæ

chæ alii præter privilegiatos. Nam Archiepiſcopus intelligitur Patriarcha in *l.* 14. *C. de SS. Eccleſ.* & in Nov. 131. pr. ubi de Archiepiſcopo Conſtantinopolitano loquitur.

Vide amplius in EPISCOPUS.

ARCHIEROSYNA *l.* 10. *C. Theod. de decurion. l.* 19. *C. Theod. de erog. milit.* Priori lege Chriſtianis id munus imponi prohibetur, quod ad archiereon curam templa, & templorum ſolemnia pertineant. Erant *αρχιερεις* ſummi pontifices, qui reliquis ſacerdotibus, ſacriſque per aliquam provinciam præerant, quorum officium multis verbis in Epiſtolis ſuis paſſim deſcribit Julianus Imperator, ex eoque, & aliis vetuſtis monumentis Jac. Gothofred. *Comment.* in *C. Theod. Tom.* 4. *p.* 547. *ſequ.* HEIN.

ARCHIGERONTES in *l.* 6. *C. de epiſc. & cler.* ubi nonniſi Chriſtiani eo munere ornari jubentur. Nimirum Alexandria olim curia carebat ante Severum Imperatorem, teſte Spartiano *in Severo c.* 17. Curiam deinde nacti decuriones vocabant *γεροντες*, & ſenatum *γερουσιαν*. Quinque primos vero, vel principales archigerontas, id eſt *ſummates Alexandrinos*, ceu vocantur in *l.* 57. *D. de decur.* Adde ſupra Alexandrini. HEIN.

ARCHIGUBERNUS in *l.* 46. *D. ad SC. Trebell.* Claſſis præfectum ſonat, gubernatorem claſſis primum. Alii principem gubernatorum explicant, & omnium gubernatorum primum ab *αρχος* & *κυβερνητης*.

ARCHIMANDRITA in *l.* 7. *§.* 2. *C. de ſumm. trinit.* eſt Abbas, vel præfectus monaſterii, apud græcos a græco *μανδρα ſpelunca*, quod olim eremitæ in ſpeluncis, & cavernis deliteſcerent. Evagr. *hiſt. eccl.* 1. 13. Eodem exemplo & monialium præfectas Archimandritiſſas dictas reperimus. Vid. Pet. Pithœi *Gloſſ. obſcur. verbor. Juliani*, voce *Archimandritiſſa*.

ARCHIMIMUS in *l.* 25. *§.* 1. *D. de oper. libert.* quod nomen vetus interpres Horatii in *lib.* 1. *ſerm. ſat.* 6. tribuit ſaltatori cuidam, qui Lepus vocabatur.

ARCHITECTUS *l. ult. D. de jur. immun. leg.* 1. 2. 3. *C. Theod. de excuſ. artif.*

ARCHIUM, vel ARCHIVUM *l.* 9. *§.* 6. *D. de pœn.* Edicit Juſtinianus in *Nov.* 15. *c.* 5. *§.* 2. ut in civitatibus aliquod ædificium publicum definiatur, in quo conveniat, defenſores acta reponere, & deſignetur aliquis ex provincia, qui ea cuſtodiat, ut incorrupta maneant, celeriterque ab iis inveniantur, qui ea deſiderant, & ut aliquid apud eos ARCHIVUM ſit. Idem Novell. 74. *c.* 4. *§.* 2. chartam reponi jubens *εν τοις εκκλησιας αρχειοις*, *in archiis eccleſiæ*, addit, *τουτεστιν εν τω ευαγει κειμηλιοφυλακιω*, hoc eſt, *in ſacro loco, ubi vaſa ſervantur*. At apud Pauſan. *lib.* 10. *c.* 4. ubi: *ειγε ονομασαι τις πολιν, και τουτους, οις γε ουκ αρχεια, ου γυμνασιον εστι: ſi urbem eam adpellare par fuerit, in qua Cives nec αρχεια, nec gymnaſium habent*. Αρχειον illi auctori manifeſto eſt *ſenaculum*, *curia*, *prætorium*, ceu obſervat Heinecc. qui & addit: Quemadmodum & *dium* & *divum*, *odeum* vel *odivum*, *muſeum*, & *muſivum* habent veteres, ceu oſtendunt Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. Aug. p.* 318. Is. Voſſ. *ad Pompon. Mel.* 3. 3. 95. Ducker. *de latin. juriſc. p.* 444. ita nihil impedit, quo minus & *archium*, & *archeum*, & *archivum* ſcribamus.

ARCHONTES olim ſummi Athenienſium magiſtratus, poſtquam ibi regnari deſitum fuerat, unde & eorum nominibus annos in faſtis ſignabant, quemadmodum

Romani Conſulum paribus. Cic. de *Fato c.* 9. At poſtea idem nomen tulerunt decuriones; & duumviri civitatum. Sic apud Modeſtinum *αρχοντες των πολεων* ſunt duumviri civitatum. Et hi quoque magiſtratus annui erant; ceu patet ex *l.* 48. *D. de judic.*

ARCIFINIUS ager, ut Frontinus in libro *de agror. qualit. p.* 38. ſcribit; *qui nulla menſura continetur*, & paullo poſt: *Nam ager arcifinius, ſicut ait Varro, ab arcendis hoſtibus eſt adpellatus.* Accurata vero eſt Iſidor. *lib.* 15. *orig. c.* 13. definitio, ſi emendetur: ARCIFINIUS *ager*, inquit, *dicitur, quia certis lineatarum menſuris (non) continetur, arcenturque* ADFINES (vulgo legitur fines) *ejus objectu fluminum, montium, arborum*. Ita recte hunc locum reſtituit Goeſius in Indice ad ſcript. rei agrar. voce *Ager arcifinius*. Nimirum ſi quando agri modus univerſus, & indiviſus civitati attribuebatur, ita ut tantum extremitates menſura comprehenderentur, ager talis dicebatur adſignatus. Sin divideretur privatis poſſeſſoribus per centurias, & jugera, certiſque ſingulæ poſſeſſiones limitibus, qui verſus orientem, & occidentem *decumani*, verſus meridiem, & ſeptentrionem *cardines* vocabantur, includerentur, ager limitatus erat. Denique ſi quiſque ſine adſignatione occuparet tantum agri, quantum colere poſſe ſibi videretur, ager is erat arcifinius, quod arcebat adfines. Is ergo fines menſoria ratione comprehenſos non habet, ac proinde *nulla menſura comprehendi* dicitur a Frontino *de agr. qual. p.* 38. eamdemque ob cauſſam *ſolutus* vocatur a Siculo Flacco *p.* 3. *quia ejus fines deprehendi non poſſunt.* Dicitur ergo & occupatorius, non quod a victore populo occupatus ſit, quod etymologiæ duntaxat cauſſa attuliſſe videntur veteres, ſed quod tantum quiſque occuparit pro habitu, quantum in ſpe colendi haberet. Non mirum eſt; pro vera rei deſcriptione meras adluſiones etymologicas hic attuliſſe Briſſonium, quum ne doctiſſimus quidem Grotius de *jur. bell. & pac. lib.* 2. *c.* 3. §. 16. illud agrorum diſcrimen ſatis perſpectum habuerit, obſervante Jo. Frid. Gronovio in *notis.* HEIN.

ARCTA mulier *l.* 14. §. 7. *D. de ædilit. edict.* ARCTA *annona* eſt gravior, & cujus non magna ubertas eſt *l.* 17. *D. de compenſ.* & apud Suet. in *Tib. c.* 8.

ARCTARE, vel, uti Florentiæ legitur, artare, in arctum cogere. Arctare tempus *l.* 2. *D. de re judic.* Se arctare, id eſt, in anguſtias ſe conjicere *l.* 2. §. 8. *D. ſi quis caut.* Arctari dicitur pœna tempore *l.* 8. §. 7. *D. de pœn.*

ARCUARIUS *l.* 6. *D. de jur. immun.* A pleriſque accipitur pro opifice, vel architecto, qui arcus exſtruit. HEIN.

ARCULA, pro arca minore; quæ relicto argento legato non cedit *l.* 53. *D. de legat.* 3. Arcula pro loculo, ſeu ſarcophago *l.* 39. *D. de religioſ. & ſumt. fun.*

ARCUS Nonio Marcell. omnis ſuſpenſus fornix dicitur. Arcus autem ducendæ aquæ cauſſa olim fiebant, ut oſtendit *l.* 2. *l.* 11. *D. de aqu. & aqu. pluv.* De his Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 46. Frontin. *lib.* 1. *de aquæd. urb. Rom.* Vide & Lipſ. *de Magnit. Rom. c.* 11. & Paul. Aringh. *Rom. ſubterr. Tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 1. §. 25. HEIN.

ARDERE dicitur domus *l.* 40. §. 1. *D. de condict. indeb.* frumentum *l.* 3. §. 7. *D. de in rem. verſ.* ſtramenta *l.* 44. §. 3. *D. ad Leg. aquil.*

ARDUINIENSIS panis ſordi-

didus *l.* 5. *C. Theod. de annon. civic.* ubi Jac. Gothofredus. Tales quos Plato Comicus in *Nocte longa* (Comoediæ nomen eſt) κιλικιους *cilicios* vocavit, & in *Alexandro*, αγελαιυς, *gregales*, Alexis φαιυς fuſcos. Vide Athenæum *lib.* 3. *c.* 15. Πλατων δ' ο κωμωδοποιος εν νυκτι μακρα τυς μεγαλυς αρτυς, και ρυπαρυς κιλικιυς ονομαζει. Plato vero Comicus in *nocte longa* magnos panes, & ſordidos cilicios vocat. Theocrito *Idyl.* 24. *in fin.* eſt αρτος Δωρικας, quem ita deſcribit: ασφαλεως κεφυτοσκαφον ανδρα κορεσσαι, qui facile etiam foſſorem ſatiare poſſet. Vide Heinſium in *Lection. Theocrit. cap.* 25. ibique Gloſſam Apollonii. Ejuſmodi erant *panes cibarii* apud Romanos, quibus viliores veſcebantur ruſtici. Cicero *Tuſculan. v.* 34. Ptolemæo peragranti Aegyptum, comitibus non conſequutis, cum cibarius in caſa panis datus eſſet, nihil viſum eſt illo pane jucundius. Conſule *Clavem Ciceron.* Erneſti *voc. cibarius.* Nonius *cap.* 2. *num.* 188. cibarium neutro genere dictum tradit, de pane ſordido, aut alio indigno. Iſidorus *origini lib.* 20. *c.* 1. cibarius eſt, qui ad cibum ſervis datur, nec delicatus. Apuleius *Metamorph. lib.* 6. *p.* 110. Sed ante pedes ejus reſidens humilis, & pane cibario contenta. Vide etiam Hieronym. *Epiſt. ad Paulinum.* Talis panis fuit etiam *cumanus*, cujus meminit Lucilius *lib.* 25. apud Nonium *cap.* 3. *voc. acerosum* n. 97.

A R E A in urbe dicitur locus ſine ædificio *l.* 212. *D. de verb. ſignif.* Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Ubi frumenta ſecta terantur, & areſcant, areæ. Propter horum ſimilitudinem loca in urbe pura *areæ*. At plerumque hoc verbum ſic a Conſultis accipitur, ut ſignificet ſolum; cui ædes imponuntur, & quod depoſitis ædibus manet. Unde ædificii pars area ſtatuitur *l.* 20. §. 2. *D. de ſervit. præd. urb.* Ad aream redacta ædes *l.* 10. §. 1. *D. quib. mod. uſusfr. amitt.*

Sed & A R E A M, ut Feſt. *lib.* 1. indicat, adpellabant; in quam collecta ex omni tecto pluvia deſcendebat, quomodo accipimus in *l.* 2. 20. §. 3. & §. 6. *D. de ſerv. præd. urb.* Si area ab utralibet parte ædium ſit *l.* 1. §. 8. *D. de cloac.* Hæc ita in prædiis urbanis. In ruſticis vero prædiis area locus erat, qui terendis frugibus, leguminibuſque exprimendis deſerviebant *l.* 14. §. *ult. D. de alim. & cib. leg. l. ult.* §. *ult. C. de ſervit.* Unde *meſſium & arearum tempore* dixit Scævola *in l.* 15. §. 1. *D. de alim. & cib. leg.*

A R E L A T Æ fit mentio in *l.* 13. *pr. D. de inſt. act.* Caſſiodor. *Variar.* 8. ſcribit: Civitas eſt ſupra undas Rhodani conſtituta, quæ in orientis proſpectum tabulatum pontem per fluminis dorſa tranſmittit. Auſon. Pande, duplex Arelate, tuos, blanda hoſpita portus Gallula Roma, Arelas. Idem *Epiſt. ad Paullinum:* Atque duplex Arelas.

A R E N A, in Florentina ſæpe harena. vulgari ſignificatione pro Sabulo in *l.* 6. §. 1. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Priori autem modo juxta Servium *in Æneid.* 1. *v.* 176. ab *ariditate*, poſteriore vero ab *hærendo*, ut in fabricis videmus, derivatur. Superiorem tamen etymologiam magis probat.

Arena etiam ea pars theatri dicebatur, in qua gladiatorum, beſtiarumque pugnæ exhibebantur, & edebantur *l.* 36. §. *ult. D. de rei vind. l.* 1. §. 6. *D. de poſtul.* Erat hæc ima, & concava theatri pars, quam Amm. Marcellin. *lib.* 29. *amphitheatralem caveam*, & quia gladiatorii ludi ibi edebantur, *Martiam* adpellat. Ovid. *triſt.*

lib. 4. *eleg.* 5. & Martial. *lib.* 1. *epigr.* 11. nec non *ſanguineum lumum* idem Martial. lib. 2. Epigr. 75. *triſtem* Statius Papin. *lib.* 2. *ſilv. infamem* Prudent. *lib.* 10. *contra Symmach. Ludus matutinus* eſt apud Reineſ. *Inſcr. Claſſ.* 5. 50. *Claſſ.* 1. 15. 17. & Grut. *p.* 335. 2. & 3. Vid. Lipſ. *in Amphitheatr.*

ARENARII, qui in arenam depugnandi cauſſa prodierunt, vel qui ſe in arenam ad depugnandas beſtias dederunt *l.* 21. §. 2. *D. de teſt. l.* 38. *D. de oper. libert.* Quamvis vero infames haberentur tam deſperatæ audaciæ homines, qui vitam ultro ad cultrum locabant, multoque magis, qui ob crimen ad beſtias fuerant damnati, erant tamen, qui non mercedis, ſed virtutis cauſſa ad amphitheatralem illam θηριομαχίαν deſcendebant, qualis ille Carpophorus laudatus a Martiale de ſpectaculis *Epigr.* 15. 23. & 27. HEIN.

ARENIFODINÆ in *leg.* 13. §. 5. *D. de uſufr.* ſunt loca, ex quibus arena effoditur *leg.* 7. §. 14. *D. ſolut. matrim.* ARENARIAS vocavit Varro *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 2. Cajus in *l.* 13. *D. de publican.* & Cic. *pro Cluent. c.* 13.

ARESCERE dicuntur arbores *l.* 4. §. 1. *D. de cenſ.*

ARESCUSA, ἀρεσκουσα *Blanda*, in jure nomen eſt ancillæ *l.* 15. 16. *D. de ſtat. hom.* Gell. *lib.* 9. *c.* 4.

ARETHUSA in *l.* 75. §. 4. *D. de verb. obl.* etiam nomen ancillæ, ſed deductum a fonte Arethuſa prope Syracuſas, ex eoque Juriſconſultus in *l.* 65. §. 4. *D. de legat.* 3. & §. 1. *Inſt. de lege Aquil.* vel ab Arethuſa Dianæ comite, de qua Virgil. *Georg.* 4. *v.* 344. Et tandem poſitis velox Arethuſa ſagittis. HEIN.

ARGENTARE æs: Paul. 5. *ſent.* 25. 5. pro obducere argento. Falſi poena coercetur, qui ſciens dolo malo in fraudem alicujus æs inauraverit, argentarit. Eodem ſenſu *argentatus*, dixit Liv. *lib.* 9. *c.* 40. inargentatus Plin. *lib.* 21. *c.* 2. & Paull. *l.* 3. *D. de ſupellect. legat.*

ARGENTARIA, ipſa argentariorum negotiatio: ſic argentariæ officium *l. pen. D. de edend.*

ARGENTARII, ſeu argentariæ menſæ exercitores, menſularii erant, qui in foro tabernas & menſas ſuas poſitas habebant, apud quas fœnebres pecuniæ deponebantur, quod per partes erogabant, & collocabant, quarum probatio ſcriptura, codicibuſque eorum continebatur *l.* 4. §. 1. *l.* 9. §. 1. *l.* 10. §. 1. *D. de edend.* Hi utiles ſe omnibus contractibus exhibebant: nam & mutuas pecunias dabant, & fidejubebant pro aliis, & conſtituebant, & minorem monetam pro argento permutabant *Novell.* 4. *ſub fin. & Nov.* 136. Per eos etiam venditiones fiebant *l.* 18. *D. de petit. hered.* nec non auctiones, Quinctil. *lib.* 11. *c.* 1. Unde argentariorum uſus neceſſarius eſſe dicitur *l.* 8. *D. depoſit.* Singulorum autem rationes argentarii conficiebant, omniaque, quæ apud ſe gerebantur, in codices accurate referebant, qui idcirco edere poſtulantibus cogebantur *l.* 4. 6. 9. §. 1. *l.* 10. *D. de edend.* Vid. infra art. expenſilatio. Argentarii porro a Juſtiniano ἀργυροπρᾶται vocantur in *Nov.* 135. *præf.* item & argenti diſtractores in *l. ult. C. de pign. l. pen.* §. *ult. C. de conſtit. pec. l. un. C. negot. ne milit.* item argenti venditores, & pecuniarum *l.* 12. *C. de cohortal.*

ARGENTARIUM, in quo argentum reponitur *l.* 19. §. 8. *D. de aur. arg. leg.*

ARGENTARIUS coactor in *l.* 40. §. *ult. D. de ſtatu lib.* & Ar-

Digitized by Google

Argentariæ coactiones apud Suet. *in Veſp. c.* 1. Vetus Horatii interpres *lib.* 1. *ſerm. ſat.* 6. Coactores, ait, mercenarii erant eorum, qui habebant argentariam. Argentarii, qui habent ſummam rerum venalium. Coactores etiam dicuntur Argentarii in auctionibus, quia pecunias erogant (*lege corrogant*) qui & collectarii nominantur.

Argenti fodinæ *l.* 3. *§. ult. de reb. cor.*

Argentum. Hujus, aurive adpellatione tam factum, quam infectum continetur *l.* 78. *§.* 4. *D. de legat.* 3. Proinde quum aurum vel argentum legatur, & vaſa aurea, argenteave, & omne omnino ſive factum, ſive infectum argentum, non tamen ſignatam pecuniam legato contineri placuit *l.* 9. *pr. & §. ult. l.* 27. *§.* 1. *D. de aur. arg. leg.*

Argenti adpellatione nec ſupellex venit, niſi argenti numero a teſtatore habita eſt *l.* 19. *§.* 3. *& §.* 9. *D. de aur. arg. leg.* Itaque argentum accipimus id omne, quod ita ex argento eſt, ut neque ſupellectilis inſtrumento cedat, neque proprio alicui, & ſpeciali generi adſcribi poſſit. Auctor *ad Herenn. lib.* 4. *c.* 51. Perſpicit, ait, argentum, quod erat expoſitum, viſit, triclinium ſtratum probat, argentum quoque vult. Et ita quoque accipiendum eſt in *l.* 4. *pr. D. de legat.* 1. *l.* 2. *D. de legat.* 2. *l.* 22. *pr. D. de manum. teſt. l.* 1. *l.* 3. *§.* 1. *& §. ult. D. de ſupell. leg.* argentum menſale vocat Vopiſc. *in Claud. c.* 10. ſic: Argentum ad miniſterium præbere *l.* 5. *§.* 13. *D. commod.*

Factum porro Argentum, quod nomen uſurpatur in *l.* 27. *D. de adquir. rer. dom.* Mucius definiebat, vas argenteum videri eſſe. Ulpianus vero recte ita definiri poſſe ait, quod neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectili, neque in mundo, neque in ornamentis eſſet *l.* 7. *pr. & §. ult. D. de aur. arg. leg.* Itaque *a ſignato* factum ſeparatur; Iſidorus *lib.* 16. *etym.* definit, quod eſt in vaſis, & ſignis. Proinde argento, aurove *facto* & gemmas aureis annulis incluſas, & cymbia argentea criſtis aureis illigata, & aurea emblemata, quæ in lapidibus, abſidibuſque argenteis ſint, & replumbari poſſint, adnumerati, ſi ea argenti numero teſtator habuerit, Paullus ſcribit in *l.* 32. *D. de aur. arg. leg.* Denique auro vel argento facto id continetur, ex quo auro argentove aliquid effectum eſt, ſive id ſuæ, ſive alterius uſionis cauſſa paratum ſit, quod in ſupellectilis nomen non cadit *l.* 19. *§.* 9. *leg.* 17. *§.* 4. *D. eod.* Facti autem argenti plures ſunt ſpecies, prout variis uſibus ſubſervit. Eſt argentum eſcarium, potorium, viatorium, balneare. Eſcario argento legato, quod & eſcale adpellatur in *l.* 8. *D. de ſupell. leg.* id debetur, quod ad epulandum teſtator in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum & potum *l.* 19. *§. ult. & §.* 12. *D. de aur. arg. leg.* Omnia itaque vaſa propter eſcam parata, quæ non coquinatorii inſtrumenti ſunt, legato cedent. Sed & ea, in quibus & potabat, & edebat teſtator, continebuntur *l.* 32. *§.* 3. *D. eod. tit.* In Argento potorio non id tantum, in quo bibi poſſit, ſed & quod ad preparationem bibendi comparatum eſt *l.* 21. *D. eod. tit.* Viatorium vero argentum, & balneare dicimus, quo in itinere, & balneo quis uti conſuevit *l. ult. pr. & §.* 1. *D. eod. tit.*

Infecti argenti adpellatio, ait Ulpianus, rudem materiam continet, id eſt, non factum *l.* 19. *§.* 11. *D. eod. tit.* Infectum enim argentum eſt rude, & in opera nulla conjectum argen-

tum, & in maſſa conſtitutum, quemadmodum Arnob. *lib. 6. adv. gent. p.* 200. loquitur, & *l. fin. C. depoſ. l.* 19. §. 2. *D. de furt.* Hoc & grave alias adpellatur, ut Serv. *in 6. Æn. v.* 862. & Iſidor. *etym. lib.* 16. *c.* 17. ſcribunt. Ceterum & factum argentum, ſi fractum & colliſum ſit, infecto continetur. Nam factum argentum id videtur, quo commode uti poſſumus *l.* 27. §. 3. *D. de aur. arg. leg.* Vid. ſub infectus.

Argentum muliebre l. 32. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Argentum puſulatum in *l.* 31. *D. locat.* ut in P. Florentinis ſcriptum eſt. Nam apud Suet. *in Neron.* c. 44. & Martial. *l.* 7. *epigr.* 85. Puſtulatum ſcribitur. Per id, ut quidam interpretantur, intelligitur argentum purum, putum, & quod multo igne excoctum puſulos, ſeu tuberculos collegerit. Promiſcue autem veteres dixiſſe *poſtula*, *puſtula*, & *puſula* ex Cujacio 7. Obſerv. 39. & Bynkersh. 8. obſerv. 4. notat Hein.

Eſt & aliud Argenti genus, quod ſignatum adpellatur, quod ſcilicet aliqua forma eſt expreſſum, veluti Philippi, & numiſmata *l.* 27. §. 4. *ſub fin. D. de aur. arg. leg.* Eo & aurei continentur per *l.* 19. §. 3. *D. de furt.*

Ceterum tria illa argenti genera perſpicue complectitur Livius *lib.* 34. *c.* 6. Secundo die, ait, aurum, argentumque factum, infectum, & ſignatum. Infecti argenti fuit pondo decem, & octo millia. Facti vaſa multa omnis generis. Signati argenti octoginta quatuor millia fuere Atticorum.

Arguere, reum poſtulare, judicare, convincere ſignificat *l.* 197. *D. de verb. ſignif. l.* 3. §. 13. *D. de SC. Silan.* Arguere adulterii *l.* 37. *D. ad Leg. Jul. de adult.* dolum *l.* 13. *C. de tranſact.* factum *l. ult. D. ſi ventr. nom.* metum *l.* 6. *C. de his qui vi.* Arguitur ingratus libertus *l.* 4. *D. de obſequ. par. & patron.* prævaricatio *l. un. C. de ſent. adv.*

Argumentum, ut Cic. *in partitionib. c.* 2. definit, eſt probabile inventum ad faciendam fidem, vel ut idem *in Topic. c.* 2. ratio, quæ dubiæ rei facit fidem, vel, ut Quinctil. *lib.* 5. *c.* 10. ratio probationem præſtans, qua colligitur aliud per aliud, & quæ, quod eſt dubium, per id, quod dubium non eſt, confirmat. Sic Argumenta rei, qua de agitur, dicere, id eſt, ſigna & notas *l.* 3. *pr. D. ad exhib.*

Argutus & acutum hominem, & convictum facinorum ſignificat, ut Priſcianus *lib.* 10. interpretatur. Unde joci cauſſam arripuit Plautus *in pſeudol.* 2. 4. *v.* 56. Quærenti namque *ecquid argutus eſt*: reſpondet CH. ex inſperato: *Malorum facinorum ſæpiſſime.* Arguto *pectine* dixere Arcad. & Honor. *l.* 4. *C. de veſtib. &c.* id eſt tenui.

Ariani ab Ario dicti *l.* 6. *pr. C. de heret.* De his vide Epiphanium 2. *Tom. hæreſ.* 69. Vid. Arriani.

Aricia, primum a Romæ exceſſu oppidum, in via Appia ſitum. Horat. in *lib.* 1. *ſat.* 5. *pr.* Egreſſum magna me excepit Aricia, Roma hoſpitio modico. Reponendam eam vocem in §. 9. *Inſt. de obligat. quæ ex delict.* cum Cujacio cenſet Wiſſenbachius *ad tit. D. de furt.* ubi alias legitur *in aciem* equum perduxit, infami mendo, judice Wiſſenbachio *d. l.* Conf. locum Valerii Max. *lib.* 8. *c.* 2. *extr.* Sec nec infame hoc mendum eſt, nec neceſſaria Cujacii, & Wiſſenbachii emendatio. Nam quamvis nota illa ſit hiſtoria, quam præter Valer. Maximum & Symmachus *lib.* 7. *Epiſt.* 69. retulit: non tamen ſequitur, ut vel Triboniano hæc ſcribenti, vel Caio, ex cujus

jus fragmentis *l.* 54. *D. de furt.* magna ejus §. pars deſcripta eſt, notum non fuerit aliud exemplum hominis furti uſus damnati, quod equum geſtandi cauſſa ſibi commodatum in aciem produxit: Sane & Theophilus non legit *Ariciam*, ſed *in aciem*, vertitque εις παραταξιν, & multo magis furti reus eſt, qui equum geſtandi cauſſa ſibi commodatum in aciem, ubi majus amittendi periculum eſt, quam qui Ariciam uſque commodatum in proximum montem perduxit. Hein.

Aridi *fructus Nov.* 32. *c.* 1. Varro *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 13. *Fructus aridi, ut eſt faba, fœnum.* Illis opponuntur fructus humidi, quales vinum, & oleum. B. Auguſtin. Epiſt. 122. Fructus aridos diripiunt, humidos fundunt. Hein.

Ariolus. vid. Hariolus.

Aristo. vid. in Salvius.

Arma, quod ad interdictum de vi & vi armata attinet, ſunt omnia tela, hoc eſt fuſtes, & lapides, non ſolum gladii, haſtæ, frameæ, id eſt, romphææ *l.* 3. §. 1. *D. de vi, & vi arm.* Cic. *pro Cæcin. c.* 21. in interpretatione iſtius interdicti: Armatos quos jure adpellare poſſumus? Opinor eos, qui ſcutis, teliſque parati ornati ſunt. Quid igitur ſi glebis, aut ſaxis, aut fuſtibus aliquem præcipitem de fundo dentis &c. Sed & in Lege Julia de vi publica Armatos intelligere debemus non utique eos, qui tela habuerunt, ſed etiam quid aliud, quod nocere poteſt *l.* 9. *D. ad leg. jul. de vi publ.* Armorum quædam partes enumerantur in *l.* 13. §. *ult. D. de re milit.* ubi & Armorum cuſtodis fit mentio, ut & in *l. ult. D. de jur. immun.*

Armamenta dicuntur teſte Sipontino, quæ ad inſtruendum aliquid pertinent. Sic Armamenta navis *l.* 3. §. 1. *D. de rei vind.* vel alia in *l.* 3. §. 2. *D. de ſupell. leg.* Sed & pro Armamentario accipitur armamentum in *Nov.* 85. *c.* 1.

Armari navis dicitur, quæ armamentis neceſſariis inſtruitur *l.* 1. §. 7. *D. de exercit. act.* Et contra exarmari dicitur, quæ armamentis ſuis ſpoliatur *l.* 2. §. 1. *D. Ad leg. Rhod.*

Armarium *l.* 30. *pr. D. de adquir. poſſ. l.* 19. §. 2. *D. de judic.* Vetus Gloſſarium: Armarium eſt locus, ubi quarumcumque artium inſtrumenta ponuntur: Sit armaria librorum, aut veſtium, aut armamentorum cauſſa parata *l.* 3. §. 2. *D. de ſupell. leg.*

Armatus. Armata manus, Vid. *Manus.* militia, Vid. *Militia.* vis, *rubr. D. de vi, & vi arm.* Ejus interpretationem pete ex *l.* 3. §. 1. *D. eod. tit.*

Armenia duplex eſt prima, & ſecunda *l.* 5. *C. de offic. magiſtr. milit.* Prima vocatur minor, Leuco Syria Græcis, Ararat Hæbreis. Secunda vocatur major, Hæbreis Aram, teſte Aria Montano. Vid. Gothofr. *ad d. l.* 5.

Armenta dicuntur majorum animalium, quemadmodum minorum grex *l.* 12. §. 3. *D. de uſu, & habit.* Ita a grege, & equitio ſeparantur *l.* 1. §. *ult. D. de rei vind.* Quare etiam armento legato boves, non etiam greges ovium, & caprarum continentur *l.* 81. §. *ult. D. de legat.* 3. Boves utique magis armentorum, quam *jumentorum* nomine adpellantur *l.* 89. *D. de verb. ſignif.* Servius tamen in *lib.* 3. *Georg. v.* 186. Armenta, definit, equorum eſſe, & boum, quod hæc animalia apta ſint armis, ut ſcutis boum coria, equi prælio. Quam opinionem tuetur ipſe iterum in *lib.* 2. *v.* 540. *Æneid.* & addit: *Armenta quoque dicta ſunt majora animalia, quæ arationi congrua ſunt.*

Iſ

Et ab *arando* quaſi *aramentum* dici armentum, probabilius videtur, quam ab *armis*.

Armillæ enumerantur inter muliebria ornamenta in *l.* 25. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* Armillæ autem & viriolæ ſunt ornamenta manuum, quæ ψελλια, κλανια, περιχειρια: Vid. Cujac. 20. *obſ.* 17. *in fin.* Feſtus *lib.* 1. Armillæ, inquit, erant ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerebant, dictæ, quod antiqui humeros cum brachiis *armos* vocabant. Unde & arma ab his dependentia ſunt vocata.

Armus eo ſignificatu, quem ex Feſto modo vidimus, accipitur in *c. un. circa med. verbis Principis unctio, de Sacra unct.*

Arnoldistæ. Horum mentio eſt in *c.* 15. *decretal. de heret.* & in *authent.* Gazaroſ. *C. de heret. & Manich.* Vid. art. *Patarent*.

Aroma indicum ſpecies eſt ad vectigal pertinens *l.* 16. §. 7. *D. de publican.* Aromata in *l. pen. D. de uſufr. ear. rer.* ſunt herbarum fructus, odoris, & ſaporis grati, quibus utimur ad excalefaciendum ventriculum, vel ad appetentiam provocandam.

Arpagones in *l.* 11. §. 21. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Vid. Harpago.

Arra, vel Arrha dicitur, quod emptionis nomine datur, ut evidentius probari poſſit, conveniſſe de pretio *l.* 35. *D. de contrah. emt. l.* 16. *C. de fid. inſtrum.* Sic Arræ nomine datur anulus in *l.* 5. §. 15. *D. de inſtit. act.* aut pecunia *l. ult. D. de lege commiſſ.* Dicitur autem arrha a græco verbo αρραγες, quod *firmum* ſignificat. Veteres arrhabonem adpellabant, ut Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* notat. Nec vero in argumentum modo contractæ venditionis, ſed & ſponſaliorum nomine arrhæ dantur *l.* 38. *pr. D. de rit. nupt.* Vetus Gloſſarium. Arra eſt non ſolum ſponſio conjugalis, ſed pro qualibet promiſſa re data, ut compleatur. Hunc autem arrharum uſum in ſponſalibus antiquiſſimum eſſe, jam alii oſtenderunt, & in his Cujac. 11. *Obſerv.* 17. & Gronov. *not. ad Gell.* 17. 2. Hein.

Arrhale pactum, in quo arrha interceſſit *l.* 3. *C. de act. emt.*

Arriani ab Arrio Alexandrino Presbytero orti ſunt, qui coæternum Patri Filium non agnoſcens diverſas in Trinitate eſſentias aſſeruit, contra illud, quo ait Dominus *Ego & Pater unum ſumus* c. 39. §. 42. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Arrianus Ictus citatur a Paullo in *l.* 5. *D. de grad. & l.* 47. *D. de oblig. & act.* nec non ab Ulpiano in *l.* 19. *D. de her. inſt.* in qua Pomponius ei anteponitur, & in *l.* 1. §. 4. *D. quod legat.*

Arrius Menander Ictus libros quatuor *militarium*, ſeu de *re militari* ſcripſerat, ex quibus aliquot in pandectis capita ſumta ſunt. Citatur is ab Æmilio Macro in *l.* 1. *D. de veteran. & mil. ſucceſ. & l.* 14. *D. de poen.* Et a Marciano *l.* 13. §. 5. *D. de re milit.* Menandri etiam Arrii conſiliarii meminit Ulp. *l.* 11. §. 2. *D. de minor.*

Arrogantia in violandis legibus, i. e. temeritas *l. un. C. de priv. carcer.*

Arrogatio, & arrogare, Vide Adrogatio.

Αῤῥωστια ægrotatio, quam a κακοηθεια, παθει, νοσω ſubtiliter diſtinguit Paull. *l.* 5. *D. de ædilit. edict.* Hein.

Ars liberalis *l.* 4. §. *ult. D. de decr. ab ord. fac.* Ovidius *ingenuas* non ſemel vocat.

Artes *ludicræ*, *quæ*, ut Seneca interpretatur, *ad voluptatem oculorum, aut avium tendunt*, qualem facere intelliguntur ſaltatores geſti-

Digitized by Google

geſticulatores, mimi, pantomimi, hiſtriones, & alii id genus, non item athletæ, deſignatores, ſimileſque *leg.* 1. *leg.* 3. *l.* 4. *D. de his qui not. infam.* Cicero referente B. Auguſtino *de civ. Dei lib.* 2. *c.* 13. Quum artem ludicram, ſcenamque totam in probro ducerent. Sic Aeſopum, Roſciumque ludicræ artis peritiſſimos vocat Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 10. Idem ejuſdem *libri c.* 7. Quapropter non ludicra ars Roſcium, ſed Roſcius ludicram artem condemnavit. Et ita artes ludicras accipere debemus, de quibus Columella in *procem.* Quinctilian. *de cauſſ. corr. eloqu. III.* 6. & Plin. *in panegyr. c.* 46. Artem ludicram facere *l.* 37. *pr. D. de oper. libert. l.* 14. *D. de poen.*

Artes aliæ ſunt vetitæ, de quibus *l.* 7. *D. de extraord. crim.* aliæ laudabiles, ut *ars* æqui, & boni *l.* 1. §. 1. *D. de juſt. & jur.* fabrica *l.* 19. *fin. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* geometriæ *l.* 2. *C. de malef. & mathem.*

Ars, & Artes pro dolo *l. un. C. de his qui ad ſtat. conf. l. un. pr. C. de ſuffrag. l. C. ſolut. matrim.*

Αρταβαν meminit Juſtinianus *Edict.* 13. *c.* 6. Artaba autem menſura apud Ægyptios modios quinque capiens, auctore B. Hieronymo *lib.* 2. *comment. in Eſaiam c.* 5. Fuit & menſuræ Perſicæ medimnum Atticum, & præterea tres chœnices capientis, idem nomen, ut Herodot. *lib.* 1. & Pollux. *lib.* 14. *Onomaſt. c.* 23. & Suid. *in verba* αρταβη tradunt.

Artaxat, cujus mentio fit in *l.* 4. *C. de commerc. & mercat.* fuit Urbs Armeniæ, de qua Strabo, & Plutarchus *in Lucullo*, qui præter Dionem, & Tacitum, Artaxata plurali numero dixerunt. At in *d. l.* 4. *C.* Artaxatam ſingulari legimus.

Artemo eſt velum navis minus majori adpenſum *l.* 242. *pr. D. de verb. ſignif.* & ibi Cujac. Adde de artemone Jo. Brodæi *miſcell. l.* 6. 10. *c.* 19. ubi ſimul notat Alexandrum ab Alex. *Genial. dier. lib.* 1. *c.* 25. per *artemonem* intelligentem trochleæ genus, cujus meminit Vitruvius *Archit. lib.* 9. *c.* 5. Dictum ab *αρταω ſuſpendo*, quod veluti alterius veli adpendix eſt, & ex altero velo pendet. Hoc ſenſu *απαγειν τον αρτεμονα*, *tollere* artemonem, dixit Lucas *Act. Apoſt. c.* 27. *v.* 40. Hein.

Articulata vox *l.* 10. *C. qui teſt. fac. poſſ.*

Articulate loqui *l.* 29. *pr. C. de teſtam.*

Articuleiani SC. ſententia exponitur in *l.* 51. §. 7. *D. de fideic. libert.* Id forte ab Articuleio Pæto Conſule factum, qui cum Trajano una Conſulatum geſſit.

Articulus non pro particula tantum, id eſt præpoſitione, conjunctioneve, ut articulus *tum* in *l.* 4. *D. de cond. & dem.* ſed & pro quolibet verbo ponitur. Sic verbum *eſt* articulus vocatur in *l.* 34. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* articulus *quiſquis* in *l.* 29. *D. de hered. inſt.* Quin etiam pro clauſula, & oratione ſumitur, ut in *l.* 27. §. 2. *D. ad SC.* Trebell. *Detracto hoc articulo, Quiſquis mihi heres erit*, & pro caſu & ſpecie facti *l.* 12. *D. de legib. l.* 9. *D. de ſtat. hom.* aut ſpecie unius generis, Ut in duos articulos diviſio deducitur *l.* 1. *pr. D. de rer. diviſ.*

In Articulo pro in continenti *l.* 2. *C. de offic. comit. ſacr. palat.*

Articulus denique pro interlocutione accipitur in *l.* 5. *C. quor. adpel. non rec.* ubi Græci verba: Ab articulo adpellare verterunt κατα διαλαλιας, ab *interlo-*

locutione. Quo ſenſu & in *l.* 1. *l.* 3. *l.* 13. *C. Theod. eod. tit.* id vocabulum accipi, obſervarunt Cujac. 12. *obſ.* 6. & Jac. Gothofr. *ad Cod. Theod. Tom.* 4. *p.* 295. HEIN.

ARTIFEX homo *l.* 43. *pr. D. de contrah. emt.* ARTIFICES ſervi, qui aliquod artificium callent, & in aliquo artificio verſantur *l. ult. pr. D. de op. ſerv. l.* 12. §. 42. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* quibus ibi opponuntur mediaſtini, qui nullam certam artem exercent, ſed in mediis ædibus præſto, & ad obſequia quæque parati ſunt. Feſtus: Artifices dicti, quod ſcientiam ſuam per artes exercent, ſive quod apte opera inter ſe artent, qua ex cauſſa etiam artes adpellatæ ſunt.

ARTIFICIUM ſervi ab *officio* ſeparatur *l.* 65. §. 1. *D. de legat.* 3. nec non ab *operis*, ut *in l.* 11. §. 1. *D. ad exhib.* Add. *l.* 26. §. 12. *D. de cond. indeb.*

Artificium ab officio non mutatur. Et ideo ſi lecticarius legatus ſit, & is poſtea coquus fiat, legatum non exſtinguitur *leg.* 65. §. 1. *D. de legat.* 3. Et ſi quis textorem oſtiarium fecerit non ad aliud *artificium*, ſed ad alium *uſum* tranſtuliſſe ſervum videtur *l.* 61. *D. de legat.* 3. ARTIFICIUM, veluti grammaticam docere *l.* 71. *pr. D. pro ſoc.*

Artificium pro commento, fraude, & machinatione *l.* 15. §. *ult. D. de excuſ.*

ARTUS tabeſcentes atro ſanguine *l.* 1. *C. de emend. ſervor.*

ARVALES FRATRES numero XII. qui pro frugibus, & anni ubertate ſacra faciebant, & ſemel in anno ambarvali ſacrificio luſtrabant agros, prodigiaque arborum fulmine tactarum procurabant. Iidem vero & de terminis motis cognoſcebant *l.* 14. *C. Theod. de pagan. ſacrif. & templ.* Gloſſar. vetus: Arvales ſodales *οι περι ορων διαγνωσκοντες*. Cujus rei ratio, quod Terminum in Deorum numerum retuliſſet Romana ſuperſtitio. Cujac. 10. *obſ.* 34. Ulr. Obrecht. *Diſſ. de Termino Deo.* Fruſtra ergo hos ſacerdotes finales controverſias diremiſſe negat Briſſonius in art. *Arbiter*: nec magis cognitio de finibus ab eorum ſacerdotio aliena fuit, quam a munere pontificum cognitio de ſepulcris, vel ab officio fecialium diſceptatio de fœderibus. HEIN.

ARUNDINETUM locus, ubi arundo provenit *l.* 9. §. 7. *D. de uſufr.*

ARUNDO cædua in *leg.* 40. §. 1. *D. de contrah. emt.* Arundine utebantur ad palos *l.* 9. §. 7. *D. de uſufr.* & pro ligno in Ægypto *l.* 55. §. 5. *D. de legat.* 3. Arundines porro *arbores* dici obſervamus *l.* 3. §. 1. *D. de arb. furt. cæſ.*

ARUSPEX. Vid. HARUSPEX.

ARVUM ager, in quo ſationes fiunt *l.* 4. *pr. D. de cenſib.* Varro *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 19. arvum adpellari tradit, quod aratum, nec ſatum eſt, ſimilique modo Feſtus: Arvum dicimus agrum nec dum ſatum.

AS erat quidquid ad *μονάδα*, atque unitatis rationem poterat reduci, quaſi *εις*. Fluxit *aſſis* vox a Doribus, Siculis, & Tarentinis, a quibus & ipſum gravis ponderis numum, & pleraſque rei pecuniariæ adpellationes Romani acceperant. Nam ex Dorico *αις* Tarentini, & Siculi fecerunt *ας*. Inde Romani utrumque vocabulum Æs, & As habuerunt. Quorum vocabulorum eadem erat ſignificatio, quia primus As ex ære fuerat percuſſus. Conf. Scalig. *in Varr. de ling. lat.* 4. *p.* 69. Hinc Romani omne totum *aſſem* vocabant, idque dividebant in duodecim uncias, quaſi id demum eſſet perfectum

Digitized by Google

ctum, quod XII. partibus, vel unciis conſtaret. Habent autem & hæ partes propria nomina ab *uncia* uſque ad *aſſem*, puta hæc: Uncia, ſextans, quadrans, triens, quincunx, ſemis, ſeptunx, bes, dodrans, dextans, deunx, as *l.* 13. §. *ult. l.* 50. §. *ult. D. de hered. inſt.* Atque ex aſſe heres inſtitutus intelligebatur ex ſolida hereditate *l.* 7. *D. de cond. & demonſtr.* & ex aſſe dicebatur auferre hereditas, quæ tota auferebatur *l.* 2. *pr. D. de his, quæ ut indign.* Quin modo ex aſſe, id eſt ex toto, ac ſolidum modo *ex parte* legatum dicitur deberi *l.* 1. §. 11. *D. ut legator. cauſſ.* Et ex aſſe vel *pro parte* quis dicitur poſſidere *l.* 15. §. 1. *D. qui ſatiſd. cog.* Eademque figura Columella *de re ruſtica* 2. 3. dixit: In aſſe fieri octo menſes, & dies decem, id eſt, ſubductis & computatis omnibus diebus. Porro actio ex aſſe, id eſt, in ſolidum dari dicitur in *l. ult. princ. D. de donation.* Ex aſſe impendium reddere, Plin. *lib.* 1. *Epiſt.* 15. Ex aſſe ſatiſdare *l.* 5. §. 11. *D. ut in poſſeſ. legat. cauſ.* ſatisfacere *l.* 1. §. 1. *D. de Separat.* vendere *l.* 9. *pr. D. quib. mod. pign.* vindicare *l.* 40. §. *ult. D. de legat.* 3. Hereditatis autem partes iis deſignabant nominibus, quibus aſſis partes deſignari modo vidimus, ut infra ex articulis nomina illa exhibentibus apparebit. Sed & omne quodlibet nominibus illarum aſſis partium notabant *l.* 76. *D. pro ſoc.* Ita enim & fundum dividebant, quemadmodum *beſſem*, & *trientem* fundi animadvertimus in *l.* 39. §. 2. *D. de evict.* nec non *quadrantes*, & *ſemiſſem* fundi in *l.* 8. *D. de rei vind.* Et pretii quoque *beſſem* dixit Ulpian. *l.* 12. §. 8. *D. mand.* Uſuras etiam aſſis partibus diſtinguebant, ut ſub voce uſuræ videre eſt.

Ασαφως loqui, id eſt obſcure; quod vitium vocis eſt in *l.* 9. *D. de Aedil. Edict.*

Ascendentes Juriſconſulti vocant parentes, majoreſque noſtros, a quibus geniti, & procreati ſumus, ut contra Descendentes eos, qui ex nobis prognati ſunt *l. ult. D. de rit. nupt.*

Asceterium, monaſterium *l.* 33. *C. de epiſc. & cler.* quaſi locus exercitationi virtutis, & diſciplinæ deſtinatus: Nam & ipſi monachi *Aſcetæ* dicti, quod eorum vita jugis eſſet exercitatio, variis diſtincta officiis lectionis, orationis, & manuum operis. Origen. *adv. Celſ. lib.* 5. *p.* 264. Simili figura & moniales aſcetriæ dictæ, quæ in funeribus pſallebant *l.* 45. 48. *C. de Epiſc. & cler.* Hein.

Asclepiades in *l.* 34. *D. de jur. fiſc. l.* 2. *C. ſi cert. pet.*

Ascodrogitæ in *l.* 5. *C. de heret. l.* 65. *C. Theod. eod.* hæretici fuere, qui utrem inflatum in ſua eccleſia poſitum, ac coopertum veneratione proſequebantur, & circa eum laſcivientes, more bacchantium, diſcurrebant, auctore Philaſtrio Brix. Epiſcopo *in Hæreſ. catalogo c.* 75. Iidem ab Auguſtino *de hæreſ. c.* 62.

Ascitæ vocantur ab *ασκος uter*, quem perhibebantur inflatum, & apertum circumire bacchantes. Abuſos eos dicto Servatoris *Matth.* 9. v. 17. & in Galatia potiſſimum bacchatos eſſe, præter Philaſtrium refert auctor *prædeſtinati*. Vid. Jo. Alb. Fabric. *not. ad Philaſtr. ibid. p.* 143.

Asia, provincia, quæ proconſulari imperio regebatur *l.* 6. §. 1. *D. de cuſtod. & exhib. reor. l. ult.* §. 9. *D. de cenſib.* Ea, quemadmodum Cicero *pro Flacco c.* 27. tradit, conſtabat ex Phrygia, Myſia, Caria, Lydia. Et pars quidem eſt Aſiæ juxta fines ampliores latiſſime patentis apud Melam *lib.*

lib. 1. *c.* 1. & 2. & Herodian. *lib.* 6. *c.* 2.

ASIANI pro Aſiaticis *l.* 4. §. 5. *D. de offic. proconſ.* ASIANA diœceſis in *l.* 5. *C. de metallar.*

ASIARCHA, qui ſacerdotio totius Aſiæ fungebatur *leg. ult. C. Theod. de expenſ. ludicr.* Vid. ſupra art. ALITARCHIA *ſub fin.*

ASIARCHIUM hoc ipſum eſt Aſiæ provinciæ ſacerdotium, cujus mentio fit *l.* 8. *pr. D. de vacat. & excuſ. mun.*

Ἀσήμως loqui dicitur, cujus vox abſque intellectu, & ſignificatione eſt *l.* 9. *D. de ædil. edict.*

ASINUS machinarius quid ſignificet, vide infra in art. Machinarius. Aſina molendaria eſt in *l.* 18. §. 2. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

ASPARGO. Ulpianus in *l.* 4. §. 2. *D. de lege Rhod. ſi vicenum ait, merces duorum fuerint, & alterius aſpargine decem eſſe cœperint*, id eſt περιχλύσματι ut gloſſarium vetus; id eſt Lexicon B. Germani, interpretatur, Aſpargi nequidem legitur Florentiæ, ſed alibi tantum non ubique adſpergo ſcribitur, quia omnia compoſita a verbo ſpargo A in E mutare ſolent: HEIN. Utuntur hac voce & Virgil. *lib.* 8. *Æneid. v.* 534. Ovid. *metamorph. lib.* 3. *v.* 683. Plin. *lib.* 36. *cap.* 22. Sil. Ital. *Lib.* 4. & 14.

ASPECTU, & ex aſpectu *l.* 2. *D. de feriis l.* 23. *D. de minor*, id eſt, inſpectione, ut loquitur Juſtinian. pr. Inſt. *quib. mod. tut. fin. Sic in l.* 3. *C. ſi minor ſe major.* Si alterius conveniendi cauſſa minor ætate majorem te adſpectu probare liberaverit. Sed & adſpectus auri eſt in *l.* 32. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* Adſpectus publicus in *l.* 2. *C. de ædif. priv.*

ASPER numus. Vide, quæ adducta ſunt in art. *Numus*, ex quibus conſtat, veteribus quidem numos quoſdam ASPEROS dictos fuiſſe, quamvis veteres, an novi, recenſque cuſi eo nomine venerint, nondum ſatis explicatum videatur Heineccio, qui addit ab hoc verbo non dici aſpraturam, ſed hujus vocis aliam videri originem. Habebant enim, ait, Græci recentiores, & hodie adhuc habent monetam minutiorem argenteam, quam a colore aſpram, id eſt *albam* vocant, a voce ἄσπρος, quæ nova Græcorum dialecto *album* ſignificat. Car. Du-Freſne gloſſar. lat. *Tom. I. p.* 354. Quod ergo ab iis, qui pro minore moneta ſolidos ſibi comparabant, collybi loco addendum erat, aſpratura vocabatur. Gloſſar. vetus *aſpratura*, κόλλυβος.

ASPERITAS dominorum §. *ult. Inſt. de his, qui ſui, vel al. jur.* quæſtionis *l.* 15. §. 1. *D. de quæſt.*

ASPERNANTER quem habere *l.* 6. §. 3. *C. de poſtulando.*

ASPERNARI pro recuſare *l.* 1. *pr. D. quod quiſque jur.* Non aſpernatur prætor conſilium *l.* 8. *D. de collation.*

ASSERERE, ASSERTOR, & ſimilia, vid. in adſerere.

ASSIDUUS juxta Feſtum, pro locuplete, quaſi multorum aſſium, & eſt ab aſſe dando. Quatenus vero a ſedendo derivatur; aliam habet ſignificationem, quam vide in verbo Adſiduus. Vid. Soſipat. *lib.* 1. *Inſt. Grammat.* Gell. *Noct. Attic. lib.* 16. *c.* 10. Eo ſenſu Plaut. *Amphitr. I.* 1. *v.* 18. Hoc magis miſer eſt divitis ſervus. Noctesque, dieſque aſſiduo ſatis ſuperque eſt, Quis dicto, factoque adeſt opus, quietus ne ſis. Dubium an eodem ſenſu *urbani* Aſſidui dicantur ab eodem *in Trinumm.* 1. *v.* 165. Quum vero opulentiores, & aſſidui cives in claſſes referrentur, eoque ſepararentur a proletariis, & capite cenſis, facile patet, cur orator, vel poëta *claſſi-*

cus

cus, *aſſiduuſque* ſcriptor, non proletarius Gellio *lib.* 11. *cap.* 8. idem ſit, ac præclarus, & eximius. HEIN.

ASSIGNARE. Vid. adſignare.

ASSISII dicuntur beneficiarii, qui tamen canonici non ſunt, ſerviuntque eccleſiæ *c. pen. de cler. non reſid. in antiq.* Sic autem dicuntur quaſi aſſidui. Eosdem & Manſionarios vocari adnotat *ibid.* Bernardus.

ASSURIUS ſermo pro aſſyrio *l.* 1. §. *ult. D. de verb. oblig.*

ASTROLOGUS in *l.* 15. §. 13. *D. de injur.*

ASTUTIA plerumque pro dolo, & calliditate ponitur *l.* 3. *C. de tempor. & repar. adpell.* uti & aſtute *l.* 2. *C. de legib.* Aliquando tamen & pro prudentia ſumi, jam obſervavit B. Auguſtinus Epiſt. 29. HEIN.

Αςυνομοι in *l.* 1. *D. de via publ.* quæ ex Papiniani *αςυνομικῳ* ſingulari ſumta eſt, ii ſignificantur, qui ædilitatem in municipiis gerunt, ad quos etiam viarum cura pertinet. Vid. ſub voce Ædilis.

ASYLUM *l.* 17. §. 12. *D. de ædilit. edict.* Serv. *in* 8. *Æneid. v.*342. interpretatur *Templum miſericordiæ, unde nullus poſſet abduci.* Liv. *lib.* 35. *c.* 5. Ubi & in fano, lucoque ea religione, & eo jure ſancto, quo ſunt templa, quæ ASYLA græci adpellant. Cadmum dum Thebas conderet, primum ferunt aſylum inſtituiſſe, quo perfugientes ſive ſervi, ſive liberi ab omni pœna tuti eſſent, indeque trahi non poſſent. Alii tamen prognatos Herculis primos aſylum Athenis aperuiſſe dicunt: Cum enim Hercules e terris commigraſſet, nepotes ejus, eos forte timentes, quos avus vexaverat, Athenis aſylum collocarunt, unde neminem per vim extrahi fas eſſet, ut Servius in 2. & 8. *Æneid.* tradit; eum Statii locum citans 2. *Theb.* Fama eſt defeſſos acie poſt buſta numinis, Herculeos ſedem fundaſſe nepotes. Sic ſacraſſe loco commune animantibus ægris confugium. Horum exemplo Romulus, & alii multi aſylum aperuere. Romulus, ut quam ocyſſime urbem conditam civibus repleret, ampliaretque, ſacrum quendam locum inter collem, & capitolium aperuit, ad quem quiſquis, quamlibet ſceleſtus, confugiens, non tantum ab omni pœna tutus eſſet, verum etiam civitate donaretur. Auctores ſunt hujus rei locupletiſſimi Livius in 1. *ab urb. cond.* Dionys. Halicarnaſ. 2. *Antiquit. Roman.* Plutarch. *in Romulo*, & Strabo *lib.* 5. *Geogr.* commeminitque Virgil. in 8. *Æneid.* inquiens: Huic lucum ingentem, quem Romulus acer aſylum retulit, & gelida monſtrat ſub rupe lupercal. Et Ovid. 4. *Faſtor.* Romulus ut ſaxo lucum circumdedit alto, Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris. Cum vero hæ aſylorum impunitates malefaciendi anſam iniquis hominibus præſtarent, Tiberium Cæſarem, ne impunita eſſent crimina, eas abrogaſſe legimus: quem tamen Junoni Samiæ, & Æſculapii delubro veterem immunitatis morem reſtituiſſe, prodit hiſtoria. Juſta certe aſylorum auctoritas ea quondam fuit, ut magis affectis injuria, & potentiorum formidine oppreſſis, quam ſceleratis hominibus ſerviret: Nam & Theſei ſepulcrum apud Athenienſes, quemadmodum Plutarchus in Theſeo ſcribit, ſervis, atque humilioribus fortuna hominibus, & potentiorum opes formidantibus, aſylum conſtitutum eſt: nec delictis voluntariis veteres refugium eſſe aras putaverunt. Coras. *Miſcell. lib.* 5. *c.* 23. Ferrand. Adduens. *lib.* 2. *explic. c.* 4. *circa fin.*

ATAVIA abavi, vel abaviæ mater *l. ult.* §. 16. *D. de gradib. & adfin.*

Atavus abavi, vel abaviæ pater, proavi, vel proaviæ avus, avi, aviæve proavus, patris, vel matris abavus *d. l. ult.* §. 16.

Ateius Capito, maximæ auctoritatis Ictus, qui & conſul fuit *l.* 2. §. 47. *D. de orig. jur. l.* 29. *D. de rit. nupt.* Tacitus *lib.* 1. *ann. c.* 76. 77. de eo ſcribit: Capito Ateius, de quo memoravi, principem in Civitate locum ſtudiis civilibus adſequutus, ſed avo centurione, Sullano patre prætorio. Conſulatum ei acceleraverat Auguſtus, ut Labeonem Antiſtium, iiſdem artibus præcellentem, dignatione ejus Magiſtratus anteiret &c. Fuit certe ad obſequium principum non ſine adulationis reprehenſione pronus, quo famam ſuam maculaſſe, dehoneſtaſſeque dicitur. Id adeo ex eo intelligitur, quod Tiberio vetante, L. Fanii, equitis Romani nomen inter reos recipi, quum is magiſtratus poſtularetur, quod effigiem principis ad uſum promiſcuum argenti vertiſſet, noſter hic Ateius, quemadmodum Tacitus *Annal.* 3. 70. memoriæ prodidit, per libertatis ſpeciem Imperatori blandiens, non debere patribus jus de reo cognoſcendi, ſtatuendique eripi, cenſuit, nec tantum facinus impunitum relinquendum. Auctor eſt Suetonius *de illuſtr. grammat. c.* 22. a Pomponio Marcello Tiberium in oratione reprehenſum, adfirmante vero Capitone, verbum, de quo quæſtio erat, & Latinum eſſe, & ſi non eſſet, futurum certe, dixiſſe Marcellum: *Jam mentitur Capito. Tu enim Cæſar, civitatem potes dare hominibus, verbis non potes.* Itaque quum ſe totum Principum ſervitio mancipaſſet, Antiſtium Labeonem arguebat. Ei rei teſtimonio eſt, quod Gell. lib. 13. c. 12. ſcriptum reliquit: *In quadam Epiſtola Ateii Capitonis legimus, Labeonem Antiſtium legum, atque morum populi Romani, jurisque civilis doctum adprime fuiſſe. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam nimia, atque vecors, uſque adeo, ut Auguſto jam principe, & rempublicam obtinente, ratum tamen, penſumque nihil haberet, niſi quod juſtum, ſanctumque eſſe, in Romanis antiquitatibus legiſſet.* Vide ſupra de Labeone ſub voce Antistius. Sane Ateius divini humanique juris peritiſſimus fuit, teſte Macrobio, qui *lib.* 6. *ſaturnal. c.* 13. pontificii juris inter primos peritum vocat: Argumento ſunt ejus libri. Gellius enim *lib.* 1. *c.* 6. verba quædam ejus ex quinto librorum, quos de jure pontificio compoſuerat, citat. Feſtus quoque librum ſextum pontificalem, Macrobius vero *lib.* 3. *c.* 10. librum ejus de jure ſacrificiorum laudat. Collectaneorum idem (aut conjectaneorum) libros ſcripſerat. *Collectanea* adpellantur apud Gell. *lib.* 2. *c.* 24. ex iiſque librum 8. qui de judiciis publicis inſcriptus erat, idem Gellius *lib.* 4. *c.* 14. citat. At *lib.* 20. *c.* 2. & apud Non. Marcellum in voce *Sitinices*, conjectanea adpellantur. Ejus quoque Epiſtolas Gellius *lib.* 13. *c.* 12. laudat. Scripſerat de officio Senatoris, teſte eodem Gellio lib. 4. c. 20. Citatur & a Plinio *hiſt. nat.* 14. 13. ſed apud eum *lib.* 2. *c.* 14. corruptum ejus nomen eſt. Citatur & nomine Capitonis Ateii a Feſto in verbis *Porcam, Propudianus, Reus promittendi, & Rutilæ.* Rurſus Ateii Capitonis nomine a Proculo in *l.* 13. §. 1. *D. de ſervit. urb. præd.* & Ateii nomine in *l.* 79. §. *ult. D. de jur. dot.* & *l.* 30. §. *ult. D. de legat.* 3. Add. *l.* 39. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* & *l.* 2. §. 4. *D. de aqu. & aqu. pluv.* De ejus conſulatu addit Heineccius ex *l.* 2. §. 27. *D. de orig. jur.* Labeonem oblatum ſibi conſulatum ideo adſpernatum eſſe, quia non ordinarius, ſed ſuffectus Conſul deſignandus eſſet,

atque

atque inde colligi poſſe videri, Capitonem ordinarium fuiſſe, eamque indignationis cauſſam habuiſſe Labeonem; quod Capitone deterioris conditionis eſſe juberetur. At Faſtos Capitonis nomen nuſquam proferre. Quod enim Muretus in *not. ad d. l.* 2. §.47. Capitonis conſulatum reperiiſſe ſibi videtur in Faſtis *an.* V. C. 764. in eo magnopere ille falſus eſt. Eo enim faſces quidem retulit Capito quidem collega Germanico Cæſare, non autem noſter, ſed Fonteius Capito. Dicendum ergo potius, Ateium Capitonem non ordinarium, ſed ſuffectum fuiſſe, & quidem ex Kalend. Jul. anni ab V. C. 758. Nam iis menſibus illum Conſulem cum C. Vibio Poſtumo laudat marmor apud Gruter. *inſcr. p.* 997. *n.* 9. & aliud *pag.* 1082. 2. Vid. Perizon, *animadv. hiſt. c.* 1. *p.* 19. Almeloveen *Faſt. conſul. p.* 66. Ita HEIN.

ATER ſanguis *l. un. C. de emend. ſerv.* ubi homicidii rei eſſe jubentur domini, qui labeſcentes ſervi artus atro ſanguine permixta ſanie defluentes pene in ipſis cruciatibus adegerint vitam relinquere ſævitia immanium barbarorum.

ATHLETÆ, qui virtutis gratia palæſtra exercentur *l.* 4. *D. de his qui not. infam.* Athletæ judiciorum vocantur advocati in Juſtiniani Conſtitution. *omnem reip. ad anteceſſ.* §. 6.

ATILIA lex (non Attilia) jubebat mulieribus, pupilliſve non habentibus tutores dari a Prætore, & majore parte Tribunorum plebis, quos Tutores Atilianos vocabant. Ulpian. *fragm.* 11. 18. & *rubr. tit. Inſt. de Atilian. tut.*

ATILICINUS non levis juris auctor, cujus plures in libris noſtris exſtant ſententiæ, quæ a poſterioribus juriſconſultis, nullo neque libro, neque libri indice adſcripto, laudantur. Is alias Proculo anteponitur, ut in *l.* 27. *D. de pact.* alias poſtponitur, ut in *l.* 5. *D. de ſervit. præd. ruſt.* & *l.* 21. §. 9. *D. de rec. arb.* Itaque uter utro antiquior fuerit, dubium eſt. Verum omnem dubitationem ipſe Pomponius eximit, qui Atilicinum citat in *l.* 48. *D. de legat.* 1. Ac fortaſſis is eſt, qui Proculum per litteras conſulit in *l.* 17. *D. de pact. dotal.* Ex hoc Cæſaris ad Statilium Taurum reſcriptum refertur in *l.* 35. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Idem plerumque vel Proculi, vel Nervæ ſententiis ſuffragatus eſt, ex eoque colligunt viri docti, eum Proculeianorum partibus addictiſſimum fuiſſe. HEIN.

ATINIA lege cavebatur, ut ne res furtiva uſucaperetur, niſi in poteſtatem ejus, cui ſubrepta eſſet, reverſa fuiſſet *l.* 4. §. 6. *l.* 33. *pr. D. de uſucap. l.* 215. *D. de verb. ſignif.*

Plebiſcitum autem fuit teſte Gellio *lib.* 8. *c.* 17. Legem hanc ſingulari commentario illuſtravit vir non indoctus, ſed Cujacio iniquiſſimus Hadr. Pulvæus, quem libellum recuſum novimus in *Theſaur. jur. civ. Tom.*4.*p.*327.HEIN.

ATNEPOS, vel, ut in Pandectis Florentinis varie ſcribitur, Adnepos, adneptis. Hi ſunt abnepotis, vel abneptis filius, filia, pronepotis, vel proneptis nepos, neptis, nepotis, vel neptis pronepos, proneptis, filii filiæve abnepos, abneptis *l.* 1. §. *quinto*, & *l. ult.* §. 16. *D. de grad. & adfin.*

ATORNATI dicuntur procuratores apud acta conſtituti *in c. un.* §. 3. *de ſtat. regul. in* 6. ſed in codice, quem præ manibus habeo, ibi lege Adornati. Sane apud DuFreſne *in gloſ. med. & infim. latin.* Atornare eſt inſtruere, adornare.

ATQUE pro ac ſi *l.*61. *pr. v. ſed ſi tutor D. de adminiſtr. tut.*

ATQUIN pro atqui *l.* 78. §. *pen. D. de legat.* 3. *l.* 19. *D. de nego.*

got. geſt. l. 56. *D. ad SC. Trebell.* in Pand. Florent.

Atrienses ſervi, qui atrium obſervabant, & cuſtodiebant *l.* 15. §. 1. *D. de uſufr. l.* 203. *D. de verb. ſignif.* Hi & atriarii dicuntur in *l.* 1. §. 5. *D. naut. caup. & Stab.*

Atrocitas facinoris, vel ſceleris *l.* 157. *pr. D. de reg. jur.* verborum *l.* 4. *C. de obſequ. patr.* In atrocitate non debet patria poteſtas conſiſtere *l.* 5. *D. ad Leg. Pompei. de parricid.*

Atrociter tractare *l.* 2. §. *ult. D. de his, qui ſui.*

Atrox abactor *Collat. leg. Moſ. & Rom. tit.* 11. §. 2. crimen *l.* 27. §. 1. *D. de minor.* injuria §. 9. *Inſt. de injur.* perſona & famoſa *l.* 3. §. 1. *D. de offic. præf. vigil.*

Attendere, advertere in *l. fin. D. de teſtib.*

Attentare. Vid. ſupra adtentare.

Attestari, pro teſtimonium denunciare. Atteſtari vicinos, Paull. 2. *ſent.* 26. 3.

Attestatio eſt teſtimonii denunciatio in *l.* 3. §. 1. *C. de jur. dom. impetr.*

Attingere quis dicitur bona, qui ſe iis immiſcet, eaque adprehendit *l.* 1. §. *ult. D. de ſeparat.* Eodem ſenſu Attingere hereditatem *l.* 25. §. 12. *D. de adquir. hered.*

Attingere pro accipere, ſubire, ſuſcipere. Sic Attingere pecuniam *l.* 20. §. 14. *D. de hered. pet.* tutelam *l.* 7. §. 1. *D. de tutel.*

Attingere quem cognatione *l.* 5. §. 12. *D. de injur.* metropolim *l.* 4. §. 6. *D. de offic. proconſ.* Singulares loquutiones ſunt: Attingat hoc ejus perſonam *l.* 86. *D. de legat.* 1. Attingi ſuſpicione cædis, vel conſcientia *l.* 1. §. 30. *D. de SC. Silan.* vinculis patriæ poteſtatis *l.* 4. *fin. C. de pact. conv.*

Atypus in Florentinis legitur *l.* 19. §. *ult. D. de Ædilit. edict.* In aliis editionibus *atyphus.* Prior lectio firmatur teſtimonio Gellii *lib.* 4. *c.* 2. ubi itidem junguntur *balbus* & *atypus*, iſque locus eo eſt notatu dignior, quod deſumtus eſt e loco Cœlii Sabini ad *Edictum Ædilitium*. Gloſſa vetus apud Scalig. *in lection. Auſonian.* 2. 9. Attubus, *μογιλαλος*, *μογγος*, *ατυπος*, ut facile pateat, ita adpellari eum, qui verba profert minus articulata, ut intelligi ab audientibus nequeat. Vid. Oucker. *de Latin. vet. juriſconſult.* p. 404. Hein.

Avaritia præceps *l.* 3. *C. de naut. foen.* Avaritiæ cupido *l.* 3. §. 3. *C. commun. de legat.* Hoc vitium *πασης πονηριας προοιμιον τε και περας*, omnis nequitiæ principium, & terminum vocat Juſtin. *Nov.* 8. *pr.* §. 1.

Auceps, Aucupes ſervi *l.* 90. §. 1. *D. de legat.* 3. Aucupibus reſcriptum *l.* 16. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Auctio, pretii in ſubhaſtationibus adjectio. Auctionem facere, Cic. *in Verr.* 2. 19. Auctionis diem obire, id eſt, die, quo auctio proſcripta, & propoſita eſt, adeſſe. Cic. *pro Roſc. c.* 8. Auctione emere *l.* 2. §. 8. *D. pro emt.* ſub auctione licitari *l.* 5. *C. de fid. haſt. fiſc.*

Auctionalia, rationes ſuper auctione confectæ *l.* 1. §. 3. *D. de tut. & rat. diſtr.* Auctionariæ tabulæ apud Cic. *in Catil.* 2. *c.* 8. Baſilica *τραπεζετικους λογους*, *menſarias rationes* interpretantur, idcirco, ut quidem exiſtimat Briſſonius, quod apud argentarios licitationes, auctioneſque fieri, & adjectiones admitti ſolerent, quarum probatio eorum codicibus continebatur.

Auctor. Ita ſcribendum, non *autor*, vel *author*, eſt enim ab augendo. Et eam ſcribendi rationem ex marmoribus, numis, & co-

Digitized by Google

codicibus vetuſtiſſimis confirmat Cellar. *orthograph. p.* 91. Auctores in jure noſtro dicuntur, a quibus jus in nos tranſiit, & a quibus cauſſam habemus, ſive ſint venditores, ut in *l.* 4. *§. ult. l.* 55. *§. ult. D. de act. emt. l.* 28. *l.* 61. *pr. l.* 64. *§.* 2. *D. de evict.* & aliis locis, ſive ii ſint, quorum heredes ſumus, ut in *l.* 1. *C. Hermogen. de ſucceſ. Bona, quæ quum moreretur* Auctor *tuus, ejus fuerunt, ſolemniter petis*: ubi auctor Conſultationis veteris male reponit *actor*. Vid. Schulting. *juriſp. vet. Antejuſtin. p.* 716. Ita & interpres Paulli 1. *Sent.* 3. 4. *Actio de exſequutione judicatarum rerum non ſolum ipſi* Auctori, *qui egit, competit, ſed & heredi ſimiliter debetur*. Et hi ſunt primi auctores. Nam ſecundi auctores dicebantur, qui pro evictione fidejubebant *l.* 4. *pr. D. de evict.* qui βεβαιωταὶ a Juſtiniano vocantur in *Novell.* 4. *c.* 2. & *venditionis firmatores* a Juliano Patricio. Ut vero auctor, ita & auctrix dicitur *l.* 16. *C. de evict.* Horum auctorum alii *boni*, *locupletes*, *idonei*, alii *mali* dicebantur. Hine eo ſenſu auctor *adeſſe* dicitur ad agendam cauſſam *l. C. de peric. & commod. rei vend.* itemque *defugere*, vel *auctoritatem* defugere, ſi nolit emptoris defenſionem cauſſæ ſuſcipere *l.* 13. *D. de verb. oblig. l.* 30. *§. ult. de evict.* Auctorem laudare dicitur emtor *l.* 6. *§.* 5. *D. de act. emt.* eique denunciare *l.* 53. *§. ult. D. de evict.*

Auctor, id eſt ſuaſor, impulſor, ſic auctor cædis *l.* 7. *C. de his quib. ut indign.* auctor ſervo delinquentis *l.* 3. *D. de noxal. act.* Antoninus oratione in ſenatu habita auctor fuiſſe Senatui dicitur cenſendi in *l.* 32. *pr. D. de don. int. vir. & ux.*

Auctores quoque dicebantur, qui mulieribus propter ſexus infirmitatem dabantur, ſine quibus nec ullam quidem rem privatam agere poterant, ut ait Liv. *lib.* 34. *c.* 2. Add. Cic. *Top. c.* 11. & Senec. *lib.* 2. *controv.*

Auctores juris adpellantur juriſconſulti *l.* 39. *D. de act. emt. l.* 32. *D. de uſur.* & alibi paſſim. Sic Gell. *lib.* 2. *c.* 10. Servius Sulpicius juris civilis auctor. Et Aggen. Urbic. *in Comm. Frontin. p.* 57. Caſſius Longinus prudentiſſimus juris auctor. Inde prudentibus auctoritas tribuitur *l.* 24. *D. de hered. inſtit.* Et Proculum *non levem juris auctoritatem* vocant divi fratres in *l.* 17. *D. de jur. patron.* Iidem *auctores* ſine vocabulo adjecto vocantur *l.* 1. *§.* 3. *D. de uſufr. adcreſc. l.* 2. *§.* 13. *D. de orig. jur.* ſive diverſæ Scholæ auctores *§.* 2. *Inſt. de emt. vend.* id eſt Juriſconſulti Proculi partibus addicti.

Auctor præterea adpellatur is, cujus autoritate quid fit, geritur, contrahitur. Sic quid fieri dicitur auctore judice *l.* 137. *D. de reg. jur.* Prætore vel Præſide *l.* 1. *C. de præd. min. l.* 1. *§.* 9. *D. quod legator.* tutore, veluti ad litem *l.* 27. *pr. D. de teſtam. tut.* Ac plane auctorem fieri idem eſt, ac dicere, probare ſe id, quod agitur *l.* 3. *D. de auctorit. & conſ. tut.* Nec enim præſentia corporis ſufficit ad auctoritatem, ſi tutor vel ſomno, vel morbo oppreſſus taceat, vel invitus retineatur *l.* 1. *§. ult. D. eod. tit.* Nec multum intereſt, abfuerit tutor, quum negotium gereretur, an præſens ignoraverit, quale eſſet, quod contraheretur *l.* 15. *D. eod.* Atque ita Prætorum, tutorumque auctoritatem accipimus *tit. D. & C. de auctorit. tut.* & *l.* 8. *D. de tranſact.* eaque auctoritas accomodari, interponi, & intervenire dicitur.

Auctor pro petitore accipitur in Papiniani *reſp. tit.* 32. auctorem cujuſcunque negotii, id eſt petitorem

tem adverſarium ſuum interpellare debere. Hein.

Auctoramentum ſacramentum, quo ſe obſtringebant illi, qui ſe ad ludum gladiatorium locabant, vendebantve quoque, ſe dira quævis ſubire, *uri*, *vinciri*, *ferroque necari*; & iſta *vel invitos pati* velle, ſpondebant. Hæc enim atrocis iſtius ſacramenti verba ſervavit Senec. Epiſt. 37. Hinc *auctoramento rogatus ad gladium* apud Auctorem *Coll. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 4. §. 3. Suet. *in Tib. c.* 7. Quinctilian. *declam.* 9. Ad ſacramentum militare id vocabulum transfertur *l.* 1. *C. Theod. de quæſt.* ubi illud auctoramentum *militiæ* dicitur.

Auctorari, auctorem fieri, auctoritatemque accomodare, & interponere ſignificat *l.* 4. *D. de auct. tut. l.* 9. *D. de eo, quod falſ. tut. auct.*

Auctorati etiam dicebantur, teſte Acrone *in Hor. lib.* 7. *ſerm. ſat.* 7. qui, intercedente auctoramento, vel ſacramento ad ludum ſe vendiderant, uti & auctoratio gladiatorum venditio erat. Quinctil. *Declam.* 302. quæ inſcribitur *Auctoratus ad ſepeliendum patrem*: Quidam, ait, ut patrem ſepeliret, auctoravit ſe. Senec. in Apoc. Claudii: Sed & proximo munere inter noxios auctoratos. Liv. *lib.* 7. Eo enim pignore veluti auctoratum ſibi proditorem ratus eſt. Sic auctoratus depugnandi cauſſa apud auctor. *Coll. leg. Moſ. & Rom. tit.* 9. §. 2. De his auctoratis vid. Lipſ. 2. *Saturn.* 3. & 5. & Schulting. *Juriſpr. vet. antej.* p. 746. ubi *auctoratos* a Julico Firmico Materno *lib.*3. *Math. c.* 5. & *lib.* 4. *c.* 15. & auctores dictos eſſe, quod ipſi eſſent auctores venditionis ſuæ facti, obſervat poſt Salmaſ. ad Trebell. Pollion. Gallien. *c.* 12. Hein.

Auctoritas pro jure dominii in XII. Tab. Nam tabula 3. cautum fuerat, ut *adverſus hoſtem* (peregrinum) *æterna auctoritas eſſet*. Cic. *de offic.* 1. 12. & Tab. 6. *Ut uſus auctoritas fundi biennium, ceterarum rerum annuus uſus eſſet*. Idem *Topic. c.* 4. Ita etiam in Lege Atinia: *Quod ſubreptum erit, ejus rei æterna auctoritas eſto.*

Auctoritas actio pro evictione, ut Venuleius interpretatur *l. ult. D. de evict.* quam græci *βεβαιώσεως δίκην* vocant, ut Pollux *lib.* 8. *Segm.* 34. ſcribit. Sic apud Paull. 2. *Sent.* 17. 3. Res emta mancipatione, & traditione perfecta, ſi evincatur, auctoritatis venditor duplo tenus obligatur. Et auctoritatem præſtare dixit Cic. *pro Cluent.* promittere Senec. *lib.* 4. *nat. quæſt.* defugere *Plaut. pœnul. Act.* 1. *Sc.* 1.

Auctoritatis Inſtrumenta, quibus origo rerum, & probatio juris noſtri continetur, quæ vulgo titulos adquiſitionum adpellamus *l. ult. D. de pign. act.* auctoritatatis tabellas Senec. 4. *Controv.* 22. Tertull. *de præſcript. adv. hæret.* Habes origines firmas ab ipſis auctoribus, quorum res fuit.

Auctoritas pro juſſu, & voluntate ſuperiorum. Sic Ex auctoritate apud Gruter. *Inſcr. p.* 222. 1. & *p.* 247. 6. 7. Hinc auctoritas Auguſti *l.* 7. §. 47. *D. de orig. jur.* judicis *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* magiſtratuum *l.* 3. §. 1. *D. de reb. cor.* patrum *l.* 2. §. 12. *D. de orig. jur.* præſidis *l.* 2. *C. ſi propt. publ.*

Auctoritas porro tribuitur omnibus, quæ vel publicis auſpiciis, vel rite, & ex legum præſcripto fiunt. Hinc auctoritas contractus *l.* 1. *C. Si antiquior.* decreti *l.* 50. *D. ad SC. Trebell.* juris *l.* 6. *C. de rer. permut.* legum *l.* 3. *C. de pagan.* rei judicatæ *l.* 27. *D. de inoff. teſt.* Senatus-conſulti *l.* 15. §. 1. *D. ad leg. Cornel. de falſ.* ſententiæ *l.* 18. *D. de accuſ.*

Au-

Auctoritas etiam perſcribi diccbatur pro Senatus-conſultis, quum ob id, quod iis quis interceſſiſſet, eorum, qui adfuerant, nomina conſcribebantur, ut ex Cic. *lib.* 8. *ad Famil. epiſt.* 8. & *lib.* 8. *de Or. c.* 2. patet.

Auctoritas magiſtratuum pro litteris, & edictis, quæ publicis locis proponunt, aliquid jubentes, vetanteſve *l. ult. C. de fabricenſ. l.* 20. *C. de aquæd.* Sic & in Caſſiodoro aliquoties, & in Beatorum paſſionibus, ut vocant, hoc verbum accipitur. Denique & cruditis in ſua arte auctoritatem tribui animadvertimus. Sic auctoritas Hippocratis *l.* 12. *D. de Stat. hom.* prudentum *l.* 7. *D. de juſt. & jur.* Tuberonis *l.* 7. *D. de ſuppellect. legat.*

AUCTUMNUS adjective. Auctumnis fœtibus decerpendis in *l.* 11. *C. Theod. de feriis* Auſon. *Eidyll.* 8. Mordeat auctumnas frigus ſubtile pruinas. Gell. *lib.* 9. *c.* 7. Quodam tempeſtatis auctumnæ die. Vid. Jo. Frid. Gronov. 3. *obſerv.* 24. *p.* 668. HEIN.

AUCUPARI & aucupium *l.* 3. §. 1. *D. de adquir. rer. dom. l.* 9. §. 3. *D. de uſufr.*

AUCUPATIO, captatio verborum *l.* 1. *C. de formul. & impetr. act. ſubl.* Aucupia verborum dixit Cic. *pro Cæcina c.* 23. & verborum aucupes *lib.* 1. *orat. c.* 55. HEIN.

AUDACIA furoris *l.* 7. *C. unde vi.*

AUDACIOR factus *l.* 1. §. 1. *D. ſi is qui teſtam. lib.*

AUDENTER *l.* 29. §. 14. *D. de lib. & poſtum.*

AUDIANI hæretici in *l.* 5. *C. de hæret.* qui & Odiani, Epiphan. 3. *tom.* 1. *hæreſ.* 70. Add. Theod. 4. *hiſt.* 10.

AUDIENTIA, quæ Epiſcopis tribuitur *tit. C. de Epiſc. aud.* nuda fuit cognitio ſine ulla exſequendi poteſtate, quo ſenſu accipi id verbum videtur in *l.* 1. *C. de juriſd. l. un. C. ne lic. potent.* & *l.* 7. *C. de ordin. jud.* Sozom. *Hiſt. Eccleſ. lib.* 1. *c.* 9. *εις εργον τα κρινομενα παρα των επισκοπων αγειν τυς αρχοντας, και τυς διακονυμενυς αυτοις ϛρατιωτας*, i. e. Judicata ab Epiſcopis ad effectum perducere magiſtratus, & qui illis miniſtrent, milites. HEIN.

AUDIRE. Audiens dicto, i. e. obtemperans *l.* 1. §. 3. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt.*

Audire judex, præfectus urbi, præſes dicitur, qui cognoſcit. Hinc audire cauſſam *l.* 26. *D. de adpell.* crimina *l.* 6. *D. de accuſ.* cuſtodias *l.* 12. *D. de publ. jud.* mulierem propitiis auribus *l.* 23. *D. de jur. dot.* querelas *l.* 12. §. *ult. D. de re milit.* reum *l.* 1. *D. de fur. baln.* AUDIRI non oportet ignaviam prætendentes *l.* 78. §. 2. *D. de legat.* 2. i. e. eorum dicta non admitti debent.

AUDITIO. Sub tuæ ſedis auditione *l.* 32. *C. Theod. de navicular.* Vid. & *l.* 28. *C. Theod. de cohortal.*

AUDITOR in *c. ſuper quæſtionem* 27. *de offic. & pot. jud. deleg.* a judice ſeparatur, cauſſæ quippe audiendæ, ut de ea referat, non autem definiendæ commiſſus.

AUDITORES pro diſcipulis in *l.* 2. §. 42. *D. de orig. jur. l.* 1. §. 6. *D. de aqu. pluv.* Seneca *lib.* 9. *Controverſ.* 2. Initio contumeliæ cauſſa a deridentibus diſcipuli Latronis auditores vocabantur: deinde in uſu verbum eſſe cœpit, & promiſcue poni pro diſcipulo auditor. Addatur Cujac. *obſ.* 27. *c.* 4. HEIN.

AUDITORIUM, locus, in quo cauſſæ agebantur *leg.* 1. *D. an. per al. cauſ. adpell. l.* 1. §. *ult. D. ne de ſtat. defunct.* *Ακροατηριον* vocatur *Act. Apoſt. c.* 25. *v.* 23. ſic majus auditorium eſt judicium ſuperius *leg.* 54. *D. de*

ſent. & re jud. Auditorium recipere, i. e. cauſſæ cognitionem *l.* 41. *D. de recept. arb.* Auditorium ſacrum in *l. ult.* §. 2. *C. de temp. adpell.* id eſt auditorium principis, ut *in l.* 18. §. 1. *D. de min. l.* 22. *D. ad SC. Trebell.* *Auditorium* locus acroaſibus ſcholaſticis deſtinatus *l. ult. C. Theod. l.* 1. *C. Juſtin. de ſtud. liberal.*

AVE, vel HAVE formula, qua reſcripta vel auſpicabantur, vel finiebant, e. g. Have Anthemi cariſſime nobis *l.* 2. *C. Theod. de offic. rect. prov.* Similis eſt inſcriptio *l.* 9. *C. de adpell. & l.* 11. *C. de excuſ.* quam ex vetere codice MSC. ita reſtituit Cujac. 1. *obſerv.* 15. Habe *Criſpine, cariſſime nobis*. Habe pro have, uti bibere pro vivere. Propria Imperatoribus fuiſſe videtur hæc ſalutandi formula, ceu innuit etiam Mamertin. in *panegyr. c.* 29. Pontifices Romani eodem exemplo builis ſuis ſubjicere ſolebant, *Bene valete*, quod Leo PP. IX. in monogramma contraxit, ceu oſtenderunt Mabillon. *de re diplom.* 2. 14. & Heinecc. de ſigill. I. 12. 4. p. 144. HEIN.

AVEHERE *l.* 4. §. *ult. D. de peric. & comm. rei vend.*

AVELLERE *l.* 17. *de fund. dot. l.* 3. §. 9. *D. de ſtatu lib.* Paul. 5. *ſent.* 2. 5. *l.* 1. *D. de term. mot.*

AVENA pro herbis inutilibus una cum frumento cœlo humido provenientibus *leg.* 27. §. 14. *D. ad leg. Aquil.* Si lolium, aut avenam in alienam ſegetem injecerit. In *l.* 15. §. 2. *D. locat.* *herbarum ſegetes corrumpentium* nomine venit. Ceterum notum eſt, lolium, & avenam conjungi etiam a Virgilio *Georg.* 1. *v.* 151. *Interque nitentia culta, Infelix lolium, & ſteriles dominantur avenæ.*

AVERSIO, Averſione venire dicitur, quod confuſe, & univerſaliter, ſive pretio inſimul dicto, non in ſingulas res conſtituto venit, ut Caius loquitur in *l.* 35. §. 5. *ſequ. D. de contrah. emt.* ſeu confuſe univerſis rebus venditis conſtituto pretio, ut in *l.* 36. *D. de Ædilit. edict.* Averſione vinum veniſſe accipe, quum omne, quantumcumque fuit, uno pretio venit, non in ſingulas amphoras, vel metretas certo pretio conſtituto. Sic & in *l.* 62. *fin. D. de contr. emt.* Averſione locatum opus, id eſt uno pretio, non in ſingulas operas, ut Javolenus loquitur *l.* 51. §. *ult. D. locat.* Unde in *l.* 36. *D. eod.* Averſione locatum opus opponitur ei, quod ita conductum eſt, ut in pedes, menſuraſque præſtetur. Ita in *l. ult.* §. *ult. D. de leg. Rhod.* ubi: Averſione navem conductam, & pro numero impoſitarum amphorarum mercedem conſtitutam, diſtinguit Paullus. Eodem modo accipe & in *l.* 1. §. 15. *D. de exercit. act.* De hoc autem vocabulo Ictis proprio vid. Ant. Auguſtin. 3. *Emend.* 6. Cujac. 8. *obſerv.* 15. Connan. 7. *Comment.* 10. 6. Turneb. 30. *adverſar.* 37. Raevard. 2. *var.* 7. Ducker. *de latin. vet. juriſc. p.* 437.

AVERTA in *l.* 12. *C. de curſ. publ. l.* 47. 48. *C. Theod. eod. tit.* quid ſignificet, explicat Græcus interpres apud Budæum in *adnot. ad l. eos.* 27. *D. ad Leg. Cornel. de fals.* Αβερτα, ait ille, τυτεςι το υπομοχαλον, οπερ επιφερονται κατα τυ νωτυ, εςι και αυτο εξηκοντα λιτρων, καλειται δε αβερτα εκ τυ αποςρεφεσται. Averta, id eſt, ferculum anſatum, quod ferunt in dorſo. Eſt & ipſum ſexaginta librarum, & ab avertendo nomen accepit. Uſus eo vocabulo jam eſt vetus interpres Horat. *lib.* 1. *ſat.* 6. *v.* 106. ubi explicaturus, quid *mantica* ſit, *pera*, inquit, *mantica*, *averta*: adeo-

deoque falluntur, qui avertam pro genere vehiculi habent HEIN.

AVERTARIUS equus, cui id onus, vel ferculum imponitur *l. 22. C. Theod. de curſ. publ.*

AVERTERE onus. Tertull. *lib.* 5. *adv. Marcion. ſi nullum omnino onus avertiſti, vel adulteraſti*. Unde oneris averſi actio in *l.* 31. *D. locat.* Avertere hereditatem dixit Cic. *lib.* 12. *ad famil. Epiſt.* 25. & *lib.* 13. *Epiſt.* 29. Averſa, id eſt ſubtracta in *leg.* 2. §. 3. *D. ſi is, qui teſt. lib.*

AVERSA ſella *l.* 1. §. 5. *D. de poſtul.*

AUFERRE, interdum eſt alieni juris rem, invito ignoranteve eo, qui eam habet, tenet, poſſidet, tollere. Sic auferre furto rem *l.* 3. *C. de poſſid.* clam rem commodatam *l.* 59. *D. eod.* & dicitur plerumque de rebus mobilibus, quæ anima carent *l.* 17. *D. de evict.* Auferre tamen aprum, dixit Proculus in *l.* 55. *D. de adquir. rer. dom.*

Auferre pro nanciſci, conſequi, recuperare, veluti agendo *l.* 12. §. 7. *D. de evict.* per adpellationem *l.* 57. §. *ult. D. de admin. & peric. tut.* per bonorum poſſeſſionem *l.* 35. *D. de vulg. & pupill. ſubſt.* ab inteſtato *l.* 12. *pr. D. de injuſt. rupt. irrit.* ex teſtamento *l.* 43. *D. de hered. pet.* evictione *l.* 38. §. 6. *D. de verb. obl.* falcidia *l.* 10. *D. de dot. præleg.*

AUFIDIUS NAMUSA. Vid. voc. Namuſa.

AUFIDIUS TUCCA ex Servii auditorum numero fuit, ut Namuſa *leg.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.*

AUFUGERE aliquem pro ab aliquo fugere *l.* 1. *C. ubi quis de curial. vel cohortal.*

AUGERE. Auget quid æſtimationem *l.* 7. §. 5. *D. de don. int. vir. & ux.* crimen *l.* 6. §. 1. *D. de re milit.* dotem §. 3. *Inſt. de donat.* pretium *l.* 12. *C. de act. emt.* Augetur ſocietas *l.* 26. *D. pro ſocio.*

AUGMENTUM dicitur, quod rei accedit *l.* 20. §. 3. *D. de hered. pet.*

Hinc ad augmentum dare *l.* 9. §. *ult. D. de adminiſtr. & peric. tut.* AUGMENTUM dotis *l.* 31. §. *ult. ſolut. matrim.* fœnoris, & fructuum *leg.* 44. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* fœtuum, & partuum *l.* 3. *pr. D. de inſtr. leg.* fundi *l.* 8. *pr. D. de legat.* 1. hereditatis *l.* 26. *D. de hered. pet.* patrimonii *l.* 10. *C. arbitr. tut.*

Augmentum pro adjectione pretii *l.* 4. *C. de fid. & jur. haſt. fiſcal.* In *l.* 9. §. *ult. D. de admin. & peric. tut.* nonnullæ editiones habent augumentum, quam formam & in quibuſdam codicibus Palladii *de re ruſt. Decembr. tit.* 6. & *Febr. tit.* 25. obſervarunt viri docti. Sed quum Florentiæ & ibi legatur augmentum, non eſt, quod de analogia iſtius vocis diſputemus. Ducker. *de Latinit. vet. Juriſconſ.* p. 411. Obiter tamen monendum, id vocabulum & in Varron. *lib.* 4. *de ling. lat.* reperiſſe ſibi viſum Scaligerum in *Conjectan.* p. 48. ubi pro *agumentum* legi jubet *augmentum*. HEIN.

AUGURES ab avium garritu dicti ſunt. Eos conſuli prohibet *l.* 5. *C. de malef. & mathem.*

AUGUSTA principis uxor *l.* 30. *D. de legib.* Quamvis autem Pulcheria, quæ Auguſta cognominatur in *l. ult. C. Theod. de luſtr. collat.* non fuerit Auguſti conjux, ſed ſoror, ſolebant tamen principes & aliis illuſtribus feminis Auguſtæ domui cognatione, vel adfinitate junctis Auguſtarum titulum concedere, veluti matribus, ſororibus, conſobrinis, quamvis domo Auguſta enuptis *l.* 12. *pr. D. de ſenator.*

 Exem-

Exempla ex hiſtoricis, gemmis, numis collegerunt Paul. Alex. Maffeus *in gemm. antiq. p.* 43. & Ezech. Spanhem. *de uſ. & præſt. numiſm. Tom.* 3. *p.* 270. Immo & repudiatas aliquando ab Imperatoribus Auguſtarum cognomen retinuiſſe, demonſtravit Phil. a Turre de ann, Imper. Marci Aurel. Anton. *Hein.*

Auguſta domus *rubr. C. de privil. dom. Auguſt.* id eſt Imperatoria. Auguſta fortuna pro ipſo Imperatore in *l. ult. C. de judic.*

AUGUSTALIANUM judicium in *l. ult. C. Theod. de patrocin. viar.* id eſt auguſtalis præfecti.

AUGUSTALITAS *l.* 11. *C. Theod. de cenſit. peræquat.* i. e. dignitas auguſtalium.

AUGUSTANA colonia in *l.* 1. §. 1. *D. de cenſib.* ubi Haloander legit *Auguſtiniana*.

AUGUSTALIS præfectus *rubr. tit. D. de offic. præf. Aug.* id eſt præfectus Ægypti, ut eſt *in l.* 1. *D. eod. tit.* qui & Auguſtalis abſolute adpellatur *l.* 57. 59. *C. de decurion.* Vid. infra ſub. art. præfectus.

AUGUSTALES vicarii *l.* 2. *C. qui per met. judic.* Erant & alii Auguſtales diverſiſſimi ab illis Ægypti præfectis. Hi enim, qui & Sodales Auguſtales dicebantur, erant ſacerdotes in honorem Auguſti inſtituti a Tiberio in urbe XXV. ex viris primariis, in municipiis quaterni, ſeni, & aliquando plures. Tacit. *Annal.* 1. 54. *Hiſt.* 2. 95. Grut. *Inſcr. p.* 149. 5. & *p.* 249. 5. Alicubi & totum corpus Auguſtalium in decurias ſuas erat deſcriptum; Grut. *p.* 1088. 12. & *p.* 326. 8. in quod & feminæ recipiebantur. Lipſ. *ad Tacit. Annal.* 1. *pag.* 14. 25. Grut. *p.* 1088. 1. 12. *p.* 417. 4. Præerat toti corpori Magiſter Auguſtalis, Grut. *p.* 1088. 5. & *p.* 149. 5. Reineſ. ad inſcr. p. 186. qui æque ac ipſi Auguſtales e decurionibus lecti. Noriſ. *Cenotaph. Piſan. p.* 78. Hi vero non ſolum ſacra faciebant, ſed & aliquando jus dicebant, & curam viarum gerebant, Grut. *p.* 421. 7. *p.* 152. 3. *p.* 149. 5. non quidem tanquam Auguſtales, ſed tanquam magiſtratus, quia ſæpe tali dignitate una cum ſacerdotio iſto fungebantur, ceu contra Reineſium probavit laudatus Noriſ. *Cenotaph. Piſan. I.* 6. *p.* 77. *ſequ.* qui & docuit, non perpetuum fuiſſe hoc Auguſtalium ſacerdotium, ſed temporarium. Unde II. Auguſtalis adpellatur L. Cancrius apud Gruter. *p.* 19. 6. Denique obſervandum, & collegia quædam ſuos habuiſſe *Auguſtales, Mag. Auguſtales, Seviros Auguſtales, & Priores*, de quibus Reineſ. *ad inſcr. p.* 29. HEIN. Auguſtalis Sevir judex municipalis erat, a Decurionibus factus, ut ex *l.* 5. & *l.* 59. *C. de decurionib.* junctis epitaphiis, quæ Mediolani exſtant, *Fauſto VI. vir Auguſtalis, qui inter primos Auguſtales a Decurionibus Auguſtalis factus eſt.*

AUGUSTUS. Eo cognomine, qua ratione, quaque de cauſa ornatus fuerit Octavius Cæſar, docet Dion. *lib.* 53. cujus verba ex G. Xylandri verſione hæc ſunt: Sed poſteaquam ea, quæ pollicitus fuit, reipſa perfecit, ibi demum Auguſtus a Senatu, populoque adpellatus eſt. Etenim cum ſtatuiſſent peculiari quodam cognomento inſignire, ac alii alia referrent, ac probarent, Cæſar quamvis Romuli nomen vehementer adpeteret, tamen cum ſentiret, hinc ſe ſuſpectum adfectati regni fieri, eo amiſſo, Auguſtus quaſi hominis natura amplior ipſe cognominatus eſt. Auguſta enim ea, quæ honore digniſſima, ac ſanctiſſima ſunt, dicuntur, ideoque σεβαστὸν Græci Auguſtum interpretati ſunt, quaſi venerandum dicas. Add. Suet. *in Aug. c.* 7. Ovid. *Lib.* 1. *Faſt.*

v. 609. ſequ. Pauſan. in Laconic. *lib.* 3. *c.* 11. A Divo Auguſto lata eſt Lex Julia de adulter. teſte *l.* 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Ejus libri, quos de vita ſua conſcripſerat, citantur in *l.* 1. *D. de cadav. punit.* Eum enim vitam ſuam triginta libris Contabricotenus bello, nec ultra expoſuiſſe, teſtatur Sueton. *in Aug. c.* 85.

AUGUSTUM privilegium in *l. un.* §. 14. *C. de caduc. toll.* nihil aliud eſt, quam quod legem Imperii vocant Alexander Imperator *l.* 3. *C. de teſtam.* id eſt *Lex regia*, quæ de Imperio principum lata eſt, & qua eis, & in eos omne ſuum imperium, ac poteſtatem populus contuliſſe dicitur *l.* 1. *pr. D. de conſt. princip.* & §. 6. Inſt. *de jur. nat. gen. & civ.* HEIN.

AVIA patris, vel matris mater *l.* 34. *D. de negot. geſt.*

AVIARIA l. 66. D. de legat. 3. caveæ, quibus aves concluduntur.

AVIDIUS Caſſius *l.* 60. *D. de pact.*

AVIS. Avibus legatis, & anſeres, & gallinæ, & phaſani, & aviaria debentur *l.* 66. *D. de legat.* 3. quæ Lex integrior exſtat in Paul. 3. *ſent.* 6. 76. Quum enim hic adjeciſſet: *An autem phaſanarii, & paſtores anſerum*, (ſimul debeantur) *voluntatis quæſtio eſt*. Tribonianus, & ſocii ita refinxerunt hæc verba: *Phaſianarii autem, & paſtores anſerum non continentur, niſi id teſtator expreſſit*. Quaſi vero voluiſſe nihil potuerit teſtator, niſi quod verbis expreſſit. HEIN.

AVITUM, ab avo, vel avia profectum. Avitæ res *l.* 30. §. *ult. D. de ex. rei jud.* AVITA lex *l. un. C. Theod. de bon. codicill.*

AULA, pars ædium *l.* 1. *C. de his quib. ut indign.*

AULÆUM, Scenæ adparatus *l.* 15. §. 5. *D. de uſufr.* Donatus *præf. ad Terent.* Aulæa, ait, *in ſcena ſternuntur; quod pictus ornatus erat, ex Attalica regia Romam uſque perlatus, pro quibus ſiparia poſterior ætas accepit.* Ac plane aulæa ab aula Attali Regis Aſiæ, in qua primum inventa ſunt vela ingentia, nomen traxiſſe Servius *in* 3. *Georg.* 5. *v.* 25. tradit. Lucret. *lib.* 2. Sic tibi tolluntur feſtis aulæa theatris, Surgere ſigna vides.

AULAZANUS *l.* 3. *de condit. inſert.*

AULUS CASCELLIUS, Q. Mucii Voluſii auditor, qui quæſtoria dignitate contentus conſulatum adſpernatus eſt, quum ei ab Auguſto offerretur. Is librum unum Bene dictorum ſcripſit. Auctor Pomponius *l.* 2. §. 45. *D. de orig. jur.* Cujus loci indicio mendum, quod Plinii codicibus, tam in auditoris, quam præceptoris edendo nomine, tenaciſſime hæret, detexit Briſſon. Hic enim quod apud illum *lib.* 8. *hiſt. nat. c.* 11. ſcriptum eſt: *Apud nos Volcatium nobilem, qui Cæſellium jus civile docuit, canis a graſſatore defendit*, reponit, *Voluſium, qui Caſcellium jus civile docuit.* Additque, Caſcellium hunc acerrimum rei publicæ libertatis adſertorem, & vindicem fuiſſe, quo nomine debitis a Valerio Maximo laudibus adfectus fuit *lib.* 6. *c.* 2. in hæc verba: Aulus Caſcellius vir juris civilis ſcientia clarus, quam periculoſe contumax! Nullius enim aut gratia, aut auctoritate compelli potuit, ut de aliqua earum rerum, quas triumviri dederant, formulam componeret, hoc animi indicio victoriarum beneficia extra ordinem legum ponens. Idem quum multa de temporibus Cæſaris liberius loqueretur, amicique, ne id faceret, monerent, duas res, quæ hominibus amariſſimæ videantur, magnam ſibi li-

licentiam præbere, reſpondit, ſenectutem, & orbitatem. Ita Valerius. Ejuſdem ſummam juris peritiam commendavit Horatius in *art. poët. v.* 371. Ad eum enim pertinet, quod ait, Nec ſcit, quantum Caſcellius Aulus ... Ad quæ verba vetus interpres: *Caſcellius*, ait, *juriſperitus fuit*, *& ſapiens*, *ut Gellius teſtatur*. Caſcellius porro littera L. geminata adpellatur in *l.* 158. *D. de verb. ſignif.* & ſparſim in legibus noſtris.

Aulus Ofilius in Servii Sulpicii auditoribus nominatur *l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.* Ut ibidem refertur, libros de jure plurimos ſcripſit, veluti de *legibus vieſſima*, *de juriſdictione*. Item Edictum Prætoris primus diligenter compoſuit. Præterea libros *juris partiti* complures, quorum ſecundus, & quintus citantur in *l.* 55. §. 1. *D. de legat.* 3. Ejuſdem liber 16. actionum laudatur in *l.* 3. §. 5. *&* §. 8. *D. de penu leg.* Citatur & Ofilius *ad Atticum* in *l.* 234. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Idem non modo a Cicerone laudatur, ſed & C. Julio Cæſari fuit familiariſſimus, quamvis honores non ambiverit, ſed in equeſtri ordine conſenuerit *l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.* Cæſaris auſpiciis eum primum edictum prætorium compoſuiſſe, idque opus tanquam edictum aliquod perpetuum publica auctoritate receptum eſſe, tradit Henr. Dodvell. *Prælect. Cambd. p.* 780. ſed nihil eorum, quæ Cæſar de jure civili in ordinem redigendo cogitarat, exitum habuiſſe, conſilia omnia fatis illius principis turbantibus, ſatis notum eſt ex Sueton. *Cæſ. c.* 44. Præterea tota illa res veterum teſtimonio deſtituitur, nullumque, niſi in Dodvelli ingenio præſidium reperit. De libro Ofilii ad Atticum legendus eſt Menag. *amœnit. jur. civ. c.* 42.

Avocare pro abducere. Sic avocare aquam *l.* 26. *D. de damn. infect.* hereditatem *l. ult. D. de his quæ in teſt. del.* hominem *l.* 36. *D. de noxal. act.* pignora *l.* 6. *C. de oblig. & act.* poſſeſſionem *l.* 2. *pr. D. de act. emt.* Avocari ab officio *l.* 24. §. *ult. D. de judic.* a ſignis *l.* 3. §. *ult. D. de teſtib.* Avocare cui rem pro *ab aliquo l.* 1. §. 11. *D. ad leg. falcid. l.* 36. *D. de noxal. act. l. ult. D. de his, quæ in teſt. del.*

Avolare, & revolare dicuntur aves manſuefactæ *l.* 5. §. 5. *D. de adquir. rer. dom.*

Aura communis, id eſt aer communis *l.* 23. *C. de pœn.*

Auraritus canon in *l.* 10. *C. de excuſ. mun.* præſtatio fuit a mercatoribus conferri ſolita, quæ & Auraria penſitatio vocatur in *l.* 2. *C. de fund. patrim.* præſtatio *l. un. C. Theod. de annon. & trib.* functio *leg.* 13. 19. *C. Theod. de luſtr. coll.* ratio *l.* 29. *C. Theod. de ſuſcept. prapoſ.* Item Aurum mercatoribus indictum *l.* 6. *C. Theod. de luſtr. coll.* negotiatorum collatio *l. ult. C. Theod. de excuſ. artif.* Et hoc fortaſſis eſt *aurum negotiatorium* apud Lamprid. *in Alexand. c.* 33. a quo id aurum Romæ remiſſum refert. Aurarius ſuſceptor *l.* 1. *C. de apoch. publ.* qui aurum collatum ſuſcipit.

Aurelius Arcadius Charisius magiſter libellorum librum ſingularem *de officio præfecti prætorio* ſcripſerat, item librum ſingularem *de muneribus*, *& honoribus*, itemque alium *de teſtibus*, ex quibus aliquot in pandectas capita tranſlata ſunt. Is Herennium Modeſtinum citat in *l. ult.* §. 16. *D. de mun. & honor.* Vixit non ſub Caro, & Carino, uti credidit Guid. Pancirol. *var. lect.* 1. 79. *p.* 161. ſed ſaltim poſt Conſtantinum. Meminit enim præfectorum prætorio, a quibus ad-

adpellare non liceat l. un. §. 1. *D. de offic. præf. Præt.* Id vero privilegium a Conſtantino M. eos accepiſſe anno demum 331. ex *l.* 16. *C. Theod. de adpell.* notum eſſe obſervat HEIN.

AUREUS numus *l.* 159. *D. de verb. ſignif. l.* 52. §. 13. *D. de fur.* Aurea pecunia *l.* 35. *D. de pact.* Aurei *l.* 37. §. 1. *D. de pecul.* quo nomine & argentei ſignati comprehenduntur *l.* 19. §. 3. *D. de furt.*

Aureus græcis χρυσινος, quem idem valere ac Solidum intelligimus ex collatione *l.* 5. §. 6. *D. de his, qui effud.* cum §. 1. *Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. delict.* & ex *l.* 47. *D. de manum. teſt.* cum *l.* 8. *in fin.* & *l.* 7. *D. de inoff. teſt. l.* 31. *D. de min.* & *l.* 2. *C. de fidej.* Sed & quod in Socrat. *lib.* 4. *c.* 34. ογδοηκοντα χρυσινας, *in octoginta ſolidos* vertit Caſſiodor. *lib.* 8. *hiſt. tripart.* 8. 13. & 12. 2. Idem fecit in vertenda ad Callipem Epiſtola, quæ a Socrate *lib.* 7. *c.* 25. refertur. Et aureos ſolidos dixit Apuleius *lib.* 9. *de aſin. aur. p.* 225. & *lib.* 10. *p.* 242. Uterque viginti quinque denarios, ſeu centum ſeſtertios numos valebat, ut Dio *lib.* 55. *p.* 556. tradit. Quem Dionis locum Zonaras *Tom.* 2. *p.* 167. referens: Δυναται δε, ait, παρα Ρωμαιοις αι Εικοσι και πεντε δραχμαι χρυσουν νομισμα εν παρα δε τοις ελλεσιν εικοσι δραχμων, ως Διων φησι, το χρυσουν αλλαττεται νομισμα. *Valent autem apud Romanos vicenæ & quinæ drachmæ unum aureum numum, ut Dio ſcribit. Apud Græcos autem xx. drachmis unus aureus permutatur*: Hæc Briſſon. Addit Heinecc.: AUREORUM jam Plinius *hiſt. nat.* 38. 3. meminit. Solidorum ante Conſtantini M. tempora mentionem uſquam fieri, negant Car. Du-Freſno *in diſſert. de Imperat. Conſtantinop. numis. n.* 86. & Ev. Otto *de Tutel. viar.* 3. 1. *p.* 424. Quod de vocabulo ſolidus abſolute poſito fortaſſis accipiendum fuerit. Nam *ſolidos aureos* bis dixiſſe Apuleium, jam Briſſonius notavit. Hinc vix dubitandum videtur, quin quoties in edicto prætoris, & antiquiorum Ictorum fragmentis occurrunt ſolidi, Tribonianus, ejuſve ſocii id vocabulum ſubſtituerint pro centum ſeſtertium, ut leges ſui temporis rei numariæ attemperarent. Ceterum non eumdem ſemper fuiſſe ſolidi valorem, omnes agnoſcunt rei nummariæ paullo peritiores. Ante Conſtantini M. tempora 48. aurei efficiebant libram auri: ab iis temporibus promiſcue accepti *aureus*, & *ſolidus*, teſte Ant. Auguſtino *Emend.* 2. 9. illiuſque internus valor multum imminutus eſt, ut ex multorum ſententia ſub Conſtantino M. ſolidi 84, ſub Valentiniano 72. in libram auri computarentur. At Jo. Frid. Gronovius *de pecun. vet.* 4. 13. evicit, Conſtantinum M. pro aureis cudiſſe ſolidos quaternorum ſcriptulorum, ſeu 24. ſiliquarum, quales 72. libram, & ſex uncias auri complectebantur. Itaque tunc aureus a ſolido diſcrepavit proportione ſeſcupla. Unde idem vir doctus probat emendationem Panciroli, & Savoti, qui in *l.* 1. *C. Theod. de ponderat.* pro VII. ſolidis ſex, & pro XIV. duodecim reſcribunt.

AURICHALCUM vas *leg.* 45. *D. de contrah. empt.* Feſtus: Aurichalcum quidam putant ex ære, & auro, ſive quod colorem habeat aureum. Orichalcum ſane dicitur, quod in montoſis locis invenitur: mons enim græce ορος adpellatur. Vetus Horatii Interpres *in art. poet. v.* 202. ad hæc verba: Tibia non, ut nunc, orichalco vincto: Orichalcum, inquit, dictum æs montanum, quod in montibus colligitur, vel aurichal-

cum

cuum quaſi *æs auri*. Heineccius obſervat, verum nomen fuiſſe *ὀρείχαλκον* orichalchum, quod vulgus in *aurichalcum*, hybridem mutaſſe videtur, quia promiſcua pene veteribus fuit AV, & O pronunciatio, e. g. *ploſtrum*, & *plauſtrum* olla, & aula. Ceterum ſive hæc vulgi perſuaſio, qua orichalcum ex auro, & ære conflatum eſſe putabatur, ſive metalli iſtius raritas (nam ſuo tempore dudum non reperiri, conqueritur Plin. *lib.* 34. *c.* 2.) tantum illi pretium conciliavit, ut Serv. ad Æneid. 11. illud omnibus metallis pretioſius fuiſſe, teſtetur. Unde phraſis *orichalco contra carum* apud Plaut. *Pſeudol. act.* 2. *ſc.* 3. *v.* 22. Idem *in Milit. glorioſo.* Ego iſtos milites orichalco contra comparem.

Auricularis morbus *l.* 2. *C. qui morb. ſe excuſ.* Idem vocabulum legit Heineccius in *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cognit.* ubi ſic fluere ait verba: Qui alicujus partis corporis, vel certi doloris ſanitatem pollicentur, utpote ſi *auricularis* (ſcilicet doloris) ſi fiſtulæ, vel dentium, Ubi alii Auricularium legunt, medicum nempe intelligentes, qui aurium doloribus medetur.

Aurifex *l.* 34. *D. de aur. arg. leg.* qui & annulos facere dicitur in *l.* 2. *D. locat.* Aurifices ſpecierum, ſolidorum *l.* 7. *C. de palatin. ſacr. largit.*

Aurifodina *l.* 1. *pr. D. de aur. arg. leg.*

Aurileguli in *l.* 9. *C. Theod. de metall. & metallar.* Ita dicebantur, qui metalla ſcrutabantur. De iis Jac. Gothofr. *Comm. in Cod. Theod. Tom.*3. *p.* 499. Ipſis leges has ferunt conditiones, primo ne in Sardiniam aurileguli Galli transferrentur *l.* 12. *C. Theod. eod. tit.* Deinde, ut certum canonem fiſco pendant, puta in ſingulos annos pro terrarum varietate in ballucam, vel octonos ſcrupulos, vel ſeptenos *l.* 4. 12. *C. Theod. eod.* Denique ut, quod collegiſſent auri, id fiſco venum offerrent *l.* 3. *C. Theod. l.* 1. *C. Juſtin. eod. tit.*

Auris. Judicis aures *propitiæ*, vel, ut alii legunt, *propriæ* in *l.* 33. *D. de jur. dot.*

Aurum coctum *l.* 1. *Cod. Theod. de aur. pond.* comparatitium *l.* 3. *Cod. Theod. de milit. veſt.* publicum *l. un. C. de auct. publ. profer.* ſacrarum largitionum, & privatarum *l.* 48. *C. Theod. de curſ. publ.*

Aurum factum in *l.* 32. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* ex quo nimirum aliquid effectum, veluti vaſa aurea, emblemata, ſigna, aurum muliebre &c. quæ his rebus ſunt ſimilia *l.* 27. §. 4. *D. eod.* quibuſque, ut Servius ait, commode uti poſſumus *d. l.* 27. §. 3. *D. eod.* infectum, quod teſtatoris ita factum eſt, ut eo, quod ad rem factum eſt, non poſſis uti ſine refectione *l.* 27. §. 4. *D. eod.* Auri maſſa *l.* 5. *C. de ſuſcept. præpoſ. & arc.* Aurum ſignatum, quo legato legatum videtur, quod ejus aliqua forma eſt expreſſum, veluti quæ Philippi ſunt, itemque numiſmata, & ſimilia *l.* 27. §. 3. *D. de aur. arg. leg.*

Aurum coronarium, glebale, luſtrale, oblatitium, abrizum. Vid. his vocabulis.

Auspicia juris *l.* 8. *pr. C. de jur. codicill.*

Ausus protervus *l.* 14. §. 1. *Cod. de SS. Eccleſ.* temerarius *Auth. agricultores, quæ res pign.*

Aut. Vox iſta interdum diſtinctivæ, interdum ſubdiſtinctivæ orationis eſt *leg.* 124. *D. de verb. ſignif.* De hujus particulæ vi adde *l.* 13. §. 3. *D. de reb. dub. l.* 53. *D. de verb. ſignif. l. pen. C. eod. tit.*

Autem præter notiſſimas ſigniſi-

gniſi-

gnificationes, quæ ab iis, qui de particulis latinæ linguæ ſcripſerunt, diligenter notatæ, atque expoſitæ ſunt, aliquando in veterum Ictorum fragmentis pene otioſum eſt, & tantum qualicumque connexioni ſubſervit, e. g. Fuit autem inprimis juriſperitus *l.* 2. §. 36. *D. de orig. jur.* HEIN.

AUTHENTICA habitatio eſt coenatio, in qua paterfamilias habitare ſolet. Julian. *ad Novell.* 130. *cap.* 9. *v.* 541. pars principalis ædium *l.* 2. *C. de metat.* primaria habitatio *l.* 6. §. 5. *de offic. præſid.* Add. *Novell.* 134. *cap.* 1. *Novell.* 17. *cap.* 10. Gothofred. *ad Novell.* 120. *cap.* 9.

AUTHENTICÆ. Conſecerant cum Irnerius, tum alii quidam ex *Novellis* certas poſitiones juris noviſſimi, quibus ipſis Codicis legibus derogatum eſſe obſervarent. Addiderant alii ſimiles quaſdam periochas ex legibus potiſſimum utriuſque Friderici Imp. decerptas. Has omnes ſub titulo AUTHENTICARUM Codici inſeruit neſcio quis, ut eo facilius reperirent ſtudioſi, quid novis legibus mutatum ſit: quamvis nonnumquam a Novellarum ſenſu aberraſſe earum auctores, res ipſa loquatur. De authenticarum erroribus, auctoribuſque videndus eſt Jo. Strauchius in *Irnerio non errante*, & inter quos acris ea de re contentio fuit, Alb. Arn. Pagenſtecherus *Sicilim. Manipul.* 3. & *in Irnerio injuria vapulante*, ac A. Corn. van Bynkershoek *de auctore, auctoribuſque Authenticarum*, Hein. *hiſt. jur. Rom. lib.* 1. §. 420.

AUTHENTICUM eſt, quod vulgo originale dicimus *l.* 2. *D. de fid. inſtr. l. ult. D. quemadm. teſt. aper.* Quod inde ducitur, deſcribiturque, *exemplum*, ſeu *index* latinis, barbaris *copia*, & *tranſſumtum* adpellatur. AUTHENTICUM proprie eſſe obſervat Heineccius, quod certum habet auctorem, ac proinde auctoritatem habet. Cic. *ad Attic. lib.* 9. *Epiſt.* 14. *Atqui eum loqui quidam αυθεντικως narrant, & lib.* 10. *epiſt.* 9. Id enim *αυθεντικως* nunciabatur. Talia erant inſtrumenta non promiſcue omnia, quorum de auctore conſtabat, ſed ſollemniter confecta, ſubſcriptaque, & ſignata. Hinc Authenticæ tabulæ *l.* 4. §. *ult. D. fam. erciſc.* rationes *l.* 8. *D. eod. tit.* probatoriæ *l. pen. C. de divers. off.*

Αυθεντικαι etiam dicebantur Imperatorum conſtitutiones ſemel rite promulgatæ. Atque inde Novellæ a recentioribus dictæ Authenticæ. Car. Labb. *Novell. Conſt. Imp. X. p.* 89. HEIN.

AUTOGRAPHUM, ita in *Novell.* 49. *c.* 2. *in fin. pr.* itidem pro authentico accipitur, eique opponitur *apographum*.

AUTOMATARIA in *l.* 41. §. 11. *D. de legat.* 1. ſunt opera mechanica arte ita conſtructa, ut ſuapte vi ſine cujuſquam impulſione moveantur, vertantur, agitentur. Hieronym. In pneumaticis uſquam, ait, in ſublime automaton, id eſt, ſpontalem ex ſphæra concava. Sueton. *in Claud. cap.* 44. Si automaton, aut pegma, vel aliud tale ceſſiſſet.

AUTOPRACTORUM impetratio *l.* 4. *C. Theod. ne conlationis translat.* Eſt, ut quis ſponte tributa inſerat, ſic ut a compulſore compelli, exigi, ut ceteri, non poſſit. Studium ſpontaneæ devotionis eleganter vocat *l.* 34. *C. Theod. de annon. & tribut.* Ἀυτοπραγια Græcis, actio ſpontanea. Inter ſtoica dogmata apud Laërtium *lib.* 7. *in Zenone*, *p.* 511. *Edit. Steph.* *ελευθερια ειν εξουσια αυτοπραγιας: δουλεια, στερησις αυτοπραγιας.* Libertas poteſtas eſt per ſe agendi, ſervitus autem privatio arbitrii ſui, & voluntatis. Ἀυτοπρακτος, *ſpontaneus.* Sponte autem fit, quod ſine alterius interventu, vel ope fit.

Αυτοκατακριτος, ſuopte judicio dam-

damnatus *l.* 7. *C. Theod. de falſa moneta*, ſi quidem ipſe ſe dignum condemnatione judicavit.

'Αυτοφυες apud Ulpianum *l.* 70. *pr. D. de legat.* 3. non ſolum eſt, quod ſponte naſcitur, ſed & quod tale, ſicut natum eſt, manet, nec arte vel mutatum, vel perfectum eſt. Hoc ipſa verba exigunt: Si cui lana legetur, id legatum videtur, quod tinctum non eſt, ſed αυτοφυες. Ceterum notum eſt, ab Ulpiano manifeſto hic diſſenſiſſe Paullum, qui 3. *ſent.* 6. 82. *Lana*, inquit, *legata, ſive ſuccida, ſive lota ſit, ſive pectinata, ſive verſicoloria legato cedit*. Et ita Paullus etiam philoſophatur in *l.* 32. §. 6. *D. de aur. arg. leg.* Hein.

Αυτοφωρον. Επ' αυτοφωρω deprehendi dicuntur fures manifeſti *l.* 3. *pr. D. de furt.*

Autor. Vid. Auctor.

Autumnus. Vid. Auctumnus.

Avunculus frater matris *l. ult.* §. 8. *D. de grad. & adfin.* Juxta Feſtum traxit adpellationem ab eo, quod æque tertius a me, ac avus eſt, ſed non ejuſdem juris. Ideoque facta denominatio eſt. Sive Avunculus adpellatur, quod avi locum obtineat, & proximitate tueatur ſororis filium.

Avunculus magnus eſt aviæ frater, mihique is avunculus magnus eſt, qui patri meo, vel matri meæ eſt avunculus *l.* 1. §. 6. *l. ult.* §. 18. *v. avunculus*. *D. de grad. & adf.*

Avunculus major, & proaviæ frater patris, vel matris avunculus magnus *l. ult.* §. 16. *D. eod. tit.* ſeu aviæ tam paternæ, quam maternæ avunculus Paul. 4. *ſent.* 11. 5. vocat proavunculum. At Perſ. ſat. 6. *Major avunculus exit*, ubi Cornutus ſcholiaſtes: *Major avunculus*, inquit, *aviæ frater*. Conf. Suet. in *Aug. c.* 7. *& in Claud. c.* 3.

Avunculus maximus eſt abaviæ frater, patris, vel matris avunculus major *d. l. ult*, idem & abavunculus in *leg.* 3. *pr. D. eod. tit.*

Avus eſt patris, vel matris pater *l. ult.* §. 13. *D. de grad. & adfin.*

Auxaria *penſatio*, nonnulli legunt in *l.* 2. *C. de fund. patrim.* idque vocabulum interpretantur penſationem, quæ pro nemoribus ex ſaltibus præſtanda erat, quod ibi frequentes aves. Vid. Iſidor. *etym.* 17. 6. ſed aliæ pleræque editiones habent auraria. Hein. Probabilius ſane in ea lege frumentariæ penſitationi *auraria* opponitur.

Auxilia adpellabantur ex fœderatis, amicisque populis in exercitu conſcriptæ cohortes *l.* 2. §. 1. *D. de his qui not. inf.* Feſtus: Auxiliares *dicuntur in bello ſocii Romanorum, exterarum nationum.* Vocantur & auxiliares cunei in *leg.* 1. *C. Theod. de tiron.* opponunturque legionibus in *l.* 22. *C. Theod. de erog. mil. annon.* Quomodo vero differant, docet Veget. *de re milit. lib.* 2. *c.* 1. his verbis: Ipſi pedites in duas diviſi ſunt partes, hoc eſt in auxilia, & Legiones. Sed auxilia a ſociis, vel fœderatis gentibus mittebantur. Romana autem virtus præcipue in Legionum ordinatione præpollet. In auxiliis minor, in legionibus longe amplior conſuevit militum numerus adſcribi. Et *cap.* 2. Quid inter Legiones, & auxilia intereſſe videatur, expediam. Auxiliares conducuntur ad prœlium ex diverſis locis, ex diverſis numeris venientes, nec diſciplina inter ſe, nec notitia, nec adfectione conſentiunt, alia inſtituta, alius eſt inter eos uſus armorum: Legio autem pro-

propriis cohortibus plena quam uno animo, parique conſenſu caſtra muniat, &c. Sed & inter auxilia, & Socios rurſus quaſdam differentias adnotavit Lipſius *lib.* I. *de milit. Rom. lib.* I. *Dial.* 7. Et notat Heineccius permultum intereſſe inter *auxilia*, qualia erant tempore reipublicæ, quæ deſcripſit Lipſius, & qualia ſub Imperatoribus, maxime ſæculo quarto, quæ nobis ob oculos poſuit Vegetius, quocum conferendus Claud. Salmas. *de milit. Rom.* HEIN.

AUXILIUM ætatis *l. ult. D. de ſucceſ.* adpellationis *l. ult.* §. I. *D. de adpell.* conſtitutionum *l.* 26. *pr. D. de fideic. lib.* diviſionis *l.* 10. §. I. *D. de fidejuſ.* exceptionis *l.* 94. §. *ult. D. de ſolut.* reſtitutionis in integrum *l.* 26. §. 9. *D. ex quib. cauſ. maj.* juris *l.* 2. *de uſur. & fruct. leg.* prætoris *l.* 67. *D. de procurat.* provocandi *l.* I. §. 3. *D. a quib. adpell.* Senatus-conſulti *l.* 7. §. I. *D. ad SC. Maced.*

Auxilium ordinarium, extraordinarium. Vide ſuis locis.

AZZALUM, de quo Plin. *lib.* 34. *c.* 14. idem ac *ferrum indicum*, quod inter ſpecies vectigalis eſt in *l.* 16. §. 17. *D. de publican.* & a Guid. Pancirolo *de reb. deperd.* I. 13. inter res deperditas refertur. At hodieque ſupereſſe, & in pretio haberi iſtud ferrum, ſeu chalybem, quæ ex India in proximas Aſiæ regiones, & noſtris temporibus defertur ex Jo. Bapt. Tavernier Itin. Perſ. *lib.* 5. *c.* 12. erudite colligit Bynkersh. *Obſerv.* 4. 5. HEIN.

B

B Hæc littera ſæpe in Pandectis noſtris ponitur pro V. Ut nobis pro novis in l. 2. D. *de conſt. princ.* in conbibio pro in convivio *l.* 4. *D. de aleat.* beneno pro veneno *l.* 3. §. 3. *D. de ædilit. edict.* quæ obſervatio aliquando uſui eſſe poteſt in reſtituenda vera lectione, ubi fortaſſis præteritum pro futuro, e. g. *obligaveris* pro *obligaberis* ponitur. Exemplum habes in Bynkersh. 2. *obſ.* II. Et monet Heineccius, hanc permutationem ſæpe in inſcriptionibus occurrere,

BABYLONICA, quæ equis inſternebantur, & Babylonicæ pelles memorantur in *l.* 25. §. 3. *D. de aur. arg. leg. l. ult.* §. 7. *D. de publican.* Snnt autem, notante Heineccio, aliæ Babylonicæ pelles, quæ olim & Parthicæ, de quibus Is. Voſſ. *ad Catulli epithalam. Thetid. & Pel. v.* 190. Unde & qui eas vel præparabant, vel vendebant, Particarii vocabantur *l.* 7. *C. de excuſ. mun. vid. Reineſ. inſcr.* 10. 8. Et his pellibus equos & hodie ſternunt, exornantque populi orientales. Alia periſtromata Babylonica πολυμιτα, acu picta, vel ingenioſe texta. Nam, ut Plinius *lib.* 8. *c.* 48. docet, colores diverſos picturæ inſerere, Babylon inſtituit, Plaut. *in Sticho Act.* 2. *ſc.* 2. *v.* 54. Quum Babylonica periſtrommata, conſutaque tapetia advexit.

BACCHARI circa fana *leg.* I. §. 10. *D. de ædil. edict.* Bacchata muliere ſervili amore §. *ult. Inſt. de ſucceſſ. ſubl.*

BAFIA loca, in quibus fucabatur, ſeu tingebatur purpura *l.* I. *C. Theod. de murileg.* Vid. infra BAPHIA.

BAJULARE dicuntur, qui ferunt ſuo corpore *l.* 235. *D. de verb. ſignif.* Feſtus: Bajulos dicebant antiqui, quos nunc dicimus operarios: unde adhuc bajulari dicitur. Bajuli autem dicti a Baiis oppido Campaniæ, in quo propter confluentium advenarum multitudinem, ob aquas calidas in ejus agro exiſtentes, & ad voluptatem, & ad curandos morbos

bos commodiſſimas magna erat hujuſmodi hominum gerulorum copia. Vid. Gell. *lib.* 5. *cap.* 3.

Balaam ariolus. De ejus aſina loquente vid. c. *noſ. ſi competente cauſ.* 2. *qu.* 7.

Balabitena in *Nov.* 31. *c.* 1. §. 3. Belabitenæ in *l. ult. C. de offic. magiſtr. Novell.* 31. *cap.* 1. §. 3. & utrobique Gothofred. not.

Balani *l.* 55. §. 1. *D. de legat.* 3. & *l.* 167. *D. de verb. ſignif.* quamvis in poſteriore textu a nucleis ſeparentur, tamen ita palmarum nuclei adpellantur, auctore Suida *Tom. I. pag.* 412. Balanos autem in Phœnice Syriaque palmæ fructus populari nomine adpellari, Plinius *lib.* 13. *c.* 4. tradit. Obſervatque Heineccius, vocabulum eſſe origine phœnicium, cujus hebraicam compoſitionem ex vocibus *in quercu* ſignificantibus ex Voſſii *etymol. T.* 1. *op. p.* 71. exponit.

Βαλαντιοτομοι in *Nov.* 13. *c.* 4. *pr.* vocantur cingulorum inciſores, uti vetus Inrerpres vertit, id eſt crumeniſecæ.

Balbus, qui in pronunciando litteras, vel ſyllabas integras exterit, ac proinde male loquitur, ut intelligi facile non poſſit. Hinc junguntur *Balbi*, *& blæſi*, & *atypi*, iique, *qui tardius loquuntur* in *l.* 10. §. *ult. D. de ædil. edict.*

Balbutiens lingua *l.* 15. *in fin. C. de teſtam.*

Balineum pro balneo. In Florentino bis ſcribitur. Valineum, pro balineum *in l.* 13. §. *ult. D. de uſufr.* itemque ſemel in *l.* 14. §. 2. *D. de impenſ. in rem dot.* Contra poſterius reperitur in *l. ult.* §. 1. *D. de aur. arg. mund. l.* 3. §. *ult. D. de off. præf. vig.* & aliis locis. Quæ forma eſt Græcorum βαλανειον. Quum tamen & aliquoties Balneum, & Balneas legamus. Vid. infra *Balnea*.

Ballistarii in *l. ult. D. de jur. immunit.* & Βαλιςαριων ταγμα in *Novell.* 85. *c.* 2. Ad exemplum autem ſcripturæ pandectarum in Vetere Gloſſario Balliſtra ſcriptum eſt, & vertitur σφενδονη, μαγγανον. Balliſtæ autem ſunt machinæ, ſeu tormenta bellica, quæ ſuo more accurate deſcripſit Lipſius *lib.* 3. *Poliorcet.* dialog. 3. Græcis dicebantur βαλλιςραι, απο τȣ βαλλειν, *a jaculando*: ex quo ſatis patet Balliſta, vel Balliſtra cum duplici L ſcribendum eſſe, non Baliſta. Qui hæc tormenta conficiebant, dicebantur Balliſtarii, Balliſtrarii, & nota litterarum permutatione *in d. l. ult. D. de jur. immun.* Valliſtrarii. Uti vero illi tempore Juſtiniani certum ταγμα, ſeu ordinem conſtituebant, ita Collegium Balliſtariorum, & Ferrariorum reperimus in marmore apud Reineſ. *inſcr. claſſ.* X. 6.

Balluca in *l.* 1. *&* 2. *C. de metallar.* eſt aurum nondum purgatum, neque adhuc in maſſam redactum. Græce Chryſammos dictum, vel, ut apud Pollucem, χρυσιτις ψαμμος quaſi arena aurea. Neque eſt ballucæ verbum latinum, ſed hiſpanum, Plin. *lib.* 33. *nat. hiſt.* Hiſpani, inquit, aurum, quod minutum eſt, balucam vocant. Juſtin. in *d. leg.* 1. *C. de metallar.* Octonos, inquit, ſcrupulos in baluca. Et *dictæ l.* 2. *eod. tit.* ſenſus eſt: Quod ſi metallarii conduxerunt a Principe aurifodinam aliquot auri libris, puta centum, id debere eſſe purgatum, quod ſolvendum eſt. Quod ſi voluerit ſolvere *in baluca*, debere pendere pro ſingulis libris quatuordecim uncias, h. e. pro intertrimento, & ſpurcitia duas ultra duodecim.

Balnea, & Balneas ut

ut ceteri latini auctores, ita & juriſconſulti promiſcue dicunt *l.* 50. *D. ad leg. Aquil. l.* 35. §. *ult. l.* 91. §. 4. *D. de legat.* 3. *l.* 17. *fin. D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 30. §. 1. *D. locat.* Et in Pandectis Florentinis ſæpe balineum ut ſupra dictum eſt. Dicuntur & Balnearia *l.* 13. *D. de ſerv. præd. urb.* & apud Senec. *de tranquil. cap.* 9. & *lib.* 3. *natural. quæſt. c.* 24.

Balneare argentum *leg. ult.* §. 1. *D. de aur. arg. leg.* quo mulier in balneo uti conſuevit.

Balnearii fures. Vid. ſub art. Fur.

Balnearium inſtrumentum, quo legato balneatorem ipſum contineri ait Marcianus in *l.* 17. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* furtum *l. ult. D. de fur. baln.*

Balneator, qui balnea præbet *l.* 4. §. 4. *D. de his qui not. infam.* Balneator etiam ſervus, qui balnei uſibus deſervit *l.* 17. *fin. D. de inſtr. vel inſtrum. l.* 15. §. 1. *D. de uſufr.*

Banna, Orum, ſeu proclamationes ſponſi, & ſponſæ in Eccleſiis fieri ſolitæ *cap.* 27. *pr. Decretal. de ſponſal. c. ult. pr. qui matrim. accuſar. c. ult. de clandeſtin. deſponſ.*

Baphia officinæ erant infectorum, qui veſtibus e muriæ, & cocco tingendi operam dabant *l.* 2. *l. pen. C. de muril. l. ult. C. de veſtib. olober.* Hujuſmodi multa Baphia & in orientis, & in occidentis partibus Imperatores habebant, quæ ſub diſpoſitione Comitum Sacrarum Largitionum in *Notit. Imperii Romani* ponuntur. De Baphiis Phœnices vid. Strab. *lib.* 16. Præponebantur iis procuratores, ut eadem *Notitia c.* 74. oſtendit. Lampridius *in Alexand. c.* 40. *Ita ut Alexandrina purpura hodieque dicatur, quæ vulgo Probiana dicitur: id circo, quod Aurelius Probus Baphiis præpoſitus, id genus muricis reperiſſet.* Ipſi tinctores vocantur Baphei, vel baphii in *l.* 2. *C. de muril.* Procuratoris vero his officinis præfecti meminit etiam Euſeb. *hiſt. eccleſ. lib.* 7. *c.* 32. puta Dorothei, eunuchi, viri doctiſſimi, & hebraicarum etiam litterarum peritiſſimi, poſtea Antiochenæ eccleſiæ presbyteri, demum martyris.

Baptisma. In Codice noſtro titulus exſtat, *Ne ſanctum baptiſma iteretur.* Ibi enim Impp. Valentin. Valens, & Gratianus *l.* 1. *d. t.* eorum deteſtantur, ac condemnant errorem, *qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani nominis ſacramenta ſortitos alio rurſus baptiſmate non purificant, ſed inceſtant lavacri nomine polluentes.* Hinc baptiſmum repetentes ſacerdotio privari *d. l.* 1. hæretici, qui orthodoxos ad id ſacrilegium pellexerint, vel ultimò ſupplicio, vel exſilio, aliiſque pœnis plecti jubentur *l.* 2. *l.* 3. *C. eod. tit.* Nata primum hæc lis de lapſis rebaptizandis ſæculo III. S. Cypriano una cum Firmiliano Cappadoce, & Dionyſio Alexandrino anabaptiſmum probante, damnante illum Stephano Romano Pontifice. Unde turbæ, quas referunt Euſeb. *lib.* 7. *c.* 7. & paſſim in Epiſtolis Cyprianus. Viguerunt poſtea eædem lites natis Novati & Donatiſtarum ſchiſmatibus, & ne hodie quidem, ceu ſatis notum eſt, deferbuerunt. Hein.

Barba. Eam demittere alterius infamandi cauſſa injuriæ ſpecies *l.* 15. §. 27. *D. de injur.* De ea Hotoman. *de barba, & coma,* Cujac. 6. *Obſ.* 5. Guid. Pancirol. 2. *var. lect.* 118.

Barbari in Impp. conſtitutionibus ſunt, quicumque Romanorum Imperio non parent *l.* 26. *C. de epiſc. & cler.* aliiſque locis. Aliquando tamen Barbari, qui-

quicumque vel Græca, vel Latina lingua non utuntur. Talis enim videtur Barbaræ notionis teſtator in *l.* 28. §. 3. *C. de epiſc. & cler.* Vid. & *Nov.* 117. *c.* 4. ubi *ſubjecti reip. noſtræ Barbari*, & §. 1. *proœm. Inſt.* ubi: *Barbaricæ gentes ſub juga noſtra redactæ.* Ita & Græciæ Barbarias memorat Tertullianus de *veland. virg. c.* 2. Per Græciam & quaſdam Barbarias ejus plures eccleſiæ virgines ſuas abſcondunt. Eſt & ſub hoc cœlo inſtitutum iſtud alicubi, ne quis gentilitati græcanicæ, aut barbaricæ conſuetudinem illam adſcribat. Ibi Rigalt. *in obſ. ad Tertull.* Barbarias, inquit, Græciæ dixit extra Græciam regiones quaſdam, ſed adpoſitas Græciæ, quibuſcum fuere Græcorum negotia, ſeu bella. Hor. *Græcia Barbariæ lento colliſa duello.* Tales regiones erant Illyricum, Thracia, Cherſoneſus, Pontus, non Macedonia, quippe & origine, & lingua Græcanica.

Barbaricarii in *l.* 1. *C. de excuſ. artif. l.* 7. *C. de palat. ſacr. larg.* caſſidas, & bucculas tegebant, & deaurabant, ut patet ex *l.* 1. *C. Theod. de fabricens.* Donatus *in Æneid.* 11. *v.* 777. Barbaricarii dicuntur exprimentes ex auro, & coloratis filis hominum formas, & diverſorum animalium ſpecierum imitatam ſubtilitate veritatem. Et veroſimile eſſe ait Heinecc. Phrygas κατ' ἐξοχὴν dictos eſſe *Barbaros*, quumque illi omnes gentes arte illa adeo ſuperarent, ut inde & *Phrygiones* dicerentur, qui acu pingerent, eoſdem Barbaricariorum nomen tuliſſe. Barbariorum autem vocabulum, quod occurrit in *Notit. Imperii c.* 62. qua parte de officio Magiſtri officiorum per Orientem agitur, perperam pro Barbaricariorum legitur. Nec minus manifeſto corruptum eſſe videtur Branbaricaricorum, quæ vox nihili eſt.

Barbaricum Græcis βαρβαρικόν pro Barbarico ſolo in *l.* 2. *C. de commerc. l.* 1. *C. quæ res expil. non deb. l. ult. C. de Eun.* & apud Amm. Marcell. lib. 18. c. 2. eadem forma dicitur, ac *hoſticum* pro terra hoſtili, *pacatum* pro terra pacata, *Geticum*, *Celticum*, *Noricum*, *Vindelicum*, *Illyricum* pro regione *Getarum*, *Celtarum*, *Noriciorum*, *Vindeliciorum*, *Illyriorum*, ceu ex Gronov. 2. *obſ.* 3. *p.* 233. notat Hein.

Barbaricus idem, ac barbarus. Sic Inceſtus barbaricæ immanitatis ritus vocatur in leg. 32. C. Greg. de nupt. Barbarica feritas *l.* 20. *pr. C. de poſtl. reverſ.*

Bases collocandorum vaſorum cauſſa paratæ *l.* 100. §. 3. *D. de legat.* 3. Baſibus ſtructilibus adfixæ ſtatuæ *l.* 245. *D. de verb. ſignif.*

Basilica in *l.* 83. §. 5. *l.* 137. §. 6. *D. de verb. obl.* ædes publicæ ad jus potiſſimum dicendum, negotiandumque magnifice exſtructæ. Primam Romæ Baſilicam Cato exſtruxit, teſte *auctore de vir. illuſtr. c.* 47. quæ Porcia adpellata eſt. Aliam Julius Cæſar, quæ Julia dicta, cujus Plinius *lib. V. Epiſt. ult.* & Inſcriptio apud Gruter. *p.* 171. & Suet. *in Calig. c.* 35. meminere. Opimiæ etiam Baſilicæ Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* meminit. Fuere & aliæ Romæ Baſilicæ, ut ex Victore, aliiſque conſtat, quas, quod a propoſito longius hic ſermo recedat, non enumero. Statius Papin. *Lib.* 1. *ſilv.* 1. *v.* 29. Regiam vertit hoc verſu: Illic belligeri ſublimis *regia* Paulli. Baſilica thermarum eſt in *l.* 3. *C. Theod. de pact.* Sed in *l.* 32. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* in Baſilica ar-

argentum muliebre fuiſſe, refertur, quod negotiandi cauſſa proponeretur.

Baſilica, vel libri *βασιλικων*, corpus juris Græcum ſæculo IX. compoſitum, publicatumque ſub initium ſequentis, ut in foris Imperii Orientalis pro norma judicandi eſſet. Nomen conſequutum eſt a Baſilio Macedone Imp. qui primum anno 838. ediderat *προχειρον των νομων*, quod nonniſi quadraginta titulis conſtabat. Joſ. Mar. Suarez. *Notit. Baſil.* §. 3. Locupletavit deinde banc paternam collectionem Leo *σοφος*, qui eamdem ſub titulo *διαταξεων βασιλικων* promulgavit anno Æræ Chriſti 886. Suarez *ibid.* §. 10. Denique & Conſtantinus Porphyrogeneta opus paternum, fraternumque ſub incudem revocavit, & univerſum Baſilicorum opus publicavit ſub initium ſæculi decimi: Suarez *ibid.* §. 12. *ſeq.* Univerſum opus in 60 libros diviſum, ac proinde & *εξηκονταβιβλον* dictum præter pauca, quæ nondum reperta ſunt, cum verſione latina, gloſſiſque ſatis amplis, & jam aliquoties laudata Suareſii *notitia*, ſplendidiſſimis typis edidit Car. Hannib. Fabrott. *Pariſ.* 1647. *fol. vol.* 7. Hein.

Baſilidiani a Baſilide appellati, qui inter reliquas blaſphemias Jeſum paſſum abnegavit *c.* 39. §. 4. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Baſiliscus fuit tyrannus ſub Imperatore Zenone, de quo accipiendam putant *l.* 16. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Hujus meminit Suidas: & vide de eo Nicephor. Procop. & Zonaram. Meminit & Baſiliſci hujus Cujac. *obſerv. lib.* 3. *cap.* 19. Vid. omnino Gothofred. *not. ad d. l.* 16.

Baſtaga in *l.* 8. *C. de cohortal.* ita rectius ac Vaſtaga, ut eſt in *l.* 11. *C. Theod. eod. tit.* nota litterarum V & B. permutatione. Eſt autem *απο τυ βασταζειν a portando*, ſignificatque onus poſſeſſorum, & colonorum quævis neceſſaria in procinctu in caſtra tranſvehendi. Unde Baſtagarii, quibus id oneris incumbit *l.* 4. 8. *C. de muril.* *l.* 4. 11. *C. Theod. eod.* Baſtagam autem *privatam* ſub diſpoſitione Comitis largitionum privatarum divinæ Domus, Præpoſitos vero Baſtagarum ſub diſpoſitione comitis ſacrarum largitionum collocat *Notitia Imp. Orient. c.* 74.

Basternia in *l.* 12. §. 4. *C. de ædific. privat.* alias Baſternæ ſunt ambulacra, vel exedræ, ex quibus proſpectus eſſe poteſt. Unde & Græci in *l.* 1. *D. de ſerv. præd. urb.* protecta Baſternas, *projecta*, & *mæniana* ſolaria interpretantur. Aliis auctoribus eſt genus vehiculi geſtatorii muliebris, vel lecticæ undique tectæ, & clauſæ, quod accuratiſſime poſt Cujac. 13. *obſ.* 30. deſcripſit Jo. Scheffer. *de re vehic. vet. lib.* 2. *c.* 6. Hein.

Batrachitæ, genus hæreticorum in *l.* 5. *C. de hæret. & manich.* iidem fortaſſis, quos Epiphan. in hæreſib. hydracitas, quaſi *aquarios* adpellat, quum Batrachitæ *απο τυ βατραχυ a rana* dicti. Hoc autem nomine *aquarios*, de quibus ſupra, deriſorie adpellatos fuiſſe probabile eſt.

Beare, prodeſſe. Unde naturaliter *bona* ex eo dicuntur, quod *beant*, hoc eſt, beatos faciunt. Beare vero eſt prodeſſe *l.* 49. *D. de verb. ſignif.* ubi videndi interpretes. Hein.

Beatissimi *μακαριωτατοι* vocantur Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi a Juſtiniano in *Novell.* 123. *c.* 3. & *in Epiſtola ad Joann. Papam* §. 5. *tit. C. de ſumm. trinit.* Addantur B. Auguſtini *Epiſtolæ* 11. 76. 139. Hein.

Beatitudo. Conſtantinus A. dixit: Magis magiſque conveteranis meis beatitudinem augere

debeo, quam minuere *l. 2. C. Theod. de veteran.* quæ eſt *l. 1. C. Juſtin. eod. tit.*

Beguardi, & Beguinæ viri, & mulieres damnati in *c. 1. Clementin. de religioſ. domib. c. 3. clement. de hæret.* Dicuntur & viri Beguini, vel Bizochi *in extr. Joan. XXII. c. un. de religioſ. dom.* Beguini autem, ſeu Beguendi vocabulum derivatum volunt ab Anglo ſaxonico *beggen*, quod eſt *mendicare.* De origine Beguardorum librum ſcripſit Petr. Coenſ. Adde Sanderi *hæreſ.* 160. & 261.

Belisarius, quo duce Africa fuit a Vandalis recuperata *l. 2. §. 13. C. de off. præf. præt.*

Belle, Bellissime, eleganter, elegantiſſime *l. 5. §. 9. D. de nov. op. nunc. l. 7. §. 3. D. quod vi, aut cl.* Belle quæri poteſt *l. 2. §. ult. D. de ſuis & legitim.* tractari poteſt *l. 2. D. ad SC. Turpil.*

Belli appellatio accipitur dupliciter, ſcilicet pro ipſo conflictu, ut in *l. 18. D. de excuſ. tut.* & pro tempore militiæ, ut *in pr. Inſt. eod. tit.*

Bellum civile *l. 1. D. de cenſib.* intelligitur bellum Peſcennii Nigri, a quo ſtetit Byſantium, & Antiochia, quas etiam victor Severus male mulctavit, & auctore Herodiano, Perinthiis, qui a ſe ſteterant, adjudicavit Byſantios partis adverſæ, & eadem ratione Laodicenis Antiochenos, quibus præterea eum ademiſſe multa Spartianus ſcribit, privilegia ſcil. omnia, ut Byſantinis.

Bene credere *l. 12. §. 13. D. mand.* id eſt abſque ullo periculo, & damni metu, cui contrarium eſt *male credere* apud Plaut. in *Pœnul. act. 3. ſc. 2.*

Benedicere eſt laudare, & gratias agere, bene precari, quod in dandi, accuſandique caſu effertur *εν τη αγωγραφια.* Significat etiam in ordinem cooptare, & probare, & conſecrare, & ordinare *cap. 1. de ſupplend. neglig. prælat.* Hujus benedictionis effectum tradit Panorm. in *d. c. 1. verſ. quæro an alium, & verſ. præced.* Accipitur etiam pro conſecratione, & confirmatione nuptiarum, de qua in *can. feriatim 12. diſt. 32.* Benedictionis quoque adpellatione heredis inſtitutio continebatur veteri Teſtamento, cujus rei exemplum eſt in *cap. 27. Geneſ.* & in Jacobi benedictione, quod & adnotavit Bald. in *proæm. Decretalium.*

Benedictorum liber *l. 2. §. 45. D. de orig. jur.* De hoc Caſcellii libro Bynkersh. *in prætermiſſ. ad Pompon. p. 81.* Ego, inquit, putem, eum librum præter ea, quæ ad jurisprudentiam pertinebant, fuiſſe complexum elegantiores ſententias, præcipue ad eloquentiam comparatas. Nam hac arte valuiſſe Caſcellium Pomponius ſignificat, dum ait, Caſcellium Trebatio eloquentiorem fuiſſe. Ipſe, ut auguror, Themidi auſteræ alioquin, & horridæ blandiores muſas conjunxit, ac juriſprudentiæ admiſcuit flores, & eleganter dicta ex aliorum ſcriptis, præſertim orationibus, quo nomine & *aurea* veteres adpellabant. Ita ſane verbo Benedicta uſos eſſe veteres, Bynkershoeck eo loco variis teſtimoniis Senecæ Rhetoris *lib. 1. controv.* 4. auctoris *de corrupt. eloqu. c.* 34. Quinctiliani *lib. 6. Inſt. or. c. 4.* probat, & ex *capite* 3. ejuſdem libri oſtendit, & Ciceronis exſtitiſſe *Libros 3 urbane dictorum.* Hein.

Beneficialis cauſſa dicitur, ſive agatur de dignitate, vel perſonatu, officio, præbenda, vel beneficio, Archid. *in cap. ſi gratioſe &c. ſi propter De election. in 6.* Beneficium hic accipe, ſpirituale.

Beneficiarii dicebantur, qui beneficio magiſtratuum, vel ipſorum Principum a militaribus laboribus, ac muneribus immunes erant, quum tamen interea caperent ſtipendium. De iis plura habent Reineſ. *in epiſt.* 23. *ad Rupert.* *p.*82. & *ad inſcr. p.*524. Salmaſ. *ad ſcript. rei aug. p.* 4. Nomen adſumebant ab eo, cujus beneficio illam immunitatem fuerant conſequuti, veluti Beneficiarii Aug. apud Gruter. *inſcr. p.* 458. 4. Centuriones beneficii Tiberii apud Suet. *in Tib. c.* 12. Beneficiarii præf. præt. apud Gruter. p.445. 4. & p.1111. 4. item legati conſularis apud eumdem *p.* 51. 4. denique conſulis apud eumd. *p.* 7. 4. *p.* 90. 10. *p.* 1005. 2. Diverſi ab his quos Polyb. *lib.* 6. *c.* 28. vocat τυς εθελοντηδον στρατευσαμενυς τη των υπατων χαριτι; *qui ultro in gratiam conſulis militant*. Ceterum iſtud beneficium ratum non fuiſſe, niſi ſimul ac in urbem venirent, apud ærarium profiterentur, oſtendit Is. Caſaub. *ad Suet. Tib. c.* 12. Quum vero ii Beneficiarii plerumque in urbe, vel in provinciis magiſtratuum, vel ducum, quorum beneficio immunitatem illam obtinuerant, comitatu eſſent, factum inde eſt, ut Beneficiarii ſequiore ævo dicerentur Magiſtratuum officiales, adjutores, adparitores, Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 18. *&* 20. *l.* 5. *l.* 7. *C. Theod. de cohort. princ.* Hein.

Beneficium. Beneficii, ac nudæ voluntatis eſſe dicuntur, quæ non jure perfecto, ſed ex juſtitia attributrice debentur *leg.* 17. §. 3. *D. commod.* græcis ευποιια ευεργεσια. Beneficio adfici hominem, hominis intereſt.

Beneficium aliquando in jure noſtro privilegium ſignificat; & ita eſt, quod conceditur certæ alicui perſonæ, vel rei, aut certo collegio, certæve univerſitati. Sic Divus Hadrianus cuidam *ſpeciali* Beneficio præſtitit §. 6. *Inſt. de her. qual.* Beneficiis Auguſta gratioſa Colonia *l.* 1. §. 1. *D. de cenſib.* Et ita ab eo differt.

Beneficium, quod hodie vocant *legis*; Eſt enim hoc, quod vel cauſarum, vel perſonarum generi cohæret. Priori caſu *generale* Beneficium vocari ſolet, veluti reſtitutionis in integrum, inventarii, ordinis, diviſionis, cedendarum actionum, excuſſionis, ceſſionis, de quibus Vid. ſuis locis. Poſteriori caſu *ſpeciale* dicitur beneficium, qualia ſunt quæ mulieribus, ſtudioſis, fiſco, collegiis, & corporibus dantur, quæ & nonnumquam *jura ſingularia*, & improprie *privilegia* adpellantur. Cujac. *obſ. lib.* 15. *c.* 8.

Beneficium non pro merito, & benefacto, ſed etiam ſimpliciter pro facti occaſione, immo etiam delicto accipitur in *l.* 46. *pr. D. de furt.*, ubi res abeſſe *beneficio* furis dicitur, & *l.* 40. §. 1. *D. de damn. infect.* ubi damnum alicujus beneficio contigiſſe legimus. Addit quis alium locum ex *l.*27. *C. de inoff. teſt.* in qua memorantur *liberti perperam, & non bene merentes, maximiſque beneficiis ſuum patronum adſequuti*: ubi & Jac. Guther. *de offic. dom. Aug. lib.* 1. *c.* 37. id vocabulum in ſenſu ſequiore accipi putaverat. Sed oſtendit Duckerus *de lat. vet. Ictor. p.* 374. eo in loco particulam negativam e præcedentibus ita repeti poſſe, ut liberti illi *non adſequuti patronum maximis beneficiis* dicantur. In *l.* 40. §. 1. *D. de damn. infect.* pro beneficio Bynkersh. 4. obſ. 10. reſcribendum eſſe conjicit *pene vitio*. Alii utrumque locum per ironiam, vel antiphraſin explicare malunt cum gloſſa. Alii ſimilem loquutionem reperire ſibi videntur in marmore apud Gruter. inſcr. p. 687. 5. ubi mater in luctu eſſe dicitur

beneficio novercæ. Sed quemadmodum duriuſculum eſt adverbium iſtud *pene:* & juriſconſulti in re ſeria non ſolent ironice loqui: ita in lapide Gruteriano *Beneficio* manifeſto eſt *veneficio*. Singularis ergo, & Ulpiani propria videtur illa loquutio, ceu recte obſervavit Ducker. HEIN.

Beneficium Eccleſiaſticum, id eſt canonicatus, vel præbenda *c. ex multis. §. conſtitutus qu.* 3. & alibi ſæpiſſime. Non poteſt licite ſine inſtitutione canonica obtineri cap. 1. de *reg. jur. lib. 6. ext. cap. ſi quis deinceps* 16. *qu.* 7. Beneficium autem Eccleſiaſticum juxta ſummam Angelicam aliud eſt *religioſum*, aliud *ſeculare*. Illud rurſus eſt vel ſimplex, ut *canonicatus regularis*, vel duplex, quod porro eſt vel *Abbatia*, vel *Prioratus* ſine juriſdictione, vel habens juriſdictionem. Sæculare autem eſt vel ſummum *papatus*, vel majus *episcopatus*, vel minus ſeu ſimplex, ut *canonicatus*, *capellania*, *advocatoria*.

BENEMERITI. Palatinis, & benemeritis ſuis ſalutem Conſtantinus *l.* 1. *C. Theod. de privileg. eor. qui in ſacr. palat.* Lampridius in *Alexand. Severo c.* 16. Si de re militari tractaret, adhibebat milites veteres, & ſenes, ac benemeritos. Omnibus *benemeritis* veteranis, quam volunt, patriam damus *l.* 8. *C. Theod. de veteran.*

BENEVOLENTIA pro humanitate, & benignitate *l.* 53. *pr. D. de adquir. vel omitt. her.*

BENIGNUM, æquum, bonum ſignificat *l.* 49. *D. de ædil. edict.* & paſſim. Eoque ſenſu Benigne, & Benignitas in legibus noſtris.

BERONES In *l.* 31. *D. locat.* ubi de tritico ſeparato Beronibus. Sed dubia admodum eſt hujus vocabuli lectio. In quibuſdam codicibus eſt *eronibus*, alii edere maluerunt *beronibus*, alii *peronibus*, alii *centonibus*. Sed manifeſtum eſt, ibi reſcribendum *æronibus*. Vid. Supra Sub ÆRO. HEIN.

BERYLLUS, ſive (ut in Florentina eſt, ubi V pro B. more veterum ſæpe ponitur) Veryllus, Βηρυλλος in *l. ult. §.* 7. *D. de publican.* Gemma eſt in India naſcens, quæ a gentis ſuæ lingua nomen habet, viriditate ſimilis ſmaragdo, ſed cum pallore, ut Plin. *lib.* 37. *c.* 5. Solin. *in polyhiſt. c.* 53. & Iſidor. *lib.* 16. *etymol. c.* 7. ſcribunt.

BERYTUS urbs Syrophœniciæ, quam metropolitano nomine, ac dignitate exornarunt Imperatores Theodoſius, & Valentinianus *rubr. C. de metrop. Beryt.* Celebris fuis legum ſtudiis Berytenſis *colonia Auguſti beneficio gratioſa* in *l.* 1. *D. de cenſib.* Jam Gregorius Thaumaturgus, qui anno 248 ad Epiſcopatum Neocæſarienſem evectus eſt, ſe juvenem ait, Berytum miſſum eſſe, tanquam ad των νομων Ρωμαικων παιδευτηριον, *legum Romanorum gymnaſium. Vid. ejus panegyr. Origen. p.* 57. Et ea quidem ſchola a Diocletiani temporibus per aliquot ſæcula excelſiſſime floruit, ceu patet ex *l.* 1. *C. qui æt. vel prof. excuſ.* Zachariæ Mitylen. *libro de opific. mundi* p. 164. Non. *Dionys. lib.* 41. *extr. vetere geographo a Jac. Gothofredo* primum edito *p.* 256. *edit. Gronov.* &, qui hujus ſcholæ incrementa non ſine livore vidit, Libanio *orat.* 26. De petulantia ſtudioſorum in tironibus initiandis videnda *conſt. omnem reip. §.* 9. *ad Anteceſſor.* De miſero vero urbis pulcherrimæ interitu primum per aliquot terræ motus, deinde per incendium præter Agathiam legi merentur epigrammata elegantiſſima in *Anthologiæ lib.* 1. *c.* 86. De ju-

Digitized by Google

jure metropolitano Beryti multo accuratius egit Henr. Noriſius *de Epoch. Syromaced. diſſ.* 4. *c.* 3. HEIN.

BES octo duodecimas, ſeu uncias aſſis ſignificat, ut Voluſius Martianus in *libro de aſſe* tradit. Feſtus: *Bes adpellatus eſt, quod bis triens ſit*, quamvis dura compoſitio fiat beſſis ex triente. Beſſis unciæ octo ſunt, trientis quatuor. Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* BES *veteribus* DES *demto triente*. Bes autem dicebatur non ſolum hereditatis, ut in *l.* 6. *C. de hered. act. l.* 7. *C. de bon. auct. jud. poſſid.* ſed & pretii *l.* 12. §. 8. *D. mand.* & uſuræ beſſes ſunt in *l. pen. C. de uſur.*

Βησαλον (Theoph. *tit. de rer. diviſ.*) tigni adpellatione continetur. Beſalium apud Chariſium teſtam, ſeu laterem notat *l.* 1. *de tign. junct.* in gloſſis laterculum. Cujac. lib. 9. obſerv. *c,* 26. aliis peſſulum male. In Baſilica *ad leg.* 19. §. 1. *de ſervit. præd. urb.* ex figlino opere *απο βησαλων* eſt Græce.

BESTIÆ dicuntur, quæ natura feræ ſunt *l.* 1. §. 10. *D. ſi quadrup. paup.* veluti urſi, leones, pantheræ *l.* 2. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* Ulpianus ad edictum prætoris de poſtulando: Beſtias, inquit, accipere debemus ex feritate magis, quam ex animalis genere *l.* 1. §. 6. *D. de poſtul.* Elephantes plane & Camelos *beſtiarum* numero eſſe, Ulpian. 19. *regul.* §. 1. tradit. Et revera eorum natura fera eſt. Quia tamen collo, dorſove domantur, & jumentorum operam præſtant, ideo in Lege Aquilia *Quadrupedum* adpellatione continentur *d. leg.* 2. §. *ult. D. ad leg. aquil.* Beſtiarum autem aliæ ſunt marinæ, aliæ terreſtres *l.* 44. *D. de adquir. rer. dom.* quamvis alibi & piſcibus, & avibus opponuntur §. 12. *Inſt. de rer. diviſ.* Ad Beſtias damnari *l.* 6. *pr. D. ad leg. jul. pecul.* dari *l. un. C. Theod. ad leg. fab.* pronunciari apud Tertull. lib. de reſurr. carn. c. 16. Item beſtiis objici *l.* 9. *pr. D. ad Leg. Pomp. de parricid.* ſubjici *l.* 12. *C. de pœn.* Et ita beſtiarum damnationem accipe in *l.* 6. *pr. D. ad leg. jul. pecul.* Eſt autem hoc ſupplicium, quo plerumque Chriſtianos ſub impiis Imperatoribus adfectos, hiſtoriarum monumenta loquuntur. Euſebius lib. 8. hiſt. eccleſ. c. 7. attigit his verbis latine verſis: Poſt verbera certamen cum beſtiis, humanum ſanguinem lambere adſuetis, & in eo certamine incurſus pardorum, & urſorum immanium, aprorum etiam, & taurorum, quos admoto igne, & candenti ferro adverſus illos incitabant. Ceterum qui beſtiis objiciebantur, ii ad ſtipitem alligabantur, ut ex Vopiſco *in Aurelian. c.* 37. & ex *Paſſionibus Martyrum* liquet. Atque hoc immani ſpectaculo populus Romanus oculos ſuos paſcere diu ſuſtinuit, quod acriter B. Cyprianus in *Epiſt.* 103. & Prudentius *lib.* 1. & 2. *contra Symmach.* reprehendunt. His utique comitem ſe addit Salvianus Maſſilienſis, qui æque in cruenta hæc ſpectacula *lib.* 6. invehitur, quæ ad extremum a Principibus Chriſtianis abolita fuere, ut in Commentar. *ad d. l. Dominico* docuit Briſſonius noſter.

Ad BESTIAS etiam dari dicebantur, qui citra damnationem cum beſtiis depugnandi cauſſa in arenam immittebantur *leg.* 11. §. 1. & §. *ult. D. ad leg. Cornel. de ſicar.* & ad id operas ſuas locabant *l.* 1. §. 6. *D. ad SC. Tertul.* Et hos Beſtiarios latini vocabant Cic. *contra Vatin. c.* 17. & *pro Seſtio c.* 64. Senec. *lib.* 2. *de benef. c.* 19. De hujuſmodi hominibus ita B. Cyprianus *Epiſt.* 1. *ad Donat.* Quid illud,

oro te, quale eſt, ubi ſe feris objiciunt, quos nemo damnavit ad beſtias? Ætate integra, honeſta ſatis forma, veſte pretioſa viventes in ultroneum funus ornantur, malis ſuis miſeri etiam gloriantur, pugnant ad beſtias non crimine, ſed furore.

Biarchi in *l.* 3. *C. de agent. in reb. l. ult. C. de offic. præf. præt. Afric.* officiales fuere ex ſchola agentium in rebus. Unde Biarchia in *l.* 1. *C. de offic. magiſtr. offic.* In hanc enim ſcholam agentium in rebus recepti primo *equites*, mox *centuriones*, tum Biarchi. Hinc *centenarii*, *ducenariique* gradatim fiebant, donec ad principum gradum aſcenderent, id eſt, primi officiorum magiſtratuum crearentur. De iis Guid. Pancirol. *ad notit. Imp. orient. c.* 64. *p.* 104. qui & *c.* 40. *p.* 70. obſervat, Biarchos dictos, qui in Legione annonam curabant. Hein.

Biarchia eorum munus in Conſtantini Imp. reſcripto *l.* 1. *C. de offic. magiſtr. offic.*

Bibliotheca alias locum ſignificat, alias armarium. Sicut dicimus, *eboream Bibliothecam* emiſſe, & armaria pleraque Bibliothecam adpellant *l.* 52. §. 7. *D. de legat.* 3. Feſtus: Bibliothecæ & apud Græcos, & apud Latinos tam librorum magnus per ſe numerus, quam locus ipſe, in quo libri collocati ſunt, adpellantur. Tales Bibliothecæ parietibus inhærentes *l.* 41. §. 9. *D. de legat.* 1. Si mihi Bibliothecam vendideris *l.* 50. *D. de contrah. emt.* ubi Bibliotheca ſignificat librorum numerum cum armariis, quia ſtatim additur: *Si decuriones Campani locum mihi vendidiſſent, in quo eam ponerem*, Libri, & Bibliothecæ, id eſt, armaria ſeparantur etiam in *l.* 12. §. 34. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* & apud Paull. 3. *ſent.* 6. 51. ubi inſtructo fundo legato *libri* quoque, & *Bibliothecæ*, quæ in eodem fundo ſunt, legato contineri dicuntur.

Bidentes in *l.* 8. *pr. D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Ovid. *lib.* 4. *faſt. v.* 927. durum bidentem cum farcula, & vomere *ruris opes* adpellat. Glebam ſane verſis bidentibus frangendam monet Virgil. *Georg. lib.* 2. *v.* 400. Bidente paſtinari ſolum vineæ, præcipit Plin. *hiſt. nat.* 17. 21. Vetus Gloſſarium, Bidens, & Bidentis, δίκελλα. Sunt ergo bidentes his locis raſtra, vel ligones duobus dentibus inſtructi, quibus terram, glebas duriores frangendo, reddebant cultiorem. Alias & Oves, quæ per ætatem duos dentes eminentiores habent, Bidentes dictas eſſe, ex Gell. *lib.* 16. *c.* 6. ſatis conſtat.

Biduum, & alterum diem pro eodem ponit Ulp. in *l.* 2. §. 11. *D. quand. adpell.* Biduum biſſexti pro uno die habetur *l.* 98. *pr. D. de verb. ſignif. l.* 3. §. 4. *D. de minor.*

Biennales metæ *l.* 17. *C. de adminiſtr. tut.*

Bigamus, vel Digamus Hoc vocabulum binas denotat nuptias. Et ſignificat eum, qui ſecundas ipſe contraxit nuptias *c.* 3. 4. *de bigam.* vel viduam, aut repudiatam in matrimonio habuit *c.* 4. 5. *eod. tit.* etſi de facto tantum eam uxorem duxerit *c. ult. de bigam.* quatenus vidua illa a priori marito cognita fuerat *d. c.* 5. qui ſtupratam ab alio uxorem habuit *c.* 2. *diſt.* 33. At non eſt Bigamus, qui alii deſponſatam duxit *d. c.* 5. *de bigam.* vel qui plures habuit concubinas *cap.* 6. *eod. tit.* Quanquam qui virginitatem pollicitam violavit, etiam inter bigamos habeatur *c.* 24. *cauſ.* 37. *quæſt.* 1. Bigami autem ad ſacerdotium promoveri non poſſunt. De his vide, quæ notavit Tiraqu. *in l.* 1. *connub. gl.* 1. *part.* 1. *n.* 45. Gothofr. *ad rubr. C. de ſe-*

cund.

*cund. nupt. & ad c. 1. Nov.*123. Vid. infra Binubus.

Bima *die*, id eſt, altero anno *l. 3. D. de ann. leg.* Vid. ſupra in voce annua. Ita & *Bimam* æſtimationem accipimus, quæ pro biennio fit *l. 6. D. de uſufr. leg.*

Binæ ædes *l. 10. 36. P. de ſerv. præd. urb.* nuptiæ *l. 1. D. de his, qui not. infam.* uxores *l. 3. C. de inceſt. nupt.* Bina ſponſalia *l. 1. D. de his qui not. inf.*

Binubus δευτερογαμησας, etiam de viro, qui ad ſecunda vota tranſiit, uſurpatur. *Nov. 22. c.* 28. Ita & Salomonem Regem multinubum vocavit B. Hieronym. *adv.* Jovinian. *lib.* 1. *c.* 15. Hein.

Βιοκωλυται, officiales quidam a vi prohibenda vocabantur, quorum mentio fit in *Novell. Conſt. VIII. c.* 13. & *Nov.* 128. *c.* 23.

Birota, vel Birotum *l. 8. C. Theod. de curſ. publ.* Statuimus rhedæ mille pondo tantum ſuperponi, Birotæ ducenta. Et in l. 9. C. Theod. eod. tit. Nec paſſim rhedarium tractorias, vel evectiones *Birotum* faciat. Eſt vehiculum dictum a binis rotis διτροχον, cui tres mulæ jungi ſolebant. De eo plura Jo. Scheffer. *de re vehicul. lib.2. c.9. p.*135. Hein.

Bis *conſule Leto* apud pariatorem *Leg. Moſ. & Rom. tit.* 1. §. 11. Quod licet ſæpe ita in veteribus libris occurrat, non tamen in notatione temporis ſatis latine dici, putat Pet. Pith. *in notis ad h. l.* Hein.

Biſpellio. Vid. Viſpellio.

Biſſextum in *l. 98. D. de verb. ſignif.* & *l. 3. §. 3. D. de minor.* diem ſignificat, qui quarto quoque anno intercalatur. Iſidor. 6. *orig. c.* 17. *Biſſextus*, ait, eſt *poſt quatuor annos unus dies adjectus. Creſcit enim per ſingulos menſes quarta pars aſſis. At ubi quarto anno aſſem compleveris, biſſextilem annum facit. Dictus autem Biſſextus, quia bis ſexies ductus aſſem facit, quod eſt unus dies.* Utrumque illum diem pro uno haberi, utroque loco ex Pandectis adducto traditur. Quod vero ſcribit Iſidorus, id ex parte verum, ex parte falſum eſt. Nam Biſſexti quidem ab eo prodita definitio recta eſt, notatio vero vitioſa. Inde enim Biſſexto nomen, quod, quo anno intercalamus, bis *ſextum Kalend. Mart.* computamus. Biſſextum autem non alium, quam ipſum Julium Cæſarem patrem ciet, ab eoque auctore originem ducit. Is enim, quemadmodum Macrob. 1. *Saturn.* 14. tradit, ad numerum ſolis, qui diebus trecentis ſexaginta quinque, & quadrante curſum conficit, annum direxit, ut dies, quibus ſol zodiacum luſtrat, annum efficerent: at ne quadrans deeſſet, ſtatuit, ut quarto quoque anno unus intercalaretur dies, eo ſcilicet menſe, ac loco, quo etiam apud veteres menſis intercalabatur, id eſt, ante quinque ultimos menſis februarii dies. Idque biſſextum cenſuit nominandum. Quod & Cenſorinus *de die nat. c.* 20. de eodem Cæſare confirmat his verbis: *Præterea pro quadrante diei, qui annum verum suppleturus videbatur, inſtituit, ut peracto quadriennii circuitu, dies unus, ubi menſis quondam ſolebat, per Terminalia intercalaretur: quod nunc Biſſextum vocant.* Quæ quum ita ſe habeant, mirum eſt, quod Auſonius in quintum annum *Biſſextum* rejicit, quum quarto quoque anno contingat. Verba ejus *Eidyll.* 14. *v.* 12. ſunt hujuſmodi: *Quadrantemque diei, quinto qui protinus anno, Menſe Numæ extremo, nomen capit Embolimæi.* Qua in re labi eum, & errare, quidam adfirmare auſi ſunt. Non vero fallitur ille, hoc ſiquidem ſenſit, quadrantem illum diei, qui quadriennio collectus unum diem efficit, in Biſſextum cogi quinto quoque anno incipiente,

te, plane non exacto anno. Quod ex Macrobio defendi poteſt. Hic enim de vitio a ſacerdotibus circa intercalarem diem poſt exceſſum Julii Cæſaris commiſſo tractans: Nam quum, ait, oporteret diem, qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto, & antequam quintus inciperet intercalari, illi, quarto non peracto, ſed incipiente intercalabant. Hic error ſex & triginta annis permanſit, quibus annis intercalati ſunt dies duodecim, quum debuerint intercalari novem. Sed hunc quoque errorem ſero deprehenſum correxit Auguſtus, qui annos duodecim ſine intercalari die tranſigi juſſit: ut illi tres dies, qui per annos triginta & ſex vitio ſacerdotalis feſtinationis excreverant, ſequentibus annis duodecim, nullo die intercalato devorarentur. Poſt hoc unum diem, ſecundum ordinationem Cæſaris, quinto quoque incipiente anno intercalari juſſit. Hæc Macrobius. Vulgi autem ſermone tritum de infauſto Biſſexti omine proverbium a paganis, quorum animos ea ſuperſtitio occupabat, ortum videtur. Quod Ammian. Marcell. docet, qui lib. 26. c. 1. de Valentiniano ad imperii culmen evecto loquens: Nec videri, ait, die ſecundo, nec prodire in medium voluit Biſſextum vitans februarii menſis, tunc illuceſcens, quod aliquoties rei Romanæ fuiſſe cognorat infauſtum. Et paulo poſt de Biſſexto ſentiens: Elapſo, inquit, die parum apto ad inchoandam rerum magnitudinem, ut quidam exiſtimant. Adde Macrob. *Saturn.* 1. 13. Immo non ſolum diem illum, ſed & totum annum, in quem biſſextus incidebat, & infauſtum eſſe exiſtimabant, adeo ut Auguſtinus *Epiſt.* 119. *ad Januarium.* rideat eos, qui ſuperſtitioſe dicere ſolebant: Non plantem hoc anno vineam, quia Biſſextus eſt.

BITHYNIARCHIA, Modeſtinus in *l.* 6. §. 14. *D. de excuſ.* Ἔθνους ἱερωσύνη, οἷον Ἀσιαρχία, Βιθυνιαρχία, Καππαδοκαρχία παρέχει ἀλειτουργησίαν ἀπὸ ἐπιτροπῶν, τουτέστιν, ἕως ἂν ἄρχῃ: Provinciæ alicujus ſacerdotium, puta Aſiarchia, Bithyniarchia, Cappadocarchia tribuit immunitatem a tutelis, hoc eſt, quoad illud ſummum ſacerdotium durat. Ita vertit Hein.

BLACHERNÆ, Conſtantinopoleos ſuburbium, in quo portus, cujus meminit Cedrenus *p.* 412. novum palatium, & ſplendidiſſimum templum beatæ Mariæ Virgini a Pulcheria Imperante Marciano Imp. teſte Zonara Tom. 3. p. 38. conſecratum. Ejus mentio fit in *l.* 18. *C. de SS. Eccleſ.* & *Novell.* 159. *præf.* De ſuburbio, temploque a Leone Imp. ibi ædificato, & ab Andronico ſeniore reſtituto, paſſim differit Nicephor. Calliſt. *in hiſt. eccl. præf. ad Andronic.* p. 30. lib. 14. c. 2. lib. 4. c. 24. & lib. 18. cap. 38. HEIN.

BLADUM Accurſio in *l. triticum* 94. *D. de verb. oblig.* generale nomen eſt ad omne, quod in area teritur: cujus ſententiam probat Bartol. in *l.* 1. §. *de eo opere. D. de aqu. & aqu. pluv.* Hac voce uſus eſt Pontifex Rom. in cap. *ex multiplici de Decimis, in antiq.* Legumina hac voce non contineri liquido conſtat. Unde ſi lege municipali vetantur blada provincia exportari, legumina exportans non mulctabitur, neque tenetur. Sane in eo genere regionis conſuetudo loquendi inſpicienda eſt, & ſtatuentium mens.

BLÆSUS Juriſconſultus citatur in *l.* 31. *D. de uſu, & uſufr. leg.* Ait ibi vel Labeo, vel Javolenus. BLÆSUS *ait, Trebatium reſpondiſſe*. Sed inter varias lectiones notari videmus, alios pro *Blæſo* ibi legere Celſum. Ex mea ſententia juriſconſultum illum, quiſquis

quis fuerit, Trebatium audiviſſe, vel ſaltim commercium cum eo habuiſſe oportet. Quod cum de Celſo dici nequeat, ei ego lectionì parum tribuerim. Paſſim eorum temporum monimenta memorant Blæſios, vel Blæſos, nec inepta eſt divinatio Jo. Bertrandi *de juriſperit. lib. 2. c. 27.* intelligentis Junium Blæſium, quem Africæ præfuiſſe, refert Tacit. *Ann. 3. c.* 35. quamvis & hæc tantum ſit divinatio. Hein.

Blæſus balbo, & atypo, eique qui tardius loquitur, jungitur ab Ulpiano *l.* 10. §. *ult. D. de ædilit. edict.* Martial. *lib.* 10. *epigr.* 65. Os blæſum tibi, debiliſque lingua eſt. De hoc linguæ vitio differit Coel. Rhodig. in antiq. lect. lib. 7. c. 22. Hein.

Blandiri *ſibi* dicuntur, qui in ſua cauſſa ſibi quid vani perſuadent *l.* 3. §. 2. *D. de adm. & peric. tut.* & ſparſim.

Blasphemare dicuntur, qui per caput Dei, aliave membra jurant. N. Conſtitutio 79. *ἐπειδὴ δέ τινες*, &c. ſi quis per capillum 22. qu. 1. ubi de pœna blaſphemiæ.

Blatta, *ſerica in l. ult. C. Theod.* de *murileg.* quæ & ſericoblatta, vel ſerica blatta dicitur in *l.* 10. *C. de murileg.* & *l.* 13. *C. Theod. eod. tit.* eſt purpuræ genus, cujus fit mentio in *l.* 1. *C. quæ res vend. non poſſ.* Eutropius *lib.* 7. *c.* 9. Neronem retibus aureis piſcatum, quæ blatteis funibus extraxerit, ſcribit. Unde paſſim *Blattoſericum* apud Vopiſc. in *Aurelian. c.* 45. & Blattea tunica apud Gregor. Turonens. *lib.* 2. *c.* 38. Inde.

Blattiarii in *l.* 2. *C. Theod. de excuſ. artif.* qui purpura ſericum tingunt. Nec dubitandum, quin Blattiarii reſcribendum ſit pro *bractearii* in *l.* 1. *C. Juſt. eod. tit.* De blatta ſerica, & blattiariis plura dabit Salmaſ. *in hiſt. aug. p.* 388. & ſeq. & p. 395. Hein.

Bodones, Bottones, Botontones, Botontini, tumuli ad denotandos agrorum fines congeſti. Legitur hoc vocabulum apud Paull. 5. *ſent.* 22. 2. dummodo verba iſta a Paulli, ac non potius ab Aniani manu ſunt: *Qui terminos effodiunt, vel exarant, arboreſve terminales evertunt, vel qui convellunt* Bodones. Ubi Schultingius p. 504. *Credo, hæc eſſe ab Aniani manu, non a Paullo, qui an ſciverit, quid eſſent Bodones, valde dubitem. Verbum hoc eſt poſterioris ævi, & notat tumores ex terra congeſta ad agrorum fines*; ut docet Car. Du-Freſne *in gloſſar. med. & infim. latin.* Utuntur ſane tali vocabulo ſcriptores rei agrariæ, ſed nullus ſæculo quarto, ut videtur, antiquior. Fauſtus & Valerius apud Goes. *p.* 306. *In limitibus vero, ubi rariores terminos conſtituimus, monticellos planeavimus de terra, quos* Botontinos *adpellavimus.* Marcus Baro *de caſ. litter.* p. 237. In trivio tres Botontinos. Apud alium p. 266. Botontini terræ, & p. 267. Botontones finales. In vetere figura p. 277. Bottones legimus. At nec apud Frontinum, nec apud quemquam alium paullo vetuſtiorem ſimile occurrit vocabulum, quamvis & Frontinus p. 12. deſcribit *tumores terræ*, qui pro finibus ſint. Fuerit itaque vocabulum technicum, & agrimenſoribus proprium, ſed recentioribus, quodque Paullo vix notum eſſe potuit. Hein.

Boethi, *βοηθοί* in *l. ult. C. de tabul. ſcrib.* iidem, qui latine magiſtratuum adjutores dicuntur. Vid. ſupra adjutor.

Bombycinæ veſtis fit mentio in *l.* 23. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* Iſidor. lib. 19. c. 22. Bombycina veſtis a bombyce vermiculo, qui longiſſima ex ſe fila generat, quorum

rum textura Bombycinum dicitur, conficiturque in Inſula Coo.

Bombycinæ veſtis meminere Paullus lib. 3. ſent. tit. & Ulpian. *l.* 25. §. 1. *D. de aur. arg. mund.*

Bona aut *naturaliter*, aut *civiliter* dicuntur. Naturaliter bona dicuntur ex eo, quod beent, id eſt beatos faciant *l.* 49. *D. de verb. ſignif.* Unde & *beatos* Latini vocant divites, ac locupletes. Plaut. *in Pſeudol. act.* 1. *ſc.* 2. Bonam ego, quam beatam eſſe, primum dici mando. Senec. lib. 3. controv. Inſolens malum eſt beata uxor. Quum immenſum pondus auri orba attulerit, quid aliud quam beatæ ſerviemus! Idem *Epiſt.* de Sabino divite homine: Numquam vidi hominem beatum indecentius. Secundum hæc bona dici non poſſunt, quæ plus incommodi, quam commodi habent *l.* 83. *D. de verb. ſignif.* Proinde bona intelliguntur cujuſque, quæ ſubducto ære alieno ſuperſunt *l.* 39. §. 1. *D. eod. tit.* Eaque ratione Bona ab *hereditate* ſeparantur *l.* 82. *D. de legat.* 3. *l.* 16. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* multumque intereſt *hereditatis*, an bonorum uſusfructus legetur. Uſufructu enim bonorum legato, æs alienum ex omnibus bonis deducendum eſt *l.* 96. *D. ad leg. falcid. l. ult. D. de uſu, & uſufr. leg.* At hereditatis adpellatio & onera continet. Bonorum etiam parte legata funeris impenſa, manumiſſorumque pretium ex medio deducitur, aliter atque ſi hereditatis pars legata ſit *l.* 8. §. *ult. cum l. ſequ. D. de legat.* 2. & *l.* 26. §. *ult. D. de legat.* 1. Concludamus ergo, *naturaliter* id bonorum cujuſque intelligi, quod æri alieno ſupereſt *l.* 11. *D. de jur. fiſc.* Civiliter vero Bona univerſitatem ſucceſſionis ſignificant, qua in jus demortui ſucceditur, ſuſcipiturque ejus rei commodum, & incommodum *l.* 3. *de bon. poſſ.* v. *l.* 14. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* Ut quum *Bonorum poſſeſſionem* dicimus, idem hic valet *Bonorum* adpellatio, quod & *hereditatis*, juſque ſucceſſionis, non etiam ſingulare demonſtrat *l.* 208. *D. de verb. ſignif.* Eſt enim juris magis, quam corporis poſſeſſio *l.* 3. §. 1. *D. de bon. poſſeſ.* eaque de cauſſa bonorum poſſeſſio juris nomen eſſe dicitur, ſicut & hereditas *l.* 119. *D. de verb. ſignif.* Et hoc ſenſu Bona *adire*, & *adgnoſcere*, pro hereditatem adire dicunt ICti, ſicut ſub his vocibus comprobatum eſt. Sic & bonis *ſe* immiſcere *l.* 91. *D. de adquir. vel omitt. hered.* abſtinere *l.* 44. *D. de re judic.* In Bonis habere olim dicebantur, qui pleno jure, id eſt, ex jure Quiritium domini facti non erant, puta quibus neque mancipata res, neque in jure ceſſa, nec ſtatuto ad uſucapionem tempore ab his poſſeſſa erat, ut Ulp. fragm. *tit.* 1. §. 16. *tit.* 19. §. 1. ſeq. explicat. Vid. infra Bonitarium. Alias latius dicimus aliquid in bonis eſſe, a quo multum differt ex bonis eſſe. Nam *in bonis* id *eſſe* dicitur, quod dominii noſtri, vel quaſi dominii eſt. *Ex bonis* vero, quidquid ex ſubſtantia noſtra eſt, etiamſi commodatum tantum, vel depoſitum, vel pignoratum ſit *l.* 2. §. 22. *D. de vi bon. rapt.* In bonis ergo eſſe dicimus, quod in patrimonio noſtro aliqua ratione eſt *l.* 1. *D. de rer. diviſ. l.* 25. §. 4. *D. quæ in fraud. cred.* Ita res per vim alienata in bonis eſſe dicitur ejus, qui vim paſſus eſt *l.* 9. §. 7. *D. quod met. cauſ.* Et ſervus domino non defendente ductus, in bonis ejus eſſe, qui duxit *l.* 26. §. *ult. D. de noxal. act. l.* 2. §. *ult. D. ſi ex nox. cauſ.* In rebus etiam venditoris res vendita eſt, antequam ab eo emptori tradita ſit *l.* 8. §. 12. *D. quib. mod. pign.* §. 3. *Inſt. de emt. vend.* In bonis autem noſtris computantur non ſolum, quæ dominii noſtri ſunt, ſed & quæ bona

n-

fide a nobis poſſidentur vel ſuperficiaria ſunt. Æque ſi quid in actionibus, perſequutionibus, petitionibuſque eſt, bonis adnumeratur *leg.* 49. §. 1. *D. de verb. ſignif. l. ult. D. de uſu, & uſufr. leg.* Princeps itaque, bona concedendo, videtur & obligationes concedere *l.* 21. *D. de verb. ſignif.* Plane injuriarum actio in bonis noſtris non computatur, antequam litem conteſtamur *l.*28. *de injur.* Pœnales vero actiones ſive legitimæ, ſive honorariæ, exceptis popularibus, in bonis actoris computantur *l.* 32. *D. ad leg. falcid.* Ex populari enim cauſſa nemo ante litis conteſtationem creditoris loco recte eſſe dicitur *l.* 12. *D. de verb. ſignif.* Dos etiam in bonis mariti eſſe dicitur, conſtante matrimonio *l.* 21. §. 4. *D. ad municipal. l.* 7. *§. ult. l.* 75. *D. de jur. dot.* Denique rem in bonis noſtris habere intelligimur, quoties poſſidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam actionem habemus *l.* 52. *D. de adquir. rer. dom.* Subſtitutio, quæ nondum competit, hereditas item non adita extra bona ſunt *l.* 41. *D. de adqu. rer. dom. l.* 63. §. 1. *D. ad leg. falcid.* In bonis etiam noſtris non eſt, quod evincitur *l.* 190. *D. de reg. jur.* Servitutes nec in bonis ſunt, nec extra bona *l.* 1. *D. de uſu, & uſufr. leg.*

Plane in Edicto, quo prætor in poſſeſſionem mittit legatarios, bonorum adpellatione non tantum res, quarum proprietas ad heredes pertinet, continentur, ſed & agri vectigales, & quæ pignori data ſunt, & quæ bona fide poſſidentur *l.* 5. §.6. *D. ut in poſſeſ. legat.* Similique modo in his verbis prætoris: *Si dolo malo ejus, qui liber eſſe juſſus erit, poſt mortem domini, ante aditam hereditatem* IN BONIS *quæ ejus fuerunt, qui eum liberum eſſe juſſerit, factum eſſe dicetur*, plenius bonorum cauſſam pro utilitate omni accipiemus, ut & pignoratæ res, & commodatæ, & alienæ bona fide poſſeſſæ comprehendantur *l.* 1. *pr. & §.* 10. *D. ſi is qui teſt. lib.*

In BONIS etiam eſſe dicitur, qui in eorum poſſeſſionem miſſus eſt *l. pen. D. ut in poſſeſ. legat. cauſ.* & ita Cic. *lib.* 13. *ad famil. Epiſt.* 30.

Bonis cedere, interdicere, & bonorum *ceſſio, interdictio*. vid. ſuis locis.

Bonorum emtor dicebatur, qui a creditoribus bona debitoris diſtrahentibus emerat, in quem omnes, quæ venditionem bonorum paſſo, vel in eum competebant, actiones transferebantur, utilibuſque & agebat, & conveniebatur, ceu honorarius ſucceſſor, actionibus. Theophil. *in tit. Inſt. de ſucceſ. ſubl. quæ fieb. per bon. vend.* Vid. infra emtor. Interdictum Quorum bonorum. Vid. Quorum.

Bonorum interdictio per prætorem fit moribus. Aliqua lege fieri dicitur, ſed cœpit a moribus primum, deinde translata eſt in 12. tab. *l.* 1. *D. de cur. fur.* M. Tullius in *Catone Majore*, Ut quemadmodum, inquit, noſtro more rem male gerentibus patriis bonis interdici ſolet. Fit autem his verbis: Quando tua bona paterna, avitaque nequitia tua diſperdis, liberoſq; tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re, commercioque interdico.

Bonorum poſſeſſio (vocabulum prætorium) *eſt jus perſequendi, retinendique patrimonii, ſive rei, quæ cujuſque, quum moritur, fuit.* Ita Ulpianus *in l.* 3. §. 2. *D. de bonor. poſſeſ.* ſed quum paullo obſcurior ea ſit definitio: rectius cum Heineccio *lib.* 3. *antiq. Rom. tit.* 10. §. 2. dixeris, eſſe *hereditatem perſonis quibuſdam jure civili inhabilibus* (malim dicere, *quibus leges negabant*) *edicto, arbitrioq. prætoris delatum*, unde & Græci eam ſæpius vocant πραιτωριαν διαδοχην vel ut in gloſſis eſt [illegible]

διακατοχῆς Dixit autem *arbitrioque:* Nam in prætoris fuiſſe poteſtate, velletne bonorum poſſeſſionem dare, nec ne, ſatis evincunt exempla, quibus prætor bonorum poſſeſſionem certis perſonis negavit, quas tamen edicto ſuo non exceperat. Sane Q. Metellus Prætor Verilio lenoni bonorum Juventii poſſeſſionem ſecundum tabulas dare recuſabat, tantum quod leno eſſet. Val. Max. 7. 7. 7. Nonnumquam tamen & Conſules intercedebant. Sic quum Genutius, Matris magnæ Galſus ab En. Oreſte prætore bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas impetraſſet, Mamercus Æmilius Lepidus Coſ. prætoriam jurisdictionem abrogare non dubitavit, non aliam ab cauſſam, quam quia Genucius amputatis genitalibus nec Vir eſſet, nec mulier. Val. Max. 7. 6. 7. Quanquam autem prætoria hæc bonorum poſſeſſio commoda, & incommoda hereditaria, itemque dominium rerum, quæ in his bonis eſſent, tribueret *l.* 1. *D. de bon. poſſ.* re ipſa dabat prætor *hereditatem*, non tamen verbis, ſed mutato nomine, dabat nempe *bonorum poſſeſſionem* quaſi hoc pacto non videretur jus civile evertere. Differt autem hæc prætoria bonorum poſſeſſio ab ea, quæ dicitur poſſeſſio bonorum. Poſſeſſionem tamen bonorum converſo verborum ordine dixit Macer in *l.* 4. §. *ult. D. de offic. ejus, cui mand. juriſd.* Nec hanc ſubtilem verborum ſtructuram obſervavit Paullus in *l.* 35. *D. de oblig. & act.* Adde Cic. *pro Cluent. c.* 60. Sed & interdum ſimpliciter *poſſeſſio* adpellatur *l.* 12. *D. de Carb. edict. l.* 77. §. 33. *D. de legat.* 2.

Sunt autem bonorum poſſeſſiones aliæ ordinariæ a prætore, introductæ *l.* 3. §. *ult. D. de carbon. edict.* aliæ extraordinariæ, quæ ex Legibus, SC. Conſtitutionibus Principum, vel Jure novo deſcendunt §. 3. *Inſt. de bonor. poſſeſ.* de quibus conſulendus eſt Cujac. 11. *obſ.* 14. ORDINARIÆ vel *edictales* erant, ubi nulla opus erat cauſſæ cognitione *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. hered. l.* 1. §. 1. *D. ſi tab. null. ext.* vel *decretales*, quæ cognitionem, decretumque deſiderabant *l.* 1. §. 7. *de ſucceſſ. edict. l.* 2. §. 1. *D. quis ord. in ſucceſ. ſerv. l.* 2. §. 11. *D. ad SC. Tertull.* Utraque vel *ex teſtamento* dabatur, vel *ab inteſtato*. Si ex teſtamento; tum vel *contra*, vel ſecundum *tabulas* erat.

Bonorum poſſeſſio contra tabulas, id eſt contra teſtamentum, ſive contra *lignum*, Græcis ἐναντίωσις κατὰ διαθήκης erat omnium prima, de qua edixerat prætor, unde & *ex prima parte, vel ex primo edicto* bonorum poſſeſſio hæc dari diceba- tur *l.* 4. & 12. *D. de edict. carbon. l.* 2. *D. de bon. libert.* Talis eſt, quæ liberis emancipatis, patronoque præterito datur *l.* 6. §. 1. *l.* 19. *de bon. poſſ. contr. tab.*

BONORUM POSSESSIO *ſecundum tabulas*, & *ſecundum voluntatem* dabat Prætor iis, quibus, licet teſtamento ſcriptis heredibus, ſubtilitas aliqua juris civilis obſtabat. Quod ſi enim eorum, quibus *contra tabulas* competat, aut eſſet, aut peteret nemo, Prætor ſcriptos heredes admittebat, dummodo teſtamentum non minus quam ſeptem teſtium civium Romanorum ſignis eſſet ſignatum, Ulp. *fragm.* 27. 6. Alias, juris civilis ſubtilitate, interpretatione ſcilicet prudentum, hereditas denegabatur heredi ſcripto; quod non eſſet per mancipationis ritum delata. De quo vid. Thomas. *Diſſ. de ſenſu legis decemvir. teſtam.* §. 13. *& ſequ.* Et huic ſubtilitati prætor occurrebat dando bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas.

Admodum utriuſque *contra* & *ſecundum tabulas* BONORUM POSSESSIONIS, ſi ſine ſcriptis teſtamentum conditum eſſet, *ſecundum*, vel

vel *contra* nuncupationem bonorum poſſeſſio dabatur *l. ult. C. de bon. poſſ. ſec. tab. l.* 1. *C. de bon. poſſeſ. contr. tab. l. ult. C. de codicill.*

Bonorum poſſeſſiones ab inteſtato, ſi tabulæ nullæ exſtarent, dabantur jus habentibus legitimum, vel etiam non habentibus propter capitis deminutionem, quæ enumerantur in §. 1. *ſequ. Inſt. de bon. poſſeſ.* & pandectarum *lib.* 38.

Bonorum poſſeſſio ex edicto D. Adriani tollendo datur alicui volenti ſuccedere in bonis alicujus ex teſtamento, in quo inſtitutus, vel inſcriptus eſt, ex eo quod oſtendit teſtamentum non cancellatum, nec abolitum, nec in aliqua parte ſui abraſum *leg. fin. C. de edict. D. Adriani tollend.*

Bonorum poſſeſſio litis ordinandæ gratia, quæ in hoc accipitur, ut inſtitui, & ordinari judicium de hereditate poſſit *l.* 8. *pr. D. de inoff. teſt.* Sunt & bonorum poſſeſſiones cum re, & ſine re, de quib. Ulp. *fragm. tit.* 28. §. 13. Hinc

Bonorum poſſeſſores heredum loco ſunt *l.* 117. *D. de reg. jur.* & in omnibus vice heredum habentur *l.* 2. *de bon. poſſeſ.* Add. *l.* 4. §. 21. *de fideic. lib.*

Bonitarium Dominium *legitimo*, ſeu *Quiritario* opponit Theophil. *ad* §. 4. *Inſt. de libertin.* Sed ſatis notum eſt, Juſtinianum in *l. un. C. de nud. jur. Quiritium. toll.* ſuſtuliſſe hoc diſcrimen, nullamque eſſe differentiam pati voluiſſe inter dominos, apud quos vel nudum ex *jure Quiritium* nomen, vel tantum *in bonis* reperiretur, denique ſanxiſſe, ut pleniſſimus & legitimus quiſque eſſet dominus, ſive ſervi, ſive aliarum rerum ad ſe pertinentium. Vid. ſupra in bonis *habere.*

Bonitas agri *l.* 25. *D. de ſerv. præd. ruſt.* & ceterarum rerum paſſim.

Bonus, a, um utile. Unde Bonum publicum pro utilitate publica *l.* 1. *D. de uſurp. & uſuc.* Quo bonum eſt, pro quæ utilitas eſt *l.* 13. *in fin. D. ad SC. Vellei.*

Bonum porro, & æquum in libris noſtris conjungi ſolent. Ac plane in jure civili quidquid utile eſt, idem & æquum habetur, propterea quod ad civium utilitatem omne jus referendum eſt, ut & ipſa juris civilis tradita a Cicerone in Topic. c. 2. definitio docet. Add. *l.* 6. §. *ult. D. de jur. dot. l.* 16. *D. de cond. & dem.* quo loco æquum, & bonum ſcripti juris rationi opponitur. Vid. ſupra in voce æquum. Notæ porro ſunt loquutiones, *pro* bono æſtimare *l.* 13. *D. de ann. legat.* boni conſulere *l.* 12. *D. de jur. dot.* id eſt bonum judicare, ut interpretatur Quinctil. *Inſt. Or. lib.* 1. *c.* 10. Bona cauſa *l.* 63. §. *ult. D. de evict.* i. e. utilis, cui opponitur *mala l.* 55. *D. de evict.*

Bonum conſilium & malum *l.* 1. §. 3. *D. de ſerv. corrupt.* Bonis conditionibus emere *l.* 54. *D. de ædilit. edict.* Bonus dolus, vid. infra dolus: Bona *fides*, *gratia*, *opinio*: item Bonus *judex*, *vir*, Boni *mores*, Bonum *nomen*, *venenum*. Vid. infra his vocibus.

Uti inter bonos agier oportet. De hac formula vide art. inter.

Bonosiani e Bonoſo quodam Epiſcopo exorti produntur, qui Chriſtum Dei filium adoptivum, non proprium aſſerunt *c.* 39. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Bonuscula. Uno tamen petitorio ſingulorum bonuſcula jubemus adſcribi *l.* 29. *C. Theod. de petitionib.* Sidonius *lib.* 9. *epiſt.* 6. Retractare quantum de bonuſculis avitis, paterniſque ſumtuoſitas domeſticæ charybdis abligurriſſet. Ita recula, ſive reſcula apud Salvianum non ſemel Donatum *in v. Virgilii*, Ivonem *epiſt.* 91. 101. in Capitularibus *lib.* 7. *c.* 192.

Borboriani, qui & Borboritæ dicuntur in *l.* 5. *l.* 10. *l. pen. C. de hæret. & manich.* Hos vitiis implicatos ſæculi, & malis concupiſcentiis ſervientes, non ſperaſſe judicium futurum, ſed potius carnalem concupiſcentiam laudaſſe, Philaſtrius in *Hæreſ. catalog. c.* 63. ſcribit. Vid. & Epiphan. *hæreſ.* 26. *p.* 3. 852.

Bos. Boves magis armentorum, quam jumentorum generis adpellantur *l.* 89. *D. de verb. ſignif.* Et alibi Boves plane negantur jumentorum adpellatione contineri, & in pecorum potius numero eſſe dicuntur *l.* 38. §. 6. *D. de ædilit. edict.* Boves tamen occurrunt aratorii *l.* 1. *C. quæ res pign. l.* 1. *C. Theod. de curſ. publ.* curſui publico deſtinati *l.* 1. *l.* 53. *C. Theod.* & domiti *l.* 6. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.*

Bostrea in *Leonis Conſtit. l.* 4. *C. de nat. lib.* (Sic enim ibidem Boſtræ non *Noſtræ* legendum) civitas Arabiæ, Marcellin. *lib.* 14. & de ea vide Strabon. *lib.* 16.

Botrus Græca vox. Nam & græcis *βοτρυς* dicitur, ſignificatque uvam, racemum: quo ſenſu accipitur *in c. cum omne §. illud vero* de conſecr. diſt. 2. Botrus expreſſus ſignificat uvarum grana *d. §. illud vero.*

Bottones, Bottontones, & Botontini. Vid. ſupra Bodones.

Βυλευται in *l.* 12. *D. de tut. & cur. dat.* ſunt Decuriones Ant. Aug. *ibid.* interprete. Add. Cujac. ad *l.* 1. *D. de excuſ.*

Brabeutas Græci vocabant certaminum deſignatores, uti Ulpianus ſcribit in *l.* 4. §. 1. *D. de his, qui not. infam.* Quemadmodum enim, qui ſcenicis præerant ludis, Agonothetæ, ita qui gymnicis certaminibus præerant, Brabeutæ vocabantur: Pollux *Onomaſtic. lib.* 3. *cap.* 161. Ἀλλα τοις μεν μυσικοις κριται καθηνται τοις δε γυμνικοις εφεστωσι βραβευται, ως βραβεας Πλατων καλει. Sed in muſicis quidam ludis judices ſedent, Gymnicis vero præſunt Brabeutæ, quos & Brabeas Plato adpellitat. Moſchopulus *εν συλλογη Αττικων ονοματων. Βραβεις, και βραβευται οι διοικηται τυ αγωνος, οι τα αθλα διδοντες, αφ υ. βραβειον το αθλον.* Brabeis vel Brabeutæ certaminum præſides, qui præmia diſtribuunt. Unde & Brabeum vocatur tale præmium.

Bracarii in *l. un. C. de excuſ. artif.* qui in *l.* 2. *C. Theod. eod. tit.* vocantur Blattiarii, de quibus vid. ſupra ſub Blattea ſerica. Hein.

Bractearii in *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* qui Bracteatores vocantur a Julio Firmico *lib.* 8. *matheſ. c.* 19. Idem Firmicus *lib.* 4. *c.* 15. *lib.* 8. *c.* 26. eoſdem vocat Braćtearios: & ſatis patet, eos aurum in bracteas duxiſſe. Sed jam paullo ante, ſub voce *Bracarius*, monui in *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* nec bractearios, nec bracarios, ſed blattarios occurrere. Hein.

Brephotrophium *l.* 19. *C. de SS. Eccleſ. Nov. III. c.* 1. Domus, in qua infantes expoſiti, aut egeni alebantur. Unde Brephotrophi, qui curam earum domuum gerebant. *Nov. III. c.* 1.

Breviariæ rationes *l. ult. D. de pecul. leg.* Breviarium rationum: Suet. *in Galb. c.* 12. Breviarium Imperii. Idem *in Aug. c. ult.*

Breviator, brevium ſcriptor *Novell.* 105. *c.* 2. §. 4. Paullo alio ſenſu Juſtinum hiſtoricum Trogi Pompeii breviatorem, id eſt epitomatorem vocat Paull. Oroſ. *hiſt. lib.* 1. *c.* 8. Hein.

Brevis vel E in *l.* 3. *C. Theod. de debit. fiſc.* & *l.* 2. *C. Theod. de excuſ. artif.* eſt tabula exigua, in qua & nomina debitorum, & privata quæque negotia adnotantur. Et ita Breves, ſeu Brevia accipe in *l.* 5. *C. de conven. fiſc.*

fiſc. debit. l. 1. *C. de exact. tribut. l.* 9. *C. de erogat. milit. annon.* Breves quadrimenſtrui *l.* 1. *C. de apoch. publ. l.* 4. *C. de canon. largit. tit.* Vid. infra *quadrimenſtrui.* Breves officii palatini *l.* 2. *C. Theod. de incorpor.* Cenſuum quoque Breves dixit Symmach. *lib.* 10. Epiſt. 60. Lamprid. *in Alexand. c.* 28. Notarium, qui falſum cauſſæ Brevem in Conſilio Imperatoris retuliſſet. Optatus Afer *de ſchiſm. Donatiſt.* lib. 1. Brevis auri, & argenti ſedenti Cæciliano, ſicut delegatum a Menſurio fuerat, traditur adhibitis teſtibus. Cautiones porro debitorum, & Breves dixit auctor hiſt. miſcell. *lib.* 16. *cap.* 29. D. Hieronym. *in Epiſt. ad Florentin.* Quæſo, ut meos libros, quos me non habere Brevis ſubditus edocebit, librarii manu in charta ſcribi jubeas.

Brevi manu, Vid. infra art. manus.

Breviculum. Hanc vocem pro *periculo*, vel *pariculo* in *rubr. tituli C. de ſentent. ex. peric. recit.* intrudunt Guil. Budæus in *l. ult. D. de Senat.* & Ferrand. Adduens. *lib.* 2. *expl. c.* 13. De eo infra ſub *periculum* videbimus. Hein.

Britanniæ præſes *l.* 2. §. 4. *D. de vulg. & pup. ſubſt.*
Britannica Claſſis *l.* 46. *D. ad SC. Trebell.*

Brundesium *l.* 3. §. *ult. D. de act. emt. l.* 1. §. 12. *D. de exerc. act.* Brentesium ſcribitur in *l.* 122. §. 1. *D. de verb. oblig.* Feſtus Brunduſium vocat.

Brutus juris auctor *l.* 2. §. 39. *D. de orig. jur.* Cic. *lib.* 7. *ad famil. epiſt.* 22. Marci Bruti libri *de jure civili* laudantur ab eodem *pro Cluent. c.* 51. Add. *l.* 68. *D. de uſufr. l.* 13. *D. de in diem addict. l.* 4. *D. de Captiv. l.* 3. §. 3. *D. de adquir. poſſeſ.* vid. Marcus.

Bubrostis inter mala venena, veluti cicutam, ſalamandram, aconitum, pituocampas, mandragoram, & cantharidas enumerat Marcianus *l.* 3. §. 3. *D. ad leg. Cornel. de ſicar.* Eſt cantharidum ſpecies corpus maxime inflammans, & adurens, de qua Plin. *lib.* 30. *c.* 3. & Guid. Pancirol. *Var. lect. lib.* 2. *c.* 130. *p.* 1243. *Tom.* 2. *juriſpr. Rom. Attic.* Hein.

Bubulcus tam qui bobus arat in fundo, quam qui boves ejus fundi paſcit *l.* 18. §. 6. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.*

Buccellæ mundæ *l.* 5. *C. Theod. de annon. civ.* ſunt panes mundi. Vid. infra Mundus.

Buccellatum genus panis bis cocti *l.* 1. *C. de erogat. milit.* Ammian. Marcellin. *lib.* 17. *c.* 17. (*Valeſ.* 8.) Frumentum ad uſus diuturnitatem excoctum ita adpellari ſcribit, quo milites paſci in caſtris ſolebant. Spartian. *in Peſcennino c.* 10. Idem Piſtores ſequi expeditionem prohibuit, *Buccellato* jubens milites, & omnes contentos eſſe. Paulinus, & Theraſius *in Epiſt. Auguſtini* 36. De buccellato Chriſtianæ expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi miſimus.

Buccinator in *l. ult. D. de jur. immun.* eſt, qui in exercitu buccina canit. Hunc claſſicum ceciniſſe, Imperatore præſente, & quum in militem capitaliter animadvertebatur, Veget. lib. 2. c. 22. ſcribit.

Bucculæ buccarum tegumenta ſignificant *l.* 1. *C. Theod. de fabricenſ.* & apud Apulei. in *aſin. aur. lib.* 6. *p.* 182. Unde buccularum ſtructores *l. ult. D. de jur. immun.* Caſſidis, ſeu galeæ eam partem fuiſſe, oſtendit Juven. *Sat.* 10. *v.* 134. *his verbis. Truncis adfixa trophæis Lorica, & fracta de caſſide Buccula pendens.* Vetus

tus Gloſſar. S. Germani Buccula, *παραγναθις*. Spartian. in Maximin. jun. c. 3. Fecit gemmatas galeas, fecit & bucculas. Hinc & Bucculæ in mechanica apud Vitruvium *lib.* 10. *cap.* 15. regulæ quædam dictæ, quæ in catapultis dextra, & ſiniſtra ad canalem, in quo telum, affigi ſolitæ, quarum opera miſſile dextra & ſiniſtra, ne in ipſa epitoxide vacillaret, continebatur. Buccula Cupidinis apud Apuleium Metamorph. *lib.* 6. *p.* 111. eſt bucca puſilla. Jupiter prenſa Cupidinis buccula, manuque ad os ſuum relata conſuaviat. Conſule Du Freſne in Gloſſ. voc. *buccula*, qui exiſtimat, bucculam non fuiſſe caſſidis partem, quæ demiſſa buccam tegat, ſed umbonem clypei, ſeu ſcuti partem eminentiorem. Idem buccularum ſtructores clypeorum confectores interpretatur.

Bucelarii, vel Buccellarii in *l. ult. C. ad leg. jul. de vi publ.* ſunt, quicumque alicujus panē, vel buccellam comedunt, & apud illum morantur, ſpeciatim ſtationarii milites. Vetus Gloſſarium: Adſecla buccellarius. Vid. Cujac. *in* 2. *feud.* 7. Carolus Labb. *ad gloſſ. verb. jur. p.* 193. *ex Baſilicor. lib.* 9. *tit.* 18. primus græca hæc extulit: *Βυκελλαριοι λεγονται οι παραμενοντες στρατιωται. Εκ δε τȣ βυκκα ονοματος, ο εστιν ο αρτος εκληθησαν βυκελλαριοι οι τον αρτον τινος εσθιοντες επ αυτω τȣτω τω παραμενειν αυτω*: *Buccellarii dicuntur ſtationarii milites. Ex vocabulo autem* Bucca, *quod eſt panis, Buccellarii adpellantur, qui panem alterius edunt in hoc, ut morentur apud eum*. Quamvis ergo fieri potuerit, ut quidam talibus buccellariis ad latrocinia uterentur, ac proinde eos ſibi e gallo græcis potiſſimum, & Iſauris graſſatoribus eximiis deligerent: nolim tamen ideo ſtatuere cum Jac. Nic. Loenſi *miſcell. ephill.* 9. 3. buccellarios pro latronibus, & ſicariis ubique accipiendos. Plerumque fuere adſeclæ, ſcurræ domeſtici, corporis cuſtodes, ceu pluribus demonſtravit Cl. Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. aug.* p. 197. 238. 321. & 419. Hein.

Bullæ aureæ meminere Pontifices *Clem.* un. in fin. *de jurejur.* & *cap. præſentium.* §. *teſt. de teſtib.*

Burdones in *l.* 49. *D. de legat.* 3. Iſidor. *lib.* 9. *etymol. c.* 1. ex equo & aſina natum Burdonem adpellari ſcribit. Et hoc ipſo differunt a mulis, qui ex aſino, & equa naſcebantur. Iſid. *orig. lib.* 12. *c.* 2. Quemadmodum vero lecticis geſtandis homines, ita ferendis baſternis Burdones adhibebantur, ſicuti contra Gothofredum demonſtravit Jo. Scheffer. *de re vehicul. lib.* 2. *c.* 2. p. 116. Hein.

Burgi, quorum mentio fit in *l.* 2. §. 4. *C. de offic. præf. præt. Afr. l. pen. C. de fund. rei priv.* Paul. Oroſ. *lib.* 7. Crebra, inquit, per limites habitacula inſtituta Burgos vulgo vocabant. Luitprand. *de reb. per Europ. geſt. lib.* 3. *c.* 2. de Burgundionibus agens: Et quoniam ipſi domorum congregationem, quæ muro non clauditur, Burgum vocant, Burgundiones, quod eſt Burgo expulſi, a Romanis adpellati ſunt. Iſidor. *orig. lib.* 9. c. 4. Burgarii a Burgis dicti, quia crebra per limites conſtituta habitacula Burgos dicunt. Unde & Burgundionum genti inhæſit nomen, quos quondam, ſubacta Germania, Romani per Caſtra diſpoſuerunt. Hæc Iſidorus. Sed non eſt illud omittendum, quæ dicuntur Caſtra in *l.* 4. *C. de offic. judic. milit.* & *l.* 4. *de offic. magiſtri offic.* burges adpellari in *l.* 2. §. 4. *de offic. præf. præt. Afric.* Vegetius *lib.* 4. Caſtellum parvum *Burgum* vocat.

Buſtorum religio *l.* 5. *C. Theod. de ſepulcr. viol.* Buſtum autem in XII. Tab. græcis *τυμβον* mo-

monumentum, & ſepulcrum videtur interpretari Cicero *lib.* 2. *de legib.* cui videtur conſentire Feſtus *lib.* 2. Buſtum, ait, proprie dicitur locus, in quo mortuus eſt combuſtus, & ſepultus, diciturque buſtum quaſi bene uſtum, ubi vero combuſtus quis tantummodo, alibi vero eſt ſepultus, is locus ab urendo uſtrina vocatur, ſed modo buſtum, eo quod ſepelitur, ſepulcrum vocamus. Servius ad *Virgil. Æn.* 11. *v.* 850. Buſtum, inquit, hoc loco ſepulcrum. Huc pertinet illa Lucani *lib.* 4. *v.*815. nullo contextus Curio buſto.

Bʏʀʀʜɪ in *l.* 2. *C. Theod. quæ quemque habit.* Vopiſc. *in Carino c.* 20. *Donati ſunt ab Atrebaticis byrrhi petiti, donati byrrhi Canuſini.* Fuit genus veſtis, pallium, putay vel lacerna, a colore rufo dicta πυῤῥὸς. Unde rectius byrrhus, vel byrrus, quam birrus ſcribitur. De byrrhis plura collegit Caſaub. *ad ſcript. rei aug.* Hᴇɪɴ.

Bʏsᴀᴄɪᴜᴍ, Africæ campus, & Byſacenus campus apud Plin.lib.18. c. 15. Hinc in *l.* 1. *C. de offic. præf. præt. Afr.* Byzacena provincia.

Bʏssɪɴᴜᴍ *opus in l. ult.* §. *7. D. de publican.* & linum byſſinum apud Plin. *lib.*3. *c.*1. Byſſum autem ligni genus eſſe apud Indos candidiſſimi, & molliſſimi, Pollux *lib.* 7. *onomaſt. c.* 17. & Iſidor. *lib.* 19. *c.* 27. ſcribunt. In Ægypto quoque Byſſum quammaxime natum ex *Ezech. c.* 27. Hieronymique *commentariis* intelligimus. Aretas in *Apocal. Joan.* byſſum interpretatur corticem arboris Indicæ in linum redactum. Hic addit Heineccius, byſſum non ſolum in India, & Ægypto, ſed & apud Hæbreos, immo & in Achaia ad Elim natum, & feminas ibi parando hoc lino maximum quæſtum feciſſe, teſtes ſunt Plin. *lib.* 19. *c.* 1. & Pauſan. *lib.* 5. *in Eliac. c.* 5. *p.* 384. Conf. Bochart. *Geogr. Sacr. lib.* 3. *c.* 4. *p.* 156. *Tomo* 1. *op.* At quid vaſa Byſſina, quorum meminit Paul. 3. *Sent.* 6. 67. Quid enim linum ac vaſa? Hinc buxina pro buſſina reſcribi jubent Bynkersh. 4. *obſ.* 6. & Schulting. in *Juriſpr. vet. antejuſt. p.* 371. quæ conjecturæ ob facilem permutationem litterarum *u* & *y* nec non *x* & *ſſ*. multo probabilior eſt, quam Cujacii in not. *ad Paul. l. c.* & Cl. Salmaſii *ad jus Attic. & R. c.* 23. vaſa murrhina, vel cryſtallina intelligentium. Immo dici poſſet, veteribus vere fuiſſe vaſa byſſina. Fila enim byſſina ſparteis funibus fuiſſe firmiora, tradit Paullinus *in Jambo* ad Cyth. v. 779. Contexta byſſo veſtis irruptam fidem ſignat, valente ſtamine. Nam fila byſſi fortiora & ſparteis feruntur eſſe funibus. Quidni ergo æque parari potuerint vaſa *byſſina*, ac ſpartea? Sed hoc tamen pro certo non adfirmarim. Hᴇɪɴ.

C.

C Littera condemnationis nota in tabellis judiciariis, quemadmodum Aſcon. Pædian. in *Divinat. c.* 7. indicat, ubi ait: In divinationibus, & aliis cauſis majoribus univerſi judices in ciſtam tabulas ſimul conjiciebant ſuas, eaſque inſculptas litteras habentes A. abſolutionis, C. condemnationis, quum de alicujus capite agebatur, N. L. ampliationis. His enim litteris ſignificabant *Non liquet*. Hæc Pædianus. In crimine tamen perduellionis binæ diſtribuebantur tabulæ, in quibus ex Lege Cœlia L erat nota liberationis, D. nota damnationis, aliquando & tertia, per quam mulcta reo irrogabatur. Cæſar *de bell. civ. lib.* 3. *c.* 83. Ex ante dictis patet, cur C. triſtis littera vocetur a Cicerone in *Milon. c.* 6.

C. & G. ſæpe promiſcue uſurpantur, ut notat Servius ad Georg. lib. 1. v. 194. Hinc in Libris noſtris Gaius pro Caius, qua for-

ma fere conſtanter utuntur Græci, quibus Caii ſunt *γαιος*, etiam in libris ſacris, veluti in *Epiſt. ad Rom. c.* 16. *v.* 23. *&* 1. *Cor.* 14. HEIN.

C. & Q. promiſcue fere adhibebantur a veteribus. Hinc cum & quum, cottidie, & quotidie, cocus, & coquus, unde notiſſimus Ciceronis jocus, quo in coqui filium luſit: Ego quoque (id eſt *coque*) tibi jure favebo. Tu *quoque* aderas huic cauſſæ, Menag. *amœn. jur. c.* 31. *pag.* 186. Hinc illa ſcribendi ratio in pandectis Florentinis fere ubique obſervatur. HEIN.

C. littera inverſa apud Voluſium Mæcianum in *libell. de aſſ. diſtrib.* nota eſt Sicilici.

CABALLARIS *curſus*, quidam legunt in *l. pen. C. de curſ. publ.* Sed alii rectius *clabularis*. Vid. art. clabularis.

CABALLATIO, munus alendi equos publicos *leg.* 34. *C. Theod. de erog. milit.* ubi videndus Jac. Gothofr. *in comm.*

CABALLI fere ſemper equi onerarii; & parum generoſi vocantur *απο τȣ καβαλλειν*; quod Doribus idem ac *καταβαλλειν*, adeoque ab oneribus injectis. Et tales ſunt *caballi*, qui in piſtrino ſunt *l.* 15. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.*

CACABUS, vel CACCABUS, Etiam græci duplici *β* ſcribunt; & Vaſis ad coquendum comparatis adnumeratur *leg.* 19. §. 12. *D. de aur. arg. leg.* Ex quo Ulpiani loco patet, eo demum proceſſiſſe Romanorum luxuriam, ut & vaſa coquinaria argentea haberent, de quo luxu jam Calvus orator queſtus eſt, teſte Plin. *lib.* 23. *hiſt. nat. c.* 11. ut vix fidem mereatur Lampridius, qui *c.* 19. ejus rei originem Eliogabalo tribuit. HEIN.

Κακοηθειαν a reliquis vitiis, quæ Græcis *παθος*, *νοσον*, *αρρωστιαν* vocant, ſubtiliter diſtinguit Paullus *l.* 5. *D. de Ædilit. edict.* quod verbum ibi verti videmus vitioſitatem, ſed proprie, teſte Ariſtotele, eſt illa moroſitatis ſpecies, quando quis in malam partem omnia rapit. HEIN.

CADAVER ſpoliare *l.* 3. §. 7. *D. de ſepulcr. viol.* De *cadaveribus punitorum* eſt *tit. D.* quæ ab Ulpiano, Marciano, & Paullo *corpora* adpellantur *l.* 1. 2. 3. *D. eod. tit.* Cadaver autem a cadendo ductum putat Tertull. *de reſurr. carn.* Servius in 8. *Æn. v.* 264. Cadaver eſt corpus nondum ſepultum, quod caret honore ſepulturæ.

CADERE in acie, id eſt occumbere *leg.* 35. §. *ult. D. ex quib. cauſ. maj.*

Cadere cauſſa eſt litem, vel cauſſam perdere *l.* 95. §. *pen. D. de ſolut.* Cic. *lib.* 1. *de or. cap.* 36. rem amittere interpretatur Juſtinianus in §. 33. *Inſt. de action.*

Eodem modo cadere formula in veterum libris dicitur, qui non, ut oportuit, actionem inſtituit. Vid. Senec. Epiſt. 49. Quinctil. *Declam.* 350. Non ignoro, ait, eſſe frequentem hujuſmodi in judiciis, minoribus duntaxat, contentionem, ut petitor excidiſſe formula, & ut aliter, quam potuerit, agere dicatur.

Cadere in aliquem pro ipſi ineſſe, vel ad eum pertinere. Sic non cadere aliquid dicitur in infantem *l.* 22. *D. de furt.* Cadit in aliquem nomen *l.* 164. *D. de verb. ſignif.* obligatio *l.* 22. *D. de reg. jur.* pœna *l.* 12. §. 4. *D. de accuſ.* ſcientia *l.* 2. §. *ult. D. quis ord. in bon. poſſeſ.* Cadunt in aliquem verba *l.* 105. *D. de verb. ſignif.*

Cadere in aliquid dicitur, quod ejus naturam adſumit. Ita cadit aliquid in aleæ ſpeciem *l.* 5. *D. de naut. fœn.* in crimine doli *l.* 1. §. 5. *D. de oblig. & act.*

Nota etiam loquutiones: Cade-

dere in edictum *l.* 20. *D. de liberal. cauſ.* in cauſſam commiſſi *l. ult.* §. 10. *D. de publican.* id eſt, fiſco committi, Cadere in caſum *l. pen. C. de delator.*

CADUCA glans, quæ ex arbore cecidit *l.* 30. §. *ult. D. de verb. ſignif.*

Caduca bona generaliter adpellantur, quæ ex aliqua cauſſa in fiſcum cadunt *l.* 3. *D. de his quæ in teſt. del.* Iſidor. *etymol. lib.* 5. *c.* 25. Caduca, ait, inde dicuntur, quia eis heredes ceciderunt. In gloſſa veteris, & novi Teſtamenti Caduca *bona* definiuntur res damnatorum; facultateſque, quæ ſucceſſorem legitimum non habent, & quibus nemo ſuccedit heres. Caducarius quicumque ſit heres in bona alicujus, qui heredem non habet. Caſſiodor. *var. lib.* 5. *c.* 24. & *lib.* 6. *c.* 8. caduca bona pro *vacantibus* dixit.

Caduca etiam legata dicuntur, quæ a legatariis ceciderunt. Nam, ut Ulpian. 17. *fragm.* 1. ſcribit, *quod quis ſibi relictum ita, ut jure civili capere poſſit, aliqua deinde cauſſa non ceperit, proprie id* CADUCUM *adpellatur*, quia is videlicet ceciderit ab eo. Juſtiniano vero interprete Caduca ea legata olim accipiebantur, quæ poſt mortem teſtatoris ante apertas tabulas mortuo legatario deficiebant: Quaſi Caduca vero, aut in cauſa Caduci erant ea, quæ vivis teſtatoribus deficiebant, ideo quod vel legatarii præmorerentur, vel conditio, ſub qua relicta eſſent, vivo adhuc teſtatore deficeret *l. un.* §. 2. *ſequ. C. de caduc. toll.* & *Conſtit. tanta* §. 6. *D. de confirm. Digeſt.* Addamus hic & illa *ex relatione* Symmachi apud Ambroſ. *lib.* 5. *Epiſt.* ſumta verba: *Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla Lex, nullus caſus facit caducas?* Caduci nomen ſane in Lege Papia propria, & ſingularis vis eſt, atque notio, quam quidem Ulpianus *in fragm. tit.* 17. Quod quis, inquit, ſibi teſtamento relictum, ita ut jure civili capere poſſit, aliqua ex cauſſa deinde non ceperit, *caducum* adpellatur, veluti ceciderit ab eo, v. g. ſi Cælibi, vel Latino Juniano Legatum fuerit, nec intra dies centum vel Cælebs legi paruerit, vel Latinus jus Quiritium conſequutus fuerit, aut ſi ex parte heres ſcriptus, vel legatarius ante apertas tabulas deceſſerit, vel peregrinus factus ſit. His verbis Ulpianus totam hanc de caducis legem Papiam breviter perſtringit. Juſtinianus vero *l. un. C. de caduc. toll.* antiquæ loquutionis ſignificationem, & proprietatem diligentius exponit. Ait enim, veteres ea, quæ teſtamento relicta ab initio non conſiſtebant, veluti quæ legabantur ei, qui jam tum in rebus humanis non erat, dixiſſe pro non ſcriptis haberi. Quæ poſt teſtamentum factum, vivo adhuc teſtatore deficerent, veluti quia legatarius, vel heres interea moreretur, ea in cauſſa caduci eſſe. Caduca vero ſpecialiter adpellata eſſe, quæ jam mortuo teſtatore primum deficiebant, veluti ſi poſt ejus mortem legatarius, vel heres moreretur ante aditam hereditatem. Sed quæ in cauſſa caduci alioquin eſſe dicebantur, poterant etiam dici caduca, & æque ad hanc legem Papiam pertinent, non tamen ea quæ pro non ſcriptis habentur. Certe in hac lege proprie caducum adpellatur, quod quis communi quidem jure civili capere potuiſſet, ſed ex aliqua ſingulari cauſſa per legem Papiam capere prohibetur, & eo veluti excidit, quod recidit ad fiſcum. Eſt & alia generalior in hoc argumento ſignificatio hujus verbi, quum omnia bona vacantia, quæ in fiſcum recidunt, appellantur caduca d. *l.* 3. *de his, quæ in teſt. del. l.* 9. *D. ad SC. Silan.* 20. *D. de petit. hered.*

Caduca dos vocabatur, quæ in cauſſam illiciti, vel aliqua lege improbati matrimonii dabatur *l.* 38. *§. pen. l.* 66. *D. de rit. nupt.*

CADUCARIA lex, Julia dicitur, quæ caducorum jus introduxit apud Ulp. *tit.* 28. §. 7. Eſt ea lex Julia & Papia Poppæa, cujus poſtrema pars de caducis præcepit. HEIN. Vid. infra Julia lex *caducar.*

CADUCORUM LIBRARII vocabantur, qui caduca, ſive hereditates eſſent, ſive legata in rationes, & indices referebant *l. ult. D. de jur. immun.* HEIN.

CADUS, vas vinarium urnas, vel amphoram atticam capiens Jul. Pollux. *lib.* 10. *c.* 20. Ant. Auguſtin. *emend. lib.* 2. *c.* 11. Unde & pro certa menſura accipitur. Priore ſenſu ſumit Ulp. *l.* 15. §. 6. *D. de uſufr.* ubi *cupas*, Cados, & *amphoras* diſtinguit, nec non Proculus *l. pen. D. de tritic. vin. & ol.* ubi vino legato & amphoras, & cados, in quibus diffuſa ſervantur, legata eſſe, docet. HEIN.

CÆCUS, id eſt, utroque lumine orbatus *l.* 1. §. 5. *D. de poſtul. l.* 6. *D. de judic.* Cæcum parietem in *l.* 40. *D. de ſerv. præd. urb.* non *communem* legendum putat Cujac. *obſ.* 1. 31. quam lectionem minime neceſſariam notat Heinecc. quum procul dubio oſtendere voluerit Paullus, ne ſocium quidem poſſe in communi pariete, ſocio prohibente, feneſtras aperire.

CÆDERE arborem *l.* 13. §. 3. *D. quod vi aut cl.*

CÆDERE, verberare. Cædere flagellis *l.* 23. §. *ult. D. de uſufr.* fuſtibus *l.* 1. *D. de veteran.* loris *l.* 27. §. 17. *D. ad leg. aquil.* pugnis, virgis *l.* 27. §. 17. *D. eod. tit.* ad necem *Collat. leg. Moſ. & Rom. tit.* 2. §. 7.

CÆDERE, occidere. Jure cæſus *l.* 9. *C. ad leg. jul. de adult.*

CÆDES crimen grave *l.* 1. *C. de his qui accuſ. non poſſ.* Cædes auctori vis inferendæ imputatur *l.* 6. *ad leg. jul. de vi publ.*

CÆDUA ſylva eſt, ut quidam putant, quæ in hoc habetur, ut cæderetur. Servius eam eſſe, quæ ſucciſa rurſus ex ſtirpibus, aut radicibus renaſcitur *l.* 30. *D. de verb. ſignif.*

CÆLATA vaſa *l.* 6. *D. de rei vind.*

CÆLATURA poculorum *l.* 13. *D. de condict. furt.*

CŒLEBS apud Ulp. tit. 14. §. 1. *αγαμος*, qui uxorem numquam habuit, ut loquitur Mitio Terentianus in *Adelph.* 1. 1. v. 19. Feſtus: cælibem dictum exiſtimant, quod dignam cælo vitam agat. Sic Cælibes in *l.* 1. *C. de infirm. pœn. cælib.*

CÆLESTE vocant Imperatores, quidquid a ſe profectum, ut Cæleſte oraculum *l.* 10. *C. de SS. Eccleſ.* pro principis indulgentia, vel reſcripto. HEIN.

CÆLESTUS *Salinenſis* in Africa ſumma religione cultus, cujus meminit Ulp. *fragm. tit.* 20. §. 6. Jul. Capitolin. *in Pertinace c.* 4. *Deinde Procoſ. Aſiæ factus eſt, in quo proconſulatu multas ſeditiones perpeſſus dicitur vaticinationibus earum, quæ de templo* CÆLESTI *emergunt.* Quæ ſcriptura ſi recta eſt, conſequens eſt, utrumque ſexum hujuſmodi numini priſcum errorem adſignaſſe. Ut enim Cæleſtum Deum, ita & Cæleſtem Deum Pœnos coluiſſe, invenio. Auctores locupletes habemus Ammian. Marcellin. *lib.* 22. *c.* 13. & Apulei. *c.* 24. Ambroſium etiam, cujus verba ipſa ex epiſtola contra relationem Symmachi adponam: *Unde Phrygii vates, & ſemper Romanis inviſa non æque Carthaginis numina, quam Cæleſtem Afri, Mithram Perſæ, plerique Venerem colunt pro diverſitate nominis,*

non pro numinis varietate. Trebell. Pollio *de triginta Tyran. c.* 29. *Afri Celſum Imperatorem adpellaverant peplo Deæ Cæleſtis ornatum.* D. Auguſtin. *lib.* 2. *de Civit. Dei c.* 4. Ludis turpiſſimis, *qui Diis Deabuſque exhibebantur, oblectabantur Cæleſti virgini, & Berecynthiæ matri Deorum.* Quod & Græci auctores perſpicue comprobant, feminino genere οὐρανίαν hanc Deam adpellantes, ut Herodiam *lib.* 5. *c.* 6. cujus verborum latina interpretatio hæc eſt: *Ajunt vero, illud Uraniæ ſimulacrum a Didone Phœniſſa poſitum eſſe, quo tempore antequam Carthaginem, diſſecto corio, ædificavit. Hanc Afri Uraniam vocant, Phœnices Aſtroarchen, Lunam eſſe adfirmant.* Xiphilin. *in Eliogabalo*: Την ουρανιαν την των Καρχηδονιων επελεξατο: *Cæleſtem Carthaginenſem ſibi delegit.* Fit & ab aliquot aliis auctoribus hujus numinis mentio, ſed ita ut dubium nomen relinquant. Jul. Capitolin. *in Macrino c.* 3. *Vates* CÆLESTIS *apud Carthaginem, quæ Deo repleta ſolebat vera canere ſub Antonino Pio.* Proſper *lib.* 3. *de promiſſ. & prædict. c.* 38. *Apud Africam Carthagini* CÆLESTIS *ineſſe ferebant templum nimis amplum omnium Deorum ſuorum ædibus vallatum.* Salvian. Maſſiliens. *lib.* 6. *de judic. Dei habent quippe intra muros patrios inteſtinum ſcelus.* CÆLESTEM *illum ſcilicet aſtrorum Dæmonem.* Ex quo loco adductus crediderim, Cæleſtem potius, quam *Cæleſtum* Deum iſtum adpellatum, eoque Saturni patrem ſignificari, qui Cælius a Macrobio Saturn. *lib.* 1. *c.* 8. vocatur. Illis Briſſonii Heinec. addit hæc: Cæleſtis illa, Carthagine culta, omnia fere Dearum nomina tulit: eſt enim modo *Venus Cæleſtis*, vel *Urania* apud Reineſ. *Inſc.* I. 287. V. 12. & Herodian. V. 15. Tertull. *apologet.* c. 24. modo Diana apud Reineſ. *p.* 104. Eadem alibi *Urania*, alibi Luna, alibi *Aſtarte*, & apud Syros, & Phœnices *Melechet.* ſeu Regina Coeli dicta, ceu docuit Selden. *de Diis Syris* 2. quocum jungendus Schulting. *in Juriſpr. antejuſt. p.* 637. qui & ſimulacrum hujus Deæ in Severi, & Caracallæ Impp. numis occurrere, obſervat, Quod ad jus noſtrum attinet, Deæ hujus mentionem ideo fecit Ulpianus, quod illa Salinis in Africa culta, (ad alia enim ejus templa id privilegium pertinuiſſe non videtur) inter ea numina fuit, quibus, ridiculo invento, jus liberorum a Romanis datum fuerat; ut hereditates in ſolidum capere poſſent. Dio Caſſ. *lib.* 55. *init. p.* 549. & Ulp. *d. tit.* 22. §. 6.

CÆLIBATUS *rubr. C. de infirm. pœn. cælib.* & apud Suet. *in Claud. c.* 16. & 26. Hujus pœnæ legibus Papia & Popæa inductæ infirmantur ab Impp. *l.* 1. & 2. *C. de infirm. pœn. cælib.*

CÆLICOLÆ *l.* 12. *C. de jud.* ſunt, qui ſolem, lunam, & reliquam Cæli militiam colunt, & adorant. Pacius in *Analys. C. ad d. tit.* n. 22. Juſtinianus *d. l.* 12. Cælicolarum nomen inauditum eſſe ait, novamque ſuperſtitionem, ac proinde perperam Cujacius huc refert, quæ Judæis exprobrat Juvenal. Satyr. 14. v. 97. *Nil præter nubes, &* CÆLI *numen adorant*, nec non verſum Petronianum *fragm. p.* 683. *Judæus licet, & porcinum numen adoret, Et* CÆLI *ſummas advocet auriculas.* Præterquam enim quod viri docti in ultimo verſiculo legendum eſſe *cilli*; non cæli jam pridem docuerunt; hi poëtæ profecto notare non potuerunt ſectam, quæ ſæculo Chriſtiano ſexto adhuc nova, ac pene inaudita erat. Diverſas virorum doctorum de illa ſententias expenderunt Jac. Gothofredus *ad l.* 19. *C. Theod. de Jud.*

Jo. Andr. Schmidius ſingulari diſſertatione *de cælicolis*, & Ittigius *Hiſt. Schiſm. Donatiſt.* §.163. ſequ. Ut rem paullo accuratius exponamus, Juſtinianus hos homines conjungit cum Judæis, ad quos procul dubio originem ſuam referebant. Ipſum nomen argumento eſt, eos Deum ſub nomine *ſchamajim* vel ſolem, & ſidera coluiſſe. Frid. Spanhem. *Introd. major. in Hiſt. eccleſ. ſacr.* 5. *p.* 518. Quod facile fieri potuit, quia judæi etiam ſapientiores ſoli, & ſtellis rerum omnium ſcientiam tribuunt, ceu ex Moſis Maimonid. *More nevoch.* part.2., cap. 5. & ipſis Rabbinorum ſcriptis docuit Jo. Alb. Fabric. *ad philaſtr. p.* 23. Vere ergo fuerunt illi Judæi ſemichriſtiani, quos Heliognoſtos vocat Philaſtrius *de hereſ. c.* 10. De iis enim ille: *Heliognoſti, qui & Deviſtiaci* (vox nihili, pro qua Cotelerius repoſuit *Heliaſtici*) *dicuntur ſolem adorantes, atque dicentes, ſolem ſcire omnia, quæ Dei ſunt: homines enim etiam non alium, quam ſolem illuminare, ſolemque eis præbere omnia nutrimenta*. Semichriſtianos ſane illos fuiſſe, vel ex eo adparet, quod Auguſtinus *Epiſt.* 163. *ſub fin.* refert, *Majorem cælicolarum novi apud Donatiſtas baptiſmi auctorem inſtituiſſe, & multos illo ſacrilegio deduxiſſe*. Ex quo loco, quem primum Cujac. *in paratit. C. p.* 45. *Tom.* 2. *op.* obſervavit, ſimul diſcimus, ejus ſectæ antiſtitem *Majorem* dictum, æque ac apud Judæos *l.* 3. *C. de jud. & cælic.* Juſtinianus *d. l.* 12. etiam ædificiorum, quæ neſcio cujus novi dogmatis conventus habent, quæ Chriſtianorum eccleſiis vindicari, ipſosque iſtos errores pœnis coerceri jubet, niſi ad Dei cultum, venerationemque Chriſtianam revertantur. HEIN.

CÆLITUS, id eſt a principe *l.* 10. *C. de metat. l.* 2. *C. de caſtrens. & miniſter.*

CÆLIUS SABINUS Ictus Caſſio Longino ſucceſſit, plurimumque temporibus Veſpaſiani potuit *l.* 2. *§. ult. D. de orig. jur.* Ejus librum, quem *de Edicto Ædilium Curulium* compoſuerat, citat Gell. *lib.* 4. *c.* 2. ubi tamen perperam Cæcilius adpellatur. Ex eo libro ſumta, vero ſimile eſt, ea, de quibus laudatur in *l.* 14. §. 1. *l.* 17. *l.* 20. *l.* 38. §. 7. §. 11. *& l. ult. D. de Ædilit. edict.* Hæc Briſſ. Addit HEIN. Cælius hic Sabinus Coſ. ab Othone Imp. deſignatus in Kal. Jan. an. ab V. C. 821, eum honorem & volente victore Veſpaſiano geſſit. Tacit. *hiſt. lib.* 2. *c.* 77. qui eodem die, quo ille magiſtratum inibat, imperium auſpicabatur. A Cælio, non a Maſſurio Sabino nomen tuliſſe Sabinianos, ſuſpicatus eſt Jac. Gothofr. *in Manual. jur. p.* 29. idque omnino veroſimillimum eſt. Sectæ enim nominibus hominum, non diverſæ, ſed ejuſdem ætatis diſtingui ſolent. Syncroni vero fuerunt non Maſſurius, & Proculus, nec Caſſius, & Pegaſus, ſed Proculus, & Caſſius, Pegaſus & Sabinus. Quin antiquiora nomina διαιρετικὰ non fuiſſe Proculeianorum, & Sabinianorum, ſed Caſſianorum, & Proculeianorum ipſe innuit Pomponius *l.* 2. *§. ult. D. de orig. juris.*

CÆLUM pro aëre juriſconſulti dicunt *l.* 1. *D. de adquir. rer. dom.* & multis aliis locis. Servius in illud Virgil. *lib.* 1. *Georg. v.* 51. *Varium cæli prædiſcere morem*. Ait Cæli, id eſt, aeris. Lucretius: In hoc cælo, qui dicitur aër: Junilius Afer *Comment. in Geneſ.* Poſt irradiatum, ait, ſideribus cælum, poſt impletum volatilibus aerem, qui ob vicinium Cæli nomen meruit. Sic accipe gravitatem cæli apud Tacit Annal. *lib.* 2. *cap.* 85. duritiam

tiam apud eundem *lib.* 13. *Annal.* provincias gravioris cæli apud Sueton. *in Tiber. cap.*36. itemque cælum agri *l.*13. §.6. *D. de uſufr.*

CÆMENTITIUS ex cæmento *l.* 57. *D. locat.* Rivus cæmentitius *l.* 3. §. 1. *D. de riv.* Cæmentitii parietes apud Vitruv. *Archit. lib.* 2. *cap.* 8.

CÆMENTUM, vel, uti in Florentinis eſt, Cementum, vocantur lapides, & ſaxa informia, quæ ideo quadratis opponuntur. Vitruv. *Archit.* 2. 8. Non. Marcellus: *Cæmenta lapides non magni modi, quibus ædificia conſurgunt.* Quæ cæmenta in ſtructuris interdum calce, & arena, interdum luto ſolo illita fuiſſe, Liv. *lib.* 21. *c.* 11. oſtendit. Hoc vocabulum occurrit in *l.* 6. §. *ult. l.* 39. *D. de rei vind. l.* 17. §.6. *D. de act. emt.* HEIN.

CÆNA, CÆNUM, vid. COENA, COENUM.

CÆRIMONIÆ ſunt externi in ſacris, ritus moreſque *c. non eſt* §. *his itaque & diſt.*16. *quæſt.* 7. *can. in nov. c.* 45. *diſt. c. qui ſincera*. Paulo alio ſignificatu cærimoniam definivit Chriſtian. Wolffius *Jur. nat. part.* 2. §. 442. Signa eorum, quorum in exſequutione propoſiti alicujus meminiſſe debemus. Quem cerimoniæ ſignificatum ad alios quoque actus ultra religioſos extendit.

CÆSAR hoc nomen jam ante Julium Cæſarem inditum fuerat Scipioni Africano, ab elephanto in prælio occiſo, qui Lingua Maurorum *Cæſa* dicitur, vel quia mortua matre cæſo ventre ſit natus, vel cum magnis crinibus ſit utero matris effuſus, vel quod Cæſios oculos habuerit. Secundam illarum rationem de Caio Julio Cæſare adfert Moſchopulus ſub voce Καισαρ. Quidquid ei rei ſit, hoc nomen ad reliquos deinceps principes manavit, ut Cæſar nunc Imperatorem ſignificet *l.* 3. *D. de offic. præf. vigil.* & ipſe Hadrianus Cæſar adpelletur *l.* 20. §. 6. *D. de hered. petit.* Poſtea hoc nomen Imperatoribus deſignatis, & futuris Imperii ſucceſſoribus tribui ſolebat. Quo nomine primum adpellatum Lucium Aelium Verum, Spartianus *in ejus vita cap.* 1. tradit: Huic, ait, naturalis pater fuit L. Aelius Verus, qui ab Herodiano adoptatus, primus Cæſar eſt dictus. Unde ab Auguſto Cæſar interdum ſeparatur *l.* 7. *C. de maleſ. & mathem.* ibi: *In comitatu,* inquit, *meo, & Cæſaris*, & apud Spartianum, Julium Capitolin. Lampridium, & in Inſcriptionibus ſæpe. Sic poteſt intelligi *l.* 6. §. *ult. D. de jur. fiſc.*

CÆSARIANI pro officialibus Cæſaris *l.* 9. *C. de pœn. proſcr. l.* 5. *de jur. fiſc. & rubr. C. de Cæſarianis* in C. Theod. *l.* 2. *C. Th. de bon. vacant.* Uſurpat & hoc nomen Arrian. *lib.* 3. Epictet. *cap.*24. & *lib.*4. *cap. ult.* Cæſariana metalla *l.* 6. §. *ult. D. ad leg. jul. peculat.* prædia *l. ult. D. de offic. procur. Cæſar.*

CÆSARIENSIS colonia in Palæſtina *l.* 1. §. *ult. D. de cenſ. l. ult. D. eod. tit. Nov.* 103. *præf.* Fuit & Cæſarea Cappadociæ gentis caput. Unde *Cæſarienſes advocati* §. *ult. Inſt. quib. alien. lic.* §. 5. *Inſt. de inutil. nupt.*

Cæſarienſis advocatio *l. ult. C. de pact.* & Cæſariana *l.* 12. *C. de legit. hered.*

Cæſarienſis civitas Mauritaniæ provinciæ *l.* 2. §. 1. *D. de off. præf. præt. Afr.*

CÆSPES. vid. CESPES.

CAINANI inde ſunt adpellati, quoniam Cain adorant *c.* 29. §. 14. *cauſ.* 24. *qu.* 4. Iſidor. *etym. lib.* 8. *c.* 5. poſt Tertullianum *lib. de præſcr. adverſ. heret.* ubi ait: Magnificant enim Cain quaſi ex quadam potenti virtute

tute conceptum, quæ in ipſo operata ſit.

Caius. vid. Gaius.

Calainus, vel ut in aliis codicibus Callimus in *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* inter lapides recenſetur. Callais, inquit Plin. *hiſt. nat.* 37. 8 eſt gemma viride pallens, chryſopraſio ſimilis, at minus pretioſa. A Callais eſt adjectum Callainus, quod lapidem notat in alvo aetitis naſcentem ex eo genere, qui zaphinſius adpellatur, & quo lapillo, teſte eodem Plinio *lib.* 36. *c.* 21. nihil eſt tenerius. Add. Guid. Pancirol. *lib.* 2. *c.* 110. *var. lect.* Hein.

Calamitatem, ut Donatus *in Ter. Eunuch. act.* 1. *ſc.* 1. tradit, ruſtici grandinem adpellant, quod comminuit *calamum*, ac ſegetem. Generaliter vero pro quolibet adverſo caſu, ac detrimento, pro qualibet clade, & jactura *calamitatis* nomen uſurpatur *l. ult. C. de uſufr.* Sic & capitis deminutionem maximam, & ipſam mortem calamitatis nomine venire animadvertimus *l.* 5. §. 2. *D. de ſtat. hom.* Hinc Calamitoſa tempeſtatis vis *l.* 15. §. 1. *D. locat.* Calamitoſi in *l.* 19. *D. de Offic. præſ.* ſunt enumeroſi, malis, calamitatibuſque prægravati, ceu exponit Nonius. Et ager hujuſmodi calamitatibus obnoxius calamitoſus dicitur a Catone *de re ruſt. cap.* 1. & 35. & Cicerone *Agrar.*

Calamus, non legitur hoc vocabulum in *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* ſed Calainus, de quo ſupra.

Calantica, uti Florentiæ legitur, aliis Calautica in *l.* 27. §. 16. *D. de aur. arg. leg.* inter ornamenta muliebria occurrunt. Nonius tegmen id eſſe muliebre, quod capiti innectitur, tradit, citatque illud Ciceronis in Clodium: *Tunc cum vincirentur pedes faſciis, cum calauticam capiti accommodaret.* Auſon. *in perioch. Odyſſ. Homeri lib.* 5. Ino calauticam capiti ſuo ademtam accommodat. Servius in *Æneid.* 9. *v.* 616. ad hæc verba. Et habent redimicula mitræ. Pilea, ait, virorum ſunt, mitræ feminarum, quas calautica adpellant. Plane in vetuſto Gloſſario calautica *ειδος ζωνης* definitur.

Calata Comitia: In iis in pace & ocio olim facta teſtamenta, tradit Juſtinianus §. 1. *Inſt. de teſtam. ordin.* Calata autem comitia, ut tradit Gell. *lib.* 15. *c.* 27. erant, quæ pro collegio Pontificum habebantur, aut Regis ſacrorum, aut Flaminum inaugurandorum cauſſa. Quorum alia curiata erant, alia centuriata. Illa per lictorem curiatim calari, id eſt convocari ſolebant, hæc per cornicinem. Addit, iiſdem comitiis in concione populi, & ſacrorum deteſtationem, & teſtamenta fieri conſueviſſe. Adde Theophili paraphras. *ad d.* §. 1.

Calautica. Vid. ſupra Calantica.

Calcare uvam *l.* 25. *D. de act. emt.* Ovid. *lib.* 2. *metam.* *v.* 26. Stabat & auctumnus calcatis ſordibus uvis. Uvas autem torculari calcari, monet Cato *de re ruſt. c.* 112.

Calcaria *l.* 8. §. 10. *D. de pœn.* Calcaria fornax apud Plin. *lib.* 37. *c.* 3. Tertullian. *de carn. Chriſti c.* 6. *De calcaria in calcariam.* Alia autem eſt fornax calcaria, aliæ Calcariæ, in quas damnati nocentes, quam pœnam damnationi in metalla comparat Calliſtratus *d. l.* 8. *D. de pœn.* Sunt enim hæc lapicidinæ, ex quibus calx eruitur, ut ſulphurariæ, ex quibus ſulphur. Hein.

Calcarienses *l.* 37. *C. Theod. de decurion.* qui obſtricti erant excoctioni calcis.

Calcearium, vel, ut Florentiæ legitur, Calciarium, eadem

dem forma dicitur, qua Veſtiarium in *l.* 8. §. 12. *D. de tranſact.* pro eo quod ad pedum tegumenta comparanda, vel ad calceatum alicui relictum eſt. Add. *l.* 21. *D. de alim. & cibar. relict.* & Suet. *in Veſp. c.* 8. petentes conſtitui ſibi aliquid Calcearii nomine.

Calceatum *coercare* debere Præfectum vigilum, ait *l.* 3. §. 3. *D. de præf. vig.* Calceatum cothurnis dixit Plin. *hiſt. nat. lib.* 7. *c.* 16. Nimirum, ut notat Heinecc. calceati incedebant, qui ad rem gerendam inſtructi, ac veluti in procinctu erant. Ex quo facile patet, quid ſibi velint illa Paulli Apoſtoli *in Epiſt. ad Eph. c.* 6. *v.* 15. Calceatis pedibus in præparationem evangelii Chriſti. Quem locum erudite interpretatur Ant. Bynæus *de calceis Hebræorum l.* 5. *pag.* 62. *ſequ.* Hein.

Calceus, vel Calceamentum non erat in genere veſtium *l.* 25. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* Neque enim tam tegebat, quam defendebat pedes. Quin ne uſos quidem ordinarie calceis eſſe veteres, ſed eoſdem in procinctu tantum, & expeditione ſumſiſſe, ſatis notum eſt. Hein.

Calcitrosus equus *l.* 1. §. 4. *D. ſi quadrup. paup.* Calcitronem vocat Cœlius Sabinus apud Gell. *lib.* 4. *c.* 2. Conſtant. Harmenop. cum Theophilo λακτιστην vertunt. Calcitroſa jumenta *l.* 4. §. 3. *D. de Ædil. edict.*

Calculatores in *l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert.* quos & Tabularios adpellatos oſtendit *leg.* 1. §. 6. *D. de extraord. cognit.* Ψηφιστας vocat Modeſtin. in *l.* 15. §. 5. *D. de excuſ.* Hi numerandi, computandique artem docebant. Unde librariis notariis adjunguntur. Martial. *lib.* 10. *epigr.* 62. Nec calculator, nec notarius velox. D. Auguſtin. lib. 4. *contra Academ.* Quibus duobus repertis nata eſt illa librariorum, & *calculonum* profeſſio, velut quædam grammaticæ infantia. Ubi *calculones*, niſi mendoſus eſt locus, pro *calculatoribus* ponuntur. Nam antiquitus pueri ſcribendi, & calculi ponendi artem ſimul docebantur, ut Horat. *lib.* 1. *epiſt.* 1. oſtendit. Unde idem *lib.* 1. *ſat.* 1. *v.* 73. de pueris: Qua pueri magnis a centurionibus orti, Lævo ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto ibant, octonis referentes idibus æra. Et Juvenal. *ſat.* 9. *v.* 40. Ponatur calculus, adſint cum tabula pueri. Julius Capitolinus *in Pertinace c.* 1. Puer litteris elementariis, & calculo imbutus. Ex quo ſimul patet, cur Ulpianus Calculatores impuberibus miniſteria præſtare ſcribat *d. l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert.*

Calculus pro computatione, ut cum calculus ſubduci *l.* 8. *D. de poſ.* & calculo ſubjici quid dicitur *l.* 11. §. 7. *D. ad leg. falcid.* Et eo ſenſu accipe calculum in *l.* 6. §. *ult. D. de his qui not. infam. l.* 29. *D. de dol.* ubi calculum pro re pecuniaria dici vult Briſſon. Artemidor. *lib.* 2. *cap.* 5. Ψηφον γαρ καλουμεν, ωσπερ λιθον τον επ' δακτυλιος, ουτω δη και των χρηματων αριθμον. Calculum enim cum gemmam annulo incluſam, tum pecuniæ computationem adpellamus. Quinctilian. *lib.* 7. *cap.* 8. Tutelæ præterea, in quo judicio ſolet quæri, an alia de re, quam de calculis cognoſci oporteat? Idem *lib.* 11. *cap.* 3. Non dico de homicidio, ſacrilegio, parricidio, ſed de calculis certe, atque rationibus in lite.

Calculus judicialis pro ſententia *leg.* 12. *C. de judic.* & ita deteriorem calculum reportare *l.* 20. *C. de adpellat.* meliorem calculum,verioremque ſententiam reportare in *Novell. Theodoſ. & Va-*

Valent. ne duc. vel limitan. milit. calculo eripere *l.* 4. *C. de auct. præſt.*

C a l d a aqua pro calida apud Ulp. *l.* 19. §. 2. *D. locat.* Quum olim hæc forma minus frequens eſſet, adeo ut Varro *lib.* 7. *de ling. lat.* ſaltim dubitaret, an recte diceretur caldior, & caldiſſimus, Cæſar Auguſtus ob euphoniam prætulit caldus. Quinctilian. *lib.* 1. *cap.* 10. ejuſque exemplo deinceps Horatius *lib.* 1. *ſerm. ſat.* 3. *v.* 53. & comparativo *caldior* uti non dubitavit. H e i n.

C a l e f a c t i o balnei *l.* 35. §. *ult. D. de legat.* 3. thermarum *l.* 1. *D. eod. tit.*

C a l e n d æ prima cujuſque menſis dies. Calendas autem in ſtipulationibus, & pecuniæ creditæ cautionibus primarum, proximarum, ſecundarum, tertiarum, futurarum adpellatione diſcerni conſueviſſe patet ex *l.* 7. §. 1. *D. ſolut. matrim.* ubi ex calendis novembribus primis, & *l.* 40. *D. de reb. creditis* dari calendis futuris, item *l.* 41. *D. de verb. oblig.* ubi Ulpianus: Qui calendis januariis ſtipulatur, ſi adjiciatur *primis*, vel *proximis*, & mox: Sed & ſi dicat *ſecundis*, vel *tertiis*, vel quibus aliis. Idem in *l.* 1. §. 3. *D. eod. tit.* Si ita interrogatus, intra Calendas quintas? Porro qui ante Calendas proximas ſtipulatur, ſimilis eſt ei, qui Calendis ſtipulatur *l.* 13. *D. de verb. oblig.*

Ex Calendis Martiis ut plurimum locationes incipiebant, penſioneſque inferebantur, ut patet ex *l.* 58. *D. de uſufr.* & *l.* 7. §. 1. *D. de ſolut. matrim.* Eundem diem feſtum mulieribus fuiſſe, muneraque illis mitti ſolita, oſtendit *l.* 31. §. 4. *D. de don. int. vir. & ux.* Vetus Horatii interpres *ad lib.* 3. *od.* 8. Solinus *in polyhyſtore:* Romani in initio annum decem menſibus computabant, a Martio auſpicantes, adeo ut ejus die prima de aris Veſtalibus ignem accenderent, mutarent veteribus virides laureas, ſenatus, & populus comitia agerent, matronæ ſervis ſuis cænas ponerent, ſicuti Saturnalibus domini. Illæ ut honore promtius obſequium provocarent, hi quaſi gratiam repenſarent perfecti laboris. Quæ ille ex Macrob. *lib.* 1. *ſaturn. c.* 12. ſumſit. Unde ſcite Martial. *lib.* 5. *epigr.* 85. Martias Calendas *ſaturnalia feminarum* adpellat.

C a l e n d a r i u m librum fœnebris pecuniæ creditæ, ſeu codicem, in quem nomina debitorum referuntur, ſignificat *l. pen. D. de reb. cred. l. ult. D. de pecul.* & aliis locis. Divitem illum putas, ait Senec. *epiſt.* 87. qui in omnibus provinciis arat, quia magnus illi Calendarii liber volvitur. Hoc autem nomen ex eo deſcendit, quod in calendas veteres fœnerari ſolerent. Ideoque Calendarum nomine ejuſmodi librorum paginis præpoſito, quæ deinde nomina feciſſent, adſcribere ſolebant. Hinc loquutiones Calendarium exercere *leg.* 41. §. 6. *D. de legat.* 3. & alibi paſſim. Calendarii actio *l.* 39. §. 14. *D. de admin. & peric. tut.* curatio *l. ult. D. de muner. & honor.* Calendario deſtinatæ pecuniæ, id eſt, nominibus faciendis *l.* 64. *D. de legat.* 3. Ex calendario nomina *leg.* 34. §. 1. *D. eod.* In nominibus omnis ſubſtantia calendarii. Calendario præpoſitus ſervus occurrit in *l.* 41. *D. de reb. cred.* Calendaria prælegare *leg.* 34. *D. de legat.* 3. Quo legato non ſolum nomina, ſed & pecuniam, ſi qua a debitoribus exacta, calendario deſtinata eſt, comprehendi, traditur *l.* 62. *D. de legat.* 3.

C a l i g a t i milites *l.* 2. *D. de his qui not. infam.* Juſtinia-

nianus in *Nov.* 74: *cap.* 4. §. 3. *Στρατιωτας ενοπλυς, ως ο νομος καλιγατυς καλει, τυτεςιν ευτελεςερυς, και αφανεςερυς*: *Milites armatos, quos lex Caligatos adpellat, id eſt, viliores, & obſcuriores*. Ita autem dicti a Caliga, quæ fuit calceamentum militum etiam gregariorum, quod magnam pedum partem muniebat, utebantur tamen illo & digniores, centuriones, tribuni, duces, ſed aureis, argenteiſque clavis diſtinctis, ceu jam præter Briſſonium *in Select. antiq. lib.* 2. *c.* 5. Lipſius obſervavit. Formam caligarum in columna Trajani, & arcu Conſtantini M. adhuc ſuperſtitem æri inciſam dedit Anton. Bynæus de *calc. hebr. I.* 6. 5. *p.* 83.

Calix. Calicem *diatretum* memorat Ulpianus *l.* 27. §. 29. *D. ad Leg. Aquil.* *απο τυ διατρησαι*; quod eſt *excavare*, vel *forare*. *Diatretarii* autem vocantur artifices, quorum induſtria conficiebantur ejuſmodi calices *leg. un. C. de excuſ. artif.* De his egit Salmaſ. ad ſcript. *Hiſt. Aug. p.* 458.

Callainus. Vid. Supra Calamus.

Calliditas fraudem, machinationem, fallaciam, dolum malum ſignificat in *l.* 2. *D. de proxen. l.* 11. §. *fin. D. ad exhib. l.* 2. §. 5. *D. de lib. hom. exhib. l.* 5. *C. ad SC. Vellei. l.* 1. §. 5. *D. de ſepar.*

Callidum commentum *l.* 9. *D. de reb. cor.* conſilium *leg.* 7. §. 11. *D. de publician. in rem act.* Callidis artibus *leg. ult. C. quor. adpel. non rec.* ſeu callide, ut eſt in *l.* 31. *D. de recept. arb.* Callidos autem Cic. *de Nat. Deor.* III. 10. adpellare ſe ait, quorum tamquam manus opere, ſic animus uſu concalluit. Similiterque Donatus *in Adelph. Ter. Act.* 3. *ſcen.* 3. callidum eum dicit ait, qui callum ſibi uſu artis induxerit.

Callistratus juriſconſultus libros ſex cognitionum, ſeu *de cognitionibus* ſcripſerat. Edictorum *monitoriorum*, ſeu *Edicti monitorii*, vel *Edictum monitorium* æque libros ſex, *De jure Fiſci & Populi* libros quatuor *Inſtitutionum* libros tres, *Quæſtionum* libros duos: Hunc Alexandri in conſilio fuiſſe Lampridius in ejus principis vita *c.* 58. refert. Verum illic in ratione temporum fœde lapſus eſt, qui Alfenum, Celſum, Proculum, Africanum Ulpiano, & Paullo Papiniani diſcipulis permiſcet. Sane quibus ille potiſſimum temporibus vixerit, ex eo colligitur, quod in *l.* 38. *D. de legib. Imperator.* inquit, *noſter Severus reſcripſit*, nec non in *l.* 14. §. 4. *D. de muneri b. Idque Imperator noſter Severus Aug. reſcripſit*. At in *l.* 3. §. *ult. D. de offic. procur. Cæſ. Imperatores*, inquit, *noſtri Severus, & Antoninus*.

Callitas legitur in Florentinis *l.* 29. §. 5. *D. mandat.* Sed Taurellus monuit, ibi alia, correctoris procul dubio manu, adſcriptum eſſe *calliditate*. Ut adeo ſcribentis hic procul dubio error ſit. Vid. Ducker. *de latin. vet. ictor. p.* 398. Hein.

Calopodium, ad cujus ſcrinium fiunt chartularii ſex *l.* 26. §. 3. *C. de ſacroſanct. eccleſ.* Videtur autem calopodium heic ſignificare corpus, aut ſcholam palatinorum nunciorum. Calopodos enim dici boni, feliciſque pedis homines obſervat Cœlius Rhodigin. *lect. antiqu. lib.* 11. *c.* 16.

Calor iracundiæ *l.* 3. *D. de divort. l.* 48. *D. de reg. jur.* Calor inconſultis *l.* 1. §. 5. *D. ad SC. Turpil.* juvenilis *l.* 4. *C. de auct. præſt.* licitantis *l.* 9. *D. de publican.*

Cal-

Calphurniæ ceu improbatiſſimæ feminæ ſit mentio in *l.* 1. *D. de poſtul.* tametſi, ut Alciatus indicat, antiquiorum codicum lectio in ejus nomine vacillat: unde ipſe arbitratur, de C. Afrania intelligendum.

Calvisiana actio adpellatur, quæ patrono datur ad revocanda ea, quæ in fraudem ejus libertus alienavit *l.* 16. §. 6. *D. de hered. pet. l.* 1. §. 11. *l.* 2. *l.* 3. §. 3. *l. ult. D. ſi quid in fraud. patron.* Vetus Gloſſarium: Calviſiana actio eſt, per quam revocantur, quæ in fraudem patroni libertus alienavit.

Calvistanum SC. quo impar matrimonium improbabatur, jubebaturque, non proficere ad capiendas hereditates, & legatas dotes, quæ potius caducæ fiebant. Ulpian. *fragm. tit.* 16. §. 4. ubi Calvitianum poſt alios viros doctos in mendo cubare obſervat Heinecc. Adde quæ ipſe adverſus lectionem Cujacii *Claudianum* reſcribentis notavit in *Comm. ad Leg. Jul. & Pap. lib.* 1. *c.* 3.

Calvitas in *l.* 29. §. 5. *D. mand.* ubi Haloander edidit, propter ſuam *calvitatem* plectatur. At Florentina *callitatem* habet, idque ſcribentis vitium correctum eſſe, repoſitumque *calliditatem*, jam ſupra monuit ſub voce *Callitas*. Hein.

Calvitur, inquit Non. Marcell. eſt fruſtratur, tractum a calvis mimis, quod ſunt omnibus fruſtratui. Eo vocabulo uſi ſunt Decemviri in XII. Tabulis: *Si calvitur, pedemve ſtruit, manum endo jacito*. Feſtus in verbo *ſtruere*. Id vocabulum explicans Caius *l.* 233. *pr. D. de verb. ſignif.* Si Calvitur, inquit, & moratur, & fruſtratur. Inde & calumniatores adpellati ſunt, quia per fraudem, & fruſtrationem alios vexarent litibus. Inde & cavillatio dicta eſt. Hæc Caius: Ibi vero manifeſto pro *&* legendum eſt calvitur *eſt* (ſignificat) *moratur, fruſtratur*. Eodem modo id verbum explicant Chariſius, Priſcianus, Iſidorus, quorum loca attulit Menag. *amœn. jur. civ. c.* 39. *p.* 265. Hein.

Calumnia, ut Non. Marcell. explicat, eſt malitioſa, & mendax infamatio. Beda *ortograph*: Calumnia, ait, eſt crimen falſum, quum nobis adverſarius aut malum, quod non fecimus, objicit, aut bonum, quod feciſſe probamur, in contrarium interpretari conatur. Caſſiodor. in *pſ.* 117. Calumniam eſſe ſcribit, commentum aliquod periculoſæ facultatis objectum.

Imprimis, ſi a ſciente aliquis vel actione, vel accuſatione calumnioſa vexetur, hæc calumnia eſt. Nam in pecuniariis cauſſis æque, atque in criminibus calumnia intervenit, atque adeo Calumniæ *actio* olim reis abſolutis adverſus improbos litigatores, & eos, qui temere petierant, dabatur, quæ eos decima parte litis mulctabat, ut Juſtinianus, & Theophilus ſcribunt in §. 1. *Inſt. de pœn. tem. litig.* Ita *per calumniam petere, & deſiderare, ut cautio interponatur*, id eſt, cautionem nullo jure, & vexandi adverſarii cauſſa poſtulare *l.* 3. §. 1. *D. ut in poſſeſ. legat. l.* 1. *fin. l.* 8. *D. de præt. ſtipul.*

Calumnia ſtrictius accepta etiam eſt crimen ejus, qui, ut alteri negotium faceſſat, vel non faceſſat, pecuniam accipit, vel depaciſcitur. Sic calumniæ cauſſa negotium cui facere, vel non facere *l.* 1. *D. de calumniat.*

Porro ita vocatur accuſatorum malitia, qui falſa crimina intendunt, ut in *l.* 1. §. 3. *D. de SC. Turpil.* Cic. *ad famil. lib.* 8. *Epiſt.* 8. Caium Sempronium Rufum calumniam maximo plauſu tuliſſe, ſcribit, ubi intelligi accuſa-

cuſatorem, qui judicio publico victus, & per calumniam accuſationem inſtituiſſe judicatus erat eadem plane figura, qua *ſuffragiorum puncta ferre*, & *tribum ferre* veteres dicebant, quod adverſus Manutium notat Briſſonius, cui ſuffragatur Jo. Frid. Gronovius *in notis* a Grævio editis, & in *adnot. ad Senec. lib.* 2. *contrãv.* p. 407. oſtendit, idem eſſe ferre calumnia, ac calumniæ periculum non evitare, ut in *l.* 14. §. 2. *D. ad Leg. jul. de adult.* vel calumniam notari, ut in *l.* 4. *D. de accuſ.* Et ſane eam ſignificationem totius epiſtolæ materia manifeſto poſtulat. H E I N.

Calumnia etiam eſt quævis verſutia, qua alterutei litigantium adverſarium ſuum circumvenire conatur. Sic dicitur quis *de calumnia* jurare *l.* 3. §. 3. *D. de damn. infect.* jusjurandum de calumnia *l.* 34. §. 7. *D. de jurejur. l. ult. D. de fideic.* Paullus *in l.* 110. §. *ult. D. de reg. jur.* Mulieribus tunc ſuccurrendum eſt, non ut facilius calumnientur, ſed ut defendantur.

Calumnia, & nimis callida, ſeu malitioſa juris interpretatio a Cicerone *lib.* 1. *de offic. c.* 10. conjunguntur. Et ita Paullus *l.* 19. *D. ad exhib.* non oportere ait, jus civile calumniari, nec verba captari. Unde Cic. *lib.* 2. *ad Heren. c.* 10. Calumniatoris officium eſſe, ait, verba & litteras ſequi. Idem *pro Cæcina, c.* 18. ſcriptum ſequi calumniatoris eſſe, bonique judicis voluntatem ſcriptoris auctoritatemque defendere.

C A L U M N I A R I eſt falſa crimina intendere in *l.* 1. §. 1. *D. ad SC. Turpil.* Eſt etiam improbe litigari, ut in *l.* 39. §. 1. *D. de lib. cauſ. l.* 5. §. 1. *D. ne quis eum qui in jus voc. l.* 4. §. 4. *D. de his, qui not. infam.* denique per fraudem, aut verſutiam quid agere, ut in *d. l.* 110. §. *ult. D. de reg. jur.*

C A L U M N I A T O R, ait Iſidor. *origin. lib.* 10. falſi criminis accuſator a calvendo, id eſt fruſtrando, & decipiendo dictus. Eſt quidem calumniator, tum qui per fraudem, & fruſtrationem aliquid in judicio facit *l.* 233. *pr. D. de verb. ſignif.* tum qui ſciens dolo malo alicui innoxio crimen intendit *l.* 1. §. 1. *D. ad SC. Turpil.* tum qui ut negotium cui faciat, vel non faciat, pecuniam accipit, vel depeciſcitur *l.* 1. *D. de calumniat.* tum denique qui jus civile interpretatione pervertit *c.* 18. verbaque captat. Cic. *pro Cæcina.* Ut vero Calumniator, ita & Calumniatrix dicitur *l.* 1. §. 14. *D. de ventr. in poſſeſ. mit.*

C A L U M N I O S E *l.* 8. *D. de ſtipul. prӕt.*

C A L U M N I O S U S. D. Auguſtinus *Serm.* 24. Jam ille calumnioſus, qui vult alteri facere cauſſam, & qui tollere ab illo vel pro compoſitione gaudet. Et Paull. 1. *ſent.* 5. 1. Calumnioſum dicit, qui ſciens, prudenſque per fraudem negotium alicui comparat. Quo vocabulo eodem ſenſu ipſe uſus eſt 1. *ſent.* 5. 2. iſque locus eodem modo relatus eſt in pandectas *l.* 3. *ad S. C. Turpil.* Nulla igitur ratione quidam pro *calumnioſo calumniatorem* reponendum, cenſuere. Calumnioſiſſimum caput *l.* 8. *C. de calumn.*

C A L U M N I O S U M etiam dicitur, quidquid fit fraudulenter, & per calumniam. Sic calumnioſa accuſatio *l.* 14. §. 7. *D. de bon. libert.* actio *l.* 6. *c. de administr. tut.* adnotatio *l.* 82. §. *ult. D. de legat.* 3. Calumnioſis criminibus inſectari innocentes *l.* 6. §. 2. *D. de offic. præſ.*

C A L X pro lapide igne ſoluto *l.* 1. §. 1. *D. de tign. junct. l.* 12. *D. de uſufr.* Alias Calx pro calcaneo, ut cum calce petere, vel percutere dicitur equus *l.* 1. §. 1. *D. ſi quadrup. paup.* & calcem

cem rejicere mula *l. ult. D. eod. tit.*

C a m e l a r i u s, cui camelorum cura mandatur *l. ult.* §. 11. *D. de muner. & hon.*

C a m e l a s i a, ſive camelaria inter munera civilia perſonalia numeratur *l.* 1. *l. ult.* §. 11. *D. de mun. & hon.* Nam animi proviſione, & corporalis laboris intentione hoc munus abſque ullo gerentis ſumtu, ac detrimento ſuſtinebatur, propterea quod ratione habita & alimentorum, & camelorum certa pecunia camelariis dari debebat. Uſurpat hoc Camelaſiæ nomen Ammian. Marcell. *lib.* 17. *c.* 5. De hoc vocabulo, ejuſque varia interpretatione conſuli merentur Cujac. 9. *obſ.* 9. Turneb. 21. *adverſar.* 28. Duцker. *de latin. vet. ICtor. p.*418. H e i n.

C a m e l i inter pecudes, & beſtias quaſi mixti ſunt. Nam & jumentorum operam præſtant, & natura eorum fera eſt *l.* 2. §. 1. *D. ad Leg. Aquil.* Ac plane Camelos, ut Plin. *lib.* 8. *c.* 18. refert, inter armenta paſcit oriens, omneſque jumentorum in iis terris dorſo funguntur. Ulpianus tamen *fragm. tit.* 19. §. 1. Camelos, quamvis collo dorſove domentur, *nec mancipi* habitos ſcribit, quoniam beſtiarum numero fuerint.

C a m e r a figulino opere facta *l.* 19. §. 1. *D. de ſerv. præd. urb.*

C a m e r a t a *arca* occurrit in *l.* 19. §. 5. *D. locat.* ubi pro *arcam cameratam* Florentina habet *arcam æratam.* Forte *arcameratam* cum ſcriptum eſſet in codice, ubi litteræ Cam, juxta notiſſimum ſcribendi modum, ceteris grandiores, repetitionis vim haberent, id librarii cujuſdam incuria effluxit, qui litteram E in Æ mutavit, ut ex *æratam* parte deſinentis vocabuli aliud vocabulum *aratam* conficeret. Ac plane priorem lectionem materia citatæ legis manifeſto requirit; Quum arca camerata id eſt curvata (*cametum* enim Feſto eſt curvum) id genus arcæ potuerit eſſe, quam tollendi facultatem Dominus ædium impediverit anguſtando aditum. Convenientius quidem huic lectioni foret, quod ait Alex. Scotus, qui aream cameratam definit vehiculum contectum, quo matronæ, & valetudinarii geſtantur.

C a m p a n i æ fit mentio in *l.* 2. & 7. *C. Theod. de indulg. debit.* Campanus municeps *l.* 1. *D. ad municipal.* Campani decuriones *l.* 50. *D. de contrah. eme.*

C a m p a n u s ICtus citatur in *l.* 47. *D. de oper. libert. l.*34. *D. de fideic. libert.* Sunt qui hunc Campanum e Cocceiorum familia fuiſſe contendunt, eo quod ad Cocceium Campanum reſcripſiſſe leguntur Severus, & Antoninus Impp. *l.* 29. *D. ad SC. Trebell.* & §. 3. *Inſt. quib. mod. teſt. inf.* Sed ab eo diverſum eſſe ICtum noſtrum, & hunc jam Hadriani, & Antonini Pii temporibus floruiſſe, docet Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 37. H e i n.

C a m p u s jaculatorius *l.* 9. §. *ult. D. ad leg. aquil.* Martius *l.* 39. §. *ult. D. de legat.* 1. publicus *l.* 2. §. 9. *D. ne quid in loc. publ.*

C a m u m in *l.* 9. *D. de trit. vin. ol. leg.* Hieronym. Mercurialis 5. *var.* 8. putat eſſe potionis genus ex variis rebus commixtæ, perinde ac cereviſiæ, non abſimilis ſabaiæ, potioni quæ in Illyrico ex hordeo, & frumento fiebat. Ammian. 26. De Camo ex inſtituto agit Cujac. 9. *obſ.* 30. ubi ex Apicio docet, camum fuiſſe loram. Locus Apicii eſt *lib.* 3. *c.* 2. Sed ibi non legitur, *camum defrutum immittatur, quod Romani loram vocant*, quemadmodum verba Apicii citat Cujacius, ſed *caricarum defrutum mittas, quod Ro-*

ma-

mani colorem vocant. Nihil ergo hic locus ad camum, & loram facit, manetque incertum, quale potus genus fuerit *camum*. Alii in *d. l. 9.* Carenum legendum putant, quod fervendo parte caret. Grot. *flor. ſparſ.*

Canalis pro fiſtula, vel caverna ſubterranea, per quam vel aqua, vel ſordes ducuntur *l. 15. D. de act. emt.* At ita ſæpe adpellantur etiam viæ publicæ, non *παροδοι*, quæ in aliam regiam viam veluti influunt, ſed ipſæ regiæ, & militares, ad quas ſitæ civitates, quas pervias vocare ſolet Ammian. Marcellin. *l. 2. C. Theod. de curioſ. l. 15. C. de curſ. publ.* Synodus Sardic. *can. 21.* *εν ταις παροδοις ητοι καναλιῳ in viis regiis, vel in canali.* Athanaſ. *apologet. 2.* p. 597. *οι εν τω καναλιω της Ιταλιας, qui in canali Italiæ.* Ubi ſane *καναλιον της Ιταλιας*, & via regia Italiæ, quales erant Appia, Aurelia, & ſimiles, maxime vero celebris illa, quæ Aquileja Byzantium, atque inde Nicomediam uſque ducebat. Pleraque hæc obſervavit Jac. Gothofr. *in comm. ad d. l. 2. C. Theod. de curioſ.* & Car. Du-Freſne in *gloſ. lat. T. 1. p. 731.* qui tamen *παροδον* perperam pro diverticulo, vel via tranſverſa accipiunt, ceu notavit Innoc. Ciron. *obſ. jur. can. 214.* Hein.

Cancellare teſtamentum *l. 15. §. 1. D. de teſtam. milit.* chirographum *l. 24. D. de probat.* tabulas cautionis *leg. 82. §. ult. D. de furt.* id eſt, delere, quod tranverſis veluti cancellis, ſeu lineis cancellatim ductis fieri ſolet.

Cancellarius *leg. 3. 5. 8. C. de adſeſſ. l. 1. §. ult. C. de off. præf. præt. Afr.* Conſtantinus M. *l. 1. C. Theod. de agent. in reb.* Quod circa ſcrinia noſtra, & Cancellarios, & largitionales, & officiales comitum rerum privatarum. Sic & Cancellarium Præpoſiti, dixit Caſſiodor. 1. *var.* 35. Cancellarios provinciarum, & qui cancellos principis agebant *c. 12.* A cancellis autem eos nomen traxiſſe, idem 11. *Var.* 6. docet his verbis: Reſpice, quo nomine nuncuperis. Latere non poteſt, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtratas januas. Ex quo loco, & ſequentibus verbis adparet, intra cancellos undique conſpicuum cancellarium ſtetiſſe. Unde munus, dignitaſque ejus *cancellorum officium* vocatur ab eodem Caſſiod. 12. *Var.* 27. Cancellarium autem ad reſponſa ſua principem elegiſſe, ejuſque fidei conſiſtorii ſecreta commiſſa, per eum ad principis aures ſupplicum deſideria perlata, per eum acceſſiſſe, qui principi præſentandus erat, juſſaque principis expediſſe, idem Caſſiodorus paſſim oſtendit. Vetus Gloſſarium: Cancellarius eſt, qui habet officium, ſcripta, reſponſaque Imperatoris, atque mandata inſpicere, & male ſcripta cancellare, & bene ſcripta ſignare.

Cancellus ædium ſingulari numero *l. 9. D. quod vi aut clam.* Cancelli in ædibus *l. 41. §. 10. D. de legat. 2.* Septa ſunt ex rectis, obliquis, tranſverſis lignis contexta, & compacta, plagulis, ſeu foraminibus invicem diſtincta. Feneſtratas januas Caſſiod. 11. var. 6. adpellat. Erant enim cancelli januæ tranſlucidæ, & ex lignis reticulatim compoſitis compoſitæ, quibus interius vela prætenſa erant, ut inumbrarentur, ſi opus videretur. Hinc cancelli, & vela junguntur in *d. l. 41. §. 10. D. de legat.* Plura de cancellis, eaque haud vulgaria notavit Cl. Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. aug. p. 483.* Hein.

Candelabrum ſupellectili adnumeratur *leg. 3. D. de ſu-*

ſupellect. leg. Candelabro incluſum ſigillum *l.* 6. *D. ad exhib.*

Candidatus olim libera republica, & poſtea initio principatus dicebatur, quicumque magiſtratum petebat, a toga candida, qua indutus populum prenſabat. Polyb. *lib.* 10. *c.* 4. Eo ſenſu accipiuntur candidati in *l.* 21. *C. Th. de præt. & quæſt.* & *l.* 22. *eod. tit.* ubi & ipſe ordo Senatorius Ordo Candidatus vocatur. Hein.

Poſtea eo nomine venerunt *quæſtores* Candidati, vel Candidati *principis*, qui ſolis libris principalibus in Senatu legendis vacabant *l.* 1. *D. de offic. quæſt.* Per eos rationes principum in Senatu recitatas docuit Briſſon. *Antiq. Rom. l.* 17. *p.* 19. De Quæſtoribus his Candidatis vide apud Reineſ. *inſcr.Il.* 26. *VI.* 4. Gruter. *inſcr. p.* 425. 2. Dio Caſſ. *L VI. p.* 617. Tacit. *Annal.* 16. *c.* 27. Suet. *in Tib. c.* 6. Divus Hieronym. *in vita S. Hilarienſis:* Conſtantii Imperatoris Candidati rutilans coma.

Candidatus, us pro prætura in *leg.* 21. *C. Theod. de præt. & quæſt.* ubi; Qui per ſingulos annos ad candidatum, atque honores poſcuntur.

Canis inter pecudes non eſt *l.* 2. §. *ult. l.* 29. §. 6. *D. ad leg. aquil.*

Cannabis in *l.* 1. §. 12. *D. de exercit. act.* Cannaba a Palladio *lib.* 3. *de re ruſt. c.* 5. & a Gellio *lib.* 17. *c.* 3. cannabum vocatur. Hein.

Canon, præſtatio quælibet annua, ſive ſpecierum, ſive pecuniæ. Sic Canon anniverſarius *l.* 16. *C. de jud.* aurarius *leg.* 10. *C. de extr. mun.* delegationis *l.* 13. *C. de extraord. & ſord. mun.* civilis *leg.* 5. *C. de div. præd.* emphyteuticus *leg.* 3. *C. de jur. emphyt.* metallicus *leg.* 2. *C. de metallar.* fundorum privatorum *l.* 19. *C. Theod. de exact.* nauli Juſtin. *edict.* 13. rei privatæ *l.* 7. *C. de his quæ ex publ. collat.* Senatorius *leg.* 5. *C. Theod. de præd. ſenator.* ſuarius *Novell. Majoriani de indulg. reliqu.* veſtium *leg.* 1. *C. de milit. veſt.* titulorum omnium *leg.* 16. *C. Theod. de bon. proſcr.* At præcipue notandus Canon *frumentarius* urbis Romæ, uti eſt in *rubr. C. de canon. frum.* de quo Lamprid. *in Eliogabal. c.* 27. & Spartianus *in Sever. c.* 8. Adpellatur & canon urbicarius *leg.* 2. 3. *C. de can. frum. urb. R.* & canon urbanus *leg.* 26. *C. Theod. de navicular.* Porro Canon, *Vinarius*, qui & arca vinaria in *l.* 11. *C. de ſuſcept.* cui ſuſcipiendo conſtituti erant ſuſceptores *d. l. v.* ſubjecti Rationali vinorum, qui ſub diſpoſitione viri illuſtris Præfecti Urbi erat. *Notit. Imp. Occid.* p. 15.

Canon græce, latine regula nuncupatur *c.* 1. *diſt.* 3.

Canonia in *c.* 9. *de conſtitutionib.* ut Panorm. definit, eſt jus ſpirituale, proveniens eo ipſo, quod aliquis recipitur in canonicum, & ibi quod diſtet a præbenda: vid. infra *præbenda*. Canonia eſt nomen tituli, & juris. Vid. Innocent. in *d. c.* 9. Alias dicitur Canonicatus.

Canonicæ in *Nov.* 59. ſunt monachæ; ut conſtat ex 2. Nicenæ *c.* 20. & *epiſt.* Baſili πρὸς Θεοδώραν τὴν κανονικήν. Gothof. *ad Nov.* 59. *c.* 2.

Canonicarius, annuorum canonum exactor adpellatur in Nov. 30. c. 7. §. 1. Vid. Cujac. 3. *obſ.* 14. & Ant. Auguſtin. in *explic. obſcur. vocab. in Novellis ſub voce* Canonicarius. Hein.

Canonici in *c.* 9. *de conſtitut.* ſunt clerici juxta regulas canonicas communem vitam agentes ab aliis clericis diſtincti, qui extra *vitam communem* vivunt. Sunt.

Suntque canonici cum in Cathedralibus Eccleſiis; tum in parochialibus, quæ inde dictæ ſunt collegiatæ. Sed inſequentibus factum eſt, ut in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis plurimi abjecta vita communi, boniſque diviſis ſeorſim habitarent. Quam licentiam ubique perrumpentem, ut reſtringerent epiſcopi, voto paupertatis conſtringendos eſſe crediderunt, adhuc in communi vita, præcipue in monaſteriis, viventes. Inde duplex Canonicorum ratio inducta eſt, *Secularium*, qui abjecta vita communi ſine votis ullis canonicum vivendi uſum ſecundum quid continuarunt, & *Regularium*, qui ſub Præpoſito ſuo vitam communem, voto paupertatis adſtricti, retinuerunt, ſibique nomen Auguſtinianorum peculiare induerunt. Atque hi propius ad monachorum ſtatum efformati ſunt. Utriſque quidem *regula*, ſed ſecularibus laxior, regularibus vero durior præſcripta, propiuſque accedens ad Coenobialium, ſeu monachorum rationem. Quamquam autem Canonici dicti videantur a græco canone, quod regulam ſignificat, & regulæ ſint adſtricti monachi omnes, non tamen qui monachus eſt, ideo canonicus audit, ſed a monacho diſtat vel ipſe regularis canonicus. Vid. infra art. Canonici regulares. Etiam Collegii ratio inter utroſque regulares nempe, & ſeculares canonicos retenta, quod Capitulum vocant, proprio inſtructum ſigillo, eoque publico, & authentico *cap.* 2. *de fide inſtrum. in antiq.* Conſtituunt vero canonici vel unum corpus cum Epiſcopo capite ſuo *cap.* 4. *de his, quæ fiunt a prælato ſine conſ. in antiq.* cujus ſenatus eccleſiaſticus ſunt, vel ſeparatum corpus, poſtquam vitam communem abjecerunt *c.* 8. *de cler. non reſid. in antiq.* Uti vero monaſteria Benedictinorum olim ſuos habuerunt Præpoſitos, qui proximam poſt Abbates exercebant poteſtatem, ita in Eccleſiis Cathedralibus proximam poſt epiſcopum, in Collegiatis vero, & Monaſteriis primam habuit poteſtatem Præpoſitus, quem etiam regulares retinuerunt. Ampliſſimum geſſit Magiſtratum, & Prælaturam geſſit illuſtrem. Bona omnia capituli fideliter, & ſollicite adminiſtrabat juramento adſtrictus, atque jura, & privilegia capituli defendebat. Ut ſtatuta capituli ſervarentur, & officium divinum rite fieret a Canonicis, curabat, alioquin interdicebat, ſuſpendebat, excommunicabat Canonicos, exceſſuſque leves corrigebat. In choro, capitulo, & proceſſionibus primum tenebat locum. Diſtributiones quotidianas, aliaſque obventiones libere inter canonicos dividebat. Penes capitulum ejus electio erat, nec alius quam presbyter, & qui prudentia, & merito vitæ clareſcebat eligendus *cap.* 3. *Decreti diſt.* 60.

Decanos præterea more monaſtico, ad quem olim compoſiti canonici, acceperunt; inſpectionem penitiorem exercentes in canonicorum mores, & vitam poſt Præpoſitum: præſertim cum hic ſæpe ob curam patrimonii capitularis abeſſe cogeretur, nec eidem vacare poſſet. Immo hæc *cura interior* tandem privative in eos translata, Præpoſitis adminiſtrationi externæ unice intentis. Unde hodie Decanus ſpeciale caput Capituli eſt, illud congregat, cum eo deliberat, nec præpoſitus, niſi vocatus, ei intereſt amplius. Vid. Bonifacii VIII. Diploma de anno 1301. Eligitur a capitulo, ab Epiſcopo confirmatus, & ſollemni more confirmatus inveſtitur.

Præter Præpoſitos, & Decanos ſtatu prælatorum gaudentes adhuc alii prælati in dignitate conſtitu-

ſtituti in Collegiis Canonicorum Cathedralibus deprehenduntur ex more antiquo, ut Archidiaconi, Archipresbyteri, Primicerii, ſeu Præcentores, Sacriſtæ, Cuſtodes, & Scholaſtici.

Reliquorum Canonicorum conſortium non quoſcumque, ſed eos demum admittit, qui tum doctrinis animum excoluerunt, tum vitam puriorem, honeſtatemque morum ſequuntur. Olim juniores Canonici in ſcholis Capitulorum, quæ adhuc hodie ſuperſunt, inſtituebantur ex præcepto Concilii Aquiſgranenſis, ſicuti monaſteria quoque ſcholas publicas habuerunt. His præerat *Magiſter ſcholarum*, vel *Scholaſticus*, quod officium denuo reducendum ſummopere curaverunt Pontifices *cap.* 1. & 3. *de magiſtr. in antiq.* Abſoluto ſtudiorum curſu junior canonicus a ſcholaſtico examinandus, & cum *teſtimonio habilitatis* præſentandus erat Capitulo, ut *emanciparetur*, qua *emancipatione* tamen non indigebant Magiſtri, Baccalaurei, & Licentiati. Hodie ſufficere *triennii academici teſtimonium*, &, eo exhibito, *emancipationis documentum* a Decano tradi, notiſſimum eſt, adeo ut, eo omiſſo, ad poſſeſſionem præbendæ, & capituli jura pervenire nequeat.

Præterea ex ſtatutis capitulorum certa ætas recipiendis deſideratur, annus vigeſimus, vel vigeſimus primus completus. Ætatis tamen ratio non habetur in gradibus academicis inſignitis ex Conſtitut. Cardin. Blandæ legati Martini V. per Allemanniam.

Quoad ſtatum, ſtatuta capitulorum in Eccleſiis Cathedralibus deſiderant nonnumquam nobilitatem, & quidem avitam, vel quoad omnes, vel quoad certum numerum, quod non abſolute reprobat Pontifex in *cap.* 37. *de præbend. in antiq.* In Germania hoc inſtitutum vel hanc rationem habet, quod ex gremio Capituli eligendi Epiſcopi, & Archiepiſcopi, Principes, & Electores Imperii, in quibus decus natalium primum occupat locum. Atque hæc nobilitas avita per genealogias juramento confirmandas probanda. Præterea in Germania, Galliaque tantum indigenæ admittendi, non extranei, quod & rationibus juris conforme eſt *c.* 14. *de offic. judic. ordin. in antiq.*

Quoad vitam, & honeſtatem plura inculcat *tit. de vita & honeſt. cleric.* plura ipſa qualitas clericalis, qua canonici præditi ſunt, poſtulat. Huc pertinent, quæ in ipſis ordinandis obſervantur, cum canonici clerici ſint ad ordines ſuſcipiendos obligati, adeo ut in capitulo vocem non habeant, qui nequidem ordinem ſubdiaconatus ſuſceperunt. Præterea ſingulis præbendis ordo certus adſcriptus, quem eis gaudentes ſuſcipere tenentur, cum ſint presbyteri, diaconi, ſubdiaconi. Hanc ob rem canonicis incumbunt officia clericalia *propria*, & *communia*. Illa fere unice in miſſa ſeſe exſerunt, præcipue ſollemni, in qua diaconorum, & ſubdiaconorum officia quoque occurrunt. Canonici presbyteri miſſæ officium etiam privatum peragunt. Communia vero in officio precum, & horarum canonicarum conſiſtunt. Ivo Carnot. *epiſt.* 218. Ad hoc, ait, inſtituta eſt clericalis militia, ut pſalmodiæ, & hymnodiæ quotidianum Deo offerat ſacrificium. Illud autem precum officium quæritur in recitatione breviarii, iis incumbente, qui horis canonicis intereſſe impediuntur. Canonicarum vero horarum officium in cantu quotidiano horis præſcripto agendo conſiſtit. Idem peragitur in choro, qui clericis tantum patet, non laicis, niſi communicantibus.

Quem

Quem in finem ſtationem in choro Canonicus juxta ordinem receptionis habet. Unde definitio recentior orta, quod Canonicus ſit Clericus, qui habet *ſtallum* in choro, & vocem in capitulo, illud quidem propter officium precum, & horarum canonicarum, hoc vero propter jus collegii, in quod cooptatus eſt. Emolumenta capitularium, ſeu canonicorum præter beneficia, quibus ut ceteri clerici augeri poſſunt, alia dicuntur *præſentiæ*, alia *præbendæ*. Illa diſtribuuntur tantum præſentibus, & iis, qui interſunt ſacris, & piis actionibus, qualia ſunt anniverſaria, mortuaria, & alia ſimilia. Etenim, præbendis licet ſingulis adſignatis, emolumenta tamen quædam ex fundationibus, & legatis majorum ad certum diem ſunt præſtanda, & dividenda inter eos, qui officio præſcripto interſunt. Debentur ut plurimum ex præpoſitura, cui ab antiquo cura patrimonii ſacri incubuit. Atque omnibus Canonicis, clauſtrali anno abſoluto incumbit *ordinaria reſidentia*, quæ tamen ad certum anni ſpatium per ſtatuta capitulorum reſtricta eſt. Ipſum anni capitularis initium in ſtatutis capitulorum pariter determinatum eſt, juxta quæ etiam commoda præbendæ pro *deſervitis* habentur. Sed etiam reſidentia duplex vel vera, vel ficta. Ficta eſt, quæ interpretatione juris pro præſentia, & reſidentia habetur, abſentibus, & non reſidentibus ex juſtis cauſſis proficua. Hac fruuntur, qui ſunt in ſervitio Epiſcopi, vel principis, multo magis pontificis ejus familiares exiſtentes *c. 7. cap. 14. c. 15. de cleric. non reſid. in antiq.* Vulgo *beneficium a latere* horum immunitatem vocant. Eadem etiam fruuntur ſtudiorum gratia abſentes, modo hanc facultatem a capitulo impetraverint, nec fucum fecerint: Qui Eccleſiæ cauſſa abſunt, vel ab Eccleſia, aut Epiſcopo ad negotia Eccleſiæ expedienda aliquo miſſi ſunt: Qui peregrinationes religioſas ſuſcipiunt, viſitantes imprimis limina Petri, aut Sepulcrum Chriſti: Evocati ad Comitia, Synodos, Diætas provinciales: Qui ob morbum vel valetudinem beneficio adeſſe nequeunt: Denique qui alia juſta de cauſſa abeſſe coguntur. Sane ad effectum lucrandi fructus præbendæ ſufficit reſidentia ſtatuto deſiderata, & certo tempore circumſcripta: Aſt ad *diſtributiones quotidianas*, & *præſentiarum* lucra quoque percipienda continua deſideratur reſidentia, & præſentia in choro, & officio, quippe quæ abſentibus denegantur *cap. conſuetudinem de cleric. non reſid. in 6.* Sunt vero, quorum reſidentia Vicariorum ope ſuppletur, qui abſentium vicem in choro gerunt, & rem divinam nomine eorum expediunt, quamquam alias jus eccleſiaſticum tales deſideret Canonicos, qui per ſe miniſterium ſacrum peragere queant *c. 3. & 4. de cleric. non reſid. in antiq.* Hi igitur in Canonicorum collegiis introducti ſunt, & quidem *perpetui*, quibus titulo *vicariæ* adſignati ſunt certi reditus inſtar beneficiorum cenſendi, adeo ut non poſſint pro lubitu revocari, aut removeri *cap. 27. de reſcript. in antiq.* De præbenda, qua fruuntur Canonici vid. art. Præbenda. Ceterum ad vitæ honeſtatem, & clericale decorum, quibus Canonici etiam ſæculares adſtringuntur, pertinent, quod clauſa jubentur deferre veſtimenta nimia brevitate, vel longitudine non notanda *c. 15. de vit. & honeſt. cleric.* & reliquo cultu, moribuſque ſæculum nimis redolentibus abſtinere debent. Vid. *cap. 2. 5. 7. 14. 15. eod. tit.* Cœlibatum quoque ut ſervent notiſſimi juris eſt. Ab illis vero omnibus officiis, &

qualitatibus excepti ſunt Canonici honoris cauſſa aſſumti laici. De Canonicorum Capitulo Vid. art. Capitulum.

Canonici capitulantes, ſeu capitulares ſunt, qui votum habent in capitulo, quo jure non utitur, qui ne quidem ſubdiaconus ordinatus eſt.

Canonici Domicellares olim vocabantur in quibuſdam Eccleſiis, qui nullum ordinem ſuſceperunt.

Canonici ad *effectum* ſunt, quibus Pontifex nudum canonicorum titulum contulit abſque præbenda, ut nempe dignitatem poſſidere poſſint, ſi quæ eis conferatur in Eccleſia Cathedrali.

Canonici exſpectantes, ſeu ſub exſpectatione præbendæ erant, qui dum præbendam exſpectarent, titulo,& dignitate canonicorum condecorati erant, votum in capitulo, & ſedem in choro habentes.

Canonici foranei, qui non ipſi, ſed per vicarium, ut ſupra dictum eſt, Eccleſiæ ſerviunt. Ab his differunt, qui ipſi deſerviunt eccleſiam, qui reſidentes dicuntur.

Canonici hereditarii ſunt laici, quibus titulum, & dignitatem Canonici honoris cauſſa contulit Eccleſia Cathedralis.

Canonicorum vero honoris cauſſa aſſumtorum alii ſunt clerici, alii laici. Illi in Eccleſia diverſa ab ea, in qua ſerviunt vi dignitatis, quam in hacce habent, canonici ſunt. Canonici porro *ad effectum* videri poſſunt Canonici honoris cauſſa aſſumti. Aliquando etiam capitulum hunc titulum alicui viro in eccleſia dignitate, natalibus, aut pietate claro confert, qui tamen titulo ad præbendam caret: quæ cooptatio ſpiritualis nonniſi magnis de cauſſis ſuſcipi debet. At plerumque honoris cauſſa habentur Canonici emeriti, qui annos viginti, & amplius Eccleſiæ ſervierunt, qui titulo beneficii depoſito Canonicatum tamen ad honores, ordinem inter capitulares, ſedemque in choro, & quædam aliquando emolumenta retinent.

Canonici jubilares, qui poſt miniſterium quinquaginta annorum pro præſentibus reputantur, præſentiæ emolumenta pergunt accipere.

Canonici laici plerumque ſunt honoris cauſſa, & hereditarii, de quibus paullo ante eſt dictum.

Canonici majores, qui majoribus præbendis ſunt inſtructi, ubi præbendæ majores a minoribus ſeparantur, quibus qui fruuntur minores canonici dicuntur. Alias.

Canonici in minoribus dicuntur, qui nullam adhuc ordinationem ſacram ſuſceperunt, nec proinde votum in capitulo, aut ſedem in choro habent, quos *domicellarios* olim dictos fuiſſe vidimus paullo ante.

Canonici regulares, qui juxta primævum inſtitutum vitam communem retinuerunt, hi plerumque D.Auguſtini regulam ſequuntur. Parum equidem diſtat canonicorum regularium ſtatus a monachorum ſtatu. Illi tamen cum clerici ſint, præcipuam habent vocationem ut animas fidelium curent, ob quam & beneficia poſſidere poſſunt, monachorum vero præcipua vocatio eſt, ut propriam ſanctimoniam promoveant. Hoc ſane Canonicis regularibus, & monachis commune eſt, quod nec teſtari, nec teſtamento capere poſſint, eiſque ſuccedat capitulum.

Canonici ſeculares aliquando dicuntur ad differentiam Canonicorum regularium, & ſolent adpellari ſimpliciter Canonici.

Aliquando ſeculares canonici adpellantur laici, qui honoris cauſſa ſunt aſſumti, hereditarii ad differentiam clericorum.

Cano-

Canonici ad ſuccurrendum dicebantur, qui in articulo mortis canonici creabantur; ut precum capitularium participes eſſent.

Canonici tertiarii, qui tertia tantum parte Præbendæ fruebantur, quemadmodum alii ſemiſſem tantum capiunt.

CANONICUS, A, UM, quod ad Canonem, ſeu præſtationem annuam pertinet. Ita Canonici equi *leg.* 3. *C. de equor. collat.* Canonica indictio *leg.* 1. *C. de prox. ſacr. ſcrin.* inlatio *l.* 40. *C. de epiſc. & cler.* penſitatio *l.* 2. *C. de lucr. advoc.* præbitio *l.* 14. *C. Theod. de navicular.* Canonicæ ſpecies, veſtes *leg.* 1. *C. Theod. de exact.* Canonici tituli, *l.* 36. *C. Theod. de annon. & tribut.* Canonicum ſolatium *Nov. Theod. & Valent. de relev. ad.er. vel don. poſſeſ.* Canonici tituli, & ſuperindictitii opponuntur *l.* 36. *C. Theod. de annona.*

CANTABRARIUS *leg.* 2. *C. Theod. de collegiat.* eſt vexillifer, dictus a genere vexillorum, quod Cantabrum vocatur a Tertull. *Apologet. c.* 16. *adv. Marcion. lib.* 1. *c.* 12. Minuc. Felix *in Octav. c.* 29. De ejus vocis origine diſputant Hadr. Turneb. 15. *adverſ.* 16. Cujac. 11. *obſ.* 20. Lipſ. *epiſt. quæſt.* 1. 9. Sed ita ut rem non expediunt. Plerique *labara* legunt pro *cantabris*. Sed & violenta eſt hæc emendatio, nec vera, quum Tertulliani, & Minucii ætas *labara* nondum viderit, a Conſtantino M. demum inventa, nec veroſimile eſt, tot diverſorum auctorum locos eodem modo corrupiſſe librarios. HEIN.

CANTATUM. Hoc toto jure cantatum eſt, ut ſcripturam prolator affirmet l. un. C. Theod. *ſi cert. per. de chirograph.* Vide & *l. ult. de pignor.* Sua ſunt Ictis *ασματα*, carmina, id eſt regulæ, axiomata. Sic uſu fori receptas ſententias, carmina, ſeu cantilenas fori dicere poſſis.

CANTHARIDUM fit mentio *l.* 3. §. 3. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Cantharidis venena dixit Tertullian. *lib.* 1. *adv. Marcion. cap.* 14.

CANTHARUS ludicra quædam facies fuiſſe videtur, & ad arbitrium efficta, ex cujus roſtro aqua ſalire ſolebat *l.* 41. §. 11. *D. de legat.* 1. junct. *l.* 17. §. 9. *D. de act. emt.* Auſon. *Epiſt. Eidyll.* 17. Harum, ait, verticularum variis coagmentis ſpecies mille formarum, elephantus, bellua, aut aper, beſtia, aper volans, mirmillo in armis ſubſidens, venator, & latrans canis. Quin & turris, & cantharus, & alia hujuſmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio ſcientius variegat. In vetuſto Epigram. Urbis Romæ verſus habentur hujuſcemodi: Perdiderat laticum longevæ incuria curſus, Quos modo nunc pleno *Cantharus* ore vomit. Eucherius *in libro Regum*: Lutres, ait, conchæ, vel *Canthari* aquarii.

CANTICUM Paul. 5. *ſent.* 4. 15. Qui carmen famoſum in injuriam alicujus, vel alia quælibet *cantica*, quo adgnoſci poſſit, compoſuerit. Quamvis Cujacius hæc tanquam ſpuria editionibus ſuis ejecerit, ea tamen interpolata potius, quam ſpuria credidit Schulting. HEIN.

CAPACITATIS *privilegium, & modus*. Et donatio maritalis ante tempus criminis, ac reatus conlata in uxorem obſervanda eſt, tamquam ſi maritos eis natura, non pœna ſubduxerit, *capacitatis* privilegio videlicet, & modo inſpecto (id eſt quantum uxor per leges decimarias capere ex bonis mariti poſſit). Et mox, in quantum capere potuit *l.* 1. *C. Theod. de bon. proſcript.* CAPACITAS eodem ſenſu apud Caium

lib. 12. *ad l. Jul. & Pap.* in *l.* 55. *D. de legat.* 2. unde & *ſolidi* Capacitas apud Ulpian. *fragm. tit.* 16. §. 1. Vide quæ dixit plenius Jac. Gothofred. *ad c.* 12. *l. jul. de maritand. ordin.*

Capax culpæ, doli *l.* 1. §. 6. *D. ne vis fiat ei*, injuriæ faciendæ *l.* 3. *D. de reg. jur.* conſilii *leg.* 8. §. *ult. D. de adqu. vel omitt. her.* obligationis *l.* 12. *D. de ſtipul. ſerv.* ſolutionis *l.* 98. §. 7. *de ſolut.*

Capax portionis *l.* 8. *C. comm.* id eſt qui portionem ex teſtamento capere poteſt. Hinc Capacitas legatarii *l.* 55. §. 1. *D. de legat.* 3. ſolidi *rubr. tit.* 17. *fragm. Ulp.*

Capaces fluvii naves *l.* 11. §. 12. *D. de exerc.* Capacitati alicui parata vaſa Paul. 3. *ſent.* 6. 8. 6.

Capella Bernhardo juris canonici gloſſulario *cap. concedimus de conſecr. diſt.* 1. dicitur oratorium non conſecratum. Papias dictum putat *capellam* quaſi *capiens λαον*, id eſt *populum*, vel *capiens laudem*. Alii derivant a græco *καπηλειον* taberna, cujuſmodi mercatores in nundinis utebantur. Alii a pellibus caprinis, quibus hujuſmodi ſepta operiebantur. Capellæ ſane dicebantur conditoria, in quibus aſſervabantur reliquiæ ſanctorum. Horum cauſſa a potentioribus oratoria exſtruebantur privata, quibus hæc conditoria includebantur, quæ nomen capellarum acceperunt, ut plenius explicuit Juſt. Henn. Boehmerus *Tom.* 3. *tit. de capell. monach.* §. 2. *ſeq.* Nam præter portatiles capellas, ſeu conditoria illa reliquiarum SS. quas potentiores ſecum duxerunt, ut ubique rem divinam facere poſſent, fixas iidem quoque habuere Capellas in ſuis prædiis ſacrorum extraordinariorum cauſſa, quas auctoritate Epiſcopi exſtructas, & adhibitis reliquiis conſecratas altaribus inſtruxerunt, eiſque proprius Sacerdos, Capellanus dictus, miſſæ celebrandæ, Sacrorumque domeſticorum, & privatorum cauſſa præficitur. Propria Monachi quæ habuerunt oratoria, Capellas quoque dixerunt, quæ pedetentim in ampliſſimas mutatæ Eccleſias. In his propria ſacra exercent monachi, & moniales, propriis etiam inſtructi ſacerdotibus, & confeſſionariis. De capellis Vid. *c. intelleximus de oper. nov. nunc. c. & in capella de privil. c.* 1. *de capell. monach. c. non fuit extr. de jur. patron.* tot. ferme *cauſ.* 16. & *tit. Decretal. de jur. patron.*

Capenati piſcatores *l.* 4. *D. de rer. diviſ.*

Capere cum effectu accipitur. Capere enim dicitur, qui ſic accipit, ut habeat. Ideoque non videtur quis capere, quod erit reſtituturus, ſeu, quod ei neceſſe eſt, alii reſtituere *l.* 71. *D. de verb. ſignif. l.* 51. *D. de reg. jur.* Quo pertinent *l.* 43. *D. de legat.* 2. *l.* 1. §. 1. *l.* 1. §. 2. *ſi quis aliq. teſt. probib. l.* 4. *quib. mod. uſufr. amitt. l.* 57. *ad Leg. falcid.* Cepiſſe plane videtur aliquis, quamvis alii adquiſiverit *l.* 140. *de verb. ſignif.* Capere ex teſtamento nihil videtur, qui tantum erogat, quantum accepit *l.* 122. *in fin. D. de legat.* 1. Nec videtur cepiſſe, qui per exceptionem a petitione removetur *l.* 13. *De reg. jur.* Hinc capiendi jus *l.* 2. §. 2. *l.* 1. §. 1. *l.* 13. §. 7. *D. de jur. fiſc.* Non capienti reddere, id eſt, ei, qui capere non poteſt, reſtituere *leg.* 42. *D. de jur. fiſc.*

In Edicto de Calumniatoribus pecuniam cepiſſe videtur, qui obligatione liberatus eſt *l.* 2. *D. de calumniat.* quo referenda eſt *l.* 115. *de reg. jur.* ut ex inſcriptione adparet. Id quod confirmatur *l.* 22. §. *ult. ad leg. falcid.*

l. 18.

l. 18. §. 1. *l.* 31. §. *ult. de mort. cauſ. don.*

Capere alimenta ex prædiis *l.* 4. 11. *D. de al. vel cib. leg.* aquam *leg.* 19. *D. de ſerv. urb. præd.*

Capere arbitrum dicuntur, qui eum ſumunt, & eligunt. Plaut. *Trucul.* 2. *ſc. pen.* Terent. *Heaut.* 2. *ſc.* 1. judicem Plaut. *moſtell.* 3. *ſcen.* 1. Donatus in illud Hecyræ Act. 4. ſcen. 1. Quum illum generum cepimus, adnotat. Ut arbitrum capere dicimus, id eſt, eligere. Virgilius: ante locum capies oculis. Sic arbiter captus, id eſt ſumtus, in Argumento Amphitruonis Plaut.

Capere conditiones, i. e. admittere *l.* 4. *C. de don. quæ ſub mod.* dignitatem i. e. ſuſtinere *l.* 6. *C. de mun. & hon.* Item res capere dicitur reſtitutionem *l.* 9. §. 4. *de minor.*

Capere dignitatem honoris, id eſt, ſuſtinere *l.* 6. *D. de mun. & honor.*

Capere dolum, i. e. doli capacem eſſe *l.* 15. *de lib. cauſ.*

Capere feras, & volucres dicuntur venatores *l.* 3. *D. de adq. rer. dom. l.* 11. §. *ult. D. de act. emt.*

Capere fructus, i. e. percipere *l.* 20. *D. de adqu. poſſeſ.* intellectum *l.* 1. §. 3. *D. eod. tit.* id eſt ejus ætatis eſſe, in qua quis intelligit, quid agat. Contra Captu carere eſt apud Paull. 5. Sent. 4. 2.

Capere intellectum *l.* 1. §. 3. *D. de adquir. poſſeſ.* quod de iis dicitur, qui ejus ætatis ſunt, ut intelligant, quid agant.

Capere pignus *l.* 88. *D. de pignor. act.* itemque pignori capere *l.* 15. §. 2. *D. de re jud.*

Capere etiam eſt uſu adquirere, & ſuum facere *l.* 48. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Hinc uſucapio, quæ & dominii capio *l.* 18. §. 1. *D. de damn. inf.* & longa poſſeſſione capio *l.* 18. §. 1. *de damn. inf.* immo & capio nullo adjuncto *leg.* 36. *D. de adquir. poſſeſ.*

Capere, in captivitatem redigere: Captus ab hoſtibus *l.* 6. *D. de ſtatu l.* Capta ab hoſtibus loca *l.* 39. *D. de religioſ.*

Capi etiam interdum ſignificat fraudari, & decipi *l.* 21. *D. ex quib. cauſ. major.* Sic Captus minor pro circumſcripto *l.* 3. §. 4. *D. de minor.* Si quid dolo malo captus, fraudatuſve eſt *l.* 36. *D. de pecul.* In nullo captus *l.* 36. *D. de pignorat. act.* Non capitur, qui jus publicum ſequitur *l.* 116. §. 1. *D. de reg. jur.*

Capi, orbari. Captus luminibus *leg.* 1. §. 5. *D. de poſtul.* mente *leg.* 17. *D. qui teſt. fac. poſſ.*

Singularis vero locutio eſt, Capit *æſtimari*, dici, indulgeri, interpretari, opinari, id eſt, *ἐνδέχεται*, quæ admodum familiaris eſt Tertulliano. Vid. *Apologet. c.* 17. *lib.* 1. *de cult. fem. c.* 2. *de anima c.* 13. *de pudicit. c.* 1. *de ſpectat. c.* 3. *de præſcr. adv. her. c.* 44.

Capessere honorem *l.* 1. *C. de ſerv. ad libert.* Capeſſendi, i. e. hereditates, & legata capiendi, conditio omnibus fit eadem *l.* 1. *C. de infirm. pœn. cœlib.* Hein.

Capilli. Capillos ſubmittendo poteſt quis facere injuriam *l.* 15. §. 27. *l.* 39. *D. de injur.*

Capilli indici in *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* inter ſpec. vectigales recenſentur. Guid. Pancirol. 2. *var. lect.* 110. Lapillos legi mavult. Sed lapillos, & gemmas jam ante recenſuit juriſconſultus, ac proinde *capillos indicos* pro pilis certorum animalium, quos India ſubmittebat, accipere mavult Bynkersh. 4. *obſ.* 5. Hein.

Capio, nis pro uſucapione *l.* 35. *D. de adqu. poſſeſ.* Dominii capio *l.* 18. §. 1. *D. de damn. infect.* Pignoris capio *l.* 15. §. 4. *D. de re jud.* poſſeſſionis capio *l.* 4. §. *ult.* *D. pro emt. l.* 26. *D. de uſurp. & uſuc.* Mortis cauſſa Capio, vid. art. *Mortis cauſſa*.

Capital, facinus capitale, & capitis pœna luendum ſignificat, Feſto auctore. Sic Capital admittere *l.* 5. §. 6. *D. de re milit.* Plaut. *Menæch.* 1. *ſc.* 1. tametſi capital fecerit, & *in Mercat. capital facio.* Capital erit *l. ult.* §. 1. *D. de term. mot.* Cic. *de legib.* 2. 8. *& de invent.* 2. Plura de hac voce dabit Carrio *Emendat.* 1. 3.

Capitalis, e. Capitalis accuſatio *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpil.* animadverſio *l.* 5. *C. de juriſd. omn. jud.* actio *l.* 5. *D. ſi ex nox. cauſſ.* cauſſa *l.* 2. §. 1. *D. de jur. fiſc.* coercitio *l.* 200. *de* V. S. fraus, quam admiſiſſe dicitur, qui tale aliquid admiſit, propter quod capite puniendus ſit *l.* 1. *leg.* 23. §. 2. *D. de Ædil. Edict.* Capitalis pœna *l.* 2. §. *ult. D. de pœn.* Capitale crimen *l.* 15. *D. de donat.* judicium *leg.* 31. *D. depoſ.* maleficium *l.* 8. *de quæſtion.* periculum *l.* 1. §. *ſportulas* 6. *C. de Præf. Præt. Afr.* ſupplicium *l.* 8. *C. ad leg. Cornel. de ſicar.*

Capitalis videtur omnis cauſſa exiſtimationis *l.* 103. *D. de verb. ſignif.* Unde Cic. *pro Roſcio c.* 6. turpia, & famoſa judicia *ſummæ exiſtimationis, & pene dixerim, capitis* vocat. Sed & in Verrin. 2. 40. jungit *caput*, exiſtimationemque. Et *lib.* 1. *de off. c.* 12. *capitis, & famæ certamen.* Secundum quæ in *l.* 1. §. 6. *de poſtul.* Capitali crimine damnatum accipere debemus, qui eo crimine damnatus ſit, cujus pœna exiſtimationem lædit, ac minuit. Sic & capitis minutionem pro exiſtimationis minutione dixit Tertullian. *de ſpectac. c.* 12. quum ait: Damnavit ignominia, & capitis minutione.

Tamen aliquando Capitale mortem, vel amiſſionem civitatis ſignificat *leg.* 103. *D. de verb. ſignif.* Capitalia judicia, ut Paullus, ſunt, ex quibus pœna mors, aut exſilium eſt, hoc eſt, aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput e civitate. *Non capitalia* ſunt, ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio pœna eſt *leg.* 2. *D. de publ. jud.* Et Ulpianus: Rei *capitalis* condemnatum accipere debemus, qui morte, exſiliove coercitus eſt *leg.* 4. *D. ſi quis caut. in jud. ſiſt.* Add. *l.* 2. *D. de pœn. l.* 10. *D. de jur. patron.* Et ita in ea parte edicti, qua patronus, qui libertum capitis accuſavit, ab ejus bonorum poſſeſſione repellitur, is demum videtur capitis accuſaſſe, qui tali judicio adpetit, cujus pœna aut ſupplicium (ultimum ſcilicet) habuit, aut exſilium, quod ſit vice deportationis, ubi civitas amittitur *l.* 14. §. 3. *D. bon. libert.* Capitis accuſationem Labeo etiam exiſtimabat, cujus pœna mors, aut exſilium eſſet *l.* 10. *D. de jur. patron.* Quo ſenſu in leg. 53. §. 1. *D. de fideicomm. libert. l.* 10. §. 10. *D. de in jus voc. l.* 5. §. 23. *D. de agnoſc. & al. lib. l.* 22. *D. de his, quæ ut indign. l. ult. D. de bon. libert.* hæc verba accipimus.

Capitales inimicitiæ, quum quis odio capitali ab aliquo diſſidet *l.* 8. *l.* 14. §. *ult. de procur.* Capitales minæ *l.* 7. *C. de his, quæ ut indign.*

Capitalis, atque *temonis* neceſſitas in *l.* 12. *C. de excuſ. mun.* Vid. infra *capitulum*.

Capitatio, cenſus capitis *l. ult.* §. *pen. D. de mun. & he-*

honor. & paſſim. Κεφαλητιωνα vocat Zonaras in Leone Iſaur. Vid. art. Caput. Eam vero aliam *humanam*, aliam animalium conſtituit *l. ult. C. Theod. de conlat. don.* Nam & *animales* fuiſſe publicas functiones æque ac *terrenas*, oſtendit *l.* 23. *C. de agric. & cenſ.* quam terrenam, ſive animalem deſcriptionem adpellat eadem *l. ult.* Illam utique capitationem ſola ruſticana plebs, extra muros poſita, penſitabat *l.* 1. *C. ut ruſtic. ad null. obſeq.* Plebs vero urbana *minime in cenſibus*, *pro* Capitatione *ſua*, conveniebatur, ſed ab ea immunis habebatur *l.* 1. *C. de capitat. civ. cenſ. exim.* Et quidem in hac ruſticanorum capitatione, quum antea per ſingulos viros, per binas vero mulieres, capitis norma cenſeretur, Impp. Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius hoc ita moderati ſunt, ut binis, ac ternis viris, mulieribus autem quaternis unius pendendi capitis munus injungeretur *l.* 10. *C. de agric. & cenſ.* Pro modo autem capitationis annonarias ſpecies quotannis tribus penſionibus illatas fuiſſe, docet *l.* 15. *C. Th. de annon. & trib.* Capitatio autem *prædii* occurrit in *l.* 9. *C. de act. emt. l. ult. C. Th. ſine cenſ. & reliq.* Salvian. Maſſilienſ. *lib.* 6. *de Dei judiciis: Ut quum ab his poſſeſſio abceſſerit*, Capitatio *non diſcedat.* Sic *& in l. ult. C. Theod. de patroc. vic. functiones omnes, quas metrocomiæ debent*, *& publici vici*, *pro antiquæ capitationis vice debent.* Porro Capitatio, & Jugatio quandoque disjunguntur, ut pro Jugatione, vel Capitatione in *l.* 9. *C. de agric. & cenſ. l.* 11. *C. Th. de exact. l.* 1. *C. Theod. ne quid publ. lætit.* Quemadmodum & ſeparantur Juga, & Capita in *l.* 6. *C. Theod. de conl. don.* Pro Capitibus, *ſeu* Jugis *ſuis l.* 2. *C. Theod. de protoſtaſ.* Alias juga, & capita conjunguntur, ut in *l.* 1. *C. Theod. de impon. lucr. deſcript.* & jugorum capitatio in *l.* 1. *C. Theod. de immun. conced.* Unde ζυγοκεφαλον in *Nov.* 17. *cap.* 8. Capitatio plebeia *l.* 36. *C. Theod. D. de decurion.*

Capitium in *l.* 27. *D. de aur. arg. legat.* inter muliebria ornamenta ponitur. Ac proprie Capitium dicitur veſtimenti cujuſdam foramen, per quod caput tranſmittebatur. Hieronymus *Epiſt.* 128. *ad Fabiolam* deſcribens veſtem ſacerdotalem *megnil.* Exod. 28. *v.* 4. *&* 31. *In ſuperiore*, inquit, *parte*, *quæ collo inducitur*, *aperta eſt illa tunica*, *quod vulgo* Capitium *vocant*. Adeoque a *capite* nomen habet iſtud foramen, quod per illud immittitur. Capitium illud in ſacerdotali habitu eleganter deſcripſit Braun. de *Veſtit. Sacerd. Hebr. lib.* 2. *c.* 5. §. 15. *p.* 560. *&* 578. ubi totum illud veſtimentum, ipſumque capitium æri inciſum exhibuit. Ab illo ergo foramine totum poſtea veſtimentum illud muliebre apud Romanos Capitii nomen accepit. Hæc Heineccius, cui nimis contorta videtur Varronis *lib.* 4. *de ling. lat.* etymologia, ducta *ab eo quod capit pectus*, *id eſt*, *indutu comprehendit*.

Capitolium. De hoc vid. Rycquim in libello elegante *de Capitolio*. In jure autem noſtro frequentiſſimum eſt hoc conditionis exemplum: Si in Capitolium aſcenderit *l.* 7. *l.* 29. *D. de condit. & dem.* vel non aſcenderit *l.* 17. §. 1. *D. de manum. teſt.* Clivus Capitolinus. Vid. infra Clivus.

Capitu. *De annonis*, & Capitu eſt rubr. tit. C. De quorum verborum ſignificatu vide infra art. Caput in fine.

Capitularia in *l.* 14. *Theod. de extraord. & ſordid. mun.* id eſt, capitularia functio, onus ſcili-

ſcilicet tironum, ſeu capitum exigendorum.

Capitularium adpellant Impp. temonariam functionem, quam in ſordidis muneribus ponunt *l.* 14. 15. 18. *C. Theod. de extraord. & ſordid. mun.* Vetus Gloſſarium: Tributum Capitulare *ἐπικεφαλαιος φορος.* Atque inde Capitularii, qui & *temonarii* in *l.* 2. *C. de privil. eor. qui in Sacr. pal. milit.* Capitularii *horreorum, ac tabernariorum* apud Caſſiodor. 10. *Var.* 28. Sane apud Symmach. *lib.* 9. *epiſt.* 10. Capitulani, an Capitularii ſcribendum ſit, aliorum eſto judicio.

Capitulenſes in *l. ult.* §.7. *D. de cenſib.* aliis ſunt ab Ælia Capitolina, de qua ſupra, aliis a Capitulo oppido, cujus meminit Plin. *lib.* 3. *c.* 5.

Capitulum idem, quod Capitularium. Quemadmodum emendanda eſt *l.* 12. *C. de excuſ. mun.* ubi vulgo capitalis, atque *temonis neceſſitas* pro *capituli*, atque *temonis*.

Capitulum, cujus mentio eſt *in c. ex parte De his quæ fiunt a maj. part. cap.* & alibi, eſt collegium Canonicorum Cathedralium Eccleſiarum, & eſt veluti Senatus quidam Eccleſiæ. Sed & religioſorum ordinum conventus capitula deinceps dicti ſunt.

Capitulum eſt collegium clericorum in Eccleſia Cathedrali, vel Collegiali. Eſt etiam conventualium ſub Abbate potiora expedientium *cap.* 6. *de his, quæ fiunt a prælat.* Sed & commendatores provinciales capitulis propriis, & commendatoribus collectis ſunt inſtructi. Status autem Capituli Cathedralis Eccleſiæ eſt duplex, alius ſede vacante, alius ſede plena, vel non vacante. Sede etiam ſecundum quid vacante regimen Eccleſiaſticum ex jure communi redit ad capitulum, quod Epiſcopus antea cum ejus concurſu exercuerat *cap. un. de major. & obed. in* 6. *c.* 9. *de hæret. c.* 14. *de major. & obed. in antiq.* Tenetur tamen intra octo dies vicarium conſtituere *Concil. Trident. ſeſſ.*24. *de reform. c.*16. Eſt quidem capituli regimen in Eccleſiaſticis, & Temporalibus duntaxat Vicarium, adeoque limitatum, ut nihil innovare, nec ſtatum dioeceſeos mutare queat. Quocirca quæ per unionem ei innexa, in priſtinam libertatem reſtituere, aut de libertatibus, vel juribus dioeceſeos quid ſtatuere, vel diſponere, aut bona Eccleſiaſtica alienare, vel unionem beneficiorum facere nequit, niſi ad collationem Capituli ſpectent *c.* 1. *c. fin. ne ſede vacante innov. in antiq.* Neque in collatione præbendarum capitulum fungitur vice Epiſcopi *c.* 2. *ne ſede vacante in antiq.* Nec in illud tranſeunt functiones perſonales ad dignitatem ſingularem Epiſcopi reſtrictæ. Quocirca nec delegationes papales Epiſcopo ſub nomine officii factæ, quæ morte non exſpirant, continuari poſſunt a Capitulo, Barboſa *de canon. c.* 42. nec quæ Epiſcopo ut ſedis apoſtolicæ Delegato propria ſunt, ſibi vindicare poteſt. Vid. Concil. Trident. *Seſſ.* 6. *de reform. c.* 3. item *Seſſ.* 7. *de reform. c.* 14. conf. *c.* 9. *de hæret. in antiq.* ibi tamquam a ſedis apoſtolicæ delegatis.

Sede non vacante duplici Capitulum Canonicorum conſiderari poteſt reſpectu, vel ut ſeparatum corpus ſub Decano ſine Epiſcopo qua tali, vel ut coadunatum cum ipſo. Priori reſpectu Capitulum eſt corpus *mediatum* ſub juriſdictione Epiſcopi *cap.* 13. *de offic. judic. ordin. in antiq.* Hinc a facto capituli gravante adpellatur ad ipſum epiſcopum, ſi vel maxime hic ei ut canonicus interfuerit *cap.* 11. *de adpellat. in* 6. Ad concilia provincialia, æque ut

ut mediati prælati, vocandum, in quibus per nuncios, ſeu deputatos comparet *cap. fin. De his, quæ fiunt a prælat.* Præcedentiam in corpore habet præ reliquis prælatis mediatis, Epiſcopi viſitationi ſubjacet, exemplo reliquorum Collegiorum Eccleſiaſticorum *Concil. Trident. ſeſſ. 6. de reform. c. 4.* Conventus agit alicubi ſuo jure, etiam ſine conſenſu Epiſcopi, quo caſu a Decano convocatur. Dantur utique Capitula tam Cathedralium, quam Collegiatarum Eccleſiarum *exemta*, immediate ſedi papali ſubjecta, exemplo ordinum monaſticorum tali libertate gaudentium: qua quidem ſalva Epiſcopis tantum conceſſum eſt, capitula *nullis obſtantibus exemtionibus* viſitare, corrigere, & emendare Concil. Trident. *ſeſſ. 6. de reform. c. 4.* extra viſitationem contra aliquem ex exemptis capitulis, vel *ex officio*, vel *ad inſtantiam* procedere, ſed concurrentibus duobus deputatis a capitulo initio cujuslibet anni eligendis *ſeſſ. 25. de reform. c. 6.* Capitulis injunctum, ut Epiſcopis eum honorem tribuant, qui eorum dignitati par eſt, eiſque in choro, & in capitulo, in proceſſionibus, & aliis actibus publicis primam ſedem, & locum, quem ipſi elegerint, & præcipuam omnium rerum agendarum auctoritatem concedant. Quatenus vero capitulum in conſortium cum Epiſcopo coadunatum eſt, & ſic unum corpus cum eo conſtituit, ſunt utique capitulares membra, & fratres Epiſcopi *cap. 4. de his quæ fiunt a prælato in antiq.* ex quibus ſenatus Eccleſiaſticus componitur *ſeſſ. 24. Concil. Trident. c. 12. in fin. ibi:* ut merito Eccleſiæ Senatus dici poſſit. Idemque eſt ſubſtitutus in locum antiqui presbyterii. Unde dimidia pars *capituli* ex presbyteris, altera ex diaconis, & ſubdiaconis conſtare debet *tit. c. 12. Concil. Trident.* Hac ſub unione Epiſcopus, & Capitulum Eccleſiæ, ceu totam dioeceſin, ejuſque clerum repræſentare dicuntur, ut, quidquid Epiſcopus cum capitulo facit, Eccleſia ipſa, quatenus ut particularis reſpublica concipitur, immediate feciſſe, intelligatur. Unde conficitur, ut in cauſſis arduis, & magni momenti, quæ ſtatum dioeceſeos publicum, vel ſalutem communem Eccleſiæ concernunt, *conſilium*, vel *conſenſum* capituli adhibere debeat Epiſcopus, ita tamen ut hoc, non illud ſit neceſſarium. Quocirca ante omnia reſpiciendum eſt ad conſuetudinem, quæ determinat, quando *conſilium capituli* requirendum ſit *c. 3. de conſuet. in 6. c. ne ſede vacante in 6.* Quando autem conſenſus capituli neceſſarius ſit, dependet ex determinatione vel juris communis, vel capitulationum, quæ hunc in finem præcipue electo præſcribuntur. De jure communi conſenſus capituli deſideratur in collationibus beneficiorum, quæ conjunctim ab Epiſcopo, & Capitulo fieri debent *cap. 1. eod. tit. in antiq.* in alienationibus rerum Eccleſiaſticarum *c. 52. Cauſ. 12. q. 2. c. 1. 2. 3. 7. 8. 9. ne ſed. vac. in antiq. c. 1. de reb. eccleſ. alien. vel non* in uniendis beneficiis, & eccleſiis *c. 8. 9. de his quæ fiunt a prel. clem. 2. de reb. eccleſ. non alien.* in contractibus nomine eccleſiæ ineundis, ut eccleſia ſimpliciter inde obligetur in interdicto eccleſiarum decernendo *c. 2. de his quæ fiunt a major. part. cap. in antiq.* Conſilium vero duntaxat deſideratur in inſtituendis, & deſtituendis clericis *cap. 6. de his quæ fiunt a prælat.* niſi de conſuetudine aliud introductum *cap. 3. de conſuet. in antiq.* Denique in ſtatutis condendis conſilium ejus haud negligendum *cap. 5. de his quæ*

quæ fiunt a prel. Ubi autem conſenſus Capituli neceſſarius eſt, convocandum eſt capitulum ab Epiſcopo, qui deliberanda proponit, vota exquirit, & juxta ea concludit Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 6. Eo reſpectu Canonici Capitulares vocantur. Præpoſitus regulariter non vocandus, niſi præbenda canoniculi gaudeat, qua etiam gaudere poteſt ipſe Epiſcopus, & hoc reſpectu etiam votum in capitulo habet *cap.* 15. *de conceſſ. præbend. in antiq. c.* 11. *de adpell. in* 6. Negotium ad deliberandum ab Epiſcopo propoſitum capitulariter excutiendum, & ſic deliberandum in ipſo collegio *cap.* 4. *de his, quæ fiunt a majori part. in antiq.* non extra illud vota exquirenda, ut ne quidem conſenſus majoris partis ſufficiat, ſi extra Capitulum a ſingulis editus, quia deliberatio præcedens in ipſo collegio inſtituenda deficit. Ex majoribus votis concluſio formanda, quæ conſenſum capituli conſtituit *cap.* 1. *de his, quæ fiunt a major. part.* Ceterum ſi negotium ad Epiſcopum, & capitulum, quatenus ut duæ partes conſiderantur, pertinet, veluti collatio præbendæ ex fundationis, vel ſtatuti determinatione, Epiſcopus ſeparatim votum edit, & Capitulum itidem, cujus ſuffragium ex ſententia plurimorum dependet. Denique ſi in negotiis propriis Capitulum a Decano convocatur, Decanus directorium habet, votaque ſingulorum exquirit, atque inde decretum format.

Capsarius dicitur, qui mercede ſervanda in balneis veſtimenta ſuſcipit *l.* 3. §. *ult. D. de offic. præf. vig.* Cujuſmodi Capſarii occurrunt apud Epiphan. *contra hæreſ. lib.* 1. *hæreſ.* 30. §. 24. quos Καμψαριυς vocat alio loco ejuſdem libri: Ac plane in quibuſdam provinciis in balneis ad veſtimenta cuſtodienda conducta habebant mancipia, ut oſtendit *l.* 3. §. 2. *D. de his qui not. infam.*

Capſarii etiam Capſarum opifices dicuntur in *l. ult. D. de jur. immunit.*

Sed & Capsarius in *leg.* 13. *D. de manum. vind.* adpellatur, qui pueris in ludum euntibus libros portat, a *capſis* librorum gratia comparatis, quarum fit mentio in *l.* 3. *D. de ſupell. leg.* Quo ſenſu & accipi poteſt verbum apud Suet. *in Neron. c.* 36. quando ait: *Conſtat, quoſdam cum pædagogis, &* Capſariis *uno prandio pariter necatos.* Nam pueros ingenuos hujuſmodi ſervuli ſequi ſolebant miniſterii cauſſa. Juven. *ſat.* 10. Quiſquis adhuc uno partam colit ære Minervam, Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ. Remigius Epiſcopus Altiſſiodorenſis in *Pſ.* 57. de Judæis agens: Et in eadem, inquit, Paſchali ſollemnitate captivati diverſi per mundum capſarii Chriſtianorum facti ſunt, quia ſervant Libros legum, & Prophetarum. Quod utique ex B. Auguſtino ſumſit, qui in *Pſalm.* 40. Nobis, ait, ſerviunt Judæi tamquam Capſarii noſtris ſtudentibus nobis codices portant. Philoſtrat. *in vita Sophiſtar. c.* 27. *n.* 5. *p.* 618. capſarios deſignat, cum ait: ἱερον δε κατιδων, και παιδαγωγυς προσκαθημενυς ακολυθυς τε παιδας, αχθη βιβλιων εν πηραις αμμενυς. Templum autem videns, eique adſidentes pædagogos, ſervoſque pediſſequos, librorum onera in peris ferentes.

Captare aliquem a veteribus dicebatur, qui ſimulato obſequio, munuſculiſve ſuprema judicia aucupabatur, venabaturque eo artificio, quod belle ab Horatio *lib.* 2. *ſat.* 5. depingitur. Plin. *lib.* 2. *epiſt.* 20. Regulus, qui ſperaret aliquid ex novis tabulis,

quia

Google

quia nuper eum captare cæperat. Idem *lib.* 4. *Epiſt.* 2. Mancipatum fœda, & inſolita parantibus indulgentiæ ſimulatione captabat. Martial. *lib.* 6. *Epigr.* 63. Scis te captari, ſcis hunc, qui captat, avarum, Et ſcis quod captet, quid Mariane, velit. Idem alibi: Dum me captares, mittebas munera nobis. Seneca *lib.* 1. *Controv.* 6. Aliquis captare orbos ſenes vult, & ſuas opes in alienas mortes diffundere, excutiat teſtamenta, ſcrutetur cenſus. Eodemque ſenſu etiam *captari* teſtamenta dicebantur. Seneca *lib.* 9. *de benef. cap.* 38. Hinc.

Captare hereditatem, vel legatum noſtri dicunt in *l.* 1. *D. ſi quis aliqu. teſt. probib. l.* 25. *C. de tranſact.* pro eo, quod eſt artificioſe eniti, & ſtructis technis, ut eam etiam præter defuncti voluntatem comparemus. Vid. captator.

Captare verba in *l.* 19. *D. ad exhib.* dicuntur, qui torquent in aliam ſignificationem, ac intellexit is, qui ea pronunciavit, ut ait Ant. Auguſtin. *lib.*4. *Emendat. cap.* 5.

Captandæ *mortis* votum *l.* 11. *C. de tranſact.* Quod accipitur pro ardente deſiderio ex alterius morte lucrum capiendi, quod facile ſubigit homines ſævos, ut vitæ ejus inſidientur. Coraſ. 5. *miſcell.* 13. Alciat. *parerg.* 2. & *Comment. ad l.* 2. *pr. D. de vulg. & pupil. ſubſtit.*

Captator, quem vetus Horatii interpres in illam *ſatyr.*5. *lib.* 2. interpretatur *heredipetam*. Nam ille officii ſimulatione, hamatiſque, & viſcatis muneribus ſenes orbos, & locupletes, ad quorum bona animum, oculumque adjecerat, demereri ſolebat: aliaque captandarum hereditatum ratio ab illis reperta eſt, qui ſenibus ejuſmodi plagas tendebant, in ea cas ut illi imprudenter incurrerent. Teſtamentis enim ſuis eos heredes ſcribebant, eaque palam adſignabant, aut etiam recitabant, ut eo pacto mutuam eorum liberalitem elicerent, ac provocarent. Quinctilian. *Declam.*325. Sic quidem heredes ſcribunt eos, quos captant, tanquam intellecturos, tanquam ſecrete ſcriptos.

Captati, pro poſtquam captaverunt, vel captantes, vel captaverunt, vel qui captant. Quod nonnulli *captati* aliquorum momentarias neceſſitates ſub hac conditione fundos opimos comparent, &c. *l.* 1. *C. Theod. ſine cenſu, vel reliquis.* Apud Valerium M. lib. 9. cap. 5. legit Lipſius: *ſpreto mortali habitu divinum captatus eſt*, ductu veteris Codicis ubi legitur, *caput latus eſt*. Ita ex aliis codicibus idem *cap.* 8. reponit, *exiguo momento maxime rei caſus fluctuatus eſt*. Huic ſimile apud Tertullian. & Salluſtium *homo ventus*, & adventus, id eſt, qui venit, advenit: in XII. tab. *Sol occaſus*. Ita apud Lucretium *lib.* 4. *v.* 1240. penetratum Aegre admiſcetur muliebri ſeminę ſemen. Et tamen Tribonianus, quia hoc obſcurius erat, repoſuit *captantes*. Confer Salmaſium *in Solinum pag.* 39. *Edit. Traject.* qui hanc loquendi formam multis confirmat locis.

Captatoriæ *inſtitutiones*, quæ alienæ liberalitatis exprimendæ, eliciendæque cauſſa fiunt *l.*70. 71. 81. *D. de hered. inſt.* quales ſunt hæ: *Qua ex parte me Titius heredem ſcriptum in tabulis ſuis recitaverit, ex ea parte heres eſto l.* 1. *D. quæ pro non ſcript. hab.* Et ita captatorias inſtitutiones accipe *in l.* 1. *C. de teſtam. mil.* & captatorias ſcripturas in *l.* 64. *D. de legat.* 1. Ceterum captatoriæ non ſunt eæ ſcripturæ, quæ adfectionibus mutuis expreſſæ, elicitæque ſunt *d. l.* 71. *D. de hered. inſt.* Unde in *Novell. Valen-*

lens. Tit. 4. de Leonio, & Conjuge, ſe teſtamento in eodem codice ſcripto viciſſim heredes inſtituerant, aiunt Impp. *Quoniam nec captatorium dici poteſt, quum duorum ſimilis fuerit adfectus, & ſimplex relegio teſtamenta condentium.* Sane eas demum inſtitutiones pro Captatoriis habitas, improbataſque fuiſſe, conſtat, quarum conditio in futurum, non item in præteritum tempus conferebatur *l.* 20. §. *ult. D. de condit. inſt.* Generaliter enim captare hereditatem legitimam, vel ex teſtamento dicitur, qui de & conſervanda laborat, ad eam adfectat, & ne ſibi ex faucibus ejuſmodi bolus eripiatur, ſatagit *l.* 1. *D. ſi quis aliq. teſt. probib. l.* 25. *C. de tranſact.*

Captio pro fraude, deceptione, dolo, & fallacia accipitur *l.* 34. *D. de act. emt.* & alibi paſſim.

Captiosus, a, um, fallax, damnoſum *l.* 41. *D. de uſurp. l.* 14. §. 5. *quod met. cauſ.* Unde captioſa, & *lucroſa*, ut adverſa, & pugnantia ponuntur in *l.* 6. §. 10. *D. quæ in fraud. credit.*

Captivitas *l.* 7. *D. de jur. codicill.* & paſſim.

Captivus, qui apud hoſtes eſt *tot. tit. de captiv. & poſtl. reverſ.*

Captus, us. Captu carere, i. e. ratione deſtitui. Paul. 5. ſent. 4. 2.

Captus, actus venandi, vel occupandi aliquid in *l.* 8. *D. de contr. emt.*

Caput pro vita, ſive naturali, ſive civili. Hinc Capitis accuſatio *l.* 10. *D. de jur. patr.* crimen *l.* 1. *C. de bon. proſcr.* judicium *leg.* 7. *pr. D. ad leg. jul. repet.* periculum *l.* 36. *pr. D. de fideic. lib.* pœna *l.* 4. §. 10. *D. de re milit.* Capite damnari Cic. *Tuſc. quæſt.* 1. *c.* 22. luere *leg.* 16. §. 4. *D. de pœn.* plecti *l.* 7. §. *ult. D. ad leg. jul. repetund.* puniri *l. ult. D. de incend. ruin. naufr.* ſancire Varro *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 5. Capitis pœna *l.* 4. §. 10. *D. de re milit.* poſtulari *l.* 53. *D. de fidejuſ.* puniri *l.* 5. *D. de bon. damn.* reus *l.* 45. *D. de ſolut.*

Caput pro perſona, ſive in ſenſu naturali, ut idem ſit ac homo, ſive in ſenſu civili, ut intelligatur homo cum ſtatu ſuo, libertatis puta, civitatis, vel familiæ conſideratus. Senſu naturali dicitur Caput ſervile *l.* 3. §. *ult. D. de capit. minut.* & capita mancipiorum *l.* 72. *D. de evict.* Sic & noxa caput ſequitur *l.* 2. *D. ſi ex nox. cauſ.* Civili ſenſu dicitur Caput de civitate eximi in *l.* 2. *D. de publ. judic.* Ita & in caput alterius interrogari, & torqueri *l.* 1. §. 11. *cum trib. ſequ. l.* 2. *l.* 3. *l.* 10. §. 2. *D. de quæſt.* & in caput filii quæſtionem habere dixit Cic. *pro Cluent. c.* 66.

In Capita aliquid dividi dicitur, in perſonas, in viriles, & ut Juſtinian. *Nov.* 118. *c.* 3. *fin.* interpretatur ſecundum perſonarum numerum, & pro numero ſingulorum, ut ait *l.* 8. 9. *C. Theod. de bon. proſcr.* Sic videlicet, ut æquales partes quiſque ferat, & tot fiant partes, quot perſonæ ſunt §. *ult. Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* Cui opponitur *in ſtirpes* dividere *l. pen.* §. 1. *de legit. hered.* id eſt, pro ſtirpibus, non pro virilibus portionibus, ut in *l.* 2. *C. de ſuis & legit.*

Capitis tributum, quod in ſingulas perſonas confertur *l.* 3. *l. ult. D. de cenſ.* Cenſum Capitum dixit B.Hilar. in *lib. contra Conſtantinum Aug. c.*10. *p.*769. Cujuſmodi cenſum ſolo interdum Capitis nomine deſignari, ſciendum eſt, ut in *Panegyrico* Eumenii Conſtant. Aug. dicto. *c.* 11.

Septem

Septem millia capitum remiſiſti, quartam amplius partem noſtrorum cenſuum. Sic & Capita *relevata* Impp. dicunt *l.* 6. *C. de conlat. don.* Et ita Sidon. Apollinar. c. 14. quo ab Imp. Majoriano *trium* Capitum *remedium*, ſeu relevationem petit, venuſte ei Herculeum laborem exantlandum, tributumque capitis, ceu monſtrum depugnandum proponens: *Leſtrigonas*, ait, *non eſſe puta, monſtrumque tributum*. *Hic capita, ut vivam, tu mihi tolle tria*. Vid. plura in *capitatio*. Pro Capite dari dicitur, quod domino datur, ut ſervum manumittat *l.* 11. §. *ult. D. de pecul.* Ita ſervus aneillam, quam ſurripuerat, domino pro capite ſuo dediſſe proponitur in *l.* 10. *D. pro emt.* id eſt, pro libertate ſua, ut loquitur *l.* 4. §. 16. *D. de uſurp.* Senec. *epiſt.* 80. Eripe te de hac ſervitute, quam extremæ quoque conditionis mancipia, & in his ſordibus nata exſuere conantur, peculium ſuum, quod comparaverunt, ventre fraudato, pro capite numerant. Sed & *pro* Capite dari dicitur, quod nutrici ad educandum, vel alicui ad ſervos a prædonibus liberandos datur *l.* 28. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.* Senec. *lib.* 2. *de benef. c.* 21. *Pecuniam, quam pro capite deprædato*, id eſt, pro redemtionis prætio.

Caput pro pecude, vel ſingulis corporibus. Sic Capita gregis, vel armenti *l.* 68. *l.* 70. *D. de uſufr.* pecorum *l.* 10. §. 3. *D. de jur. dot.*

Caput pro ſtatu. Unde capite minui dicuntur, qui ſtatum mutant. Nec enim aliud eſſe Capitis deminutionem, quam mutationem ſtatus, indicant *l.* 2. *D. de in integr. reſt.* *l.* 1. *D. de cap. minut. l.* 9. §. *ult. D. de minor.* juncta eum *pr.* & §. 1. *Inſt. de cap. demin.* Cic. in *Top. c.* 4. & ibi Boeth. *lib.* 2. *comm.* Paul. 1. *ſent.* 7. 1. Proinde ſervus, quum manumittitur, capite non minuitur, quia nullum caput habuit, inquit Juſtinianus §. 4. *Inſt. eod. tit.* id eſt, nullum jus, ſtatumque *l.* 3. §. *ult. leg.* 4. *D. de capit. minut.* Tribus vero modis Capitis minutio contingit, ut vel Auſonius *in grypho* teſtis eſt. Aut enim libertatem, civitatemque ſimul amittimus, & hæc eſt Maxima, ſeu Magna, aut civitatem tantum, libertate retenta, amittimus, quæ Media ſeu Minor adpellatur, aut libertate, & civitate ſalva, familia dumtaxat mutatur, quæ Minima eſt *leg. ult. D. de capit. minut. pr. Inſt. adv.* Ceterum Magna capitis deminutione plerumque etiam Mediam Juriſconſulti comprehendunt *l.* 2. §. 4. *D. de ſuis & legit. l.* 1. §. 8. *D. ad SC. Tertull. l.* 1. *D. de uſu & uſufr. leg.* Itaque & Boëthio deportatio maxima capitis deminutio eſt, quæ aliis *media* eſt. Quin etiam duas tantum capitis deminutiones in *d. l.* 1. §. 4. *de ſuis & legit.* ponit Ulpianus.

Caput pro origine, & ſumma cujuſque rei, ut Donatus *in Andr. act.* 2. *ſc.* 6. ait. Ita a capite rationem reddere, id eſt, ab ipſo actus geſti initio *l.* 19. §. 1. *D. de negot. geſt.* Sic dicitur ex capite aqua duci *l.* 16. *D. quemadm. ſerv. amit.* Virgil. *lib.* 4. *georg. v.* 386. Et caput, unde altus primum ſe erumpit Enipeus.

Caput pro urbe primaria, vel Metropoli. Caput Provinciæ *l.* 7. *D. de offic. procoſ.* Tacit. 3. *annal.* 43. Auguſtodunum, caput gentis.

Caput teſtamenti pro eo, quod vulgo articulum dicimus *l.* 40. §. *ult. D. de teſtam. mil.* Unde generale caput *l.* 32. *D. de uſu, & uſufr.* nimirum quo cavebatur, ut legata, & libertates ab heredibus præſtarentur *l.* 34. §. 6. *D. de*

de legat. 2. *l.* 40. §. *ult. de legat.* 3. hac verborum formula: Quiſque mihi heres erit, damnas eſto, de qua Briſſon. *lib.* 7. *de Formul. c.* 137.

Ita & CAPITA *legum* dicuntur *l.* 44. §. 1. *D. de rit. nupt. l.* 10. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter.* Itemque Capita edictorum *l.* 2. *D. ex quib. cauſ. major. l.* 1. §. 7. *D. de poſtul.* Sed & caput ex reſcripto *l.* 1. *D. de interd. & releg.* Caput mandatorum *leg.* 27. §. *ult. D. de pœn.* ſententiæ *l.* 29. §. 1. *D. de minor.* Immo & Capitulum in eandem ſententiam dicunt Ulpianus, & Paullus *l.* 27. §. 4. *&* *l.* 30. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.*

Caput uſuris oppoſitum ſortem principalem ſignificat *l. un. C. Theod. de uſur. rei jud.* Liv. *lib.* 6. *c.* 35. *De capite deducitur, quod uſuris pernumeratum eſt.* Græci eadem ſignificatione κεφαλαιον dicunt, & Juſtinianus Nov. 72. c. 6. αρχαια. Ubi male ab interprete vulgato verti monet Heineccius: *Quia melius eſt eis*, (εν αρχαιοις) in Antiquis *tutamen manere*: quum vertendum eſſet, *ſortem, vel capue illis in tuto eſſe*. Et ex obſervata vocabuli notione, Bynkersh. 1. *obſ.* 1. eleganter expoſuit locum Gellii *lib.* 20. *cap.* 1. ubi obæratum intra tria nundina nec ſolventem, nec pactum *Capitis pœnas* dare ſcribit. Per Caput enim ſortem, per Pœnam uſuras intelligi, ingenioſe probat.

Capita officii etiam adpellantur primates officiorum, & qui in officio primos gradus tenent in *l.* 2. *C. de proxim. ſacr. ſcrin.* Quemadmodum in ordine caſtrenſi milites quidam Capita *ſcholarum* dicebantur, ut ex Amm. Marcellino *lib.* 14. *c.* 10. liquet. Vegetius etiam *lib.* 11. *c.* 8. *& c.* 13. denis militibus præpoſitos Capita *contubernii* vocatos ſcribit.

Atque ut heic de CAPITIS ſignificationibus ſermonem abſolvamus, addit Briſſonius: illud videndum eſt, quæ ſit vis, ac poteſtas eorum verborum, quæ habentur in *l.* 1. *C. de off. præf. Afric.* in extremo: *Pro annonis & Capitu præfecti pretorio per totam Africam auri libras centum &c.* Item quis ſit ſenſus rubricæ *de annonis & Capita adminiſtrantium* (ita enim verba tituli in veteribus Codicibus ſcripta eſſe, ipſe obſervavi) Quibus verbis facem præferunt *l.* 6. *C. de erog. milit. annon.* in qua *annonas, &* Capita *milites ex horreis* conſequi, Imperatores conſtituunt, & Novellæ Juſtiniani, in quibus non ſemel αννονας, και καπιτα, αννονων, και καπιτων ſcriptum eſt, veluti Nov. 8. c. 2. (ubi tamen alii καπιτατιωνων. Haloander καπιτων habet) *Nov.* 24. *cap.* 6. *extr. Nov.* 25. *c.* 6. *ſub fin.* item *Edicto* 13. ex quibus perſpicue liquet, *annonas*, & Capita rectoribus provinciarum, & adminiſtratoribus præberi, aut in eam rem certos numos præſtari conſueviſſe: unde αννοναι, και αι κεφαλιτιωναι conjunguntur *l.* 1. *C. de annon. & tribut.* Illo autem *annonarum* nomine ea ſignificabantur, quæ ipſis rectoribus pro victu ſuo, Capitum vero ea, quæ pro pabulo jumentorum ipſis præſtabantur. Conſtat enim, fœnum, & paleam, & quæ ad pabula neceſſaria erant, adminiſtrantibus ſubminiſtrata fuiſſe. Idque Trebellius Pollio *in Claud. c.* 14. & Vopiſcus *in Aureliano c.* 9. indicant. Ammian. Marcellinus *lib.* 20. *c.* 4. *Interrogatus*, ait, *ex arte, quid haberet compendii? reſpondit, vicenas diurnas annonas, totidemque pabula jumentorum, quæ vulgo dictitant Capita.* Unde Impp. in *l.* 8. *C. de erog. milit. annon.* fœnum militibus juſtis capitibus præſtandum ſtatuunt. Eaque ſunt pabu-

pabula in *l. 9. C. de jur. fiſc.* & alimenta pecoribus in *l. 2. C. de curſ. publ.*

CARACALLA. Vid. ſupra ANTONINUS.

CARBASEA, ſpecies ſunt ad vectigal pertinentes *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* ubi : *Veſtis ſerica, vel ſubſerica, vela tincta, carbaſea*. Carbaſus eſt ſubtiliſſimi lintei genus, quod apud Indos præcipue, & Hiſpanos conficiebatur. De his teſtis eſt Plin. *hiſt. nat.* 19. 1. De illis Curtius *lib.* 8. *c.* 9. ubi de Indorum rege : *Diſtincta ſunt auro, & purpura Carbaſa, qua indutus eſt*. Neſcio tamen, an non apud Marcianum *απο τυ κ:ινυ* repetendum ſit *vela*, quod præceſſit, ut loquatur de *velis carbaſeis*. Talia enim in uſu veteribus Virgil. *Æneid.* 3. *v.* 356. *Auræ Vela vocant, tumidoque inflatur carbaſus auſtro.* Add. Plin. *lib.* 19. *c.* 1. ubi *Carbaſina vela in theatro*. Cic. in Verr. 5. 12. ubi *tabernacula carbaſeis intenta velis*. Ovid. *metam. lib.* 11. *v.* 477. *deducere carbaſa*, pro vela detrahere. Oportet ergo, plura carbaſi genera fuiſſe, quorum alterum ob ſubtilitatem veſtibus delicatiorum, alterum craſſius, & ſolidius velis non modo tabernaculorum, ſed & navium idoneum videretur. HEIN.

CARBO. Carbonum adpellatione materia non continetur. Titiones quoque, & alia ligna cocta, ne fumum faciant, quæ veteres *ακαπνα* vocabant, carbonibus non adnumerantur, ſed proprium genus habent *l.* 167. *D. de verb. ſignif.* quæ excerpta eſt ex *l.* 53. *fin. D. de legat.* 3. Carbonis præbitio olim in ſordidis muneribus numerabatur *l.* 15. 18. *C. Theod. de extraord. & ſordid. mun.* ex quibus emendanda eſt legis 12. *C. de excuſ. mun.* clauſula in hunc modum : *Carbonis quoque (niſi cum, quem moneta ſolemniter, vel fabrica ſecundum veterem morem poſcit armorum) ab hujuſmodi vitis præbitio deſiſtat.*

CARBONIANA bonorum poſſeſſio *l.* 20. *D. de inoff.* quæ ſcilicet ex Carboniano edicto datur, quo infantibus, aut impuberibus, quibus controverſia ſit, an inter liberos ſint, cauſſa cognita, perinde bonorum poſſeſſio datur, ac ſi nulla ea de re controverſia eſſet, judiciumque in tempus pubertatis differtur *leg.* 1. *D. de carbon. edict. l.* 3. §. *pen. de lib. agnoſc.* Quod & Carbonianum decretum in *l.* 7. §. 4. *D. de carbon. edict.* Nomen autem habet hoc edictum ab auctore ſuo. Hinc Carbonianus *bonorum poſſeſſor in leg.* 3. §. 13. *eod.*

CARCER, inquit Servius, eſt cuſtodia noxiorum. Varro *de ling. lat. lib.* 4. *Carcer a coercendo, quod exire prohibentur.* Anco Marcio regnante Romæ ad terrorem increſcentis audaciæ carcerem foro imminentem media urbe ædificatum Liv. *lib.* 1. *c.* 33. refert, cui a Tullio Rege addita pars, quæ ſub terra Tulliani nomen invenit, ceu ex illo Varronis loco modo citato adparet. Carcerem, ait Cicero *Catilin.* 2. *c.* 12. vindicem nefariorum, ac manifeſtorum ſcelerum majores noſtri eſſe voluerunt. Ulpianus carcerem ad continendos homines, non ad puniendum haberi debere, ſcribit *l.* 8. §. 9. *D. de pœn.* Carcer pœnalium, Carcer noxiorum hominum eſt *l.* 2. *C. de exact. tribut.*

CARCERALIS cuſtodia *l.* 19. *C. de teſt.* Carceralia clauſtra *l.* 24. *C. de pœn.*

CARDAMONUM in *l. ult.* §. 1. *D. de publican.* fruticis genus, amomo ſimile, ſemine oblongo, quod in Arabia, Comagena, & Armenia naſcitur, ut Dioſcorid. *lib.* 1. *c.* 5. & Plin. *lib.*

lib. 12. *c.* 14. Iſid. *lib.* 17. *c.* 9. ſcribunt.

CARDINALIS. Olim ita vocabantur in quibuſvis Eccleſiis, qui illis ex lege ordinationis ita erant præpoſiti, ut conſtanter, & perpetuo eis adhærere deberent, ordinarii illarum miniſtri, ad differentiam *vacantium*, qui ſedibus ſuis ejecti quandoque ad tempus per modum *commendationis* eccleſias vacantes, donec reſtituerentur, regebant. Sicuti enim cardo fixus, & immobilis, & circa ipſum valvæ volvuntur, ita circa ipſos tamquam fixos cardines volvebantur fideles eorum curæ commiſſi in regimine eccleſiaſtico. Hac ratione videas in Concilio Romæ habito anno 868. Cardinales poſt Epiſcopos ſubſcribentes, quemadmodum & poſt Præſulem Presbyter Cardinalis, poſt hunc Diaconus Cardinalis urbis Romæ nominatur a Sylveſtro Papa in c. *præſul.* 2. *cauſſ.* 2. *quæſt.* 5. ubi *præſul ſummus* a præſule ſimpliciter dicto diſtinguitur. Presbyter nempe alicui Eccleſiæ adfixus, & ob id Cardinalis dictus, primum poſt Epiſcopum tenebat locum, ſolusque baptizandi, ſacramentaque adminiſtrandi facultatem habebat. Sane D. Gregorius hoc vocabulo *cardinalis* pluries utitur ad deſignandam primam dignitatem, Archiepiſcopum utique Neopolitanum *Epiſcopum Cardinalem* vocat, quia ob dignitatem primarius inter Epiſcopos Apuliæ erat. Et ſub iſto Pontifice Cardinales adpellabantur Presbyteri, vel Diaconi, qui Eccleſiæ, vel capellæ miniſtrarent. Leo IV. Pontifex in Concilio Romæ habito an. 853. eos nominat Presbyteros ſui cardinis, & Eccleſiæ eorum vocabantur parochiæ Cardinales, vel tituli Cardinales. Sane Cardinalis ſacerdos apud D. Gregorium *lib.* 2. *epiſt.* 13. ſeu *cap.* 52. in *C. relatio* 3. *cauſſ.* 21. *qu.* 1. & Cardinalis Pontifex Gelaſio Papæ in *C. Presbyteri* 3. *diſt.* 24. epiſcopum ſignificant.

Deinde vero vocabulum Cardinalis reſtrictum eſt ad ſignificandos Eccleſiæ Romanæ Purpuratos, ſacrum Collegium conſtituentes, quos nempe S. Pontifex in ſenatu, ſeu conſiſtorio habet, qui etiam adpellantur Princeps Eccleſiæ, pars corporis Pontificis, a latere Pontificis, ejuſque Senatores, Iidem Papæ in exſequutione officii ſacerdotalis coadjutores adſiſtunt *cap. fundamenta* 17. *verſ. decent namque de elect. in* 6. Papam ſoli eligunt, ſolique ad pontificatus culmen evehi poſſunt. Itaque omnibus ceteris Eccleſiaſticis cujuſcumque tituli, & nominis antecellunt. Dicuntur filii ſpeciales Romanæ Eccleſiæ in *c. felicis §. ſi quis vero de pœnit. in* 6. Eos adpellat fratres Bonifac. Papa VIII. *in cap. quoniam* 1. *D. renunciat. in* 6. De Papæ electione his competente eſt *c. in nomine Domini* 1. *diſt.*22. In Vaticana Bibliotheca exſtat conſtitutio Joannis Papæ, qua jura, titulique Cardinalium definiuntur. In ea legitur, quod ſicut Papa Moyſem repræſentat, ſic Cardinales ſunt pro ſeptuaginta ſenioribus, qui ſub auctoritate Pontificis jura reddunt. Alii hoc numero Cardinales pro ſeptuaginta Chriſti Diſcipulis eſſe dicunt.

Tres autem CARDINALIUM ſunt ordines. Septem enim ex his Epiſcopi, reliqui vero Presbyteri, vel Diaconi. Singuli habent ſuos Titulos, h. e. Eccleſias, quibus olim cum cura animarum erant præfecti, & unde denominantur. Liquet hoc ex *c.* 11. *de major. obed. in antiq.* ubi fit mentio Cardinalis Titulo, ſeu Eccleſiæ Sancti Laurentii adſcripti, & *c.* 2. *de cleric. non reſid.* ubi de Cardinali Presbytero tituli B. Marcelli, qui etiam parochia vocatur, Sed

Sed hi tituli, hæ parochiæ Cardinalium Presbyterorum, diaconorum a ſtatu ceterarum parochiarum prorſus eſt diſtinctus, ut in epiſcopatum fere mutatæ fuerint, ſi jura, quæ iis in ſuis titulis *c.* 11. *cit.* tribuuntur, intuemur. Omnes utique Cardinales diſtributi fuerunt ſub quinque Eccleſiis Patriarchalibus, nempe S. Joannis Lateranenſis, Sanctæ Mariæ Majoris, Sancti Petri Vaticani, Sancti Pauli, Sancti Laurentii. Eccleſia Sancti Joannis Lateranenſis habuit ſeptem Cardinales Epiſcopos collaterales, ſeu hebdomadarios vocatos, quia Pontifici adſtabant, ejus vice divina adminiſtrabant quilibet ſua hebdomade. Hi ſunt Epiſcopi Oſtienſis, Portenſis, Sylvæ clauſulæ, vel Sanctæ Rufinæ; Albanenſis, Sabinenſis, Fraſcatenſis, ſeu Tuſculanus, Paleſtrinenſis. Epiſcopatus Sanctæ Rufinæ nunc Portenſi eſt coadunatus. Eccleſia Sanctæ Mariæ majoris habuit etiam ſeptem Cardinales Presbyteros, nempe Sancti Philippi, & S. Jacobi, Sancti Cyriaci, Sancti Euſebii, Sanctæ Prudentianæ, Sancti Vitalis, Sanctorum Petri & Marcellini, & Sancti Clementis. Eccleſia Patriarchalis Sancti Petri habuit Cardinales Presbyteros Sanctæ Mariæ trans Tiberim, Sancti Chryſogoni, Sanctæ Cæciliæ, Sancti Anaſtaſii, Sancti Laurentii Damaſenſis, Sancti Marci, & Sanctorum Martini, & Sylveſtri. Eccleſia Sancti Pauli habuit Cardinales Sanctæ Sabinæ, Sancti Priſci, Sanctæ Balbinæ, Sanctorum Neræi, & Achillæi, Sancti Xiſti, Sancti Marcelli, & Sanctæ Suſannæ. Eccleſia patriarchalis Sancti Laurentii extra muros habuit ſeptem Cardinales, nempe Sanctæ Præxedis, Sancti Petri in vinculis, Sancti Laurentii in Lucina, Sanctorum Joannis, & Pauli, Sanctorum quatuor coronatorum, Sancti Stephani in monte Celio, & Sancti Quirini. Baronius ad an. 1057. rituale citat e Bibliotheca Vaticana hanc Cardinalium enumerationem exhibens. Ut vero auctus eſt numerus Cardinalium Presbyterorum, & Diaconorum (nam Epiſcoporum idem remanſit) ita ut omnium purpuratorum numerus ad ſeptuaginta creverit, tituli quoque novi ſunt inducti præter eos, quos recenſui. Solet autem Cardinalis Presbyter titulo ſimpliciter deſignari, non addito vocabulo *Presbyter*, niſi quod in *cap. cum olim* 12. de *privileg.* Cardinalis *Presbyter* Baſilicæ XII. Apoſtolorum memoratur. Eſt & alius titulus, ſcilicet titulus Sanctorum quatuor coronatorum. Nonnulli Epiſcopi qua tales Cardinalis nomen retinuerunt, veluti Moguntinus, & Mediolanenſis. In Gallia ex veteribus chartis Archiepiſcopus Biturigenſis Cardinalis adpellatur, ſicut & ipſa Biturigenſis Eccleſia Cardinalis eccleſia vocatur. Pariter Abbas Vindocinenſis Cardinalis titulum ſibi aſſumit.

Conſtitutio deConclavi ad electionem Pontificis in 2do. Lugdunenſi Concilio facta fuit anno 1274. Ritus electionis Papalis in Conclavi refertur ab Hoffmanno *Tom. II. collect. lib.* 1. *Sect.* 1. 2. & 3. Ritus vero antiquus in *libro diurno ſacr. pontif. c.* 2. *tit.* 2. *ſeq. ab eodem cit. l. edit.* Creatio novorum Cardinalium fit a Pontifice de conſenſu majoris partis Cardinalium, cujus ritus traditur in *Cærimon. Rom.* edito ab eod. Hoffman. *Tom.* 2. *collect. lib.* 1. *ſect.* 8. *c.* 1. *& ſeqq.* Nempe convocato ſenatu Cardinalium, his ait pontifex *habetis fratres*, deinde eorum quos elegit nomina recitare jubet. Quo facto Cardinalis patronus ex his accerſet eos, qui Romæ degunt, ad pontificem introducit, a quo rubrum

 tunc

tunc birretum, pileum vero in conſiſtorio proxime ſequenti accipiunt. Ad abſentes Pontifex mittit Camerarium cum Birreto rubro, pileum ipſe tradit Romæ præſentibus. Veſtitus Cardinalium præter pileum, & Birretum conſtat lineo ſupparo, palliolo, lunula, & papali cappa ſuper ſupparo in actibus ſollemnibus. Cardinales, quos mittit Pontifex ad principes, ſolet decorare titulo *legati a latere*.

Alias *legatio* dicitur ejus, qui a Pontifice mittitur ad regendam civitatem ipſius imperio ſubjectam. Cujuſmodi legationes quinque ſunt Avenionenſis, Ferrarienſis, Bononienſis, Peruſiana, & Ravennatenſis.

Decreto Urbani VIII. an.1630. Cardinales Eminentiſſimorum titulo aucti ſunt, qui antea Illuſtriſſimi dicebantur. Bonifacius Papa VIII. *in cap. felicis* 5. *de pœnis in* 6. læſæ majeſtatis reum facit, graviſſimiſque pœnis inſectatur eum, qui ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem fuerit hoſtiliter inſequutus, vel percuſſerit, aut ceperit, vel ſocius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut conſilium dederit, vel favorem, aut poſtea receptaverit, vel defenſaverit ſcienter eumdem. Propagatumque eſt hoc crimen ad eos, qui illud ſciunt, & non revelant a Pio V. *Tom.* 12. *Bullar. p.* 193. Vindicatum etiam eſt in Bulla *Coenæ Domini* §. 12. a Gregorio XIII. *Tom.* 2. *Bullar. p.* 463.

Baldus in *l. adjectos C. de app.* dixit, Cardinalibus inductum eſſe a conſuetudine privilegium, quod ſi quis ducitur ad mortem, & alicui eorum obviat, quod talis poteſt eum liberare a morte. Et ſimpliciter ſequitur Mar. Lau. *in tractat. de Cardinalibus in concluſ.* 48. de cujus veritate vid. Corſic. in *ſingul. litt. C.*

An Cardinales poſſint privari, vel deponi etiam a ſolo Papa, vel a conſilio, & de eorum dignitate & multa de ipſis plene differit Hoſtienſ. *c. ex geſtis* 2. *de cler. non reſid.*

An Cardinales præſtent obedientiam manualem Papæ, Feli. *in c. ad audientiam in fin. de præſcr.* Jo. Bapt. Caſtel.

Quo jure cardinalatus ſit inventus, & multa de Cardinalibus habet Barb. *de præſt. cardin.* & in Conſil. primo Jo. Bapt. Caſtel.

Cardinales in Conſecratione Papæ gerunt vicem Epiſcoporum Metropolitanorum *C. in nomine domini diſt.* 23.

CARERE crimine *l. un. C. Theod. ut tutor.* fraude *l.* 36. *D. de fideic. lib.* id eſt, vacare.

CAREUM in *l.* 5. *D. de pecul. leg.* juxta Dioſcorid. *lib.* 3. *c.* 59. eſt ſemen aniſo ſimile, cujus radicem coctam paſticacæ modo eſui eſt. Ejus uſum gulæ deliciis ad condimenta maxime piſcium, prodit Apicius *de re culinar. lib.* 1. *c.* 30. *lib.* 9. *c.*1. *lib.* 10. *c.* 7. 8. 13.

CARICÆ in dulcibus numeratæ in *l. ult.* §. *ult. D. de tritic. vin. ol.* ita dictæ a *Caria* provincia optimarum ficuum feraciſſima. Quum vero in ea provincia *Caunus* oppidum præſtantiſſimas mitteret, eædem etiam *Cauneæ*, vel *Caunæ* dictæ ſunt. Quin eo demum deventum, ut omnes ficus dulciores, quales etiam *Ebuſiæ*, *Caunæ* dicerentur. Vid. Jo. Frid. Gronov. *Diatrib. in Stat. Papin. c.* 14. *pag.* 77. HEIN.

CARINA *l.* 24. §. *ult. D. de legat.* 1. eſt infima navis pars, ut exponit Feſtus in voce *carinantes*. Totius autem navis proprietas carinam ſequitur *leg.* 61. *D. de rei vind.*

CARITAS pro amicitia *l.* 19. *D. de caſtr. pecul.* Caritas ſan-

ſanguinis *l.* 1. *ff. de agnoſc. & al. lib.*

Carmen famoſum *leg.* 21. *D. de teſt.* Paul. 5. *Sent.* 4. 15. Qui carmen famoſum in injuriam alicujus compoſuerit, ex auctoritate ampliſſimi ordinis in inſulam deportatur. Intereſt enim publicæ diſciplinæ, opinionem unius cujuſque a turpi carminis infamia vindicare. Carmen vero facit non tantum, qui ſatyras, & epigrammata, ſed illegitimam inſectandi alicujus cauſſam, quidve aliud alio genere componit. Hæc poſtrema verba ita reſtituit Schulting. p. 444. Sed illegitimam alicujus inſectandi cauſſa aliud alio genere componit.

Carpasium in *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* planta eſt, ex qua ſuccus medicamentis utilis exprimebatur, cujus Dioſcorid. *lib.* 6. *c.* 13. & Galenus *lib.* 1. *de compoſit. medic.* meminerunt, & *οπον καρπασυ* vocant. Paullus vero Ægineta *lib.* 5. carpeſiam appellat.

Carpentarii in legionibus habebantur, ut ex *l. ult. D. de jur. immun. l. un. C. de excuſ. artif.* & Veget. *lib.* 2. *c.* 11. patet. Utuntur eo vocabulo & Vopiſc. *in Aurel. cap.* 1. & Jul. Firm. Matern. *lib.* 2. *c.* 10. Carpentarium autem eſſe ſpeciale artificii nomen, eoque ſignificari illum, qui carpentum facit, Iſidor. *lib.* 19. *orig. c.* 19. tradit. Sane *Carpentarii*, vel *artifices carpentarii*, uti vocantur a Lampridio in *Alexandr. c.* 52. ſunt, qui carpenta faciunt, reficiuntque: Carpenti vero vocabulo ſequiore ævo omnia vehicula veniſſe, jam obſervarunt Salmaſ. *ad hiſt. Aug. ſcript. p.* 237. & Scheffer. *de re vehic. lib.* 2. *c.* 17. *p.* 212. Carpentarios curſui publico deputatos annonis, & veſte contentos eſſe abſque ulla mercede jubent Impp. in *l.* 31. *C. Theod. de curſ. publ.* Carpentis autem invehi quoque ſolitos cuſtodes, vel proſequutores ſpecierum, quæ tranſmittebantur, docet *l.* 18. *eod. tit.*

Carpocratiani in *l.* 5. *C. de hæret. & manich.* a Carpocrate ita vocati, qui Chriſtum Dominum noſtrum hominem dumtaxat fuiſſe, & ex ſemine Joſephi carnaliter progenitum inſtar reliquorum hominum adferebat, quemadmodum Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus *in Hæreſ. catal. c.* 35. & Iſidor. *lib.* 8. *etym. c.* 5. ſcribunt. Eadem de Carpocrate tradunt veteres: ſed ſimul & alios errores capitales recenſent, veluti ex uno principio prolationes factas eſſe angelorum, ac virtutum, has autem condidiſſe mundum viſibilem, Epiphan. *hæreſ.* 27. 2. Illos angelos *κοσμοποιυς* poſt paſſionem prætervectam animam Chriſti in coelum receptam eſſe, carnem in ſepulchro relictam, Iren. *lib.* 1. *c.* 24. Tertullian. *de reſurr.* c. 48. ac proinde nec reſurrectionem carnis ſperandam, ſed animarum tantum immortalitatem. Tertull. *ibid.* Ceterum auctor ſectæ aliis eſt *Carpocras*, aliis *Carpocrates*, uti illius ſectatores ab aliis *Carpocraſii*, ab aliis *Carpocratiani*, ab aliis *Carpocrateni* vocantur. Fabric. *ad Philaſtr. p.* 75. Hein.

Carptim in *leg.* 12. *l.* 13. *C. Theod. de petitionib.* eſt minutatim a carpere, minuere. Virgil. *Georg.* 3. *v.* 215. Carpit enim vires paulatim, uritque videndo, Femina.

Carruca vehiculi genus *l.* 13. §. *ult. D. de uſur.* Carruca dormitoria in *l.* 13. *D. de aur. arg. leg. Vide infra voce* Ciſiarius.

Carrucarius, id eſt ciſiarius *leg.* 13. *D. locat.* Carrucariæ mulæ *leg.* 38. §. 8. *D.*

de Ædilit. ediꝗ. Solebant enim fere mulæ ad carrucas jungi, ceu præter dictam *l.* 38. docet *l.* 13. *D. de aur. arg. leg.* & Paul. 3. *ſent.* 6. 91. Heſychius pro *Carruca* habet καρυχα, & ita in Pandectis Florentinis cum adſpiratione ſcribitur. Ceterum carrucis argentatis, & argenteis Romæ ſolos ſenatores, aliis & plebeios uſos eſſe, docet Scheffer. *de re vehic. lib.* 2. *c.* 27. *p.* 321.

Carrum. Papin. in *reſp. tit.* 18. ubi Carpenta, vel Carra ducantur. Trebell. Pollio *in trig. tyran. c.* 8. Nam & carra venientia digito ſalutari repuliſſe dicitur. Veteres maſculino genere extulerunt *Carros.* Cæſar *de bell. gal. lib.* 1. *c.* 26. Ad impedimenta, & Carros ſuos ſe contulerunt. Liv. *lib.* 10. *c.* 28. Carris ſuperſtans armatus hoſtis. Carra tamen etiam habet Hirtius *de bell. hiſp. c.* 6. Erat plauſtri barbarici genus, quo tum ad impedimenta vehenda, tum ad munienda caſtra utebantur, de quo plura Scheffer. *de re vehicul. lib.* 2. *c.* 38. *pag.* 326. Inde Carrada, carragium, carrago, carricare, de quibus vid. *Car. Du-Freſne in gloſſar. ſub his vocibus.*

Carthago aratrum paſſa *l.* 21. *D. quib. mod. uſuſfr.* Eadem ſedes prætorianæ præfecturæ per Africam a Juſtiniano conſtituitur *l.* 1. *D. de off. præf. præt. Afr.* Exſtat apud Salvianum *lib.* 7. *de gubern. Dei* ejus urbis elogium hujuſmodi: Carthaginem dico, & urbi Romanæ maxime adverſariam, & in Africano orbe quaſi Romam: quæ mihi ideo in exemplum, ac teſtimonium ſola ſufficit, quia univerſa penitus, quibus in toto mundo diſciplina reipublicæ vel procuratur, vel regitur, in ſe habet. Illic enim omnium officiorum publicorum inſtrumenta, illic artium liberalium ſcholæ, illic philoſophorum officinæ, cuncta denique vel linguarum gymnaſia, vel morum, illic quoque etiam copiæ militares, & regentes militiam poteſtates, illic honor proconſularis, illic quotidianus judex, & rector, quantum ad nomen quidem proconſul, ſed quantum ad potentiam conſul, illic denique omnes rerum diſpenſatores, & differentes inter ſe tam gradu, quam vocabulo dignitates, omnium, ut ita dicam, platearum, & compitorum procuratores, cuncta ferme & loca urbis, & membra populi gubernantes. Dignum porro obſervatu eſt, Juſtinianum *Nov.* 1. *præf.* Carthaginienſes priſtinam libertatem retinere jubere. Nam alias ſatis conſtat, ſemel delatam Carthaginem, ex quo a Romanis inſtaurata eſt, numquam αυτονομιαν recuperaſſe. Hinc in iſta Novella pro Καρχηδονιοι legendum eſſe Καλχηδονιοι, exiſtimat Ez. Spanhem. *orb. Rom. exerc.* 2. *cap.* 18. *p.* 318. Sed vulgatam lectionem feliciter tuetur Frid. Hombergk. Zum Vach. *in not. ad Nov.* 1. *pag.* 4. ubi oſtendit, libertatem in ea Novella non *autonomiam*, ſed liberationem a Vandalorum tyrannide ſignificare. Ita enim non modo Beliſarius apud Paull. Diac. *lib.* 16. *hiſt. miſc. cap.* 6. ait, *quum multa mala fuerint a Vandalis barbaris viris perpeſſi*, ſe ab Imperatore miſſum eſſe, *ad libertatem donandam*, ſed & de libertate cum univerſis Afris, tum Carthaginienſibus data ipſe ſubinde gloriatur Imperator *l.* 1. *pr. D. de off. præf. præt. Afr. Nov.* 28. *c.* 4. §. 2. *Nov.* 30. *c.* 11. *Nov.* 29. *c.* 2. Hein.

Cartilius Juriſconſultus bis laudatus in libris noſtris *l.* 9. §. 13. *D. de pign. act. l.* 69. *D. de hered. inſt.* De hoc Ant. Auguſtin. 3. *emend. c.* 6. & Cujac. 1. *obſ.* 9. Hein.

Ca-

Casam ædificare in area cuſtodiæ cauſſa earum rerum, quæ in area ſunt *l.* 73. *D. de uſufr.* in littore ponere, quo ſe recipiant *l.* 5. *D. de rer. diviſ.*

Casarii *leg.* 7. *C. Theod. de bon. proſcr.* male cenſuarii in *C. Juſtin.* iidem qui caſati in capitularibus *lib.* 1. *c.* 68. *lib.* 3. *c.* 74. *lib.* 4. *c.* 75. *lib.* 5. *c.* 136. qui ſcilicet intra caſam ſerviunt. Caſatorum eccleſiæ mentio fit apud Ivonem *epiſt.* 29. & in vetuſto lapide quodam. Deque ea voce Pithoeus, Lindebrogius, Spelmannus, Juretus *in Ivonem.* Ex dicta *l.* 7. *C. Th. de bon. proſcript.* apparet liquido, caſarios non fuiſſe ſervos; a mancipiis enim ſeparantur, pariter ut in teſtamento Caroli M. Item a *colonis* ſeparantur, immo & iis præmittuntur. Quare dignior eorum, quam colonorum, & mancipiorum ratio fuerit. Et certe *Caſarii* fuiſſe videntur, qui ſingulis caſis adminiſtrandis colendis præpoſiti erant, in cujuſmodi caſas plures majores fundi dividebantur, a caſis videlicet, quæ junctæ fundis *l.* 20. *D. ſi ſervit. vind. l.* 41. §. 3. *D. de releg.* Unde & *Caſata*, & *Caſamentum* de hujuſmodi agri modo. V. Spelmannum. Et homines de corpore, & de caſatlagio in *Conſuet. Toloſan. tit. de homagiis art.* 8. Quos ibi interpretantur de domo, & familia ſervili intra caſas ruri ſervientes. Jac. Gothofr. *Comm. ad d. l.* 7. *C. Theod.*

Cascellius. vid. ſupra in *Aulus*.

Casearia taberna *l.* 8. §. 3. *D. ſi ſerv. vind.* in qua caſei fumigantur, ut exponit Briſſ. 3. *Ant. Select. c.* 5.

Casitare frequentativum a *cadere*, pro quo in Florentino *caſſitare*, id eſt guttatim, & ſæpius cadere *l.* 20. §. 3. *D. de ſerv. præd. urb.*

Cassare in *c. accedentes* 2. *ut lite non conteſt.* eſt caſſum facere, dicere, ſeu caſſum denunciare, ut *in c. cum dilect. ad fin. de electione.* Superiore lege *caſſata*, id eſt, abrogata *l.* 14. *C. de contrah. emt.*

Cassia *Turiana* inter merces vectigales, quæ ex ſolo barbarico in Romanum invehebantur, recenſentur *l.* 16. §. 7. *D. de publican.* Caſſia quid ſit, nemo ignorat. At quid *turiana?* Virorum doctorum conjecturas expendit Bynkersh. 4. *obſ.* 5. Hein.

Cassiani *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Caii Caſſii Sectatores. At *Caſſianus* furor *l. pen. C. ad leg. jul. majeſt.* & Caſſianus motus apud Pariatorem *LL. Moſ. & Rom. tit.* 15. §. 2. ab Aufidio Caſſio concitatus, qui avidus imperii Marci & Lucii Impp. temporibus res novas in Oriente molitus eſt, ut in *ejus vita* Vulcanius Gallic. *c.* 7. & Jul. Capitolin. in *Marco c.* 24. *ſeq.* Hujus quoque partibus qui ſtudebant, *Caſſiani* vocantur a Tertull. *ad Scapulam. c.* 6.

Cassides, & bucculæ in *l.* 1. *C. Theod.* de *fabricenſ.* Vid. ſupra *bucculæ*.

Cassiopa in *l.* 1. *D. de exercit. act.* eſt civitas, & promontorium Epiri.

C. Cassius *Longinus* natus ex filia Tuberonis, quæ fuit neptis Ser. Sulpicii, & ideo proavum ſuum Ser. Sulpicium adpellat. Hic conſul fuit cum Quartino, temporibus Tiberii, ſed plurimum in civitate auctoritatis habuit eo uſque, donec eum Cæſar civitate pelleret, expulſus ab eo in Sardiniam, revocatus a Veſpaſiano diem ſuum obiit. Ita Pompon. *l.* 6. §. *ult. D. de orig. jur.* Ad hunc pertinent hæc Suetonii in *Nerone cap.* 37. verba: *Objectum eſt Caſſio Longino Icto, ac luminibus orbato, quod in vetere ſtem-*

ſtemmate Caii Caſſii percuſſoris Cæſaris imaginem reſtituiſſet. Inter hujus majores occurrit Caſſius ille Longinus, quem bellis civilibus in Hiſpania pro Prætore provinciæ ulterioris obtinendæ cauſſa relictum, narrat Hirtius, ſive Oppius *de Bell. Alexand. c.* 48. Noſtrum vero hunc Aggenus Urbic. *in Frontini Commentar. p.*57. auctorem laudat his verbis: *Ac Caſſius Longinus vel prudentiſſimus juris auctor hic ſtatuit, ut quidquid aqua lambendo abſtulerit, id poſſeſſor amittat.* Hic notas ad Vitellium, æque ac Sabinus ſcripſerat, ut colligitur ex *l.* 12. §. 27. *D. de inſtr. vel inſt. leg.* in qua eſt *Caſſius apud Vitellium notat.* Itidemque ad Urſeium, ut indicat *l.* 10. §. 5. *D. quib. mod. uſusfr.* quum ait: *Caſſius apud Urſeium ſcribit.* Unde *Caſſius exiſtimaſſe Urſeium refert* in *l.* 1. §. 10. *D. quar. rer. act.* Citatur & Caſſius *lib.* 10. *apud Minucium* in *l.* 11. §. 15. *D. de act. emt.* Sed & plures de jure civili libros ſcripſit inſcriptos *juris civilis*, ex quibus ſupra decimum (qui citatur in *l.* 70. *pr. D. de uſufr.*) alius nullus in Pandectis memoratur. Inſuper vero plurimæ ejuſdem, ac prope innumeræ ſententiæ nullo librorum, unde deromptæ ſint, nomine paſſim adſcripto in Pandectis referuntur. Ad eum autem notas ſcripſiſſe Ariſtonem, teſtatur *l.*17. §.1. *D. de uſufr.* idemque indicat *l.* 28. *D. de damn. infect.* Quin etiam Javolenum ad eum *notarum libros* 15. ſcripſiſſe, conſtat, quod in pandectis indicant verba hæc: *Javolenus ex Caſſio.* Hinc *Caſſianæ ſcholæ* princeps, & parens fuit, ut ait Plin. *lib.* 7. *epiſt.* 24. Cujus ſectatores *Caſſiani* ſunt adpellati. Hi autem fuere Cælius Sabinus, Priſcus Javolenus, Alburnius Valens, Tuſcianus, & Salvius Julianus. Atque hæc Caſſianorum ſecta originem duxit ab Atejo Capitone, cui Maſſurius Sabinus, ut Maſſurio Caſſius ſucceſſit. Unde Sabinus Caſſii magiſter dicitur in *l.* 19. §. *ult. D. de recept. arb.* Itaque ſæpe præceptori ſuo Sabino jungitur *l.* 4. §. 16. *l.*10. *D. de uſurp. & paſſim.* Addit Heineccius: Conſulatus ejus certus eſt, quamvis collegam non habuiſſe videatur *Quartinum*, ſed *Lucium Nævium Surdinum*, quem conſulatum incidiſſe in ann. V.C. 783. patet ex Gruter. *inſcr. p.* 1087. 4. Sub Caio Caligula Aſiæ præfuit, & ſtructas ſibi a Cæſare inſidias vix evaſit. Suet. *Calig.* 57. Dio Caſſ. *lib.* 59. *extr.* Sub Claudio Syriam rexit, & ad Euphratem caſtra, plurimumque negotii cum judæis habuit. Tacit. 12. *annal.* 11. & 12. Joſeph. *antiq. jud. lib.* 20. Caii nomine hunc ipſum Caium Caſſium Longinum accipere debemus in *l.*78. *D. de ſolut. l.* 54. *D. de condit. & dem.* At ab hoc diverſus eſt *Caſſius*, de quo *l.*4. §. 33. *D. de dol. mal. exc.* qui aliquis fuit ex antiquis prætoribus.

Cassius Longinus alter juriſconſultus equeſtris ordinis, cujus ſolus meminit Pomponius *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Hein.

Castæ preces in *l.* 7. *C. Theod. de pagan.* id eſt mortem alterius non ſpectantes, quæ & ideo diris carminibus opponuntur, quæ ab incertorum conſultoribus adhibita de alterius fine quærentibus. Hujuſmodi enim impia non tantum vota, ſed & ſacrificia, neque ulla res frequentior, & de his aſtrologi, aruſpiceſque conſulti. Juvenal. *Sat.* 3. *v.* 42. motus Aſtrorum ignoro, funus promittere patris. Nec volo, nec poſſum. Add. *Satyr.* 6. *v.* 565.

Castellum receptaculum, quod aquam publicam ſuſcipit,

cipit, ſignificat *l.* 1. §. 38. *D. de aqu. quotid.* Veteres *dividiculum* adpellabant, auctore Feſto *lib.* 4. quod inde erogationibus fiſtularum in ſuum quiſque fundum aquam diviſam duceret. Inde metaphorice Appii Decemviri tribunal *omnium ſcelerum caſtellum* dicebat Virginius apud Liv. *lib.* 3. *c.* 57. Caſtellum conceptaculum vocant Impp. *l.* 2. *C. Theod. de aqued.* Caſtella, & Caſtelli in *l.* 41. §. 10. *D. de legat.* 1.

Caſtellum parvum caſtrum *l.* 2. *C. de offic. præf. præt. Afr.* Inde caſtellanus miles *l.* 1. *C. de fund. limitr.*

Castigare interdum, ut Non. Marcell. notat, vindicare, punire, & coercere ſignificat *l.* 3. §. 1. *D. de re milit. l.* 14. *pr. D. de cuſtod. & exhib. reor.* Sic caſtigare delicta *leg.* 12. §. 1. *D. eod.* libertum contumelioſum *l.* 1. §. 10. *D. de off. præf. urb.* fuſtibus *l.* 6. *D. de accuſ.* verberibus *l.* 24. §. 3. *D. de minor.* Hinc.

Castigatio competens *l.* 1. *C. de SC. Claud.* flagellorum *l.* 7. *D. de pœn.* fuſtium *l.* 3. §. 1. *D. de off. præf. vigil.* levis *l.* 5. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.* modica *l.* 12. *D. de juriſd. leg.* 23. §. 1. *D. de uſufr.* cujuſmodi caſtigatio & docenti, item fructuario conceſſa illis locis dicitur. Denique caſtigatio verborum apud Liv. *lib.* 37. *c.* 32.

Castitate violata *l. un. C. ſi quis cum tut. fuer.* Dignum caſtitate noſtrorum temporum *pr. Inſt. quib. mod. tut. fin.*

Castra in *l.* 3. §. 2. *D. de re milit.* Caſtra, inquit Servius *lib.* 3. *Æn. v.* 688. ſunt, ubi miles ſteterit. Dicta autem caſtra, quaſi caſta, quod illic caſtraretur libido. Nam numquam his intererat mulier. Julianus in *l.* 96. *D. de leg.* 3. *Dari volo a Julio actore aureos tot, & in* Caſtris *quos habeo, tot.* Nimirum ſolebant milites pecuniam in caſtris ad ſigna deponere, de quo more Veget. *de re milit. lib.* 2. *c.* 20. Suet. in *Domitian. c.* 7. Hein.

Castratio marium SCis, & principum conſtitutionibus prohibita eſt *l.* 4. §. *ult. l.* 6. *D. ad leg. Cornel. de ſicar.* Briſſ. *lib.* 2. *Antiq. ſelect. c.* 21.

Castrensiani miniſtri principum *rubr. C. de caſtrenſ. & miniſterian.* Tales fullones, veſtitores, pictores, pincernæ, coqui, balneatores, curſores, de quibus vid. Salmas. *ad hiſt. Aug. ſcript. p.* 204. *ſeq.* Hein. Fuerunt autem caſtrenſiani ſub diſpoſitione *Caſtrenſis* ſacri palatii. Vid. infra Caſtriani, & Caſtriciani.

Castrensis adfectio, vel notitia *leg.* 8. *D. de caſtr. pecul.* Caſtrenſe æs alienum, id eſt, in Caſtris contractum, ex qua cauſſa ſunt Caſtrenſes creditores *l.* 7. *D. eod.* Caſtrenſia bona *l. ult. D. de veteran.* Caſtrenſes res *l.* 3. §. 4. *D. ad SC. Trebell.* Caſtrenſis ſervus *l.* 9. *D. de caſtr. pec.* i. e. in caſtris adquiſitus, ut *l.* 17. *D. de manumiſſ.*

Inprimis *Caſtrenſis peculii* ſæpe fit mentio, ut in *l.* 8. *D. de procurat. & multis locis.* Caſtrenſe autem peculium, ut ait Macer *l.* 11. *D. de caſtr. pecul.* eſt, quod a parentibus, vel cognatis in militia agenti donatum eſt, vel quod ipſe filius familias in militia adquiſivit, quod niſi militaret, adquiſiturus non fuiſſet. Paull. 3. *ſent.* 4. 5. definit, quod in caſtris adquiritur, vel quod proficiſcenti ad militiam datur. Similique modo Ulpian. 20. *fragm.* §. 10. & *l.* 3. *C. de bon. proſc.* peculium, quod in Caſtris filius familias adquiſivit, vel ei militaturo pater donavit. Quod & *filii familias militis peculium* vocatur in *l.* 2. §. 2. *D. fam. erciſc.* Ceterum quæ caſtrenſi peculio adnumerari debeant, vel in caſtren-

caſtrenſe peculium cedant, vid. in *l.* 3. 7. 8. 15. 16. *D. de caſtr. petul. l.* 1. *C. eod. & l.*4. *C. famil. erc.* Eſt & quaſi Caſtrenſe *peculium l.* 7. §. *ult. D. de donat.* de quo ſub voce *Peculium.*

Caſtrenſis ſacri palatii ſub diſpoſitione ſua habebat pædagogia, miniſteriales quoque dominicos, & curam palatiorum, adpellaturque ſpectabilis vir. Ejus mentio fit in *l. un. C. Theod. qui a præbit. tiron. l.* 38. *C. Theod. de decur.*

CASTRIANI, qui Caſtriciani dicuntur in *l. ult. C. Theod. de re milit.* his verbis: Sed ne (de) ipſis quidem Pſeudocomitatenſibus legionibus, ſeu de riparenſibus Caſtricianis, ceteriſque cuiquam eorum transferendi militem copiam attributam. Aurelianus *in epiſt.* ad Ulpium Civicum apud Vopiſcum in *Aurel. c.* 38. Hi compreſſi ſunt ſeptem millibus Hiberorum, Ripparienſium, & Caſtrianorum, & Daciſcorum interemtis. In Tribon. Cod. Juſt. eſt *Caſtrenſianis*. Itaque Caſtriani ſunt, qui in caſtris erant, Riparienſes, qui prætendebant ad ripas fluminum.

CASUALIS conditio, quæ ab incerto eventu pendet *l. ult. C. de neceſſ. ſerv.*

CASUS illic dicitur, quod vel in deteriorem ſtatum venit, vel periit. Ita Caſus patris remoti a Senatu *l.* 7. §. *ult. l.* 9. *D. de ſenator.* Caſus animalium *l.*23. *D. de reg. jur.* gregis *l.* 70. *D. de uſufr.* & ager caſum pati dicitur *l.* 12. *D. eod. tit.* quo verbo ſignificatur, quidquid contingit adverſi, aut incommodi. Ut Caſus adverſus *l.* 1. *D. ex quib. cauſ. maj.* captivitatis *l.*2. *D. de poſtl. reverſ.* evictionis *l.* 11. *D. de evict.* incendii *l.* 3. §. *ult. D. de off. præf. vigil.* itemque CASUS non voluntarii, ſed fortuiti *l.* 4. *C. de inſt. & ſubſt.* CASUS porro fortuiti ſunt, adverſus quos caveri non potuit *l.* 3. *C. de peric. tut.* qui & Caſus Majores dicuntur *l.* 1. §. 5. *D. de obl. & act.* fatum etiam, & damnum fatale fortunam, & vim majorem adpellant, ut ſuis locis adparebit. In ejuſmodi caſum veniunt incendium, ruina, naufragium *l.* 5. §. 4. *D. commodat. l.* 22. *D. de negot. geſt. l.* 1. §. 5. *de obl. & act.* latronum, hoſtiumque incurſus §. 2. *Inſt. quib. mod. re contr. obl.* quod ſenectute contigit, vel morbo *l.* 1. §. 4. *commod.* Iiſdemque Caius in *l.*18. *D. eod.* adſcribit mortes ſervorum, quæ ſine dolo, & culpa accidunt, piratarum inſidias, fugas ſervorum, qui cuſtodiri non ſolent, ſecundum tamen diſtinctionem, quam illic adhibet Ulpianus in *leg.* 23. *D. de reg. jur.* ad hujuſmodi caſus referens præter alia animalium caſus, mortes, rapinas, tumultus, aquarum magnitudinem. Quin etiam ſi capras latrones citra fraudem cuſtodis abegerint *l.* 9. *D. locat.* Quæ autem fortuitis caſibus accidunt, nullo bonæ fidei judicio præſtantur *leg.* 5. *C. de pign. act.* Nec tutoribus, vel curatoribus imputari oportet *l.* 4. *C. de peric. tut.*

Caſus pro quolibet eventu. Sic in omnem caſum, quo ſolvi poſſet matrimonium *l.* 37. §. 4. *D. de legat.* 3. In eum caſum res devenit *l.* 16. *ad leg. aquil.*

Caſus etiam pro iis, quæ ex facto contingunt, dicuntur. Sic in quibus caſibus lex deficit *l.* 64. §. 9. *D. ſolut. matr.* Itemque pro ſpecie, vel ſpecie facti *pr. Inſt. de eo cui libert. cauſſ. bon. addic.* Novus caſus ſucceſſionis, ubi Theophilus *εἶδος* §. 2. *Inſt. de act. De caſibus* autem Caius librum ſingularem ſcripſerat, & Modeſtinus *de caſibus enucleatis* librum item ſingularem.

CATABOLENSES *leg.* 8. &

& rubr. C. Theod. de piſtor. & catabol. Caſſiodor. *lib.* 3. *var. c.* 10. *Marmora, quæ de Domo P.nciana conſtat eſſe depoſita ad Ravennatem Urbem, per Catabolenſes, veſtra ordinatione, dirigantur.* Ideoque apud eundem auctorem *lib.* 4. *c.* 47. Non veredarius, ſed catabolenſis incurrat, alias emendandum monuit Briſſon. De catabolenſibus accurrate egit Cujac. 16. *obſ. c.* 5. Ex eo vero quod in codice Theodoſiano junguntur piſtoribus, colligit Jac. Gothofredus, catabolenſes fuiſſe, qui onera fiſcalia Romam veterinis comportarunt, ſive frumenta advecta a nautis Tiberinis, horreis inferenda, ſive eadem in piſtrina transferenda, ſive coctus inde panis eſſet ad gradus tranſportandus. Dicti *απο τȣ καταβαλλειν ab onerando*, quod jumenta his rebus onerarent, ſimileſque adeo agaſonibus noſtris, quibus ad ferenda in molas frumenta, farinamque referendam utimur.

Catadromus *l. pen. D. de action.* funem extentum ex loco edito in interiorem demiſſum ſignificat. Suet. in *Neron. c.* 11. Notiſſimus eques Rom. elephanto ſuperſedens per catadromum decurrit. Quod idem Xiphilinus *lib.* 56. *p.* 697. retulit. Elephanti funambuli ſpectaculum ab eodem Suet. in *Galba c.*6. refertur. Vid. Jo. Brodæi *miſcell.* 3. 7.

Καταπλȣς, ſeu *επιδημια* a græcis vocabatur, qua parte primum adpellere, ſeu adplicare in provincia proconſules moris erat *l.* 4. *§.* 5. *D. de offic. procoſ.*

Cataphryges apud Iſidor. & *in c.* 39. *§.* 26. *cauſ.* 24. *quæſt.*3. hæreticorum genus, quibus nomen a Phrygia provincia inditum. Hi adſerebant, adventum ſpiritus Sancti non in Apoſtolos, ſed in ſe traditum.

Catena. Catenas prolixiores reo immitti, non ferreas manicas oſſibus inhærentes, conſtituit Conſtantin. M. in *l.* 7. *C. de cuſtod. reor.* Sane qui militari cuſtodia attinebantur, catenis adligatos fuiſſe docet Seneca *Epiſt.* 5. ex qua & illud diſcimus, eamdem catenam & militem, & cuſtodiam copulaſſe, ut *lib.* 5. *Formul. c.* 199. notavit Briſſon. Ritus iſtius meminerunt etiam Joſephus *Antiquit. Jud. lib.* 18. 8. Seneca *de tranquill. cap.*10. Auguſtin. *ad pſalm.*128. ceu adductis illis teſtimoniis oſtendit Juſtus Lipſius *ad Tacit. Annal. lib.* 6. *cap.*3. Et eo modo cuſtoditum invenimus Petrum Apoſtolum *κοιμωμενον μεταξυ δυο ϛρατιωτων, δεδεμενον αλυσεσι δυσι*, dormientem inter duos milites, vinctum duobus catenis *Act. Apoſt. cap.* 12. *v.* 6. Hein.

Cathari propter munditiem ita ſe nominaverunt, gloriantes enim de ſuis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum, viduas, ſi nupſerint, tanquam adulteras damnant, mundiores ſe ceteris prædicant *c.* 39. *§.*27. *cauſſ.* 24. *quæſt.* 3. Vid. infra voce *Patarini*.

Cathedra. Inſtructa domo legata legato continentur etiam pulvini, ſubſellia, cathedræ, menſæ. Paull. 3. *ſent.* 6. 86. Erant ſellæ ſplendidiores, & affabre factæ, quas & Diis, & Principibus, & Magiſtratibus tribuebant, ceu oſtendit Jo. Andr. Schmidius *diſſ. de num. cathedrat.* Denique ad philoſophos, & profeſſores tranſiit cathedræ honor, quamvis eo non contenti thronum ſibi vindicarent, idque dignitatis inſigne nemini, niſi qui artis experimenta dediſſet, concedere ſolerent, ceu patet ex Euſapii *Proæreſio*. Vid. Meurs. *de Fortun. Attic. c.* 8. & Creſoll. *Theatr. rhet. lib.* 3. *c.*3. Hein.

Ca-

Cathedram collocare *in c. luminoſo* 18. *qu.* 2. eſt judicia exercere, ut ibi explicare videtur gloſſa, vel, ut ait Albericus Roſatius, juriſdictionem exercere, & explicare, quod ibi ſignificare viſus eſt Pontifex, ſi *vel* particula explicationis nota ſit. Cathedra non facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram *c. multis diſt.* 40.

Cathedralis eccleſia, i. e. epiſcopalis *cap. ne pro defectu* 41. *de elect. in antiq.*

Cathedraticum. Julianus in Nov. 123. c. 3. In vulgata eſt *pro inthroniſticis ſolidos centum*. In græca authentica *υπερ μεν ενθρονιαςικων διδοναι νομ. σ.* ubi *cathedraticum*, *inthroniſtica*, vel *ενθρονιαςικα* ſunt certa pecunia pro inauguratione ab Epiſcopo pendenda. At jure canonico Cathedraticum eſt pecunia, quam clerici ſuo Epiſcopo quotannis, honoris cathedralis cauſſa, pendunt, id eſt duo ſolidi *Can.* 1. *cauſſ.* 10. *quæſt.* 3. Hein.

Cathetus. Zeno Imp. *l.* 12. §. 5. *C. de ædif. priv.* Columnas, ait, lapideas, ut ligneas ita ſolo imponi jubemus, ut non ad *cathetum*, ſive *perpendiculum* ſtent, ſicuti nec murus. Caius, & Theodoſ. auctores de *limitibus p.* 253. *edit. Goeſ.* Terminos quadratos ſub terra collocavimus, qui a menſoribus Italiæ pro hypotenuſa obſervantur. *Cathetum* vero in terminum præſidentem in formam triſinii conlocavimus. Vitruv. *lib.* 3. c. 3. Secundam extremi abaci quadram lineæ demittendæ, quæ Catheti dicuntur. Add. Bernard. Baldi *Lexic. Vitruv.* p. 21. de hoc vocabulo, quod eſt geometris familiariſſimum, quo lineas ad perpendiculum dimiſſas ſignificant. Hein.

Catholici. Chriſtiani *l.* 1. *C. de ſumm. Trinit.* D. Auguſtin. de confeſſ. Chriſti *lib.* 9. *c.* 10.

Catholiciani *l. pen.* §. *ult. C. de bon. proſcr.* ubi Cæſarianis conjunguntur ;. Sed proprie ſunt officiales Catholicorum, quod nomen fuit conſularium, maxime in Africa, ſi ſequimur gloſſarium vetus : *Conſularis καθολικος*. Et ſane Euſebius *lib.* 10. *c.* 6. *καθολικον της Αφρικης*, & *lib.* 4. *de vita Conſtantini c.* 36. *τον της διοικησεως καθολικον* memorat. Attamen Cujacius ad *l.* 5. *C. de jur. fiſc.* potius *rationales*, & fiſci procuratores nomen Catholicorum tuliſſe, probat : & ita etiam Euſebii locos vertit Valeſius. Qui ergo his adparebant, Catholiciani adpellati. Hein.

Catholicum adpellabant Cæſaris procuratorem, quod totius provinciæ fiſcalem procurationem gerebat, ut ex multis Baſilic. lib. liquido conſtat, & ad 1. prohibitum. *ει δε και οι οφφικιαλιοι τε καθολικε επιχειρησωσι παραβηναι την νομον*, & *ad l.* 2. *C. de jur. fiſc. ει μη καθολικος* &c. Idem & *λογοθετης* dici coepit Conſt. Harmenopulo.

Catillus. Paullus *l.* 18. §. 5. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Sic exponit : *Eſt autem* Meta *inferior pars molæ, Catillus ſuperior.* At Paullum, vel potius librarium erroris coarguit Scaliger ad illa Manil. Aſtronom. lib. 3. v. 307. *Laterumque meatus Turbinis in morem recta vertigine currit*. Ubi de veterum molis quædam non vulgaria diſſerit, & de earum partibus inſcribit *pag.* 214. *Apud veteres enim*, inquit, *ſuperior mola κωνοειδης fuit, inferior cava inſtar catini, unde illi nomen.* Meta inſtar turbinis inverſi conveniebat in Catillum, ut mas *in feminam, qua parte baſis eſt, non qua mucro:* Addit, paucis interjectis, Meta *Græcis αλετων dicitur*, Catillus *autem ονος*, *Auctor Helladius apud Photium. Septuaginta interpretibus inferior mola*

μυ-

μυλος , ſuperior επιμυλιος , Meta igitur , Turbo , & Conus Synonyma , & proinde Turbo eſt ſuperior mola .

Cato , de quo Pomponius *in l.* 2. §. 38. *D. de orig. juris:* Deinde , ait , *M. Cato princeps Porciæ familiæ , cujus & libri extant . Sed plurimi filii ejus.* Sane *Cato* juriſperitiſſimus vocatur a Valer. Maximo *lib.* 8. *c.* 7. Ejus egregios de juris diſciplina libros commendat Gell. *lib.* 18. *c.* 18.

Catoniana regula ita definitur: Quod legatum, ſi teſtamenti facti tempore teſtator deceſſiſſet , inutile foret , id , quandocumque poſtea deceſſerit, non convaleſcere *l.* 1. *D. de reg. Caton. l.* 42. §. 1. *D. de legat.* 1. Adpellatur & *Catoniana* ſententia in *l.*86. §. *ult. D. de condit. & dem.* nec non *Catoniana* ſimpliciter *l.* 13. *D. de option. leg.* Ceterum regulam *Catonianam* non modo ad legata , ſed & ad alias ultimas voluntates , ipſaſque hereditates pertinere , ſatis expeditum videtur *l.* 210. *D. de reg. jur.* Et tamen in *l.*3. *D. de regul. Caton.* ſcribit Papinianus*: Catoniana regula non pertinet ad hereditates .* Magnas hic turbas dant interpretes. Cujacius 4. *obſ.* 4. ſuo more textum emendandum , reſcribendumque cenſet , *pertinet ad libertates .* At Faber 11. *conjectur.* 9. tantum abeſt , ut probet hanc, aliamve emendationem , ut potius ſuo more defendat thema paradoxum , regulam Catonianam ad hereditates non pertinere , quumque ſibi obſtare animadvertat *l.* 4. *D. de reg. Caton.* ex ea vocabulum *conditionales* ejiciendum exiſtimat. Sed mihi videntur , rem acu tetigiſſe Rad. Forner. *rer. quotid.* 3. 7. & Franc. Mars. Gordon. in *prætermiſſ. c.* 8. qui nihil difficultatis ineſſe oſtendunt verbis Papiniani , ſi ſine interpunctatione legantur : *Regula Catoniana non pertinet ad hereditates , neque ad legata , quorum dies non mortis tempore , ſed poſt aditam cedit hereditatem .* Sane ne hereditatum quidem omnium diem a tempore mortis cedere ante Rad. Fornerium, & Gordonum , oſtendit Ant. Govean. 2. *Var.* 29. Hein.

Cavatarius. Vid.art. Cavitarius.

Caudicarii in *leg.* 1. *C. de can. frum. urb. Rom. l.* 2. *C. Theod. de piſtor. l.* 9. *C. Theod. de ſuar. urb. Rom.* quorum corpus Romæ fuiſſe , patronoſque habuiſſe , ex illis locis planum ſit . Sunt autem amnici navicularii *Caudicarii* adpellati a navibus Tiberinis , ſeu quæ in fluviis uſui erant , quas *Codicarias* vocabant. Feſtus : Caudicariæ naves ex tabulis craſſioribus factæ . Non. Marcell. *Codicarias* naves etiam nunc conſuetudo vocat , quod in fluminibus ſunt uſui . Varro *de vita pop. Rom. lib.*3. Antiqui plures tabulas conjunctas *codices* dicebant : a quo in Tiberi naves codicarias adpellamus . Seneca *de brev. vit. c.* 13. Plurium tabularum contextus *Caudex* apud antiquos vocabatur. Unde publicæ tabulæ *Codices* dicuntur , & naves nunc quoque , quæ ex antiqua conſuetudine per Tiberim commeatus ſubvehunt , *Caudicariæ* vocantur .

Cavea theatri locus , in quo ſpectatores ſedebant *l.*13. §. 7. *D. de injur.* Servius *ad.* 5. *Æneid. v.* 340. Ea publica erat adeo , ut ſi quis me in ea ſedere prohibeat , injuriarum in eum agere poſſim , prout ſcribit Ulpianus *cit. l.* At in *l.* 2. *C. Th.* caveam interpretatur Gothofredus, qua feræ , dum emitterentur , includebantur .

Cavere eſt proſpicere , & conſulere . Sic ſibi a venditore cavet emtor *l.* 44. §. *ult. D. de damn. infect.* Eſt & pacto efficere, ut

ut in *l.* 4. *D. comm. præd.* Unde omnes ſtipulationes natura ſua cautionales eſſe, dixit Ulpianus, quod id agatur interpoſita ſtipulatione, ut quis cautior, & ſecurior ſit *l.* 1. *D. de ſtipul. prær.*

Cavere etiam clientibus ſuis juriſconſulti dicuntur apud Cic. *lib.* 1. *de legib. c.* 5. & debitor creditori *l.* 17. §. 3. *D. commod.* Et eo ſenſu *Cavere* pecuniam *l.* 3. §. 2. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* chirographo apud Suet. *in Calig. c.* 12. inſtrumento *l.* 49. *ſol. matrim.* ſe præſtiturum *l.* 134. §. 2. *D. de verb. oblig.* Sic *Cauta* dos *rubr. D. de dot. caut.* quantitas *l.* 5. *C. de condict. ob turp. cauſ.* Cauta chirographa *l.* 88. *D. de ſolut.* Cautum honorarium *l.* 1. §. 12. *D. de extraord. cognit.* Nec debitores tantum creditoribus, ſed & creditores cavere dicuntur, deberi ſibi, vel ſe recepiſſe *l.* 5. §. *ult. l.* 89. *l.* 94. *D. de ſolution.* Idque *contra* cavere dicitur *l.* 2. §. 1. *de collat.*

Cavere etiam *aliquando intelligitur*, *ſive* (conſtitutis) *perſonis*, *ſive rebus l.* 188. §. *ult. D. de verb. ſignif. l.* 6. §. 7. *D. commun. divid.* Sic veteres prædibus, & prædiis cavere dicebantur teſte Aſconio *in Verr.* 3. Liv. *lib.* 22. *c.* 60. Si quibus argentum in præſentia deeſſet, dandum ex ærario mutuam pecuniam, prædibuſque, ac prædiis cavendum populo.

Cujus rei nomine cavetur, habes in ſequentibus.

Cavere damni infecti *l.* 1. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ.* de dolo, & culpa *l.* 25. *D. ſolut. matrim.* de evictione *l.* 35. §. 2. *D. de rei vind.* de indemnitate *l.* 31. *D. ad SC. Vellei.* de rato, vel ratihabitione *l.* 3. 4. *D. rem rat. hab.* rem ſalvam fore pupillo *l.* 2. *D. rem pupil. ſalv. for.*

Cavere ſimpli quanti res eſt *l.* 36. *D. de don.* cavere duplam *l.* 49. *D. fam. erciſc.*

Cavere ſervo publico (ſtipulante) *l.* 18. *D. de adopt.* officio judicis *l.* 16. *D. de hered. petit.* id eſt, judice jubente.

Cavere idonee *l.* 35. §. 3. *D. de procur.* ſeu recte, ut eſt in *l.* 1. §. 9. *D. collat. bon.* Cavere autem idonee in conſtitutione D. Marci *l.* 2. *D. de fideic. lib. & pr. Inſt. de eo cui libert. cauſ.* idem eſt, ac ſatiſdato, vel pignoribus datis cavere. Sed etſi promittenti fides habita ſine ſatiſdatione, idonee cautum videbitur *l.* 4. §. 8. *D. de fideic. lib.*

Cavere præcipiendo, ſtatuendo, ſanciendo, Ut *Cavere* codicillis *l.* 14. *D. de dote præleg.* conſtitutione *l.* 67. §. 8. *D. de legat.* 2. edicto *l.* 1. *D. de in jus voc.* epiſtola *l. ult.* §. *ult. D. de abig.* forma cenſuali *l.* 4. *pr. D. de cenſib.* judiciis ſupremis *l.* 1. *C. de collat.* lege *l.* 25. *D. ad SC. Silanian.* mandatis *l.* 17. §. 1. *D. de poen.* oratione *l.* 9. *D. ad SC. Tertull.* reſcripto *l.* 5. §. *ult. D. de jur. patron.* Senatus conſulto *l.* 16. *D. de offic. præſid.* teſtamento *l.* 31. *D. de adim. legat.* verbis *l.* 67. §. *ult. D. de legat.* 2. id eſt, nominatim exprimere.

C a v i l l a r i verba *l.* 2. §. 44. *D. ad SC. Tertull.*

C a v i l l a t i o, quam græci *σοφισμα* vocant *l.* 65. *D. de reg. jur.* Illud verbum a veteri *Calvor* dictum putat Caius *l.* 233. *pr. D. de verb. ſignif.* Sed & potius *υποχορισικον*, vel deminutivum verbi *cavere*. Hoc proprium erat Juriſconſultorum, qui vero & in minimis rebus cautiones anxie adhibebant, *cavillari* dicebantur. Tertullian. *de coron. milit. c.* 11. *Omnibus modis cavillandum* (id eſt anxie cavendum) *ne quid adverſus Deum committatur.* Quum ve-

vero ſæpe contingeret, ut captioſæ eſſent nimiæ iſtæ cautiunculæ, in vitium vertit hoc verbum, ut *cavillari* dicerentur, qui alios verborum præſtigiis circumvenire ſtuderent. Obſervarunt hoc Scaliger ad Feſtum ſub voce *cavillari p.*39. Menag. *Amæn. jur. civ.* c. 39. p. 286. Hein.

Cavitarius *Cabitarius*, item *Cavatarius*, qui gemmas cavandi artificium exercet. Eam vocem in *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* reſtituit Salmaſ. *in ſcript. hiſt. Aug. p.*458. quum alii ibi legant *Cavidarii*, alii *Clavicarii*. Vetus marmor apud Gruter. p. 622. 1. *Cabatores de via Sacra*. Gloſſar. vetus Καβιτάριοι, *Cavitarius*. Palladius λιθουργὸς, ὃν λέγουσι καβιδάριον, *gemmarius*, *quem vocant cavitarium*. Dicti hi artifices etiam σφραγιδαριοι. Hein.

Cauponam dictam eſſe a copiis, quod illic & ad victum neceſſaria parentur, diſtrahanturque, Feſtus *lib.* 3. tradit. Quædam exemplaria habent *a cupis*, quæ lectio verior videtur. Sane a *cupis* caupones eſſe dictos tradit Iſidor. *lib.* 20. *orig. c.* 6. Eſt igitur caupona locus, ubi vinum, & edulia venduntur, vulgo taberna. Et ita accipitur in *l.*5. *D. naut. caup. & ſtab.* Aliquando *Caupona* negotiationis nomen eſt *l.* 13. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* ita ut legato cauponæ inſtrumento non modo loci, id eſt, tabernæ inſtrumenta, ſed & inſtitores legato contineantur. Hinc.

Cauponam exercere *l.* 43. §. 9. *D. de rit. nupt.*

Caupones in tit. naut. caup. & ſtab. accipiuntur, qui cauponam exercent, inſtitoreſque eorum *l.* 1. §. 5. *D. d. tit.*

Cauponia taberna *l.* 13. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Cujusmodi tabernæ Romæ æque ac apud nos paraſemis ſuis diſtinguebantur. Sic Caupo *ad Urſum*

gallatum occurrit in actis diurnis apud Reineſ. *Inſcr. Claſſ.* 4. *n.*3. Oſpitalis a gallo gallinacio apud Spon. Hein.

Cauponiæ artes apud Juſtin. Hiſt. 1. 7. *Cauponium* inſtrumentum *l.* 43. *pr. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Caussa verbum eſt πολυσήμον. Primum enim negotium ſignificat, & quamlibet obligationum originem *l.* 11. *D. de verb. ſignif.*

Cauſſa & res plerumque idem ſignificant Juriſconſultis, ut in *l.* 7. §. 4. *D. de pact.* Et *tit. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſequ.* Ob cauſſam, *& ob rem* promiſcue dicitur. Sic & cauſſæ, non perſonæ beneficium tribuitur *l.* 29. *D. de re jud.* Privilegia quædam *cauſſæ* ſunt, quædam perſonæ *l.* 196. *D. de reg. jur.*

Cauſſa pro lite: Cauſſa cadere, i. e. litem perdere *l.* 27. *D. de pignor.* &, ut Juſtinianus interpretatur, *rem amittere* §. 33. *Inſt. de act.* Cauſſæ, vel lites tranſactione finitæ *l.*9. *C. de tranſact.* Cauſſam dicere reum ex vinculis dicimus *l.* 25. §. 1. *D. ad leg. Cornel. de ſicar.*

Cauſſa pro conditione, & jure cujuſque rei in *l.* 2. §. 1. *D. de ſtatu lib.* Sic enim cum ſua cauſſa res transferri dicitur, id eſt, cum ſuo onere, vel quo jure, quaque conditione eſt *l.*67. *D. de contrah. emt.* cum ſua cauſſa, ſuiſque vitiis *l.*13. §.1. *D. de adquir. poſſeſ.* Et quod in *l.* 8. §.7. *D. de fidejuſſor.* dicitur in duriorem cauſam, & in *l.* 34. *D. eod.* in deteriorem cauſam, hoc in eadem *l.*8. §.8. *in duriorem conditionem*. In pari cauſſa *l.* 128. *D. de reg. jur.* melior eſt cauſſa, i. e. conditio poſſidentis *leg.* 126. *D. eod. tit.* Dejectum ab uſufructu in eandem cauſſam reſtituit Prætor, id eſt, in qua cauſſa futurus fuiſſet, ſi non eſſet dejectus *l.* 9. §. 1. *D.*

de vi & vi arm. ex qua interpretationem accipit *l.* 3. §. *ult. D. eod.* In ea cauſſa eſſe, vel non, id eſt, in ea conditione eſſe, vel non eſſe *l.* 57. §. *ult. D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Cauſſa pro titulo *l.* 11. §. 4. *D. de except. rei jud.* Cauſſam dominii præſtare *l.* 46. *D. de adquir. poſſeſ.* Cauſſa poſſeſſionis, & uſusfructus *l.* 52. *pr. D. eod.* Per cauſſam tigni juncti poſſidere, id eſt, mediante tigno immiſſo, ſervitutem poſſidere *l.* 20. *D. de ſervit. præd. urb.*

Cauſſa, pro ea, quam efficientem vocant philoſophi. Cauſſam mortis præbere *l.* 15. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.*

Contra magis ad effectum pertinet loquutio, ſervitutes omnes *cauſſas* habere perpetuas debere *l.* 28. *D. de ſerv. urb. præd.* Nam hunc ſenſum habet, ita conſtitutas eſſe ſervitutes debere, ut iis continenter uti liceat. Ideoque v. g. perennem eſſe oportere eam aquam, cujus ductus ceditur *l.* 1. §. 5. *D. de aqu. quotid. l. un.* §. 4. *D. de font.* Inſcite enim faciunt, qui illam ſententiam ad uſum ſervitutum referunt, qui perpetuus eſſe nequit, & intermiſſionem neceſſario deſiderat.

Cauſſa, quod nos impulit, philoſophis cauſſa impulſiva. Sic adjecta cauſſa legari, vel fideicommitti ſolet. Et tunc cauſſa, conditio, demonſtratio, verborum conceptiones diſtinguuntur *l.* 12. 17. §. 2. *D. de condit. & dem. l.* 2. §. *ult. D. de donat.*

Cauſſa pro omni commodo, utilitateque, quæ ex re percipi poteſt, accipitur *tit. de uſur. & fruct. & cauſſ.* Caius in *l.* 20. *D. de rei vind.* Nec enim, inquit, ſufficit corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt, ut & cauſſa rei reſtituatur, id eſt, ut omne habeat petitor, quod habiturus eſſet, ſi eo tempore, quo judicium accipiebatur, reſtitutus illi homo fuiſſet. Paullus *l.* 31. *D. de reb. credit. Ut poſt judicium acceptum cauſſa omnis reſtituenda ſit, id eſt omne, quod habiturus eſſet actor, ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus eſſet.* Proinde a fructibus, & uſuris cauſſa ſeparatur, quæ & partum, & partus partuum, & fœtum ſecundum, & omnes extrinſecus accidentes utilitates complectitur *l.* 2. 3. §. 6. *l.* 8. 38. §. 7. *D. de uſur. l.* 9. §. 7. *D. ad exhib.* Eadem, ut ait Heinecc. ad Pandect. P. IV. §. 85. qualitates rei, veluti immunitatem, bonitatem, conditionem uſucapiendi §. 3. *Inſt. de offic. jud.* & omnes fructus naturales, & civiles *l.* 38. §. 7. *D. de uſur. & fruct. & cauſſ.* & ea quæ in fructu non ſunt, complectitur *l.* 8. *D. eod. tit.* Minus late patent *acceſſiones*, quæ ſunt omnia, quæ rei noſtræ vel natura, vel induſtria, vel legis beneficio accedunt *l.* 34. *D. de rei vind.* Unde eo vocabulo & fructus, & quæ in fructu non ſunt, & incrementa naturalia, veluti alluvio, continentur, non autem rei qualitas. Hac quoque anguſtior eſt *fructuum* notio, quibus intelligimus, quidquid re ad uſum noſtrum profert, vel quod occaſione ejus percipitur. Sic ergo intellige formulas: Cauſſa omnis reſtituenda eſt *l.* 5. §. 4. *D. ſi uſusfr. pet.* cum omni cauſſa reſtituere *l.* 6. *C. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* omnis cauſſa venit in judicium *l.* 8. §. 6. *verſ. plane D. de precar.*

Cauſſa, i. e. forma, vel ſpecies, & cauſſæ obligationum *l.* 44. *D. de oblig. & act.* In exſequutione obligationis quatuor cauſſas eſſe, ait Paullus in *l.* 83. *D. de verb. oblig.* Cauſſa plus petere §. 33. *Inſt. de action.* Ex cauſſa æſtimantur privilegia *l.* 32. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* In cauſſa

jus

jus eſt poſitum *l.* 52. §. 2. *D. ad leg. Aquil.* De alterius cauſſa, & facto non ſcire *l.* 3. *D. de jur. & fact. ignor.* Eodem pertinent formulæ : Alia cauſſa eſt *l.* 12. *de ſolut.* Cauſſa uti Rhetorum præceptis accipienda ſit, vid. apud Quinctilian. *lib.* 3. *c.* 1. Quas poſtea *controverſias* rhetores adpellarunt, eas Ciceronis temporibus *cauſſas* vocatas eſſe, tradit Senec. *in præf. lib.* 1. *controv.*

Cauſſam in libris Decretorum accipit Gratianus pro eo, quod περιοχὴν Græci, Latini *argumentum*, ex quo eliciuntur quæſtiones, unde de rebus diſputatur: περιοχὴν quam cauſſam vocat, prætexuit, hinc quæſtiones diſcutiendas eliciens, ut colligi poteſt ex *diſtinct.* 101. *Cauſ.* 1. *pr. quæſt.* 1.

Cauſſa pro caſu, vel eventu. Sic in omnem cauſſam acceptus fidejuſſor *l.* 56. §. 2. *D. de fidejuſſ.* In omnem cauſſam emti fidem adſtringere *l.* 5. *Cod. de pact. int. emt.* vel, ut alibi, in omnem conditionem *l.* 68. *D. de fidejuſſ.*

Magis reconditam hujus vocabuli notionem oſtendit Heinecc. in *Comment. ad Leg. jul. & Pap. lib.* 3. *c.* 5. *p.* 398. Nimirum aliquando veteres illud accipiunt pro *quaſi.* Sic codicilli *ad cauſſam teſtamenti pertinere* dicuntur in *l.* 1. §. 2. *D. de tab. exhib.* id eſt, quaſi teſtamenta eſſe videntur. Legatarius *pignoris cauſſam*, id eſt, quaſi pignus, vel pignus tacitum *habere*, dicit Papinianus *l.* 4. §. 1. *D. de ſeparat.* Sed præcipue eo ſenſu accipitur *cauſſa caduci*, id eſt, quaſi caducum *l. un.* §. 4. *C. de caduc. toll.* Vere enim caduca erant, quæ poſt mortem teſtatoris ante apertas tabulas deficiebant. Si vero vivo teſtatore poſt teſtamentum conditum heres, legatariusve decederet, vel conditio deficeret, relictum *in cauſſa caduci* erat, & populo quaſi caducum deferebatur *l. un.* §. 2. & 4. *C. de caduc. toll.* Hein.

Interdum CAUSSÆ nomen vacat, & nudæ elegantiæ cauſſa aliis vocibus adjungitur. Sic cauſſa bonorum, dotis, emtionis, facti, pignoris, poſſeſſionis pro ipſis bonis, pro ipſa dote, emtione, facto, pignore, poſſeſſione juris auctores dicunt. Ita *Cauſſa* bonorum accipienda eſt in *l.* 68. *D. de legat.* 2. *l.* 52. §. *ult. D. de verb. oblig.* ubi tamen cauſſa bonorum utilitatem ſignificat, id eſt, ut habere liceat. Sic *Cauſſa* Conditionis *l.* 96. §. *ult. D. de ſolut.* dotis *l.* 1. *D. ſolut. matrim.* edicti *leg.* 6. *D. und. liber.* emtionis *l.* 3. §. 3. *v. & ideo D. de SC. Macedon.* facti *l.* 12. *ex quib. cauſſ. maj.* fideicommiſſi *l.* 3. §. 2. *D. de uſur.* fundi *l.* 30. §. 3. *D. de legat.* 3. hereditaria *l.* 5. §. 5. *D. ut in poſſeſſ. legat.* judicati *l.* 5. *D. quand. ex fact.* judicii *l.* 8. *D. de alien. jud. mut.* juris, ac voluntatis *l.* 77. §. 1. *D. de legat.* 2. juris honorarii *leg.* 95. §. 3. *D. de ſolut.* legati *leg.* 91. §. 2. *D. de legat.* 1. naturalium obligationum *l.* 40. *D. ad SC. Trebell.* novationis *l.* 4. *in fin. D. de uſur.* obligationis *leg.* 20. *D. de don. int. vir. & ux.* ordinis *l.* 23. §. *ult. D. de adpellat.* pecuniæ *l.* 26. §. *ult. D. depoſ.* pignoris *l.* 65. *D. de evict.* poſſeſſionis *l.* 1. *C. per quas perſon.* proprietatis *l.* 30. §. 2. *D. de adquir. rer. domin.* redhibitionis *l.* 61. §. 1. *D. de furt.* ſervitutis *l.* 12. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtrum. legat.* ſolutionis *l.* 21. *D. de rei vindicat.* teſtamenti *l.* 2. §. 1. *D. de vulg. & pupill. ſubſtit.* uſusfructus *l.* 10. *D. uſufr. quemadm. cav.*

CAUSSARI, cauſſam prætendere, ſeu allegatione cauſſæ ſe excuſare *leg.* 3. *D. depoſ.*

Cauſſari tempeſtatem *l.* 21. §. 8. *D. ſi quis caution.* Sic cauſſatas aves apud Tibull. *lib.* 1. *eleg.* 3. *v.* 17. Plane Non. Marcellus *cauſſari* cauſam dicere, vel defendere interpretatur.

Caussaria miſſio, quæ propter valetudinem laboribus militiæ ſolvit *l.* 2. §. 2. *de his qui not. infam. l.* 13. §. 3. *D. de re milit.* Apul. *lib.* 4. *de aſin. aur.* Exanimatum, ac debilem mereri *cauſſariam miſſionem*; Ita legit Heinecc. pro *cauſſæ remiſſionem*. Hinc cauſſaria miſſi milites *leg.* 6. *l.* 8. *C. de re milit.* & Cauſſarii milites apud Liv. *lib.* 6. *c.* 6.

Caussatio, i. e. allegatio cauſſæ *l.* 12. *C. Theod. de ſuſcept. præpoſ. & art.* & paſſim in *eod. C.*

Caussidicus *l.* 6. *C. de poſtul.* qui cauſſas in foro dicit, ut loquitur Caius in *l.* 1. *D. de Or. jur.* & ejus ars *Cauſſidicina* dicitur in *l.* 30. *C. Theod. de cohortal. princ. cor.* Auctor libri *de cauſſ. corr. eloqu.* Horum autem temporum, ait, cauſſidici, & advocati, & patroni, & quidvis potius, quam oratores vocantur. Id vocabulum jam Ciceronis ætate in uſu fuiſſe, ex ejus *Oratore cap.* 9. patet. Eodem utuntur Seneca in ἀποκολοκυντώσει p. 677. & Juvenal. Satyr. 7. v. 185. Apulei. *Apolog.* p. 305. Qui ſcio facta in judicium vocari, eoque etiam patronos litigatorum cauſſidicos adpellari, quod, cur quæque facta ſint, cauſſas expediant.

Cautela pro cautione in *l.* 13. §. *ult. D. depoſ. leg.* 1. §. *ult. D. de procur. l.* 21. *D. de judic. l.* 6. *D. de pign. act. l.* 25. *C. de admin. tut. vel cur.* quo verbo non modo uſos Leonem, & Anthemium *l.* 33. §. 3. *C. de Epiſc. & Cler.* itemque Arcadium, & Honorium *l.* 3. *C. de inſtrum. & codicil.* verum etiam Caſſiodorum 3. *variar.* 48. & Ammian. Marcellin. *lib.* 14. immo his antiquiorem Apuleium *metamorph. lib.* 1. *p.* 115. *& lib.* 5. *p.* 269. Priſcianum porro de hoc vocabulo tanquam ſatis latino differere *lib.* 4. *p.* 622. poſt alios obſervat Heinecc.

Cauterium in *l.* 17. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* eſt, quo in encauſtica pictura, ad colores ceris inurendos, utebantur pictores. Plin. *lib.* 35. *c.* 11. Ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitaverit, non conſtat. Quidam Ariſtidis inventum putant, poſtea conſummatum ab Praxitele. Sed aliquanto vetuſtiores encauſticæ picturæ extitere. Scite luſit Martial. *lib.* 4. *Epigr.* 47. de Phaëtonte hoc genere encauſtices picto, quem hoc modo δίπυρον factum ait. Epigramma tale eſt: *Encauſtus Phaeton tabula depictus in hoc eſt. Quid tibi vis, dipyron qui Phaetonta facis:* ſenſus eſt, jam δίπυρον vel *bis uſtum* dici poſſe Phaëtonta, qui primum fulmine ictus in Padum præceps actus, & rurſum cauterio ceræ inuſtus ſit. *Heiη.*

Cautes petra pro lapidibus, & marmoribus accipitur in *l.* 14. *C. Theod. de metallar.* ubi cautium nobilitas.

Cautio pro ſecuritate. Sic plus cautionis eſſe in re, quam in perſona dicitur *l.* 25. *D. de reg. jur.* Alias *Cautio* pro ſecuritate promiſſa. Et hoc ſenſu fragilitas cautionum in *l.* 66. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* & ſæpe *nibili eſt* Cotio apud Plaut. *in Aſinar. act. ſc.* 3. *v.* 52. ubi *cotio* pro cautione eadem forma, ac *ploſtrum* pro plauſtro, *olla* pro aula dici conjecit Muret. 9. *Var. lect.* 11.

Cautio generaliter omnis ſcriptura adpellatur, qua cui proſpicitur, ſive obligationis, ſive libera-

berationis probandæ cauſſa, emittatur. Sic cautione data creditori cavet debitor *l.* 40. *D. de reb. cred.* Sed & epiſtolam emiſſam cautionem adpellari videmus in *l.* 24. *D. de conſtit. pec.* Ita *Cautiones* ex quocumque contractu *l.* 47. *§. ult. D. de pact.* veluti creditæ pecuniæ *l.* 40. *D. de minor.* depoſitionis *l. ult. §.* 1. *D. ut legat. & fideic. cauſ. cav.* dotalis *l. ult. §.* 5. *D. de legat.* 2. fœneratitia *l.* 11. *C. de pact.* dor. hereditaria *l.* 3. *D. famil. erciſc.* pollicitationis *l.* 9. *§.* 3. *quod met. cauſ.* Cautionem, i. e. chirographum exponere *l.* 25. *§. ult. D. de probat.* pignori dare *l.* 20. *D. de pign.* reddere debitori *l.* 2. *D. de pact.*

Memorantur porro in jure noſtro CAUTIONES damni infecti *l.* 1. *§.* 13. *D. de cloac.* de dolo *l.* 5. *§.* 1. *D. de verb. obl.* duplæ *l.* 72. *D. de contr. empt.* indemnitatis *l.* 32. *§.* 1. *D. de negot. geſt.* judicii ſiſtendi cauſſa, qua quis promittit, ſe præſtiturum ſecuritatem a læſione, quæ ex non comparitione metuitur. Item Cautio *judicatum ſolvi rubr. D. judicat. ſolvi.* qua quis promittit ſe præſtiturum ſecuritatem a læſione, quæ ex eo, quod non obtemperatur ſententiæ, metuitur. *Cautio* legatorum ſervandorum cauſſa *tit. D. ut legator. ſeu fideic. ſerv. cauſ. cav.* moratoria *l.* 5. *§. ult. D. de cenſib.* Muciana, de quibus infra, ut & de pretio reſtituendo *l.* 25. *§.*10. *famil. erciſc.* de rato, vel ratam rem habiturum Dominum *l.* 23. *§. ult. D. de precar.* rem pupilli ſalvam fore *rubr. tit. rem pupill. ſalv. for.* de ſervo, qui in fuga eſt, perſequendo *l.* 14. *§.* 11. *D. quod met. cauſ.* Enim vero cautionem, cujus mentio fit in *l.* 6. *D. de hered. pet.* accipit Briſſon. de legatis evicta hereditate reddendis, ut adparet ex *l.* 17. *D. eod. tit.* eamque intelligit Paullus in *l.* 41. *D. ad leg. falcid.* quum ait: Si jam mota controverſia hereditatis, legata ſine *cautionibus* dat. *Cautio de evictione*, de qua ſub hac voce.

Cautio vel nuda eſt, vel non nuda. Hæc vel *fidejuſſoria* eſt, vel *pignoratitia*, vel *juratoria*. Vetus Gloſſar. *Fidejuſſoria eſt, quum intervenit fidejuſſor, juratoria eſt, quum quis jurat ſolemniter, ſe adimpleturum quod promittit. Pignoratitia, vel hypothecaria eſt, quum pignus* (qui cavet) *tradit, aut hypotheca ſupponitur.* Fidejuſſoria cautio alias adpellatur *ſatiſdatio* in *l.* 2. *§.*6. *verſ. ſed utrum*, ubi nuda *cautio* adverſa fit ſatiſdationi. Nuda porro *cautio* ſimpliciter *cautio* adpellatur in *l.* 3. *C. de verb. ſignif.* & cautionem nudam repromiſſionem interpretatur *l.* 63. *§.* 4. *D. pro ſoc.*

Cautio idonea pro ſatiſdatione in *l.* 50. *§.* 1. *D. de manumiſſ. teſt. l.* 4. *§.* 1. *D. de adminiſtr. rer. ad civit. pertin. l.* 1. *§. pen. D. quod legator. l.* 3. *C. de magiſtr. conv.* Proinde ſi mandato adjectum ſit, ut *idonea* cautio a debitore exigatur, non videbitur conditioni paritum, ſi neque fidejuſſor, neque pignora accepta ſint *l.* 59. *§. ult. D. mandat.* Sed & *cautio*, quæ propter Falcidiam interponitur, fidejuſſorum habet præſtationem *l.* 3. *§.* 1. *D. ſi cui plus, quam per leg. falcid.* Prætoriæ quoque ſtipulationes perſonas deſiderant pro ſe intervenientes *l.* 7. *D. de ſtipul. præt.* Igitur Cautio *prætoria* intelligitur *ſatisdatio*.

CAUTOR alieni periculi apud Cic. *pro Sext. c.* 7. Plaut. *in captiv. act.* 2. *ſc.*2. *v.*6. *Sæpe it cautor captus eſt.* Cautor *formularum* apud eund. Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 55. Ibi meliores editiones non habent *Cautor*, ſed Cantor *formularum*, quam lectionem

 ideo

ideo probat Heineccius, quod minus concinna eſt loquutio: *Cautor formularum*, quum non formulas caveat, ſed formulis inventis, cavere aliis ſtudeat.

Cedere, & contendere opponuntur in *l. 1. D. de edend.*

Cedere foro in *l. 7. §. 2. D. depoſ.* & quod vulgo *bancam ruptam facere* dicunt. Hoc inde fluxit, quod in foro poſitæ erant argentariorum, & nummulariorum tabernæ, ut docuit Briſſon. *lib. 2. ſelect. antiq. c. 12.* Et habebant hæ tabernæ ſua paraſema, quibus dignoſcerentur, ceu patet ex Reineſ. *inſcript. Claſſ. 4. num. 4. p. 340.* ubi Q. Aufidius menſarius tabernæ argentariæ *ad Scutum Cimbricum* cum magni vi æris alieni ceſſit foro, retractus ex itinere cauſſam dixit apud P. Fonteium Balbum præt. & quum liquidum factum eſſet, eum nulla feciſſe detrimenta, ſolvere juſſus eſt in ſolidum æs totum.

Cedere etiam eſt aliquid per mandatum vel alium titulum transferre. *Cedi* enim res incorporales, & jura dicuntur eodem modo, quo res corporales tradi. Serv. *in 3. Aen. v. 297. Ceſſiſſe, ait, verbum de jure eſt. Cedi enim hereditate dicitur.* Sic *Cedere* actione *l. 13. §. 1. D. de legat. 2.* eſt actionem mandare, & præſtare. *Cedere* actionibus *l. 14. §. ult. D. de ſervo corrupt.* Actionum *cedendarum* beneficium eſt jus confidejuſſori in ſolidum convento, atque ſolventi competens poſtulandi a creditore, ut jus ſuum in debitorem, & confidejuſſores ipſi cedat. Nimirum inter confidejuſſores nullus erat nexus, nullum proinde jus, obligatio nulla, atque ſic nec actio confidejuſſori contra confidejuſſorem prodita erat. Confidejuſſor ergo integrum debitum ſolvens a nemine indemnitatem poterat petere. Debitor enim non erat ſolvendo, alias enim prior fuiſſet excutiendus. Tributum ideo confidejuſſori beneficium, ut adigeret creditorem ante ſolutionem ad id, ut ſibi cedat omnia ſua jura, omneſque actiones in principalem debitorem ad meliorem olim fortunam venientem, & reliquos fidejuſſores. Sed & fidejuſſori interdum in debitorem competebat mandati actio, ſi ille mandaverat, vel negotiorum geſtorum, ſi abſens ille, ac ignorans, quæ gererentur, erat; ſed & interdum nulla, ſi debitor contradixerat. Ceſſis actionibus confidejuſſor contra confidejuſſores, vel principalem agebat, ut procurator in rem ſuam. Wurffel. *juris pr. defin. §. 720.*

Cedere bonis *l. 17. D. de recept. arbitr.* Vetus Gloſſarium: Cedere *bonis eſt ab univerſitate rerum ſuarum recedere.* Cedi autem bonis non tantum in jure, ſed & extra jus poteſt *l. ult. D. de ceſſion.*

Conſtruitur hoc verbum cum ablativo, ut in exemplis præcedentibus, ſed & cum accuſativo, ut *Cedere* iter *l. 5. §. ult. D. de ſerv. præd.* poſſeſſionem *l. 1. §. 20. D. de adquir. vel omitt. poſſeſ.*

Interdum *Cedere*, contineri, vel accedere ſignificat, & tunc vel dativo jungitur, vel accuſativo, interveniente præpoſitione *in*, vel *ad*, vel ablativo per præpoſitionem *pro*. Sic Chartis cedit ſcriptura *l. 9. §. 1. D. de adquir. rer. dom.* Cedit quid lucro *leg. 17. D. de fundo dot.* Cedit quid in agri modum *l. 51. D. de action. empt.* in locum ſolutionis *l. 28. §. 1. D. de jurejur.* vel pro ſolutione *l. 95. §. 1. D. de ſolution.* Ceſſit ad utilitatem pecunia *l. 26. C. de præd. minor.*

Cedere, & numerari annus pro eodem accipitur in *l. 6. D. de calum-*

calumniat. *l.* 15. §. 4. D. *quod vi aut cl.* Cedere diem ſignificat, incipere deberi pecuniam, aliudque eſt *ceſſiſſe*, aliud *veniſſe* diem. *Venit* dies, quum peti poteſt, *Ceſſit* quum obligatio nata eſt, licet exactio in diem differatur *l.* 213. *D. de verb. ſignif.* Et *Cedere* dies legatorum dicitur, ex quo ea debentur, & ad heredem tranſmittuntur *tit. quand. dies legat. ced.* Theophilus *in* §. 20. *Inſt. de legat.* Sic & *cedere* operæ incipiunt, poſtquam fuerunt indictæ *l.* 13. §. 2. *l.* 34. *D. de op. libert.* Sic & *cedere* dies operarum *l.* 23. §. *ult. D. eod.* Quod de operis libertorum intelligendum eſt. Alia enim cauſſa eſt operarum, quas quis ſibi ſtipulatus eſt, quæ ex die interpoſitæ ſtipulationis cedunt *l.* 24. *D. eod.* Denique eodem ſenſu & cedere tempora dicuntur, id eſt, currere, vel computari *l.* 2. 2. *D. quis ord. in poſſeſ. ſerv.* Tempus quod poſt mortem cedit.

Celare, reticere, occultare. Sic *Celare* conditionem *l.*10. §. 2. *D. de in jus voc.* fugitivum *l.* 4. *D. de fugit.*

Celebrare, id eſt agere, edere. Ut celebrare æſtimationem *l.* 35. §. 3. *C. de donat.* alienationem *l.* 1. *C. de alien. judic. mut.* certamina *l.* 21. §. 3. *D. de an. legat.* certaminis formam *l.* 77. §. *ult. D. de legat.* 2. collegium *l.* 3. *D. de colleg.* contractum *l. ult. C. de fund. rei priv.* creationem tutorum *l. ult.* §. 2. *C. de adminiſtr. tut.* diviſionem *l.* 1. *C. de divort. fact.* donationem *l.* 31. §. *ult. D. de donat.* exactionem *l.* 21. §. 1. *D. de conſtit. pecun.* feſtos dies *l.* 17. *D. ad municipal.* functiones *l.* 4. *C. de donat.* matrimonium *l.* 19. *C. de nupt.* memoriam *l.* 18. §. *ult. D. de alim. & cibar. legat.* felicita in diſtrahendis pignoribus *l.* 4. *C. ſi vendit. pign.* ſolutionem *l.* 1. *C. ſi ſerv. ext.* venditionem *l.* 61. §. *ult. D. de jur. dot.*

Celebris civitas *l.* 7. *D. de offic. procoſ.* id eſt, quæ ab hominibus frequentatur.

Celebritas nuptiarum *l.* 22. *C. de nupt.*

Celebs, *Celibatus*, Vid. ſupra *Cælebs.*

Celer, is. *Celeris* redhibitio *l.* 4. *C. Theod. und. vi.* Celeris reformatio; de qua ſuo loco.

Celerum tribunus equitibus præerat, & veluti ſecundum locum a Regibus obtinebat *l.* 2. §. 15. *D. de orig. jur.* Celerum autem nomine equites ſub Romulo, Regibuſque adpellati, Plin. *lib.* 3. *c.* 32. Celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites, a Celere interfectore Remi, qui initio eis præpoſitus fuit, qui primitus electi fuerunt in curiis deni. Ideoque omnino trecenti fuere, Servius in *lib.*11. *Aen. v.*603. Romulum equites habuiſſe ſcribit, quos Celeres adpellavit, vel a *celeritate*, vel a duce Celere, qui dicitur Remum occidiſſe, cujus gratiæ vice a Romulo fieri Tribunus equitum meruerit, & Tribunus Celerum adpellatus ſit. Add. Liv. *lib.* 1. *c.* 15. Dionys. Halicarn. *lib.*2. *p.*86. qui propterea quod Romani *τους ετοιμους και ταχεις επι τα εργα paratos, & promtos ad res gerendas*, Celeres adpellent, eo nomine equites illos ornatos fuiſſe ſcribit. A Celere Remi interfectore dictos ſcribit Plutarch. *in Romulo.*

Celeriter, id eſt, præcipiti feſtinatione ſolutos *l.* 10. *D. de cuſt. & exhib. reor.*

Cella in inſulis, & horreis *l.* 3. §. 2. *D. de offic. præf. vigil.* In ea cella libertus habitavit, cui commune, & promiſcuum cellarum iter eſt *l.* 17. §. 15. *D. de ædil. edict.*

Cella etiam, & Cellarium a reponendis, celandiſque rebus eſculentis, & potulentis dicitur, ut Donat. *in Ter. Adelph. act.* 4. *ſc.* 2. *v.* 13. tradit. Sic cella vinaria, & olearia in *l.* 10. §. *ult. D. de uſu & habit.* penuaria, in qua frumentum, & legumina habita, proponit *l.* 3. §. 8. *D. de penu leg.* quæ ab aliis, & quidem, ſi Capro fides habenda eſt, rectius *penaria* dicitur. Unde Siciliam *Cellam penariam* Reipublicæ Rom. a veteribus adpellatam, Cic. *in Verr.* 3. 6. tradit. Varro *de ling. lat. lib.* 4. Ubi quid conditum eſſe volebant, a celando *Cellam* adpellarunt, *Penariam* ubi penus. Feſtus: *Cella*, quod ea celentur, quæ volumus eſſe occulta. De cella vinaria vid. Pallad. *lib.* 1. *tit.* 28.

CELLARIA pro potulentis accepta adjunguntur annonis *l. ult. C. Theod. de offic. omn. jud.* Sulpic. Sever. 2. *hiſt. ſacr.* 41. Quadringenti & aliquanto amplius occidentales Epiſcopi Ariminum convenere, quibus omnibus annonas, & cellaria dari Imperator præcepit. Unde & *Cellarienſes* ſpecies in *l. pen. C. Theod. de indulg. debit. l.* 32. *C. Theod. de erogat. milit. annon.*

CELLARIUM ſubſtantive pro cella in *l.* 41. §. 1. *D. de legat.* 3. Sic vinum ad cellarii uſum miniſtrari ſolet *l.* 6. *C. Theod. de annon. & tribut.* Servius in 1. *Æneid. v.* 407. Inter penum, & cellarium hoc intereſt, quod *Cellarium* eſt paucorum dierum. Unde & in cellam importatum dicitur frumentum, Penus vero longi temporis.

CELLARIUS ſervus in *l.* 24. *D. de manum. teſtam.* qui cellæ præpoſitus eſt. *Cellarium* tamen Ulpianus *l.* 12. §. 9. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* interpretatur ſervum, ideo præpoſitum, ut rationes ſalvæ ſint. *Cellarios* Paullus 3. *ſent.* 6. 72. in urbanis miniſteriis numerat. A cellariis ubique cibum, & potum familiæ præbitum eſſe, oſtendit Columella *lib.* 2. *c.* 1. Non. Marcellus: Promos, & condos adpellari voluerunt *Cellarios*, eo quod inde promant, & eo rurſus condant. *Cellararium* habet Florentina in *d. l.* 12. §. 9.

Cellerarius in *c. dilecto* 25. *de prebend. & dign.* eſt adminiſtrator rerum eccleſiaſticarum. Cælius Rhodiginus exiſtimat eam vocem barbaram, & poni pro Cellario. Vid. ſupra *Cellarius*.

CELLULA in *c. cellulas* 18. *qu.* 2. & *l. un. C. de ſtud. liberal. urb. Rom.*

CELSUS, *a*, *um*. Celſiores viri *l.* 2. *C. de offic. div. jud.* Celſitudinis titulus tribuitur Comiti ſacrarum largitionum *l.* 18. *C. Theod. de proxim. com. diſpoſ.* nec non præfecto prætorio *l.* 23. *C. Theod. de curſ. publ.*

CELSUS pater *leg.* 39. *D. mand.* Celſus filius *l.* 29. *D. de evict. l.* 6. *D. de contr. emt. l.* 1. *D. de reſcind. vend.* quæ omnes Leges Pomponii nomen præſcriptum habent. *Celſus* adoleſcens vocatur a Paullo in *l.* 91. §. 3. *D. de verb. oblig.* Celſo autem patri ſucceſſit *Celſus* filius, qui patris induſtriam non æquavit ſolum, ſed & longe ſuperavit. Proceſſit enim honoribus longius, & ſcriptis ſuis ſuum, patriſque nomen immortalitati adſeruit.

CELSUM filium, non item patrem conſulem fuiſſe, & quidem iterum, adfirmat Briſſon. ex *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* cui conſequens eſt, eum *P. Juventium Celſum* adpellatum. His enim nominibus ornatur *Celſus* conſul in *l.* 20. §. 6. *D. de hered. petit.* ex qua adparet, auctorem eum cum collegis fuiſſe SCi de petitione hereditatis, quod acceſſit orationi Hadriani, ut oſten-

tendit *l.* 22. *D. eod.* Sed & ipſe *Celſus* nomen ſuum in obſcuro latere non patitur. Etenim in *l.* 30. *D. de legat.*2. de ſe ipſo loquens: *Juventius, ait, Celſus reſpondit.* Præterea hunc *Celſum*, filium, *libros novem & triginta digeſtorum* ſcripſiſſe auctor eſt Ulpianus in *leg.* 5. §. 15. *D. commod.* in qua ita eſt: *Celſus filius ſcripſit libro ſexto Digeſtorum.* Et ita eſſe docent *l.* 20. 29. *D. de legat.* 2. quæ ſumtæ e Celſi libris Digeſtorum, in quibus patrem ſuum laudat: priore quidem in hunc modum: *Et Proculo*, ait, *placebat, & a patre ſic accepi*, poſteriore vero his verbis: *Pater meus referebat, cum eſſet in conſilio Ducennii Veri Conſulis.* Præter Digeſtorum libros vero idem *Celſus* etiam Quæſtionum novendecim, Commentariorum ſeptem, Epiſtolarum undecim, aut eo plus, ſcripſerat: unde complura in Pandectis capita ſumta ſunt. Eundem vero Digeſtorum, & Commentariorum auctorem fuiſſe; argumento eſt, quod Ulpianus in *l.* 19. §. 6. *D. de aur. arg. leg.* ait: Celſus *libro nono decimo Digeſtorum, Commentariorum ſeptimo.*

Hæc addit Heineccius: *Celſus* filius cum *Nerva* poſtea Imperatore adverſus Domitianum conjuraverat. Sed eo periculo callide ſe expedivit, teſte Dione Caſſ. *lib.* 67. *p.* 765. Add. Philoſtrat. *in vita Apollon. Tyan. lib.* 7. *c.* 3. Præturam geſſit anno ab *V. C.* 854. ceu colligi poteſt ex Plin. *lib.* 6. *epiſt.* 5. Prioris conſultatus tempus ignoramus, poſterior, in quo Marcellum collegam habuit, incidit in annum 881. Noriſ. *de Epoch. Syro-maced. p.* 498. Fuiſſe eumdem inter Hadriani conſiliarios, ex Spartian. in *Hadr. c.* 18. diſcimus, extremis ejus temporibus, vel Antonini Pii Imp. temporibus, uti veroſimile eſt, defunctus. Hinc ad ejus filium referendum videtur marmor, in quo libello libertini anno ab *V. C.* 807. Antio & Opimiano Coſſ. ſubſcripſiſſe animadvertimus P. quemdam Juventium Promagiſtrum. Gruter *Inſcr. p.* 557. quod monumentum ad Ictum noſtrum perperam referre videntur Guil. Grot. *de Vit. Ictor. lib.* 2. *c.* 3. & Ægid. Menag. *Amœn. jur. c.* 20. *p.* 98. Juriſprudentiam a patre didicerat *l.* 20. D. *de legat.* 3. adeoque nullum eſt dubium, quin a Proculi partibus ſteterit Cujac. 8. *obſ.* 35. & 27. 12. Aliquando tamen a Labeone, ac Nerva diſſentit *l.* 25. *pr.* D. *de furt. l.* 29. *D. de evict. l.* 3. §. 6. *D. de condict. cauſ. dat.* & Sabino, & Caſſio adverſæ partis jureconſultis ſuffragari non dubitat *l.* 63. §. 3. *D. de legat.* 3. *l.* 6. D. *de condict. ob turp. cauſ.*

CEMENTITIUS, *Cementum.* Vid. *Cæmentitius.*

CENATICA in *l.* 12. *C.Theod. de erogat. milit. annon.* exactionis genus erat quoddam, quod milites a poſſeſſoribus, ſeu provincialibus exigebant. Super ſtatutorum grave, atque inuſitatum quoddam nomen cenaticorum, ait lex citata. Nominis hæc ratio videtur, quod quaſi pro cœna exigeretur.

CENOTAPHIUM monimentum eſt memoriæ cauſſa factum, in quod corporis, reliquiarumque nihil illatum eſt *l.* 6. *in fin. l.* 42. *D. de religioſ. Inanem tumulum* dixit Virgil. *Æneid.* 3. *v.* 304. ipſo Servio interprete. Honorarium tumulum Sueton. *in Claud. c.* 1. Nam quod ille ait, exercitum Druſo *honorarium tumulum excitaſſe*, hoc ipſum Dio Caſſ. *lib.* 55. *p.* 549. κενοτάφιον πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ, *cenotaphium ad ipſam Rhenum vocat.* De Cenotaphiis, eorumque jure vid. Jac. Go-

Gothofred. *diſſ. de cenotaph.* recuſa *in Theſaur. jur. civ. Tom.* 3. Varia quoque Cenotaphiorum exempla, quæ vel a veteribus memorantur, vel adhuc extant, & quorum unum Piſanum Caii, & Lucii Cæſarum ſingularem Emin. Cardinalis Henr. Norifii commentarium meruit, recenſet Vignolius de *columna Antonini cap.* 4. *p.* 66.

C E N S E R E, eſt conſtituere, & præcipere. *Unde* etiam *dicere ſolemus: Cenſeo, hoc facias, & ſemel aliquid cenſuiſſe.* Inde Cenſoris nomen videtur eſſe tractum, inquit Javolenus in *l.* 111. *D. de verb. ſignif.* Ad etymon quod attinet, aliter Feſtus: *Cenſere nunc ſignificat putare, nunc ſuadere, nunc decernere.* Et mox *Cenſus æſtimatio, unde cenſores*: Sequitur apud eumdem: *Cenſores dicti, quod rem ſuam quiſque tanti æſtimare ſolitus ſit, quantum illi cenſuerunt.* Qua in re Varronem ſequitur, qui *lib.* 4. *de ling. lat.* Cenſor, ait, ad cujus cenſionem, id eſt, arbitrium cenſeretur populus. Non. Marcellus ex Varronis *lib.*20. *de republica* locum citat, *quod verbum cenſeo, & arbitror idem poterat, & valebat.* Idem ex ejuſdem auctoris *libro.* 2. verba hæc: *Itaque quod hos arbitros inſtituerunt populi, Cenſores adpellarunt.* Suidas *Tom.* 2. *p.* 308. *Κηνσωρ τιμητης παρα Ῥωμαιοις ονομαζομενος, εξεταστης τις των πολιτικων διαιτηματων προς το σωφρον, και αρχαιοτροπον εκαστου των πολιτων επιστρεφων τον βιον*, Id eſt, Cenſor apud Romanos, qui inquirebat in civium vitam, & mores, eoſque ad modeſtiam, & antiquam virtutem revocabat. In Gloſſis veteris Teſtamenti Cenſores definiuntur probatores morum, vel æſtimatores. Vid. infra *Cenſor.*

Cenſere Senatus dicebatur, id eſt, decernere, & ſtatuere *leg.*3. *D. de edend. l.* 20. *§.* 6. *D. de hered. pet.* & paſſim aliis locis. Ampliſſimus ordo cenſuit *l.* 5. *C. de excuſ. tut.* De qua re ita cenſuerunt *l.* 20. *§.* 6. *D. de hered. petit.*

Quare quid præditum, vel ornatum, vel inſigne maxime eſt, eo *cenſeri* & dicitur. Sic Liberi patroni manumiſſoris jure (id eſt, manumiſſoris jus habere) cenſentur *l.* 8. *D. de adſign. libert.* Animalia iſtius juris (naturalis) *peritia cenſentur l.* 1. *§.* 3. *D. de juſt. & jur. & §.*1. *Inſt. de jur. nat. gent.* ubi nulla ratione nonnulli reſcribendum putant *perita.* Privatorum cautio legum auctoritate non cenſetur *l.* 16. *D. de ſuis & legit. hered.* id eſt, vim legis publicæ non habet. *Cenſeri* nulla auctoritate *l.*8. *D. de tranſact.* privilegio *l.* 1. *§.* 2. *D. ad municip.* Sic ſanguine longo cenſeri apud Juven. *ſat.*8. *v.*1. Moribus & pudore cenſeri Minuc. Felix. *in Octav. c.* 37. id eſt, conſpicuum eſſe. Apulei. *in apol. p.* 311. Iſte ſummus Helluo ſtudio bibendi ſolo cenſetur.

C E N S E R I dicebantur, qui cenſum profitebantur. Sic in *l.* 1. *C. in quib. cauſ. pign.* Univerſa bona eorum qui cenſentur, & *l.* 3. *D. de cenſib.* Ætatem in cenſendo ſignificare neceſſe eſt. Et mox: Ætas ſpectatur cenſendi tempore. Hinc hominum capita ſtipendio cenſa, dixit Tertullian. *Apologet. c.*13. *αναγραφεσθαι* dixit D. Lucas *Evang.* 2. 1. ubi de edicto a Cæſare Auguſto edito, ut totus orbis Romanus cenſeretur. Cujus cenſus acti ſub Auguſto meminit Caſſiodorus *Variar. lib.* 3. *cap.* 52. his verbis: Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romani agris diviſus, cenſuque deſcriptus eſt, ut poſſeſſio ſua nulli haberetur aperta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſolvenda.

Sed

Sed & territorium *Cenſeri* dicitur in *l.* 4. *C. de cenſib.* & in *l.* 3. *C. de alluvion.* ea quæ per alluvionem adquiruntur, ſeparatim cenſeri, *taxari* barbare dicunt. Vide infra art. *Cenſus*.

Cenſio. Ubicumque Manichæorum vel turba hujuſmodi doctoribus gravi cenſione mulctatis, domus &c. *l.* 3. *C. Theod. de hæretic.*

Cenſiti *rubr. C. de agric. cenſ.* id eſt *Cenſibus* adſcripti. *l.* 20. *C. de epiſc. & cler*, adnotati *l.* 15. *C. eod.* vel obnoxii *l.* 1. *C. de tiron.* Cenſiti, qui in deſcriptis locis cenſualibus detinentur *l.* 4. *C. de agric. cenſit.* qui iis, quibus annuis functionibus, & debito conditionis obnoxii ſunt, pene eſt ut quadam debiti ſervitute videantur adſtricti *l.* 2. *C. in quib. cauſ. colon. cenſ.*

Cenſitio pro Cenſu, vel Cenſione. Cenſitione levari apud Spartian. in *Peſcen. Nig. c.* 7.

Cenſitor, qui cenſum agit *l.* 4. §. 1. *D. de cenſ.* Cenſitores qui peræquatoribus ſociantur *l.* 1. *C. de immun. nem. conced. rubr. C. Theod. de cenſitor. per æquat.* Eleganter Pomponius in *l.* 30. §. 3. *D. de adqu. rer. dom.* Flumina cenſitorum vice fungi, ſcribit, ut ex privato in publicum addicant, & ex publico in privatum.

Cenſor. De eo notatu dignus eſt locus Trebellii Pollionis *in Valeriano c.* 2. ubi ita *Cenſoris*, vel præfecti morum deſcribitur officium: *Felicem te, Valeriane, totius Senatus ſententia, immo animis, atque pectoribus. Totius orbis humani ſuſcipe cenſuram; quam tibi detulit Romana reſpublica, quam ſolus mereris, judicaturus de moribus noſtris. Tu æſtimabis, qui manere in curia debeas: tu equeſtrem ordinem in antiquum ſtatum rediges: tu cenſibus modum pones: tu vectigalia firmabis: divides ſtatum: reſpublicas recenſebis: tibi legum ſcribendarum auctoritas dabitur, tibi de ordinibus militum judicandum eſt: tu arma reſpicies: tu de noſtro palatio, tu de judicibus, tu de præfectis eminentiſſimis judicabis, excepto denique præfecto urbis Romæ, exceptis Conſulibus ordinariis, & ſacrorum Rege, ac maxima Virgine Veſtalium (ſi tamen incorrupta permanebit,) de omnibus ſententiam feres. Laborabunt autem etiam illi, ut tibi placeant, de quibus non potes judicare.* Ita ille: Eſt autem hoc cenſuræ veteris ultimum, & longo intervallo repetitum exemplum, quum jam a Veſpaſiani temporibus & cenſus, & cenſura ab uſu receſſiſſet, teſte Cenſorino *de die nat. c.* 18. & multo poſt Theodoſii conatus vetus illud inſtitutum in uſum revocare conantis, fruſtraneum eſſet. Symmach. *lib.* 5. *epiſt.* 9. Hein. Vid. ſupra art. cenſere.

Cenſoria lex in *l.* 203. *D. de verb. ſignif.* & apud Varron. *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 2. Cic. *ad Q. fratr. lib.* 1. *Epiſt.* 1. eſt lex in publicorum locationibus dicta.

Cenſoria lex alias eſt edictum, quod cenſores de moribus proponebant, cujuſque meminit Corn. Nep. *in vita Caton. c.* 1. Et ita accipe cenſorias *leges* apud Plin. *hiſt. nat. lib.* 8. *c.* 50. & *c.* 57. *lib.* 13. *c.* 13. *lib.* 14. *c.* 14. *lib.* 36. *c.* 1. Hein.

Eſt etiam ubi *Cenſoria lex* eſt lex κυρίως dicta, & rogantibus, vel auctoribus cenſoribus populi ſuffragiis lata, qualis Metella, de qua Plin. *lib.* 35. *c.* 17. *Neque enim pigebit, hanc quoque partem attingere, quum Lex Metella extet fullonibus dicta, quam L. Flaminius, L. Aemilius Cenſores dedere ad populum ferendam; quamvis, quum ea Lex non eorum Cenſorum, ſed Metelli nomen* ſe-

ſerat, non a Cenſoribus ipſis, ſed auctoribus Cenſoribus perlata videatur. *Hein.*

CENSUALES *l.* 11. *C. Theod. de decur. Rom.* & aliis locis ſunt, quibus cenſuale negotium mandatum *l.* 5. *C. de his quæ administr. vel offic. publ.* Acta autem Senatus a *Cenſualibus* confecta, conſcriptaque docet *l.* 6. *C. Theod. de princip. agent. in reb.* his verbis: *Accitis ceteros, qui a ſacratiſſimo cœtu Senatus tractari conſueverunt*, Cenſualium *ſollicitudine celebrari.* Jul. Capitolin. *in Gordiano c.* 12. *SC. tacitum fieret, ita ut non ſcribæ, non ſervi publici, non* Cenſuales *illis actibus intereſſent, Senatores exciperent, Senatores omnium officia Cenſualium, ſcribarumque complerent.*

CENSUALIS, E. adjective. Ut cenſuale negotium *l. omnes C. de iis quæ adminiſtr.* officium *l.* 1. *C. Theod. de ſtud. lib. urb. Rom. l.* 18. *C. de teſtam.* qua adparet, apud hoc officium *Cenſuale* teſtamenta publicari conſueviſſe. *Cenſuales* profeſſiones *l.* 7. *C. de donat.* de quibus Briſſon. *lib.* 1. *Antiqu. Select. c.* 5. Cenſuales dictos *Decuriones* vid. infra hac voce.

CENSUARII *l.* 7. *C. de bon. proſcript.* In codice vero Theodoſiano *l.* 7. *eod. tit.* unde illa lex deſumta eſt, *Cæſarii* ſcriptum eſt.

CENSURA, Cenſoris munus, & dignitas apud Plin. *lib.* 14. *c.* 4. Alias ſumitur pro ſeveritate, correctione. Sic *Cenſura* armata *l.* 1. *C. Theod. de offic. rect. prov.* publica *l.* 3. *C. de condict. ob turp. cauſ.* Senatus conſulti *l.* 23. *C. ad leg. jul. de adulter.*

CENSURA *eccleſiaſtica.* Inter pœnas eccleſiaſticas, & *Cenſuram* hoc diſcrimen facit Joſeph. Gibalinus e Societate Jeſu Theologus *Diſquiſ. I.* 9. 1. *n.* 2. *ſeq.* quod illa ſit privatio bonorum ſpiritualium per eccleſiaſticam poteſtatem in criminis alicujus punitionem ſontibus inflicta, hæc vero ſit pœna ſpiritualis, & eccleſiaſtica, privans uſu quorumdam bonorum ſpiritualium ad rei correctionem impoſita. Hæc ille: Ita vero videntur diſtingui, ut genus, & ſpecies, ut quidem omnis *Cenſura* ſit *poena eccleſiaſtica*, non vice verſa. Convenire enim dicuntur in eo, quod privationem bonorum continent, h. e. eorum bonorum, quæ publici juris, & omnibus in eccleſia communia ſunt, quorum diſpenſatio *eccleſiæ*, i. e. clericis; & imprimis majoribus a Chriſto fuit concredita; quorſum pertinent ſacramenta, ſacrificia, beneficia eccleſiaſtica, ſpiritualis juriſdictio, publica ſuffragia, cetera. Habet enim eccleſia theſaurum ampliſſimum, exhauriri neſcium, immenſumque variis gratiis, & bonis ſpiritualibus refertum, quem ſicuti effundit in bene meritos fideles, & obſequentes liberos, ita ejuſdem ſubtractione punit ſontes. Utrumque facere dicitur ut pia mater, quia etiam Eccleſia dum punit, *ſalutem animæ, & bonum ſpirituale* intendit. Quæſitus Innocentius III. in *cap.* 20. *Decretal. de verb. ſignif.* quid per *cenſuram eccleſiaſticam* intelligi debeat, cum hujuſmodi clauſula in reſcriptis appoſita fuerit, reſpondet, quod per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententia valeat intelligi. Hæc diviſio anſam interpretibus dedit diſputandi; utrum adæquate, & complete omnes ſpecies cenſurarum hic relatæ fuerint? Quod negare videtur Gibalinus 1. *c.* 4. 22. & cum eo Gonzalez *ad cit. c.* 20. aliis id adfirmantibus, ut hac in re ſibi non ſatis conſtent. Præter has ſpecies enim aliæ adhuc pœnæ eccleſiaſticæ ſunt, quæ in adducto principio, quod vulgo tradunt, conveniunt, ut irregularitas ex delicto, depoſitio

tio, degradatio, & ceſſatio a divinis, quibus ſeptem ſpeciebus abſolvit catalogum *pœnarum*, & *cenſurarum* eccleſiaſticarum ſtricte dictarum. Videtur autem Gibalinus tres veluti claſſes pœnarum, quas eccleſia infligit, conſtituere. Prima comprehendit cenſuras eccleſiaſticas ſtricte dictas, potiſſimumque in tribus adductis ſpeciebus conſiſtit; quibus tamen idem in tractatu *de Irregularitate c.1. qu. 2.* addit irregularitatem ex delicto. Altera continet reliquas poenas eccleſiaſticas, eccleſiæ proprias, ut degradationem, depoſitionem, & ceſſationem a divinis. Ultima claſſis occupat pœnas utique reipublicæ tam eccleſiaſticæ, quam ſoeculari communes, ut tamen illa in diverſum finem illas exerceat, h. e. propter finem ſpiritualem; & animarum ſalutem, quam unam ſpectare dicitur ſacra politia ex mente Gibalini. Ad *Cenſuras* quod attinet, earum has proprias qualitates, quibus a reliquis pœnis diſtinguuntur, conſtituit (1.) quod privent hominem tantum uſu bonorum ſpiritualium communium; & quidem (2.) ad tempus, ut non ſit perpetua, ſed tolli debeat, quam primum reus reſipiſcit. Denique (3.) quod unice intendat emendationem, & correctionem delinquentis, vel contumacis. Ceterarum pœnarum eccleſiaſticarum ſtricte dictarum contrarias qualitates eſſe cenſet Gibalinus, quod (α) ſpolient delinquentem non modo uſu, ſed poteſtate etiam, & facultate, ut degradatio, depoſitio, & (ſic etiam irregularitas ex delicto contracta contra ſententiam Gibalini) (β) quod perpetuum effectum ſua natura habeant, atque (γ) intendunt criminis commiſſi punitionem, ſeu vindictam ex juſtitia commutativa, *ibid. diſquiſ. 2. qu. 1. n. 3.* Hac diſtinctione præmiſſa *diſquiſ. 1. qu. 2.* ad ſpecies Gibalinus progreditur, & quidem (1) ſuſpenſio ipſi poena eſt, ſi ob delictum, *Cenſura* vero; ſi ob contumaciam infligitur, ut prior vindicativa, poſterior medicinalis dici poſſit, quia deprehendit ſæpe in jure canonico ſuſpenſiones dictari ad certum tempus, veluti ad triennium in poenam delicti commiſſi, ut in *c. 32. in fin. de teſtib. clem. 2. de pœn. clem. 1. verſ. verum de hæret. c. 1. in fin. de elect. in antiq.* Cenſura autem ad certum tempus non poteſt imponi, ſed tantum medium ſalutare eſſe dicitur reducendi homines ad meliorem frugem. Quocirca ſuſpenſio, quatenus eſt poena, elapſo tempore ceſſat, non item quatenus *Cenſura*, quæ abſolutione indiget, præviamque admonitionem deſiderat, non item quatenus in poenam infligitur. Pariter (2) Interdictum ex mente Gibalini aliquando eſt *Cenſura*, aliquando poena, æque ut de ſuſpenſione obſervatum eſt. De excommunicatione nihil addit, cum tamen hæc quoque non tantum ob contumaciam, ſed etiam ob delictum commiſſum citra omnem admonitionem incurratur, adeo ut quandoque ipſo jure ſe exſerat. Jo. de Dicaſtillo alter ſocietatis Jeſu Theologus in tractatu de *cenſuris & pœn. eccleſiaſt.* Cenſuram definit, quod ſit poena eccleſiaſtica ſpiritualis, & medicinalis ab eccleſiaſtica poteſtate impoſita, ſic ut ab eadem ſemper tolli, & abſolvi poſſit. In hoc differre ait eam a ceteris pœnis eccleſiaſticis, quæ perpetuæ ſunt, & abſque ſpe remiſſionis imponuntur. Fundamentum unicum cenſurarum collocat in contumacia per *c. 11. de reſcript. in antiq.* unde colligit proprium terminum cenſuræ tantum eſſe debere, quantum contumacia duraverit; reſipiſcentes autem ſtatim admittendos eſſe ad communionem. Vid. *l. c.*

l. c. n. 15. Circa ſpecies cenſurarum idem *Dubit.* 3. ſollicitus eſt, & rejectis aliorum ſententiis in tribus ſuprà relatis ſpeciebus ſubſiſtit, & quidem vel ideo, quod hæ propter contumaciam infligantur, ut contumax ad ſeriam mentem redeat. Pro excommunicatione, ait, interdicto, vel ſuſpenſione innodatus abſolvendus ſtatim eſt, atque vult parere, non obſtante, quod judicis competentis ſententiæ ſtabit, idque probat ex *c.* 25. *de adpellat. antiq.* Cum autem cenſura ſit imperii ſacri actus, & pœna, ſeu medium coactivum; is demum jus referendi cenſuras jus habet, qui juriſdictione ordinaria in exteriore foro eſt præditus, ut late evincit idem Dicaſtillo *diſp.* 1. *dub.* 6. rationem addit his verbis *n.* 114. Poteſtas, ait, ſpiritualis fori exterioris ordinatur ad punienda delicta, & coercendos ſubditos rebelles: ſed hoc fit per cenſuras; ergo tali poteſtati annexa eſſe debet poteſtas faciendi cenſuras. Atque ſubjicit; hanc poteſtatem exercere judices eccleſiaſticos, etiam ſi non ſint ſacerdotes, nec ullo ordine inſigniti, ſed tantum prima tonſura ſignati, dummodo ſint confirmati, vel *proviſi* prædictis officiis; ut ait *num.* 118. Fertur tantum cenſura in ſubditos, cujus rei rationem idem hanc ſuggerit *dub. VII. n.* 140. Poteſtas, ait, coactiva, qualis eſt poteſtas ferendi cenſuras, non operatur, niſi in ſubditum; nemo autem eſt ſibi ipſi ſubditus proprie loquendo, nec æqualis, & ſubditus alteri æquali, multoque minus inferiori.

C e n s u s perſonarum, & bonorum deſcriptio ſignificat in *l.* 2. *§.* 17. *D. de orig. jur. l.* 10. *D. de probat.* Luſtralem cenſum Ulpian. 1. *fragm.* §. 8. adpellat propterea quod quinto quoque anno urbs cenſebatur, luſtrabaturque, ut Serv. *lib.* 3. *Æn. v.* 279. notat. Interdum autem cenſus inchoabatur, nec perficiebatur: At cenſu perfecto luſtrum condebatur a cenſoribus eo ritu; quem Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* refert. Ideo autem luſtrum condi dicebatur, quia is cenſendo finis fieret, ut Livius *lib.* 1. *c.* 44. Sane nonnumquam eveniebat, ut abſque luſtro cenſus ageretur. Cujus rei exemplum Livius *lib.* 3. *c.* 44. Unde illa ex jure civili orta contentio, quam Cicero *lib.* 1. *de orat. c.* 40. proponit, quum quærebatur, is, qui domini voluntate cenſus eſſet, ſi non eſſet conditum luſtrum, eſſet nec ne liber? Et eo pertinet inſignis locus ex *fragmento regularum* veteris Icti a Pithoeo, & Schultingio p. 808. edito, ubi §. 17. *Magna tamen diſſenſio inter prudentes, utrū eo tempore vires accipiant omnia in quo cenſus, an eo, in quo luſtrum conditur? Exiſtimant enim, cenſum deſcendere ad diem luſtri, non luſtrum ad diem cenſus. Propterea quæſitum eſt, quia omnia cenſu aguntur, luſtro confirmantur.* Cenſum autem, ut Liv. *lib.* 1. *c.* 42. refert, Romæ Servius Tullius inſtituit. Is enim, quemadmodum Dionys. Halicarn. *lib.* 4. *ſcribit*, juſſit omnes cives dare nomina, ſuaque bona cenſere, addito jurejurando legitimo, ſe vere illa, & bona fide æſtimaſſe, adſcriptis etiam ætatis annis, & parentum nominibus, atque adeo conjugum etiam, & liberorum, adhæc, quam quiſque urbis regionem, quemque Romani agri pagum incoleret. Formam cenſualem ſuis temporibus receptam deſcribit Ulpianus *in l.* 3. *l.* 4. *D. de cenſib.* Cenſebantur ergo olim civium Romanorum capita, & bona, in eoque cenſu villas omnes *ædes* dictas, Varro tradit *lib.* 4. *de ling. lat.* Hinc *Cenſui cenſendo prædia* apud Cic. *pro Flacco c.* 32. id eſt, ut

ipſe

ipſemet Cicero *ibid.* & Feſtus docent, quæ emi, & venire, & jure civili ſubſignari apud ærarium, & cenſorem poterant: quæ mancipi erant, & a domino in cenſum deducta.

Cenſus crimen in *l.* 55. *D. de judic.* alias *fraudati cenſus* adpellatur in *l.* 1. *C. de quæſtion.* Cenſu *manumitti*, ut ait *Ulpian. fragm. tit.* 1. §. 8. dicebantur ſervi, qui luſtrali cenſu Romæ, juſſu dominorum inter cives Romanos cenſum profitebantur, ſeu, ut Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 11. loquitur, qui voluntate domini cenſi erant. Cenſus enim, ut idem *pro Archia poeta cap.* 5. adgnoſcit, indicabat eum, qui cenſus eſſet, ſe jam tum geſſiſſe pro cive. Cenſu autem juſtam libertatem contigiſſe docet idem Cicero *Topic. cap.* 2. his verbis: Si neque cenſu, inquit, neque vindicta, nec teſtamento liber factus eſt, non eſt liber. Idem *pro Cæcina cap.* 35. Quum in cenſum vendit, hoc indicat, quum ii, qui in ſervitute juſta fuerint, cenſu liberentur, eum, qui, quum liber eſſet, cenſeri noluerit, ipſum ſibi libertatem abjudicaſſe.

Cenſus, ut Suidas tradit, etiam *ετησιον τελος ſolitum tributum* ſignificat. Ita Κηνσον dixerunt D. Math. *Evang. c.* 22. *v.* 27. D. Marc. *c.* 11. *v.* 14. quem D. Lucas *c.* 20. *v.* 22. φορον vocat.

Cenſus non perſonarum, ſed agrorum eſt *in Novell. Theodoſ. & Valentinian.* Cenſus fundorum ſuorum jugorum *l.* 2. *C. Theod. ne conlat. tranſlat. poſtul.* Cenſibus adſcripta mancipia *l.* 2. *C. Theod. fin. cenſ. & reliq.* Cenſus vel Cenſuum magiſter *l.* 23. *C. de teſtam. l. ult. C. de jur. emphyt.* Cenſus vetus, vel novus *l. ult. C. ne rei domin.*

Cenſum etiam pro facultatibus uſurpat Juſtinianus. Ita Cenſus hereditatis *l. ult.* §. 14. *C. de jur. deliber.* Nihil in cenſu ſuo habent, qui ſunt in poteſtate parentum *leg.* 7. *C. qui bon. ced.* Sic Juvenal. *ſat.* 6. *v.* 53. peculium caſtrenſe non eſſe in corpore cenſus, qui paterni juris eſt.

Cenſus pro libro Cenſuali *l.* 10. *D. de probat. l.* 11. *D. fin. regund.*

Centena *l.* 1. *C. de offic. magiſtr. offic.* id eſt, Centena dignitas, ut *l.* 3. *C. Theod. de cohort. princ.* Gradus promotionis, & dignitatis fuit in ſcholis agentium in rebus, & eorum, qui in ſacro palatio militabant: quem *d. l.* 3. *& l.* 1. *C. Theod. de murileg. & l.* 5. *C. Theod. de decurion.* Imperatores primipilaribus dari concedunt. Cæſarianis, quamdiu in actu ſunt, ut & Decurionibus, antequam cuncta patriæ ſuæ munera implerint, tribui vetant, monetariis vero in totum denegant.

Centenarii, ad hanc dignitatem ſeu gradum qui promovebantur *l.* 1. *C. de exact. trib. l.* 1. *C. de privil. ſcholar. l.* 3. 4. *C. de agent. in reb. l.* 1. *C. de lucr. advoc. l.* 162. *C. Theod. de decurion. & in notitia*, quæ ſubjecta eſt *l.* 2. *C. de offic. præf. præt. Afric.* Vid. ſupra Agentes *in rebus.* Sed & qui Centuriones a veteribus dicebantur, eos ſuis temporibus Centenarios adpellatos Veget. *lib.* 2. *c.* 15. ſcribit. In Modeſti autem *Epitome* Centurios vocari, mendoſe legitur.

Centenarii, uti eſt reſcribendum in *l.* 20. *C. Theod. de paganis*, qui centenis plebis videntur eſſe præfecti, ut inſtruerent pompam ſacrorum gentilitiorum.

Centenarii liberti in Lege Papia Poppea dicebantur, qui centum millium ſeſtertiorum rem habebant *l.* 16. *D. de jur. patron.*

Quod

Quod ad ſuorum temporum rationem accommodans Juſtinianus, ſic eam ſummam interpretatus eſt, ut minores centenariis intelligerentur, qui minus *centum aureis haberent ſubſtantiam* §. 2. & 3. *Inſt. de ſucceſ. libert.* At apud Livium *lib.* I. *c.* 41. Centenarii in Claſſium conſtitutione dicuntur, qui centum millibus æris cenſi erant.

Centenarium. Centenariis auris exceptis *leg.* 12. *de curſ. publ.* Fuit autem Centenarium aurum collectio, ſeu pondus centum librarum auri ſignati. Centenarium proinde 7200. aureos conſtituebat: nam libra 72. Solidos conficiebat. Itaque quod Olympiodorus apud Photium Biblioth. *Temmat.* 80. & *Tom. I. Script. Byzant. edit. Venet. p.* 146. ſcribit, Αλαριχος, ετι ζωντος Στιλιχωνος, μ κεντηναρια μισθον ελαβε της εκ στρατειας, *Alarichus, vivente etiamnum Stilichone, militiæ mercedem centenarios quadraginta accepit.* Zoſimus *lib.* 5. *c.* 30. τετρακισχιλιας λιτρας reddit: Recte quadraginta, quippe centenarii exacte ſunt quatuor mille libræ. Ac ut *Centenarium* auri ολκης, ſeu ποσοτητος nomen fuit, ita & Centenarium æris fuit, cujus mentio eſt in *l. ult. C. Th. de conlat. æris.* Hæc præter alia erudite ſcripta leges apud Jac. Gothofr. in Comm. ad *l.* 2. *C. Theod. Si quis pec. conflav.* qui & *Centenarium* aureum ſcilicet nummum ab illo auri centenario diverſum ſtatuit. Centenarii autem aurei ita dicti ſub Heliogabalo fuerunt, ab æſtimatione, quod centenos aureos, ſive ſolidos conficiebant, de quibus eſt hic Lampridii locus in *Alex. Sever. c.* 39. Formas (id eſt numos formatos, figuratos) binarias, ternarias, & quaternarias, & denarias etiam, atque amplius, uſque ad bilibres quoque, & centenarias, quas Heliogabalus invenerat, reſolvi præcepit, neque in uſu cujuſquam verſari: atque ex eo his materiæ nomen inditum eſt, quum diceret, plus largiendi hanc eſſe Imperatori cauſſam, ſi multos ſolidos minores dare poſſit, quum dans decem, vel amplius una forma, triginta, & quinquaginta, & centum dare cogeretur. Hi centenarii, ſeu centum ſolidorum numi alias majorini, a quibus differt

Centenionalis nummus, de quo *d. l.* 2. *C. Theod. ſi quis pec. conflav.* qui & minorinus & pilunnus, aperte enim majori, & majorinæ pecuniæ opponitur in *d. l.* 2. Hæc nunquam in uſu fuit, quam ſub Heliogabalo: at centenionales in uſu fuere: Unde *communes* dicti videntur, quaſi in uſu, & converſatione publica conſtituti. Jac. Gothofr. *l. c.*

Centesima uſura eſt, quæ centum menſibus ſortem æquat, ſeu cujus menſtrua quantitas centeſima ſortis principalis pars eſt *leg.* 4. §. 10. *D. de naut. fæn.* Plin. *lib.* I. *epiſt.* 28. Eam & *Legitimam, Graviſſimam, Maximam* uſuram adpellatam, & alias in *ſelect. antiq. lib.* 3. Briſſon. docuit. Vid. infra art. *Uſura.*

Centesimæ Kalendæ apud Paullum in *l.* 46. *D. de verb. oblig.* dicuntur centeſimus menſis Alciato, & Cujacio interpretibus in *d. l.* Quidam centum annos interpretabatur, quod reprehendit idem Alciat. *lib.* 2. *parerg. cap.* 23.

Centesimus lapis *l.* 21. §. 2. *D. de excuſ.* id eſt centeſimum milliarium *l.* I. §. 4. *D. de offic. præf. urb.*

Centies (vel, ut Florentiæ ſcriptum plerumque reperitur, *Centiens*) aureorum in *l.* 9. *in fin. D. de legat.* 3. & *l.* 88. *D. de verb. ſignif.* centies centena millia ſignificat, ut *Millies* in *l.* 4.

§. I.

§.1. *D. de ſtatu lib.* millies centena millia, quemadmodum Anton. Auguſtin. 2. *emend. 6.* notavit. Sic quod Martial. 3. *epigr.* 22. ait de Apicio: *Quum bis trecenties ventri dediſſet*, & ſupereſſe ſibi *centies* duntaxat, cogitaret, venenum bibiſſe, hoc idem Dio *lib.* 57. *p.* 616. referens ait διακοσίας, καὶ πεντηκοντα μυριάδας ei ſuperfuiſſe. Nam viginti quinque myriades valent decies, quas ſi decies multiplicaveris, habebis 250 myriadas, pro eo, quod Latini centies vocant. Seneca in *conſolat. ad Helv. c.* 10. abliguriſſe illum ait *ſeſtertium millies*. Sic & decies in *l.* 77. *D. de condit. & dem.* id eſt, decies centena millia, ſive, ut vulgo loquimur, *millio*, ut & in *l.* 6. *D. de uſur.* & apud Plutarch. *in M. Anton. p.* 917.

Centonarii, & dendrophori *rubr. & l.* 1. 2. *C. Th. de Centonar. & Dendroph.* Eorum corpus fuiſſe Romæ, etiam ex antiquis Inſcriptionibus patet. Iidem qui fabris junguntur *l.* 162. *C. Th. de decurion.* circa domos, & ædificia farcta tecta habenda occupabantur.

Centones in *l.* 12. §.18. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* numerantur in iis, quæ incendii arcendi, exſtinguendique cauſſa in ædibus habentur. Eademque cauſſa crediderim, puppes olim aceto madefactis centonibus intectas, ut indicat Siſennæ locus *ex lib.* 4. *hiſtor.* adductus a Nonio Marcello in hæc verba: Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos ſupra perpetua claſſi ſuſpenſa cilicia obtenduntur. Cæſar *lib.*2. *de bell. civ. c.*10. *muſculos* deſcribens, *coria autem, ne rurſus igni, ac lapidibus corrumpantur*, Centonibus conteguntur. Veget. *lib.* 4. *c.* 15. de machina, ex qua vineæ ſtruuntur agens: Extrinſecus autem, ait, ne immiſſo concremetur incendio, crudis, ac recentibus coriis, vel Centonibus operitur.

Centum annos finem eſſe vitæ longævi hominis, ait Caius in *l.* 55. *D. de uſufr.*

Centumviri *l.*17. *D. de inoff. teſt. l. ult. C. de lib. præt.* & apud Paull. 5. *ſent. tit.* 16. §. 2. Feſtus *lib.* 2. *Quum eſſent Romæ triginta & quinque tribus, quæ & curiæ dictæ ſunt, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad judicandum, qui* Centum viri *adpellati ſunt. Et licet quinque amplius, quam centum fuerint, tamen, quo facilius nominarentur*, Centum viri *ſunt dicti*. In quatuor autem tribunalia, ſeu conſilia centumviros diſtributos fuiſſe, eorumque quatuor judicia ad centumvirales cauſſas dijudicandas cogi conſueviſſe, docent Quinctilian. *lib.* 12. *c.* 13. Plin. *lib.* 6. *epiſt.* 33. Unde *Centumvirale* judicium quadruplex vocatur a Plinio *lib.* 4. *epiſt.* 24. Et quod a Quinctiliano *lib.* 11. *c.* 1. ſcriptum eſt: *Duplicibus centumviralibus partem victam*, ſic accipe, duobus centumviralibus judiciis, ſeu duabus partibus. Alioquin enim quadruplicia, non duplicia ea judicia fuiſſe, ſatis conſtat. Atque huc pertinet, quod Valer. Maxim. *lib.* 7. *c.* 7. *omnibus conſiliis ſuperiorem diſceſſiſſe*, ait, militem, qui de bonis paternis apud centumviros contenderat. Eodemque etiam referendum eſt, quod Papinianus *filium, diviſis tribunalibus, actionem inofficioſi teſtamenti pertuliſſe, atque ita varias ſententias judicum exſtitiſſe*, proponit in *l.* 76. *D. de legat.* 2. Apud Centumviros autem actas fuiſſe cauſſas de inofficioſo teſtamento, petitione hereditatis, ruptorum, reſciſſorumque teſtamentorum, ex Valer. Max. *lib.* 7. *c.* 7. Quinctil. *lib.* 4. *cap.* 7. Plin. *lib.* 4. *epiſt.* 8. liquet. Unde querela

rela inoffcioſi teſtamenti, item actio petitionis hereditatis Centumvirale *judicium* adpellantur *l.* 13. *D. de inoff. teſt. l.* 30. *D. de liberat. leg. l. ult. D. de petit. hered.* Centumvirales autem cauſſæ quæ fuerint, Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 38. docet his verbis: Jactare ſe in cauſſis Centumviralibus, in quibus uſucapionum, tutelarum, gentilitatum, adgnationum, alluvionum, circumluvionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, ſtillicidiorum, teſtamentorum ruptorum, aut ratorum, ceterarumque rerum innumerabilium jura verſantur.

Quod denique in inſcriptione *l.* 7. 28. *&* 31. *D. de inoff. teſtam.* Septemvirale judicium legitur, notat Heineccius eas leges ex Paulli libro ſingulari de *ſeptemviralibus judiciis* deſumtas eſſe; omnibus autem Ictis in eo convenire, quod minus genuina ſit illa libri inſcriptio, & pro *ſeptemviralibus* legendum ſit *Centumviralibus*.

Centuria *l.* 6. *§. ult. D. de re milit.* Feſtus: Centuria in agris quidem ducenta jugera, in re vero militari centum homines ſignificat. Varro *de ling. lat. lib.* 4. Centuria in agris primo a centum jugerum dicta, poſtea duplicata antiquum retinuit nomen. Fontem vero, unde hæc adpellatio manavit, aperit Siculus Flaccus *de condit. agror.* Antiquos enim Romanorum agrum ex hoſte captum victori populo per bina jugera partitos ſcribit, centeniſque hominibus ducenta jugera data, & hoc facto *Centuriam* juſte adpellatam. A quo non abhorret, quod Feſtus ait, Centuriatus ager in ducena jugera definitus, quia Romulus centenis civibus ducena jugera tribuit. Et ita *Centuriarum* nomen accipe in *l.* 10. *C. Theod. de annon. & tribut.*

Idem valet vox Κεντυριων in *Nov.* 108. *ſub pr.*

Centurio in *l.* 13. §. 4. *D. de re milit.* Græcis ἑκατοντάρχης, & præfectus centuriæ dicitur *in leg.* 6. §. *ult. D. eod.* centurio cohortis *l.* 1. *C. de reſtit. Centyrionem* pro *Centurione* poſuit editio Florentina in *l.* 26. §. 3. *D. de pact. dot. l.* 40. *de admin. tut. l.* 15. *de vulg. & pup. ſubſtit.* juxta morem veterum. Centuriones in *tit. C. Theod. de centurion.* certum corpus in municipiis conſtituerunt, ut ex *cit. tit.* patet, obieruntque munera perſonalia. Quidnam vero eorum muneris fuerit, hodie vix liquet, forte virgiliis nocturnis in municipiis præfuere. Vid. Jac. Gothofredi *Commentar. ad d. l.*

Cephaleotæ *l. ult. C. Theod. de patrocin. vicor.* videntur eſſe captationis in vicis collectores: vel certe, qui capitationis rationes, & cenſuales libros tractabant: quales in civitatibus tabularii, vel qui collectam capitationem ad civitatem, cui vicus ſuberat, defendebant.

Ceræ pictoris inſtrumento adnumerantur in *l.* 17. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Ceræ pro tabulis ceratis *leg.* 1. §. 4. *D. de leg. Cornel. de falſ.* quin pro teſtamentis ipſis, quippe hæc ceratis tabulis inſcribebantur. Hinc *prima*, & *ima* cera teſtamenti apud Horat. *lib.* 5. *ſat.* 5. id eſt prima, & ultima pars teſtamenti. Sed & *ultimas ceras* pro ſupremis tabulis, dixit Martial. *lib.* 4. *epigr.* 26. his verbis: *Nihil Aniano præter aridam veſtem - Moriens reliquit ultimis pater ceris.* Et codicis *ultimam ceram* dixit Cic. *in Verr.* 1. *c.* 36.

Cerati codicilli *l.* 52. *D. de legat.* 3.

Ceratium κεράτιον in *Novell.* 59. *c.* 5. *Nov.* 34. *c.* 1. *&*

Leonis Conſtitut. 83. numi genus de quo Conſtantin. Harmenop. *in Legib. agrar. tit.* 2. §. 1. Παραχέτω ὑπὲρ αὐτῆς ἡμερίσιον κεράτιον ἕν, ἤγουν φόλλεις δώδεκα. *Exhibeat ejus nomine diurnum Ceratium, hoc eſt duodecim follos.*

Vocabatur id genus monetæ *Siliqua*, viceſimaque quarta erat pars ſolidi, ceu docet Priſcianus *in libello de ponderib.* Beda *de natur. rer. c.* 4. & Iſidor. 16. *etymol.* 24. Cum autem ſolidus in quaternos obolos, obolus in ſex ſiliquas, teſte eodem Priſciano, dividatur, adeoque ſiliqua nonniſi ſextam oboli partem valeat, hinc *ceratium*, ſeu ſiliqua dici non debuit valere duodecim obolos. Hoc notat Heinecc. ad Briſſon. & remittit ad Frid. Homberg. qui accurate rem expoſuit *ad Nov.* 34. *c.* 1.

In ponderibus Cerates oboli pars media eſt, habens ſiliquam, & ſemis, auctore Iſidoro *lib.* 21. *c.* 24. Et plane in *Nov.* 59. Julianus Patritius κεράτιον *ſiliquam* vertit.

Ceraunium in *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* gemmæ genus, ab eo nomen habens, quod non alibi, quam in loco ictui fulminis proximo inveniatur, de qua Plinius *lib.* 37. *cap.* 9. & 10. Iſidor. *etymol. lib.* 16. *cap.* 13.

Cercina, inſula in mari Africo, quo receſſiſſe Gallum Aquilium, Pomponius in *l.* 2. §. 43. *D. de orig. jur.* ſcribit. Sed quum Cercina Inſula remotior ſit, & æſtu procul dubio per omne anni tempus ferbuerit: Aliis *Cecinam* ſubſtituere placuit. Saltim parum veroſimile eſt, Gallum Inſulam illam Africanam prætuliſſe amœnioribus Campaniæ, & Hetruriæ oppidis, in quibus Clariſſimi viri ſeceſſum quærere ſolebant. *Hein.*

Cerdo, ſervi nomen *l.* 41. *D. de oper. libert.* A Cerdone quodam ſunt *Cerdoniani* dicti, qui contraria duo principia aſſerebant *cap.* 39. §. 19. *Cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Cereales a Cerere dicti, conſtituti Ædiles duo, qui frumento præeſſent, quorum creandorum auctor fuit C. Jul. Cæſar *leg.* 2. §. 2. *D. de orig. jur.*

Cerevisia, Vid. *Cerveſia*.

Cereus. In domeſticum uſum parati cerei *l.* 3. §. 9. *D. de penu legat.*

Cernere hereditatem *l.* 1. *C. Gregor. de patr. poteſt.* Cic. *lib.* 11. *ad Attic. epiſt.* 2. Vetus gloſſarium: Cernere, προσεσχέσθαι τῇ κληρονομίᾳ. Varro *lib.* 7. *de ling. lat.* Heres quum conſtituit, ſe heredem eſſe, dicitur *cernere*, & quum hoc fecerit *creviſſe*. Idem *lib.* 5. verbum *cernito*, quod in teſtamentis adſcribi ſolebat, ſic interpretatur, *facito*, *videant te heredem eſſe*. Ulpianus vero *fragm. tit.* 22. §. 28. Cernere ait eſſe *verba cretionis* dicere, quæ illic abſcribit. In quo verbo lepidus ex ambiguo jocus apud auctorem ad Herenn. *lib.* 4. *c.* 53. refertur in eum, qui multas hereditates adierat: *Proſpice tu, qui plurimum cernis*. Eodem genere loquendi Prudentius in *hymn. de Epiphania v.* 87. *adire regnum*, & *cernere* dixit.

Ceroferarii ſunt, quos græci Acolythos vocant. Horum fit mentio *c. Cleros*, non procul a fine, 21. *diſt.* c. *ſi quid poſt.* §. *deſervientes* 33. *diſt.* utrobique eorum officium explicatur.

Certamen judiciarium *l.* 9. *pr. C. de præſcr.* 30. *vel* 40. *an.* cognitionale *leg.* 8. §. 3. *eod.* & *l.* 37. *C. de adpell. provocationis l.* 6. *C. de his quib. ut indign.* Certamina ſacra *l.* 4. *D. de his qui not. inf.* Vid. infra *ſacer.*

Certare contendere *l.* 24. *Cod. de leg.* Hinc Certatio *l.* 4. §. *ult. D. de his qui not. inf.*

Certiorare emtorem *l.* 1. §. 1. *D. de act. emt.* id eſt certum reddere, vel certiorem facere, ut loquuntur Ædiles *l.* 1. *D. de ædilit. edict.* Videtur hoc vocabulum proprium eſſe Iſtorum veterum, maxime Ulpiani, & Marciani. *Hein.*

Certum. Quod ad *Certi condictionem* attinet, eſt cujus ſpecies, vel quantitas, quæ in obligatione verſatur, aut nomine ſuo, aut ex demonſtratione, quæ nominis vice fungitur, qualis, quantaque ſit oſtenditur *l.* 6. 9. *D. de reb. cred.* In actione ergo *ſi certum petatur certum* pro certa pecunia numerata accipitur. Ad eam enim hæc actio comparata eſt *l.* 1. *D. de condict. tritic. l.* 1. *D. de interrog. in jur. fac.* Unde & *pecuniæ creditæ* actio vocatur *l.* 12. §. 1. *D. de diſtr. pign.* & certa pecunia in *l. ult.* §. 4. *D. de condict. indeb.* certa quantitas *l.* 3. §. *ult. D. de ann. leg.*

In diviſione vero ſtipulationum, quarum aliæ Certæ eſſe dicuntur, aliæ *incertæ*, *certum* accipitur, quod ex ipſa pronunciatione, quid, quale, quantumque ſit, adparet, veluti aurei decem, fundus Tuſculanus *l.* 74. *D. de verb. oblig.* Itaque hæ ſtipulationes, in quas hujuſmodi res deductæ ſunt, *certæ* adpellantur. Contra ubi non adparet, quale, quantumque eſt in ſtipulatione, *incerta* eſt ſtipulatio *l.* 75. *eod.* Denique *certa* eſt ſtipulatio, in quam certa quantitas deducitur, ſive principaliter, ſive pœnæ nomine. At ubi in ſtipulationem id, quod intereſt, venit, *incerta*. Proinde ſi pœnam ſtipulatus fuero, ſi mihi pecuniam non credidiſſes, certa eſt ſtipulatio. Quod ſi ita ſtipulatus fuero: Pecuniam te mihi crediturum, ſpondes? *Incerta* ſtipulatio eſt, quia id venit in ſtipulationem, quod mea intereſt *l.* 68. *D. eod.* Si decem mihi, aut Titio, utrum ego velim, ſtipulatus ſum, ex eo, quod mihi dandum eſt, certi eſt ſtipulatio, ex eo, quod illi ſolvendum, *incerti l.* 118. §. *ult. eod. tit.*

Certum corpus generaliter eſt, quod ſpecie certa continetur *l.* 10. *D. de aur. & arg. leg.* Certum ergo corpus numorum eſt, ut puta centum, quæ in arca *l.* 37. *D. de verb. oblig.* Certum corpus, & pecunia opponuntur *l.* 10. *D. de acceptil.* Certum corpus frumenti *l.* 47. §. 1. *D. de legat.* 1. Hoc modo ergo & numerata pecunia, & reliquæ res, quæ numero, menſura, & pondere conſtant, *incerta* ſunt *corpora*, niſi certo loci ambitu concluduntur. Nam ſi quis vinum ſimpliciter, vel pondus argenti, numoſve generaliter legaverit, *incertam* rem legat, quoniam non in certo aliquo corpore, ſed quantitate hæc conſiſtunt, quæ nullis certis finibus concluditur. At ſi vinum, quod in illa apotheca eſt, decem, quæ in arca ſunt, quis legat, vel promittit, tunc certum corpus intelligitur legatum, vel promiſſum *l.* 34. §. 3. *l.* 47. §. 1. *l.* 51. *l.* 108. §. 10. *D. de legat.* 1. *l.* 37. *D. de verb. oblig.* Quibus ex omnibus adparet, Iſtis certum corpus id eſſe, quod materiale individuum eſt philoſophis hodiernis, ſeu materiale quoddam omnimode determinatum, ut fundus Tuſculanus, pecunia quæ in arca, vinum quod in cella hac, vel illa. Si vero decem legantur, etſi determinatio quædam adſit rei, tamen non eſt entis omnimoda, nec ſpecierum. Et ita intellige verba modo dicta: *Sed quantitate*

hæc

hæc conſiſtunt, *quæ nullis certis finibus circumſcribitur*. Nam alias fines ſunt quantitatis, ubi quantitas certa eſt, quæ etſi certa ſit, non continuo tamen *certum* corpus, aut *certi* legatum dicitur.

Certum etiam de rebus ſive omnimode determinatis, ſive aliqua ſaltem determinatione comprehenſis, dicitur, ut certa ætas *l.* 23. §. 3. *D. de fideic. libert.* Certis ex cauſſis *l.* 1. §. 4. *D. de poſtul.* Certa conditio *l.* 2. *D. de jur. immun.* familia, veluti urbana, aut ruſtica *l.* 65. *D. de legat.* 2. Certam legem dicere ei, quod ſolvimus *leg.* 1. *C. de ſolut.* & ſic porro de rebus aliis. *Hein.*

C e r t a pars pro indiviſo dicitur, ſi de modo alias conſtet *l.* 26. 76. §. 1. *D. de rei vind.* *l.* 11. §. 3. *D. de interrog. in jur. fac.* id eſt, ſi quota pars illa ſit, ſaltim intelligatur. Alias *Certa* pars, & pro indiviſo opponuntur *l.* 1. *l.* 15. *D. quib. mod. uſufr.* *l.* 35. *de ſervit. præd. urb.* ubi *certa* pars accipitur non ſolum ea, quæ quota ſit intelligitur, ſed quæ omnimode determinata eſt, ita ut in ſenſus incurrat, diviſione corporaliter facta ultra intellectualem. Sic certus locus, qui pro diviſo poſſidetur *l.* 1. *D. de eviction.* *l.* 6. *D. de ſervit.* Priori ſenſu intelligenda eſt *certa* pars in eo, quod dicitur, *incertam* partem poſſideri non poſſe *l.* 5. §. 2. *l.* 26. *D. de adquir. poſſeſ.* *l.* 30. §. *ult. D. de uſucap.*

Certæ, & ſolemnes actiones certis formulis comprehenſæ, & adſtrictæ *l.* 2. §. 6. *D. de reg. jur.* Sic *Certa* verba apud Ulpian. *fragm. tit.* 9. §. 1. id eſt, ut ita dicam, formalia, vel ut Theophilus vertit *ῥητικῶς in* §. 1. *Inſt. de his per quos ag.* Cic. *lib.* 2. *de leg.* c. 7. Sunt *certa* legum verba. Et *de Natur. Deor.* *lib.* 2. *c.* 3. Quidam Imperatores etiam ſe ipſos Diis immortalibus capite velato, verbis *certis*, pro republica devoverunt. Nam quæ verba Cicero *certa*, ea Seneca *Epiſt.* 68. & Auctor *libelli de viris illuſtr.* *c.* 27. ſolemnia dixerunt. Idem Cic. *lib.* 1. *de orat.* *c.* 40. Si judicaretur, certis quibuſdam verbis, non novis nuptiis fieri cum ſuperiore divortium. Et *lib.* 2. *de invent.* *c.* 45. Cur in *certa* verba jurant judices? Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* Hinc faſti dies, quibus *certa* verba legitima ſine piaculo licet fari. Sic & *certa* forma Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 98. Neque enim in univerſum aliquid, quod quaſi *certam* formam habeat, conſtitui poteſt. *Certa* forma erogationis *l.* 11. §. 1. *D. de ann. leg.* Certi alias ſignificationes notiſſimas heic omittimus.

C e r v e s i a, (ita Florentiæ legitur, pro Cereviſia) vini appellatione non continetur, niſi forte pater familias aliud ſenſerit, & vini numero ejuſmodi potum habuerit *l.* 9. *pr. D. de tritic. vin. ol.* Quo loco, ut & apud Plin. *lib.* 22. *c.* 25. a zytho ſeparatur, quod in quibuſdam provinciis, vel ex tritico, vel ex hordeo confici, ibidem Ulpianus ait. Verum nominis magis ſono, quam re, differunt. Alterum enim græcum, aut ægyptium, alterum gallicum nomen eſt.

C e r v i c a l vestis nomine contineri ait Ulpianus in *l.* 25. §. 1. *D. de aur. arg.* Solent enim cervicalia cervici ſupponi, & in ea inflexa recumbit cervix. Meminit Juven. 6. *Sat.* v. 353. Plin. *lib.* 20. *c.* 26. Martial. *lib.* 14. *epigr.* 146.

C e r v i x. *Cervicem adverſus patronum erigere* dicitur inofficioſus, & irreverens libertus *l.* 2. *C. de libert. & eor. bon.* Cervice reſupina titulum gerere, de judice di-

dicitur, qui in munere obeundo negligens eſt, & deſes *l.* 6. *C. Theod. de cuſtod. reor.*

Cerussa *l.* 1. *C. Theod. de veteran.* plumbum eſt acuto aceto ſolutum, quo incruſtabantur apud antiquos tabulæ, quibus inſcribere ſolebant tranſmittenda ad ſeram poſteritatem. Citata *l.* 1. Certa per edictum (veteranis) indulſimus, quæ encauſto, & ceruſſa conſcribere detur eis licentia. Hinc tabulæ *ceruſſatæ* in *l.* 1. *de aliment. quæ inop. parent.* Aereis tabulis, vel ceruſſatis proponatur lex.

Cerycia *κηρυκεια* in *l.* 8. §. 1. *D. de rer. diviſ.* ſunt inſignia, quæ legati Græcorum ferre ſolebant, ne quis eos violaret. Eorum formam, & figuram explicat interpres Thucydidis in *lib.* 1. cujus verba ſic latine redduntur: Cerycium eſt lignum rectum, cui utrinque duo ſerpentes ita implicantur, ut capita ſibi invicem obvertant, & quod caduceatores ſecum ferre ſolent. Neque enim tum fas eſt iis, ad quos veniunt, ullo modo illos adficere injuria. Rectitudo vero ligni eſt ſymbolum rectæ, & veræ, quam ferunt, orationis: ſerpentes vero ſibi invicem obverſi caſtrorum, ſeu acierum oppoſitarum. Add. Plin. *lib.* 29. *c.* 3. & D. Joh. Chryſoſtom. in oratione *περι νομου*.

Cespes, vel *Cæſpes* potius, quia a *cædendo* eſt. Cæſpitem vellere de buſtis *l.* 6. *C. Theod. de ſepulcr. viol.* Tumulis enim terræ cæſpes adgerebatur, ut Tacitus 1. *annal.* 62. indicat. Cæſpes autem eſt terra cum propria herba evulſa, ut Servius in 1. *Eclog. v.* 69. tradit, vel, ut Feſtus, terra cum herba in modum lateris cæſa.

Cessare, in mora eſſe, ut ceſſare in ſolutione *l.* 38. *D. de minor.* vel deſes eſſe, ut ceſſare in adminiſtratione *l.* 60. §. 2. *D. de rit. nupt.*

Ceſſare etiam dicitur, cujus effectus vel differtur, vel plane nullus eſt. Hinc ceſſare, & locum habere adverſantur *l.* 1. §. 1. *D. ſi quadrup. paup.* Ceſſat ſtipulatio, cujus effectus aliquo intervallo differtur, & intermittitur *l.* 1. §. 6. & §. 18. *D. ut legat. cauſ.*

Ceſſare etiam pars dicitur, quæ caduca eſt, & quæ deficit *l.* 41. *D. de legat.* 2. Unde ceſſantium partes, i. e. deficientium *l.* 7. *D. ſi cui plus quam per leg. falc.* *Ceſſaſſe* pecunia *l.* 14. §. 1. *D. de adminiſtr. & per. tut.* dicitur, quæ votioſa fuit, aut pupillo vacavit, ut loquitur *l.* 12. §. *ult. D. eod. tit.*

Cessatio, mora *l.* 17. *D. de uſur.*

Cessim, i. e. retro *l.* 52. §. 2. *D. ad leg. Aquil.* Juſtin. *hiſt. lib.* 2. *c.* 12. Vos commiſſo prælio ite ceſſim, inhibete remos. In *l.* 43. *pr. D. de ædil. edict.* in Florentinis legitur *mulas, quæ ceſſum dant:* Haloander ibi edidit: *quæ ceſſim eunt*, vulgo ſcriptum reperitur: *quæ peſſum dant.* Saltim non adeo uſitatum eſt *ceſſum* pro *ceſſim*, quamvis & analogia phraſeos *peſſum dare* defendi quodammodo poſſit. Duker. *de latin. vet. juriſc. p.* 432. *ſeq.* Hein.

Cessio *in jure*, Cic. *Topic. c.* 5. Ulpian. *fragm. tit.* 19. §. 9. In jure quoque ceſſio, ait, communis alienatio eſt, & mancipi rerum, & nec mancipi: quæ fit per tres perſonas in jure cedentes, vindicantes, & addicentes. Boethius in Top. Cic. *lib.* 3. ex Caii libro 1. Inſt. ſcribit. Apud Magiſtratum populi Rom. vel apud Prætorem, vel apud Præſidem provinciæ, is, cui res *in jure ceditur*, rem tenens ita vindicat: *Hunc ego hominem ex jure*

jure Quiritium meum eſſe ajo. Deinde, poſtquam hic vindicaverit, prætor interrogat eum, qui cedit, *an contra vindicas?* Quo negante, aut tacente, tunc ei, qui vindicaverit, eam rem *addicit*, idque *legis actio* vocabatur.

Ceſſicia tutela olim dicta, quæ erat in jure ceſſa, ut *Ceſſicus*, vel fortaſſis *Ceſſicius* tutor is, cui ea tutela in jure ceſſa erat, ut Ulpian. *fragm. tit.* 11. §. 7.

Ceſſio bonorum eſt actus, quo obærati, ſi per fortunæ injurias ſolvendo non ſint, bona ſua omnia creditoribus permittunt, ut inde, in quantum ſufficiant, ſatisfiat. Nimirum Lege XII. Tabularum cautum fuerat, ut condemnati, vel confeſſi, ſi intra juſtum tempus non ſolverent, creditoribus addicerentur (Vid. infra art. *Nexi*) & ab his in vinculis haberentur. Gell. *lib.* 20. *c.* 1. Unde cum plurimum turbarum per aliquot ſæcula natum eſſet, lata quidem lege Poetilia cautum, ut obærati non addicerentur creditoribus, ſed tantum eorum bona poſſiderentur, Liv. *lib.* 8. *c.* 28. Tertullian. *apolog. c.* 4. Sed cum nec ſic liberarentur a carcere, & plebs ſæpe novas tabulas poſceret, denique Julius Cæſar *Ceſſionem bonorum*, flebile illud obæratorum in Urbe, & Italia auxilium introduxit. Suet. *in Jul. c.* 42. *l.* 1. 4. *C. qui bon. ced. poſſ.* ſed poſtea, jam ante Diocletiani tempora, id eſt ad provincias porrectum *d. l.* 4. *C. eod.* Spanhem. 2. *orb. Rom. c. ult.* Ejus porro bonorum ceſſionis beneficium amplius eſt, ut famam cedentis non fugillet *l. ult. C. de ceſſion. bon.* ut idem nec in carcerem detrahi *l.* 1. *C. eod.* nec de reliquis urgeri poſſit *l.* 4. §. 1. *D. eod. tit.* niſi ad meliorem fortunam pervenerit, quamvis & tunc gaudeat beneficio competentiæ *l.* 4. *pr. l.* 6. *l.* 7. *D. eod.* §. *ult. Inſt. de act.* Vid. *Hein.* ad *tit. D. de ceſſ. bon.*

Ceteri, & reliqui ſunt omnes non excepti: veluti ſi cui optio legata ſit, *ceteri*, Sempronio illo non optante, omnes ad Sempronium pertinent *leg.* 160. *D. de verb. ſignif. l.* 17. *D. de opt. leg.*

Inter Ceteros, & nominatim exheredati opponuntur apud Ulpian. *Frag.* 22. *tit.* 11. & *l.* 4. §. 1. *C. de liber. præterit. & exher.* Vetus gloſſarium *inter ceteros* interpretatur ἀοριστως, *indefinite*.

Ceteroquin, alioquin *l.* 35. *D. de hered. inſt.*

Ceterum. Hæc vox plerumque abſurdi nota eſt, & ſignificat alioquin *leg.* 7. *pr.* §. 8. *l.* 9. §. *ult. D. de min.* & multis aliis locis. Sic apud Tertullian. *l.* 2. *adv. Marcion. c.* 9. Ceterum non eſſet anima, ſed ſpiritus. Et *lib.* 2. *ad uxor. c.* 2. Sanctificatur enim infidelis vir a fideli uxore, & infidelis uxor a fideli viro: ceterum immundi eſſent filii veſtri. Hoc ne leve videatur, Accurſium valde torſit in interpretatione *l.* 5. *D. judic. ſolv.* quæ hujus vocis vi perſpecta non obſcurum ſenſum habet. Contra etiam alioquin pro *ceterum* ponitur in *l.* 91. *D. de legat.* 3. *l.* 42. *D. de adquir. hered. l.* 1. *C. de pact. conv.*

Chalbane. Vid. *Galbanum*.

Chaldei in *l.* 5. *C. de malef. & mathem.* ſunt harioli, qui de futuris hominum fatis ex thematibus eorum genethliacis judicabant ſecundum B. Hieronymi *in Daniel. c.* 2. interpretationem γενεθλιαλογοι, qui futura ex nativitatibus prædicant. Gell. *lib.* 14. *c.* 1. Adverſus iſtos, qui ſe *Chaldæos*, ſeu *genethliacos* adpellant, ac de motu, deque poſitu

ſtellarum dicere poſſe, quæ futura ſint, profitentur. Spartian. in *Sever. cap.* 4. Quaſi de imperio Chaldæos vates conſuluiſſet, reus factus eſt.

Χαμαιδικαςας apud Juſtinianum in *Nov.* 60. *c.* 2. accipe pedaneos judices, qui nulli tribunali præerant, nec pro tribunali ſedentes, ſed de plano cognoſcebant, ac judicabant.

Χαμόθεν apud Modeſtin. *l.* 13. §. 10. *D. de excuſ. tut.* accipe *de plano*, opponitur enim ei, quod prius dixerat πρὸ βήματος, id eſt, pro tribunali.

Characterem habere dicitur anulus, qui formam aliquam gemmæ inſculptam habet *l.* 22. §. 5. *D. qui teſt. fac. poſſ.* Auctor etymologici χαρακτὴρ καὶ σφραγὶς. Id ipſum ἀποσφράγισμα vocat Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 16.

Charisticum nonnulli legendum putant in *l.* 6. *D. de bon. damn.* Sed Florentina habet *Chartiaticum*, quod vide infra.

Charoniceus, vel ut Theophilus *ad* §. 2. *Inſt. de ſing. reb. per fideic. rel.* χαρωνιαῖος vocabatur libertus *orcinus*, id eſt a teſtatore directe manumiſſus, de quo infra in *Orcinus*.

Charruca. Vid. *Carruca*.

Chartæ ἄτλω: pro famoſis libellis *l.* 7. *C. Th. de famoſ. libell.* Sidonio *lib.* 1. *epiſt.* 11. famoſa charta, Aniano ad *l.* 1. *C. Th. eod. tit.* & famoſa chartula eidem *ad leg.* 9. *eod.*

Chartis legatis quid contineatur, docent *l.* 52. §. 4. & §. 6. *l.* 76. *D. de legat.* 3. Chartæ autem ſeparantur a membranis *l.* 9. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Ac plane, chartas ſupprimente Ptolemæo, membrana Pergami reperta, Plinius ex Varrone tradit *lib.* 13. *cap.* 11. Ideoque inſcite faciunt, qui chartarum appellatione membranas comprehenſas ſcriptis ſuis prodiderunt. *Membranæ* ex pellibus, coriove animalium, Pergami primum paratæ, hodieque originis ſuæ nomen tenent. At *Chartas*, quarum uſu olim maxime humanitas vitæ conſtabat, & memoria, ex papyro (fruticis id in Ægypto genus) confectas fuiſſe docet Vlpianus in *d. l.* 52. §. 6. *D. de legat.* 3. Apertius vero hoc ipſum declarat Plinius, illo, quod modo citavimus capite, his verbis: Preparantur ex eo (papyro) chartæ, diviſæ acu in prætenues, ſed quam latiſſimas philuras. Et *c. ſeq.* initio: principatus medio, atque inde ſciſſuræ ordine. Sic enim ille Plinii locus miſere divulſus, ac diſcerptus in unum jungendus eſt. Confecturam porro *chartarum*, ejuſque rationem idem Plinius *ejuſd. libri c.* 12. exponit his verbis: Teruntur omnes tabulæ madentes Nili aqua: turbidus liquor vim glutinis præbet, quum primo ſupina tabula ſcheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit eſſe, ſegminibus utrimque amputatis, tranſverſa poſtea crates peragitur. Premuntur deinde prælis, & ſiccantur ſole, atque intenſe plagulæ junguntur a proximarum ſemper bonitatis deminutione ad deterrimas, numquam plures ſcapo quam vicenæ. Chartam etiam Caſſiodor. 11. *var.* 38. hoc verborum ambitu deſcribit: Junctura ſine rimis, continuitas de minutiis, viſcera nivea virentium herbarum, ſcripturabilis facies, quæ nigredinem ſuſcipit ad decorem, ubi apicibus elevatis fœcundiſſima verborum plantatrix ſeges fructuum mentibus toties ſuaviſſimum reddit, quoties deſiderium lectoris invenerit. Chartæ porro vel *puræ* erant *d. l.* 52. §. 4. *D. de legat.* 3. vel *ſcriptæ*

d. l.

d. l. 76. eod. tit. Chartæ autem adpellatio ad *novam* chartam referebatur, & ad *deletitiam l. 4. D. de bon. poſſ. ſecund. tab.* Chartacei codices *leg. 52. D. de legat. 3.*

Chartiaticum. Ejus fit mentio in *l. 6. D. de bon. damn.* ubi Calliſtratus. Hanc rationem (loquitur de redacta ex pannicularüs pecunia) non compendio ſuo debent præſides vertere, ſed nec pati optiones, ſive commentarienſes ea pecunia abuti, ſed debent ad ea ſervari, quæ jure præſidum ſolent erogari, ut puta *Chartiaticum* quibuſdam officialibus inde ſubſcribere. Ita legitur Florentiæ, & fruſtra ſunt, qui pro *chartiaticum* reſcribunt *chariſticum*. Nam vocabulo hoc uſus eſt Nicephor. *Tom. 2. p.* 223. Απαιτεισται δε υπερ χαρτιατικυ επι τω νομισματι δυο κερατας: *Pro* Chartiatico *in ſingulos ſolidos duas ſiliquas conſtituit.* Eſt ergo *Chartiaticum*, quod quaſi pro chartis datur officialibus, ſicut *cerarium*, quod pro cera apud Cic. *in Verr. 5. r. 78. pulveraticum*, quod pro labore in pulvere agrimenſoribus dabatur. Ita rem eleganter, & ſolide explicavit Cujac. 4. *obſ. c.* 18. Miniſtris vero Magiſtratuum chartas præbitas fuiſſe, ex Frontin. *lib. 2. de aquæd.* ipſe notaverat Briſſonius. *Hein.*

Chartophylax chartarum, vel tabularum cuſtos, unde *chartophylacium*, ſcrinium, ubi chartæ reponuntur *c. 1. Decretal. de probat.* Hein.

Chartopratæ *in rubr. C. de collegiat. & chartopr.* ſunt chartarum venditores.

Chartulæ confiſcatæ *l. 5. C. de conven. debit. fiſc.*

Chartularii, qui chartas tractant *rubr. C. de numerar. actuar. chartular.* Quorum variæ ſpecies in Imperatorum conſtitutionibus recenſentur, prout ea officia erant, quibus adjungebantur, ac deſerviebant. Quidam enim de cohortalibus officiis largitionales titulos retractabant *l. 3. C. de canon. largit.* Quidam *numerariis* operam præbebant *l. 10. C. de numerar. actuar.* & in Notitia *Novellæ* 8. ſubjecta. Chartularii etiam Magiſtri equitum, & peditum memorantur *in l. 5. C. Theod. de diverſ. offic. & adparit.* Juſtinianus quoque *d. Novell.* 8. Chartularios tres τυ θειυ κυβυκλιυ τοις συμβολοις υπηρετυμενυς ponit. Atque hujuſmodi munus *Chartularum miniſterium* dicitur in *l. 8. C. Theod. de fil. milit. adpar. & veter.* Zonaras porro *Tomo* 3. poſterioribus temporibus chartularium adpellatum τον των βασιλικων ιπποκομων επιςατυντα, eum, qui Imperatoris ſtabulo præfectis adfuit, ſcribit. Chartularios etiam ſua ætate adpellatos, qui olim *Commentarienſes* dicebantur, auctor Etymologici tradit in voce χομενταρησιοι.

Chasma vaſtum hiatum, qui terra dehiſcente contingit, ſignificat in *l. 47. §. ult. D. de legat. 1. l. 3. §. 1. D. de cenſ.* & aliis locis. Eſt etiam *chaſma* diruptio, & quidam cæli receſſus, ceu ex Plinio notat Servius *in lib. 9. Æneid. princ.*

Χειρεμβολον *l. 1. §. 3. D. naut. caup. ſtab. Quanquam ipſe vel navicularius, vel magiſter faciat, quod Græci* χειρεμβολον *adpellant.* Significari illo verbo actum res navi inferendi, cum vocabuli origo, tum ipſa legis verba innuunt; qualis vero fuerit, ignorare ſe fatetur Bynkerſh. 2. *obſerv.* 14. Si tamen divinare licet, χειρεμβολον dixerim modum illum onerandi, exonerandique naves, quo homines, æquis diſpoſiti ſtationibus, res alii aliis in manus immittunt. *Hein.*

Che-

CHELYNIA in *l. ult.* §. 7. *D. de publican. & vectig.* vel potius ut in Florentina legitur

CHELONIA, gemma, quam oculum eſſe Indicæ teſtudinis Plin. *lib.* 37. *c.* 10. tradit. Cheloniæ meminit etiam Arrian. in *peripl. mar. erythr. p.* 144. ubi de Ptolemaide urbe, quæ & Theron: Εχει δε το εμποριον χελωνην αληθινην, και χερσαιαν ολιγην, και λευκην μικροτεραν τοις οστρακοις. Habet emporium illud *cheloniam* veram, & cherſeam exiguam, & candidam minoribus teſtis præditam. *Hein.*

CHILIARCHÆ, & centenarii, qui ſibi plebis diſtributionem uſurpare dicuntur. *leg.* 20. *Cod. Theod. de paga. & ſacrif.* ad inſtruendam ſcilicet pompam gentilitiam ab Impp. Honorio,& Theodoſ. in *d. l.* prohibitam. Hi enim hac de cauſſa Chiliarchos illos, & Centenarios prohibitos eſſe voluerunt, ut ſine quibus nulla Pompa Gentilitia celebrari poſſit, ceu qui Pompæ præſides eſſent. Vid. Jac. Gothofr. in Comm. *ad d. l.*

Alias CHILIARCHUM mille hominum ducem græci adpellant *l.* 1. §. 1. *D. de teſt. milit.* Chiliarchæ, ait Iſidor. *etymol. lib.* 9. *c.* 3. ſunt, qui mille præſunt *militibus*, *quos nos Millenarios adpellamus*. Nos, inquit Iſidorus, id eſt, Gothi. Hinc lex Viſigothica *lib.* 2. *tit.* 1. §. 26. Ideo Dux, Comes, vicarius, pacis adſertor, tynphadus, millenarius, quingentenarius, centenarius, decanus, defenſor, numerarius .... judicis nomine cenſeantur ex lege. Caſſiodorus etiam 5. *variar.* 26. ſub regibus Oſtrogothorum *Millenarii* provinciæ Piceni, & Samnii meminit. *Hein.*

CHILO, vid. infra *Cilo*.

CHIROGRAPHARII creditores, qui ſolo chirographo debitoris nituntur *l.* 38. §. *ult. D. de reb. auct. jud. poſſid.* ad differentiam hypothecariorum, de quibus *in l.* 1. §. 3. *D. de ſeparat.* Hinc Chirographaria pecunia *rubr. C. etiam ob chirograph. pec. pign.*

CHIROGRAPHUM privatam ſcripturam, ſeu cautionem manu cujuſque ſubſcriptam, ſubnotatamque ſignificat, &, ut Heſychius interpretatur, συμβολαιον γραμματειον, ſcripturam ſuper contractu, cujus formula proponitur *in l.*41. §. *ult. D. de uſur. l.* 47. §. *ult. D. de pact.* Hoc & ιδιοχειρον adpellatur in *l.* 11. *C. qui pot. in pign.* Inter *ſyngraphas*, & cetera chirographa quid intereſſet, vid. infra art. *ſyngrapha*. In chirographum redigi dicitur quantitas *in l.*5. *C. de non numer. pec. Chirographa* porro in tabulis, & in codicibus fieri ſolebant. Sic in *l.* 37. *D. de furt.* Si chirographa aureorum decem, tabulæ erant. Juvenal. *ſat. ult.* Vana ſupervacui dicens Chirographa ligni. Ulpian. *in l.* 5. §. 8. *v. denique*, *D. commod.* Si tibi codicem commendavero, & in eo chirographum debitorem tuum cavere feceris. Quinctilian. *lib.*6. *c.* 3. In tabulis eſt Chirographus. Si Chirographa legentur, vel veneant, non ipſæ tabulæ, ſive corpus, ſed debitum, & nomen actioneſve, quarum probatio tabulis continetur, legari intelliguntur *l.* 44. §. 5. *D. de legat.* 1. *l.* 59. *D. de legat.* 3.

CHLAMYS inter puerilia veſtimenta numeratur *l.* 23. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* Et ita Aſcanio Æneæ filio chlamyda ferri, Virgil. *lib.* 3. *Æneid. v.* 484. fingit. At in *leg.* 1. *Cod. Theod. de habit. quo uti oport. intr. urb.* Chlamys militaris eſt habitus.

CHOMATA aggeres, qui aquam Niloticam continent *leg. pen. in fin. D. de extraord. crimin.*

min. & apud Joſeph. *lib.* 2. *antiq. jud. c.* 5. Chomatum Logographi *l.* 6. *C. Theod. de patr. vic.*

Chorepiscopus in græça Conſtitutione *C. de epiſc. & cler.* & *cap. chorepiſcopi* 78. *diſtinct.* dicitur, qui ab urbis Epiſcopo certo vico, vel pago præficitur, unde a Papia *regionarius* vocatur. Fuere hujuſmodi multi eccleſia naſcente, poſtea ſublati; idque Damaſus Pontifex ſignificavit in Epiſt. *d. c. chorepiſcopi:* Sic enim ibidem ſcribendum, non *correſpicopi*.

Chorus pluribus ejuſdem generis ſervis conſtabat, ut docet *l.* 35. *D. de edil. edict. l.* 79. *D. de legat.* 3. Hoc nomine autem proprie coævorum cantum, & ſaltationem adpellari Servius *in* 1. *Georg. v.* 346. tradit. Senec. *Epiſt.* 84. Non vides, quam multis vocibus chorus conſtet? Unus tamen ex omnibus ſonus redditur, aliqua illis acuta eſt, aliqua gravis, aliqua media, accedunt viris feminæ, interponuntur tibiæ, ſingulorum illic latent voces, omnium adparent.

Χρησις proprie eſt uſusfructus, ceu patet ex Cicerone *lib.* 7. *ad famil. epiſt.* 29. & Ariſtot. *Ethicor. ad Nicomach. lib.* 4. *c.* 1. Harmenopul. *lib.* 5. *tit.* 2. §. 12. Ουσυφρυχτος γαρ κατα Ρωμαιυς η χρησις λεγεται. *Uſusfructus Romanis vocatur, quod nobis* χρησις. Neque enim *l.* 10. §. 1. *D. de uſu & habit.* negatur, χρησιν ſignificare uſumfructum, ſed id tantum traditur, legata χρησει habitationis, ſolum uſum contineri: non quod vocabulum hunc ſenſum flagitet (ſic enim ne dubitari quidem de teſtatoris ſententia potuiſſet) ſed quod contradictionem involvere videretur loquutio, *uſusfructus habitationis l.* 20. *pr. l.* 32. *D. de uſufr.* Vid. Perrenon. *Animadv. lib.* 2. *c.* 3. Hein.

Χρισμα unctionem ſignificat, quod conficitur ex olea, & balſamo *c. un.* §. *ad exhibendum autem extra. de ſacr. unction.* quo verbo uſus eſt B. Joann. *epiſt.* 1. *c.* 2. και υμεις χρισμα εχετε.

Christiani, qui Chriſti nomen profitentur. Chriſtiani Catholici in *l.* 1. 2. §. 1. *C. de ſumm. trinit.* At id quoque vocabulum aliquando proprium Epiſcopis, clericis, & voto obſtrictis *l.* 2. *C. Th. de poſtlim. l.* 11. *C. de epiſc. audient. l.* 50. 53. *C. Th. de decur. l.* 5. *C. Th. de luſtr. collat.* & ibi Jac. Gothofr. *in not.* Hein.

Christianitas in *l.* 112. *l.* 123. *C. Theod. de decur. l. ult. C. Theod. de ſpectac.* & paſſim. Aliquando hoc cognomen κατ' εξοχην clericis tribuitur *d. l.* 123. *C. Th. l.* 11. *Cod. Th. de piſtor. l.* 16. *C. de epiſc. & cler.*

Χρυσαμμος. Valentinianus, & Valens *l.* 1. *C. de metallar. & metall.* Balluca, quæ græce χρυσαμμος adpellatur. Vid. ſupra *Balluca*.

Chrysanthianum certamen in *leg.* 24. *D. de ann. legat.* de quodam certamine Sardiano a Chryſanthio ſophiſta in patria inſtituto interpretantur Cujac. 23. *obſ.* 7. & Guid. Pancir. 2. *Var. lect.* 83. Enim vero quum ejuſmodi certaminis jam mentio fiat ſub Severo, & Antonino Caracalla, Chryſantius vero ille multos poſt ſub Juliano τω παραβατη floruerit, nihil ei conjecturæ ſolidi ineſſe, facile patet. Origo certaminis incerta: Certius, quinquennale illud, & Sardianorum proprium fuiſſe, quod tum ex lege noſtra, tum ex numis Caracallæ, & Tranquillinæ apud Spon. *in Itinerar. p.* 445. probat Bynkersh. 2. *obſ.* 7. Plures vero hujuſmodi numos Caracallæ, Alexandri, Tranquillæ, & Otaci-

liæ

liæ Severæ protulit Jo. Vaillant. in *Numiſm. Imp. a pop. Rom. dition. Græce loquentib. percuſſis p.*109. 139. 160. & 165. in quibus hæc certamina modo ΧΡΥΣΑΝΘΙΝΑ, modo ΧΡΥΣΑΝΘΕΙΝΑ numquam Chryſantiana, vel χρυσανθινια vocantur. Quumque in his pleriſque numis corona e floribus nexa conſpiciatur, dubitare nefas fuerit, quin a corona illa, floribus aureis ornata, tanquam athletarum præmia, nomen illi certamini inditum ſit. *Hein.*

Chrysippus notus, ac celeberrimus Stoicæ ſcholæ philoſophus tanquam *ſummæ ſapientiæ* Stoicus laudatur a Marciano *l.*2. *D. de legib.* ubi ejus liber περι νομων citatur, prætermiſſus a Laertio, qui tamen Cleanthis librum περι νομων laudat *lib.* 8. *ſegm.* 175. Hein.

Chrysolithi in *l.*21. *§. pen. D. de aur. arg. leg.* fit mentio. Auro ſimilis gemma eſt cum marino colore adfinitatem quamdam habens, quam Æthiopia gignit. Auctores ſunt Plin. *lib. ult. cap.* 3. Iſidor. *orig. lib.* 16. *c.* 14.

Cibaria. Iis relictis neque habitatio, neque veſtiarium, neque calcearium debentur, quoniam de cibo tantum teſtator ſenſit *l.* 21. *D. de alim. vel cibar. leg.* Cibarias etiam, feminino genere, dixit Modeſtinus, ſi recte ſe habet ejus locus apud auctorem *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 10. §. 2. Hein. Sed & animalium pabula *Cibaria* adpellantur. Ita *Cibaria* jumentorum *l.* 3. §. 6. *D. penu leg.* pecudum *l.* 29. §. 7. *D. ad Leg. Aquil.*

Cicatricium, aut deformitatum nulla fit æſtimatio *l. ult. D. de his qui eſſud.*

Cicero citatur in *l.* 39. *D. de pæn.* Defendit Q. Ligarium oratione pulcherrima *l.* 2. §. 46. *D. de orig. jur.* Definivit, quid ſit latitare nimis ſpecialiter *l.* 7. §. 4. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ.* eat. Vid. *Marcus Tullius.*

Cicuta in venenis numeratur *l.* 3. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Plin. *lib.* 25. *c.* 15. Cicuta quoque venenum eſt, publica Athenienſium pœna invisa.

Cidonium, vid. Cydoneum.

Ciere vel *Cire*, vocare, inclamare Virg. *Æn.*3. *v.*67. Animamque ſepulchro condimus, & magna ſupremum voce ciemus. Hinc edicto *citus* quis dicitur *l.* 15. §. 2. *D. de jur. fiſc. l.* 1. *C. de adſert. toll.*

Ciliciæ fit mentio in *l.*3. *D. de teſtib.* Cilicias utraſque dixit Juſtinian. *l. ult. C. de tempor. & repar.* Strabo *lib.* 14. Ciliciæ, quæ extra Taurum eſt, pars aſpera, pars campeſtris dicitur.

Cilicium in *l.* 17. §. 4. *D. de act. emt. vend.* & apud Cic. *in Verr.* 3. *c.* 38. Sueton. *Aug. c.* 75. Aſconius Pædianus ita dici ait texta de pilis in caſtrorum uſum, atque nautarum. Quam interpretationem Virgilius *lib.* 3. *Georg. v.* 311. probat: *Nec minus interea barbas, incanaque menta Cinyphii tondant hirci, ſetaſque comantes Uſum in caſtrorum, & miſeris velamina nautis.* Ubi Servius: *Uſum in caſtrorum ideo dixit, quia de ciliciis & poliuntur loricæ, & teguntur tabulata turrium, ne jactis facibus ignis poſſit adhærere*, additque ex Celſo, Varronem retuliſſe, inde adpellata *Cilicia*, quod uſus eorum in Cilicia ortus eſſet. Sidon. Apollinar. *lib.* 11. *epiſt.* 9. Sic tamen, ut ſuperjectis *cilicum* velis patentia intervalla virgarum lumine excluſa tenebrarentur. Idem *lib.* 4. *Epiſt. ad Turnum*: Cilicum vela foribus adpenſa. Euſeb. Emiſen. *Homil. de S. Joan. Baptiſt.* Ille pi-

pilis camelorum, & cum cilicio veſtitus inceſſit. Caſſiodor. *in pſ.* 34. Cilicium fit ex hœdis, aſperum, ſetigerumque tegumentum. Vetus Gloſſarium: *Cilicia* dicuntur veſtimenta pilis caprarum contexta, ex quibus Arabes ſibi. tentoria faciunt.

Cilonis, vel *Chilonis* Fabii, Præfecti urbi, aliquoties fit mentio in Pandectis, puta in *l.* 1. *pr. D. de offic. præf. urb. l. ult. D. de offic. præf. vigil. l.* 8. §. 9. *D. de pœn.* Scribendum autem eſſe *Cilo*, non *Chilo* contendit Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 31. *p.* 138. Add. Cujac. 10. *obſ.* 26. & quæ ipſe Briſſonius de hoc Cilone adnotavit infra ſub Fabius. Addit Heinecc.: Diverſa ſunt *Cilonis*, & *Chilonis* cognomina, quorum hoc *labium*, illud caput ſignificat. Prius vero huic Menagius putat tribuendum auctoritate Marmorum, Codicis Florentini, & MSS Spartiani, in quibus Salmaſio teſte *Cilo*, non *Chilo* legitur. Sed & Inſcriptiones, & Codices MSS variant. *Cilo* legitur in Gruterianis *p.* 386. 1. *p.* 347. 13. *p.* 406. 9. At eadem *p.* 406. 10. legimus: ΦΑΑΒΙΟΝ ΧΕΙΛΟΝΑ ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ ΕΠΑΡΧΟΝ ΡΩΜΗΣ ΥΠΑΤΩΝ. ΤΟ Β. *Fabium Chilonem, virum ſplendidiſſimum præfectum Urbi Rom. & II. Conſulem.* Et ex Gudianis aliam protulit Petrus Relandus *in Faſt. Conſ. p.* 105. in qua dicitur *M. Fabius* Chilo. Et Codices Caſſiodori, Idacii, Proſperi habent *Chilo*, Chronici Alexandrini *χιλωνος, και Λιβωνος*. Mallem *Chilo*, quia hoc & aliorum Fabiorum cognomen fuit. Et ita quoque laudatus Relandus *ibid.*

Cimelarchium ſanctæ eccleſiæ *l. ult.* §. 1. *C. de bon. auct. jud. poſſid.* & Cimeliarchus *ibid.* & *l.* 10. §. *ult. C. de agricol. & cenſit.* ubi Imperator: Deponantur in æde ſacra, id eſt, in Cimeliarchio civitatis, ſub qua poſſeſſio ſita eſt. Idem Juſtinianus *Nov.* 74. *c.* 4. §. 8. *Ἐν τοις της αυτης αγιωτατης εκκλησιας Ἀρχειοις, τυτεστιν εν τω ευαγη κειμηλιοφυλακιω. In ſanctiſſimæ eccleſiæ archivis, hoc eſt in Cimeliophylacio*, ubi nimirum vaſa ſacra reponebantur.

Cincia lex de donis, & muneribus a M. Cincio lata, ut Cicero *lib.* 2. *de Orat. c.* 71. ſcribit, ſuadente Fabio Maximo, quemadmodum Cato conteſtatur apud eumdem Ciceronem in *Catone maj. c.* 14. Ea cavebatur, ne quis ob cauſſam orandam donum, munuſve acciperet. Unde & *Lex muneralis* appellatur auctore Feſto *lib.* 11. Ad eam Paullus librum ſingularem ſcripſerat, ut Index Piſanus teſtatur, & ex eo ſumta eſt *l.* 28. *D. de legib.* Meminit ejus Tacitus 11. *Annal.* 5. & 7. & alibi paſſim. Sed notum eſt, ea, quæ de hac lege dici poterant, omnia dixiſſe Frid. Brummerum in libello, quem de ea ſcripſit. *Hein.*

Cinctus eſt in alia militia *l.* 38. §. 1. *D. de teſtam. milit.* id eſt, miles factus. *Omnes enim*, ut ait Servius in *lib.* 8. *Æn. v.* 724. *qui militant*, Cincti *ſunt.* Sic *Cinctus* tribunus legionis *l.* 25. *D. de teſtam. milit.* Hinc & *tergemini* cincti *ſenatores*, *Horatii* in *l.* 3. *D. ſi pars hered. pet.* ſunt armati, & in hoſtem ituri, ut carere poſſimus emendationibus Menagii *Amoen. jur. civ. c.* 31. & Deſid. Heraldi *obſ. & emend. c.* 39. quorum ille *Quinctos*, hic *pictos* Horatios veris ſubſtituit. Vid. Bynkersh. 3. *obſ.* 8. Hein.

Cineres eorum, qui exurendi damnati ſunt, collectos ſepulturæ tradere *l.* 1. *D. de cadaver. punit.* ubi oſſa, & cineres conjunguntur, ut & apud Virgil. *Æneid.*

5.

6. *v.* 55. *Nunc ultro ad cineres ipſius, & oſſa parentis-Adſumus.*

CINGERE arbores, id eſt, deglabrare *l.* 5. *l.* 7. §. 4. *D. arb. furt. cæſ.* Ita & ſilvam cingere accipe in *l.* 29. *D. locat.* Alio ſenſu cingi dicitur miles *l.* 43. *D. de teſtam. milit.* Hinc in procinctu, de quo vid. ſuo loco, &

CINGULUM militiæ *l.* 18. *C. Th. de palat. ſacr. larg. l. ult. C. Th. de poſtul.* Cingulum autem tam palatinæ, quam armatæ militiæ dicebatur. Et ponitur ſæpe pro dignitate. Hinc *Cingulum depoſitum* adminiſtrationem poſitam, & finitam accipe in *l.* 2. *C. ubi de ratiocin.* Græcis ζωνη eſt. Unde Suidas ζωνην interpretatur αξιωμα. Et apud Baſilium *in orat. de martyr. Gord.* ſcribitur, ριψας την ζωνην nihil aliud ſonat, quam quod Tertull. *de præſcr. adv. hæret.* ait: *Cingulo abjecto & depoſito.* Cinguli præſcriptio in *l. ult. C. de adparit. Magiſtr. milit.* eſt exceptio declinatoria ob privilegium dignitatis. Illud porro ſciendum eſt, in dignitatum gradibus definiendis, quoſdam fuiſſe, qui præſentes in comitatu illuſtris dignitatis cingulum merebant, quibuſdam vero abſentibus cingulum illuſtris mittebatur dignitatis. Quidam præſentes a principibus ſine cingulo codicillos tantum honorariæ dignitatis adipiſcebantur. Quibuſdam ſimiliter ſine cingulo mittebantur illuſtris inſignia dignitatis *l.* 2. *C. ut dignit. ord. ſerv.*

CINNA Juriſconſultus ex Servii Sulpicii auditoribus unus *l.* 2. §. 44. *D. de reg. jur.* Citatur in *l.* 6. *D. de rit. nupt. l.* 4. *D. de cond. & dem.*

CINNAMOMUM in *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* naſcitur in Indiæ, & Æthiopiæ regionibus, frutice brevi, duorum tantum cubitorum, colore ſub nigro, vel cinereo, tenuiſſimis virgulis, cortice in modum cannæ rotundo, & gracili, ut Dioſcorid. *lib.* 1. Plin. *c.* 19. & Iſidor. *etymol. lib.* 18. *c.* 7. ſcribunt.

CIRCA pro prope, ut *circa patrem eſſe l.* 14. §. 7. *D. de bon. libert.* Eſt etiam pro quod attinet, ut *circa* peculium *l.* 5. §. 1. *D. de liberat. leg.* Et circa quid pro in aliquo, ut *Circa* rem ruſticam occupari *l.* 1. *D. de fer.*

CIRCEIENSIUM Reſpubl. a quibuſdam legitur. Sed in Florentina eſt *Cirtenſium*, de qua vid. ſuo loco. Erat equidem *Cerceii* oppidum Italiæ in Latio veteri, atque promontorium ejuſdem nominis. Dixit Virgil. 1. *Æneid. v.* 799. Circæum jugum. Cic. *lib.* 15. *Attic. epiſt.* 10. *Statim mittam ad Antium, vel Circeios.* Colonia antiqua Circei fuerunt, deducta ab rege Tarquinio ſuperbo, ut Liv. *lib.* 1. *c.* 56. Cic. *de nat. Deor. c.* 19. Circen coloni noſtri Circeienſes religioſe colunt. Vid. Chriſtoph. Cellarii *Notit. Orb. antiq. lib.* 2. *c.* 9. *ſect.* 3. §. 398.

CIRCENSES ludi *l.* 122. *D. de legat.* 1. qui & abſolute *circenſes* dicuntur *l.* 12. §. 4. *D. de uſu & habit.* qui in circo magno Romæ fiebant, atque inde dicti ea forma, qua ab Hiſpali Hiſpalenſes. Servius *in lib.* 8. *aneid. v.* 636. putat, *Circenſes* ludos eſſe dictos, quod ubi ſuo tempore metæ fuerunt, olim gladii ponebantur, quos circumibant, unde ludi Circenſes, quaſi *circum enſes.* Circenſe certamen *l.* 2. *C. de ſpectac.* Circenſes equi *l.* 1. *D. de mun. & honor.* Vid. infra voce *circus.*

CIRCITORES, quibus veſtiarii, vel lintearii dant veſtem circumferendam, & diſtrahendam *l.* 5. *D. de inſtit. act.* Sed & in re militari Circitores, qui vigilias circumibant, renunciabantque, ſi qua emerſiſſet culpa, ad-

adpellatos ſcribit Veget. *lib.* 3. *c.* 8. Vid. Supra ſub voc. *Agentes in rebus*. De utriuſque generis circitoribus differit Reineſ. *ad Inſcr. p.* 995. ubi in marmore *Locus opportuni Circitoris*, *& conjugis ejus.* Hein. Hinc *circitoria* dignitas in *l.* 2. *C. Th. de fil. milit. apparit.*

CIRCULATOR, qui ſerpentes circum fert, & proponit *l. ult. D. de extraord. crim.* Eos vetus gloſſarium vertit, οχλαγωγυς, και αγυρτας. Vetus Juvenalis interpres *ad ſat.* 6. *v.* 590. Quod circulatores, ait, hoc conſueverint adhibere, ut delectis ſibi locis duobus, eos luſtrent, id eſt, circumeant, deinde per eos ſortes, id eſt, taxillos jactitent: qua exinde, quod ſuæ geneſeos ſignum ſe accommodaverit, inſpiciatur, numquid vivet, & quando.

CIRCULO manumittere quid, vid. infra in *manumittere.*

CIRCUMCELLIONES *l.* 52. *C. Th. de hæret.* genus hominum, ut Auguſtinus *lib. de hæreſ. c.* 69. ait, agreſte fuit, & famoſiſſimæ audaciæ, non ſolum in alios immania facinora perpetrando, ſed nec ſibi eadem inſania, ac feritate parcendo. Nam per mortes varias maxime præcipitiorum, & aquarum, & ignium ſe ipſos necare conſueverant: & in ipſum furorem alios ſeducunt, ut ſe ipſos occidant, quod facere aliis contemnunt, mortem illis minantur, dicentes, hoc modo illos martyres fieri. Iſidorus *orig. lib.* 8. *c.* 4. Circumcelliones dicti eo, quod agreſtes ſunt, qua *catopitas* vocant, ſupra dictæ hæreſis (Bonoſianorum) habentes doctrinam. Hi amore martyrii ſemetipſos perimunt, & violenter de hac vita diſcedentes martyres nominantur. Quæ Iſidori verba legunt *in c.* 39. §. 52. *cauſ.* 24. *qu.* 3. niſi quod pro *catopitas Scototopicos* occurrit. Neque vero *catopitas* probat Heineccius, qui poſt Jo. Alb. Fabricium *ad Philaſtr. p.* 163. Campitas apud Iſidorum legi debere ait, quia hi hæretici urbes, & vicos vitabant, & per campos oberrabant. Neque tamen ego *Scototopicos* improbarem, ex eo ductum verbum, quod iidem quaſi in tenebris latitarent; σκοτος enim græcis *tenebræ* ſunt, & τοπικος *localis.* Hos Philaſtrius *circuitores* vocat in *hæreſ. catal. c.* 85. de quibus talia ſcribit: In Africa ſunt, qui *circuitores* dicuntur. Hi circumeunt terras, & quos inveniunt in via, cogunt eos, ut interficiantur ab illis, dicentes ſe deſiderare pati martyrium. Quidam autem ex illis veluti biothanati moriuntur, ſeſe dantes ad præcipitium, diverſumque ſubeunt calamitatis interitum: qui quum ſine cauſſa ita perire properant, honeſtæ mortis ſuſtinent detrimenta, & judicio Dei futuro ſe potius implicant, quam ſolvunt. Heineccius addit: Circumcelliones Donatiſtarum fuiſſe propaginem, ſed in fanaticiſmum prolapſam, ceu notum eſt ex *Collat. Carthag.* 3. *c.* 174. & 182. Vagabantur enim per provinciam, ut aureum ſæculum reducturi, ſervos, reos, obæratos ad libertatem vocabant. Demum eadem perciti inſania, qua olim Hegeſiam πεισιθανατον laboraſſe ſcribunt veteres, ſibi ipſis violentas manus inferre, inſigne pietatis argumentum, & ſimile martyrio meritum exiſtimabant, Principum in ſe ſeveritatem eo furore maximam provocantes. Vid. Ittigii *hiſt. Donatiſt.* §. 82. Similem Patricianorum furorem referunt *Auctor prædeſtinati c.* 61. & Philaſtr. *c.* 62.

CIRCUMCIDERE in *l.* 11. *D. ad leg. Cornel. de ſicar. & apud. Paull.* 5. *Sent.* 22. 3. eſt præputium

tium exſecare. Non ſolum autem Judæi, ſed & teſte Strabone *lib.* 17. Ægyptii circumciſione uſi ſunt, quod de his, aliiſque gentibus teſtatur D. Ambroſ. *Epiſt.* 77. his verbis: Denique Ægyptii, qui & geometriæ, & colligendis ſiderum curſibus operam intendunt ſuam, impium judicant ſacerdotem, qui nequaquam habeat *circumciſionis* inſigne. Nam neque magici carminis ſapientiam, nec geometriam, aut aſtronomiam judicant, viam ſuam obtinere ſine *circumciſionis* ſignaculo. Et ideo ut impetrandi vim operationis adhibeant ſuæ, purgationem quandam vatum ſuorum *circumciſionis* arcano celebrandam, exiſtimant. Reperimus autem in hiſtoria veterum, non ſolos Ægyptios, ſed etiam Æthiopum, & Arabum, & Phœnicum aliquos circumciſione erga ſuos uſos. Et hanc putant, ſe adhuc probandæ viam ſervare rationi, eo quod ſuis corporis primitiis, & ſanguinis initiati inſidias dæmonum, quas illi generi noſtro moliuntur, exiguæ partis arbitrentur conſecrationibus deſtruendas. Addit Heineccius ex Herodot. *lib.* 2. *c.* 104. & Diodor. Sicul. *lib.* 2. *p.* 35. de illo circumciſionis uſu apud illas gentes, & apud Syros conſtare. Utrum autem Judæi ab Ægyptiis, an hi ab illis hunc ritum acceperint, diſquirunt Jo. Marsham in *Can. Chron. ſæc.* 5. *p.* 73. *ſeq.* Spencerus *de Legib. hebræor. lib.* 1. *c.* 4. *ſect.* 4. *p.* 47. ſed in priorem ſententiam procliviores, & qui poſteriorem acriter defendit Jo. Franc. Buddæus in *hiſt. eccleſiaſt. vet. teſt. Period.* 1. *Sect.* III, 8. 4. *p.* 276. *ſeq.*

Circumcidi etiam dicuntur rami, id eſt, circumputari *leg.* 1. *§. ult. D. de arb. cæd.*

Circumduci eſt cancellari, obliterari, aboleri in *l.* 45. *D. de re judic. l.* 6. *C. quom. & quand. jud. l.* 22. *D. de appellat.* Alias *Circumduci* eſt circumveniri. Et ita circumductam religionem judicis dixit Paull. 5. *ſent.* 5. §. 10.

Circumire templa. Nemo templa circumeat, nemo delubra ſuſcipiat *l.* 11. *C. Th. de pagan.* perluſtrare *l.* 10. *eod. tit.* παραπορευεσθαι Polybio *lib.* 9. *p.* 545. *edit. Caſaubon.* αι δε γυναικες παραπορευομεναι τους ναους, ικετευουσι τους θεους, πλυνουσαι ταις κωμαις τα των ιερων εδαφη: τουτο γαρ αυταις εθος εστι ποιειν, οταν τις ολοσχερης την πατριδα καταλαμβανη κινδυνος. Mulieres vero circa Deum delubra diſcurrunt, ſupplicia diis faciunt, ædium ſacrarum pavimenta crinibus paſſis mundant. Is namque illis mos eſt, quoties in aliquo inſigniore, & graviore periculo patria verſatur. Arnobius *lib.* 1. *pag.* 2. Cum per omnia ſupplices irent templa &c. Eadem vox in Litaniis, & proceſſionibus Chriſtianorum, Gregorius noſter 3. *e.* 29. ut muros civitatis pſallendo *circuirent*. Ita *Circumire* ædes ſacras *l.* 7. §. 1. *D. de offic. proconſ.*

Circumluvium, ait Feſtus, eſt jus quoddam prædiorum. *Circumluviones* dixit Cicero *de Orat. lib.* 1. *c.* 38.

Circumſcribere, circumvenire, & decipere ſignificat in *l.* 11. *C. de diſtract. pign.* ibi circumſcribere ignorantia. Sed & circumſcribi dicitur lex *l.* 18. §. 4. *D. de dol. mal.*

Alias circumſcribere eſt abrogare, & ita Circumſcribere Senatum dixit Cicero, pro privare auctoritate. Idem *de finib.* Circumſcriptis ſententiis, quas modo poſui.

Circumſcriptio pro deceptione *in l.* 4. *D. ſi menſ. falſ. mod. l.* 9. *C. de bon. auct. jud. poſſid.* Senec. *lib.* 4. *controv.* 3.

3. Circumſcriptio ſemper crimen ſub ſpecie legis invaluit : quod adparet in illa legitimum eſt , quod latet inſidioſum . Semper circumſcriptio per jus ad injuriam venit.

Circumscriptor , deceptor apud Cic. *in Catilin.* 2. 4.

Circumscriptus minor *l.* 39. §. 6. *D. de procur.* id eſt, deceptus .

Circumspectio *l.* 7. *D. de minor.* Circumſpectius *l.* 1. §. 18. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt.*

Circumvenire proprie circumire in *l.* 2. §. 8. *D. ſi quis caut. jud. ſiſt. cauſ.* Sed etiam eſt decipere , & circumſcribere : Ut *circumvenire* ignorantiam *l.* 19. §. 2. *D. mand.* judicis religionem *l.* 33. *D. de re judicat.* leges , id eſt in earum fraudem facere *l.* 123. §. *ult. D. de legat.* 1. interpretationem legis *l.* 40. *pr. D. de jur. fiſc.* legis ſententiam *l.* 29. *D. de legib.* matrem *l.* 9. *C. de pact.* Hinc Circumventio *l.* 40. *D. de reg. jur.* *Circumventus* , deceptus *l.* 81. *C. de tranſact.* Et elegans tmeſis obſervatur in *l.* 12. §. 1. *D. de jure dotium* , *circum in hoc venta eſt* mulier.

Circus in *l.* 3. *D. de oper. publ.* locum curriculis equorum conſtitutum ſignificat, ἱππόδρομον Græci vertunt . De hujus verbi origine vid. quæ attuli ſupra ex Servio ſub art. *Circenſes* , cui conſentit Caſſiodor. *Var. lib.* 3. *cap.* 4. At aliam hujuſce adpellationis notationem adfert Tertullianus in *lib. de ſpectac. c.* 8. Circus Soli principaliter conſecratur : cujus ædes medio ſpacio , & effigies de faſtigio ædis emicat , quod non putaverunt ſub tecto conſecrandum , quem in aperto habent . Quod ſpectaculum primum a Circe habent , Soli patri ſuo editum adfirmant , ab ea & *circi* adpellationem argumentantur . Prioribus vero conſentiens Iſidorus *lib.* 15. *c.* 2. *etym.* Circum , inquit , *Romani dictum putant a circuitu equorum , eo quod ibi circum metam equi currant* . Ac plane omnem ambitum , & gyrum *circum* dici , Non. Marcellus ſcribit . *Circi* autem Romani deſcriptio exſtat apud Dionyſ. Halicarn. *lib.* 7. *c.* 66. Curricula ludorum circenſium ſolemnia ſeptem fuiſſe , tradit Gell. *lib.* 5. *c.* 10.

Cirtensium reſpublica *l.* 9. §. 5. *D. de jur. & fact. ignor.* Cirtenſes autem a *Cirta* , oppido Numidiæ , quod Strabo *lib.* 17. *p.* 1188. Κίρταν vocat , Ptolemæus vero Κίρτα , Ἰουλίαν adpellat Pompon. Mela *lib.* 1. *c.* 6. Urbium quas habet (Numidia) maximæ ſunt Cirta , procul mari Sittianorum , quondam regia domus Juliæ , & Syphacis , quum foret opulentiſſima , ait idem Mela . Eam etiam poſterioribus temporibus Conſtantinam dictam , Aurelius Victor ſcribit .

Cis & *ultis* Tiberim , id eſt *citra* & *ultra* *l.* 2. §. 31. *D. de orig. jur.*

Cistarius in *l.* 13. *D. locat.* a *Ciſio* , quod genus vehiculi rotis duabus provolvebatur , quoque viri vehebantur , qui iter facere cupiebant velocius , de quo Scheffer. *de re vehicul. vet. lib.* 2. *c.* 18. *p.* 237. alia carruca , rhedæ genus , quatuor inſtructum rotis , quo Senatores , aliique honeſtiores vehebantur . Scheffer. *ibid. c.* 27. *p.* 329. Vid. ſupra voce *Carruca* . Hein.

Cista in *l.* 1. §. 41. *D. depoſ.* ex qua adparet , veſtes ejuſmodi arcula includi conſueviſſe . Et ita certe Pollux *lib.* 7. *c.* 19. nec non Heſychius voce Κίστη . At apud Auct. ad Herennium , in illa phraſi : *ciſtas dejicere* , ciſtæ ſumuntur pro vaſis , in quæ po-

populus per pontes tranſiens, tabellas ſuffragii mittebat.

Cisternæ ſunt, quæ imbribus concipiuntur, nec vivam aquam habent *l.* 1. §. 4. *D. de* fonte *l.* 14. *in fin. D. de alim. vel cibar. leg.* De harum ſtructura vid. Pallad. *lib.* 1. *tit.* 16. & 17. Ciſternam autem inde dictam, Feſtus tradit, quod *cis*, id eſt, *infra* terram. Porro *Ciſterna*, ut aquæ, ita & vini dicitur *l.* 21. §. 5. *D. de furt.* pro loco effoſſo ad vini cuſtodiam.

Cistiberes pro Quinqueviris cis & ultra Tiberim dixit Pomponius *l.* 2. §. 33. D. *de orig. jur.* his verbis: *Et tamen hi, quos* Ciſtiberes *diximus, poſtea Ædiles SCo creabantur*. Sed locus perobſcurus eſt, de quo conſulendi interpretes, & in his Bynkersh. *in præterm. p.* 15. *ſequ.*

Citare eſt per præconem, ſeu voce præconis vocare *l.* 7. *D. de in integr. reſtit. l.* 73. *D. de judic.* Cicero *pro Flacco c.* 15. Citat præco voce maxima legatos Æmonenſes, Livius *lib.* 1. *c.* 47. Patres in curiam per præconem ad Tarquinium citari juſſit. B. Auguſtinus in *lib. de grammat.* A clamo fit clamito, a cieo *cito*, quod ſignificat frequenter vocito. Unde dicimus, aliquos voce præconis *citatos*, id eſt, frequenter vocatos. Sed & citare libello legimus apud Plaut. *in Curcul. act.* 1. *ſcen.* 3. Citare in teſtimonium *l.* 50. *D. de teſtib.* teſtes Cic. *de off. lib.* 1. *cap.* 22. & *in Verr.* 4. *c.* 59. Ter citatus reus *l.* 10. *D. de publ. jud.* Litigatores non *citati*, ſed requiſiti *l.* 15. *C. de judic.* Sed & Edicto *citus* quis dicitur *l.* 15. §. 2. *D. de jur. fiſc. l.* 1. *C. de adſert. toll.* quod a *Cieo*, de quo ſupra.

Citatior aqua, id eſt rapidior *l.* 1. §. 1. *D. de aqu. & aqu. pluv.*

Citeriore die *l.* 4. *D. de pecun. conſt. l.* 15. *D. de pact. l. ult.* §. 5. *D. de verb. oblig.*

Citra pro abſque, vel ſine ſæpiſſime in libris noſtris uſurpatur, nonnumquam ponitur pro ultra, ut in *l. ult. D. de calumniat.* his verbis: de ſervo, qui accuſatur, ſi poſtuletur, quæſtio habetur: quo abſoluto in duplum pretium accuſator domino damnatur: ſed & citra pretii æſtimationem quæritur de calumnia ejus. Ibi Gloſſa, & Cujac. laudans locum Ciceronis *in Orat. ad Brut. c.* 18. Natura in omni verbo poſuit acutam vocem, nec una plus, nec a poſtrema ſyllaba *citra* tertiam.

Citreæ menſæ, id eſt, ex citro arbore factæ *l.* 21. §. 2. *D. de act. emt. vend.* Senec. *de benef. lib.* 7. *c.* 9. Video iſtic menſas, & æſtimatum lignum cenſu Senatoris, eo pretioſius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torſit. Tertullian. *de Pallio c.* 5. Adigo cauterem ambitioni, qua M. Tullius quingentis millibus numum orbem citri emit, qua bis tantum Aſinius Gallus pro menſa ejuſdem Mauritaniæ numerat. Item quantis facultatibus æſtimaverunt ligneas maculas? Conf. Jo. Meurs. *de Luxu Rom. c.* 9. *p.* 24. Cujac. 2. *obſ.* 5. Hein.

Citro. Vid. infra *ultro*.

Civicum munus pro civili *l.* 4. *C. de fabric.* ubi tamen vulgo *nulli ſe civi commanere obnoxium*, pro *nulli ſe civico muneri obnoxium*, legitur. Quod mendum præter ſcriptos codices ſatis prodit *l.* 6. *C. Theod. de fabricens.* Sic & civilia jura Horatius vocat *lib.* 1. *epiſt.* 3. *v.* 23. ut Ovid. *lib.* 1. *faſt. v.* 22. artes civiles, & forenſes *civica arma*.

Civile aliquando prætorio, vel honorario opponitur. Ideoque civiles

les actiones adpellantur legitimæ, ſeu quæ ex legitimis & civilibus cauſſis deſcendunt, ut loquitur Juſtinianus §. 3. *Inſt. de action.* ad differentiam earum, quas prætor ex ſua juriſdictione comparatas habet §. 4. *Inſt. eod.* Et ita *civiles* actiones *honorariis* opponuntur *l.* 25. §. *ult. D. de oblig. & act. l.* 3. §. 1. *naut. caup. & ſtab.* eoque ſenſu civilis actio accipienda in *l.* 1. §. 1. *D. de ſuperfic. l.* 7. §. 1. *D. ad SC. Trebell. l.* 3. §. *ult. D. ſi menſ. falſ. mod. l.* 14. §. 11. *D. de furt.* id eſt, juris *civilis* actio, uti ait *l.* 14. *D. de precar.* Ita *civilis* incerti actio, id eſt præſcriptis verbis *l.* 7. *D. de pact. l.* 15. *D. de præſcript. verb. Civile* negotium eodem ſenſu geſtum dicitur, ex quo civilis obligatio naſcitur *l.* 1. *D. de æſtimator. Civiles* autem dicuntur, quæ aut legibus inſtitutæ, aut certe jure civili comprobatæ ſunt, *prætoriæ* vero ſeu *honorariæ*, quas Prætor ex ſua juriſdictione conſtituit §. 1. *Inſt. de obligat.* Ita civilis obligatio accipitur in *l.* 7. *D. de pact.* Et *jus* civile opponitur *prætorio l.* 17. *D. de caſtr. pecul. l.* 1. §. *ult. l.* 3. §. 1. *D. de conſtit. pec.* & alibi paſſim.

Civile aliquando eſt, quod non *criminale* eſt *rubr. C. quand. act. civ. crim. præjud.* Sic negotium civile criminali opponitur *l.* 2. *D. de adpell. recip. Civilis* diſceptatio *l.* 1. *C. ſi quis aliq. teſt. prohib. Civile* judicium *l. ult. C. de noxal. act.*

Civile etiam naturali opponitur, ut in *l.* 83. §. 5. *D. de verb. oblig.* Ita civilis adpellatio bonorum *l.* 49. *D. de verb. ſignif. Civilis* cognatio naturali adverſatur *l.* 4. §. 2. *D. de grad. & adf.* Quo ſenſu & matrem *civilem* dixit Paullus 4. *ſent.* 10. 2. *Civilis* poſſeſſio *l.* 2. §. 1. *D. pro her.* Vid. infra *poſſeſſio*.

Civile pro æquo, juſto, legitimo, ordinario *l.* 83. §. 5. *D. de verb. oblig.* cui adverſatur *incivile*, cujus exempla vide ſuo loco.

Civiles quæſtiones apud Rhetores quænam dicantur, exponit Cur. Fortunat. *lib.* 3. *rhet.*

Civile, quod ad civitatem, vel cives pertinet. Ita *civilia* bella, quæ cives cum civibus gerunt *l.* 9. §. 1. *D. de legat.* 3. quas & *civiles* diſſenſiones vocat Vlpian. *leg.* 21. §. *ult. D. de capt. & poſtl.* Bellum *civile* in *l.* 1. *D. de cenſib.* accipe, quod contra Severum Peſcennius Niger in Africa movit.

Civile jus dicitur, quod proprium eſt cujuſque civitatis *l.* 6. 9. *D. de juſt. & jur. l. ult. D. de ſuperfic.* Jus autem *Civile* Romanum definit Ulpianus in *d. l.* 6. jus id, quo Romana civitas ex Legibus, Plebiſcitis, Senatusconſultis, Principum Conſtitutionibus, Prætorum, Ædiliumque Edictis, & Prudentum Reſponſis uſa eſt.

Hoc tamen Ictis commune juris *civilis* nomen ſuum fecit proprium ea pars juris, quæ ſine ſcripto in ſola prudentum interpretatione conſiſtit *l.* 2. §. 8. & §. 12. *D. de orig. jur. l.* 74. *D. de hered. inſt.* ut minus late pateat *jus civile* hoc ſenſu, ac quod *civile jus* dicitur oppoſitum honorario, & de quo paulo ante diximus. Et hoc ſenſu jus civile, & conſtitutiones ſeparantur *l.* 5. *C. quor. adpell.* Sed & librum Papirii, quo leges regias in unum compoſuit, adpellatum *jus civile Papirianum*, librum æque Cn. Flavii, qui actiones continebat, *jus civile Flavianum*, tradit Pomponius *d. l.* 2. §. 2. & §. 7. *D. de orig. jur. l.* 144. *D. de verb. ſignif.* & Macrob. Saturn. *lib.* 3. *c.* 2.

Interdum *juris eivilis* adpellatione lex XII. Tabularum demonſtratur, ut in *l. 1. D. de tutel. l. 7. D. de bon. damn.* juncta *l. 220. D. de verb. ſignif. l. 6. §. 1. D. de bonor. poſſeſ. cont. tab. l. 1. 2. D. und. cogn. l. 10. C. de jur. delib. & pr. Inſt. de uſucap.*

Civile munus *l. 1. C. ad leg. jul. de vi publ. &* paſſim; quod & civicum in *l. 4. C. de fabricenſ.* adpellari ſupra diximus. Vid. *munus. Civile* negotium Ulp. *fragm. tit.* 11. §. 27. officium *l. 2. D. de reg. jur.* Vid. officium. *Civilia* onera, id eſt, munera *l. 6. D. de curat. furioſ. Civilis* ſapientia pro juris civilis ſcientia *l. 1. §. 1. D. de extraord. cognit.*

Civilia verba, quæ & legitima, & directa, & imperativa adpellantur *l. 7. D. de vulg. & pup. ſubſtit.* Ulpian. *fragm. tit.* 25. §. 1. *Fideicommiſſum eſt, quod non* civilibus *verbis, ſed precativis relinquitur*, id eſt, non directis, & imperativis, ſed precariis, & inflexis verbis.

Civiliter interdum eſt jure civili, ut eum dicimus *civiliter* obligari *l. 1. §. 1. D. ſi menſ. falſ. mod.* & *civiliter* poſſidere *l. 3. §. ult. l. 7. D. ad exhib. l. 24. D. de adquir. poſſeſ. Civiliter* ergo & *naturaliter* opponuntur. Ita civiliter reſolvi dicitur obligatio, veluti acceptilatione, & confuſione, naturaliter vero ſolutione, aut interitu rei promiſſe *l. 107. D. de ſolution.* Similiterque in *l. 53. D. de adquir. rer. dom.* civiliter adquiri dicuntur, quæ juris miniſterio verbis, ſine aliquo corporali facto, adquiruntur, veluti ſtipulatione, *naturaliter* vero, ſeu corporaliter, veluti poſſeſſio. Hinc & *civiliter*, & quaſi more civitatis *leg. 41. D. de verb. ſignif.* ubi *civiliter*, & *natura* turpia opponuntur.

Civiliter, id eſt legitime, & ſecundum juris civilis regulas, vel civili modo. Sic *civiliter* nupta *l. 28. §. 3. D. de lib. & poſt.* Liberum hominem civiliter in poteſtate non habemus *l. 23. §. ult. D. de adquir. poſſeſ.* Civiliter annum non ad momenta temporum, ſed ad dies numeramus *leg. 134. D. de verb. ſignif.*

Civiliter etiam, & *jure prætorio* opponuntur *l. 17. D. de caſtr. peeul.*

Civiliter agere, & *criminaliter* opponuntur *l. ult. D. de furt. Rubr. C. Theod. victum civiliter & criminalit. ag. poſſe.* Sic civiliter dicuntur exerceri incendia *l. 28. §. 12. D. de pœn.* moveri actiones *leg. 37. D. de injur.* & diſceptationes *l. 3. C. de ordin. judic.*

Civiliter, id eſt, cum aliquo temperamento, vel non immodice. Celſus: Per quamlibet fundi partem ire, agere licebit, *civiliter* modo *l. 9. D. de ſervitut.*

Civis. *Cives* Romani *l. 32. D. de jur. fiſc.* Eorum differentias, & genera vide in *l. 4. D. de his, qui ſui vel al. jur.* Cives Romani uti fierent, qui manumitterentur, vid. §. 3. *Inſt. de libertin.* Jus poteſtatis, quod in liberos habemus, proprium eſt civium Romanorum §. 2. *Inſt. de patr. pot.* Cives Romanos alia, quam per portas, egredi non licet *l. ult. D. de rer. diviſ.* Mancipatio locum habet inter cives Romanos Ulpian. *fragm. tit.* 19. §. 4. In caput civis Romani injuſſu populi animadverti non poterat *l. 2. § 16. D. de orig. jur.* In orbe Romano qui ſunt, cives Romani effecti ſunt, ex conſtitutione Imp. Antonini *leg. 17. D.*

de

de ſtat. hom. ubi Antoninum non Pium, ſed Caracallam eſſe intelligendum extra omne dubium poſuit Ez. Spanhemius, qui omnibus, ea de re poſt ſe aliquid dicturis, ocium feciſſe videtur, in *lib. de Orbe Romano*.

Cives etiam adpellantur, qui in municipio quodam, vel colonia jus civitatis impetrarunt. Tales *cives* origo, manumiſſio, adlectio, vel adoptio facit *l.* 7. *C. de incol.* Sane cujuſque civitatis *cives l.* 1. *D. ad municipa'*.

Civitas. Cic. *lib.* 1. *de Republ.* apud Non. Marcell. Ejuſmodi conjunctionem tectorum oppidum, vel urbem adpellamus, delubris diſtinctam, ſpatiiſque communibus. Omnis ergo populus, qui eſt talis coetus multitudinis, qualem expoſui, *Civitas*, omniſque civitas eſt conſtitutio populi. Idem Non. Marcell. *Inter urbem & civitatem hoc intereſt. Urbs eſt ædificia, civitas incolæ*.

Ita vero proprie vocantur reſpublicæ *αυτονομοι*, & *κατ' ἐξοχὴν* pro Romana; quam loquutionem non inuſitatam eſſe, patet ex *l.* 2. §. 4. 7. 8. 28. *D. de orig. jur.* ut ibi notavit Bynkersh. *in prætermiſſ. p.* 15.

Sæpe tamen municipium, vel colonia *Civitatis* nomine venit, ut *Civitas* Antiochenſium *l.* 37. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* Berytiorum *l.* 1. *C. qui ætat. vel profeſſ.* Emiſenorum *l. ult. D. de cenſib.* Rhodiorum *l.* 6. *Cod. de offic. rect. prov.* Sebaſtenorum *l.* 21. §. 3. *D. de ann. legat.* Tyriorum *leg. ult. D. de cenſib. Civitates* privatorum loco habentur *leg.* 16. *D. de verb. ſignif. Civitatis*, ad quam decurionum pertinent ſedes *l.* 1. *D. de decurion.*

Clabula, vel Talea olim dicta, quæ de tenero ramo ex utraque parte præcidebatur æquabiliter: idque Varro *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 40. tradit. Quem locum Non. Marcell. in voce *Taleas*, ſciſſiones lignorum, vel præſegmina interpretatur. Hinc *Clabulare* vehiculum, quod capſam clabulis, id eſt bacillis, & viminibus contextam habebat Jo. Scheffer. *de re vehicular. vet. lib.* 2. *c.* 29. *p.* 335. *ſeq. Hein.* Et ab hoc clabulari vehiculo eſt

Clabularis curſus in *l.* 2. *l.* 5. *C. Theod. de curioſ.* & in *l.* 22. *C. de curſ. publ.* (ubi perperam *ambularis* legitur) vehicularis curſus genus quoddam fuit, ad cujus procurationem electi viri idonei, qui & evectiones commeantium exactiſſima cura inſpicerent, & alimenta, quæ fiſcus ſuggerebat, miniſtrarent. Præcipiunt hoc Imperatores in *l.* 23. *C. Theod. de curſ. publ.* & *l.* 2. *C. Theod. de curioſ.* Ammian. Marcellin. *lib.* 20. *cap.* 7. Julianus contemplans rationabiles querelas, cum familiis eos ad orientem proficiſci permiſit, *clabularis* curſus poteſtate permiſſa. Vid. Cujac. *Tom.* 2. *op. p.* 993. Clabulariæ regiones *l.* 44. *C. Theod. de cu ſ.*

Clades. Si tanta emerſerit clades, quæ prorſus rei faciat interitum *l.* 1. *C. de jur. emphyt.* Cladem autem quaſi clam data ſit, dictam putat Papias.

Clam, id eſt, latenter & furtive *l.* 54. *D. de admin. & peric. tut.* Hinc

Clam poſſidere eum dicimus, qui furtive in poſſeſſionem ingreſſus eſt, ignorante eo, quem ſibi controverſiam facturum, ſuſpicabatur, &, ne faceret, timebat *l.* 6. *D. de adquir. poſſeſ.* Heres quoque ejus, qui precariam poſſeſſionem tenebat, ſi in ea manſerit, *clam* poſſidere videtur, auctore Paullo 5. *ſent.* 6. 12. Ita *clam* ab aliquo poſſidere, accipimus in interdicto uti poſſidetis

l. 1. *D. uti poſſid. l.* 4. *D. pro ſuo l.* 10. *D. ſi ſerv. vind.* Eodem modo dicitur quis *clam* ab aliquo aquam ducere in interdicto *de aqua quotidiana*. Et *clam* utitur, ut Ulpianus definit, qui ipſe prohibitus utitur, vel qui, prohibente eo, cui id jus utendo conſervabat, utitur *l.* 3. *pr.* §. 1. *D. de itin. actuqu. priv.*

In interdicto *quod vi, aut clam*, CLAM videtur facere, qui celavit adverſarium, neque ei denunciavit, ſi modo timuit ejus controverſiam, aut debuit timere *l.* 3. §. *ult. D. quod vi aut cl.* Add. *l.* 73. §. 2. *D. de regul. jur.* Vid. infra *Quod vi aut clam.*

CLAMOR. Propter illum aliquando parcebatur ſervo, qui cum hero domi occiſo ſub eodem tecto fuerat, ut locus non eſſet rigori SC. Silaniani Ulp. *l.* 1. §. 34. *ſeq. D. ad SC. Silan.* Excuſantur autem ſervi, qui auxilium tulerunt ſine dolo malo. Tuliſſe autem auxilium is quoque videtur qui, quidquid potuit, fecit, tametſi dominus interfectus eſt, veluti ſi quis clamaverit, ut ad auxilium conveniretur, aut terruerit adgreſſores. Non tamen ſemper, qui & clamore uſus eſt, auxilium tuliſſe videtur. Quid enim ſi poſſet manu depellere a domino periculum, ille clamorem inanem elegit? Plectendus utique erit.

Lex XII. Tabularum furem nocturnum occidere permittit, ut tamen id ipſum CLAMORE teſtificetur, interdiu autem deprehenſum ita permittit occidere, ſi is ſe telo defendit, ut tamen æque cum *clamore* teſtificetur. Caius *l.* 4. §. 1. *D. ad Leg. Aquil.* Vocabant veteres talem *Clamorem quiritationem*. Liv. *lib.* 33. *c.* 27. quemadmodum clamore aliorum auxilium implorare, iis erat *quiritare*, vel *quiritari*, id eſt, *Quiritium fidem invocare*, ut loquitur Petron. in Satyr. *c.* 21. Utebantur enim formula: *Porro Quirites*, de qua Turneb. 13. *adverſar.* 32. & *Theod. Canter.* 1. *Var. Lect.* 3. Hein.

CLANDESTINA damna *l.* 2. §. 9. *D. de vi bonor. rapt.* Clandeſtinæ inſidiæ *l.* 9. *C. de his, quæ ut indign.* Clandeſtina poſſeſſio *l.* 4. §. *ult. D. de adquir. poſſ. l.* 7. §. 4. 5. *D. commun. divid.* a quibus cauſſis ſeparari non poſſit, docet Julianus *d. l.* 4. §. *ult.* Clandeſtinam electionem adpellat Bernard. in *c. quia propter* §. *fin. de electione. in antiq.* quæ ſingulariter fit, & per occulta conventicula.

CLARERE, pro conſtare *l.* 2. *C. de fund. rei priv. l.* 2. *C. de epoch. publ.* Tacit. 4. *hiſt.* 73. Quo eventu Germaniæ bella tractavimus, ſatis *claret*.

CLARA dignitas *l. ult D. quod met. cauſ.* eadem ac clariſſima dignitas *l.* 8. *D. de ſenator.* itemque claritas vocatur *l.* 10. *C. de nupt.* Clara perſona, Senatoris puta, vel uxoris ejus *l.* 5. *D. de curat. furioſ.*

CLARISSIMATUS dignitas *leg.* 9. *C. Theod. de domeſt.* & aliis locis, id eſt, clariſſimorum dignitas, ut loquitur *l.* 6. *C. Theod. de proxim. Comit. diſpoſit.* Ammian. Marcellin. *lib.* 21. *c.* 31. Nec ſub eo dux quidam cum *Clariſſimatu* provectus eſt.

CLARISSIMI viri *l.* 18. *D. de jur. fiſc.* Clariſſimæ perſonæ *l.* 100. *D. de verb. ſignif.* Clariſſimarum autem perſonarum adpellantur feminæ etiam nuptæ clariſſimis perſonis, non item filiæ ſenatorum, niſi quæ viros clariſſimos ſortitæ ſunt *l.* 8. *D. de ſenator.*

Sane Prætor urbanus vir *Clariſſimus* dicitur in oratione Severi *leg.* 1. *D. de reb. eor.* Pro-

con-

conſules etiam viri clariſſimi adpellantur *l.* 1. *C. ſi ex falſ. l.* 3. *C. ſi adv. rem. judic.* Sed & in principalibus conſtitutionibus & præſides provinciarum *Clariſſimorum* virorum titulo honorantur *l.* 1. *C. ſi adv. rem. jud.* itemque magiſtri cenſus *l. ult. C. de jur. emphyt.* nec non principes agentium in rebus *l. ult. C. de decurion.* Silentiarii ſacri palatii *l. ult. C. de excuſ. tut.* Advocatos etiam, depoſito advocationis officio, *Clariſſimi* ordinis comitum dignitate frui conſtituit Anaſtaſius *l.* 1. *C. de advoc. diverſ. judic.*

Clarissimus ſine adjecto idem ac ſenator *l.* 52. *C. Theod. de hæret. l.*23. *C. Theod. de adpell.* uti Clariſſima ſenatoris uxor apud Paullin. *in vita Ambroſ. Per idem tempus trans Tiberim, apud quamdam Clariſſimam invitatus.* Sic & ordo Clariſſimus pro ſenatu. Prudent. *adv. Symmach. lib.* 1. *v.* 490. Clariſſimorum auctoritas pro SCo. *Hein.*

Claritas generis *l.* 14. *C. de dignitat. perſonarum* Plin. *lib.* 2. *c.* 58.

Clarum, perſpicuum, indubitatum. *Clari*, & aperti juris eſt *l.* 14. *C. de fideicom.*

Classis Seleucena *l. un. C. de claſſ.*

Claudere, veteribus *cludere*. Unde *cluſus* pro clauſus paſſim in pandectis ſcribitur. Vid. infra *cluſus*.

Claudia aqua in *l.* 2. §. 36. *D. de orig. jur. l. ult. C. Theod. de aquæ duct.* & Caſſiodor. 7. *var.* 6. Ea, ut Pomponius tradit, ab Appio Claudio Centumano, qui eam in urbem induxit, hoc *Claudiæ* nomen invenit. Idem vero *Appius Claudius Craſſus* fuit, qui non *Centumanus*, ſed *Cæcus* cognominatus. Ipſe in Cenſura, quam cum C. Plautio primum, dein ſolus, quum ſe magiſtratu collega abdicaſſet, geſſit, non modo viam munivit, & uſque Brunduſium lapide ſtravit, quæ inde Appiæ adpellationem traxit, verum etiam aquam Anienem in urbem induxit, quemadmodum Liv. *lib.* 9. *c.* 29. Auctor *libri de Viris Illuſtrib. c.*34. & Caſſiodorus *in Chronico* auctores ſunt. Adde Eutrop. *lib.* 2. *c.* 4. & Frontin. *lib.*1. *de aquæ duct.* Hic Appii in Cenſura collegam non C. Plautium, ſed C. Fabium, ſed & ab Appio Claudio ductam aquam æque, atque ab eo munitam viam, *Appiam* adpellatam ſcribit: *Claudiæ* vero aquæ ductorem dicit Claudium Imperatorem, quod facit & Plinius *lib.* 36. *c.* 15. Item Aurel. Victor Epitom. *c.*4. de Claudii principatu agens: *Aqua*, inquit, *Claudia Romæ inducta*. Teſtis quoque eſt Suet. *in Claud. c.* 21. Cujus diſcordiæ ſedandæ cauſſa, neceſſe eſt, duplicem aquam Claudiam faciamus, unam ab Appio Claudio, alteram ab Imperatore *Claudio* inductam. Et forte illa, poſtquam altera inducta eſt, *Appia Claudia*, ac brevius, *Appia* cognominari coepit.

Claudia lex. De hac Ulpian. *tit.* 11. §. 8. his verbis: *Quantum ad agnatos pertinet, hodie ceſſitia tutela non procedit: quoniam permiſſum erat in jure cedere tutelam feminarum tantum, non etiam maſculorum: Feminarum autem legitimas tutelas* Lex Claudia *ſuſtinet, excepta tutela patronorum.* Quæ verba nihil aliud volunt, quam Legem Claudiam conſervaſſe tutelam agnatorum femininam, quumque antea iſta in jure cedi poſſet, prohibuiſſe, ne in poſterum illi ceſſioni locus eſſet, præterquam in tutela legitima patronorum. Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſtin. p.* 597. Hein.

Suſtinet in Gloſſis Philoxeni *ὑπομένει*, id eſt, *prorogat*, continuat, ſic ut cedi nolit, vid. voce *ſuſtinere*. Claudius ſcilicet Imp. muliebrem tutelam non *ſuſtulit*, (ut quidam perperam legunt) ſed *ſuſtinuit*, id eſt eam cedi noluit. Breviter, *Ceſſitiam* tutelam muliebrem ſuſtulit: at muliebrem tutelam legitimam ſuſtinuit. Hæc Jac. Gothofr. in Comm. ad *l.* 2. *C. Theod. de tut. & cur.* qui & ibi obſervat & alterum fuiſſe legis *Claudiæ* caput, quo adverſus antiqui juris auctoritatem patruo conſanguineo legitima tutela non deferebatur, quod a Conſtantino M. ſublatum, antiqui juris auctoritate reducta, quod teſtatur nominatim Leo Imp. in *l.* 3. *C. de legit. tut.* Quin conſtituit idem Conſtantinus M. ne conſanguineus patruus legitimam tutelam muliebrem recuſare poſſit *d. l.* 2. *C. Th. de tut. & cur.*

Claudiani SCti de mulieribus, quæ ſe ſervis junxerant, fit mentio apud Ulpian. 11. *fragm.* 27. Paul. 4. *Sent.* 10. 2. *l.* 4. *C. Theod. ad SC. Claud. l.* 10. *C. Theod. de murileg. l.* 179. *C. Theod. de decurion.* Sublatum id a Juſtiniano *l. un. C. de SC. Claud.* §. *ult. Inſt. de ſucceſſ. ſubl. Claudianum* idem SC. de nuptiis, quas major ſexagenario cum ea, quæ quinquagenaria minor erat; contraxiſſet. Ulpian. *fragm. tit.* 16. §. 3. Silaniano SCo *Claudianum* adjungitur *Rubr. D. de SCo. Silan. & Claudiano.*

Sunt & alia *SCa Claudiana*, veluti de re nautica, cujus capita quædam ſparſim memorantur, ut *l.* 3. §. 8. *D. de incend. ruin. naufr. l.* 3. *D. de vacat. & excuſ. mun. l.* 5. §. 3. *D. de jur. immunit.* apud Ulpian. *fragm. tit.* 3. §. 1. *&* 9. & Suet. *in Claud. c.* 18. *&* 19. *Edicti Claudiani*, ad legem Corneliam de falſis facti, mentio fit *l.* 14. §. 2. *& l.* 15. *D. ad leg. Cornel. de falſ.* Late de *SCis Claudianis* Petrus Faber *ſemeſtr. lib.* 1. *c.* 25. *p.* 143. ubi non omnia *SCa* Claudiana Claudio Imp. tribuenda eſſe oſtendit. *Hein.*

Claudius Imperator Divus adpellatur *l.* 2. §. 32. *de orig. jur. l.* 15. *D. de leg. Cornel. de falſ.* Eutrop. *lib.* 7. *c.* 8. de Claudio: *Poſt mortem conſecratus eſt, divuſque adpellatus. Claudianis* temporibus *l.* 3. §. *ult. D. de incend. ruin. naufr.*

Claudius Triphoninus Juriſconſultus notas ad Scævolæ Digeſta ſcripſerat, ut oſtendit *l.* 58. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* ex quibus Tribonianus deſcripſit integra capita in *l.* 36. *D. de legat.* 3. *l.* 17. *D. de fideicom. libert. l. ult. D. de his quæ ut indign.* extra quos tres locos *notæ* iſtæ. nudo *Claudii* nomine præfixo, Scævolæ fragmentis ſparſim inſertæ citantur in *l.* 38. *D. de legat.* 2. *l.* 37. 42. *D. de legat.* 3. *l.* 32. §. 1. *D. de uſu & uſufr. leg. l.* 15. 16. *D. de alim. & cib. leg. l.* 28. *D. de liberat. leg. l.* 77. §. *ult. l.* 78. *D. ad SC. Trebell. l.* 59. §. 1. *D. de manum. teſtam.* Unde adparet, *Claudianas* iſtas *notas* Scævolæ reſponſis ſumma brevitate ſubjectas fuiſſe. Idem Thryphoninus *Diſputationum libros* unum & viginti ſcripſerat, ex quibus complura Pandectarum capita ſumta. Fit hujus *Tryphonini* mentio in *l. ult. D. de jur. fiſci*, & apud Lamprid. *in Alex. c.* 68. ubi male *Tryphonius* legitur. Hunc Imperatorum Severi, ac Antonini temporibus vixiſſe colligitur ex eo, quod *l.* 39. *D. de pœn.* ait: Ab Imperatoribus noſtris reſcriptum eſt. Vid. art. *noſter.*

Claudius Venuleius Saturninus Juriſconſultus ſcripſit *ſtipulationum libros* 19. *de actionibus libros* 10. *Diſputationum libros* 7. *De interdictis libros* 6. *De officio Proconſ. libros* 4. *Publicorum* ſeu *de publi-*

publicis judiciis libros 3. *De poenis paganorum* librum ſingularem, ex quibus plura pandectarum capita ſumta ſunt. *Claudii Saturnini*, Prætoris, meminit *l.* 6. §. *ult. D. mand.* Eum Antonini Pii temporibus vixiſſe, argumento eſt, quod Marcianus *l.* 1. §. 2. *D. quæ res pign.* ait: *D. Pius Claudio Saturnino reſcripſit.* Errant utique, qui ab hoc *Venuleio Claudium Saturninum* divellunt.

Claudus pro quo *clodus*, quod verbum vid. infra.

Claves magis domus portio, quam inſtrumentorum ſunt *l.* 22. §. 24. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. Clavibus* traditis ira mercium in horreis conditarum poſſeſſio tradita videtur, ſi claves apud horrea traditæ ſint *l.*74. *D. de contrah. emt.*

Clavicarius in *l.* 2. *C. de excuſ. artif.* eſt clavium artifex. Sed & commentarienſium miniſtri, ſeu carcerum cuſtodes his non diſſimiles. *Clavicularii* vocantur a Jul. Firmico *lib.*3. *matheſ. c.* 6.

Claustra ædium *l.* 17. *D. de act. emt.* armariorum *l.* 52. §. *ult. D. de legat.*3. carceris *l.* 2. *C. de cuſtod. reor.* Eſt enim clauſtrum id, quo quid clauditur.

Claustritimus pro carceris cuſtode, eadem forma dicitur, ac *ædititmus* pro eo, qui ædes tuetur Gell. *lib.* 2. *c.* 10. Idem & *clauſtrarius*. Gloſſæ Cyrilli: *Cloſtrarius* δεσμοφυλαξ. *Hein.*

Clausulæ nomen de cujuslibet orationis parte, capite, ſcriptura uſurpatur. Sic *clauſula* de bonorum poſſeſſione contra tabulas *l.* 1. § 2. *D. de bon. poſſ. contr. tab.* compromiſſi *l.* 25. §. 1. *D. de rec. arb.* de dolo malo *l.* 13. §. 5. *D. de acceptil.* alias doli *l.* 22. *D. de verb. obl.* Sic autem juriſconſulti adpellant eam ſtipulationis partem, qua dolum malum abeſſe, abſuturumque eſſe cavebatur. *Clauſula* de defendenda re *l.* 6. *D. de procur.* alias ob rem non defenſam, qua in judicatum ſolvi ſtipulatione, re non defenſa, quanti ea res erit, promittitur *l.* 3. §. *ult. l.* 13. *l.* 17. *D. judic. ſolv. l.* 15. *D. de procur. Clauſula* edicti *l.* 23. §. 3. *D. quib. ex cauſ. maj.* de re judicata *l.* 6. 7. *ult. D. judic. ſolv.* SCi *l.* 23. *D. de hered. pet.* ſtipulationis *l.*17. *D. judic. ſolv.* de ſuſpectis tutoribus *l.* 1. *D. de ſuſp. tut.* teſtamenti *l.* 30. 31. *D. de legat.* 1. de ventre in poſſeſſ. mitt. *l.*6. *D. de inoff. teſtam.*

Clausuras vel *cluſuras* in *l.* 2. §. 3. *C. de offic. præf. præt. Afr. l.* 4. *C. de offic. magiſtr. offic. l. ult. C. de offic. magiſtri mil.* Suida interprete, accipe οχυρωματα των διαβατεων, vel anguſtias adituum, quæ regionem aperiunt: quas poſterioribus ſæculis vulgus etiam *cluſas* vocavit. De hoc vocabulo vide, quæ plena manu ex medii ævi ſcriptoribus ſeverunt Voſſius *de vit. ſermonis*, & Car. Du-Freſne *in gloſſar. med. & infim. latinit.*

Clavus. *Clavi* aurei, & purpurei pars veſtimentorum *l.* 10. §.3. *D. de aur. arg. leg.* ubi ex Pomponio adjicit Ulpianus: *Etſi non ſunt clavi veſtimento conſuti, tamen veſte legata contineri.* Cocco *clavata* mantilia apud Lamprid. *in Alexand. c.* 37. & auro *clavata* tunica apud Vopiſc. *in Bonoſo c.* 15. *Clavorum* porro alii *lati* erant, alii *anguſti*. Varro *lib.* 8. *de ling. lat. Si quis tunicam in uſu ita conſuat, ut altera plagula ſit anguſtis clavis, altera latis, utraque pars in ſuo genere caret analogia. Clavo* autem *lato* Senatores, *anguſto* equites utebantur. Inde eſt, quod ait Lamprid. in Alexand. c. 27. *Tum ſatis eſſe conſtituit, ut equites Romani a ſenatoribus clavi qualitate diſcernerentur*

ventur. Proinde Ovidius in equeſtri ſe ordine manſiſſe ſignificans *lib.* 4. *triſt. eleg.* 9. *Curia*, ait, *reſtabat*, *clavi menſura coacta eſt*. Hinc *lato clavo* ab Imperatore honorari, apud Ulpian. *fragm.* 7. §. 1. eſt, Senatorii ordinis inſignibus honorari, quo genere loquendi *latum clavum* a Cæſare impetrare dixit Plin. *lib.*2. *epiſt.* 9. Hinc *lati clavii*, qui latum clavum geſtabant, apud Sueton. in *Aug. c.* 38. & *in Ner. c.* 20. Addit Heineccius de *clavo*, tuniciſque *laticlaviis*, & *anguſticlaviis* ex inſtituto egiſſe Claud. Salmaſium *ad ſcript. hiſt. aug. p.* 510. & Octav. Ferrar. *de re veſtiaria. Rom. part.*1. *lib.* 3. *c.*12. *p.*206. ubi & Scaliger, & Cujacius notantur, qui *clavos* veſtibus non conſutos, ſed humeris inditos in pectus uſque demiſſos exiſtimant. Eos ſane vel Ulpianus *l.* 23. §. 1. *de aur. arg.* in viam revocare potuiſſet, qui expreſſe *clavorum veſtimento inſutorum* meminit. Sunt ergo *lati*, & *anguſti clavi* purpuræ, vel auri ſegmenta variæ figuræ, quæ tanquam emblemata veſtibus, ornatus cauſſa, inſuebantur.

Clavus etiam gubernaculum eſt, ut in *l.* 3. §. *ult. D. de incend. ruin. naufr.* Recte autem Ulpianus, vel potius SCum Claudianum plurium clavorum, vel unius ex his meminit. Veterum enim naves plures habuiſſe clavos, plura gubernacula, infra ad vocem gubernaculum notabimus. *Hein.*

Clavus & morbis adnumeratur *l.*12. *D. de ædilit. edict.* Sic autem a medicis adpellatur calloſum tuberculum album, rotundum, capiti clavorum non abſimile, quod toto quidem corpore, præcipue tamen pedum plantis, digitiſque innaſcitur, doloremque gradum moventibus gignit. Cornel. Celſus *lib.* 5. *c.* 28. Clavus autem, ait, nonnumquam etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime naſcitur, præcipue tamen ex contuſo: quamvis interdum aliter: doloremque, etiam ſi non alias, tamen ingredientibus movet, ηλον græci eadem ratione, & loquendi figura dicunt. Plinius *lib.* 21. *c.* 29. de lilii radicibus *propter clavos pedum in vino decoquuntur*. Clavis pedum remedia demonſtrat idem auctor *lib.* 20. *c.* 3. *lib.* 21. *c.* 20. *lib.* 24. *c.* 6. *lib.* 28. *c.* 16. *lib.* 31. *c.* 9. Hujus doloris impatientia Silium Italicum vitam inedia finiſſe, Plinius *lib.* 3. *epiſt.* 7. ſcribit.

Clementia, hoc elogio ſe ornant Impp. in *l.* 1. *C. Th. de temp. curſ. l.* 3. 5. *C. Theod. de indulg. deb. l.*1. *C. de ſumm. trin. l.* 1. *C. de his qui ven. ætat.*

Clericatus, collegium clericorum *l.* 16. *C. de epiſc. & cler.*

Clericos interpretantur Impp. eos, qui divino cultui miniſteria religionis impendunt *l.* 2. *C. Theod. de epiſc. & cler.* Quo nomine comprehendi omnes, qui in eccleſia Chriſti deſerviunt, veluti oſtiarios, pſalmiſtas, lectores, exorciſtas, acoluthos, ſubdiaconos, diaconos, presbyteros Iſidor. *lib.* 6. *orig. c.* 12. Adde Juſtiniani *Novell.* 123. *c.* 19. & *l.* 6. *C. de epiſc. & cler.* Clerici nihil commune cum publicis actibus, vel ad curiam pertinentibus habeant *l.* 42. *pr. C. Th. de epiſc. & cler. Clerici* autem dicti a græco *κληρος ſors*, quod per ſortem eligerentur *c. cleros.* 1. *diſt.*21. quam electionem Pontifices non adprobant *c. fin. de ſacrileg.*

Clerus. Ita Suidas dici ait *συςημα των διακονων, και πρεσβυτερων*, *ordinem Diaconorum, & presbyterorum*. Sed paullo latius, pro omnibus clericis, accipi id voca-

vocabulum videtur *in l. 13. C. de SS. Eccl.*

Clibanarii in *l. 9. C. Th. de annon. civ.* & apud Eutrop. *lib. 6. c. 7.* ſunt equites cataphracti. Et ita verbum hoc accipiendum in *Notitia Imperii Rom.* in qua quum Magiſtri militum præſentalis diſpoſitio recenſetur inter vexillationes *Equites Clibanarii* Parthi, & Perſæ numerantur. Ex quarum nationum lingua in Latinum verbum *clibanariorum* invectum adparet ex loco Lampridii in *Alexand. c. 55. Centum & viginti equitum millia fudimus*, *cataphractarios, quos illi* clibanarios *vocant, decem millia in eo bello interemimus*. Item ex Ammian. Marcellin. *lib. 16. c. 16.* his verbis: Sparſique cataphracti equites, quos *clibanarios* dictitant Perſæ. Et ſane Bochartus in *Phaleg. lib. 3. c. 13. p. 191.* oſtendit, equitem cataphractum chaldeis fuiſſe *gilbanar* a ferri ſquama, ſeu lamina. Squamata enim fuiſſe illa equitum, & equorum tegumenta præter Ammian. Marcellinum *ibid.* docet Heliodorus in *Æthiop. lib. 9. c. 25. p. 443.* & Suid. in voce θώραξ. *Clibanariorum* porro mentio eſt apud Veget. *lib. 3. c. 6.* his verbis: Et bini cataphracti equi jungebantur ad currum, quibus inſidentes clibanarii fariſſas, hoc eſt, longiſſimos contos in elephantes dirigebant. Claudianus *lib. 6. de Conſulatu Honorii* eoſdem ita deſcribit: *Ut chalibe indutos equite, & in ære latentes-Vidit cornipedes, quanam de gente rogabat, - Ferrati venere viri? Quæ terra metallo-Naſcentes efformat equos? Nunc Lemnius auctor-Addidit hinnitum ferro.*

Clibanus thoracem, quo pectus tegitur, ſignificat, ut ex latina interpretatione libri Imp. Leonis *de bellico adparatu c. 6.* patet. Auctor etiam libelli *de rebus bellicis*, qui *Notitiæ Imp. Rom.* ſubjicitur, de thorachomacho agens: *Hoc enim*, ait, *veſtimenti genus, quod de coactili ad menſuram, & tutelam pectoris humani timoris ſollicitudo, ſollertia magiſtra compoſuit, ut hoc inducta primum lorica, vel clibanus* (ſic enim emendandum eſt) *aut his ſimilia, fragilitatem corporis ponderis aſperitate non læderet.* Clibanum autem ferreum fuiſſe pectoris tegumen, oſtendit Macarius *Homil. 17.*

Cliens. Ita liberi homines dicebantur, qui ſe ad potentiorem aliquem adplicabant, ut ejus patrocinio defenderentur, protegerenturque, de quorum origine vide Dionys. Halicarn. *lib. 2. p. 84.* Plutarch. *in Romulo p. 24.* qui patronos προςάτας, clientes πελάτας vertit. Gell. *lib. 5. c. 13.* Conſtabat, ait, ex moribus populi Romani, primum juxta parentem tenere pupillos debere, fidei, tutelæque noſtræ creditos: ſecundum eos proximum locum clientes habere, qui ſe itidem in fidem, patrociniumque noſtrum dederunt. Clientes libertis comparaſſe videtur Ulpianus *l. 5. §. 1. D. de iis, qui dejec. vel. effud.* Clientes ſuſcepti qui ſint, vid. apud Serv. *lib. 6. Aen.* Salvian. *lib. 5. de gubern. Dei*, Gothofr. *ad l. 132. pr. de V. O.*

Clientes etiam dicuntur, quorum cauſſam patrocinio noſtro tuendam ſuſcipimus *l. 1. C. de advoc. diverſ. judic.*

In Clientelam quem ſuſcipere *leg. 1. C. ut nemo ad ſuum patroc. ſuſcip.* Moris utique fuit apud antiquos, ut provinciales, & ſocii populi Romani in clientelam ſeſe darent, vel toti ſenatui, vel certis proceribus Romanis, quos patronos ſibi adoptabant privatim, ut docet G. Bud. *in priorib. adnot. ad Pand.* Quæ neceſſitudo id ferebat, ut clientes

tes perpetua patronum protectione defenderentur, ac ipſi viciſſim eos omni obſequio colerent. Ex his cogitationibus tutandæ vitæ, ac fortunarum omnium, veluti ſcintillis quibuſdam, cœpit initium beneficiariæ conſuetudinis, quæ aucta eſt multum propter continuam bellorum moleſtiam.

CLIVOSA via *l.* 2. §. 32. *D. ne quid in loc. publ.* id eſt, in ſublime ſurgens, & opponitur planæ.

CLIVUS Capitolinus *l.* 52. §. 2. *D. ad leg. Aquil.* & apud Cic. 2. *Philip.* 7. & *lib.* 2. *ad Attic. epiſt.* 16. Aſcon. *in Milon. c.* 24. Cn. Manlius Tribunus Plebis quum per tumultum ageret, & *Clivum* Capitolinum obſideret. *Ανοδον την εις το Καπιτωλιον φερουσαν*, *adſcenſum, quo in capitolium itur*, vocat Dionys. Halicarnaſſ. *lib.* 6. *p.* 34.

Clivos facere *l.* 20. §. 1. *D. de ſervit. urb. præd.*

CLOACA locus concavatus, per quem colluvies defluit *l.* 1. *D. de cloac.* Victorinus *de ortograph. Non eſt* Cloaca, *ut putatis*, ſed Cluaca quaſi *conluaca*. De Cloacis Urbis Romæ vide Livium *lib.* 5. *c.* 55. Plin. *lib.* 36. *c.* 15. Caſſiodor. *lib.* 3. *c.* 30. Eas primum fecit Tarquinius Priſcus, ut cum Livio *lib.* 1. *c.* 38. auctor eſt Eutrop. *lib.* 1. *c.* 5. Cloacæ immittendi jus *l.* 7. *D. de ſervit.*

Interdictum de CLOACIS ad urbanas referri debet, nec ad retinendam poſſeſſionem datur, qua de re Prætor interdicere dedignatur *l.* 1. *D. uti poſſid.* ſed quod maxime pertinet ad publicam ſalutem, ſecuritatemque, ad reficiendas, & purgandas cloacas: in quo hoc proprium eſt, ut detur etiam ei, qui ab adverſario vitioſe poſſidet. Eſt autem prohibitorium & de cloaca privata. Sed eſt & aliud prohibitorium, & reſtitutorium de publica. Ne quid fiat in Cloac. publ. & ſi quid in ea re factum erit, quo uſus ejus deterior ſit, fiat, ut reſtituatur. Vid. *l.* 1. *D. de cloac.* Cloacam ducere, & cloacam immittere juriſconſulti dicunt *l.* 1. §. 9. & §. 11. *D. de cloac. l.* 2. §. 26. *D. ne quid in loc. publ. l.* 7. *D. de ſervit.*

CLOACARIUM tributum, quod cloacarum purgandarum cauſſa infertur *l.* 27. §. 3. *D. de uſufr. l.* 39. §. 5. *D. de legat.* 1. Ad cloacarum autem purgationem olim his, qui diu pœna functi erant, uſos, Traiani epiſtola ad Plinium *lib.* 10. oſtendit.

CLODIUS eadem forma pro *Claudius* occurrit non ſemel in pandectis. Vid. ſupra *Claudius.*

CLODUS pro *claudus* legitur in *l.* 13. *D. de ædilit. edict.* & apud Iſidor. *lib.* 10. *etym.* Idem *lib.* 12. *c.* 3. Antiqui, ait, ſoricen *Sauricem* dicebant, ſicut & *clodum claudum.*

CLUSA arca *l* 26. *D depoſ.* pro clauſa. Ita *cluſis* horreis *l.* 1. §. 21. *D. eod.* tabulis *l.* 3. *C. de jur. delib. l.* 25. §. 6. *D. de adquir. vel omitt. her.* Cluſum templum *l.* 10. §. *ult. D. ad leg. jul. peculat.* Cluſos in SC. Silaniani tractatu quomodo accipere debeamus, vide in *l.* 1. §. 6. *D. ad SC. ſilan.*

CLUSURÆ. Vid. CLAUSURAS.

CLYPEI verbo in *l.* 5. §. 12. *D. qui effud. vel dejec.* imago ſignificatur. Illic enim pictor in pergula clypeum, vel tabulam expoſitam habuiſſe proponitur. Quæ vocis hujus ſignificatio a Frontone, & a Soſipatro adnotata eſt. Fontes vero, ex quibus hujuſce ſignificationis origo manavit, Plinius aperit *lib.* 35. *c.* 3. his verbis: *Scutis enim, qualibus apud Trojam pugnatum eſt, continebantur imagines. Unde & nomen habuerunt clypeorum, non, ut perver-*

ſa

ſa grammaticorum voluit ſubtilitas, a cluendo. *Origo plena virtutis faciem reddi cujuſque in ſcuto, qui ejus illo fuerit.* C L Y P E U M nonnulli dictum aiunt ab ipſa eelatura ſcuti *απο τυ γλυφειν*, quod in ſcutis imagines forent. Sueton. *in Domit. c. ult.* Scalas etiam inferri, elypeoſque, & imagines ejus coram detrahi. Livius *lib.* 41. *in fin.* Clypea dixit plurative, Trebellius Pollio *in Claud. c.*3. Illi *clypeus* aureus, vel ut grammatici loquuntur, *clypeum* aureum ſenatus totius judicio in Romana curia collocatum eſt. Veteres gloſſæ: *Clypeum*, ubi imagines proponuntur. Beda de orthagraphia: Clypeus maſculino genere in ſignificatione ſcuti ponitur. Neutrali autem imaginem ſignificat. Sed auctoritas variat.

C L Y S T E R, eujus mentio eſt in *l.*9. §.1. *D. ad Leg. Aquil.* inſtrumentum, quo medicamentum injicitur, quodque Galeni temporibus fuiſſe veſicam, eui cornea, vel alterius materiæ fiſtula recta, & fracta ad finem adnexa erat, ex multis ejus auctoris locis colligi, ferunt. Ejus eerte uſum homines ab Ibi Aegyptia volucre, didiciſſe idem Galenus *in introductor.* & Plin. *lib.* 8. *c.* 27. tradunt.

C O A C E R V A R E *l.* 36. *D. mand.* Coacervatio *l.* 11. *D. de juriſd.*

C O A C E S C E R E. Sic *coacuiſſe* dicitur vinum *l.* 85. *D. de legat.* 3.

C O A C T I L I A, de quibus in *l.* 25. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* noſtris pheltris fuiſſe non abſimilia, putant. Et erant ſane & lanis per ſe coactis facta veſtimenta, & tegumenta, aut, ut Cæſar *lib.* 3. *de bello civili c.*44. loquitur, ex ſubcoctis. Auctor *libelli de reb. bellic. ad Theodoſ.* qnum de thoracomacho agit: Hoc enim, inquit, veſtimenti genus, quod de coactile ad menſuram, & tutelam pectoris humani conficitur de mollibus lanis, timoris ſollicitudo, ſolertia magiſtra. Ad hoc verbum fruſtra Briſſonius refert *coactilitiam* tabernam, de qua Capitolinus in *Pertinace c.*3. Ibi enim *coctilitiam* legendum eſſe poſt Cl. Salmaſium obſervat Heinecc. Ea enim taberna coctilibus lignis inſtructa fuit, id eſt lignis *ακαπνοις* ita præparatis, ut fumum non darent, de quibus ſupra voce *Acapna*.

C O A C T O R argentarius *l.*40. §.8. *D. de ſtatu lib.* & apud Hor. *lib.* 1. *ſat.* 6. *v.* 88. ad quem loeum vetus interpres: *Coactores*, ait, *mercenarii erant eorum, qui habebant argentariam.*

C O A C T O R E S *etiam dicuntur argentarii in auctionibus, quia pecunias cogunt, qui & collectarii nominantur.* Hinc & *coactiones* argentarias factitare, dixit Suet. *in Veſpaſ. c.* 1.

C O A C T U S metu *l.* 10. §. 1. *D. quod met. cauſ.* per vim *l.*1. *C. de reſcind. vend.*

C O A C T U M, collectum, eongregatum. Ita coactis hominibus *l.*195. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Coacti fructus *l.* 27. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Coactis vindemiis *l.* 7. §. 1. *D. ſolut. matrim.*

C O A D J U T O R eſt, qui Parocho, vel alii Eccleſiæ rectori viventi paraſtata datur. Quando enim parochus, vel alius eccleſiæ rector infectus eſt macula lepræ, ita ut altari ſervire, & eeeleſiam ingredi non poſſit ſine magno ſcandalo eorum, qui ſani ſunt, dandus eſt ei coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus eccleſiæ ad ſuam congruam ſuſtentationem recipiat portionem *c.de rectorib.de cler.ægrot.* Quamvis autem Parochus leproſus ob ſcandalum, & abominationem populi ab admini-

niſtrationis officio removeri debeat, miniſtranda tamen ipſi ſunt ex facultatibus eccleſiæ neceſſaria, quoad vixerit *c. tua nos* 4. *eod. tit.* Archidiacono tamen vel Parocho, qui morbo paralytico, vel per apoplexiam linguæ uſum amiſit, non eſt auferenda adminiſtratio, ſed adhibendus eſt ipſi coadjutor *C. conſultationibus* 6. *eod. tit.* Similiter Archiepiſcopus debet dare Epiſcopo coadjutorem providum, & honeſtum, qui populo, & coadjutori conſulere poſſit, ſi Epiſcopus gravi, incurabili, & diuturno morbo, v. g. per quadriennium continuo correptus fuerit *c. ex parte* 5. *eod. tit.* Bonifacius tamen VIII. dationem coadjutoris Epiſcopo concedendi declaravit pertinere ad majores cauſſas ſedi Apoſtolicæ reſervatas, ideoque ejus dationem a Papa poſtulandam eſſe. Ut tamen quoad eas in partibus Roma remotioribus ordinatius procedatur, ſequentem tractationi formam præſcripſit: Sancimus, ut Epiſcopus ſenio, aut valetudine corporali gravatus, vel etiam alias adeo impeditus perpetuo, ut officium ſuum nequeat exercere, poſſit de ſui & aſſenſu capituli, vel majoris partis ipſius, unum, vel duos auctoritate Apoſtolica Coadjutores aſſumere ad dictum officium exſequendum. Si vero Epiſcopus demens fuerit, &, quid velit, aut nolit, exprimere neſciat, vel non poſſit, tunc capitulum, vel duæ ipſius partes (tertiæ) eadem auctoritate unum, aut duos coadjutores aſſumat idoneos, qui ejus officium exſequantur. Si autem Epiſcopus ſenio, aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus ad ſui exſecutionem officii reddatur inutilis, & coadjutorem habere noluerit, capitulum eccleſiæ conditionem ad notitiam ſedis Apoſtolicæ referat. Coadjutores hujuſmodi de proventibus Prælatorum, in quorum aſſumentur auxilium, ſumtus recipiant moderatos; rationem Prælatis eiſdem, ſi ſanæ mentis exſtiterint, ac capitulis eorumdem, ſeu etiam ipſorum Prælatorum ſucceſſoribus, ſi hoc antea non fecerint, plenariam (de bonis eccleſiaſticis Prælatorum, vel eccleſiarum ſuarum) reddituri *c. paſtoralis eod. tit. in* 6. Quod de Epiſcopis hoc loco ſtatutum eſt, ad ſuperiores etiam prælatos eſt referendum *ibid.* Euſeb. Amort *Elem. jur. Can. lib.* 3. *tit.* 6.

COADUNATÆ ſummæ in unum *l.* 9. *§. ult. D. de pact.* Quod verbum occurrit etiam in *l.* 7. *C. de Adſeſſ. l.* 4. *C. de ſumm. Trin. l.* 8. *C. qui bon. ced. poſſ.*

COÆSTIMARE, ſimul æſtimare. Celſus *l.* 67. *§.* 1. *D. de furt.* Furti actione hoc quoque coæſtimatur.

COALESCERE dicitur planta, arbor, cruſtave agri, quæ in fundum radices immittit, & quaſi unitatem cum terra facit *l.* 5. *§. pen. D. de rei vind. l.* 8. 26. *§.* 1. *D. de adquir. rer. dom. l.* 9. *§.* 2. *D. de damn. inf.*

Metaphorice crimina dicuntur COALESCERE, id eſt, gliſcere in *l.* 6. *C. de defenſ. civit.*

COANGUSTARI dicitur aqua *l.* 1. *§.* 15. *D. de flum.* lex interpretatione *l.* 122. *D. de verb. ſignif.*

COARCTARE, vel, uti in Florentinis plerumque ſcriptum, Coartare *l.* 2. *D. de oper. libert. l.* 35. *D. mand. l. un. in fin. princ. C. de ſuffrag. l.* 8. *§.* 5. *verſ. filiis autem C. de bon. quæ lib. l.* 2. *D. ne quid in loc. pub.*

COCCUM in *l.* 70. *§. pen. & ult. l.* 78. *§.* 3. *D. de legat.* 3. *l.* 18. *§.* 1. *D. de ædil. edict.* Plin. *lib.* 9. *c.* 41. Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicimus in terreſtribus, aut circa Emeri-

tam

tam Luſitaniæ in maxima laude eſt. Idem *lib.* 22. *c.* 2. Atque ut ſileamus Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis, Coccum Imperatoriis dicatum paludamentis, Tranſalpina Gallia herbis Tyrium, atque conchylium tingit. Add. *lib.* 16. *c.* 8. & Strabon. *lib.* 17. Eſt & apud Dioſcorid. *lib.* 4. caput περι κοκκυ βαφικης, ubi quod de Siculis mulieribus ſcribit, τω ςοματι αναλεγεσαι, non ſic accipiendum eſt, quaſi ore coccum legant, ſed *ori* ſeu *oris gratia*, ejus nimirum fucandi, oblinendive cauſſa.

Cochlearia vaſis argenteis legatis adnumerantur a Paullo *ſentent.* *III.* 11, 86.

Cocinatorium inſtrumentum, pro *coquinario* *l.* 19. §. 12. *D. de aur. arg. leg.* Veteres enim pro coquere *coquinare* dixerunt, ut Plaut, *in pſeudol. act.* 3. *ſc.* 2. *v.* 64. Unde coquinatorium, pro quo *cocinatorium* in dicta lege ſcribitur, nam C. & Q. ſæpe confundi liquet ex ſupra dictis de littera C. Eodem ſenſu.

Cocitatoria vaſa *l.* 6. *D. de pen. leg.* A verbo enim coquo eſt frequentativum *coquito*, vel *cocito*, quo Plautum uſum eſſe, docet Feſtus in *coquitare*. Vaſa *coquinaria* maluit ſcribere Plin. *lib.* 38. *c.* 12.

Coctilia ligna eadem, quæ *acapna*, de quibus ſupra.

Codex tabularum contextus, ut ſupra dictum eſt, voce caudicarii. Codices autem erant quadrata, vel quadrangula forma, ut docet Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſtin. p.* 377. ubi etiam obſervat, codicis triangularis meminiſſe Euſthat. *ad Dionyſ. Perieget. p.* 36. Et hinc dubitatum, an, libris legatis, & codices deberentur? Libri enim ſtricte ſumpti erant *volumina*, quæ in ſe convolvebantur. Sed quia vulgari loquendi uſu omnia, quibus quid inſcribebatur, quacumque forma eſſent *libri*, & βιβλια dici ſolebant, obtinuit, ut & codices librorum numero comprehenderentur *leg.* 52. *pr. D. de legat.* 3. Paul. 3. *ſent.* 4. 87. Hinc

Codices argentariorum *l.* 9. §. *pen. D. de edend.* chartacei, eborei, membranei, vel alterius materiæ *l.* 52. *D. de legat.* 3.

Codices maxime volumina conſtitutionum Imperialium adpellarunt, quorum tres ante Juſtinianeum fuiſſe, Gregorianum, Hermogenianum, & Theodoſianum docet *l. un. de Juſtinianeo codice confirm.* & *Epiſt. de nov. cod. fac.* Iſidor. *orig. lib.* 5.

Codicillaris clauſula eſt, quæ teſtamento additur ea mente, ut diſpoſitio, niſi pro teſtamento valere poſſit, codicillorum ſaltim jure valeat. Metuens namque teſtator, ſolemnitatis aliquid neglectum eſſe, indeque futurum, ut non ſubſiſtat teſtamentum, addita ea clauſula facit, ut valeat tanquam minus ſolemnis ultima voluntas, nempe codicillaris. Vid. *l.* 41. §. 3. *D. de vulg. & pupil. ſubſt. l.* 3. *fin. D. de teſtam. milit.* Et hujuſmodi teſtamentum in vim fideicommiſſi ſubſiſtit, dummodo quinque teſtes ſubſcripſerint *l.* 29. §. 1. *D. qui teſt. fac. poſſ.*

Codicilli diminutivum vocis ſuperioris. Codicillos & pugillares pro eodem ponit Catullus in *Epigr.* 43. *v.* 5. & 11. Eos ſemper plurativo numero proferri, ait Caius in *l.* 188. *D. de verb. ſignif.* Codicillum tamen & numero ſingulari dicunt Imperatores *l.* 7. *C. Theod. de bon. matern.* & *l.* 40. *C. Th. de hæret.* Accipiuntur vero *codicilli* cum pro omnibus ſcriptionibus, tum & pro epiſtolis, Cic. *lib.* 4. *ad famil. epiſt.*

piſt. & *lib.* 6. *epiſt.* 18. Sueton. *in Calig. c.* 55. Maxime vero eo veniebant epiſtolæ, quæ ad præſentes feſtinanter, ac minutis tabellis ſcriptæ mittebantur. Hinc Seneca *Epiſt.* 55. *Video te, mi Lucilli, cum maxime audio: adeo tecum ſum, ut dubitem, an incipiam non epiſtolas, ſed codicillos tibi ſcribere.*

Hujuſmodi epiſtolas ſæpius ad heredes ſcribebant teſtatores de iis, quæ poſt mortem fieri vellent, quæ tamen neminem obligabant. At poſtea Auguſtus a Lentulo heres ſcriptus teſtatoris paruit codicillis, hocque præmiſſo exemplo ſtatuit, ut in poſterum codicillis ſua non deeſſet auctoritas. Hinc *codicillorum* nomen ultimis quoque voluntatibus inditum fuit. Eoſque Theophilus ſic definit: *Κωδικελλος εϛιν ελλιπιυς εν διαθηκη γνωμης τεϛατωρος αναπληρωσις.* Codicilli ſunt relictum a teſtatore, voluntatis teſtamento expreſſæ, ſupplementum. Sed cum totam, quam jure Romano habent notionem codicilli, non exhibeat hæc definitio, aliam ſubjicere oportet. Eo ſane nomine venit ſolitaria diſpoſitio de eo, quod quis poſt mortem fieri vult, præter heredis inſtitutionem directam, quinque teſtibus munita, & unitate actus. Dixi *ſolitariam* eſſe diſpoſitionem; quo differt a donatione mortis cauſa, quæ fit acceptanti. Excepi heredis inſtitutionem ſaltem directam: Nam præter fideicommiſſa ſingularia, legata quoque in Codicillis relinqui poſſunt *l.* 8. §.1. §.6. *l. ult. D. de jur. codicill. l.*43. *D. de manum. teſt.* ut & ipſa hereditas, ita quidem ut ea *indirecte*; ſeu in modum fideicommiſſi, minime vero *directe*, aut extra fideicommiſſi rationem relinqui poſſit *l.* 6. *pr. l.* 10. *D. l.*2. *C. de jur. codicill.* Cujus juris effectus is eſt, ut hereditas, codicillis delata, quartæ Trebellianicæ rationem patiatur, in gratiam ejus, qui alias teſtamento, vel ab inteſtato heres eſt. Nam *codicillus* alius eſt *teſtatus*, quem Teſtamentum præcedit *l.* 16. *l.* 3. *D. de codicill.* vel *inteſtatus*, quem nullum præceſſit Teſtamentum *d. leg.* 16. Et quanquam codicillus propie ſcriptum denotet, ut ex ſupra dictis adparet, uſu tamen & nuncupativæ diſpoſitioni adplicata hæc denominatio eſt *l. fin. C. de bon. quæ lib.* Hinc *codicillus* alius *ſcriptus*, alius *nuncupativus*, ſeu ſono articulato prolatus.

Codicilli confirmabantur aliquando teſtamento in hunc modum: Codicillos, quos poſtea fecero, valere volo *l.* 6. §. 2. *l.* 8. §. *ult. D. de jur. codicill.* vel aliis verborum figuris, quas Briſſonius *lib.* 7. *formul. c.* 149. expoſuit: quæ confirmatio reſpectu certarum rerum in codicillis ſcriptarum erat neceſſaria, veluti cum pater tutorem dat filio *l.* 4. §.1. *D. de confirm. tut.* quanquam eo caſu ſoleat tutor a Magiſtratu confirmari.

Codicillos *ad teſtamentum factos* teſtamento ſuperadditos interpretatur Briſſonius, vel, ut *l.* 1. *C. de codicill.* loquitur, ad teſtamentum pertinentes *l.*36. *D. de teſtam. milit. l.* 8. §. 2. *D. de tranſact.*

Codicillus alias accipitur pro diplomate, ſeu literis principalibus, quibus honores mandantur *l.* 41. *D. de excuſ. l.* 1. *C. ut omn. judic. l.*12. *C. de dignit.* §. 4. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot. ſolv.* Suet. *in Claud. c.* 29. Suppoſitos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos. Unde Lampridius *codicillarem poteſtatem* adpellavit Sidonius Apollinar. *lib.* 1. *Epiſt. ult.* Ad Gallias adminiſtrandas faſcibus prius, quam *codicillis* auſus accingi. Gregor. Turonenſ. *lib.*2. *c.* 9. Quum autem Aſterius *codicil-*

cillis Imperialibus patriciatum ſortitus eſſet. Sic *codicillorum* adeptio *l.* 1. *C. Theod. de præf. præt.* inſignia *l.* 1. *C. Theod. ad leg. jul. repet. Codicilli* conſulares *l.* 23. *C. Theod. de præt. & quæſt.* honorarii *l.* 4. *C. Theod. de primicer.* naviculariorum *l.* 15. *C. Theod. de navicul.* perfectiſſimatus *l.* 5. *C. Th. de perfectiſſim. dignit.* prætorii *l.* 23. *C. Theod. de prætor.* proconſulares *l.* 5. *C. Theod. de honor.* ſenatorii *l.* 74. *C. Theod. de decur.*

COELEBS, *Cælum*. *Cæcus*. Vid. *cæ*.

COEMETERIUM idem ac dormitorium ſonat, locumque ſignificat, in quo fidelium vita functorum corpora ſepeliuntur, conſecratione eccleſiaſtica auctum. Sunt enim Cœmeteria ab Epiſcopis ſeparanda ab aliis locis circa eccleſias *c. un. cauſſ.* 3. *quæſt.* 1. Ea, in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit, reconcilianda erunt ſparſione aquæ ſollemniter benedictæ, ſicut in dedicationibus eccleſiarum fieri conſuevit *c. ſi civitas de ſentent. excommun. in 6.*

COEMTIO ſolemnis matrimoniorum contrahendorum ritus erat, cujus Cicero de *Orat. lib.* 1. *c.* 56. *pro Flacco c.* 34. *pro Murena c.* 12. meminit. Boeth. in Topic. Cic. *cap.* 3. *Coemtio*, ait, certis ſollemnitatibus peragebatur, & ſeſe *coemendo* invicem interrogabant. Vir ita: An ſibi mulier materfamilias eſſe vellet? Illa reſpondebat, velle. Itaque mulier viri conveniebat in manum, & vocabantur hæ nuptiæ per coemtionem. Et erat mulier loco filiæ. Quibus Boethii verbis hoc eſt addendum ex Non. *de proprietat. ſerm.* 12. 50. *Veteri lege Romana aſſes tres ad maritum veniens ſolebat adferre, atque unum, quem in manu tenebat, tanquam emendi cauſſa, marito dare, alterum quem in pede habebat, in foco Larium familiarium ponere, tertium in ſacciperio quem condiderat, compito vicinali ſolere reſonare*. Primo ergo aſſe fiebat coemtio viri more Quiritium, id eſt, ære & libra, adhibitis quibuſdam verbis ſolemnibus. Serv. *ad Virg. Æneid.* 4. *v.* 211. Secundo uxor ſibi veluti coemebat Lares, & Deos penates, ut ſacrorum fieret particeps. Tertio ſibi veluti aditum patefaciebat in mariti domum: Nam ſponſa domum deducenda in horto aliquamdiu commorabatur, donec diruta maceria in domum mariti tranſiret. Et hanc maceriam Nonius vocat compitum vicinale, ceu poſt Perrenon. 1. *animadverſ.* 6. docuit Gundling. *diſſ. de coemt. ux.* 1. 14. qui etiam huc refert reſponſum Cervidii Scævolæ *l.* 66. §. 1. *D. de donat. int. vir. & ux.* & verba Terentii *Adelph.* 5. 7. Atque hanc in horto maceriam jube dirui. Quantum poteſt, huc transfer, unam fac domum. Traduce & matrem, & familiam omnem ad nos. Vid. Heinecc. *Antiquit. Rom. lib.* 1. *tit.* 10. §. 11. Ceterum ſuorum heredum loco habebantur uxores coemtæ, ut Ulpian. *fragm. tit.* 22. §. 14. tradit, & in jus, manum, poteſtatemque viri cum capite fortunas ſuas transferebant, ut Cic. *Topic. c.* 3. oſtendit.

COEMTOR apud Ulpian. *fragm. tit.* 11. §. 5. eſt pater naturalis, qui filium quem alteri mancipaverat ea lege, ut ſibi remanciparet, mancipatum accipit, ceu Cujacius ex ipſis Ulpiani verborum recta interpretatione oſtendit: Verba autem hæc ſunt: *Qui liberum caput, mancipatum ſibi vel a Parente* (en patrem fiduciarium, cui filius a patre mancipatur), *vel a coemtore* (en patrem naturalem, cui filius a patre fiduciario remancipatur) *mo-*

numiſit: per ſimilitudinem patroni tutor efficitur, qui fiduciarius adpellatur. Hein.

COENA abſque diphtongo in Pandectis Florentinis ſcribitur in *l.*18. *D. commod.* ubi: *ad cenam invitare am cum.* Contra cum diphtongo *cœna* in *l.*26. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* eademque figura interdum *cenaculum*, interdum *cœnaculum* in iiſdem Pandectis ſcribitur. Ita quoque lapides variant. Apud Spon. *p.*292. legitur *cænaculum* per *æ*, quæ orthographia & Feſto placet. At Dauſquius profert lapidem ad Clitumnum repertum, in quo occurrunt verba, *in publico cœnarent*. Quamvis ergo multa ſibi hic indulſerint veteres, rectius tamen omnino per diphtongum *œ* ſcribitur. Cœna enim, ceu recte obſervatum eſt a veteribus, dicitur, quaſi *κοινη*, *communis*, quia plures communibus epulis fruuntur. Plutarch. *lib.* 8. *Sympoſ. Probl.* 6. Iſidor. *lib.* 20. *orig. c.* 2. Hein.

COENACULARIUS in *l.* 11. §. 5. *D. de pignor. act. Cœnacularium* exercere *in l.* 5. §. 1. *D. de his qui effud.* dicuntur ædium conductores, qui ſingula cœnacula ſublocabant quæſtus cauſſa. Torrent. *ad Hor. lib.* 1. *Epiſt.* 1. *v.* 91. Adde quæ de *cœnaculariis* diſſerunt Turneb. 13. *adverſar.*11. & Weizius *ad Prudent. p.* 746. Cœnacularii plerique erant homines ex ultima plebe, queis rei anguſta domi. Prudent. *adverſ. Symmach. lib.*2. *v.* 582. Omnis qui celſa ſcandit cœnacula, vulgus. Quique territ cilicem variis diſcurſibus atram, Et quem panis alit, gradibus diſperſus ab altis. Horat. *lib.* 1. *epiſt.*1. Quid pauper? rides, cœnacula mutat.

COENACULUM *l. ult. D. de ſervit. urb. præd.* pars ſuperior ædium. Cujus adpellationis originem indicat Varro *lib.*4. *de ling. lat.* his verbis: Ubi cubabant, cubiculum, ubi cœnabant, *cœnaculum* adpellabant. Et mox: Ut etiam nunc Lanuvii, apud ædem, poſteaquam in ſuperiori parte cœnitare cœperunt, ſuperioris domus univerſa *cœnacula* dicta. Donat. *in Adelph. Act.* 3. *ſcen.* 3. Veteres, ait, ganeum meretricum tabernam dixerunt, *απο της γας, τȣτ εϛι γης*, quod ipſa ſit in terra, non ut *Cœnaculum* ſuperius: Walafridus Strabo *de reb. eccleſ. cap.* 7. Poteſt enim fieri, ait, ut ædes ad edendum in iis, ſicut *cœnacula* ad cœnandum, primo ſint factæ, & poſtea longo uſu in aliud verterentur. Livius *lib.* 39. *c.* 14. Cœnaculum ſuper ædes datum eſt, ſcalis, ferentibus in publicum, obſeratis. Proinde quod apud D. Lucam *Act. Apoſt. c.* 20. *v.* 9. ſcriptum eſt: *επεσεν απο τȣ τριϛεγȣ*. hoc vetus interpres reddidit: Cecidit de tertio cœnaculo. Cauſſam vero tantæ cœnaculorum altitudinis aperit Vitruv. *lib.*2. *c.* 8. In ea majeſtate urbis, ait, in infinita civium frequentia, innumerabiles habitationes opus fuit explicare. Ergo cum recipere non poſſet area plena tantam multitudinem ad habitandum in urbe, ad auxilium altitudinis res ipſa coegit devenire. Itaque pilis lapideis, ſtructuris teſtaceis, parietibus cæmentitiis, & altitudines exſtructæ, contignationibus crebris coaſſatæ, & cœnaculorum ſummas utilitates perficiunt, & deſpectationes. Unde ſcite Tertullian. *adverſ. Valentin. cap.* 7. Primus omnium, ait., Ennius, Poeta Romanus, cœnacula maxima cæli pronunciavit, elati ſitus nomine: vel quia Jovem illis epulantem legeret apud Homerum. Etiam creatori noſtro Enniana cœnacula in ædicularum

diſ-

diſpoſita ſunt forma aliis, atque aliis pargulis ſuperſtructis, & unicuique Deo &c.

COENATORIA, veſtis muliebris, qua Senatorem quemdam uſum ſcribit Q. Mucius *l.* 33. *D. de aur. arg. veſt. leg.* Martial. *lib.* 16. *Epigr.* 87. Pugnorum reus, ebriæ qui noctis-Cœnatoria mittit, advocato. *Hein.*

COENOBITÆ *l.* 6. *C. Th. de pœn.* Iſidor. *lib.* 7. *c.* 13. plura eſſe genera monachorum *cœnobitas*, *anachoretas*, & *eremitas*, ſcribit, additque: *Cœnobitæ*, quos nos in commune viventes poſſumus adpellare. Cœnobium enim plurimorum eſt. Vide eundem *de offic. eccleſ. lib.* 2. *c.* 15.

COENOBIUM κοινόβιον, jam in Pythagoræ ſchola notum vocabulum. Ejus enim diſcipuli, quia omnia ſua in commune conferebant, *cœnobitæ* dicti, teſte Diog. Laert. *lib.* 8. *ſeq.* 10. Porphyr. *vit. Pythag. Segm.* 20. Poſtea id nomen monachorum, monialiumque habitationibus inditum. Monaſterium enim & unius eſſe poteſt, Cœnobium nonniſi plurium. Iſidor. *de offic. eccl. lib.* 1. *c.* 15. *Novel.* 123. *c.* 36. In omnibus autem monaſteriis, quæ coenobia dicuntur, jubemus ſecundum canones monachos in uno habitaculo omnes dormire. *Hein.*

COEPISSE opus dicitur, qui fundamenta jecit, vel locum purgavit *l.* 1. §. 3. *D. de pollicitat.*

COEPPE veteres dicebant pro quippe, ut in *l.* 3. §. 5. *D. de adquir. poſſeſ.* & alias *queppe* ſcribitur in *l.* 8. §. *ult. D. de bonor. poſſeſ. contr. tab.*

COEPTUS annus pleno, & impleto opponitur *l.* 8. *D. de mun. & honor. l.* 4. *C. quand. dies legat.* Coepta controverſia *l.* 6. §. *ult. D. de inoff. teſt.* injuria *l.* 1. *D. quod quiſq. jur.* lis *l.* 49. *D. de judic.*

COERCERE, punire, reprimere. Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 5. Eos morte, exſilio, vinculis coercent. Et *lib.* 3. *de legib. c.* 5. Civem noxium, & nec obedientem magiſtratus mulcta, vinculis, verberibus coercento. Sic & in SC. quod a Frontino *de aquæ duct. lib.* 1. refertur: Mulcta, pignoribus cogito, coerceto. Et ita accipe, quod Ulpianus in *l.* 2. *D. de in jus voc.* ait: Qui coercere aliquem poteſt, & jubere in carcerem duci. Sic & Pomponius *l.* 2. §. 16. *D. de orig. jur.* Coërcere poſſent, & in vincula publica duci jubere. *Coercere* dolum *l.* 6. §. 8. *D. quæ in fraud. cred.* Publica utilitas coercenda *l.* 1. §. 4. *D. de Poſ.* per ſyllepſin, pro juvanda coercitione perfidorum, per quos utilitas publica læditur *l.* 6. §. 8. *D. quæ in fraud.*

Coercere aquam in interdicto de fonte, eſt eam continere, ne defluat, vel delabatur, dummodo novæ venæ non aperiantur *l.* 1. §. *pen. D. de font.* Cic. *in Top. c.* 9. Genus eſt aqua pluvia nocens, ejus generis forma, loci vitio, & manu nocens, quarum altera jubetur ab arbitro coerceri.

Coercere arbores, & ramos, ſtringere eſt *l.* 1. §. *ult. D. de arbor. cæd.*

COERCERI cuſtodia feræ beſtiæ, & volucres dicuntur, id eſt, contineri *l.* 3. *D. de adquir. rer. dom.*

COERCITIO capitalis *l.* 206. *D. de verb. ſignif.* corporis *l.* 6. §. *ult. D. de pœn.* in corpus *l.* 2. *D. de publ. jud.* delictorum *l.* 1. *D. de legib.* morum *l.* 15. §. 1. *D. ſolut. matrim.* pecuniaria *l.* 2. *D. de publ. jud.* publica *l.* 5. *D. de pact.* ſervorum *Coll. Leg. M. & R.* 3. §. 2.

COERRARE calceatum oportet

S 2

tet præfectum vigilum *l.* 3. *D. de offic. præf. vigil.*

C O E T U S, *concurſus* (*al. converſus*) *l.* 5. *D. ad leg. jul. de vi publ.* Ad explicationem horum verborum pertinent, quæ Seneca *lib.* 3. *controu.* 8. ſcribit: Non quoties convenerunt in aliquem locum plures, concurſus eſt, ſed quoties convocati, quoties parati, quaſi ad ducem ſuum concurrerent, non ſi una vicinia coit, aut ſi tranſeuntium paucorum numerus adfluxit, ſed ubi totus, aut ex parte magna populus, ubi diviſa eſt in partes civitas. *Cœtus* multitudinis magnæ nomen eſt coeuntis ex conſenſu quodam.

C O G E R E homines, judices, numerum, turbam *l.* 2. § 2. *D. de vi bon. rapt. l.* 30. *D. de liberal. cauſ. l.* 2. *D. de decur. ab ord. fac. l.* 4. §. 6. *D. de vi bon. rapt.* id eſt congregare. Sic & cogi duo in eumdem ſemiſſem *l.* 142. *D. de verb. ſignif.*

Cogere fructus *l.* 36. §. *ult. de hered. pet.* id eſt, colligere. Vid. *coactum.*

Cogere radices pro concipere *in leg.* 3. *D. de arbor. furt. caeſ.*

Cogi ad fiſcum bona dicuntur, quæ fiſco vindicantur *l.* 45. §. 2. *D. de jur. fiſc.* & *cogi* in fiſcum *l.* 32. *D. eod.* & a fiſco *l.* 24. *D. de leg. Corn. de falſ.*

Cogere, ἀναγκάζειν, ſive juſta ſit vis, ſive injuſta. Sic cogit Prætor arbitrum, officio ſuo perfungi *l.* 3. §. *ult. D. de recept. arb. Cogi* metu *l.* 12. §. 1. *D. quod met.* Sed & *cogi* dicimur adfectione *leg.* 3. §. 9. *D. de neg. geſt.* pietate *leg.* 34. *D. eod.*

C O G I T A T I O N I S pœnam nemo patitur *l.* 18. *D. de pœn.* nec ſola cogitatio furti faciendi furem facit *l.* 1. *D. de furt.* coram tribunali terreno.

C O G N A T I, inquit Juſtinianus, ſunt, qui per feminini ſexus perſonas cognatione junguntur §. 1. *Inſt. de legit. agn. tut.* Paull. *l. ult.* §. 1. *D. de grad. & adf. Cognati* ſunt, & quos adgnatos lex XII. Tab. adpellat. Sed hi ſunt per patrem *cognati* ex eadem familia. Qui autem per feminas conjunguntur, *cognati* tantum adpellantur. Inter *adgnatos* ergo, & *cognatos* hoc intereſt, quod inter genus, & ſpeciem. Nam qui eſt *adgnatus*, & *cognatus* eſt, non utique autem, qui *cognatus*, & *adgnatus* eſt. Alterum enim civile, alterum naturale nomen eſt. At Ulpianus apud Auctorem *Coll. leg. Moſ. & Rom. tit.* 16. §. 2. *Cognati*, inquit, ſunt, qui nos per patrem, aut matrem contingunt. *Cognati* autem. ut idem Ulpianus in *l.* 1. §. 1. *D. und. cognat.* ſcribit, adpellati ſunt, *quaſi ex uno nati*, aut, ut Labeo ait, quaſi commune naſcendi initium habuerint. Modeſtinus in *l.* 4. §. 1. *D. de grad.* Cognati ab eo dici putantur, quod quaſi una communiterve nati, vel ab eodem orti, progenitive ſunt.

C O G N A T I O pro ipſis cognatis. Hinc ſi quis cognationi leget, idem eſt, ac ſi cognatis legaſſet *l.* 19. §. 1. *D. de reb. dub.* Ex tota cognatione *l.* 57. §. *ult. D. ad SC. Trebell.*

Nec liberorum modo hominum, ſed & ſerviles cognationes dicuntur *l.* 14. §. 1. *D. de rit. nupt. tit. Inſt. de ſervil. cogn. Cognatio* legitima. Vid. art. *Legitima.*

Cognatio ſpiritualis, quæ per baptiſmum, & confirmationem eſt inducta. Eaque tota Concilio Tridentino intra hos limites reſtricta eſt. (t) Unus tantum ſive vir, ſive mulier, vel ad ſummum unus, & una baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum, & illius patrem

&

& matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur. Quod ſi alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant. (2) Ea cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiuſque patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur, omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis (conjugiorum) omnino ſublatis: *Concil. Trident. ſeſſ.* 24. Antiquitus vero hoc impedimentum ſe extendebat (1) Ad baptizatum, vel confirmatum, & filias patrini, aut matrinæ *C. nedum* 1. *de cognat. ſpirit. in* 6. (2) Ad baptizatum & filias baptizantis *C. ex litteris* 8. *eod. tit. in antiq.* (3) Ad matrem & filiam compatrini, aut compatrinæ ſuorum parentum *c. tua nos* 7. *eod. tit.* Immo etiam ad baptizatum, & uxorem patrini *cap. Martinus* 4. *eod. tit.* (4) Si in nonnullis diœceſibus hoc impedimentum ex conſuetudine latius extendebatur, etiam iſta conſuetudo obſervari jubebatur *c. utrum* 1. *eod. tit. & c. ſuper.* 3. *eod.* (5) Sola præſentatio infantis ad catechiſmum prævium, etſi infans non teneretur in ipſo baptiſmo, habebatur pro impedimento ſaltem impediente matrimonii *c. contracto* 5. *eod. tit. c. per catechiſmum* 2. *eod. tit. in* 6. (6) In baptiſmo admittebantur plures patrini, & patrinæ, qui omnes contrahebant impedimentum *c. quamvis* 3. *eod. tit. in* 6. D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 4. *tit.* 11.

Cognationis nomen a Græco vocabulo dictum videri, tradit Paullus. Συγγένεις enim & illi vocant, quos nos *cognatos* adpellamus *l. ult.* §. 1. *D. de grad.* Cognationes autem quædam *jure civili*, quædam *jure naturali* dicuntur. Nonnunquam etiam utroque jure concurrente copulatur cognatio. Et quidem *naturalis cognatio*, per ſe, ſine *civili cognatione* intelligitur, quæ per feminam deſcendit, quæ vulgo liberos peperit. *Civilis* autem per ſe, quæ etiam legitima dicitur, ſine jure naturali, conſiſtit per adoptionem. Utroque jure conſiſtit cognatio, quum juſtis nuptiis contractis copulatur. Sed *naturalis* quidem hoc ipſo nomine adpellatur: *Civilis* autem cognatio proprie *adgnatio* vocatur, videlicet, quæ per mares contingit *l.* 4. §. 1. *D. de grad. Cognationem* ergo facit etiam adoptio. Etenim quibus fiet adgnatus hic, qui adoptatus eſt, iiſdem etiam cognatus fiet. Sed eorum tantum *cognationem* in adoptiva familia naſciſcetur, quibus fit adgnatus *l.* 1. §. 4. *D. und. cogn.* Cognatus ergo ei, qui adoptatur, nemo fit ex ea familia, in quam per adoptionem venit præter patrem, eoſve, quibus adgnaſcitur *l.* 4. §. 10. *D. de grad.* Eæ enim demum cognationes contrahuntur in adoptionibus, quæ legitimæ eſſent, id eſt, quæ adgnatorum jus haberent *l.* 12. §. *ult. D. de rit. nupt.* Et ita in *l.* 19. *D. de reb dub.* cognatus factus dicitur per adrogationem. Naturalis ergo cognatio ad differentiam dicitur *l.* 17. §. 1. *D. de adopt.* Largius vero Florentinus in *l.* 3. *D. de juſt. & jur.* inter nos *cognationem* quamdam naturam conſtituiſſe ait, pro neceſſitudine quadam.

Cognitio cauſſæ hoc ſignificat, re cognita, & utraque parte audita, & vocatis his, quorum intereſt, ſed adhibitis ſuis, quorum intereſt, decernere, ut loquitur *l.* 39. *D. de adoption.* Nam cauſſæ cognitio tunc intervenit, quum de negotio, præ-

ſente utraque parte, & audita vocatave diſceptatur *leg.* 13. §. 1. *D. de minor. l.* 5. §. 1. *D. de his quæ ut indign. l. un. C. ſi adv. dot. l.* 3. *C. de quæſt. l.* 2. *C. de ord. cognit.* Ubicumque autem cauſſæ *cognitio* intervenit, ibi Prætor plerumque, & Tribunal deſideratur *l.*2. §.1. *D. quis ord. in bon. poſſeſ.* Nam, ut Impp. aiunt, *cognitio* cauſſæ non interpellatione planaria, ſed conſidente magis judice, legitima colligitur *l.* 4. *C. de dilat.* Proinde in his, quæ cauſſa cognita fiunt, fere ſemper Prætoris interventus fit mentio *l.*8. §. 8. *D. de tranſact. l.*3. *D. de reſtit. in integr. l.* 13. §. 1. *l.* 44. *l.* 45. *D. de minor.* & aliis locis. Immo ne per libellum quidem poſſunt expediri, quæ cauſſæ cognitionem deſiderant *l.* 9. §. 1. *D. de offic. procoſ. l.* 71. *D. de reg. jur.*

COGNITIONES in *l.* 1. *D. de offic. adſeſſ.* Earum quatuor genera recenſet *l.* 5. *D. de extraord. cognit.* aut enim de *honoribus*, ſive muneribus gerendis agitatur, aut de re pecuniaria diſceptatur, aut de exiſtimatione alicujus cognoſcitur, aut de capitali crimine quæritur.

Cognitiones extraordinariæ *rubr. D. de extraord. cognit.* ubi ſcilicet magiſtratus ipſe cognitionem ſuſcipit. Proinde quod eſt apud Sueton. *in Claud. c.* 16. *Alium interpellatum ab adverſario de propria lite, negantemque cognitionis rem, ſed ordinarii juris eſſe, agere cauſſam confeſtim apud ſe coegit*, ſic accipe, id eſt, negantem, ad principis cognitionem rem pertinere, nec cognoſcere ipſum, ſed judicium dare debuiſſe.

COGNITIONALES ſententiæ *l. un. C. de ſent. præf. præt. l.* 13. *C. de ſent. & interloqu.* ſunt, quæ cauſſa cognita redduntur. Eadem figura dicuntur *cognitionalia* certamina *l.* 8. §. 3. *C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor. l.* 37. *C. de adpell.*

COGNITIONALITER *in l. ult. C. de temp. & reparat.* id eſt, utraque parte præſente, & adhibita cauſſæ cognitione.

COGNITOR, pro quæſitore *l.* 1. §. 3. *D. ad SC. Turpil.* Prudentius in *Romano v.* 793. *Hic tum cognitor pronunciat, claudatur infans in carcere.* Ab eo differunt *Cognitor* annonarius *l.* 38. *C. Theod. de navicular.* ordinarius *l.* 12. *C. Th. de leg.* privatarum litium *l.* 5. *C. Theod. ad leg. jul. repet.* ſacri auditorii Symmach. *lib.* 9. *epiſt.* 39.

Hoc eodem nomine olim, ut Aſcon. *in Verr.* 3. auctor eſt, adpellabatur, *qui præſentis cauſſam, ut ſuam, tuebatur*, vel, ut Feſtus *lib.* 3. ſcribit, qui alterius litem *coram ab eo datus ſuſcipiebat.* Et ita cognitorem a procuratore ſeparat Paull. *ſent. lib.* 1. *tit.* 2. & *lib.* 5. *tit.* 25. §. 8. Quinctilian. *Declam.*356. & *Inſt. Or. lib.* 3. *c.* 6. Recte vero monet Heineccius non tute ex Aſconii verbis colligi, cognitorem ſemper, præſente domino, cauſſam egiſſe. At rectius ex Feſto colligi, *cognitorem* ſemel a præſente litigatore datum, poſtea & abſentis cauſſam perſequi potuiſſe. Quid enim clarius teſtimonio Horatii *lib.* 1. *ſerm. Sat.* 5. *v.* 38. *Ire domum, atque Pelliculam curare jube, ſi cognitor ipſe.* Quid manifeſtius exemplo apud Cicer. *pro Roſcio c.*2. Ceterum cur Tribonianus, cum ſociis horum *cognitorum* in univerſo juris corpore nec volam, nec veſtigium exſtare paſſus ſit, cauſſam idoneam ſe vix reperire fatetur idem Heinecc. Add. Cujac. & Schulting. *ad Paull. Sent. p.* 221. *ſequ.*

COGNITAM ſtupro dicunt Papinianus *l.* 14. *D. de his, quæ ut indign.* & Impp. *in l.* 22. *C. ad leg. jul. de adult.* cum qua ſtu-

ſtuprum factum eſt. Lamprid. in *Elagab. c.* 2. *Antonino autem Caracallæ ſtupro cognita*, ita ut Varius, vel Elagabalus vulgo conceptus putaretur.

Cognomen a nomine, & pronomine ſeparatur in *l.* 1. *D. de lib. & poſtum.* Regulariter *prænomen* perſonam diſtinguebat, ut Publius, *Nomen* Gentem, ex qua quis prodierat, e. g. *Cornelius*, *Cognomen* familiam iſtius gentis, e. g. *Scipio*. Accedebat aliquando & *agnomen* ſive a rebus geſtis, ſive a patria, ſive aliquo eventu deſumtum, e. g. *Africanus*. Quidam tamen duo prænomina habebant, e. g. M. Ser. Sulpicius, ubi *Marcus* erat prænomen ſpeciale, *Servius* totius familiæ. Quidam *cognomen* nullum ferebant, ut *C. Marius*. Tales obſervationes Car. Sigonius, aliique, qui *de Nominibus Rom.* ſcripſerunt, ex inſtituto plena manu ferunt. *Hein.*

Cognominata donatio *l.* 25. *C. de donat.*

Cognoscere abſolute eſt rem, cauſſamque cognoſcere, ut loquitur Cic. *ad famil. lib.* 3. *ep.* 2. Quod vel a magiſtratibus, & principibus pro tribunali, vel a judicibus datis de plano fiebat. Sic in *l.* 8. & *l.* 9. *D. de offic. præf.* ſcribitur, æſtimare debere Præſidem, utrum ipſe cognoſcere, an judicem dare debeat. Ulpian. *l.* 1. *de conſt.* & Juſtinian. §.6. *Inſt. de jur. nat. gent. Quod Imperator cognoſcens decrevit.* Suet. *in Claud. c.* 33. Cognoſcens quondam in Auguſti foro, ictuſque nidore prandii, quod in maxima æde Martis Saliis adparabatur, deſerto tribunali, adſcendit ad ſacerdotes. Tutelæ *cognoſcere* in *l.* 2. *D. ubi pupill. educ.* id eſt judicio tutelæ. Item ex actione cognoſcere *l.* 4. §. 1. *D. de eo quod cert. loc.* Cognoſcere cauſſam *l.* 1. *C. ubi de poſſeſ.* ſuper cauſſa *l.* 1. *C. de ord. jud.* de ſuſpecto *leg.* 1. §. 3. *D. de ſuſpect. tut.*

Cognoſcere pro adgnoſcere, vel, ut hodie in foro loquuntur, recognoſcere, ut *cognoſcere* inſtrumenta *l.* 56. *D. de verb. ſignif.* jungenda cum *l.* 15. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* ceu ex inſcriptione patet.

Cohærentia ædificia *l.* 23. *D. de uſurp.* rei cohærentia munera *l.* 11. *D. de vac. & exc. mun.*

Cohercitio in pandectis Florentinis pro *Coercitione*. Vid. ſupra.

Coheres *l.* 16. *D. de his quæ ut indign. & paſſim*, qui una cum alio heres exiſtit.

Cohors magiſtratuum *leg.* 1. *D. de leg. jul. repet. Cohortes* prætoriæ *l.* 9. *D. de excuſ.* Vigilum *l.* 3. *pr. D. de offic. præf. vig.* urbanæ *l.* 13. §.3. *D. de re milit.* Vid. art. *Comites.*

Cohortales *leg.* 3. *C. de hered. decur. & aliis locis*, id eſt cohortibus adſcripti, ſeu cohorti obnoxii, ut loquitur *l.* 12. *C. de cohortal. princ.* ταξεῶτας Juſtinianus vocat. Unde cohortalium corpus *l.* 2. *C. de defenſ. civit. Cohortalis* conditio *leg.* 2. *C. de advoc. diverſ. jud.* militia *l.* 48. *C. Theod. de hæret.* Cohortalia officia *leg.* 3. *C. de canon. largit. Cohortalium* autem nomine accipere debemus adparitores, & officia rectorum provinciarum, ut loquitur *l.* 4. *C. de cohort. princ.* Cohortalini *l.* 12. *Cod. de hæret.*

Cohortatio imponitur, non neceſſitas imperatur *l.* 2. *C. Theod. de publ. compor.*

Κοινοβιον. Vid. *Cœnobium.*

Κοινὸν *in l.* 37. *D. de judic. l.* 5. *D. ad Leg. jul. de vi publ. l.* 1. §. 1. *l.* 25. *D. de adpell. l.* 6. §. 1. *D. de excuſ.* eſt univerſitas plurium civitatum, fœdere, com-

muníbus ſacris, ſacrificiiſque conſociatarum, & id, quod ad communem utilitatem pertinebat, communi conſilio agentium. Unde in numis, & apud Strab. *lib.* 8. *p.* 385. vocatur Κοινοβούλιον. Spanhem. *Orb. Rom. diſſ.* 2. *c.* 16. alii *conſilium commune* Liv. *lib.* 38. *c.* 34. *lib.* 42. *c.* 43. *lib.* 45. *c.* 18. *lib.* 39. *c.* 25. Κοινὸν συνέδριον. Ariſtid. *de Smyrn. p.* 468. *Serm. ſacr.* 4. *p.*614. Σύστημα Strab. *lib.*14. *p.* 604. Σύλλογος Plutarch. *in Agi & Cleom. p.* 812. Σύνοδος Polyb. *lib.*2. *c.*54. Δι-βυλιον. Idem *lib.*4. *c.*39. Βουλή. Idem *excerpt. legat.* 74. Plerumque etiam a ſua quavis gente nomen adſumebant hæc concilia, vel *κοινὰ* dicta e. g. Panionium, Panœtolium, cetera. *Hein.*

Κοινοπραξίαν, ſeu Κοινοπραγίαν Græci ſpecialiter adpellant totorum bonorum ſocietatem, Theophil. in *pr. Inſt. de ſociet.* quam *κοινωνίαν* vocat Conſtant. Harmenop. *lib.* 3. *c.* 10. & 11.

Coire, in unum convenire ſignificat, veluti religionis cauſſa *l.* 1. *D. de colleg.* Coire collegium, vel corpus *l.* 20. *D. de reb. dub.* Etiam eſt in matrimonium convenire, ut *coire* inter ſe, Ulpian. *fragm. tit.* 16. §. 1. Matrimonium coire *l.* 21. *D. de condit. & dem.* vel matrimonio *l.* 27. *D. de don. int. vir. & ux.* Coire uxori *l.* 12. *C. de repud.* *Coire* ſocietatem (i. e. contrahere) *l.* 1. 6. 8. 71. 73. *D. pro ſoc.* negotiationem *l.* 52. §. 2. *D. pro ſoc.* cum furibus *l.* 1. *D. naut. caup.* in accuſationem *l. ult. D. de concuſſ.* *Coire* in alienam litem dicuntur, qui de emolumento alienæ litis communicando paciſcuntur, ut, quidquid ex condemnatione in rem unius redactum fuerit, inter eos communicetur *l.* 6. *D. ad leg. jul. de vi publ. Plin. lib.*5. *epiſt.* 14. Quæſtus eſt, venire advocationes, venire etiam prævaricationes, in lites *coiri*.

Colere fundum, & ornare, & tueri, & cuſtodire diverſa, & ſeparata ſunt *l.* 60. §. *ult. D. de legat.* 3. *Colere* fide dominica is dicitur in *l.* 18. §. 4. *l.* 20. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* qui periculo domini colit. Ut fidejuſſor adpelletur, qui obligationem alienam fide ſua eſſe juſſit, hoc eſt periculo ſuo.

Colere concordiam *l.* 20. *C. de inoff. teſt.* juſtitiam *l.* 1. §.1. *D. de juſt. & jur.*

Collactaneus, qui ſimul mammam ſuxit *l.* 13. *D. de manum. vind.* §.5. *Inſt. quib. ex cauſ. manum.* Idem vocatur *Collacteus* apud Reineſ. 9. *inſcr.* 16. & Gruter. *p.* 675. 8. *Collactius* ibid. *p.* 637. 8. *p.* 661. 2. 5. 5. *p.* 662. 8. Sic & Collactanea in *l.* 30. §. 1. *D. de alim. legat.*

Collaterales, vel a latere venientes, cognati in linea obliqua *l.* 9. *pr.* & §. 1. *C. de natur. lib.*

Collatio eſt inter fratres, ſororeſque facta ſucceſſionis cauſſa bonorum contributio. Paullo aliter Wurffel. *Juriſpr. defin.* §. 591. eſt profeſſio eorum, quæ ex re parentis abſque animo donandi in ſe redundarunt, cum effectu æqualitatis ſervandæ, a liberis invicem facta. Quod ſi profeſſioni jungatur actualis oblatio, *realis*, ſi ſatiſdatio de eis offerendis *cautionalis* dicitur, quæ definitio magis ad Juſtinianeam juriſprudentiam pertinet, quam ad veterem, cujus hanc rationem exhibet Hottomannus: Nam cum prætor, ait ille, contra jus civile emancipatos una cum ſuis ad paternam hereditatem admiſiſſet, ſui autem bona omnia a ſe quæſita confuſa cum hereditate paterna haberent, emancipati vero, quæ extra familiam quæſiverant ſibi

ſibi ſeorſim aſſervarent, iniquum videbatur ſuos conferre, emancipatos autem nihil conferre, ſed auferre tantum; quare Prætor edixit, ut emancipati volentes ad participandam patris hereditatem accedere, tantam partem ex ſuis bonis conferrent, quantam ex hereditate auferrent, non ſinguli, ſed omnes ſimul, quippe cum omnes emancipati unius locum obtinerent. Itaque ſi duo ſunt ſui, duo emancipati, quamvis emancipati ſinguli ex hereditate quadrantem auferant, tamen ex ſuis bonis non ſinguli, ſed ambo quadrantem conferent. Conferuntur autem antiquo jure *adventitia*, & *profectitia*, hodie ex Juſtin. conſtitutione *profectitia* tantum *l. ult. C. de collat.* Emancipati inter ſe nihil conferunt, nam cum alter alteri nihil auferat, non ipſorum cauſſa ſimpliciter, ſed propter ſuorum rationem, & reſpectum, Prætor collationem inſtituit *l. 9. C. de collat. & paſſim. eod. tit. D.* Ceterum differt ab hac collatione imputatio, qua heres ad conficiendam legitimam, Falcidiam, & Trebellianicam, quæcumque relicta ipſi in teſtamento, numerare debet. De Collatione adde *l. 20. § 1. D. de bon. poſſeſ. cont. tab. l. 6. D. ſi tab. teſt. exſtab. l. 39. §. 1. D. famil. ereiſc. l. 6. C. de inoff. teſt.*

Collatio quoque fieri dicitur a vectoribus jactu facto navis levandæ cauſſa *l. 2. §. 7. l. 4. §. 2. l. 5. D. de Leg. Rhod.* quæ & contributio dicitur *l. 1. 3. D. eod.* Immo & *Collationem intributionis* eleganter vocat Paullus *2. ſent. 7. 5.*

Sed & *Collatio* tributorum, vectigalium, aliarumque functionum dicitur *l. ult. §. 25. D. de mun. & bon. l. 8. §. 3. l. 11. D. de vacat. & excuſ. mun. l. 27. §. 3. D. de uſufr.* Suet. *in Ner. c. 38.* *Collationibusque non receptis modo, verum & efflagitatis provincias, privatorumque cenſus pene exhauſit.* Hinc *collatio* prædiorum *l. 11. D. de vacat. mun. l. 14. §. 1. D. de mun. & bon.*

Collatio viarum ὁδοστρωσία, numi exacti a poſſeſſoribus ad vias ſternendas *l. 27. §. 3. D. de uſufr. l. 13. §. 6. D. de act. emt.* & aliis locis. De eo munere patrimoniali prolixius diſſerit Ev. Otto *de tutel. viar. part. 3. c. 8. p. 527. ſeq.* ipſeque Briſſonius *Antiq. Sel. lib. 3. c. 11.* Hein.

Collatio pro compatitione. Sic accipitur in inſcriptione libelli *Collat. Leg. Moſ. & Rom.* quamvis hunc titulum in Codicibus MSSC. non reperiri jam alii obſervarint. Vid. Schulting. *juriſpr. vet. antejuſtin. pag. 727.* Hein.

Collationes etiam paſſim latine vocantur partes Collectionis Novellarum Juſtiniani, quaſi συλλογαί, vel *collectiones*, συμφορήματα. Hein.

Collativum pro collatione in *l. 3. C. Theod. de proxim. comit. diſpoſit.*

Collatores, de quibus *Nov. 128. in rubr. & cap. 4. 5. 10. & 15. & Novel. 130. c. 1. ſeq. & cap. 7.* ſunt qui tributa conferunt, Græce συντελεσταί. *Hein.*

Collectæ apud Frid. Imp. *in Auth. item nulla C. de Epiſc. & cler.* & apud Cic. *lib. 2. de Or.* videntur eſſe pecuniæ, quæ exiguntur.

Collectarius in *l. 16. C. ſi cert. pet.* Suidæ eſt collybiſta, qui monetam minorem argento permutat, trapezita, argenti venditor. Vetus Horatii interpres *ad lib. 1. Satyr. 6.* coactores argentarios collectarios nominati tradit. Denique locum Euſebii *lib. 5. hiſt. eccl. c. ult.* Ruffinus ita vertit. Hic deceptus ali-

aliquando ab Aſclepiodoto quodam, & Theodoto *collectariis*. In Palæmonis gloſſis numularius exponitur *collectarius*. Fuiſſe autem Romæ collectariorum corpus, vendendis ſolidis, quos plerumque publicus uſus depoſcebat, obnoxium, quibus arca vinaria ſtatutum pretium ſubminiſtrabat, Symmach. *lib.* 10. *epiſt.* 42. docet. Quod pertinet ad Novellam Theodoſii, & Valentiniani *de pretio ſolidi*, in qua ita eſt: Quo præcepto etiam illud in perpetuum volumus contineri, ne umquam infra ſeptem millia numorum ſolidus diſtrahatur, emtus a Collectariis ſeptem millibus ducentis.

Collectio præter notam ſignificationem, qualis eſt in *l.* 27. *§.* 25. *D. Ad. leg. Aquil.* ubi: *collectio fructuum*, accipitur etiam pro argumento, vel, ut dialectici vocant, illatione *l.* 14. *pr. D. de jur. codicill. Sabini & Caſſii collectio, quam & ipſi reddunt, illa eſt.* Ita & Seoec. *Epiſt.* 45. Quod tu illis ſubtiliſſima collectione perſuaſiſti. Confer *Epiſt.* 48. & 85. Hein.

Collega. Ea adpellatione hi continentur, qui ſunt ejuſdem poteſtatis *leg.* 173. *D. de verb. ſignif. l.* 11. *D. ad municipal.* ab eo, quod una lecti ſunt, ut Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* ſcribit. Sed & contutores, concuratoreſve *collegæ* adpellantur *l.* 2. *l.* 14. *D. de admin. & peric. tut. l. pen. D. de tut. & cur. dat.* Et qui eadem legatione funguntur *l.* 2. *C. de legation.* Quin & coheredes *l.* 101. *D. de ſolut.* Præcipue tamen, & veluti κυριως, qui ejuſdem collegii ſunt *leg.* 41. *§.* 1. *& §. ult. l.* 42. *l. ult. D. de excuſat.*

Collegatarii ſunt, quibus conjunctim legatum eſt *l.* 6. *l.* 10. *D. de uſufr. adcreſc. §.* 8. *Inſt. de legat.*

Collegiata Eccleſia eſt canonicorum Eccleſia, quæ collegium, ſeu capitulum quidem habet, nullum tamen apud ſe Epiſcopum, interim epiſcopo eccleſiæ cathedralis ſubeſt, quippe qui plures collegiatas eccleſias, tamquam filias, ſub ſe habere poteſt. Requirunt canoniſtæ ad minimum numerum trium canonicorum ad conſtituendam eccleſiam collegiatam, quia tres dicuntur facere collegium, inter quos primus *decani* vices gerit, & capitulo, ſeu collegio præſidet. Quæ autem ſint indicia, & notæ hujus eccleſiæ *collegiatæ*, fuſius expendit Barboſa *de jur. eccleſ. lib.* 2. *c.* 6. Differunt cathedralis, & collegiata eccleſiæ a parochiali, quod in illis omnes clerici ſunt in *dignitate* conſtituti, eæque annexam habent dignitatem, quod ſecus in parochiali.

Collegiati municipies, & corporati urbium *l.* 5. *C. de locat. fund.* aut ſimpliciter collegiati in *l. pen. C. de commerc. l. un. C. de collegiat.* & paſſim alibi. Hoc autem nomine adpellabantur certi homines ex diverſis civitatum corporibus, publici miniſterii cauſſa conſcripti, quos operas proſequutionibus equorum præbuiſſe, eoque proſequutionum onere adſtrictos fuiſſe, indicat *l.* 1. *C. Theod. ne oper. a collat. exig.* In deſcriptione etiam urbis Conſtantinopolitanæ, cujus incertus eſt auctor, ſingulis regionibus *collegiati* attribuuntur, qui a diverſis corporibus ordinati incendiorum caſibus ſubvenire conſueverant. Eo vero, ut monet Heineccius, res demum redierat, ut ex fæce hominum ſumerentur *collegiati*, & viliſſimis adhiberentur miniſteriis, quin & facinoroſi homines in illam colluviem, tanquam in ergaſtulum, damnarentur. Hinc Iſidorus *lib.* 9. *etymol. c.* 4. collegiatos idcirco dictos, ait, quod co-

eorum collegio, cuſtodiiſque deputarentur, qui facinus aliquod commiſerant, fuiſſeque hoc ſordidiſſimum genus hominum patre incerto progenitum. Theodoricus Gothorum Rex *in Edict. cap. 64. Si hoc implere non potuerit, cæſus diſtrictiſſimis fuſtibus vicinæ civitatis collegio deputetur.* Confluxiſſe eoſdem ex viliſſimo hominum genere, patet ex eodem Edicto *c.* 69. ex quo illos adſcriptitiæ conditionis fuiſſe, diſcimus. Hinc eos, quos fuga aliqua abſtulerat, ſæpe aſperrimas pœnas ſubiiſſe, oſtendunt Jac. Gothofr. *ad tit. C. Theod. de collegiat.* & Car. Du-Freſne *Gloſſar. med. & infim. lat.* Collegiatum (hominem) proprium corpus adſtringit *l.* 16. *C. Theod. de palat. ſacr. largit.*

COLLEGIUM. Dio *lib.* 38. *p.* 66. τα εταιρικα επιχωριως, a Romanis κολληγια vocari ſcribit. Tale Collegium tres faciunt *l.* 85. *D. de verb. ſignif.* Collegia Romæ certa ſunt, quorum Corpus SCis, atque conſtitutionibus principalibus confirmatum eſt, veluti piſtorum, & quorumdam aliorum, & naviculariorum, qui & in provinciis ſunt *l.* 1. *D. quod cujuſq. univ. nom.* Collegia ergo alia licita ſunt, quibus coeundi jus lege permiſſum eſt *l.* 1. *D. de manumiſſ. quæ ſerv. ad univ.* quæ vel legibus, vel SCis, vel principalibus conſtitutionibus confirmata, comprobatave ſunt. Alia *illicita*, quæ ſunt abſque Legum, SCorum, principumve auctoritate conſtituta. Qua de re vid. Briſſon. *Select. Antiq. lib.* 1. *c.* 14. Memorantur autem *collegia* decurionum *leg.* 6. §. *ult. D. de decur.* fabrorum *l.* 93. §. 4. *D. de legat.* 3. naviculariorum *d. l.* 1. *D. quod cujuſq. univ.* ordinum *l.* 94. *C. Theod. de decur.* piſtorum *l.* 1. *D. de excuſ.* Senatorum *l.* 92. *C. Theod. de decur.* templi cujuſdam *l.* 38. §. 6. *D. de legat.* 3. ſingularum urbium *l.* 79. *C. Theod. de decur.* augurum Cic. *ad famil. lib.* 3. *ep.* 9. Pontificum Liv. *lib.* 30. *cap.* 2. Quæſtorum Suet. *in Claud. c.* 23. Tribunorum plebis Liv. *lib.* 42. *cap.* 32. Viatorum Gell. *lib.* 12. *c.* 3. Aggrippianum, Reineſ. *inſc.* claſſ. X. 11. Antipolinum, Gruter. *p.* 105. 2. Fratrum Arvalium, Reineſ. *Claſſ.* 1. 157. Germanorum, Reineſ. *Claſſ.* 9. 73. Iſidis *ibid. Claſſ.* 14. 171. peregrinorum *Claſſ.* 1. 16. procuratorum *Claſſ.* 10. 8. XV. Virorum ſacris faciendis Grut. *pag.* 307. 1. Serapidis Reineſ. *Claſſ.* 14. 171. VII. Virorum epulonum Grut. *p.* 227. 1. VI. Virorum ſociorum, Grut. *p.* 272. 7. Silvani Gemini Grut. *p.* 218. 11. Vicimagiſtrorum, Grut. *p.* 481. 9. virtutis, Grut. *p.* 487. Sane ex tot exemplis patet, & ſacerdotes, & magiſtratus minores æque ac majores, & ejuſdem originis, ac inſtituti homines in talia Collegia coiiſſe. *Hein. Collegium* legitimum. Vid. art. *Legitimum*.

COLLIBERTI, ſeu CONLIBERTI *l.* 71. §. *ult. D. pro ſoc. l.* 38. §. 1. *D. de legat.* 3. qui ab eodem patrono libertate donati ſunt. Collibertos autem patrem & filium notare licet in *l. ult. D. ut legat.* 30. *fideicom.* item matrem & filium in *l.* 1. *D. de obſeq. parent. & patron.*

COLLIGATUM aliquid verbis, id eſt, contractum *l.* 8. §. 3. *D. de acceptil: leg.* 35. *D. de reg. jur.*

COLLIGERE præter notiſſimam ſignificationem eſt, ratiocinando quid inferre, ut in *l.* 8. *D. de pact.* Vid. *collectio.*

COLLISI ſyphi *l.* 24. *D. de verb. ſignif.*

COLLOCARE, ſive, ut in Pandectis Florentinis, ſæpe ſcribi-

bitur, *conlocare.* Collocari autem conditiones in perſonas dicuntur in *l. 60. D. de condit. & dem. v. 9.* his verbis: *Si Titius fecerit, dederit*, collocatur conditio in Titium. Collocare voluntatem in incertam perſonam *l. 9. §. 7. D. de adquir. rer. dom.* id eſt, velle in incertam perſonam conferre.

Collocare, mutuum dare. Sic Collocare foenus publicum *l. ult. C. quo quiſq. ord.* in nomina decem millia numum *l. 58. §. 3. D. de admin. & peric. tut.* Bene collocata pecunia *l. 33. D. de uſur.* i. e. idoneis nominibus, ut loquitur *l. 9. D. ad leg. falcid.*

Collocare in matrimonium filium *l. 19. 36. 67. D. de rit. nupt.* nuptui *l. 3. C. de pact. conv.* ſe nuptiis *l. 11. D. de his qui not. infam.* Immo & ſimpliciter hoc ſenſu dicitur collocata ab avis *l. 57. D. rit. nupt.* & collocatio filiæ Cic. *pro Cluent. c. 56.*

Collocare, impendere. Sic *Collocare* pecuniam in emptionem prædiorum *l. 2. §. ult. D. mand.* vel in prædiis Cic. *pro Cæcin. c. 5.* in mercem *l. 43. §. 3. D. de furt.* Collocandi meriti ſpe *l. 11. §. 8. D. de legat. 3.*

Collocare pro inſtituere, & beneficium conferre accipitur in *c. ad decorem: extr. de inſtitution.*

COLLOCATA civitas, id eſt, ſita *l. 1. D. de cenſib.*

COLLOQUIUM *l. 9. D. ad leg. jul. de adult.*

COLLUCARE, ſi Feſto in voce *ſublucare* credimus, ab hoc verbo differt. Hoc enim, ait, eſt, ramos arborum ſupputare, & velut ſubtus lucem mittere. Illud ſuccisis arboribus locum implere luce. At voce *conlucare* verbum *conlucare* idem illi eſt, ac interlucare, vel ramos lumini officientes decidere. Quam contradictionem manifeſtam jam notarunt Salmaſ. ad Solin. *p. 585.* & Schulting. *juriſpr. vet. antej. p. 462.* Certe quod in *l. 1. & 2. D. de arb. cæd.* dicitur *adimere arborem*, id Paullo in ſent. *lib. 5. tit. 6. §. 13.* eſt *ſublucare:* quod vero Prætori ibid. eſt *coercere*, Feſto *collucare*, id Paullus eleganter exprimit, luxuriem ramorum compeſcere. Sane apud Caton. *de re ruſt. c. 159.* Collucare lucum, non eſt exſcindere, ſed ligna ſuperflua demere: & ita procul dubio eadem phraſis accipienda apud Columell. *de re ruſt. lib. 2. cap. 22.* ubi *collucare* arborem. *Hein.*

COLLUCTATIO, conflictus *l. 7. §. 4. D. ad Leg. Aquil.* Columella *lib. 6. cap. 2.*

COLLUDERE dicuntur, qui quod in ſpecie ex animo facere videntur, id ſimulate, & ficte agunt inter ſe aliorum ſenſibus illudentes. Luſorie agere, dixit *l. 50. §. 1. D. de legation.* Sic colludere dicitur procurator, qui paſſus eſt vincere adverſarium, ut abſolveretur *l. 7. §. 9. D. de dol. mal.* Hinc colludium *l. 1. C. publ. lætit. vel conſul.* vel colluſio *rubr. D. de colluſ. deteg.* Colluſor *l. ult. C. eod. tit.* itemque colluſorie *l. 50. §. 2. D. de legat. 1.*

COLLUERE, & *alluere* ſeparantur in *l. 30. §. 2. D. de adquir. rer. dom.* ubi cum paulatim (flumen) *colluendo* locum eminentem ſupra alveum fecit, & eum alluendo auxit.

COLLUM. Si quid in *collum* injecerit, ut torqueatur *l. 7. D. ad leg. Jul. de vi publ.* Erat hoc *collare*, quod & canem vocabant veteres, de quo vid. Cujac. 11. *obſ. 22.* Collo & dorſo domantur quadrupedes, Ulp. *fragm. tit. 19. §. 1.*

COLLUTHIANI a quodam Collutho nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud,

illud, quod ſcriptum eſt: *Dominus creans mala cau.* 39. §. 48. *Cauſſa* 24. *quæſt.* 3.

COLLUVIES *l.* 1. *D. de cloac.*

COLLYRIUM ex medicamentis factum *l.* 7. §. 7. *D. de adquir. rer. dom.* græca vox origine. Collyriorum varias ſpecies memorat Celſ. *l.* 6. *c.* 6. Ac plane non unius generis collyria antiquitus fuiſſe, nec oculis ſolum, ſed & aliis corporis partibus adhibita ex medicorum libris intelligere licet. Nec dubitabis, Gorræo duce, adfirmare, hoc medicamenti genus figura tereti compoſitum fuiſſe. Certam namque habuiſſe formam, ex eo colligitur, quod pleraque medicamenta collyrii forma fingenda eſſe, veteres rei medicæ auctores præcipiunt. Atque adeo Oribas. *collect. med. lib.* 10. *c.* 23. collyriis tribuit figuram caudæ muris ſimilem. Unde conjectura capi poteſt, hoc medicamenti genus oblongum, & rotundum fuiſſe, indeque nomen traxiſſe, ac κολλυριον απο κολοβης ουρας adpellatum, quod eſſet inſtar mutilatæ caudæ, vel a κολλυραις, quod interdum στρογγυλον ſignificat. Utcunque ſit, compoſita fuiſſe collyria ex liquoribus, ſuccis, ſeminibus, fructibus ſtirpium, & animalium particulis, aromatibus, metallicis, ideoque variis morbis adplicita conſtat. Ejus rei ergo condi, reponique ad varios uſus ſolebant, & ubi res exigebat, ea vel integra, ſicuti condita erant, adhibebantur in uſum, vel ſolvebantur in pulverem, qui aut ſiccus, aut humore aliquo dilutus adfectæ parti vel oblinebatur, vel linamento exceptus indebatur, vel ſuffitionibus, aut alio modo inſerviebat.

COLOBA in *l.* 1. *C. Theod. quo quemq. hab. in urb. eſſ. oport.* Cujus veſtimenti generis meminit Serv. *in lib.* 9. *Æneid. v.* 616. Iſidorus *lib.* 19. *etym. c.* 22. Collobum dictum eſſe ait, quod longum eſſet, & ſine manicis. Sane κολοβος græcis eſt *mancus*, unde colabium tunicæ genus abſque manicis. Copioſa de his Colobiis eſt adnotatio Jac. Gothofred. in *l.* 1. *C. Theod. d. titulo*, & Car. Du-Freſne *Gloſſ. lat.* hac voce. At multo curatius de Colobiis agit Octav. Ferrar. *de re veſtiar. part.* 1. *lib.* 3. *c.* 8. *p.* 197. *ſeq.* ubi oſtendit, tunicas tales regulariter habuiſſe Romanos, non longas, uti Iſidorus ſcripſit, ſed quales apud nos ſubuculæ. Addit non ideo dici, manicis caruiſſe, quod Romani totis brachiis nudatis inceſſerint, ſed quod manicæ cubitos tantum attigerint. Denique colobia, initio ingenuorum propria, poſtea & a ſervis uſurpari cœpiſſe. *Hein.*

COLONA, femina, cui ager locatus *l.* 54. §. *ult. locat.* ubi coloniam aliqui intelligendam eſſe, fruſtra contendunt. *Hein.*

COLONARIA conditio *l.* 3. *C. de infant. expoſ.* Colonarium jus *Nov.* 7. *præf.* §. 1.

COLONATUS perpetuus *l. un. C. de mendicant. valid.* Colonatus quæſtio *l.* 2. *C. Theod. de colon. originar.*

COLONIA, prædium dicitur, quod ſub colono poſſidetur *l.* 24. §. 4. *D. loc. cond. l.* 12. §. 3. *l.* 20. §. 3. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Et ita accipe coloniam apud Columell. *lib.* 11. *c.* 1. quum de villico loquens ait: Non urbem, non ullas nundinas niſi vendendæ, aut emendæ rei neceſſariæ cauſſa frequentaverit, neque enim coloniæ ſuæ terminos egredi debet.

Colonia pro villa, in qua quis colendi cauſſa diverſatur *l.* 27. §. 1. *D. ad municipal.*

Colonia etiam urbs, in quam novi

vi Coloni fuere deducti *l.* 27. §. 1. *D. ad municipal.* Coloniæ ergo proprie colonorum deductione fiebant. Quibuſdam tamen civitatibus, licet in eas nulli Colonii deducti eſſent, Coloniæ jus Imperatores dabant. Idque non uno modo. Quædam enim nihil præter nudum coloniæ nomen accipiebant, ut de Ptolemenſium colonia Ulpianus tradit in *l.* 1. *D. de cenſib.* Aliis jus Italicum dabatur, juriſque Italici eos Imperatores faciebant, ut de Tyriorum colonia, de Berytenſi, de Auguſtana, de Heliopolitana, de Emiſena, Palmyrena, & aliis traditur in *l.* 1. *& l. ult. D. de cenſib.* in qua *l. ult.* quoſdam colonos factos, non adjecto eo, ut juris *Italici* eſſent, Paullus refert. Colonarios autem *Latinos* apud Ulpian. *tit.* 30. §. 4. intelligere debemus eos, qui in *Latinas* colonias deducti erant, & ea lege deducti, Latinitatem ſolam, ſeu Latii jus, non item civitatis Romanæ haberent, ad differentiam eorum colonorum, qui cives Romani dicebantur. Eaque eſt *Latinitas antiqua*, quam in colonias miſſam, ait Juſtinianus *l. un. pr. C. de lat. libert. toll.* Sciendum eſt enim, non unam coloniarum conditionem fuiſſe, ſed alias *Latinas*, alias Civium Romanorum conſtitutas. Liv. *lib.* 39. *c.* 55. *Illud agitabant, ubi Colonia Aquileiam deduceretur: nec ſatis conſtabat, utrum Latinam, an civium Romanorum deduci placeret. Poſtremo Latinam potius deducendam, patres cenſuerunt.* Sane *Latinæ* coloniæ quum ſolo jure Latii fruerentur, ſuffragiorum quidem jus, non item quæ juris Quiritium erant, conſequebantur. Etenim vel ipſos Cives Romanos, ſi in colonias Latinas proficiſcerentur, Romanam civitatem amiſiſſe, Cicero *pro Cæcina c.* 33. docet. Mediam quoque capitis deminutionem paſſos, Boeth. *in Topic. lib.* 2. ſcribit. Ac per hoc neque connubii, neque teſtamenti, neque mancipii, aut nexus, aut patriæ poteſtatis jus, quod erat proprium jus civium Romanorum, habuiſſe. Hac de cauſſa, ut idem Cicero *pro domo c.* 79. ſcribit, qui cives Romani in Latinas colonias proficiſcerentur, fieri non potuere latini, niſi auctores facti eſſent, nomenque dediſſent, propterea quod, jure a majoribus prodito, civitatem nemo invitus amittere poterat. Porro colonum a *municipe*, coloniam a *municipio* ſeparari notandum eſt in *l.* 17. §. 10. *l.* 27. §. 2. *D. ad municipal.* apud Paull. 4. *ſent.* 6. 2. nec non apud Cic. *de leg. agr.* 1. *c.* 5. *& philip.* 2. 40. Ac plane ſeparatam municipiorum, & coloniarum cauſſam fuiſſe, tradit Gellius *lib.* 10. *c.* 13. Sicul. Flaccus *lib. de cond. agror. p.* 1. *ſeq.* civitatum alias colonias, alias municipia, quaſdam præfecturas dici, habereque vocabulorum differentiam dicit, ſubjicitque: Municipia quidem putant a munitionibus dicta, alii a munificentia, eo quod munificæ eſſent civitates. Coloniæ autem inde dictæ ſunt, quod populus Romanus in ea municipia miſerit colonos, vel ad ipſos priores municipiorum populos coercendos, vel ad hoſtium incurſus repellendos. Sane Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Colonias eodem modo, quo urbes conditas fuiſſe ita ſcribit: Quare & oppida, quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe & urbo *urbes*; & ideo Coloniæ noſtræ omnes in litteris antiquis ſcribuntur urbes, quod item conditæ ut Roma: & ideo Coloniæ, ut urbes conduntur, quod infra pomoerium ponuntur. Hyginus libro *de limitib. conſtit. p.* 159. Finitis, ait, ampliorum bellorum operibus, augendæ reipublicæ cauſſa, illuſtres Romanorum viri urbes conſtituerunt, quas aut victo-

toribus populi Romani civibus, aut emeritis militibus adſignaverunt, & ab agrorum novæ dedicatione culturæ *colonias* adpellaverunt. Vid. infra art. *Municipium*. Add. Jac. Gothofr. in *paratitl. C. Th. tit. de fugit. colon.* Jac. Cujac. 10. *obſ.* 35. Ezec. Spanhem. *orb. Rom.* 2. *c.* 19. Guil. Goeſ. *Antiq. Agrar. c.* 2. *ſeq.* Chriſt. Gottl. Schwartz. *diſſ. de jur. Italic. c.* 2.

Colonica lex apud Varr. *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 2. quæ colonis, quibus prædia colenda dabantur, dici conſueverat. Alias *colonica* Lex dicebatur, qua colonia deducta erat. Cujuſmodi Legis, præter Frontinum, meminerunt Siculus Flaccus *de condit. agr. p.* 19. Aggen. Urbic. *Comm. in Frontin. p.* 49. Hygin. *de condit. agror. p.* 266. & fragmenta Magonis, & Vegoiæ *p.* 257. Hein. Ad colonias quoque deductas pertinent *colonici* decuriones apud Suet. *in Aug. c.* 46. & *c.* 100. nimirum qui conſcripti erant publici conſilii cauſſa.

Colonus, qui fundum colit *l.* 30. §. *ult. D. de uſu & uſufr. leg.* & apud Columell. *lib.* 1. *c.* 7. Eo autem nomine interdum ſervum proprium accipimus, per quem prædia coluntur, interdum generalius extraneum quemlibet, qui fundum colendum, fruendumque conduxit. Ideoque ut prædii urbani conductor *inquilinus*, ita ruſtici *colonus* dicitur. Unde *colonus*, & inquilinus ſeparantur *l.* 24. §. 2. *l.* 25. §. 1. *D. locat.* Quorum nominum differentiam Martianus in *l.* 37. D. *de adquir. poſſeſ.* explicat his verbis: pro colono in agro, in ædibus autem pro inquilino ſit. Coloni autem, ſi ſervi proprii erant, fundum vel fide *dominica* colebant, vel *mercede*, ut coloni extranei ſolebant *leg.* 18. §. 4. *l.* 20. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr.* Colonus idem vel ad pecuniam numeratam conducebat, vel partiarius erat, id eſt, damnum & lucrum cum domino fundi partiebatur *l.* 25. §. 6. *D. locat.* Qui *ad pecuniam numeratam* conduxerat, in alias *mercedes* colere dicitur, ut in *d. l.* 20. §. 1. alias *numis l.* 26. *D. de furt.* vel *penſionis certæ quantitate* d. l. 18. §. ſeu *certa penſione l.* 22. *D. de pact. dotal.* Plinius duplicem hanc *colonorum* differentiam expreſſit *lib.* 9. *epiſt.* 37. *Non numis, ſed partibus locem.* Præterea *colonus coloni* memoratur in *l. ult. D. de vi & vi arm.*

Coloni etiam conductores prædiorum ad fiſcum pertinentium accipiuntur *leg.* 8. *C. de excuſ. tut.* qui & *coloni* Cæſaris *l. ult. D. de offic. procur. Cæſ.* Coloni vel conductores rei privatæ *l.* 3. *C. Theod. de actor. procur. & cond. rei priv.* privati, & patrimoniales *l.* 2. *C. Theod. de fugit. colon. orig.* quorum quidam *originales* erant, de quibus vid. ſub voce *originalis*.

Coloni etiam adpellabantur, qui in Colonias deducti erant *l.* 17. §. 10. *D. ad municipal.* Sic Coloni Antiochenſes, Cæſarienſes *l. ult. D. de cenſib.* id eſt, quibus jus coloniæ decreverunt Imp. ut loquitur Ulpianus *l.* 1. *D. eod.*

Color pro prætextu *l.* 4. *D. ad SC. Trebell.* Jan. Langlæus. *Semeſtr. lib.* 8. *c.* 1. tum dici colorem *quæſitum* ait, quando id, quod quis vere agit, ſimulatione aliqua obtegit ſive fraudandæ legis cauſſa, ſive alia ex cauſſa id fiat. Colorum libros ſcripſit Otho Junius, ut ex Senec. *lib.* 1. *controv.* 3. *in fin.* conſtat. Videndus de hac voce eſt N. Faber *ad Senec. controv.* 1. *n.* 30.

Coloria veſtis *l.* 32. §. 7. *D. de aur. arg. leg.*

Co-

Colum nivarium. Vid. infra art. *Nivarius*. De uſu nivis quæ *colo* percolabatur, vid. Senec. *lib.* 4. *natural. quæſt. c.* 13. & *Epiſt.* 78. Plin. *lib.* 9. *c.* 4. Præter bos de nivis potione videndus Athenæus *lib.* 3. *c.* 38. *p.* 124.

Columbæ. *Columbarum* feram eſſe naturam, licet ex conſuetudine avolare, & revolare ſoleant, definiunt *l.* 5. §. 5. *D. de adquir. rer. dom.* & §. 15. *Inſt. de rer. diviſ.*

Columbarium *l.* 8. §. 1. *D. famil. erciſc.* Turrim vocat Ovid. *lib.* 1. *triſt. eleg.* 9. *v.* 8. his verbis: Adſpicis, ut veniant ad candida tecta columbæ, accipiat nullas ſordida *turris* aves. Varro columbaria & περιστερεῶνας videtur adpellare latibula columbarum, in quibus nidificant, ut loquitur Iſidorus *lib.* 10. *orig. cap.* 2. Columbaria enim vocat eos ordines, qui ſingulis paribus columbarum fiebant rotundi, a terra uſque ad cameram, & os habebant, quo introire, & exire poſſent.

Alio tamen ſenſu in marmoribus *columbarium* dicitur locus ſepulchri, variis foraminibus diſtinctus, in quo ollæ, ſeu urnæ cineribus plenæ reponi ſolebant, de quibus columbariis accuratiſſime egit, forma etiam eorum exhibita, Fabrett. *inſcript. c.* 1. *pr.* 9. *ſeq.* Id vel ideo notandum, quod hæc vocabuli notio & viros eruditiſſimos fugit, & in his Reineſ. qui quum incidiſſet in marmor, in quo *T. Claudio Primigenio columbaria N. IIII. emancipaſſe* dicitur *T. Flavius Corinthus*, id de illo columbarum habitaculo perperam interpretatus eſt. *Claſſ.* 7. *inſcr.* 21. *p.* 490. Hein.

Columnæ ædium *l.* 21. *D. de legat.* 3. ita dictæ, quod columina ſuſtineant auctore Feſto. Latitare circa *columnas* dicebantur, qui pone columnas, quibus forum Romanum circumdatum erat, ſeſe occultabant, ut adverſariorum occurſum vitarent *l.* 36. *D. de reb. auct. jud. poſſid. l.* 7. §. 13. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ. eat.* Rem variis Sidonii Apollinaris, Luciani, Ambroſii teſtimoniis illuſtrat Cujac. 1. *obſ.* 13. & *lib.* 11. *c.* 8. Hein.

Comanenses memorantur in *l.* 10. *C. de agricol.* & *cenſit.* ubi *Comagenenſium* legit Alciat.

Commaoena in *l.* 21. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* eſt unguenti genus. Plin. *lib.* 10. *c.* 23. de anſeribus tractans: Aliud reperit Syriæ pars, quæ *Commagene* vocatur, adipem anſerum in vaſe æreo cum cinnamo, nive multa obrutum, ac gelido rigore maceratum, ad uſum præclari medicaminis, quod ex Gente dicitur *commagenum*. Add. *lib.* 29. *c.* 3. ubi ait: Fit & adipe anſerum, alioqui celeberrimi uſus eſt ad hoc, in Comagene Syriæ parte, cum cinnamo, caſſia, pipere albo, herba, quæ commagene vocatur, obrutis nive vaſis, odore jucundiſſimo, utiliſſimum ad perfractiones, convulſiones, cæcos, & ſubitos dolores, unguentumque pariter, ac medicamentum eſt. Plura vide apud Pancirol. *var. lect. lib.* 2. *c.* 97. ubi totum §. 1. *d. l.* 21. *de aur. arg. leg.* erudite illuſtrat.

Comatæ puellæ, quas ſibi mulieres exornant *l.* 40. *D. de legat.* 3. (de eo loco vid. infra ſub *comes*) Martial. 12. *epigr.* 98. Rumpis, Baſſe, latus, ſed in comatis. Interpres Horatii *in Epod.* 11. ad verba, *Aut teretis pueri, longam renodantis comam*, *id eſt*, ait, *in nodum colligentis, ſeſe ornantis, id eſt, pueri* comati; *Antea enim pueri formoſuli ſuam comam vitta nectebant, ut compoſiti ſuis amatoribus placerent.* Erat ergo hic ornatus laſcivorum, atque im-

impudicorum. Unde Hieronymus *Epiſt.* 10. *ad Furiam*: *Comatulos, comtos, atque laſcivos domus tuæ tecta non videant.* Tales etiam ſervilis conditionis pueri comati, criniti, capillati, qui inprimis etiam pocula porrigebant dominis cœnantibus. Seneca *Epiſt.* 119. *Nam ſi pertinere ad te judicas, quam crinitus puer, quam perlucidum tibi poculum porrigat, non ſitis.* Plura de hac comata familia, quam pretioſiſſimam fuiſſe, docet Martial. *lib.* 12. *epigr.* 71. diſſeruit Laur. Pignor. *de ſervis* p. 28. Hein.

Combusta domus, inſula *l.* 57. *D. de contr. emt. l. ult. D. de pign.*

Comes pro pædagogo, pediſſequo, qui puerum, puellamve cuſtodiendæ pudicitiæ cauſſa comitabatur *l.* 15. §. 16. *D. de injur.* De comitibus his plura Caſaubon. ad illa Perſii *ſat.* 5. v. 30. *ſeq.* Quum primum cuſtos mihi purpura ceſſit, Bullaque ſuccinctis laribus donata pependit, Quum blandi comites, tutaque impune ſuburra, Permiſit ſparſiſſe oculos jam candidus umbo. Addit *Hein.* Ex quo, alioque loco Propertii *lib.* 3. *eleg.* 15. *v.* 3. (Ut mihi prætextæ pudor eſt velatus amicus, & data libertas, noſcere amoris iter) comites, poſita prætexta, non amplius habuiſſe adoleſcentes, colligit Schulting. ad Paull. *p.* 443. Quibus add. locum notiſſimum Horatii *de art. poet. v.* 161. Imberbis juvenis, tandem cuſtode remota, Gaudet equis, canibuſque, & aprico gramine campi. Cuſtodem enim vocat Horatius, quem alii Comitem. *Comites* matronarum utriuſque ſexus memorantur *l.* 15. §. 16. *D. de injur.* Tales inter ancillas erant & ambulatrices, & pediſſequæ, de quibus Pignor. *de ſerv.* p. 206. *ſeq.* Hinc Bynkersh. 5. *obſ.* 19. in *l.* 49. *pr. D. de legat.* 3. ubi vulgo legitur: *Puellæ fortaſſis, quas ſibi comatas mulieres exornant.* reſcribendum putat, quas ſibi comites exornant.

Comites in *l.* 5. *D. ad leg. jul. repet.* & *l.* 1. §. 8. *D. de extraord. cognit.* accipere debemus eos, qui proconſules, præſides, legatos, procuratoreſve Cæſaris in provincias proficiſcentes comitabantur, adſectabantur, iiſque in officio erant. In *comitibus* Cicero *orat.* 2. *in Verr.* c. 16. præfectos, ſcribas, medicos, accenſos, aruſpices, præcones numerat: eaque eſt *cohors comitum* apud Juvenal. *ſat.* 8. *v.* 127. quæ *cohors prætoria* Ciceroni *ad Quint. Fratr. lib.* 1. *ep.* 1. & Auſonio *in profeſſ. Burdegal. cap.* 5. Ac plane quod eſt apud Cicer. in *Verr.* 1. *c.* 14. cohors prætoria, Aſconius Pæd. interpretatur de comitibus conſularibus.

Comes, nomen dignitatis. Auguſtin. *de civit. Dei. lib.* 5. *ed.* *Quum ille in officio comitis militat.* *Comitum* autem in principalibus conſtitutionibus variæ pro adminiſtrationum varietate adpellationes, & ſpecies exſtant. Summa tamen eorum diviſio in duo genera deduci poteſt. Quidam enim in palatio militabant, circa latus principis agentes, & circa ipſum Imp. occupati. Alii per provincias conſtituti erant. Circa latus principis agebant *Comites ærarii l.* 1. *C. de quæſt. l.* 1. *C. Theod. qui a præbit. Tiron.*

Comites Archiatrorum, qui medicis aulicis præerant *l. un. C. Theod. qui a præbit. Tiron.* de quorum dignitate videndus eſt Caſſiodor. *lib.* 6. in formula comitativæ archiatr.

Comites commerciorum leg. 1. *C. de annon.* & *cap. l.* 2. *Cod. quæ res ven. non poſſ. l. ult. C. de commerc.* qui negotiationes curabat, commerciiſve præerat, cui-

cuive licebat comparare ſericum a barbaris. *d. l.* 2.

Comites Conſiſtorii principis *l.* 1. *C. Theod. de palat. ſacr. priv. l. un. C. Th. de comit. conſiſt.* qui & *Comites* ſacri Conſiſtorii in §. 1. *conſt. de nov. Cod. fac.* & *comites* Conſiſtoriani *l.* 13. *C. de excuſ. mun. rubr. C. de comit. conſiſtor.* & paſſim. Vid. infra *Conſiſtorium*.

Comites diſpoſitionum *l.* 8. *C. de proxim. ſacr. ſcrin.* de quibus infra ſub voce *diſpoſitio*. *Comes* domorum principis *l. ult. C. ubi cauſſ. fiſc. l. un. C. ut omn. jud.* domeſticorum *l.* 6. *C. de adv. div. jud. l.* 64. *C. de decurion. l.* 10. *C. de metat. & ejusdem.* & apud Ammian. Marcellin. *lib.* 14. *c.* 10. *lib.* 31. *c.* 12. B. Auguſtin. *Epiſt.* 60. Cyrill. *in Imperatoribus litteris, quæ illi adſcribuntur,* & Gregor. Turon. *lib.* 2. *c.* 8. *ſeq. Comites* autem domeſticorum duos Notitia ponit *equitum*, & *peditum*. His ſuberant domeſtici equites, ac pedites, & deputati eorum. Vid. infra *domeſticorum Schola*. *Comes* excubitorum apud Zonar. in *Juſtino Curopalata* Tom. 3. p. 58. (ubi κομης των εξκυβιτων vocatur) & in Epiſtola Vigilii Papæ, quæ *Tomo* 2. *conciliorum* refertur. *Comes* fœderatorum (κομης των φοιδερατων) apud Zonar. in Tiberio *Tom.* 3. *p.* 60. *Comes* Horreorum *l. ult. C. de piſtorib. Comes largitionum privatarum*, ſive *ſacrarum* in partibus tam orientis, quam occidentis. Hoc nomen apud Cyrill. in *Epiſtolis Imperat.* ab interpretibus male explicatum eſt, qui *Joannem Comitem Sacrarum largitionum* modo *Comitem Sacrenſem*, modo *Comitem Sacrorum* vertunt. Auguſtin. *lib.* 6. *confeſſ. c.* 10. Romæ adſidebat *Comiti largitionum Italicarum*. Meminit eorum Juſtinianus in §. 1. *Epiſt. de nov. cod. confirm. l.* 1. *C. de quaſt. l.* 3. *C. de palat. ſacr. largit. l. un. C. de auri publ. penſ.* Sub horum autem diſpoſitione erant *Comites largitionum per provincias conſtituti*, item *Comites Commerciorum*, *metallorum*, *veſtiariorum*. *Comites* quoque & *rationales ſummarum per provincias ſparſi*, nec non *procuratores baphiorum*, *gynæceorum*, *monetarum*, *linificiorum*, *baſtagarum*, *præpoſitique thesaurorum*, & *argentariorum*. Vide paulo inferius art. *Comites ſacrarum largitionum*.

Comes protectorum *l.* 10. *C. de metat.* De his viri docti ad Ammian. Marcell. *lib.* 14. *cap.* 7. Præter ſcholares erant in palatio dignioris ordinis milites alii, qui majora quoque ſtipendia habebant, utpote qui majore pretio eam dignitatem adſequerentur. Ii *domeſtici*, ac *Protectores* dicebantur, ut Procopius ſcribit *in Anecdot.* Vid. infra art. *Protectores*.

Comites ſacrarum remunerationum *l.* 41. *D. de adpellat.* ſacrarum, & privatarum remunerationum *l.* 2. *C. de commeatu*, ſeu largitionum *l.* 121. *C. Th. de decurion.* *Comes* rerum privatarum *leg.* 3. *C. de bon. vacant. l. ult. C. de petit. bonor. l.* 64. *C. de decur. l. ult. C. de adſeſſor. l.* 6. *C. ubi cauſ. fiſc. l.* 1. *C. de advoc. div. jud. Novell. Valent.* 7. Hic patrimonium principis & res ejus privatas curabat, vacantiaque bona occupabat, &c., ut Caſſiodorus in formula rerum privatarum ſcribit, *per rationalium curam privatam principum gubernabat ſubſtantiam*. *Comes* privatorum vocatur a D. Gregorio *lib.* 11. *epiſt.* 24. Decorabatur autem titulo *Illuſtris viri l.* 3. *C. Theod. de incorporat.* Vetus Gloſſarium: *Comes privatarum rerum* eſt, qui privati commodi, & rerum fiſcalium habet adminiſtrationem, ut.

ut eas conſervet, & negotiorum. *Comes ſacrarum largitionum* eſt, per quem Imperator ſuam liberalitatem, & munificentiam ſuam exercet. *Comes ſacri patrimonii* eſt, qui procurat patrimonium. Vir *Illuſtris* vocatur in *l.* 7. *C. Theod. de locat. fund. jur. emphyt.*

Comes ſacræ veſtis l. un. C. Th. qui a præbit. tiron. In *Notitia Imperii*, qui *comes veſtiarii* vocatur, alius ab hoc eſt, qui ſc. ſub Comite Sacrarum Largitionum, erat in Occidente, pro quo in oriente *Magiſtri lineæ veſtis, & Magiſtri privatæ* ponuntur. Unde & *ſcrinium* peculiare *veſtiarii ſacri*, cujus mentio in *Notitia Orientis & Occidentis fol.* 49. & 141. De *veſtiario* vid. & Zonar. *tom.* 3. *p.* 219. *fin. Tom.* 2. *p.* 217. *edit. Venet. inter ſcript. Rer. Byzant.* Moſchopulum in *βεςια*, & Heſych. in *βεςιαριον*. Conſtantin. Porphyrogenet. *them. orient.* 1. *p.* 7. *edit. Meurs.* 1617. *in* 8. Meurs. *in gloſſ. voc. βεςιαριον*, & Du-Freſn. *ead. voc.* Hic certe præerat veſti principis ipſius: At illi, de quibus in *Notit. Imp.* ſuſceptioni earum veſtium præerant, quæ largitionibus principis inferebantur. Gothofr. *comm. ad d. l. un. C. Th. qui a præbit. tiron.*

Comes ſcholarum *l.* 3. *C. de offic. magiſtr. Offic. l.* 1. *Cod. de privil. ſchol. l. un. C. Theod. de comitib. & tribun. ſcholar.* Singulis enim ſcholis palatinis ſui quique Tribuni, vel præpoſiti fuere, quorum frequens mentio apud Ammian. Marcellin. & *l.* 23. *C. Th. de erog. milit. annon.* qui & *Comites* ſcholarum. Vid. Jac. Gothofr. *comm. ad l. un. C. Th. de Comitibus, & Tribun. ſchol.*

Comes ſtabuli ſacri *l. un. C. de comit. & tribun. ſchol. l.* 29. *C. Theod. de annon. & trib. l.* 3. *C. Theod. de equor. conlat. l.* 1. *C. Theod. qui a præbit. tiron.* Aimon. Monachus *de Geſt. Franc. lib.* 3. *c.* 43. *Theſaurarius Chlodovei, a Cupanio, Stabuli Comite, de Biturico retractus.* Unde *Conneſtabilem* noſtrum originem duxiſſe, credibile eſt. Sic enim idem auctor *ejuſd. libri* 3. *c.* 70. *Landigiſibus, regalium præpoſitus equorum, quem vulgo Conſtabulum vocant.* Regino *Monach. lib.* 2. *annal. ad an.* 807. *Eodem anno Burchardum Comitem ſtabuli ſui, (quod corrupte Conſtabulum adpellamus) cum Claſſe miſit in Corſicam.* Fuiſſe autem eam dignitatem in pretio, Ammianus Marcellin. exiſtimandi copiam præbet, qui Valentinianum Imp. in hoc dignitatis gradu fratrem Valentem, locaſſe, refert. Sic enim *lib.* 26. *c.* 4. de eo loquens, ſcribit: Nicomediam itineribus citis ingreſſus Kal. Martiis, Valentem fratrem *ſtabulo ſuo cum tribunatus dignitate præfecit*. Inter ſpectabiles ſunt Comites ſtabuli in *l. un. C. Th. qui a præbit. tiron.*

Comes theſaurorum *l. ult. C. ut dignit. ord. ſerv. l.* 2. *C. de palat. ſacr. largit.* Meminit & Saliæ *Comitis Theſaurorum per Thraciam* Ammian. Marcellin. *lib.* 29. *c.* 1. Theſaurus autem idem eſt, ac Veſtiarium. Lamprid. *in Alexand. c.* 40. In theſauris veſtem numquam, niſi annum, eſſe paſſus eſt. Hinc præpoſiti Theſaurorum *l.* 14. *C. de murileg.* qui & *Comites Theſaurorum.* Suberant diſpoſitioni Comitis ſacrarum largitionum, & ſub ſe habebant officiales, qui *theſaurenſes* dicti *l.* 11. *C. de palat. ſacr. larg.* Vid. Claud. Salmaſ. *ad Script. Hiſt. Aug. p.* 220.

Legimus & in Notitia: *Comites auri, comites formarum, comites riparum, & alvei Tiberini, comites portuum*, quorum & apud

Caſſiod. *lib.* 7. *var. c.*9. fit mentio.

Quidam etiam erant *Comites provinciarum l. Cod. Theod. de offic. rect.* qui & per provincias conſtituti dicebantur *leg.* 3. *C. de offic. præf.* & *comites* qui provincias regunt *rubr. Cod. de comit. qui prov. reg.* Hos autem gladio bellico, etiam pacatis rebus, accinctos fuiſſe, docet Caſſiodorus *Var. lib.* 7. *c.* 1. Hujuſmodi erant.

Comites Ægypti *l.* 1. *C. de comit. tribun.* Ægyptiaci limitis *l.* 51. *C. Theod. de curſ. publ.* Africæ *l.* 13. *C. Theod. de div. offic.* Hic vir clariſſimus dicitur in *l.* 13. *C. Theod. de petit. & ultro dat.* ſub cujus diſpoſitione erant *præpoſiti limitum oræ Africanæ*. *Comes* Aſianæ dioeceſeos *l.* 1. *C. Th. de accuſ. & inſcr.* Hiſpaniarum *l.* 5. *C. Theod. de donat.* Macedoniæ *l.* 2. *C. Th. ſine cenſ. & reliq.* Comes orientis, qui V. C. & ſpectabilis vocatur *l.* 3. *C. de advoc. diverſ. jud. l.*3. *C. de canon. largit. tit.* cui ſuberant Paleſtina utraque, Syria utraque, Phoenicia, Cilicia utraque, Cyprus, Oſrhoena, Meſopotamia, Iſauria, Arabia. Vid. Zoſim. *lib.* 5. *c.* 2. *Comes* Rheni *l.* 9. *C. Theod. de re milit.*

Comites Ponticæ dioeceſeos *l.* 1. *C. de comit. & tribun. ſchol.* *Comites* Pacatianæ, Phrygiæ, Galatiæ, & Iſauriæ, qui Comites Juſtinianei dicti *Novell.* 8. 24. & 27. Idem Juſtinianus *comitem* Armeniæ ſuſtulit *l. ult. C. de offic. magiſtr. milit.* Memorantur præterea in Notitia *comites* Phoenices, Syriæ Auguſtæ, Euphratenſis, Arabiæ, Thebaidos, Pentapoleos, utriuſque Armeniæ, utriuſque Ponti, Scythiæ, Myſiæ primæ, & ſecundæ, Daciæ & Panoniæ, Pamphyliæ, Iſauriæ, Lycaoniæ, & Piſidiæ.

Comitis etiam nomine, atque honore plerumque Imperatores dignitatis augendæ, & amplificandæ cauſſa ornabant eos, quos ad palatina officia, aut munera publica vocabant. Hinc *l.* 14. *C. Th. de extraord. & ſord. mun. eos, qui cum honore comitum nomine magiſtrorum, memoriæ præfuerint, vel epiſtolis, vel libellis.* Itaque & magiſter equitum, & peditum *comes* adpellatur *l.*5. *C. Theod. de ſent. ex peric. recit. l.* 2. *C. Th. de re milit.* ut & Magiſtro militum *comitis* nomen tribuitur *l.* 8. *C. Theod. eod.* Similiter *magiſtro* utriuſque militiæ *comitis* nomen præponitur *l.* 13. *C. Th. eod.* Item Magiſtro officiorum *l.* 8. *C. Theod. de curſ. publ.* & præpoſito ſacri cubiculi *Novell. Valent. & Marcell. un. de indulg. reliq.* *Comes* & procurator divinæ domus *l.* 16. *C. Theod. de bon. proſcript.* *Comes* & patricius *l.* 14. *C. Theod. de infirm. his.* *Comes* ſpectabilis, & Caſtrenſis ſacri palatii.

Præterea & *Comites* militum erant *l.* 1. *Cod. de offic. vicar.* qui & *Comites* militares adpellantur *l.* 6. *C. de adſeſſ.* itemque *Comites*, quibus regendæ militiæ cura commiſſa eſt *l. ult. C. Th. de re milit.* veluti *Comites* Italicianorum, & Gallicianorum *l.* 1. *C. Theod. de conſul.* *Comes* rei militaris per Africam *leg.* 3. *C. Theod. de erogat. milit.* *Comites* autem rei militaris in partibus orientis duo erant, per Ægyptum unus, per Iſauriam alter, ut *Notitia* docet.

Comitum denique varii gradus, & ordines erant. Nam & *primi, ſecundi, tertii* ordinis comites legere eſt, Euſeb. *lib.* 4. *de vit. Conſtant. c.* 1. Κομητων δε οι μεν πρωτου ταγματος ηξιουντο, οι δε δευτερου, οι δε τριτου. *Comitum vero aliqui primi* ordinis honore ornabantur, alii ſecundi, alii tertii.

Exem-

Exempla horum ordinum ſuppetunt in *l. un. C. de comit. qui prov. reg. l.* 14. 15. 16. *C. Th. de cenſit. peræqu. & inſp.* Comites minores *l.* 1. *C. Theod. ne comit. & tribun. lavacr.* inferiores *l.* 2. *C. Theod. eod.* Comites autem vice ſacra judicaſſe, oſtendit *l.* 1. *C. Theod. de his qui per met. judic.* De his diverſis Comitum gradibus, & ordinibus inprimis videnda, quæ ex inſtituto diſſeruit Claud. Salmaſi *ad ſcrips. hiſt. aug. p.* 507. & *ſeq.*

Comesor, pro edace; vel edone dixit Caius in *l.* 18. *pr. D. de ædil. edict.* quamvis Haloander ibi *commeſor*, Budæus *commeſſator* legere malint. Sed non omni auctoritate deſtituitur vocabulum *comeſor*, quo uſos eſſe Tertullianum *adverſ. Marcion.* I. 1. & Iſidor. *orig. lib.* 10. oſtendit Ducker. *de latin. vet. Ictor.* ubi etiam gloſſam veterem, in qua *comeſor* explicatur καταφαγας, laudat. *Hein.*

Cominus vel *Comminus* pro in præſenti *l.* 3. *D. de pignor. act.* Sic Comminus reſpondere, id eſt coram *l.* 137. *D. de verb. oblig.* Comminus partibus conſtitutis *l.* 3. *C. de fruct. & lit. impenſ.*

Comitatenses milites *l.* 4. *C. Theod. de veteran. l. ult. §. pro limitaneis C. de offic. præf. præt. Afr.* id eſt milites, qui comitatui conceſſi ſunt, ut loquitur *l.* 13. *C. de re milit.* ſic *Comitatenſes* Legiones *l.* 7. *C. de palat. ſacr. larg.* alias Caſtrenſes numeri *leg.* 12. *C. de re milit. Comitatenſes* vexillationes *l.* 22. *C. Theod. de erog. milit. annon. Comitatenſe* munus *l.* 38. *C. Th. de decurion.* Legiones autem Comitatenſes ſub diſpoſitione magiſtrorum militum ponit *Notit. Imperii.* De his militibus, & Legionibus comitatenſibus, & pſeudocomitatenſibus plura ex inſtituto Cujac. 1. *obſ.* 25. De eorum vero differentia a militibus *limitaneis*, vel ripenſibus Salmaſ. *not. ad ſcript. hiſt. Aug. p.* 433.

Comitatus pro aula. Sic comitatus principum *l.* 43. *D. de teſtam. milit.* qui & *comitatus* ſacer *l.* 13. §. 3. *D. de re milit.* In comitatu meo, vel Cæſaris, ait Conſtantin. in *l.* 6. *C. de malef. & mathem.* Caſſiodor. 5. *Var.* 22. Congruit, comitatum noſtrum viris nos decorare nobilibus. Poſidonius *in vita Auguſtini*: Apud Mediolanum, ubi tunc temporis Imp. Valentiniani junioris *comitatus* erat. Epiphan. *lib.* 1. *hæreſ.* 30. *cap.* 11. αυτον δε επι το κομιτατον, και βασιλει Κωνσταντινῳ φιλειται. Profectus ad *comitatum* principis a Conſtantino M. diligebatur. Auſonius *Symmacho*: Expertus eſt fidem meæ mentis, atque dictorum, quum in comitatu degimus ambo. Et mox, In *comitatu*, inquam, qui frontes hominum aperit, mentes tegit.

Comiter conſervare majeſtatem *l.* 7. §. 1. *D. de captiv.* Cic. pro L. *Corn. Balbo c.* 17. *Majeſtatem populi Romani comiter conſervanto, id habet hanc vim, ut ſit ille in fœdere inferior.* Et mox refellens ſententiam accuſatoris, cui *comiter* idem videbatur, ac *communiter*: *In quo*, inquit, erat accuſatoris interpretatio, indigna reſponſione, *qui ita dicebat*, Comiter *eſſe communiter*, quaſi vero priſcum aliquod, aut *inſolitum verbum interpretaretur*: Comites *benigni, faciles, ſuaves homines eſſe dicuntur. Qui erranti comiter monſtrat viam, benigne, non gravate.* De foederibus iſtis inæqualibus, ex quorum legibus unus populus alterius majeſtatem *comiter conſervare* tenebatur, pluribus egerunt Briſſon. 4. *formul.* 49.

Grotius de J. B. & P. *lib.* 1. *c.* 3. §. 27. Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exerc.* 2. *cap.* 10. *p.* 210. Hein.

Comitia *pr. Inſt. de teſtam. ord.* ſunt populi conventus. In iiſdem autem non ſolum Magiſtratus creabantur, ſed & Populus Romanus Leges ſciſcebat, vel antea rogatas antiquabat, iiſdemve obrogari, ſurrogari, derogari patiebatur. In iiſdem ſuffragia ferebat de bello & pace, de fœderibus, ſimilibuſque; quæ ad rem publicam pertinebant, negotiis. In iiſdem denique & de capite civium Rom. judicari, teſtamenta condi, adrogari ſolebat. De his Gell. *lib.* 13. *c.* 14. *lib.* 15. *cap.* 27. Varro *lib.* 4. & 5. *de ling. lat.* Plenius autem Sigonius, & Nic. Grucchius *de comitiis* egerunt.

Comitialis morbus *l.* 53. *D. de ædil. edict. l.* 1. §. 1. *D. de auct. & conſ.* Celſ. *lib.* 3. *c.* 24. Inter notiſſimos morbos eſt etiam is; qui *comitialis* vel *major* nominatur. Homo ſubito concidit, deinde interpoſito tempore ad ſe redit, & per ſe ipſum conſurgit. Id genus ſæpius viros, quam feminas occupat. Is morbus autem *comitialis* ab eo dictus, quod cuilibet e populo ſuperveniens comitia dirimeret, ut Sereni verſus docent: *Et ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt, Quod fieri nobis ſuffragia juſta recuſat. Sæpe etenim, membris acri langore caducis, Concilium popoli labes horrenda diremit.* Græci ἐπιληψίαν vocant, & ἱερὰν νόσον, id eſt, vel ipſo Galeno teſte, morbum *magnum* potius, quam *ſacrum*, aut divinum, ſeu divinitus immiſſum, quia, quod *magnum* eſt, ſæpe ἱερὸν vocatur. Qua ratione & ἡράκλεια νόσος, i. e. herculeus morbus ab Hippocrate, & veteribus adpellatur, non quod Hercules eo morbo correptus fuerit, ſed ut eo nomine ipſius vim, & magnitudinem deſignarent, teſte Galeno in Hippocrat. *lib.* 6. *de morb. vulg. comment.* 6. Quamquam Ariſtot. *problem. ſect.* 30. Herculem revera comitiali morbo laboraſſe ſcribit. Hoc autem morbo laborantes Latini etiam *caducos* vocant. Iſidor. *lib.* 10. *orig. Caducus a cadendo dictus, id eſt, lunaticus, eo quod certo lunæ tempore patiatur.*

Comitianum officium in *l.* 2. *C. de offic. militar. judic.* ſignificat *Comites* ipſos militum, ut notat Gothofr. *in d. l.*

Comitiva *l. ult. C. de diſcuſſor. l.* 47. *C. de decur. l. un. C. Theod. qui a præbit. tiron.* & apud Caſſiodor. 1. *var.* 2. idem ac *comitum* dignitas, ut loquitur *l.* 1. *C. de advoc. div. jud.* Sic *comitiva* conſiſtoriana *l.* 23. *C. de procur.* diſpoſitionum *l.* 12. *C. Th. de Senator. & de gleb.* honoraria *l.* 150. *C. Theod. de decurion.* in diſcuſſionibus *l.* 4. *C. Theod. ad Leg. jul. amb.* privatarum *l.* 49. *C. Theod. de adpell.* proximatus *l.* 11. *C. Theod. de prox. comit. diſp. Comitiva* primi ordinis *l. ult. C. de profeſſ. & med. l.* 6. *C. de princ. agent. in reb. & paſſim.* ſecundi ordinis *l.* 2. *C. Theod. de comit. rei milit. l.* 17. *l.* 18. *C. Theod. de prox. comit. diſp. tertii ordinis l.* 9. 10. *C. Th. de ſuar. rec. & ſuſc.* alias tertia *l.* 17. *C. Th. de prox. com. diſp. Comitiva* etiam *vacans honore*, & *dignitate* conceditur apud Caſſiod. 2. *var.* 16. *Comitivæ* utique honorem vicinum fuiſſe illuſtribus, quos proximitate contingebat, ſpectabiles anteibat, docet Caſſiod. 6. *var.* 12.

Comitiva ſedes, id eſt, comitis ſacrarum largitionum in *l. ult. C. Theod. de conlat. ær.*

Commaculare ſe aliquorum conſortiis *l.* 6. *in fin. C. de inceſt. & inut. nupt.*

Com-

COMMANERE pro degere in *l.* 36. §. 2. *C. de inoff. teſt.*

COMMATA in *l.* 10. *C. de extraord. crim.* perperam legit Budæus pro *chomata*, de quibus vid. ſupra.

COMMEARE vias *l.* 27. §. *ult. D. de leg. Cornel. de falſ.* & per viam *l.* 3. §. *ult. D. de itin. actuq. priv. Commeari* per itinera *l.* 1. *pr. D. de his qui effud. vel dejec. Ad commeandum uſum viæ corrumpi.* Ulpianus interpretatur *ad eundum, & agendum l.* 2. §. 14. *D. ne quid in loc. publ.* Feſtus: *Remeare, redire, ut commeare ultro citro ire.* Sic *commeantes* accipe apud Paull. 5. *ſent.* 6. 2.

COMMEATILES milites in *l.* 2. §. 9. *C. de offic. præf. præt. Afric. l.* 26. §. 2. & 3. *C. de erogat. milit. annon.* ſunt, quos dux, lucri cauſſa, dato commeatu, a ſignis dimittebat, ut interim eorum ſtipendiis frueretur: cui tribunorum avaritiæ modus ponitur *in d. LL.* De his commeatilibus militibus plura Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. Aug. p.* 26. & *p.* 146.

COMMEATUS annonæ *l. un. C. Theod. de patron. horreor. Portuenſium lib.* 14. *tit.* 23. Ne umquam veteris erogationis ratiocinium novis *commeatibus* inferatur *leg.* 18. *de annon. eod. cod.* Ejus anni, atque indictionis exordio, quæ novum denuo annonæ *commeatum* poſcit obſequium. Et *l.* 33. *ejuſd. C. de navicular. commeat.* pro canone frumentario ponitur. Commeatus P. R. Lampridius *in Alexand. c.* 21. Commeatum populi Romani ſic adjuvit, ut cum frumenta Heliogabalus everriſſet, vicem de propria pecunia reponeret. Nam commeatus ſignificat exercitus, & hominis etiam privati alimoniam. Immo cum plures naves una aliquo appellunt, *commeatus* dicuntur. Huc pertinet locus Catonis *Origin. lib.* 2. Si indi naves putidas atque ſentinoſas commeatu onerare volebant. Παραστηοις in *Gloſſa Phil.* ita enim legendum: cum vulgo editum ſit, *Commeatus* παραςηνης. Frumentarius commeatus *l.* 32. *C. Theod. de navicular.* Onus frumentarii *commeatus*, qui per orientales navarchos ex Alexandrinæ civitatis conditis debuerat transferri. Hiſpanienſes, atque Alexandrini *commeatus* apud Symmachum *lib.* 3. *epiſt.* 2. Idem annonarium *commeatum* adpellat *lib.* 9. *epiſt.* 114. Frumentarios *commeatus* pariter *lib.* 10. *epiſt.* 31. Sæpe apud Ammianum vox ex eo ſenſu *lib.* 14. 18. & alios. Vide Juretum *ad Symmachum.*

Commeatus pro itu, reditu. Sic commeatus viæ publicæ *l.* 2. §. 25. *D. ne quid in loc. publ. Commeatus*, & remeatus *l.* 4. *D. de poen.*

Commeatum dare *l.* 12. §. 1. *D. de re milit. Commeatus dari dicitur*, ait Feſtus in voce remeare, *id eſt tempus, quo ire, & redire commode poſſit.* Quo nomine plerumque facultas militibus ad tempus recedendi conceſſa, atque indulta ſignificatur, id eſt, ἐξιτηοις τε αφεθηναι, ut interpretatur Suidas in voce κομιατον. Sic commeatu abeſſe miles *l.* 35. §. *ult. D. ex quib. cauſſ. maj.* Miles commeatu accepto, ſi domo ſua eſt *l.* 34. *D. eod.* Qui ultra commeatum abeſt, vel ultra formam commeatui datam *l.* 2. §. *ult. D. ad municipal.* Quibus enim commeatus dabatur, his certum temporis ſpatium intra quod adeſſent, præſtituebatur. Ad quem illis præfinitum diem occurrere neceſſe habebant.

Sed nec Magiſtratibus urbe Roma excedere, aut certe longius excurrere, & peregre proficiſci, niſi

niſi *commeatu* in luſto, licebat. Sic liberum *commeatum*, & Senatores (municipales) id eſt ubi velint, morandi arbitrium, impetraſſe ait Paullus in *l.* 22. §. 6. *D. ad municipal. Commeatus* autem quatuor menſium Fauſto, viro illuſtri, conceſſi formula proponitur apud Caſſiodor. *lib.* 3. *Var. c.* 21.

COMMEMORATIO neceſſitudinis *l.* 34. *C. ad leg. jul. de adulter.* reſidui *l.* 2. *C. de hered. inſt.*

COMMENDA in *cap.* 15. *de electtion. in* 6. eſt eccleſiæ cuſtodia alicui in tempus, & gratia evidentis neceſſitatis, & utilitatis commiſſa. Nimirum beneficia ſimplicia, vel curata, vel monaſteria, vel integri Epiſcopatus, & Archiepiſcopatus quoad adminiſtrationem omnium bonorum temporalium ſub aſſignatione determinatæ penſionis, vel etiam indefinite cuſtodiæ perſonæ ſæcularis, vel eccleſiaſticæ committuntur. Atque ita beneficio proprio proviſæ perſonæ plura beneficia in perpetuum commendari poſſunt, ut unum jure proprio ſeu tituli, reliqua jure commendationis, vel adminiſtrationis detinere, eiſque frui poſſint *cap.* 54. *de elect. in antiq.* Et hoc modo laici beneficiorum capaces fieri poſſunt, vicarium conſtituentes, qui officium ſacrum peragat, vel monaſterio præſit. His præeſt, vicario jure, *Prior Clauſtralis* in Gallia, cui unice cura diſciplinæ incumbit, non concurrente *Commendatario*, ſi Cardinales Commendatarios exceperis, obſervante Eſpenio *P.* 1. *jur. eccleſ. tit.* 31. *c.* 7. §. 45. Etenim etiam *ſæculares clerici* titulo commendæ monaſteria, & prioratus poſſident, maxime Cardinales, aliique clerici in dignitate eximia conſtituti. Ille mos jam viguit ſæculo ſeptimo, octavo, nono, ac decimo, dum reges urgente neceſſitate contra irruptiones barbarorum gentilium alia non reperirent cogendi exercitum ſubſidia, niſi bona eccleſiaſtica Monaſteriorum, & Epiſcopatum ſuis militibus; hoc eſt, Nobilibus feudatariis, ad tempus concedendo in *beneficium*, ſeu *commendam.* Ille mos reaſſumtus eſt tempore cruciatarum, expeditionum, & tandem ab ipſis Summis Pontificibus in anguſtias redactis renovatus tempore ſchiſmatis. Verum cum Clemens V. qui ipſemet talia bona Laicis in commendam neceſſitate preſſus conceſſerat, in articulo mortis poſitus triſtes ſequelas perpenderet, omnes commendas a ſe conceſſas revocavit anno 1306. his verbis: Nos continua pulſat inſtantia, ut circa fidelium ſtatum ſalubriter dirigendum efficacibus ſtudiis intendamus, quod tunc agere credimus, cum moleſtis eventibus viam præcludimus, ſubtrahimus noxia, & ſalubria procuramus... Nos ad Apoſtolatus apicem evocati ab ipſo promotionis exordio aliquibus eccleſiaſticis, & ſæcularibus perſonis (Regibus, & Magnatibus) Patriarchales, Archiepiſcopales, & Epiſcopales Eccleſias, ac monaſteria deſtituta paſtoribus, ſub commendæ, vel cuſtodiæ, ſeu curæ, vel *guardiæ*, aut adminiſtrationis titulo duximus ad vitam, ſeu ad certi temporis ſpatium committenda. Super his, an tales tantaſque gratias per nos fieri decuiſſet, variorum arduorum negotiorum multiplicitate diſtracti, uſque ad tempus, quo infirmitate ſatis periculoſa nos his diebus viſitavit omnipotens, nequivimus cogitare plenarie. Verum in debilitate ipſius ægritudinis conſtituti ad hoc ſub diligenti examine direximus aciem mentis noſtræ, demumque perſpeximus evidenter, quod eccleſiarum, & mona-

na-

naſteriorum eorumdem cura negligitur, bona & jura diſſipantur ipſorum & ſubjectis eis perſonis, & populis ſpiritualiter pluriminm, & temporaliter derogatur, eiſque redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum; at nedum ipſis, ſed etiam Romanæ eccleſiæ graviora inde futura timentur pericula. Nolentes igitur tot tantiſque diſpendiis cauſſam relinquere, omnes promiſſiones hujuſmodi per nos factas quibuſcunque revocamus, caſſamus, & annullamus *c. ex ſuperna* 2. *de præbend. & dignit. extra*. Vid. D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 3. *tit.* 5. §. 28. 29. Epiſcopi ultra ſex menſes, h. e. quamdiu vacant beneficia, commendare ea nequeunt *c.* 15. *de elect. in* 6. Vid. Commendare pro deponere.

COMMENDARE. Ex verbo *commendo* teſtamento, vel codicillis fideicommiſſa libertas relicta non videtur *l.* 12. *C. de fideic. libert.*

Commendare pro *deponere* in *l.* 24. *D. depoſ. l.* 186. *D. de verb. ſignif.* Et ita accipe in *leg.* 26. *D. depoſ. & l.* 6. *eod.* Sic in *c.* 15. *de elect. in* 6. modo citato *commendari* dicitur Eccleſia, quæ alicui cuſtodienda datur. Unde & ipſum beneficium *commendatum*. Sunt enim beneficia vel *titulata*, vel *commendata*. Illa proviſis clericis in *titulum* data dicuntur, quod vi *officii ſacri*, quo jure ordinario gaudent, ea poſſideant, & eccleſiæ, quibus vi officii inſerviunt, tituli vocatæ ſunt. Tandem etiam ipſa beneficia *titulata* dicta ſunt, quæ clerici *vi officii*, & ſic *jure ſuo* non alieno poſſident. His opponuntur *commendata*, quæ jure adminiſtrationis & fiduciario quis poſſidet ad tempus, quamdiu vacant. Et quod certis modis & ad tempus commendatum eſt beneficium vacans, id coepit in perpetuum *commendari*, ita ut clericus unum beneficium jure *proprio* ſeu *tituli*, reliqua jure *commendationis*, vel *adminiſtrationis* detineret, eiſque frueretur *cap.* 5. *de electtion.* Epiſcopi quidem ultra ſex menſes, hoc eſt, quamdiu vacant beneficia, commendare ea nequeunt, at Pontifex etiam in perpetuum poteſt *c.* 15. *de electtion. in* 6. qui monaſteria & prioratus in Gallia, & Italia *laicis* etiam commendat. Hi vero habent *vicarios*, qui officium ſacrum peragunt, vel monaſteriis præſint.

Commendare corpus eſt, temporis cauſſa deponere, donec juſtæ ſepulturæ tradatur, & quaſi æternæ ſedi detur *l.* 14. §. 4. *D. de religioſ. & ſumt. fun. junct. l.* 4. *D. eod.* Unde *commendatur corpus*, dixit Paull. 1. *Sent.* 21. 4. De hac notione verbi *commendare* quædam etiam notavit Cujac. cum ad Paull. *l. c.* tum 2. *obſ.* 17. Tametſi in *d. l.* 14. §. 4. *de religioſ.* pro corpus *commendandum* legi debere *commundandum* veroſimilius eſt. Vid. infra in art. *corpus*.

Commendare per antiphraſin in *l.* 31. §. 1. *D. de reb. auct. judic. poſſid.* fruſtra legi putat Jo. Otto Tabor. Nam veroſimilius eſt, ibi non legendum eſſe *commendet*, ſed *condemnet*. In Baſilicorum *lib.* 9. *tit.* 7. *leg.* 30. eſt: *κρινεται ο επιτροπος*, ceu obſervavit Bynkersh. 1. *obſ.* 25. HEIN.

COMMENDATITIÆ litteræ *l. pen. D. de adquir. rer. dom.* *Συςατικαι* dicuntur in *Can. Apoſtol.* 33. Dabantur litteræ hæ *ſyſtaticæ*, vel *commendatitiæ* ab Epiſcopis primo peregrinaturis quibuſcumque, ſive clericis, ſive laicis, ut iis, tanquam hoſpitalitatis teſſera, muniti a Chriſtianis ubique benigne exciperentur hoſpitio, deinde clericis, ad eorum ordinationem adprobandam, denique

nique ignotis hominibus, ac ſuſpectis, ut eos ſceleris puros eſſe oſtenderent. De his litteris ex inſtituto egit Franc. Bernardin. Ferrar. *de antiquo epiſtol. eccleſ. genere lib.* 1. *c.* 9. Cujus antiquiſſimi inſtituti jam mentionem facere videtur Paullus Apoſtolus 2. *Cor.* III, 1. 2. nec non Joannes *Epiſt.* 3. *v.* 9. Immo totam ad Philemonem Epiſtolam eſſe *ſyſtaticam* tertii generis, res ipſa docet.

Commendatio *l.* 4. *§.* 3. *D. de offic. proconſ. l.* 1. *D. de in integr. reſt.*

Commentarienſis in *l.* 6. *D. de bon. damn.* & carcerum cuſtos, ut loquuntur Imperatores in *l. ult. C. Th. de cuſtod. reor.* ſeu carceri præpoſitus, ut Paullus in *l.* 8. *D. eod. tit.* Cujus nominis ea ratio adferri poteſt, quod in Commentarios nomina eorum, qui carcere continebantur, referrent. Unde *υπομνηματογραφοι* Straboni dicuntur *lib.* 7. Vid. Mornac. ad *l.* 1. *C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* Reineſ. *ad Inſcr. Claſſ.* 1. *n.* 3. *p.* 12.

Commentarienſes etiam adpellantur, quorum manu acta ſubnotantur, quoties apud fiſcum agitur *l.* 45. *§.* 7. *D. de jur. fiſc.* Commentarienſes tales inter officiales præfecti prætorio Africæ ponit Juſtinianus in Notitia, quæ ſubjicitur *l.* 1. *C. de offic. præf. prœt. Afr.*

Erant olim & in legionibus *commentarienſes*, ut ex Notitia Imperii adparet. Hinc *commentarienſis* gradum repetere in *l.* 1. *C. ad Leg. jul. de amb.* Auctor Etymologici: Κομεντάρησιοι, ait, *τους επι των υπομνηματων γραφων πραττοντας ο νομος καλει και υπηρετουντας ταις εγκληματικαις δικαις. υπασπιζοντων αυτων απληκταριων, και κουβικουλαριων μετα πληθους ραβδουχων, σιδηρεων δεσμων και ποιναιων οργανων, σαλευοντων τω φοβω το δικαστηριον εισι δε οι νυν λεγομενοι χαρτουλαριοι*, id eſt: Commentarienſes lex vocat eos, qui actis conficiendis operam navant, itemque adparitores in judiciis criminalibus, qui una cum accenſis, cubiculariis, & turba lictorum excubant, vinculis quippe ferreis, & inſtrumentis carnificum judicium metu concutientibus. Sunt etiam commentarienſes, qui hodie vocantur chartularii. At Heſychius: Κομενταρήσιος, *τας εγγραφας των εγκληματων δεχομενος*. Commentarienſis, qui inſcriptiones, accuſationeſque recipit. Aſcon. Pæd *in Verr.* 3. *Accenſus nomen eſt ordinis, & promotionis in militia, ut nunc dicitur princeps, vel Commentarienſis, aut Cornicularius.*

Commentarius principis, in quem Tribuni militum, & Præfecti, & Comites Legatorum referuntur *l.* 32. *D. ex quib. cauſ. maj.*

Commentiri *l.* 1. *§.* 27. *D. de quæſt.* Apulei. metamorph. *lib.* 7. *p.* 188. Miloni virum ſeſe commentitus bonum.

Commentitium jus. Paullus *l.* 20. D. *de pœn. Si pœna alicui irrogatur, receptum eſt commentitio jure, ne ad heredes tranſeat.* De commentitio hoc jure multi multa, & acutius tamen hic omnibus viderunt Gloſſæ auctores. Jus enim *commentitium* omnino eſt, quod ex prudentum auctoritate obtinuit contra regulas juris civilis, vel quod non eſt perfectum ex jure civili, & ſeveris ejus regulis, ſed quod æquitatis ergo finxerunt, & commenti ſunt ii, qui diſputationibus ſuis juris civilis rigorem plus ſemel temperarunt, quin & ſubegerunt. Ita Bynkerſh. 5. *obſ. c.* 16. rem exponit. *Hein.*

Commentum pro fraudulenta machinatione, callidaque,

ac

ac ſubtili aſtutia *l.* 11. §. 3. *l.* 15. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* Commentum fraudis *l.* 3. *C. de except.* fruſtrationis *l.* 20. *C. Theod. de adpellat.* callidum *l.* 20. *D. de his, qui not. infam.* turpe *leg.* 22. §. 2. *D. de jur. fiſc.*

Commentum pro fictione juris. Sic *commentum* adoptionis *l.* 76. *D. de condit. & demonſtr.* cretionis *l.* 1. *C. Theod. de matern. bon.*

COMMERCIUM eſt *emendi, vendendique invicem jus*, ait Ulp. 19. *fragm.* 5. Liv. *lib.* 43. *c.* 7. *Illa petentibus data, ut militarium equorum iis commercium eſſet, educendique ex Italia poteſtas fieret.* Commercium Hermogenianus in *l.* 5. *D. de juſt. & jur.* adpellat mutuam rerum communicationem, quæ per contractus, negotiationeſque explicatur. *Commercium* ergo earum rerum non eſſe dicitur, quæ uſibus hominum, dominioque ſubjici, & in obligationem deduci, alienarique, & adquiri non poſſunt *l.* 39. §. *ult. D. de legat.* 1. *l.* 6. *D. de contrah. emt. l.* 83. §. 5. *D. de verb. oblig.* §. 1. *Inſt. de inutil. ſtipul.* Ager ergo, cujus commercium non eſt, legari non poteſt *l.* 49. §. 2. *D. de legat.* 2.

COMMERCIORUM Comes, cujus mentio fit in *l. un. C. de annon. & capit. l.* 2. *C. quæ res venir. non poſſ. l.* 6. *C. de commerc. & mercat.* eſt, qui curat, ne commercia illicita exerceantur, cuique ſoli a barbaris comparandi ſerici in uſum principis jus ac poteſtas eſt: & ſine quo cum barbaris ultra fines conſtitutos negotiari non licet, Gothofr. *ad d. l. un. C. de annon. & cap. per d. l.* 2.

COMMILITIUM *l.* 19. *D. de caſtrenſ. pecul. l.* 4. *C. eod. tit.* Ovid. *ex Ponto lib.* 2. *epiſt.* 5. *v.* 72. *Et commilitii ſacra tuenda putas.* Quinctilianus quoque *lib.* 5. *c.* 10. *extr. commilitio alicujus uti*, dixit. Plura exempla colligit Savaro *ad Sidon. Apollinar. p.* 462.

COMMILITO *l.* 10. *D. de leg. Cornel. de falſ.* qui & commiles, apud Plin. *lib.* 37. *c.* 2. ubi *commilitum* mentionem eſſe, obſervat Heinecc.

COMMINARI. *Ita fit, ut etiam vario modo fateantur, ut non tantum ſe, verum etiam alios comminentur.* Sic Florentina, pro quo Vulgata habet *criminentur.*

COMMINATIO judicis vim ſtipulationis non habet *l.* 1. *C. comminat. epiſt.* nec vim rei judicatæ *l.* 4. *l.* 6. *C. eod. l.* 7. *C. de ſent.*

COMMINISCI *l.* 1. §. 1. *D. de eo per quem fact.* Fraudem cominentus *l.* 1. §. 5. *D. de ſeparat.* & commenta fraus Paull. 5. *ſent.* 4. 8.

COMMISCERE confuſum, atque commixtum *l.* 3. §. *ult. D. de rei vind.* Commixtio autem proprie eſt aridorum, confuſio liquidorum. Vid. §. 27. & §. 28. *Inſtit. de. rer. diviſ.*

COMMISSÆ hypothecæ dicuntur a Cic. *lib.* 3. *ad famil. epiſt.* 56. quæ creditoris factæ ob pecuniam ſua die non ſolutam. Eodemque ſenſu & fiduciam commiſſam dixit in Or. *pro Flacco c.* 21. Vid. quæ dicta ſunt in art. *Commiſſoria.*

COMMISSIO in *cap.* 16. *Decretal. de reſcript.* eſt, qua cauſſa ad judices delegatur, ad certam nempe cauſſam conſtitutos, qui & *commiſſarii* adpellantur. Vid. art. *delegatus.*

COMMISSORIA lex adpellatur pactum, quo venditio committitur, ac reſolvitur, quoties videlicet placuit, ut ſi intra diem pretium ſolutum non eſſet, res inemta fieret *leg.* 1. & *tot. tit. D. de lege commiſſor.* quæ etiam *commiſſoria* ſimpliciter adpellatur

ſatur *l.* 4. §. 2. & 3. *D. eod. tit.* Commiſſoria lex in pignoribus reprobatur *tit. C. de pact. pign. & de leg. commiſſ. in pign. reſcind.* hoc eſt, improbatur pactum quo, niſi debitor certa die ſolverit, pignus pleno jure creditori cedit. Quod omninò eſt diverſum a pacto de diſtrahendo pignore, de quo *l.* 4. *D. de pign. act.* Commiſſoriam index *βασιλικων* explicat, *αγοραστην και πρασιν επι ορω γινομενη, ινα ει μη εντος της ωρισμενης προθεσμιας καταβληθειη το τιμημα αναλυηται*, i.e. emtionem venditionem uſque ad certum terminum factam, ut ſi intra tempus definitum non ſolvatur pretium, reſcindatur.

Commissum adpellatur, quod ob vectigal non ſolutum, vel omiſſam apud publicanos profeſſionem fiſco vindicatur, ſeu cujus dominium vectigali adquiritur, ut loquitur *l.* 14. *D. de publican.* Sic *commiſſum* fieri *l.* 1. *C. de vectig.* Ita & in commiſſum cadit ſervus, vel res *l. ult. pr.* & §. 4. & §. 12. *D. de publican.* In cauſſam commiſſi incidere *l. ult.* §. 9. *D. eod.* Commiſſi poena *l.* 7. §. *ult. D. eod.* Commiſſo tolli onus *l.* 61. §. *ult. D. loc.*

Commisso vindicari res *l.* 11. §. 4. *D. eod.* Commiſſis mercibus *l.* 11. §. 2. *D. eod.* Commiſſa vectigalium nomine *l.* 14. *D. eod.* Add. Sueton. *in Calig. cap.* 41.

Committere, aliquid agere, quo quis vel damnum incurrit, vel lucro ex actu quodam privatus. Sic *committere* in *pro ſocio* actione *l.* 65. §. 5. *D. pro ſoc.* Committitur cautio *leg.* 114. §. 34. *D. de legat.* 1. condictio indebiti *l.* 3. *D. rat. rem. hab.* id eſt, quod datum eſt, ut indebitum repeti poteſt. *Committere* edictum dicitur, qui ei locum facit *l.* 3. §. 11. *l.* 8. §. 11. *l.* 10. §. 5. *l.* 11. *D. de bon. poſſeſ. cont. tab.* Committere in legem *l.* 39. *D. ad Leg. jul. de adult.* lege, Varro *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 1. Quinctil. *Inſt. Or. lib.* 7. *c.* 1. contra Leges *l.* 37. §. *ult. D. de minor.* Committitur lex venditionis *l.* 4. §. 2. *D. de leg. commiſſ.* falcidiæ ſtipulatio *l.* 70. *D. ad Leg. falcid.* id eſt, ei locus eſt, quod in eam erat deductum. *Committere* in legem venditionis *l. ult.* §. *ult. D. de leg. commiſſ.* Committitur mulcta Cic. *pro Cluent. c.* 32. *l.* 6. *D. de condit. & dem.* i. e. ei locus datur. *Committere* in pœnam *leg.* 23. §. 1. *D. de recept. arb.* pœnam compromiſſi *l.* 37. *D. eod. tit.* pœnam edicti *l. ult. D. quod quiſq. jur.* Committere ſtipulationem, cujus caſus, vel conditio exiſtit *l.* 29. *D. de negot. geſt. l.* 63. *D. de verb. oblig. l.* 13. *ſi quis caut.* Committitur ſtipulationis clauſula *l.* 23. *D. de procur.* Committere adverſus teſtamentum dicitur, qui contra teſtatoris voluntatem petit *l.* 8. §. 2. *D. de liberat. leg.*

Committere interdum eſt admittere, & perpetrare *l.* 13. §. 2. *D. de uſufr.* Ita *committere* crimen *l.* 5. *D. ad Leg. jul. de peculat.* culpam vel dolum *l.* 7. *C. ad exhib.* Quod *commiſit* medicus per imperitiam *l.* 6. §. 7. *D. de offic. præſid.* Commiſſum plagii *l.* 12. *C. de ingen. manum.* ſtellionatus *l. ult. C. de crim. ſtell.*

Committere aliquando ſignificat mandare, & fidei alicujus credere, ac permittere*, ut Nonius explicat. Sic committere cauſſam alicui *l.* 31. *D. de recept. arbitr.* negotia *l.* 23. *D. de minor.* cuſtodiæ inſtrumenta *l.* 5. *C. ſi quis alt. vel ſibi.* Committere ſe juriſdictioni *l.* 1. §. 6. *D. de nov. op. nunc.* in fideicommiſſum, formulis paſſim.

Committi pro *in commiſſum* cadere, & vindicari. Ita homo

mo committitur fiſco *l.* 2. *C. ſi ſerv. export. committitur* in publicum fundus *l.* 17. §. *ult. D. ad SC. Vellei.* committantur in publicum prædia *l.* 13. *D. de negot. geſt.*

Committi præterea animalia dicuntur, quæ inter ſe confligunt *l.* 1. §. 11. *D. ſi quadrup. paup.* Frequens hæc loquutio *committere* abſolute pro *confligere.* Gloſſarium vetus: *Committere*, συμβαλλειν μαχην. Curt. *lib.* 9. *c.* 4. Jam admonebat Rex, quum vates monere eum coepit, ut *committeret*, aut certe differret. Eadem loquutione uſus eſt Eutrop. *lib.* 4. *c.* 5. *lib.* 5. *c.* 4. & *lib.* 9. *c.* 15. Hein.

COMMODA militiæ *l.* 22. *D. de legat.* 2. præmiorum, quæ propter coronas ſacras præſtantur *l.* 40. *D. de re jud.* primipili *l.* 23. *D. de adim. leg.* ſacerdotum, apud Suet. *in Aug. c.* 29. Hic & alibi paſſim commodum idem, ac ſalarium, ſtipendium, & quidquid quis pro adminiſtratione officii capit. Gloſſæ Nomicæ: Κομοδα, δοσις επι τω σιτισμω. Ita apud Gruter. *Inſcr. p.* 485. 3. C. Titio Chreſimo, Aug. liberta, ordo Decurionum, ut omnibus commodis publicis, ac ſi decurio frueretur, decreviſſe dicitur. *Hein.*

Commoda in *l.* 16. §. 1. *D. de alim. & cib. leg.* nomen proprium teſtatricis, ut conjicit Accurſius ibid. Pancirolus vero 2. *var. c.* 96. putat alimenta dici *commoda*, a Commodo Imperatore, quia eo modo erogarit illa teſtatrix, ac Commodus Imp. Utramque conjecturam improbat Heinecc. Solet enim, ait, Scævola in talibus reſponſis non exprimere teſtatorum nomina, ceu ex princ. & §. 2. *d. l.* 16. & aliis ejuſdem Scævolæ fragmentis ſub eodem titulo patet. Panciroli vero ſententiæ analogia obſtat. A Commodo enim Imp. *Commodiana* hæc alimenta dicenda fuiſſent, non *commoda.* Alimenta ergo *commoda* ſunt congrua, & conditioni alimentariæ concinnata. Ut enim utilitates omnes, quas quis percipit, ſubſtantiæ *commoda* vocantur; ita alimenta, quæ cuivis conditioni congrua ſunt, adjective *commoda* poſſunt vocari. Ita Varro *de re ruſt. lib.* 2. *cap.* 5. Paſcuntur armenta *commodiſſime in nemoribus.*

COMMODARE, gratis utendam dare rem non fungibilem, vel fungibilem, etiam ita ut eadem ſpecies reddatur, ſive res commodata ſit mobilis, ſive immobilis *l.* 1. §. 1. *D. commod.* Inter *commodatum* tamen, & *utendum datum* Labeo tantum intereſſe credebat, quantum inter genus, & ſpeciem. Commodari enim rem mobilem, non etiam ſoli *d. l.* 1. §. 1. *eod. tit.* Iſidor. in *libris differentiar.* & Beda *in orthographia*: *Commodamus*, aiunt, *amico pro tempore equum, veſtem, ſervum, hanc ipſam rem quam dedimus recepturi. Mutuo damus pecuniam, triticum, vinum, & his ſimilia, quæ mutata recipi neceſſe eſt.* Quæ illi videntur ſumſiſſe ex Paullo, qui in *l.* 2. *D. de reb. cred. Mutuum*, ait, *damus, recepturi non eamdem ſpeciem, quam dedimus, alioquin commodatum erit, aut depoſitum.* Iſidor. *lib.* 5. *orig. c.* 25. Commodatum *eſt id, quod noſtri juris eſt, & ad alios temporaliter translatum eſt, commodo temporis, quamdiu apud eum ſit. Unde &* commodatum *dictum eſt.* Commodata autem res tunc proprie intelligitur, ſi nulla mercede accepta vel conſtituta res tibi utenda data eſt. Alioqui, mercede interveniente, *locatus* tibi uſus videtur. Gratuitum enim eſſe debet *commodatum* §. 2. *in fin. Inſt. quib. mod. re contrah. oblig.* Interdum autem accipientis duntaxat gratia commodatur res, inter-

terdum utriuſque, ut exemplo demonſtratur *in l.* 18. *D. commod.* Plerumque vero *commodatum* ſolam utilitatem continet ejus, cui commodatur, interdum tamen & ſua duntaxat cauſſa quis commodat *l.* 5. §. 2. *D. eod.*

Commodare tamen aliquando idem, ac mutuum dare, ut in *l. ult. C. de his qui ex publ. rat. pec. mut. accep. l.* 1. *C. Theod. quod juſſu.* Quo ipſo tamen non conficitur, quod cum adſeclis ſuis voluit Claud. Salmaſius *diſquiſ. de mutuo p.* 378. duo hæc verba *mutare*, & *commodare* invicem ſignificatione reciprocari. Add. *Diatrib.* Viſſenbach. de *mutuo diſp.* 3. *theſ.* 10.

Commodare interdum eſt accommodare. Sic *commodare* adſenſum *l.* 11. *C. de oper. lib.* fidem amico *l.* 12. *in fin. D. ſi quis in fraud. patron.* interceſſum *l.* 3. *C. qui morb. excuſ.* notionem *l.* 3. *C. de noxal. act.*

COMMODATARIUS is, cui commodavi *l.* 14. §. 8. & §. 10. *D. de furt.*

COMMODATI actio *directa* eſt perſonalis, qua commodans, ejuſve heredes rem commodatam a commodatario, vel ejus heredibus repetunt §. 2. *Inſt. quib. mod. re contrah. oblig.* Sane ut cum omni cauſſa reſtituantur, præſteturque damnum, culpa etiam leviſſima datum *d.* §. 2. *Inſt.* Contraria vero *commodati actio* eſt etiam perſonalis, qua commodatarius, ejuſve heredes indemnitatem intuitu rei commodatæ a commodante, vel ejus heredibus præſtari poſtulant. Vid. *l.* 18. §. 3. *l. pen. D. commod.*

COMMODE nubere *l.* 63. *D. de condit. & dem.* ſtatuitur *l.* 18. *D. de teſtam. milit.*

COMMODITATES rei ſuæ *l.* 41. §. 1. *D. de fideic. libert.*

COMMODUM emolumentum, & beneficium ſignificat. Ita *commodum* bonorum poſſeſſionis *l.* 5. *D. de bon. poſſ. cont. tab.* quod & *beneficium* dicitur in *l.* 4. *eod. Commodum* Legis Falcidiæ *l.* 21. *D. ad SC. Trebell.* SCi *l.* 5. §. 15. *D. de don. int. vir. & ux.* Tertullianum *leg.* 2. *D. ad SC. Tertull.* Carboniani SCi *l.* 1. §. 2. *D. de carb. edict.* commodorum *l.* 2. §. 5. *D. de adminiſt. rer. ad civ. pert.* dotis *l.* 11. §. 3. *D. ad leg. jul. de adult.* edicti *l.* 10. §. 5. *D. de in jus voc.* fideicommiſſi *l.* 5. *C. de condit.* hereditatis *l.* 11. *D. de legat.* patronatus *l.* 3. *D. de jur. patron.* pignoris *l.* 83. *D. ad SC. Trebell.* poſſeſſoris *l.* 62. *D. de judic.* præſcriptionis *l.* 13. §. 1. *D. de re milit.* repræſentationis *l.* 1. §. 10. *D. ad leg. falcid.* teſtamenti *l.* 71. *D. ad SC. Trebell.* victoriæ *l.* 22. §. 1. *D. de inoff. teſt.* uſurarum *l.* 1. *C. Th. de uſur.* Vide ſupra *commoda.*

COMMODUS, A, UM. Hæc verba: *Quum* commodum *erit dari*; ita interpretabatur Ser. Sulpicius, quum primum ſine turpitudine, & infamia fieri poſſit *l.* 79. *in fin. D. de jur. dot.* Proculus vero ita: Quum ſine incommodo promiſſoris poterit *l.* 125. *D. de verb. ſignif.* Latine loquentibus etiam hæc verba, *Quum erit commodum*, ſignificant, quum voluerit, ut in *l.* 21. *pr. D. quand. dies leg. vel fideic.* Quum aliquid demum, quod ſcribendo comprehendere ſit commodum, fecerit. Et ita Aſcon. *in Ver.* interpretandum eſſe cenſet illud Terentii in Adelph. *Dabitur argumentum, dum erit commodum.* Ex *commodo*, id eſt, ex facili *l.* 4. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Ex commodo patroni *l.* 24. *D. de oper. libert.*

COMMODUS L. Aurelius, Imperator Marci Aurelii filius, ſed indigniſſimus tanto patre, a quo & in conſortium Imperii adſumtus, & ſucceſſor relictus eſt. Hinc

Hinc ſæpe junguntur Marcus, & Commodus Impp. veluti *l.* 14. *D. de offic. præſid.* Quum vero iidem alibi reſcripſiſſe dicantur Divi fratres *leg.* 13. *§. ult. D. eod. tit. & l. pen. D. ad leg. Pomp. de parric.* per *commodum* etiam in *d. l.* 14. *D. de offic. præſ.* intelligendum eſſe Lucium Verum, Marci Aurelii fratrem, & Collegam Imperii, quidam ſunt ſuſpicati. Quem errorem & Pet. Pithoeo *ad Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 4. tribuunt, quum hic vir doctus diſerte ſcribat, intelligendum eſſe *Commodum* M. F. Falſum tamen eſſe L. Verum Commodi nomen tuliſſe, oſtendit Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 41. *p.* 176.).

COMMONEFACERE *l.* 3. *C. de ſum. trinit.*

COMMONITORIUM in *l. un. C. de ſuffrag.* & apud Auguſtin. *Epiſt.* 129. & 158. Suida interprete, eſt ἐπιστολὴ προστακτικὴ ἀποστελλομένη εἰς χώρας: *epiſtola* mandatoria, miſſa in provincias. Utitur hoc verbo Cyrillus *Epiſt. ad Succeſſum* Epiſcopum Iſauriæ. *Commonitorii* quoque formula proponitur apud Caſſiodor. 7. *var.* Vincentius Lirinenſis *in libro adv. Profanas Novationes*: *Me vero ſublevandæ recordationis, vel potius oblivionis meæ gratia commonitorium mihimet paraſſe ſuffecerit.*

Commonitorium modo pro libello accipitur, quem hodie memorialem vocant, ut in *l. un.* §. 3. *C. de ſuffrag.* modo pro mandato, quo legati officii admonentur, quo ſenſu hoc vocabulum frequenter in conciliis uſurpatur, modo pro quovis ſcripto, quo nobis aliuſve in memoriam revocamus. Sidon. Apollinar. 8. 5. *Dilectæ nimis & peculiaris Phœbus commonitorum Thaliæ.* Vid. & Amm. Marcellin. *lib.* 28. *c.* 5. & Symmach. *lib.* 5. *epiſt.* 21. HEIN.

COMMORARI in quaque regione *l.* 18. §. 3. *D. de inſtr. & inſtr. leg.*

COMMORIENTES *l.* 42. §. 14. *D. de don. int. vir. & ux.* i. e. qui ſimul, ſeu pariter decedunt, quos pariter mortuos vocat *l.* 16. *D. de reb. dub.* Græci συναποθνήσκοντας vocant, quo nomine Comœdiam Græcam laudat Terent.

COMMOTA feritas in *l.* 1. §. 4. *D. ſi quadr. paup.* opponitur partim inſtigationi hominis *d. l.* 1. §. 6. partim feritati naturali *d. l.* 1. §. 10.

COMMOVERE limites. In lege Manilia: Qui termini hac lege ſtatuti erant, ne quis quem eorum ejicito, neve *commoveto* dolo malo. Tertull. *in lib. de præſcript. adv. hæret. c.* 37. Qua poteſtate Apelles limites meos commoves?

COMMUNDATA mulier in *l.* 25. §. 10. *de aur. & arg. leg.* i. e. lota, emundata Gloſſ. vet. *Commundat* καθαίρει. Columell. *de re ruſt. lib.* 12. *c.* 18. Aqua eluenda ſunt, & commundanda. *Hein.* *Corpus commundandum*, cadaver nempe. Vid. alt. *Corpus* cuſtodiendum, vel commendandum.

COMMUNE. Vid. Supra Κοινόν.

COMMUNICARE præter notiſſimam ſignificationem in ſpecie compenſandi notione uſurpatur, ut rem ob compenſationem criminis, inter utroſque communicare *l.* 13. §. 5. *D. ad Leg. Jul. de adult.*

COMMUNIO bonorum *l.* 78. §. 8. *D. ad SC. Trebell.* juris *l.* 19. §. 2. *D. commun. divid.*

COMMUNIS, E, quod ad plures pertinet, ſeu quod plurium eſt. Sic *communia* omnium jure naturali ſunt hæc aer, aqua profluens, mare, & per hoc

littora maris, lapilli, gemmæ, & cetera quæ in littore inveniuntur *l.2. l.3. D. de diviſ. rer.* §. 1. *Inſt. eod. tit.* Fluminum publicorum *communis* eſt uſus, ſicuti viarum publicarum, & littorum *l. 24. D. de damn. infect.* Communia autem a *publicis* ſeparat Juſtinianus *pr. & §.1. Inſt. de rer. diviſ.* eorumque differentiam ex littorum, & riparum comparatione facile quivis intelliget: *Communium* enim tam uſus, quam proprietas communis eſt, proptereaque in nullis bonis habentur, & occupantis fiunt *l. 30. §. ult. l. 50. D. de adquir. rer. dom.* At publicorum licet publicus, communis, promiſcuuſque uſus ſit, in dominio tamen ea ſunt alicujus, ſeu populi, ſeu civitatis. Proinde Neratius in *l.14. D. de adquir rer. dom.* Littora, ait, pubblica non ita ſunt, ut ea, quæ in patrimonio ſunt populi, ſed ut ea quæ primum natura prodita ſunt, & in nullius adhuc dominium pervenerunt. Paull. in *l. 51. D. de contrah. emt. Littora*, inquit, *nullius ſunt, ſed jure omnibus vacant.* Verum hæc *communium* ac publicorum differentia a remotis a profeſſione noſtra hominibus confunditur. Et ita Joan. Chryſoſt. in *Homil. 11. in Epiſt. ad Timoth.* λουτρα αγορας, περιπατους, πολεις κοινα, *balnea, fora, ambulacra, ipſaſque urbes communia* vocat, & alia *ων παντες το ισον μετεχομεν, quorum omnes æquabiliter participes ſumus.* Igitur alia ſunt *communia*, quæ ad populum ſpectant, quæ alias in jure noſtro *publica* dicuntur, alia *communia* jure gentium, quæ omnibus etiam extra populum conſtitutis vocant.

Alias *communia* etiam dicuntur, quæ in privatorum duorum, vel plurium dominio ſunt. Ut communia ex ſucceſſione bona *l. 8. C. famil. erciſc.* communis duorum fundus *l.28. D. de Salvian. interd.* *Communis* autem res inter aliquos eſt, vel cum ſocietate, vel ſine ſocietate. Cum ſocietate, veluti inter eos, qui pariter eandem rem emerunt, ſine ſocietate, veluti inter eos, quibus eadem res teſtamento legata eſt *l. 2. D. commun. divid.* communiter enim agi ait Ulpianus in *l. 31. D. pro ſoc.* etiam citra ſocietatem, ut puta, quum non adfectione ſocietatis incidimus in communionem. Et huc pertinet *communi dividundo* actio, quæ inter eos redditur, inter quos aliquid, nullo tractatu habito, commune eſt §.20. *Inſt. de action. l 31. l.32. D. pro ſocio.* Differt autem *communi dividundo* judicium & ab eo, quod eſt *familiæ erciſcundæ*. Hoc enim univerſam hereditatem reſpicit, unde hæc actio nonniſi ſemel intentari poteſt, & ſi quid indiviſum remanſerit, ad judicium *communi dividundo* tanquam particulare recurrendum *l.20. §. 4. D. famil. erciſc.* E contrario judicium *communi dividundo*, cum certas res pro objecto habeat, ſæpius intentari poteſt *l. 4. §. 4. D. commun. divid.* Porro *communia* quædam ſunt *pro diviſo*, quorum ſecretæ, & diſtinctæ partes ſunt, oculiſque cerni, ac demonſtrari poſſunt. Quædam *pro indiviſo*, quæ, nullis factis partibus, communiter poſſidentur, non diviſione corporum, ſed juris intellectu, ut arbor, inſula, lapis ſubſtantia *l. 5. §. ult. D. de reb. eor. qui ſub tut. l. 8. D. de rei vind. l.23. §. ult. D. de verb. ſign. l.94. D. de ſolut.* Et ad hanc pertinet differentiam, quod ait Paullus: Inter eos, qui ſecundum unam ripam prædia habent, inſula in flumine nata non *pro indiviſo communis* fit, ſed regionibus quoque *diviſis l. 29. D. de adquir. rer. dom.* Plane *communis* res in oratione D. Severi de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura

ſunt,

funt, non alienandis ita accipi debet, ſi *pro indiviſo* communis erit. Ceterum ſi *pro diviſo* communis ſit, ceſſante oratione, decreto locus erit *l.* 1. *l.* 5. §. *ult. de reb. eor. qui ſub tut. vel cur.*

Commune delictum, id eſt, quod militari opponitur *l.* 1. *D. de veteran. ſucceſſ.*

Communes dies, id eſt, ſive feſti, ſive profeſti *l.* 2. *C. de ſtatutis.*

Commune jus dupliciter accipitur. Aut enim reſpectu *proprii juris*, quod quæque civitas ſibi conſtituit, *commune jus* dicitur, eoque nomine jus gentium ſignificatur, quo omnes populi utuntur, quodque omnibus inter ſe gentibus *commune* eſt *l.* 1. §. *ult. l.* 9. *D. de juſt. & jur.* quod *commune* omnium hominum jus dicitur §. 1. *Inſt. de jur. nat. gent.* Quod & idcirco *κοινον νομιμον* ab Ariſtotele *in Ethica* adpellatur. Aut *commune jus* reſpectu *juris ſingularis* dicimus, eoque *jus publicum* ſignificamus, quo omnes ejuſdem civitatis cives reguntur, quodque æquabiliter in omnes deſcriptum eſt *l.* 75. *l.* 78. *D. de condit. & dem. l.* 12. *D. de minor.* §. 7. *Inſt. de nupt.* quod *commune jus* Civium Romanorum adpellatur in *l.* 20. *D. de teſtam. milit.* Et ita Conſtantin. Harmenop. *lib.* 1. *tit.* 6. *κοινας νομοθεσιας, τυτεςι τας κοινως, και χρησιμως παντι εισαχθεισας* interpretatur. Hoc modo *communi juri* privilegium opponitur in *l.* 15. *D. de vulg. & pupill. ſubſt.* & jure *communi* & *militari*, ſeu *militiæ*, vel *proprio* adverſa faciunt juriſconſulti in *leg.* 7. *D. de injuſt. rupt. irrit. l.* 17. §. *ult. D. de caſtr. pecul. l.* 8. §. 4. *de jur. codicill. l.* 34. §. 1. *l.* 36. §. *ult. l.* 38. §. *ult.* D. *de teſtam. milit. l.* 3. *C. eod. tit.* & apud Paull. 3. *ſent.* 4. 3. Hinc facile intelligitur, quid ſit *commune* jus privatorum *l.* 37. *D. de jur. fiſc.* jure *communi* formarum pactum *l.* 10. *C. de jur. dot. Communi* jure uſus minor *l. ult. C. de in integr. reſt. Communi* jure hypothecam vendere poſſe *l.* 1. *C. de pact. pign.* jure *communi* pignora diſtrahere *l.* 7. *C. de oblig. & act. Communi* jure & *creditoris jure vendere* ſeparantur *l.* 59. §. 4. *D. mand. Communi jure* enim *vendere* eſt ceterorum creditorum more, qui de evictione tenentur, vendere. *Jure* vero creditoris eſt ſine evictionis præſtatione, promiſſioneque vendere. Jure communi injuriarum agi, ad differentiam quæſtionis publicæ *l.* 6. *D. de injur.*

Communes uſuræ, id eſt, vulgares *l.* 1. *C. de naut. fœn.*

COMMUNITER geſtum, a ſocietate differt, quoniam etiam agi communiter ſine ſocietate poteſt *l.* 31. 32. 33. 65. *D. pro ſoc. Communiter* vero & ſeparatim gerere opponuntur *l.* 1. *Cod. de tranſact. l.* 14. *D. de uſu & uſufr.* Communiter rem habere *l.* 84. §. *ult. D. de legat.* 1.

Communiter pro generaliter *l.* 12. §. 1. *D. depoſ.*

COMMUTARE oleum pro vino *l* 8. §. 24. *D. de tranſact.* rem in meliorem ſtatum *l.* 23. *D. de uſu & habit.*

COMMUTATIO, id eſt, permutatio inſtar emtionum obtinet. *Novel. Valent. de his quæ adminiſtr.*

COMPACTUM, ſtructam collato in unum conſilio machinationem ſignificat *l.* 3. *C. de exſequut. rei judic.* Liv. *lib.* 5. *c.* 11. Ut multo vero ſimilius ſit, *compacto* eam rem, & communi fraude patriciorum actam. Plaut. *captiv. act.* 3. *ſc.* 1. *v.* 23. ſcivi extemplo, ex *compacto* rem geri. Et poſt *v.* 27. Omnes compacto rem agunt, quaſi in velabro

olearii. Suet. *in Jul. c.* 20. Productuſve pro roſtris auctores ex compacto nominaret.

Comparare, emere, mercari *l.* 14. §. 5. *D. quod. met. cauſ.* & alibi paſſim.

Comparare alias & conficere, vel colligere ſignificat: & ita *comparare* pecuniam *l.* 45. §. 10. *D. de jur. fiſc.* exercitum *l.* 3. *D. ad leg. jul. majeſt.* Comparatur præjudicium *l.* 4. *C. de jur. & fact. ignor.*

Interdum *Comparare* eſt conferre. Sic comparare rationes *l.* 6. §. 1. *D. de edend.*

Comparatio, emtio *l.* 52. §. 1. *D. de judic.* alias eſt collatio, ut in *l.* 16. *D. de reb. auct. jud. poſſ.*

Comparatorem pro emtore dixit Paull. 2. *ſent.* 17. 15.

Comparatum more *l.* 5. *D. de juriſd.* i. e. introductum. Publiciana *comparata* eſt *l. ult. D. de public.* id eſt invecta.

Comparere, pro adparere, exſtare. Sic *comparent* ſigna *l.* 7. *D. de bon. poſſ. ſec. tab.* tabulæ *l.* 10. §. *ult. D. teſtam. quemadm. aper.* Alias *Comparere* dicitur, qui adeſt ad judicium *leg.* 6. §. 2. *D. ad SC. Silan.*

Compaſcendi jus *leg. pen.* §. 1. *D. ſi ſervit. vind.* eſt jus, communi prædio, vel ſaltu paſcendi. Alias *compaſcendi* jus dici poteſt jus reciproco pacto, veluti mutuæ ſervitutis conſtitutum in prædiis hinc inde promiſcue paſcendi, de quo vid. Sam. Stryck *in uſu modern. pandect. lib.* 8. *tit.* 3. §. 15.

Compaſcuus *ager*, relictus ad paſcendum communiter, vicinis, quemadmodum Feſtus interpretatur. Cicero in *Topic. c.* 3. Si *compaſcuus* ager eſt, nec eſt *compaſcere*, id eſt, ut Boethius ait, cum vicino ſimul paſcere. Iſidorus plane *lib.* 11. *etymol. c.* 13. ita adpellari agrum ſcribit, qui a diviſoribus agrorum relictus eſt ad paſcendum communiter vicinis. Et ita apud Hygin. *p.* 192. & 206. Frontin. *p.* 41. & alios, qui de limitibus ſcripſerunt, accipe. Vocantur etiam *communia*, & *pro indiviſo.* Frontin. *de limit. agror. p.* 41. Eſt, ait, & paſcuorum proprietas, pertinens ad fundos, ſed in commune, propter quod ea *compaſcua* multis locis in Italia *communia* adpellantur, quibuſdam provinciis *pro indiviſo.* Add. Aggen. Urbic. *in Frontin. p.* 55. *ſeq.* Eſt ubi & *communalia* adpellantur, apud eumdem Aggen. *de controv. agr. p.* 66. Erant hi agri ſubceſivi. Si enim plus terræ, quam datum fuerat, ſupereſſet, proximo id circumcirca poſſeſſoribus dabatur in commune, nomine *compaſcuorum*. Ita Hygin. *de limit. conſt. p.* 192. Hein.

Compatitur ætas, *Collat. Moſ. & Rom. tit.* 13. §. 3. Recenſetur ibi reſcriptum Hadriani ad Terentium Gentianum, in quo de poena termini moti & hæc habet: *Poſſunt ad tempus, ut cujuſque compatitur ætas, relegari.* Sed manifeſtum eſt, trajecta eſſe vocabula, legendumque: *Poſſunt ad tempus, ut cujuſcumque patitur ætas, relegari.* Sane eodem modo verba Hadriani repræſentat, qui idem reſcriptum ſervavit, Calliſtratus *l.* 2. *D. de term. mot.* niſi quod ibi *cujuſque* pro *cujuſcumque* legitur. *Hein.*

Compatronus *leg.* 1. §. 5. *D. ſi quid in fraud. patron.*

Compedibus teneri *l.* 9. *D. ex quib. cauſ. major.*

Compeditus ſervus *l.* 7. §. 7. *D. de dol.*

Compellere cogere *l.* 13. *D.*

D. de recept. arb. l. ult. D. de rei vind. & paſſim.

Compendiaria longiori itineri opponitur *l.4. D. de itin. actuq. priv.*

Compendiosa ſubſtitutio *l. 8. Cod. de impub. & al. ſubſtit.*

Compendium edictorum *l. 72. D. de judic.* id eſt brevis complexus.

Compendium pro lucro, & emolumento *l.71. in fin. D. pro ſoc. l. 3. D. de calumn.* & multis aliis locis,

Compensare debitum *l. 6. C. de her. inſt.* hinc

Compensatio, quæ eſt debiti & crediti inter ſe contributio *l. 1. D. de compenſat. l. 21. §. ult. D. de inoff. teſt.* Quæ Modeſtini definitio valde diſplicet Hottomanno *Comment. verb. jur.* Treutlero *Vol. 1. diſp. 25. th. 5.* Schiltero *Exercit. ad Dig. 18. §. 16*, idque propter tropicam contributionis loqutionem. Quam tamen merito comprobat Wurffel. in *juriſpr. definitiv. §. 364. in not.* Nec ab ea abludit, quam ipſe tradit Wurfell. *l. c.* quod ſit liberatio a debito, per collationem hujus ad creditum factam. Sane ſi Titius, quod mihi ex cauſſa aliqua debet, confert, aut contribuit, ego vero, quod ipſi ex alia cauſſa debeo, confero, eo contingit utrinque liberatio per ſolutionem. quandam veluti brevi manu factam. Contributio autem nihil hic aliud eſt, quam debiti, & crediti collatio.

Comperendinatares, ut Feſtus *lib. 16. voc. res* interpretatur, ſignificat judicium in diem tertium conſtitutum. Vetus Gloſſarium: Comperendinatio, τριημερος υπερθεσις triduana dilatatio: Cic. *in Verr. II.* 11. Adimo comperendinatum: hoc enim habet lex in ſe modeſtiſſimum, his ut cauſſa dicatur. Plin. *lib. 6. Epiſt.* 2. Nos legibus ipſis juſtiores, quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur. Utitur & hoc verbo Gellius *lib. 14. cap. 2.* Comperendinos etiam dies adpellatos, quibus vadimonium licebat dicere, ſcribit Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 16.*

Compertus in his cauſſis *l. ult. D. de publican.* Comperto matrem ſuam deceſſiſſe, id eſt, ubi comperiiſſet *l. 86. §. ult. D. de adquir. vel omitt. hered.* de quo loquendi genere vid. Auſon. Pomp. *de uſu antiq. loq. lib. 2. c. 6.*

Compescere, audaciam *l. 12. D. de publican.* contumeliam *l. 6. C. de injur.* malos homines *leg. 35. §. 5. D. quib. ex cauſ. maj.* ramorum luxuriem Paul. *Sent. lib. 5. tit. 6. §. 13.* id eſt, coercere, reprimere.

Competens actio *l. 9. C. de don. int. vir. & ux.* allegatio *leg. 1. C. ſi tut. vel cur.* cautela *l. 20. D. de judic.* defenſio *leg. 20. C. de excuſ. tut.* jus *l. 13. C. de locat. cond.* pars *l. 3. C. de fidejuſſ.* pœna *l. 3. C. de lucr. advoc.* privilegium *l. 2. C. de his qui ſpont.* retentio *leg. 1. C. quor. leg.* ſententia *l. 31. §. 1. D. de don.* tempus *l. ult. C. de his quæ per met.* id eſt pertinens.

Competens judex, ad quem cognitio pertinet *l. 19. D. de juriſd.* *Competens* tribunal *l. 38. §. 1. D. de procur.* Competenti tempore *l. ult. C. de his, quæ per met.*

Competenter convenire *l. 4. C. quand. ex fact.* conſulere *leg. 22. §. 6. D. ſolut. matr.* obſervare *l. 2. C. de off. præf. urb.* puniri *l. 16. D. de teſtib.*

Competere dicitur, quidquid ad nos pertinet, nobiſque quæritur, conceditur, indul-

dirigetur, ceu ex notiſſima ſignificatione paſſim occurrit in libris noſtris.

COMPETITIO in *l.* 5. *C. Theod. de cenſu & l.* 4. *C. Th. de cenſitor.* aliiſque locis accipitur pro querela ejus, qui ſe a peræquatore prægravatum eſſe ait. At præterea competitio erat petitio eorum, qui bona mortuorum, damnatorum, proſcriptorum vacantia a Principe obtinere ſtudebant. Quod quum fieret importunius, variæ leges aviditati iſti oppoſitæ ſunt, veluti ne peterentur bona reorum majeſtatis *l.* 15. *C. Th. de petition.* mortuorum, antequam criminis convincerentur *l.* 30. *C. Theod. eod. tit.* multoque minus viventium, non damnatorum *l.* 27. 29. *eod. tit.* clericorum, decurionum, ceterorum, ne peterentur ante incorporationem *leg.* 2. *&* 3. *Cod. Th. de incorp.* nec intra biennium a proſcriptione *leg.* 23. 29. *Cod. Theod. de petition. l.*17. *C. Th. de bon. proſcript.* ut prius hujuſmodi petitio apud officium Comitis rerum privatarum inſtrueretur *l.* 14. 16. 23. 26. *C. Th. de petit.* & ſi quæ erant hujuſmodi leges aliæ, de quibus fuſe Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. Tom.*3. *p.*429. Hein.

COMPETITOR in *l.* 3. §. 1. *D. de decurion.* is eſt, qui cum aliquo decurionatum petit. Contra in *l.*3. *C. Th. de incorporat. l.* 29. 30. *&* 32. *C. Th. de petition. & ultr. dat.*

COMPETITORES ſunt, qui bona vacantia, vel proſcriptorum, aut alias res fiſci, vel reipublicæ petunt. Exſtat de *Competitoribus* titulus apud Caſſiodorum *Var. lib.* 7. *c.* 44.

COMPILARE ſacra publica in *l.* 9. *D. ad Leg. jul. peculat.* i. e. diripere. Turneb. *lib.* 3. *adverſar. c.*10. a Græco Ælico πιλητης, quod *furem* ſignificat, deductum cenſet, qui φιλητης ab Heſiodo vocatur. Alio ſignificatu Feſtus: *Compilare*, ait, *eſt cogere, & in unum condere.*

COMPINGERE navem tabulis *leg.* 83. §. 5. *D. de verb. oblig. l.*93. §. *ult. D. de ſolut.*

COMPITUM in *l.* 12. §. 3. *C. de ædific. priv. & in c. de viro* 17. *cauſ.* 12. *quæſt.* 2. idem ac quadrivium, uti pluribus Servius *ad Virgil. Georg. lib.* 2. *v.* 382.

COMPLANARE locum *l.*3. *de aqu. & aqu. pluv.*

COMPLECTI in libello *l.*1. *D. de edend.* verbo *l.* 29. *D. de ſtatu lib.* Complectitur actio poſſeſſionem *l.* 9. *D. de rei vind.* Complectitur Prætor *l.* 7. *D. de interd.* ubi complecti active ſumitur juxta notiſſimam analogiam. Nec aliter hoc verbum accipiendum videtur in *l.* 29. §. 7. *D. de fideicommiſſ.* ubi verba hæc legunt: Decretum interponatur, quo id ipſum complectatur. Ibi enim pro *quo id ipſum complectatur*, forte reſcribendum, *quod id ipſum complectatur.* Pariter in *l.*133. *D. de verb. oblig.* his verbis: *Sicut & ipſius & heredis caput, ita ipſius vis, vel ſæpius facta complectitur*, hoc verbum *complectitur* activo ſignificatu accipi poteſt, ſi modo legas: *Sicut & ipſius & heredis caput, ita ipſius vi, vel ſæpius facta complectitur Stipulatio*, de qua hoc loco agitur. Equidem apud Vitruv. 10. 6. legimus: Scapos quatuor complectit, & compegit. Pompon. *apud Non.* 7. 39. Quando convenit, complectite. Sic & *paſſ.* Cic. *apud Priſcian. p.*793. Cupio eum tam invidioſa fortuna complecti, & *Tuſc.* 5. 14. Nihil habendum in eo genere, quo vita beata complectitur, ſi id poſſit omitti.

COMPLERE ætatem puberem *leg.* 40. §. 7. *de vulg. & pu-*

pupill. ſubſt. annos ætatis *l.* 1. §. 3. *D. de poſtul.* diem totum *l.* 6. *D. de oblig. & act.* electionem *l.* 98. §. 4. *D. de ſolut.* poſſeſſionem *l.* 3. *D. ex quib. cauſ. maj.* tempus pœnæ *l.* 2. *C. qui accuſ. non poſſ.* venditionem *l.* 4. *C. de act. emt.*

Completa ætas *l.* 1. *C. ne tut. vel cur.* conditio *l.* 32. §. 1. *D. de legat.* 3. præſcriptio *l.* 10. *C. de præſcr. long. temp. Completum* as *l.* 41. §. 5. *D. de vulg. & pupill.* tempus *l.* 3. *D. de decur.*

Complexus nominum, & rei *l.* 142. *D. de verb. ſignif.*

Complures cauſſæ *l.* 16. *D. de verb. ſignif.*

Componere, id eſt, in unum redigere, concipere. Alias *componere* eſt rem dubiam terminare, ut in *l.* 13. §. 3. *D. de uſufr. l.* 230. *D. de verb. ſignif. Componere* patrimonium pupilli *l.* 18. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* moeſtos penates *l.* 2. *C. de exhib. & tranſm.*

Compos mentis *l.* 13. *D. de offic. proconſ.*

Compositio criminis *l.* 6. *D. ad SC. Tertull.* eum in finem facta, ut accuſator ab accuſando deſiſtat.

Comprædes, ait Feſtus, dicuntur ejuſdem rei populo ſponſores.

Comprehendere. Comprehenditur quid addictione *l.* 4. §. 13. *D. de fideic. libert.* decreto *l.* 4. § 10. *D. eod.* Sed & conſtruitur cum dativo hoc ſignificatu. Sic pecuniam conditioni comprehenſam dicunt in *l.* 90. *D. de condit. & dem.* ut orbi terrarum comprehenſos, Cic. *lib.* 4. *de Republ.* Nonio referente.

Comprobare & adgnoſcere conjunguntur *l.* 60. *D. de adquir. vel. omitt. hered.*

Compromissarius judex *l.* 4. *D. de tutor. l.* 41. *D. de recept. arbitr.* id eſt, ex compromiſſo ſumtus *l. pen. D. de judic.* vel ut Suidas definit: *ο εκ συναινησεως δυο μερων μεταξυ ληφθεις διαιτητης, ex electione duorum partium inter eos ſumtus arbiter.* Qui tamen in eo verbo, ignoratione latinæ linguæ lapſus, *προνομισαριον αντι τυ κομπρομισσαριυ* ſcribit. Vetus Gloſſarium: *Compromiſſarius, δικαστης αιρετος, judex electus.*

Compromissum ad ſimilitudinem judiciorum redigitur, & ad finiendas lites pertinet *l.* 1. *D. de rec. arb.* Compromiſſum factum in arbitrum de rebus, controverſiiſque *l.* 43. 45. *D. eod.* Eſt autem Compromiſſum pactio litigantium de lite arbitrio alicujus ſubmittenda. Acceptatio arbitri *receptum* audit. Duplex enim hic adeſt pactum, alterum litigantium inter ſe, cum arbitro alterum: duplex proinde quærendum erat nomen. Priori pacto addebatur plerumque ſtipulatio, ut contra renitentem ſuppeteret actio *l.* 38. §. 18. *D. de recept.* Neque vero ſemper hoc fiebat *l.* 11. §. 3. *D. eod.* Poſterius ſæpiſſime nudum erat, ideoque mutabile *l.* 9. *ſeq. D. eod.* Wurffel. *jurispr. defin.* §. 207.

Ex *Compromiſſo* non naſcitur exceptio, ſed pœnæ petitio *l.* 2. *D. de recept.* Si in compromiſſo fuerit adjecta pœna, non eſt opus ſtipulatione, aut fidejuſſoribus. Si ſtipulatio, vel cautio fidejuſſoria intervenerit, non eſt neceſſaria pœna ad producendam actionem. Bart. in *l. diem proferre* §. *fin. D. eod. tit.* Ex compromiſſo per pactum nudum confecto adjecta pœna competit certi condictio, ſi certa ſit ſumma, ſi vero incerta, in id quod intereſt *arg. l. fin. D. ſi quis in jus voc. non iv.* Ex compromiſſo per ſtipulationem facto cum pœna naſcitur actio ex ſtipulatu, ſi incerta fue-

fuerit ſumma: vel certi condictio, ſi certa fuerit *Inſt. de verb. oblig. pr. & §. fin.* Ubi ſine pœna ſimpliciter ſententiæ ſtari, per ſtipulationem promiſſum eſt, ibi competit incerti actio, hoc eſt, ex ſtipulatu. Cum in compromiſſo neque pœna, neque ſtipulatio fuerit ſubjecta, tunc ſi litigatores ſubſcripſerint ſententiæ, hoc eſt, expreſſe in eam conſenſerint, vel tacite, id eſt, intra decem dies non contradixerint, & actio in factum naſcitur, & exceptio pacti *l. ne in arbitris §. ſi quis autem, & l. pen. C. de recept. arb.*

Compromittere in arbitrum dicuntur, qui arbitri ſententiæ ſe ſtaturos, hinc inde promittunt, ut modo dictum eſt *tit. D. de recept. arb.* Compromittere cum aliquo *l.29. l.32. §. 8. D. eod.*

Compulsio *l. 4. §. ult. D. ad SC. Trebell.*

Compulsor *l. 3. C. Th. de commiſſ. adv. ſent.* Compulſoris inſtantia *l. 4. C. Theod. ne cont. transl. poſtul.* Compulſor in conſtitutione Græca Anaſtaſii Imp. *l. fin. C. de exact. tribut.* επεικτης, ut & apud Cedren. in *Leon. philoſoph.* erat exactor, qui tempore elapſo, quo tributorum exſolutionem factam oportebat, ad provinciales compellendos mittebatur.

Computare, & *Computatio* verba notiſſima ſignificatione occurrunt in libris noſtris.

Conatus quid obeſt, quum injuria nullum habuit effectum *l.1. §. 2. in fin. D. quod quiſq. jur.*

Concamerare, fornice claudere *l. 1. C. de ædific. priv.* Hinc *concameratio l. 31. D. de legat. 3.*

Concedere. Hujus verbi ſingulares quædam ſunt Conſtructiones. Ut *non eſt concedendus* ſic ædificare: ita enim legendum, pro *credendus* in *l. 1. §. 16. D. ne quid in loc. publ.* Ita & Manilius Aſtronom. *lib. 4. v. 337. Quæ faſtidito conceſſa eſt jure potiri.* Ita Paullus *l. 60. D. de uſufr.* ipſe frui permittitur, *& l. ult. D. de aleat.* familia ludere permittitur. Add. *l. 26. §. 2. D. de legat. 2. l.1. D. de ſolut. & lib.* Singularis quoque eſt loquutio Ulpiani in *l. 13. §. 6. D. ad Leg. jul. de adult.* Quod & in concubina dici poteſt, quam uxorem quis poſtea habuit, cujus conjunctioni poſtea pater conceſſit, id eſt, quam conſiſtere permiſit, vel cui poſtea conſenſit, ceu interpretatur Salmaſius *ad ſcript. hiſt. Aug. pag. 170.* Hein.

Concedere, pro remittere, gratiam alicujus facere. Si conceditur pœna *l. 2. C. de in jus voc.* Conceſſa, i. e. remiſſa vectigalia *l. 6. C. de vectig.*

Elegantes ſunt locutiones: *Concedere* in fatum, id eſt, mortem obire *l. 3. C. de jur. delib. Concedere* naturæ *l. 1. C. ad SC. Tertul.* Fato *concedere*, dixit etiam Plin. *panegyr. c. 11. cedere*, vel *concedere* naturæ, immo *concedere* abſolute, pro *mori* dixit Tacit. *annal. lib. 4. cap. 5.* Ut quandoque *conceſſere*, cum laude, & recordationibus facta, atque famam nominis mei proſequantur. *Hein.*

Concentor *can. 1. §. 16. diſt. 21.* inter clericos relatus.

Conceptacula aquarum *l. 2. C. Th. de aquæduct.* Immiſſaria, & receptacula Vitruv. *lib. 8. c. 7.* caſtella.

Conceptio formularum *l. 47. D. de negot. geſt.* libellorum *l. 3. D. de accuſat.* precum *l. 9. C. de liberal. cauſ.* ſtipulationis *leg. 56. D. ſolut. matrim.* ver-

verborum *l.* 14. *D. de donat. int. vir. & ux.* Una eademque conceptione ſtipulari §. *ult. Inſt. de verb. oblig.*

Conceptio infantis in utero *l.* 7. §. *ult. D. de ſenator.*

Conceptus, *a*, *um*. Concepta actio *l.* 9. §. *ult. D. quod falſ. tut. auct.* conditio *l.* 16. §. 1. *D. de injuſt. rupt.* conventio *l.* 1. §. 1. *D. de pign.* repetitio ad eum modum *l.* 32. *D. de legat.* 1. in diem ſolutio *l.* 1. §. 2. *D. de edend.* ſtipulatio §. 13. *in fin. Inſt. de inutil. ſtipul.* verborum obligatio §. 12. *Inſt. eod.*

Conceptus partus *l.* 8. *D. de his, qui ſui vel al. jur.*

Conceptum furtum dicebatur, quum apud aliquem, teſtibus præſentibus, furtiva res ſolemni ritu quæſita, & inventa erat. Nam in eum propria actio conſtituebatur furti concepti §. 4. *Inſt. de oblig. quæ ex delict.* Paull. 2. *Sent.* 31. 3. *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 7. §. 5. Ritus autem ille furti *concipiendi* in eo conſiſtit, quod adhiberentur *lanx & licium*. De quibus heic ſubjicienda ſunt, quæ protulit Heinecc. *in Antiq. Rom. lib.* 4. *tit.* 1. Hunc nempe ritum deducit ab eo, qui Athenis in uſu fuit, ubi juxta Ariſtophanis ſcholiaſten græcum moris erat, ut qui res furtivas quæſitum ædes cujuſdam nudi ingrederentur, ne quid ſub veſtibus occulentes clam ferrent, neve ex inimicitia, quod quærere ſe ſimulabant, ſub tunica occultatum inferrent, dominoque falſum crimen calumnioſe objectarent. Hanc ob cauſſam ingreſſuri ædes etiam ad inſpiciendas, quærendaſque res publicas nudi ingrediebantur, ne quid occultaretur. Quod paulo plenius Plato deſcribit *de Legib. XII. p.* 691. juxta quem, furtum requiſiturus alicubi, nudus, & licio cinctus, cetera diſcinctus, Deoſque Legum cuſtodes adjurans, ſe inveniendi ſpe id facere, ita demum requirere debet: Dominus vero tum exhibere domum, & in omnibus ſive obſignatis, ſive minus obſignatis locis liberam furti inquirendi poteſtatem facere. Feſtus autem ait: *Lance & licio* dicebatur apud antiquos, quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat, propter matrum familias, aut virginum præſentiam. Sane ex hoc Feſti loco, in quo nec Græcanici ritus, nec interpolationis ullum veſtigium adparet, ſatis manifeſto patet, etiam Romæ nudos inceſſiſſe, qui res furtivas requirerent, alias non fuiſſet, quod matres familias, virgineſve præſentes revererentur. Docet quoque idem Feſti locus, licio illos incinctos fuiſſe, quemadmodum & χιτωνίσκον Plato more Attico conceſſerat. Denique id quoque inde diſcimus, cui uſui lanx fuerit in hoc negotio. Quum enim nudis incedendum eſſet requirentibus, ſane pudor ſuadebat, ne faciem conſpiciendam darent, agnoſcique ſe paterentur a feminis. Hinc lancem, ut ipſe interpretatur Heineccius, larvam lancis inſtar concavam, vultui aptabant. De hoc ritu Lege Æbutia ſublato vid. eumd. Hein. *ibid.* Add. infra *artic. licium.*

Conceptum, admiſſum. Fraude id conceptum eſt *l. ult. pr. D. de SC. Vellei.* Ita & Cic. *poſt redit. ad Quir. c.* 1. *Concipere* ſcelus. *Hein.*

Concha apud mare rubrum & creſcit, & coaleſcit *l.* 19. §. 18. *D. de aur. arg. leg.* quæ loquitur de conchis, in quibus margaritæ naſcuntur. Qua de re conſulendus eſt Plinius *lib.* 9. *c.* 15. 16.

CONCHÆ etiam pictoris inſtrumento cedunt *l. 7. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Quin & ſupellectili adnumerari *conchas* ait Paull. 3. *ſent 6. 56.*

Adde, in mundo etiam muliebri eſſe *Conchas.* Paull. *ibid.* §. 83. nec non in argento potorio, *ibid.* §. 90. Juven. *ſat. 6. v.* 303. *Quum bibitur concha.* Nimirum Conchæ, quatenus in ſupellectile, & mundo muliebri erant, dicebantur pelves capaciores, in quibus pedes lavabant, ceu explicat vetus ſcholiaſtes Juvenalis *ad ſat. 3. v.* 277. Immo conchis etiam unguenta, quæ & ipſa in mundo muliebri ſunt, ſervabantur. Hor. *lib. 2. od 7. Funde capacibus unguenta de conchis.* Quum vero ejuſmodi formæ pateris capacioribus & vinum haurire coepiſſent combibones, inter vaſa etiam potoria nominatæ ſunt conchæ. *Hein.*

CONCHYLIUM in *leg. 6. C. de diverſ. reſcr. l. 4. C. de veſt. olob.* eſt piſcis genus, ex cujus inciſa concha colligitur ſuccus, tingendis veſtibus olim expetitus. Ex eo enim inficiebatur purpura. Latine *murex* dicitur. Vid. Plin. *lib. 9. cap.* 35. Caſſiodor. 1. *var.* 2. Iſidor. *lib.* 2. *c.* 28. Legebantur vero maxime in Tyri, Phoeniciæ metropoleos, littore hujuſmodi piſces, etiam eſus non ingrati. Unde Guillelmus Tyrienſis pontifex *lib.* 13. *de bell. ſacr. c.* 1. de Tyro agens: Hæc, ait, & triticii, & conchylii, & pretioſi muricis inventrix egregio purpuram colore primo inſignivit. Unde & præcipua inter eas, hodie urbis trahens nuncupationem, Tyria dicitur.

CONCHYLILEGULI, *κογχυλευται*, qui conchylia legunt, alias *murileguli. Novell.* 38. *c.* 6. Erant per orientem, & occidentem certæ familiæ huic adſtrictæ conditioni, de quibus Cujac. *ad tit. C. de murilegul.* & Jac. Gothofr. *ad eumd. C. Th. tit.*

CONCIDERE teſtamentum, i. e. incidere *l. 1. §. 2. D. de his quæ in teſt. del. Conciſum* lignum *l. 55. D. de legat.* 3.

CONCILIABULUM a municipio, colonia, oppido, præfectura, vico, Caſtello ſeparatur apud Paull. *lib. 4. ſent. tit.* 6. §. 2. ut & in Lege Mamilia *de finib. agror.* his verbis: Quæ Colonia, hac lege deducta, quodve municipium, præfectura, forum, conciliabulum conſtitutum erit. Apud Livium *lib. 7. c. 15. lib. 25. c.* 5. fora, & conciliabula diſjunguntur. Frontin. *de limit. agr. p.* 41. Hoc, ait, Conciliabulum fuiſſe fertur, poſtea in municipii jus relatum. Aggen. Urbic. *p.* 60. Sunt, ait, loca publica coloniarum, ubi prius fuere *conciliabula*, & poſtea ſunt in municipii jus relata. *Conciliabula* porro Feſtus *lib.* 3. interpretatur loca, ubi in concilium conveniatur. Iſidor. *lib.* 15. *orig. cap.* 2. Pagi, ait, apta ſunt ædificiis loca inter agros habitantibus. Hæc & conciliabula adpellata, a conventu, & ſocietate multorum in unum. Gell. *lib. 1. c. 7.* orationem Gracchi, circum conciliabula dictam, citat. Relinquitur igitur juxta Briſſonium, *conciliabula* conventum hominum in agris eſſe, qui nec *municipii*, nec *coloniæ*, nec *præfecturæ* jure cenſeatur. Attamen, ut poſt Car. Sigon. *de jur. Ital. lib. 2. c.* 15. notat Heineccius, hi vici & jure nundinarum, & ea prærogativa gaudebant, ut ibi conventus juridici haberentur.

CONCILIATRIX uxor æque, ac adultera, & venefica, jure repudiatur ex mente Papiniani *in reſp. tit.* 22. ubi *l. 1. C. Th. de divort.* citat. Quamvis autem *Conciliatrix*, teſte Feſto *lib.* 3. ſit,

ſit, quæ conciliat viris uxores, & uxoribus viros, hic tamen intelligitur lena, ſtupri ſequeſtra, & adulterii internuncia, uti Apulei. *de aſin. aur. lib.* 9. *p.* 224. adpellat. Quo ſenſu etiam Plaut. *Mil. glor. act.* 5. *ſc. ult. v.* 16. *Viduam eſſe cenſui: Itaque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi*: Conciliatriculum dixit Cic. pro *Sext. c.* 9. Hein.

Concilium, conventus juridicus populi unius provinciæ. Tale *concilium Boeticæ*, ad quod Hadrianus, & Antoninus Pius reſcripſiſſe dicuntur. *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 11. §. 6. & 7. *l.* 1. *D. de abig.* ubi male legitur conſilium. Has voces ſæpe perperam confuſas eſſe a librariis, Joan. Frid. Gronov. *in not. ad Liv.* 44. *c.* 2. & Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt. p.* 773. docent. Hein. Vid. infra art. *conventus*. Eſt etiam conventus eccleſiaſticus, de quo vid. *diſt.* 15. Horum vero alia ſunt generalia, alia provincialia. Provincialium alia celebrantur auctoritate Romani Pontificis præſente Legato Eccleſiæ Romanæ, alia auctoritate Patriarcharum, vel Metropolitanorum provinciæ. Solius Papæ privilegium eſt, poſſe congregare concilium generale *XVII. diſt. c.* 1. & *ſeq.* 11. *qu.* 6. ideo & ſine ejus auctoritate factum non valet, & pro fide, & utilitate eccleſiæ ſæculares Principes aliquando ad concilia admittuntur *diſt.* 96. *c.* 1. §. & *nos*, & *c. ſeq.* Archiepiſcopus poteſt facere concilium provinciale *c. ſi epiſcopus* 13. & *ſi quis Epiſcop.* 14. *diſt.* 18. Et epiſcopi ſecundum tempus ordinationis ſuæ loca in conciliis debent tenere *cap. epiſcopos* 7. *diſt.* 17. Concilium provinciale præſentiam requirit Archiepiſcopi *c. ſi quis epiſcopus* 8. *diſt.* 92. & debet fieri bis in anno *c. concilia* 16. *diſt.* 17. Et omnes epiſcopi ad concilia venire tenentur, vel ſe excuſare per litteras *cap. placuit* 10. *diſt* 18. & non venientes, vel ante tempus recedentes excommunicantur *c. ſi quis autem* 12. *diſt.* 18. Epiſcopus bis in anno debet concilium celebrare *c. pervenit* 6. *diſt.* 18. & ſaltem ſemel in anno ſine omni exceptione *d. diſt.* 17.

Concinnator cauſſarum in *l.* 9. §. 2. *D. de offic. proconſ.* eſt, qui novas lites ſimulatis captionibus, & cavillis improbis in longum ducere molitur.

Concipere actiones *l.* 8. *D. de cap. min.* edictum *leg.* 1. *D. commod.* obligationem in futurum *l.* 35. *D. de judic.* pacta *l.* 17. §. 5. *l.* 57. §. *ult. de pact.* pœnam *l.* 71. *D. de verb. obl.* ſtipulationem *l.* 115. *pr. D. eod.*

Concipere, impraegnari *l.* 5. *l.* 18. *D. de ſtat. hom. Concepit* radicem arbor *l.* 3. *D. arb. furt. cæs.*

Concitare hoſtem *l.* 3. *D. ad leg. jul. Maj.* lites *l.* 1. *D. eod.*

Concitator populi *l.* 38. §. 1. *D. de pœn.* ſeditionis *l.* 16. *D. de adpell.*

Conclave binarum ædium *l.* 47. *D. de damn. inf.* quod una clave clauditur.

Concluditur anno actio *l.* 2. *C. de ædilit. edict.*

Concordare, in gratiam redire, tranſigere, conſentire.

Concordia ancillæ nomen *l.* 40. *D. de fideic. lib.*

Concordia fratrum *l.* 11. *C. de tranſact.* In *l.* 27. *D. de pact. dotal.* exemplo caret, quod legitur *concordio*; quare ibi *concordia* poſt Ducker. reſcribit Hein.

Concratitius paries. Ita quidem legunt *l.* 52. §. 13. *D. pro ſoc.* quamvis in aliis editio-

tionibus ſit *cratitius*. Vid. infra art. *paries*.

Concubina eſt, quam quis in concubinatu habet. Concubinatus autem, qualem jus civile magis permittit, quam probat, eſt quo Coelebs non mariti animo, ſed concubitus tantum cauſſa domi habet vel *ingenuam*, quæ corpore quæſtum non fecit, teſtata voluntate eam ita habendi citra nuptias, vel libertam aut etiam ingenuam obſcuro loco natam, quæve corpore quæſtum fecit, nulla teſtatione facta ſe eam pro uxore habere velle. Nota igitur, quod in mulieris liberæ conſuetudine non concubinatus, ſed nuptiæ intelligendæ ſunt, ſi non corpore quæſtum fecerit *leg.* 24. *D. de rit. nupr.* & quod ſi honeſtæ vitæ, & ingenuam mulierem in concubinam habere maluerit, ſine teſtatione hoc manifeſtum faciente non conceditur, ſed neceſſe eſt ei, vel uxorem eam habere, vel hoc recuſantem ſtuprum cum ea committere *l.* 3. *D. de concubin.* At quod libertam attinet, vel etiam ingenuam obſcuro loco natam, eamve, quæ corpore quæſtum fecit, conſuetudo non infert nuptias. Nam concubinatus ex ſola animi deſtinatione æſtimandus eſt *l.* 4. *D. eod. tit.* Quin & Papinianus *in l.* 31. *D. de donat.* reſpondit: Si quæritur, an maritalis honor, & affectio interceſſerit, perſonis comparatis vitæ conjunctione, perpendendum eſſe. Et apud eumdem in *l.*16. *de his, quæ ut indign.* mentio fit Caſſiani viri clariſſimi, qui mulierem ingenuam pleno honore dilexerat, cujus tamen filia, ex eo concubinatu ſuſcepta, *vulgo quæſita* dicitur. Porro notandum eſt non pro concubinatu licere conjunctionem flagitioſam, aut alias nefariam, veluti ſi quæ patris concubina fuit, in filii ſeu nepotis concubinatum ſeſe tradat, aut ex contrario *l.* 1. §.3. *D. de concubin.* Modeſtinus *l.*34. *D. ad Leg. jul. de adult.* concubinam dicit mulierem, quæ conſuetudinis, non matrimonii gratia, retinetur, quæ alias vocatur *amica l.* 35. *D. de aur. arg. leg. l.*144. *D. de V.S.* Græcis dicitur ἐρωμένη. Vid. Deſid. Herald. *animadv.* item *Uxor gratuita*, ut apud Grut. *Inſcr. p.* 795. quod coemta non eſſet, in aliis vero inſcriptionibus paſſim *Viceconjux*, quoniam conjugis loco eſſet. Porro nota *coelibis* dici *concubinam*. Nemini enim licentia conceditur, conſtante matrimonio concubinam penes ſe habere *l. un. C. de concubin.* Quare Granius citatus in *l.* 144. *D. de verb. ſignif.* ait Pellicem vulgo vocari, quæ cum eo, qui uxor ſit, corpus miſceat. Quod confirmat Gellius *lib.* 4. *c.* 3. ſcribens: Pellex adpellata eſt, quæ juncta, conſuetaque eſſet cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii cauſſa foret. Et Feſtus *de verb. ſignif. h. v.* eam dicit, quæ uxorem habenti nupſit. In eo tamen recte Wurffel. *juriſpr. definit.* §.498. Feſtum fallere monet, quod nuptias inter maritum & pellicem interceſſiſſe exiſtimare videatur. Juſtinus *hiſt. lib.* 1. *c.* 9. pellicis Cyri meminit, quem maritum fuiſſe inter omnes conſtat. Attamen pellicis nomine antiquitus & concubina veniebat. Idem enim Granius in *l.* 144. *cit.* ait, quondam eam, quæ uxoris loco ſine nuptiis in domo ſit, *pellicem* vocari, quam παλλακὴν Græci vocant. Atque in *ead. Lege* Modeſtinus ait: Maſſurius ſcribit, pellicem apud antiquos eam habitam, quæ eum uxor non eſſet, cum aliquo tamen vivebat, quam nunc vero nomine *amicam*, paullo honeſtiore *concubinam* adpellari. Vetus Gloſſar. Græcum: παλλακή ἐστιν,

Google

η συζωσα τινι εν τῳ οικω αυτȣ νομιμως, *χωρις γαμȣ*: *Pellex eſt, quæ cum aliquo vivit in domo, concedentibus legibus, ſine juſtis nuptiis.* Concubinæ militum *focariæ* dicebantur, quod focum curarent. Menag. *amæn. jur. c.* 39. *p.* 319. quarum *l.* 15. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* mentio fit.

Concubitus nuptias non facit *l.* 30. *D. de reg. jur.*

Concurator, qui curam ſimul cum alio adminiſtrat *l.* 19. *D. de admin. & peric. tut.*

Concurrere dicuntur perſonæ, actiones, & res notiſſimo ſignificatu in jure noſtro.

Concursu autem partes facere dicuntur legatarii, quibus in ſolidum res eadem legatur. Concurrentes enim, & legatum adgnoſcentes invicem ſibi partes auferunt *l.* 1. §. 3. *D. de uſufr. adcreſc. l.* 34. §. 9. *D. de legat.* 1. ſcinditurque inter eos legatum §. 8. *Inſt. de legat.*

Concussionis crimen committitur, quoties aliquid terrore poteſtatis illicite extorquetur, & aufertur *l.* 1. *D. de concuſſ. l.* 3. *l.* 4. *C. de condict. ob turp. cauſ. l. un. C. ex delict. def. l. ult. C. de mod. mulct.*

Concutere, terrore poteſtatis perterrefacere ſignificat *l.* 6. §. 3. *D. de offic. præſid. l.* 4. *C. ad Leg. jul. repet.* & apud Paull. 5. *ſent.* 25. 12. Sed &, quod per evidentem calumniam, ſpecie tranſactionis, extorquetur, in concuſſionis nomen cadit *l.* 1. §. *ult. D. de calumn.* Alias *concutere*, in ſenſu proprio, eſt quaſſando movere *l.* 18. §. 11. *D. de damn. infect. l.* 59. *D. locati.*

Condemnare, damnare. *Condemnare* dupli *l.* 2. *D. de evict.* pecuniæ *l.* 39. *D. de oper. libert.* vel pecuniam *l.* 5. *D. quand. ex fact. tut.* quantitatem *l.* 45. *D. de fidej.* vel in quantitatem *l.* 3. *D. de re jud.* vel certa pecunia *l.* 3. *D. fin. reg.* fructibus *leg.* 16. §. 3. *D. de pign.*

Condemnare pro condemnationem adverſus aliquem obtinere, &, ut Icti loquuntur, judicatum debitorem facere *l.* 2. *D. de admin. & per. tut.* Cic. *pro Roſc. cap.* 9. Itane vero, quem per arbitrum circumvenire non poſſes, cujus de ea re proprium judicium erat, hunc per judicem condemnabis. Idem *pro Cæcin.* Non ſolum ægris, verum etiam condemnatis licet. Suet. *in Tib. c.* 8. *Fannium Carpionem reum majeſtatis fecit, & condemnavit*, id eſt, peregit.

Condemnatio fit *l.* 1. §. 2. *D. quæ ſent. ſin. adpell.* Condemnationem pati *l.* 24. §. 4. *D. quod met. cauſ.* Condemnatione plecti *l.* 14. §. 9. *eod.* At in *l.* 8. *C. de pign. & l. un. C. etiam ob chirogr. Condemnationem* facere eſt, eam obtinere.

Condemnator pro eo, qui reum peregit apud Tacit. *annal. lib.* 4. *c.* 66.

Condemnatus in his verbis edicti Prætoris, quod ſub *tit. D. de re judic.* proponitur, *condemnatus ut pecuniam ſolvat*, accipiendus eſt is, qui rite condemnatus eſt, ut ſententia valeat. Ceterum ſi qua ratione ſententia nullius momenti ſit, *condemnationis* nomen non tenet *l.* 4. §. 6. *D. de re judic.* Alias quoque traditur, *damnatum* quem ita videri, ſi damnatio teneat.

Condemnatus, *us*, ſubſtantive, pro condemnatione dicitur, ut *ſtipulatus* pro ſtipulatione *l. ult. D. de re jud.*

Condere. Conduntur civitates §. 11. *Inſt. de rer. diviſ.* jura §. 8. *Inſt. de jur. Nat. Gent.* leges *l.* 3. *l. ult. C. de legat.* regna *l.* 5. *D. de juſt. & jur.* teſtamenta *l.* 7. *C. de teſtam.*

Con-

Conduntur alio ſignificatu fructus *l.* 5. §.9. *D. de reb. libri* *l.* 52. *D. de reb. cor. qui ſub tut.* merces in horreis *l.* 74. *D. de contrah. emt.* corpus *l.*14. §. 3. *D. de religioſ.* id eſt, reconduntur, abſconduntur. In *condito* habere *l.* 97. *D. de legat.*3. Vid. infra *condita*.

Condicere olim denunciare ſignificabat §. 15. *Inſt. de action. Condictio*, ait Feſtus, eſt in diem certum ejus rei, quæ agitur, denunciatio. Unde ſtatum condictumque diem Decemviri in XII.Tab. adpellarunt judicii cauſſa conſtitutum, ut ex Cic. 1. *offic.* 12. & Plaut. *in Curcul. act.* 1. *ſc.*1. *v.*5. liquet. Idem Feſtus *condictum* interpretatur *ſimul dictum*. Nam condicere nihil aliud eſt, quam diem, locumque communi conſenſu conſtituere *l.* 66. *D. de contrah. emt.*

Condicere etiam eſt idem, ac actione perſonali experiri. Sic *condicere* cautionem *l.* 3. *C. de poſtul.* dotem *l.* 17. §. *ult. D. de reb. auct. jud.* liberationem *l.* 6. *C. de jur. & fact. ignor.* *l.*8. §. 2. *D. ad SC. Vellei.* *l.*1. *pr. D. ut in poſſeſ. legat.* id eſt, agere, ut liberatio obtineatur. *Condicere* ſatisdationem *d. leg.* 1. *D. ut in poſſeſ. legat.* id eſt, agere ad tollendam ſatisdationem, ſeu eam repetere, ut loquitur eadem lex. Similiter condicitur obligatio, ubi quod ſine cauſſa promiſſum, ſolutum nondum eſt *l.* 1. *D. de cond. ſin. cauſ.*

Condicere, pro contradicere in pandectis Florentinis ſcriptum videtur in *leg.* 22. §. 6. *D. ſolut. matrim.* Si filia verecunde per abſentiam patri *condicat*, pro *contradicat*.

Condictionem, omnem in perſonam actionem generaliter adpellari, traditum eſt, quod olim, qui in perſonam agerent, adverſario denunciare ſolerent, ut certa die judicio adeſſet, quemadmodum Theophilus in §. 15. *Inſt. de act.* ſcribit. Igitur in perſonam actio condictio dicitur *l.* 25. *D. de obl. & act. condictitia* actio *l.* 7. *D. de condict. cauſ. dat.* & condictitia ſimpliciter *l.* 55. *D. de don. int. vir. & ux.* §.24. *Inſt. de action.* & actio *condictionis* *l.* 1. *C. de cond. indeb.* Sed & *condictitia* pro *condictione* furtiva *l.* 13. §. 2. *D. de jurejur.* Recte vero Wurffel. in *juriſprud. def.* §.331. monet: Nomine *condictionum* generali ſubſiſtere eas actiones perſonales, quibus ſpeciale nomen, ſpecialiſque formula data non eſt, ut quæ proprium, peculiareque nomen non habent *l.* 7. §. 1. *D. de pact.* Neque eas *actiones* confundendas cum actionibus in factum, quæ non ex determinato negotio, ſed ex æquitate naturali jure prætorio confirmatæ veniunt.

Condictio autem vel *certi*, vel *incerti*. Illa ex omni cauſſa competit, ex qua *certum* petitur *l.* 9. *l.*24. *D. ſi cert. pet* *l.* 28. §. 4. *D. de jurejur.* quæ & *condictitia* actio, per quam certum petitur, adpellatur in *l.* 24. *D. de reb. cred.* Condictio *certi* ex diverſo ex omni cauſſa datur, ex qua incertum petitur. Cujuſmodi condictiones, & liberationes, & jura prædiorum, quorum incerta æſtimatio eſt, condicuntur *l.*2. §. 3. *D. de donat.* *l.* 3. *D. de condict. ſin. cauſ.* *l.*5. *l.*8. *D. de act. emt.*

Porro hæ condictionum ſpecies in libris noſtris memorantur.

Condictio cauſſa data, cauſſa non ſequuta, qua id repetitur, quod in certum finem licitum, non ſequutum datum fuit. Nota autem *in finem licitum*. Nam ſi illicitus fuerit finis, v. g. ut calumnioſa lis alteri moveatur, condictio ceſſat; etenim in pari turpitudine melior eſt conditio poſſidentis *l.* 4. *pr.* §. 1. *D. de condict. ob turp.*

turp. cauſſ. Ob cauſſam non ſecutam ita datur hæc condictio, ſi finis non fuerit ſecutus, vel ob caſum, & alter exiſtat locupletior *l.* 5. *pr.* §. 3. *D. de condict. cauſſ. dat.* vel ob culpam accipientis *d. l.*5. §. 4. Repetitur autem res cum omnibus fructibus, & acceſſionibus *l.* 7. §. 1. *l.* 11. *D. eod.* ne ex mora lucrum ſentiat quis. Eadem etiam *condictio* ob cauſſam datorum adpellatur *rubr. tit. C. de condict. ob cauſ. dat.* Wurffel. *juriſp. definit.* §. 332.

Condictio ob *turpem*, & *injuſtam cauſam* eſt qua id, quod datum erat ex cauſa, ratione accipientis injuſta, & turpi repetitur Quod autem *rubr. tit.* D. eſt *de condictione ob turpem, vel injuſtam cauſſam*, magis utrumque injuſtum, & turpe conjungit quam ſeparat, ita ut hic non quævis injuſta cauſſa, intelligatur, ſed quæ turpitudinem conjunctam habet, veluti ſi quis acceperit pecuniam ex cauſſa ut redderet commodatum *l.* 9. *pr. D. de condict. ob turp. cauſſ.* Et ita injuſtam cauſſam intellige in *l.* 6. *&* 7. *D. eod.* Quoniam vero quædam ſunt, quas pro cauſis debendi & tamquam debitum accipiendi non admittit jus, quæ tamen citra turpitudinem ut cauſſæ dandi venire potuerunt, quia his Lex non adſiſtit, eo reſpectu injuſtæ dici poſſunt; Sed redit res ad caſum *condictionis ſine cauſſa.* Et ita intellige *injuſtam cauſſam* in *l.*1. §. *ult. D. de condict. ſine cauſ.* Nota denique condictionem hanc eſſe ob cauſſam injuſtam vel turpem ratione accipientis. Nam ubi vel dantis, vel utriuſque dantis ſcilicet, & accipientis turpitudo eſt, condictio non competit *l.* 4. *D. de condict. ob turp. cauſ.*

Condictio indebiti ea eſt, quæ obtinet ubi quid, cum ne naturaliter quidem deberetur, tamen ſolutum eſt, qua nempe ab accipiente repetit, vel is qui ex facti ignorantia ſolvit, ſi ipſe damnum inde ſentit, vel tertius inde læſus. Nota igitur, non condici ſolutum naturaliter, ſeu jure gentium, ut ait Celſus *l.* 47. *D. de cond. indeb.* debitum. Deinde, ut is qui ſolvit poſſit ipſe repetere tamquam inde læſus, requiritur, ut ſolverit ex ignorantia. Nam indebitum ſolutum ſciens non recte repetit *l.* 1, *D. l.* 9. *C. eod. tit.* Et ex facti ignorantia requiritur, ut leges diſerte docent; Caius v. g. ſolvit Mevio C. quæ patrem mutuo accepiſſe, ſcripto documento demonſtrat is; facta ſolutione Caius reperit Mevii apocham; qua idem ante decem annos ſolutum dederat. Error hic adfuit facti, neque enim erratum fuit citra mutuum contractum, ejuſque obligationis vim, ſed circa factum ſolutionis. At cum quis jus ignorans, indebitam pecuniam ſolverit, ceſſat repetitio *l.*10. *C. de jur. & fact. ign.* niſi ea perſona ſit, cui jus ignorare licet *l.* 9. *pr. &.* §. 1. *D. eod. tit.* Denique nota ad ultimum definitionis membrum, tertio etiam, qui non ſolvit, at & indebito ſoluto damnum ſentit, competere condictionem, quod docet Ulpianus in *l.*5. *D. de condict. indeb.* Non novum, ait, ut quod alius ſolverit, alius repetat: nam & cum minor viginti quinque annis, inconſulte adita hereditate, ſolutis legatis, in integrum reſtituitur, non ipſi repetitionem competere, ſed ei, ad quem bona pertinent. Qua in lege fingendus eſt caſus corporis in hereditate exiſtentis, quodque tamquam legatum, cum tamen debitum non eſſet, traditum eſt a minore. Alias hic, non alter, damnum ſentiret, ac ſolutum repeteret.

Condictio ſine cauſſa qua res, *quæ ſine cauſſa* vel ex juſta ſed infirmata cauſſa aliquem pervenit, vel

vel exiſtens ipſa, vel conſumta æſtimato repetitur. Res autem ſine cauſſa ad aliquem perveniſſe dicitur, quando id ex eo concipitur adquiſitam fuiſſe, injuſtum, aut juſtum quidem, ſed poſt infirmatum fuit. Vid. *l.* 1. 2. *D. de condict. ſine cauſ.*

Videtur equidem *condictionis ſine cauſſa* nomine venire genus ſummum reliquarum, id quippe nomen cadit quoque in condictionem *indebiti*, & *ob cauſſam non ſecutam l.* 3. *pr.* & § 1. *D. de condict. ſin. cauſſ.* Aſt eo tanquam generis ſummi nomine ſubſiſtens venit ſpecialis condictio ea, quæ datur, ubi reliquæ deficiunt, ubi nempe nec ob cauſſam futuram dedi, nec ob turpem cauſſam, nec indebite ſolvi, ſed alter tamen ſine cauſſa rem meam poſſidet, aut ex ea damno meo lucrum fecit. Unde ea recte experitur fullo, qui eum amiſſis veſtimentis, domino pretium reſtituit, ſi dominus veſtimentum recuperavit *l.* 2. *D. eod. tit.* Debitor, cujus chirographum creditor adhuc habet, nomine jam expuncto *l.* 2. *C. eod. tit.* Mulier, quæ dotem numeravit, quum matrimonium fit nullum *l. ult. D. eod.* Quæ exempla ſatis oſtendunt, & aliis permultis caſibus locum eſſe poſſe huic condictioni.

Condictio furtiva, qua res furto ablata cum omnibus fructibus, vel, ſi res perierit, æſtimatio ejus, quanti res, unquam plurimi fuit per dominum, vel bonæ fidei poſſeſſorem a fure, & ejus heredibus repetitur. Exemplum bonæ fidei poſſeſſoris Wurffel. *juriſpr. defin.* §. 337. affert creditorem, cui pignus ſurreptum, & hæc condictio pertinet ad ſpeciem *incerti*, daturque ad intereſſe, vid. *l.* 12. *in fin. D. de cond. furt.* Ea vero, quæ domino rei furtivæ ſoli competit, ſub ſpecie *incerti* continetur, hæcque ſubintelligitur in *l.* 1. *D. eod. tit.*

Condictio ex Lege, qua id, quod ex nova aliqua lege, ad determinatum alias negotium non referendum, debetur, præſtari petitur. Novam autem Legem dicunt, quæ poſt LL. XII. Tab. promulgata, argumento *l.* 7. *pr. D. de cap. min.* uſi. Accuratius cum Wurffel. *l. cit.* §. 337. dixeris, quæ poſt inſtructam formulariam Juriſprudentiam lata. Etenim, ſi nova obligatio lege aliqua induceretur, formula agendi, perſequendique, quod exinde debebatur, ſuppetebat nulla, hinc extraordinaria condictione opus erat. Legis vox prætorium jus excludit *l.* 11. *D. de præſcr. verb.* Nota porro, quod ſi obligatio certum ac determinatum negotium reſpicit, ex qua agendi formula ſuppetit, ex ea agendum erit. Tunc enim Lege nova cautum non eſſe debet, qua actione ſit experiundum, ſeu, quod idem, determinatum jam negotium legi novæ ſubeſſe non debet.

Condictio ex canone eadem figura dicitur, qua condictio ex lege, ubi obligatio ex præceptis juris canonici oritur. Quemadmodum *condictio* ex *moribus* ſi ex conſuetudine. Ita jus canonicum juramento novam obligationem, etiam actui alias nullo, conciliari poſſe, docet *c.* 2. *de pact. in* 6. Ex actu itaque alias nullo, juramento tamen firmato, agendum foret *condictione*, & *canone*.

Condictio triticiaria a tritico tanquam nobiliſſimo mercium genere, vel a primis edicti verbis dicta, eſt actio perſonalis arbitraria, ad rem quamlibet, præter pecuniam numeratam ſpectans, & ex quacumque cauſſa debitam, vel etiam noſtram, ex cauſſis quibus condici poteſt, veluti ex cauſſa furtiva, vel re mobili vi abrepta: Eaque actione, ubi res præſtari non poteſt, petimus æſtimationem pro ratione loci, temporiſque præſtan-

tandam. Equidem in bonæ fidei negotiis, idem actione, & ipſo contractu, ex quo res debebatur, deſcendente peti poſſe, expediti juris eſt. In his enim, ſi res præſtari nequit, æſtimatio in quæſtionem venit, petenda actione ex contractu; id quod nos docet *l.* 1. *pr. l.*12. *D. de act. emt. l.*1. 8. 10. 47. *D. depoſ.* In negotiis vero ſtricti juris, non item in quibus, quod non expreſſum erat, non debebatur, ideoque peculiari actione hic opus erat poſtea ad alia negotia extenſa. Vid. Wurfſel. *juriſpr. defin.* §. 339. & ab hoc citat. *Boehmer. tract. de actíon. ſect.* 2. *c.* 5. §. 51.

Condictio de eo, quod certo loco dari oportet. Ea ob pluris petitionem ratione loci datur ad id, ut judex arbitretur, quid alter alteri præſtare teneatur, habita ratione ejus quod intereſt, eo loco fuiſſe ſolutum, quod ſolvi debuerat *l.* 1. *l.* 8. *D. de eo, quod cert. loc.*

Condictio conſtitutoria, ſeu conſtitutæ pecuniæ, qua adverſus eum, qui conſtituit, ſe ſoluturum, ad ſolvendum id, quod conſtitutum eſt, vel præſtandum id, quod intereſt. Vid. infra *conſtituere pecuniam*, & *conſtitutum*.

Condictio ex ſcriptura, *Inſt. de litt. oblig. & l.* 24. *C. de non. num. pec.* actio in perſonam, qua is, qui ſe pecuniam alicui debere ſcripſit, ſive ea numerata ſit, ſive non ſit; ſolvere cogitur: dum tamen ſi data pecunia, actio poſt biennium intendatur: nam antea non numeratæ pecuniæ exceptione excluditur.

Condita adpellabant ſpecies, & copias publicas in horreis ſervandi cauſſa repoſitas. *tit. C. de condit. in publ. horr.* Ammian. Marcel. *lib.* 29. *cap.* 5. A provincialibus commeatum exercitui prohibuit dari, merces & *condita* hoſtium virtutis noſtrorum horrea eſſe, virtute memorans ſpecioſa.

Conditio eſt adjectio incerti, a cujus exiſtentia dependentem facimus validitatem actus. Ea autem vel in *præſens*, vel *in futurum*, vel in *præteritum* confertur *l.* 16. §. 1. *D. de injuſt. rupt. irrit. l.* 10. §. *ult. D. de cond. inſt. l.* 100. *D. de verb. oblig.* §. 6. *Inſt. eod. tit.* Sed eæ demum poteſtatem conditionum obtinent, id eſt, in eventum aliquem negotium ſuſpendunt, quæ in futurum conferuntur *l.* 37. *l.* 39. *D. de reb. cred.* & hæ proprie dicuntur conditiones. Unde illæ nec hereditatem ſuſpendunt, ſed vel infirmant, vel ſtatim deferunt, prout vel eas exſtitiſſe intelligitur, vel non intelligitur. Ita quidem diſputant ſubtiliter magis quam ſolide. Nam & ipſa in futurum incertum collata conditio, (cum nemo pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere poſſit) ſtatim infirmat, vel defert hereditatem, prout id, quod incertum adjectum eſt, futurum eſt vel non; quod utique ſuo tempore intelligibile erit. Neque enim incertum adjectum de præſenti, vel præterito, quale ſit, ſemper eſt ſtatim intelligibile. V. g. Si Caius filius meus a me jamdudum abſens, mortuus eſt, Titius heres eſto. Num mortuus ſit nec ne, ſuo tempore intelligetur, atque etiam, ſtatim ne Titius heres ſit, vel non.

Sed etiam generaliori quadam notione *conditionem* adpellari videmus omnem clauſulam, quam ſub figura verborum, ut conditionem, aliquis negotio adjicit. Ita ut hoc vocabulo etiam contineatur clauſula, quæ verbotenus veluti incertum quid affingit, quod tamen impoſſibile eſt. Hinc *conditiones* dividunt in *poſſibiles*, & *impoſſibiles*.

Im-

Impoſſibilis conditio dicitur, quæ contradictionem infert. In ſpecie adpellatur *perplexa*, ſi clauſula pro conditione adjecta, ipſi negotio, cui adjicitur, contradicat. v. g. Si Titius heres erit, Caius heres eſto, quæ quidem verba cum nihil ſonent, pro non ſcriptis habentur, ita ut neuter ſit inſtitutus *l. 16. D. de condit. inſtit. l. 188. D. de reg. jur.* Retinet vero nomen generale conditionis *impoſſibilis*, quando ipſa clauſula, nec etiam collata cum negotio, alias contradictionem infert, vel in ſe, v. g. *ſi ſedens ambulaverit*, vel cum limitationibus virium perſonæ, in qua collocata eſt conditio, v. g. ſi montem *digito moverit*; quæ conditio *natura impoſſibilis* adpellatur, vel *cum Lege*, v. g. *ſi Seium occiderit*, vel cum *moribus*, v. g. *ſi nudus in foro ſaltaverit*. Vide infra art. *Impoſſibilis*.

Conditio præpoſtera dicitur, quæ contradictionem ratione temporis involvit, v. g. Si cras navis ex Aſia redierit, hodie dare ſpondes?

Conditionum poſſibilium aliæ dicuntur *poteſtativæ*, aliæ *caſuales*, aliæ ex illis *mixtæ*.

Conditio caſualis reſpectu alicujus dicitur, ſi adjectum ab ejus voluntate non dependet, v. g. ſi hoc anno Sempronius conſul erit, Mevius uxorem duxerit, navis ex Aſia redierit, Titius heres eſto, hæc tria ut futura ſint, a Titii voluntate minime dependet.

Conditio poteſtativa adpellatur reſpectu perſonæ, cujus vires efficiendo, ut quod adjectum eſt, exiſtat, ſufficiunt. v. g. ſi Mevius Seium ſuum ſervum Titio dederit. Si in Capitolium aſcenderit. Equidem ejuſmodi conditio, ſi rem ipſam ſpectes, admixtum quoddam caſuale habet, & eatenus *mixta* quodammodo dici poteſt. At ſi intentionem adjicientis ſpectaveris, ac talis deprehendatur, ut ſi citra culpam perſonæ, vires rei implendæ non ſufficere incipiant, tamen nihilominus valeat negotium, eatenus *mere poteſtativam* dixeris *conditionem* adjectam. Quod obſervatu non inutile puto ad id, quod Ev. Otto *in notis ad Puffendorff. lib. 1. c. 9. §. 20. de off. hom. & civ.* poſt Heineccium *ad tit. D. de condit. inſtit.* notavit, nullam proprie eſſe differentiam inter *mixtas*, & *poteſtativas* conditiones, præſertim cum Ill. Thomaſius Tribonianum ſugillaverit, quod *mixtam* adjecerit. *Mixta* enim ex *poteſtativa*, & *caſuali conditio* ea dici poteſt, quæ ex intentione adjicientis talis eſt, cum nempe quod adjectum eſt pro conditione partim *poteſtativum* partim *a caſu dependens*, ita eſt adjectum, ut vel ab hac etiam parte negotii validitas ſuſpendatur, v. g. Si Mevio conſule in Capitolium aſcenderit Caius, heres eſto. Mevio prius moriente quam aſcenderit Caius, cadit inſtitutio, ſi paret eam a Mevii etiam conſulatu ſuſpenſam eſſe. Ergo differt, ut ſpecies a genere, *mixta* hæc conditio a *mixta* illa, qualem, propter caſum ſemper admixtum, *poteſtativam* omnem eſſe dixerunt viri ſummi modo laudati.

Conditio omnis *ſuſpenſiva* etiam eſt, maxime ſi collocata eſt in futuro. At in ſpecie *ſuſpenſiva* dicitur, qua ſuſpenſum ſit, an negotium futurum ſit validum perfectumque, nec ne, ut in exemplo quod attulit Wurffel. *juriſpr. defin.* §. 548. Convenit inter Caium ac Titium de vendendo, emendoque equo, addit Titius ſe daturum L. ac habiturum ſibi equum, ſi Sempronius intra anni ſpatium ſolvat, quod ſibi debet Sempronius. *Conditio* hujuſmodi *ſuſpenſiva* ab ea ſeparatur, quam *reſolutivam* dicunt, qua nempe ſuſpenſum

ſum ſit, an negotium, quod ſtatim perfectum validumque eſt, irritum poſtea futurum ſit nec ne. Exemplum ſuppeditat idem Wurſel. *l. c.* Lucius a Seio emit duos rhedarios equos, pellibus tigridem mentientibus, atque eoſdem ſecum abducit, addens: Si intra trimeſtre ſpatium aliorum duorum ejuſdem coloris particeps non fiat, priores duos recipiat venditor. Vid. *l.*12. *D. de in diem addict. l.*1. *D. de leg. commiſſ.* Hujus autem diſtinctionis utilitas vel ex hoc uno patet, quod conditio ſuſpenſiva impediat, quominus periculum rei venditæ ad emtorem pertineat, ſi res perierit caſu ante exiſtentem conditionem, *reſolutiva* non item.

Conditiones facti opponuntur conditionibus juris, id eſt, quæ ex jure veniunt *l.*21. *D. de condit. & dem.*

Conditio tacita *leg.* 68. *D. de jur. dot.* Quales tamen nos non paſſim comminiſci & inducere debere, niſi ex re ipſa, aut verbis quibuſdam, manifeſtum ſit, contrahentes talem conditionem poſuiſſe, monet Cujac. 25. *obſ.* 17. & 18.

Conditio alias & qualitatem, & ſtatum perſonarum ſignificat. Ita *conditionem* matris ſequi. Conditio humana *l. pen. D. de condit. inſt. Conditiones* agrorum, id eſt, qualitates *l.* 1. §.23. *D. de aqu. & aqu. pluv.*

Conditio quoque pro nominibus uſurpatur. Ita bonam conditionem eligere *l.* 7. §. 2. *D. de admin. & peric. tut.*

Conditio, ut Donat. *in Andr. act.* 1. *ſc.*1. ait, etiam eſt *pactio certam legem in ſe continens.* Unde & Cic. conditiones, pactionesque paſſim conjungit. Nulla *conditione* emere poſſum *l.*30. *§.ult. D. de legat.* 3. In ſpecie

Conditio interdum pro matrimonio, & conjunctione ſponſaliorum, & nuptiarum uſurpatur *l.* 36. *D. de rit. nupt. l. ult. D. de proxenet.* Seneca *libro de ſuperſtitione*, citante Auguſtino: *Quoſdam tamen cælibes relinquimus, quaſi conditio defecerit.* Hoc ſenſu conditiones expediri ait *l.*36. *D. de rit. nupt.* repudiare conditionem *l.* 11. *D. eod. tit.* Et in renunciatione ſponſaliorum hæc verba proferebantur: *Conditione tua non utor l.* 2. *D. de ſponſal.* Conditionem quærere *l.* 36. *D. de rit. nupt.* Suet. *in Aug. cap.* 69. deligere Plin. *lib.* 1. *epiſt.* 14.

Conditio etiam pro cauſſa uſurpatur. Ita melior conditio afferri, & offerri *l.* 2. 3. 4. 5. & *paſſim. D. de addict. in diem.* In ea condictione eſt *l.* 1. §. 5. *D. und. cogn.*

Interdum *conditio* optionem vel electionem ſignificat. Sic conditionem deferere, id eſt, optionem *l.* 1. §. 13. *D. ſi quid in fraud. patron. l.*16. *D. de admin. & peric. tut.* Hirt. *de bell. Afric. c.* 25. Quibus cum conditionem ferrent, ut oppido excederent, idque ſibi vacuum traderent, conditionemque repudiaſſent.

CONDITIONALIS, E, cui purum opponitur *l.* 10. *D. de condit. inſt. l.* 3. *l.* 41. §. 1. *D. de legat.* 1.

Conditionales, quos vulgo tabularios adpellant *l.* 11. *C. qui poſt. in pign. Conditionales* ſervi *l.* 7. *C. de jur. fiſc. l.* 5. *C. Th. eod. tit. Conditionales* annonarii & actuarii *l.* 3. *l.* 5. *C. Theod. de numerar. & actuar.* Sub conditionalium oculis, & periculis detineri *l. ult. C. Th. de ponderat. Conditionales* porro ad cuſtodiam Bibliothecæ requiri, & adponi, jubet Valens Imp. in *l.* 2. *C. Th. de ſtud. lib. urb. R.* Videntur autem Heineccio dicti *conditionales*, qui vel certis tantum conditionibus ſerviebant, vel ea lege & conditione manumiſſi fuerant, ut ad-

adhuc certas operas, ac ſervitia præſtarent. Frequenter eorum fit mentio in ſcriptoribus medii ævi, ubi vocantur *alicui conditioni obligati* apud S. Leon. *Epiſt. ad Epiſc. Campan. c.* 1. *Conditionarii* Ivon. Carnot. *Epiſt.* 147. Vid. Car. Du-Freſne *Gloſſ. med. & inf. lat. voce conditionalis.*

CONDITIONALITER *l.* 98. §. 5. *D. de ſolut. l.* 17. §. 3. *D. de cond. & dem.* i. e. ſub conditione. Quod vocabulum claſſicis ſcriptoribus ignotum eſſe, obſervarunt Voſſ. *de vit. ſerm. lib.* 4. *c.* 30. & Cellar. in *Antibarbaro*, qui ideo Borrichio in *cogit. de lat. ling. p.* 27. injuria vapulavit. Vid. Ducker. *de latin. vet. JCtor. p.* 446. Sed ſunt talia inter vocabula artis noſtræ referenda, non quidem vulgaris uſus, (unde & in auctoribus fruſtra quæruntur,) at ideo non minus latina, quam varia vocabula auguralia, agrimenſoria, militaria, quorum quædam non magis, quam hoc adverbium, in auctorum veterum operibus occurrunt. *Hein.*

CONDITURA eſt, quidquid cibum vel potum reddit ſapidiorem, ut palato magis adlubeſcat. Occurrit hoc vocabulum in *l.* 9. *pr. D. de trit. vin. ol.* Hein.

CONDONARE pro donare in *l.* 23. §. 1. *C. de nupt.* Terent. *Phorm. act.* 5. *SC.* 7. *v.* 54. Argentum, quod habeo, condonamus. *Hein.*

CONDUCERE proprie ducere in unum locum: & ita conduci dicitur aqua *l.* 3. §. 3. *D. de riv.* & apud Pallad. *lib.* 1. *de re ruſt. tit.* 16.

Conducere quis dicitur rem utendam, vel operas alterius, cui pro his mercedem dat, vel promittit. Sic conducere fundum fruendum *l.* 1. §. *ult. D. ſi ager vectig.* operas *l.* 1. *D. de æſtimat. l.* 19. §. *ult. locat.* Sed & conducere quis dicitur opus aliquod faciendum, qui ipſe pretium accipit faciendo, & is dicitur *redemptor operis*. Ita *conducere* columnam tranſportandam, vel tranſportandum dolium *l.* 15. §. 7. *D. locat.* merces vehendas *l.* 5. *D. ad exhib.* ſervum docendum *l.* 13. §. 3. *D. locat.* ubi, Si quis ſervum docendum conduxerit, eumque duxerit peregre, & aut ab hoſtibus captus ſit, aut perierit, ex locato eſſe actionem placuit. Simili ſignificatu Cic. *de divinat. lib.* 2. *c.* 22. ait: Redemptor, qui columnam a Torquato conduxerat faciendam. Cujus ſignificatus verbi *conducere* exempla alia videſis in *l.* 9. §. 5. *l.* 11. §. 3. *l.* 13. §. 1. *l.* 19. § 7. *l.* 59. *l. ult. D. locat. l. ult. D. de Leg. Rhod. l.* 3. §. 1. *D. naut. caup. ſtab.* Vid. *locare*.

CONDUCTIO fundi *l.* 18. *D. locat.* vectigalis *l.* 47. *D. de jur. fiſc.* cujus verbi ſignificatus ex modo dictis patet, ut & ſequentis.

CONDUCTO habere coenaculum *l.* 1. §. 7. *D. de his qui effud. vel dejec.* In *conducto* habitare *l.* 1. §. 9. *D. eod.* Conducti locati, ſeu ex conducto locato actio, ut loquitur *l. ult.* §. 1. *D. de Leg. Rhod.* conductori datur, ejuſve heredi adverſus locatorem, ejuſve heredem, imprimis ad id, ut liceat ſibi re locata uti, aut ſi conductor malit intereſſe, id locator præſtet, &c. Quibus autem caſibus conductori detur hæc actio, vid. *l.* 15. *D. locat.*

CONDUCTOR domus *leg.* 60. *D. locat.* fundi *l.* 54. §. 1. *D. locat.* qui ea utenda mercede data aut promiſſa accepit. *Conductor* operis *l.* 13. §. 10. *D. eod.* qui opus faciendum ſuſcepit, ſeu *redemptor*.

CONFECTIO teſtamenti *l.* 27. *C. de teſt.* Confectio teſtamento-

torum, id eſt, teſtamenti factio *l.* 29. *C. de teſtam.*

CONFERRE in commune redigere ſignificat in *l.* 1. *C. pro ſoc. l.* 2. §. *ult. D. de collat. bon. l.* 1. *l.* 3. *C. de collat.* vid. ſupra art. *collatio.*

Conferre pro contribuere *l.* 22. *D. de damn. inf.* ſic conferre in funus *l.* 16. 20. *D. de religioſ.* ſumtus ad refectionem ædificii *l.* 4. *C. de ædif. priv.*

Conferre, tribuere, elargiri, erogare. Ita *conferre* beneficium in mulierem *l.* 50. *D. de rit. nupt.* donationem in patronum *l.* 50. *D. de legat.* 2. inſtitutionem in ſervum *l.* 48. §. *ult. D. de hered. inſtit.* voluntates in civitates *l.* 3. §. *ult. D. de pollicit.* ſupremum judicium in fratrem *l.* 40. §. *ult. D. de pact.* honorem & munus in aliquem *l.* 1. §. 3. *D. quand. adpell.*

Conferre pro inferre. Ita in perſonam *conferre* injuriam *l.* 18. §. *pen. D. de injur.* actionem *l.* 8. *C. de judic.*

Conferre comparare res inter ſe in *l.* 5. §. 1. *D. de capit. min.*

Conferre ſe, id eſt, ire in aliam provinciam *l.* 1. *C. ubi cauſ. ſtat.*

Conferre pro referre ad aliquid, vel differre, & ſuſpendere ab aliquo. *Conferre* in arbitrium alterius *leg.* 11. §. 13. *D. quod vi aut cl.* in arbitrum *leg.* 13. *D. de adquir. vel omitt. her. Collata* conditio in alterius perſona *l.* 8. *D. ſi quis omiſſ. cauſſ. Collata* penes ſe emtio *l.* 35. *D. de minor. Collata* in alterius factum inſtitutio *leg.* 23. §. *ult. D. de hered. inſt. conferri* in futurum *l.* 71. *D. eod.* in longum tempus *l.* 4. §. 1. *D. de ſtatu l.* in conditionem, in caſum, in diem *l.* 5. *C. ſi quis alt. vel ſibi. l.* 8. *D. de verb. obl. l.* 59. *D. de reb. cred. Collatus* in mortis tempore ſermo *l.* 88. *D. de obl. & act. Collata* verba in præteritum *l.* 27. §. 2. *D. de libert. leg.* Collatæ in unum clauſulæ *leg.* 6. *D. judic. ſolv.*

Conferre redigere in ſcripturam. *Conferre* in Codicillos ſecreta voluntatis *l.* 3. *C. de donat. quæ ſub mod.* in tabulas *l.* 35. *D. de teſt. mil.*

CONFESSIO. Eam Quinctilian. *Declam.* 313. ait accipiendam qualemcumque contra ſe pronunciationem. Vid. *tit. de confeſſis.*

Confeſſio ſacramentalis. Innocentius III. in generali Concilio Lateranenſi anno 1216. antequam erant confirmati duo ordines S. Dominici, & S. Franciſci, præcepit, ut omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno confiteatur proprio ſacerdoti, & injunctam ſibi poenitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſchate Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſſam ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum. Alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit juſta de cauſſa confiteri ſua peccata, licentiam prius poſtulet, & obtineat a proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum non poſſit abſolvere, vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut more periti medici ſuperinfundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias & peccati, ex quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere *c. omnis utriuſq.* 12. *de poenit. & remiſ.* Confeſſarius tamen tenetur ſervare ſe-

ſecreta peccata pœnitentium, ita ut ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem. Sed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat. Quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumſerit revelare, non ſolum a ſacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum: Idem Innoc. III. *l. c.* qui *ibid.* præcepit, ut medici ſtatim initio morbi, ubi ad infirmos vocati fuerint, eos ante omnia moneant & inducant, ut medicos advocent animarum, ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium felicius procedatur *c. cum infirmitas* 13. *eod.* Gregorius IX. permiſit Epiſcopis, & aliis ſuperioribus, nec non minoribus prælatis exemtis, ut etiam præter ſuperioris ſui licentiam providum, & diſcretum ſibi poſſint eligere confeſſorem *c. ne pro* 16. *eod. tit.* Ex eo autem, quod Epiſcopus ſuo ſubdito conceſſerit facultatem eligendi ſibi idoneum confeſſorem, non ſequitur, nec conceditur, ut confeſſarius ſic electus habeat poteſtatem abſolvendi a caſibus Epiſcopo ſpecialiter reſervatis; cum in conceſſione generali illa non veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus *c. ſi epiſcopus* 2. *de pœnit. in* 6. Nulla conſuetudine introduci poteſt, ut aliquis præter ſuperioris ſui licentiam ſibi valeat eligere confeſſarium, qui eum poſſit ſolvere, vel ligare. *ibid.* Abbatiſſis licet quidem moniales proprias benedicere, earum autem excipere confeſſiones circa peccata occulta gravia, aut legendo Evangelium publice prædicare, non licet. Innoc. III. *c. nova* 10. *de pœnit.* Concilium Tridentinum ſtatuit: Integram peccatorum confeſſionem omnibus poſt baptiſmum lapſis jure divino neceſſariam eſſe. Omnia peccata mortalia, etiamſi occultiſſima ſint, & tantum adverſus duo ultima decalogi præcepta commiſſa, quorum homo conſcientiam habet, in confeſſione recenſenda eſſe. Etiam illas peccati circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, confitendas eſſe. Nullum confeſſarium, etiam regularem, poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam ſacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus judicatur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & conſuetudine, etiam immemorabili, non obſtantibus. Concil. Trident. *Seſſ.* 14. *c.* 7. & *ſeſſ.* 23. *cap.* 15. D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 5. *tit.* 38.

Confeſſio judicialis alia eſt tacita, alia expreſſa. Confeſſio tacita fieri cenſetur, ſi reus a judice poſt præſtitum veritatis, aut calumniæ juramentum ſuper poſitionibus ab adverſario ſibi factis neque perſonaliter, neque per procuratorem reſpondere velit, vel contumaciter ſe abſentet. De iis, de quibus in eiſdem poſitionibus fuit interrogatus, habetur pro confeſſo; ſed alio modo contra eum tanquam contra contumacem procedendum eſt *c. ad hoc* 1. *de confeſſis in antiq.* Idque verum eſt, etiamſi poſitio actoris fuerit ſolum negativa, hoc eſt, talis, quæ nonniſi per confeſſionem rei probari poſſit, ſi in aliquo caſu extraordinario difficilis probationis, concurrentibus graviſſimis aliis præſumtionibus, judici ſuadente æquitate viſum fuerit admittere ejuſmodi poſitio-

ſitionem negativam *c. ſtatuimus* 1. *eod. tit. in 6.* Si quis in judicio ſuper quodam principali negotio inquiſitus talia de ſe ipſo fateatur, quæ non ſolum unam collitigantium partem de gravi crimine gravant, ſed ipſum etiam teſtem per modum inquiſitionis generalis interrogatum infamant, ea confeſſio ſufficit ad hoc, ut ejuſmodi teſtis pœna ordinaria per ſententiam interlocutoriam affici poſſit. Sic facta inquiſitione de modo electionis, ubi duo ſe pro electo gerunt, ſi unus eligentium fateatur, ſe ab uno collitigantium pro ſuo voto pecuniam, & promiſſum aliud accepiſſe, id confitens propter talem ſimoniam ab omni beneficio eccleſiaſtico deponitur *c. cum ſuper de confeſſ. in antiq.* Ex criminis tamen proprii in judicio confeſſione, ſi in judicio principalis quæſtio de eo crimine erat, non eſt alteri pœna ordinaria infligenda, ſed ex illa confeſſione incidenter infamato ſolum purgatio canonica per juramentum eſt indicenda, niſi aliis modis & juſtis rationibus verum eſſe etiam alterius crimen conſtiterit. Sic in caſu quo preſbyter inquiſitus de homicidio fatetur ſe illud perpetraſſe, attamen ex aliorum, quos nominat, ſuggeſtione, nulla his deficientibus aliis indiciis pœna eſt infligenda; ſi tamen laborent ſaltem infamia hujus criminis, eis coram tribus ſociis ſui ordinis tamquam teſtibus juramentum purgatorium injungendum eſt *cap. cum monaſterium* 1. *eod. tit.* D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. ad d. t.*

Confeſſionem pro cautione, chirographo, ὁμολογία accipi volunt in his locis: *Magis eſt ut non poſſit ſuæ confeſſioni obviare l.* 20. §. 1. *D. de donat. Tunc enim ſtare eum oportet ſuæ confeſſioni*, quæ paullo ante ter vocatur *cautio l.* 25. §. *ult. D. de probat.* Sed oſtendit Bynkersh. 7. *obſ.* 16. *Confeſſionem* utroque loco nihil aliud notare, quam declarationem voluntatis quocumque modo expreſſam. Idem vero vir doctiſſimus alium laudavit locum Cic. *pro Sextio ſub fin.* ubi confeſſio aperte eſt tabula: *Quod tantum eſt in me ſcelus? Quid tantopere deliqui illo die, quum ad vos judicia, litteras, confeſſionem communis exitii detuli?* Hein.

Confessoria actio, quæ adverſus confitentem datur, veluti de damno dato *l.* 23. §. *ult. l.* 25. §. 1. *D. ad Leg. Aquil.* Sic quoque adpellatur ea actio, quæ ex alicujus ad interrogata reſponſione competit *l. ult. D. de interrog. in jur.*

Confeſſoria actio de ſervitute competens datur ei, cui jus ſervitutis competit in re aliena, in dominum hujus rei, ad hoc, ut confiteatur is, ſervitutem in re ſua competere. Juſtinianus in §. 2. *Inſt. de act.* ait: *Atque ſi agat quis, jus ſibi eſſe, fundo forte, vel ædibus, utendi fruendi, vel per fundum vicini aquam ducendi, in rem actio eſt. Ejuſdem generis eſt actio de jure prædiorum urbanorum, veluti, ſi quis agat, jus ſibi eſſe, ædes ſuas altius tollendi, vel proſpiciendive, vel projiciendi aliquid, vel immittendi tignum in vicini ædes.* Dicitur autem *confeſſoria*, quod actor aſſerat, dari, competere ſibi ſervitutem *l.* 5. §. *fin. D. ſi uſufr. pet. l.* 2. *l* 5. §. 2. *ſi ſerv. vind.* velitque, ut reus confiteatur, ſervitutem in fundo ſuo eſſe. Hæc igitur actio fere adfirmativis verbis concipitur. Interdum tamen & negativis, ut in ſpecie *l.* 4. §. *ult. & l.* 6. *D. ſi ſervit. vind.* In genere verbis adfirmativis concepta erit, quoties ſervitus, quæ mihi in re aliena competit, in pa-

patiendo conſiſtit. Negativis vero verbis concipi poterit, ſi ex jure meo ſervitutis alter in re ſua *non facere*, ſeu *abſtinere* tenetur.

Confessus *leg.* 40. §. 1. *D. de pact. Confeſſus* reus *l. ult. D. de bon. eor.* in homicidio *l.* 6. §. *ult. D. de interd. & releg.* Confeſſi debitores Paull. 5. *Sent.* 5. 2. *Confeſſum* nomen, quod non eſt in controverſia *l.* 15. §. 9. *D. de re judic.*

Confestim, i. e. ſtatim *l.* 56. §. 4. *D. de verb. obl.* In SC. autem Tertulliani quæſtione, ut vox hæc accipienda ſit, vide in *l.* 2. §. 43. *D. ad SC. Tertull.*

Conficere, efficere, perficere. *Confectum* compromiſſum *l.* 14. *D. de recept. arb. Conficere* quod facturum ſe promiſerat *l.* 137. §. 2. *D. de verb. obl.*

Confidentia. Eam Claud. Fleuri in *Inſt. jur. eccleſ. p.* 3. *c.* 11. *in fin.* definit, quod ſit pactum, quo alteri beneficium ea lege traditur, ut fructus, vel poſt certum tempus ipſum titulum alteri reddat. Contra hanc edita eſt conſtitutio Pii IV. & Pii V. *d.* 1. *jun.* 1569. in qua pœna excommunicationis, immo eadem, quæ in ſimoniacos locum invenit, dictata eſt. Sacrilegium enim committere dicuntur *confidentiarii*, ut nominantur in Concil. Rotomagenſi ann. 1581. *tom.* 10. *concil. p.* 1229. Speciatim de hac materia agit Flaminius Pariſius *de confidentia beneficiali* ubi *qu.* 9. cauſſas aperit varias, ob quas hæc confidentia uſurpata fuerit.

Confidere contra obnitentem *l.* 34. *D. de legib.*

Confidejussor, qui ſimul cum alio fidejuſſit *l.* 10. 39. 48. *D. de fidejuſſ.*

Confingere in ſe homicidium *l.* 2. §. 27. *D. de quæſt.*

Confinis ager *leg.* 1. §. 16. *D. de aqu. quotid.* Sic confinem ſuum pro vicino, dixit Martial. *lib.* 2. *Epigr.* 32. *v.* 3. Plane in urbanis prædiis *confines* non dici, ſed magis *vicinos* ait Paullus in *l.* 4. §. 10. *D. fin. regund.*

Confinium. In confinio *l.* 2. §. 2. *D. de aqu. & aqu. pluv. l.* 2. *D. fin. regund.* Prope confinium *l.* 7. §. *ult. D. de adquir. rer. dom. Confinium* porro non intelligitur, ſi via publica, flumenve intervenerit *l.* 4. §. *ult. D. famil. ercisc.*

Ut autem *confinium* ita *trifinium* veteres dicebant, quoties in eumdem locum trium poſſeſſionum fines concurrebant, ut in auctoribus *de limitibus*, veluti Sicul. Flacco *de condit. agr. p.* 6. legimus: Iidem ſcriptores, ut Innocentius *in excerpt. p.* 217. meminit *quadrifinii.* Iſidor. *lib.* 5. *orig. c.* 14. Quadrifinium quod quatuor poſſeſſionum fines adſtringit. *Hein.*

Confirmare, firmum reddere. Ita *confirmari codicilli* dicuntur, quia teſtamento auctoritatem, & vim acceperunt *l.* 30. *D. de legat.* 1. *Confirmatur* teſtamentum aditione hereditatis *l.* 18. *D. de ſtipul. ſerv.*

Confirmare, id eſt, ſublato rei vel negotii vitio, efficere, ut res valeat. Sic *confirmatur* adoptio non jure facta *l.* 29. 34. *D. de adopt.* ſtatus liberorum *l.* 57. §. *ult. D. de rit. nupt. Confirmantur* teſtamenta lege Velleia *l.* 10. §. 2. *D. de teſtam. tutel.* lege Cornelia *l.* 12. *D. de lib. & poſtum.* Confirmantur tutores *rubr. D. & C. de tut. confirm.* Et hinc gloſſa in *l.* 6. *D. de juriſd.* notat, confirmare aliquando idem eſſe, ac non infirmare. Quam obſervationem probat Cujac. *in recit. prior. ad d. l. p.* 65. Hein.

Con-

Confirmatio eſt ſacramentum, quo epiſcopus infantiam egreſſos chriſmate ungit, ut baptizati per Spiritum S. roborentur *c.* 3. & 5. *de conſecrat. diſt.* 5. Ex Concil. Tridentino *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. c.* 2. unus vel duo adhibentur patrini, qui præſentant confirmandos epiſcopo. Moris quoque eſſe ſolet, ut antiquum nomen mutetur, & novum ſancti cujuſdam aſſumatur. In loco quo confirmatio conferenda, omnia opportune diſponenda, altare decenter cum cereis accenſis, ante ipſum vero altare tapetum ſternendum, & faldiſtorium ornatum collocandum, in quo epiſcopus ſedeat, & ante ipſum pulvinar ad genu flectendum; ſuper altare diſponuntur pro Epiſcopo amictus, ſtola, ac pluviale albi coloris cum mitra ſimplici. Super credentiam (menſam) a latere opponitur pontificale, vaſculum cum S. Chriſmate, goſſypium ad abſtergendam frontem confirmati, vitta linea, vaſa ad abluendas manus epiſcopi, mappæ ad abſtergendas, nec non medulla panis pro epiſcopo. Præter magiſtrum cerimoniarum tres Sacerdotes epiſcopo adſiſtunt, quorum dignior vas chriſmatis tenet, duo alii frontem confirmati, alter bombacio, (goſſypio, lana) abſtergit, alter linteo madefacto abluit, & panno mundo abſtergit; bombacium vero in pelvicula reponit ad comburendum, ne ad profanos uſus forte poſtea adhibeatur. Præterea quatuor acolythi, pariter ſuperpelliceis induti, librum, & mitram, nec non faldiſtorium, gremiale, & baculum paſtoralem miniſtrant: horum etiam partes ſunt bombacium in pelvicula colligere, ſcutiferi vero, atque familiares menſæ, ſeu credentiæ adſiſtunt, aquam ad abluendas manus miniſtraturi. Circa horam diei tertiam, quod tunc Spiritus S. ſuper Apoſtolos deſcenderit, ipſa *confirmatio* peragitur, indeque magiſter cerimoniarum, paratis & diſpoſitis omnibus, ipſos confirmandos ordinat, maſculos a dextris, & feminas a ſiniſtris, qui junctis ante pectus manibus genua flectunt. Accedens Epiſcopus ad locum præparatum, adſtantibus miniſtris, ipſis confirmandis genu flexis, ubi aliquantiſper in genua pariter procumbens ante faldiſtorium in pulvino ibi parato oraverit, primus manus lavat, deinde induitur amictu, ſtola ac pluviali albi coloris cum mitra ſimplici, & ſic indutus aliquantulum in faldiſtorio ſedet. Populum deinceps, accepto baculo, monet de iis, quæ ſpectant ad confirmationis ſolemnitatem. & tunc depoſita mitra ſurgit, & converſus ad confirmandos junctis manibus ante pectus dicit: Spiritus S. gratia ſuperveniat in vos, & virtus altiſſimi ſine peccato cuſtodiat vos: ac deinde ſignatis a fronte ad pectus dicit: Adjutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram: Domine exaudi orationem meam. Subdit poſtea verſus, & orationem: Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos, & famulas ex aqua & Spiritu S. quique dediſti eis remiſſionem omnium peccatorum, emitte in eos ſeptiformem Spiritum tuum ſanctum Paracletum de cælis. R. Amen. Spiritum ſapientiæ & intellectus. R. Amen. Spiritum fortitudinis & conſilii. R. Amen. Spiritum ſapientiæ & pietatis. R. Amen. Adimple eos ſpiritu timoris tui, & conſigna eos ſigno crucis Chriſti in vitam propitiatus æternam per &c. Dicta oratione ſedens cum mitra, & gremiali ſu-

gulos ante ſe genuflexos confirmat, quos patrini præſentant, vel pede ſuppoſito, vel alio modo eos tangentes, ita ut ipſi quodammodo confirmandos tenere videantur, quo conſanguinitas ſpiritualis, quæ abſque contactu contrahi nequit, vere perficiatur. Pontifex ſigillatim nomen confirmandi poſcit, quo facto, intincto pollice dextræ manus chriſmate dicit: Signo te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine P. F. & S. S. Amen. Producens interim ſignum Crucis in fronte illius, ac poſtmodum leniter confirmatum in maxilla cædit dicens: pax tecum, ſtatimque confirmati frons adligatur vitta linea. Poſtea capellani bombacio tergunt confirmatorum frontes, & leviter madefactos lavant, ipſumque bombacium & vittam loco congruo reponunt, nec diſcedunt niſi poſt acceptam benedictionem in fine ab Epiſcopo dandam. Confirmatis omnibus Pontifex tergit digitos cum mica panis, & manus lavat; ipſa vero lotio in ſacrarium projicitur, & interim dicitur antiphona: Confirma hoc Deus, quod &c. His peractis Pontifex ſurgens ſtanſque ſine mitra converſus ad altare, dicit verſus, & orationem; Deus, qui Apoſtolis tuis &c. Vertens ſe poſtea ad confirmatos, formans ſuper eos ſignum Crucis dicit: Benedicat vos Dominus ex Sion &c. Sedens poſtea cum mitra, monet patrinos, ut confirmatos inſtruant bonis moribus, eoſque doceant, Credo, Pater noſter, & Ave Maria.

Confirmatio prælati electi impetranda a ſuperiore. Ante hanc confirmationem electi non poſſunt exercere ullum actum ſuæ poteſtatis neque in temporalibus, neque in ſpiritualibus; ſi autem præſumſerint ante confirmationem exercere ejuſmodi actum, perdunt jus adquiſitum per electionem. Excipiuntur tamen ab hac lege illi, qui confirmationem ſuam immediate recipere tenentur a ſede Apoſtolica, & conſtituti ſunt extra Italiam. Hi enim poſſunt ante confirmationem exercere actus poteſtatis ſuæ tam in temporalibus, quam ſpiritualibus, v. g. conferendo beneficia, dummodo non alienent bona eccleſiæ *c. noſti 9. de elect.* nec exerceant actum ordinis Epiſcopalis ante conſecrationem *cap. tranſmiſſam* 15. *eod. tit.* Antequam autem a ſuperiore obtineatur confirmatio, ab eo prius inſtituendum eſt examen de moribus, & converſatione electi, & quidem in ipſo loco, ubi converſabatur electus *c. poſtquam* 3. *eod. tit.* D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 1. *tit.*6. §. 23. Fitque hanc in rem citatio vel ſpecialis, ſi de contradicto conſtat, vel generalis, inſtituenda in eccleſia, in qua electio facta, ut ſi qui ſint, qui ſe velint opponere, compareant, peremtorio termino competente, ut ait Pontifex in *c. fin. eod. tit.* & ſi vel maxime nemo adpareat, ex officio tamen de ipſo electionis proceſſu, & qualitatibus electi examen inſtituendum eſt *cap.* 19. *eod. tit.* In his ſi nihil deſideratur, *confirmatio* denegari nequit, in quo differt ab *admiſſione* poſtulationis, quæ eſt gratiæ, cum confirmatio ſit juſtitiæ, Paſſerinus *de elect. c.* 33. *qu.* 3. Levrenius *in foro beneficii ſect.*2. *c.*53. *qu.* 419. Si ſuperior confirmet indignum vel inhabilem, privatur ea vice jure confirmandi noviter eligendum, & incurrit pœnam ſuſpenſionis a proprio beneficio. Immo incurrit adhuc majores pœnas, ſi id egit ex malitia *cap. nihil eſt* 44. *de elect.* Si confirmandus eſt Archiepiſcopus, conferri illi ſolet in occidentali Eccleſia a Summo Pontifice tamquam

quam Patriarcha Occidentis pallium, præſtito illi prius juramento obedientiæ, & fidelitatis *c. ſignificaſti* 4. *eod. tit.* Metropolitanus confirmatus, etiamſi nondum acceperit pallium, poteſt ſuffraganeis præcipere, ut conſecrent epiſcopum electum, ac confirmatum ſibi ſubditum *cap. ſuffragantes eod. tit.* Modum noviſſimum confirmationes faciendi in curia Romana inſtituit concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de reform. c.*1. ita ſcilicet ut cum hoc examen, ſeu inquiſitio de perſona promovenda perfecta fuerit, ea in inſtrumentum publicum redacta, cum toto teſtimonio ac profeſſione fidei ab eo facta, quamprimum ad ſanctiſſimum Rom. Pontificem omnino tranſmittatur, ut ipſe ſummus Pontifex plena totius negotii, ac perſonarum notitia habita, pro gregis dominici commodo de illis, ſi idonei per examen ſeu per inquiſitionem factam reperti fuerint, eccleſiis poſſit utilius providere. Omnes vero inquiſitiones, informationes, teſtimonia, atque probationes, quæcumque de promovendi qualitatibus & eccleſiæ ſtatu a quibuſcumque, etiam in Romana curia, habitæ per Cardinalem, qui relationem facturus eſt in conſiſtorio, & alios tres Cardinales diligenter examinentur; ac relatio ipſa Cardinalis relatoris, & trium Cardinalium ſubſcriptione roboretur: in qua & ipſi ſinguli quatuor Cardinales affirment, ſe, adhibita accurata diligentia, inveniſſe promovendos qualitatibus a jure, & ab hac ſancta ſynodo requiſitis, præditos, ac certo exiſtimare ſub periculo ſalutis æternæ idoneos eſſe, qui eccleſiis præficiantur: ita ut relatione in uno conſiſtorio facta, quo maturius interea de ipſa inquiſitione cognoſci poſſit, in aliud conſiſtorium judicium differatur.

Confirmatio privilegiorum, conceſſionum, gratiæ, ſententiæ, legum, conſuetudinum, electionum, actorum ſollemnium, pactionum, quæ impetrari debeat a ſede Apoſtolica, & quando, & quouſque ea valeat, traduntur regulæ, & exempla *tit. decretal. de confirmat. util. & inutil.*

Confiscari bona dicuntur, quæ in fiſcum coguntur *l. ult. §. pen. D. de bon. eor. Confiſcari* ipſe reus, cujus bona publicantur *l.* 9. *§.* 6. *D. de tutel. l. ult. C. de debit.* Quia vero, quæ in loculis habetur, promtiſſima pecunia eſt, *in confiſcato habere*, idem eſt, ac in promtu habere. Tertull. *de fuga in perſequut. c.* 12. *Pauperes qui animam ſolam in confiſcato habent.* Sed & confiſcari eſt, rem recondere. Idem *de pallio c.* 5. Æſopus hiſtrio ex avibus ejuſdem pretioſitatis, & canoris, & loquacibus quibuſque centum millium patinam confiſcavit. Addendus de hujus verbi ſignificatione Juſt. Lipſ. *in not. ad Tacit.* 1. *annal. p.*19. Hein.

Confiteri crimen etiam intelligitur, qui paciſcitur *l.* 15. *D. de his, qui not. infam.* Paſſive verbum hoc accepit Ulpian. *l.* 15. *§.* 9. *D. de re jud.* Nomen quod *confitetur*, id eſt, nomen quod in confeſſo eſt. Sed & ipſe Cicero 2. *Agrar.* 22. dixit, *agrum qui publicus eſſe fateatur.* Et *confiteri* eſſe verbum commune; jam Gell. *lib.* 15. *c.* 13. & Priſcian. *lib.* 8. *p.* 794. obſervarunt. *Hein.*

Conflare argentum *l.*7. *§.* 8. *D. de adquir. rer. dom.* lancem *l.* 22. *D. depoſ.* vas *l.* 7. *§.* 7. *D. de adquir. rer. dom.*

Conflictus criminis *l.* 17. *C. de his qui accuſ. non poſſ.* Magno conflictu ſententia decerni ſo-

ſolet *l. ult. C. comminat. epiſt. programm.*

Confluere in unius perſonam obligatio *l. ult. §. ult. D. de novat.*

Confringere. Confrictæ arbores *l.* 24. *§.* 9. *D. de damn. infect.*

Confrumentales. Ita vocabulum συσσιτοι vertitur, in verbis Solonis *l. ult. D. de col. & corpor.* Sed quid obſecro *confrumentales?* Συσσιτια ſunt *communia*, & hinc *ſodales*, qui communia convivia, corrogatis impenſis, Athenis, Lacedemone, in Creta, & in aliis Græcorum civitatibus, celebrant, συσσιτοι, vel συσιτοι vocabantur. De his plura Salmaſ. in *obſerv. ad jus Attic. p.* 105. *& ſeq.* 147. *ſeq.* 151. Herald. *obſerv. ad jus Attic. & Rom. c.* 42. Hein.

Confuga, qui ad eccleſiam, tanquam ad aſylum, confugit *l.* 6. *pr. C. de his qui ad eccleſ. confug. l.* 22. *§.* 1. *C. de epiſc. & cler.* Hein.

Confugere ad ædem ſacram *§.* 1. *Inſt. de his qui ſui vel al. jur.* in fidem alicujus *l.* 5. *D. de manum.*

Confusio. Confundi dicitur, quod aliis ita commiſcetur, ut deduci, & ſeparari non poſſit, aut certe difficilis ſit ejus ſeparatio *l.* 3. *§. ult. l.* 4. 23. *§.* 5. *D. de rei vind. §.*27. *Inſt. de rer. diviſ.*

Confundi etiam dicuntur obligationes *l.* 29. *§. ult. D. de jur. fiſc.* quoties in eamdem perſonam & debitoris & creditoris jus devenit, id eſt, quum vel debitor creditori, vel creditor debitori heres exiſtit *l.* 21. *§.* 4. *l.* 50. *l.* 71. *D. de fidejuſſ.* Porro ubi ſucceſſit creditor debitori, veluti ſolutionis jure ſublata obligatione, etiam mandator liberatur, vel quia non poteſt pro eodem apud eumdem quis mandator eſſe. Quod ſi creditor fidejuſſori heres fuerit, vel fidejuſſor creditori, *confuſione* obligationis non liberatur reus *leg.* 71. *D. de fidejuſſ.* Si duo ſint rei promittendi, & alter alterum heredem ſcripſerit, *Confundetur* obligatio *l.* 93. *D. de ſolut.* Aditio hereditatis nonnumquam jure confundit obligationem, veluti ſi creditor debitoris, vel contra debitor creditoris adierit hereditatem: aliquando pro ſolutione cedit, ſi forte, qui pupillo ſine tutoris auctoritate numos crediderat, heres ei exiſtit *leg.* 95. *§.* 2. *D. de ſolut. Confuſione* perinde exſtinguitur obligatio, ac ſolutione *leg.* 21. *D. de liberat. leg.* Nam, ut ait Paull. *l.* 41. *§.* 2. *D. de evict.* quum debitor creditori ſuo heres exſtiterit, ratio quædam inter heredem, & hereditatem ponitur: & intelligitur major hereditas ad debitorem pervenire, quaſi ſoluta pecunia, quæ debebatur hereditati, & per hoc minus in bonis heredis eſſe. Et ex contrario, quum creditor debitori ſuo exiſtit heres, minus in hereditate habere videtur, tamquam ipſa hereditas hereditati ſolverit.

Eodem ſenſu confuſam actionem accipe *l.* 17. *l.* 18. *§.* 1. *D. de his, quæ ut indign. l.* 58. *D. ad SC. Trebell. l. ult. Cod. de contr. jud. tut.*

Similique modo confunduntur ſervitutes, quum idem utriuſque prædii, & quod ſervit, & cui ſervitus debetur, dominus ſit *l.* 1. *l.* 15. *C. quemadm. ſerv. amitt.* Si quis ædes, quæ ſuis ædibus ſervirent, cuum emiſſet, traditas ſibi accepit, *confuſa*, ſublataque ſervitus eſt *l.* 30. *D. de ſervit. præd. urb.* At ſi partem prædii nactus ſum, quod mihi, aut cui ego ſerviam, non confundi ſervitutem placet, quia pro parte ſervitus retinetur *d. l.* 30. *§.* 1. *D. eod.* Pari modo ſi fructua-

tuarius proprietatem adſequutus fuerit, definit uſusfructus ad eum pertinere propter confuſionem *l.* 4. *D. uſusfr. quemadm. cav.* Sed & ſi fructuarium dominus proprietatis heredem ſcripſerit, *confuſio* fit uſusfructus *l.* 6. *D. de manumiſſ.* Si ſervus in quo uſusfructus alienus eſt, noxæ dedatur a domino proprietatis uſufructuario, liberabitur, confuſa ſervitute, proprietatis comparatione *leg.* 27. *D. quib. mod. uſusfr. amitt.* Sive fundus legatus fundo heredis ſervitutem debuit, ſive ei fundus heredis *confuſione* dominii ſervitus exſtinguitur *leg.* 116. *§. ult. D. de legat.* 1.

CONFUSE conſtitutum pretium, id eſt, per averſionem, non in ſingula capita, ſingulaſve ſpecies *l.* 36. *D. de ædil. edict.* Ita & confuſe omnes ſervos manumittere dicitur, qui non manumittit nominatim. Quam manumiſſionem recte fieri, negat Caius 1. *Inſtitut.* 2. *§.* 2. HEIN.

CONGERERE terram, *Congeſtio* terræ *leg.* 57. *D. locat.*

CONGLUTINATI libri *l.* 52. *§.* 5. *D. de legat.*3. ubi Ulpianus memorat libros nondum perſcriptos, nondum malleatos, vel ornatos, nondum conglutinatos vel emendatos, ſed & membranas nondum confutas.

CONGREDI, judicio cum aliquo confiſtere ſignificat *l.* 3. *C. quib. res jud.* & ita accipe in *l.*1. *D. de ſucceſ. edict. l.*2. *C. de ædilit. act. l.*5. *C. mand. l.* 2. *C. ſi mat. indemn.*

CONGREGATIO dicitur, ubi duo, vel tres fuerint inſimul *cap.* 1. *de clerl.*

CONGRUE reſpondere, Paull. 2. *ſent.* 3. 1. vel *congruenter l.* 1. *§.* 6. *D. de verb. obl.*

CONGRUERE, convenire. Congruit dicto ſcriptum, id eſt, conſentit *l.* 77. *§.* 22. *D. de legat.* 2.

CONGRUUM arbitrio *l.* 4. *D. de in lit. jur.*

CONJECTIO cauſſæ *l.* 1. *D. de reg. jur.* Ubi, cur regula juris quædam veluti cauſſæ conjectio adpelletur, erudite diſquirunt Cujac. Petr. Faber, & Jac. Gothofr. in Commentariis. *Hein. Conjectio* pro conjectura *l.* 21. *§.* 1. *D. qui teſt. fac. poſſ.*

CONJECTURA pro divinatione ex certis ſignis. Sic *conjecturam* capere *l.* 8. *D. de publ. in rem act.* At in *l.* 30. *D. de pact. dot.* id vocabulum pro argumento accipi videtur.

CONJICERE in vincula *l.* 3. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* vina in dolia *l. §. ult. D. de trit. vin. Conjicere* cauſſam. Afranius *apud Non. Marcell. Cauſſam conjicere hodie ad te volo.* Gell. *lib.* 5. *c.*10. *Et quum ad judices conjiciendæ, conſtituendæque controverſiæ cauſſa veniſſet.* Id quid fuerit oſtendit Car. Sigon. *de judic. lib.* 1. *c.* 28. Quum litigatores, inquit, ſeu patroni eorum, juſſi eſſent dicere, tum vero duobus modis dixerunt, uno paucis, altero pluribus verbis. Brevem expoſitionem vocabant cauſſæ conjectionem, de qua ſic Aſconius: Quum litigatores ad judicem veniſſent, antequam cauſſa ad judicem ageretur, quaſi per indicem rem expoſuerunt, atque id ipſum dictum eſt *cauſſæ conjectio*, quaſi cauſſæ ſuæ in brevem coactio. Hinc Lex XII. Tab. *Ante meridiem cauſſam conjicito, quum ambo perorant præſentes.* Erat ergo expoſitio totius cauſſæ brevior, eique opponebatur longior, quæ deinde fiebat ita, ut de re omni teſtibus, tabulis, argumentiſque ex ipſa re, de

de qua agebatur, depromtis utrimque certaretur ab oratoribus, *Hein.*

Conjuoia illicita inter adoptivos fratres, i. e. connubia, Cai. I. *Inſt.* 4. 2.

Conjuncte ſtipulari *leg.* 137. §. 7. *D. de verb. obl.* pro *conjunctim.* Cic. *lib.* 5. *ad fam. epiſt.* 12. Conjunctene malles cum ceteris rebus noſtra contexere. *Hein.*

Conjunctim heredes inſtitui, aut *conjunctim* legari, hoc eſt, totam hereditatem, & tota legata ſingulis data eſſe, partes autem concurſu fieri *l.* 80. *D. de legat.* 3. *l.* 8. *D. uſuſfr. quemadm. cav.* Ita *conjunctim* & *per partes* legari opponitur in *l.* 26. *D. de legat.* 2. item *conjunctim* & ſeparatim, id eſt partibus in *l.* 1. *pr. D. de uſufr. adcr.* ita etiam accipitur *conjunctus* legatarius in *l. un.* §. 7. *C. de cadue. toll.* Et hæc eſt notio generalis hujus verbi, ſive re tantum, ſive verbis, ſive mixtim *conjuncti* ſint. Specialius vero *conjunctim* legare plerumque eſt *re*, & *verbis* legare, ut in *l.* 16. *l.* 33. *l.* 34. §. 9. *l.* 85. *D. de legat.* 1. *l.* 1. *D. de uſufr. adcr.* Nam re *conjunctis ſeparatim* potius, & *ſejunctim* legari dicitur, quam conjunctim in *l.* 1. §. 3. *D. de uſufr. adcr.* §. 8. *Inſt. de legat. l.* 33. *D. de legat.* 1. *l.* 63. *D. de hered. inſt.* & ita intellige *conjunctim*, & *ſeparatim* apud Ulpian. *fragm. tit.* 24. §. 13. & Caium *Inſt. tit.* 5. §. 6. ubi *τω conjunctim* opponitur *το ſeparatim*, cum nempe *ſingulis* quæcumque res legata. Ut adeo conjunctim legatum hic ſignificet rem duobus, pluribuſve veluti uni perſonæ legatam. Nimirum.

Conjunctio in legatorum datione triplici modo intelligitur. Aut enim per ſe *conjunctio* contingit, vel quod aiunt *re tantum*, cum nempe ad eamdem rem, ſed diverſis propoſitionibus vocati ſunt, qui alias ob figuram orationis *disjuncti*, v. c. *Titio ædes meas do lego*, *Mevio eaſdem do lego*. Aut *verbis*, ſi in eadem propoſitione, ſed diviſis ſaltim intellectualiter partibus, v. g. *Seio & Sempronio do lego ædes æquis partibus*: Alias diviſio corporalis impedit, quominus eadem res legata duobus dici poſſit: Duo enim ſunt legata, nec igitur ulla eſt conjunctio, v. g. *Titio fundum Cornelianum cis aquam. Sempronio ultra aquam.* Vid. *l.* 1. *pr. D. de uſufr. adcreſc.* Tertium genus *conjunctionis* obtinet *re & verbis*, quod aiunt, ſeu *mixtim*, cum in eadem propoſitione nullis adjectis partibus, ne quidem intellectualibus, duo pluresve ad rem legatam vocantur, v. g. *Titio & Seio ædes meas do lego l.* 142. *D. de verb. ſignif. l.* 3. §. 1. *D. quib. mod. uſuſfr. vel uſ. amitt.* Ceterum *Conjunctionis* jus ex diverſis teſtamentis non contingit *l.* 16. *D. quib. mod. uſuſfr.*

Conjunctio pro propinquitate perſonarum *l.* 1. §. 10. *D. ad SC. Turpil. l.* 14. *de adpell.*

Conjunctio matrimonialis. Sic *Conjunctio* illicita *l.* 38. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Maris, & fæminæ conjunctio, quam nos matrimonium adpellamus *pr. Inſt. de jur. nat.*

Conjunctio etiam dicitur contubernium ſervile *l.* 39. *D. de jur. dot.*

Conjunctio pro articulo, quo oratio conjungitur. Et ita *conjunctio*, & *disjunctio* opponuntur *l.* 28. §. *ult. D. de verb. ſignif. Conjunctionem* nonnumquam pro *disjunctione* accipi docet *lex* 29. *D. eod.*

Conjunct matrimonio *l.* 15. *C. de poſtl. reverſ. Conjuncti*

per

per virilis ſexus cognationem §. 1. *Inſt. de legit. agn. tut. Conjunctis* in legato, de quibus modo dixi art. *Conjunctio*. *Conjuncta* & *disjuncta* oratio opponuntur *l.* 28. §. *ult. D. de verb. ſignif. Conjuncta* tamen ſæpe pro *disjunctis* accipi ait *l.* 53. *D. eod.*

CONLOCARE Vid. *Collocare.*

CONLUGARE. Vid. *Collucare.*

CONNEXUM, vel, ut in Pandectis Florentinis legitur, *conexum* dicitur, quod cohæret, conjunctumque eſt. *Connexi* inter ſe ſanguine *l.* 1. §. 10. *D. de ſuis & legit.*

CONNIVENTIBUS oculis *l.* 4. §. 1. *D. de manum.*

CONNUBIUM, vel ut Florentiæ ſcribitur, *conubium* eſt *uxoris jure ducendæ facultas*, quemadmodum interpretatur Ulpian. *fragm. t.* 5. §. 3. qui hæc præterea addit: Connubium habent cives Romani cum civibus Romanis: cum Latinis autem & peregrinis ita, ſi conceſſum ſit. Cum ſervis nullum eſt connubium. Inter parentes, & liberos infinite cujuſcumque gradus connubium non eſt Servius *in* 1. *Æn. v.*73. *Connubium*, inquit, *eſt jus legitimi matrimonii.* Nimirum Romanis aliud erat *connubium*, quod & *nuptiarum* vocabulo deſignabant, aliud *matrimonium*, aliud *contubernium*. Primum, uti eleganter obſervat Schulting. *juriſpr. antej. p.* 748. erat vocabulum juris civilis, alterum juris gentium, poſtremum juris naturæ. *Nuptiæ* vel *connubium* tantum conſiſtebant inter cives Romanos *pr. inſt. de nupt.* eum aliis nonniſi conceſſum eſſet, Ulpian. *tit.*5. §.4. & tempore quidem liberæ reipublicæ, a populo, cujus rei exempla ſunt apud Livium *lib.* 38. *c.* 36. & *lib.* 43. *c.* 3. poſtea a principibus, uti docent marmora apud Gruter. *p.* 573. 2. *p.* 574. 5. *p.* 575. 1. Matrimonium & peregrini ſecundum ſuæ quique patriæ leges contrahebant, ita tamen, ut juris Romani privilegiis, & effectibus non gauderent hi conjuges, veluti patria poteſtate, privilegiis dotium, & ſimilibus. Hine deportata nupta eſſe deſinebat *l.*56. *D. ſolut. matr.* & tamen deportatione matrimonium minime diſſolvitur *l.* 13. §. 2. *D. de don. int. vir. & ux.* Et civis, qui peregrinam duxerat, adulterii quidem uxorem poſtulabat, quia lex Julia ad omnia matrimonia pertinebat *l.*13. §.1. *D. ad leg. jul. de adult.* non tamen jure mariti, ſed extranei *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.*4. §.5. & ibi Schulting. Hinc matrimonium ſine connubio dixit idem pariator *Leg. Moſ. & R. l. c.* HEIN.

CONNUMERARI inter liberos *l.* 14. *D. de ſtat. hom.*

CONSANARE, ſanare *l.* 10. *pr. D. de ædil. edict.* Ibi Ulpianus: *Si hominis digitus ſit abſciſſus, membrive quid laceratum, quamvis conſanaverit*, &c. Quum vero rarius ſit *conſanaverit*, at familiariſſimum veteribus *conſanuerit*, quo uſi Cic. *lib.* 4. *ad famil. epiſt.* 6. Columell. *de re ruſt. lib.* 4. *c.* 27. Celſus *de medic. lib.* 7. *c.* 12. legendum plerique ibi putant *conſanuerit*. Immo Haloander ibi habet *conſolidaverit*. Equidem & *conſanare* habet Columella *lib.* 4. *c.* 29. ſed notione tranſitiva. Eo vero ſenſu, quo uſus eſt Ulpianus, vix uſquam exemplum exſtat, ceu ipſe agnovit Ducker. *de Latin. Vet. Ictor. p.*342. Hein.

CONSANGUINEI fratres dicuntur de uno patre nati, ut Caius *lib.* 2. *Inſt. tit.* 8. §. 3. *definit.* Ex eodem Caio in *Collat. Leg. Moſ. & R. tit.*16. §.2. referunt hæc: Qui eodem patre nati ſunt, fratres adgnati ſibi ſunt, qui etiam conſanguinei vocantur: nec requiritur, an matrem eamdem

dem habuerint. *Ibid.* §. 3. ex Paulli *ſent. lib.7.* hæc adſcribuntur: Conſanguinei ſunt eodem patre nati, licet diverſis matribus, qui in poteſtate fuerint mortis tempore: Adoptivus quoque frater, ſi non ſit emancipatus, & hi, qui poſt mortem patris nati ſunt, vel cauſſam probaverunt. Soror jure conſanguinitatis tam ad fratris, quam ad ſororis hereditatem admittitur.

Caſſius in *l.1.* §.10. *D. de ſuis & legit. hered. Conſanguineos* definit eos, qui ſanguine inter ſe connexi ſunt. Sed & Seneca in *αποκολοκυντωσει*: Noviſſime, ait, fratris filia ſororis filiæ, generi, ſoceri, ſocrus, omnes plane *conſanguinei.* Theophilus vero in §. 1. *Inſt. de legit. adgn. ſucceſſ. Οι εκ τυ αυτυ πατρος τεχθεντες αδελφοι ρωμαιςι μεν λεγονται conſanguinei ελληνιςι δε ομαιμοι. Ex eodem patre geniti fratres latine quidem conſanguinei, græce ομαιμοι dicuntur.* Quemadmodum & Vetus gloſſarium *conſanguineos ομαιμυς* interpretatur. At Socrates *lib. 3. hiſt. eccl. c.* 1. Conſanguineos *ομοπατριυς αδελφυς* vocat. Suidas: Αμφιπατορες, *οι απο τυ αυτυ πατρος, ετερας δε μητρος.* Αμ*φιπατορες ſunt, qui ex eodem patre, at diverſa matre ſunt.* Et ita *conſanguineos* accipe in *l. 2. D. de ſuis & legit. l. 1.* §. 11. *l.6.* §.1. *l.7. D. ad SC. Tertull. Conſanguinea* ſoror *l. 2.* §. 18. & 19. *D. eod. l.4. C. de ſuis & legit.* & apud Ulpian. 27. *fragm.* 8. quæ a Demoſthene *ομοπατρια* dicitur *in orat. contra Ariſtogiton.* Hujus autem vocis etymon ſi quis deſideret, conſulat Soran. *lib. Iſagog. medicin. c.* 16. Vide infra art. *frater.*

Conſanguinitas, pro fraternitate, quæ a patre communi deſcendit *l. 4. D. und. cogn. l. 44. D. de adopt. l. 13. C. de probat. l. 1. 2. 3. 6. C. de legit. hered.* §. 3. *Inſt. de legit. agn. ſucc.* Vetus gloſſar. *Conſanguinitas eſt vinculum duarum perſonarum, ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagine contractum.* Conſanguinitatis plane jura a patre oriuntur *l. 4. D. und. cogn.* Nec refert, ex eadem matre, an ex diverſis geniti ſint *l. 3. C. de legit. tut. l.1. 3. 6. 14. D. de legit. her. l.1. C. ad SC. orphit. l.5. C. comm. de ſucceſſ.* Conſanguinitatis autem iura inter ſe habent etiam poſt mortem, vel captivitatem patris editi: ſed & adoptivi cum naturalibus *l. ult. D. und. legit. l.1.* §. *ult. de ſuis & legit. l.7. D. ad SC. Tertull.* §. 1. *Inſt. de legit. agn. ſucceſſ. Conſanguinitatis* inter parentes, & liberos meminit *l. 1. C. de impon. lucrat. deſcript.*

Conſcientia: Teſtamentum apud conſcientiam principis tenere *l. 19. C. de teſtam.*

Conſcindere vela *l. 6. D. de incend. ruin. nauf.*

Conſciſcere ſibi mortem *l. 45.* §. 2. *D. de jur. fiſc.*

Conſcius. Præter notam hujus vocabuli notionem, alia notatu digna eſt, ut *conſcia* honeſtati mercatura, i. e. congrua *l.2. C. de epiſc. & cler.* quamquam ibi legi poſſet *conſona.* De ea vocabuli *conſcius* notione non conſtat, quamvis & res inanimatæ aliquando dicantur conſciæ, veluti *conſcius ignis* apud Stat. Papin. *lib. 6. Thebaid. v.*547. Nec extra exemplum eſt, illud jungi dativo. Nam & Cic. *pro Cluent. c.* 20. dixit, *facinori conſcium.* Hein.

Conſcribere pro ſcribere paſſim in LL. ſed & pro ſubſcribere, ut *Conſcribere* curatori in *l.1.* §.26. *D. de ventr. in poſſeſ.*

Conſecrare publice *l. ult. D. ut in poſſeſ. leg. ſerv. cauſſ.* i. e. ſacrum facere.

Conſecratio eſt actus ſol-

ſollemnis, quo perſona vel res ſacra Deo fit, & ſanctimoniam aliquam induit. Ac primum ut de perſonis videamus. Eſt conſecratio Prælatorum, veluti. Abbatis, qui conſecrandus & benedicendus dicitur in *c. alienationes* 37. *cauſſ.* 12. *qu.* 2. Archiepiſcopi qui ab omnibus ſuæ provinciæ Epiſcopis debet ordinari. Illud tamen quod de Archiepiſcopi conſecratione prædictum eſt, atque præceptum, id eſt, ut omnes ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præeſt, ab omnibus Epiſcopis, quibus præeſt, debet conſtitui. Sin aliter præſumtum fuerit, viribus carere non dubium eſt, quia irrita erit ejus ſecus acta ordinatio *c. archiepiſcopus* 1. *diſt.* 66. ex quo loco apparet, conſecrationem dici pro ordinatione. Add. *c. porro ibid. c. ſi archiepiſcopus* 6. *de tempor. ordinat.* De Epiſcopi conſecratione eſt textus *c.* 7. *diſt.* 23. Epiſcopus cum ordinatur, duo Epiſcopi ponant, & teneant Evangeliorum codicem ſuper caput, & cervicem ejus, & uno ſuper eum fundendo benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant. De Presbyteri conſecratione ſic ſe habet textus *c.* 8. *diſt.* 23. Add. *c.* 1. *diſt.* 75. Presbyter cum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput ejus tenente, etiam omnes presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant. Sicut autem in die ſuæ ordinationis orario utroque humero ambitur; ita tempore conſecrationis eodem oratio uti debet inſtanter. Quibus ultimis verbis ab ordinatione conſecratio ſeparari videtur. Add. *c. ſeq. ibid.* De ejuſdem & reliquorum clericorum conſecratione vid. *c. ſeqq. ibid.* & de ſanctimonialium virginum conſecratione eſt *c.* 24. & 25. *ibid.* Sed & de conſecratione Regum habes *text. de ſacr. unct. cap. un.* Rerum porro eſt conſecratio, qua intervenientibus quibuſdam ſymbolis res profanæ, ſeu ad uſum quemvis promiſcuum adhiberi ſolitæ, ex cenſu earum ita tranſeunt, ut juris divini prorſus habeantur, atque qualitatem divinam accipiant, ut ad cultum ſacrum remque divinam faciendam adhiberi poſſint. Obſerva igitur, quod conſecratio immutet qualitatem, & naturam rerum in totum: quod eximat eaſdem diſpoſitione hominum, adeo ut ne dirutum quidem ædificium ceſſet ſacrum eſſe, & res ſemel conſecratæ, veluti veſtimenta vetuſtate conſumta, ne forte in vulgus incidant, comburi debeant, & cineres in tuto reponi: Etenim intuitu laicorum eædem dicuntur nullius, nec hæc qualitas vetuſtate temporum conſumitur, ſed character indelebilis per conſecrationem rebus conſecratis imprimi creditur, licet propter infirmos quandoque quædam reconciliatio vel purgatio adhiberi ſoleat, de qua vid. *c. propoſuiſti* 4. *de conſecrat.* Inde veneratio ſingularis rebus illis exhibetur, & ingens ſacrilegium in harum rerum violatione, nonniſi ultimo expiandum ſupplicio, committitur. Forma conſecrandi eccleſias traditur in *auth. de monach.* §. *illud* & *c. placuit* 1. *qu.* 1. & *cap.* 1. *diſt.* 1. *de conſecr.* Forma conſecrandi altaria aliaſque res ſacras explicatur *in dict. cap. un.* §. *ungitur de ſacr. unct. cap. altaris* & *cap. placuit. diſt.* 1. *de conſecr.*

Consecratos aggeres apud Imp. Julian. in *l.* 5. *C. de ſepulcr. viol.* interpretatur *ibid.* Gothofred. ſepulcra.

Consensus. *Conſenſu* fiunt obligationes in emtionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus, ſocietatibus, mandatis. Ideo autem iſtis modis *conſenſu*

[illegible] contra-hi, quia neque verborum, neque ſcripturæ ulla proprietas deſideratur, ſed ſufficit, eos qui negotia gerunt, conſentire *l. 2. D. de oblig. & act.* vel, ut Juſtinianus loquitur, quia neque ſcriptura, neque præſentia omnimodo opus eſt, ac nec dari quidquam neceſſe eſt, ut ſubſtantiam capiant obligationes illæ, ſed ſufficit, eos, qui negotia gerunt, conſentire §. 1. *Inſt. de oblig. ex conſenſ.* Sic & obligatio mandati *conſenſu* contrahentium conſiſtit, ideo per nuncium quoque, vel per epiſtolam mandatum ſuſcipi poteſt *l. 1. D. mand.* Cujuſmodi *contractus* vulgo adpellantur *conſenſuales* eo ſeparati ab his, qui ſubſtantiam capiunt a rei traditione, vel a ſcriptura certis ſub modis, vel a ſtipulatione, ſeu verbis ſolemniter pronunciatis, in quibus utique conſenſus præſupponitur, ac deſideratur. Recte enim Venulejus in *l. 137. §. 1. D. de verb. obl.* ait: *Si hominem ſtipulatus ſim, & ego de alio ſenſero, tu de alio, nihil acti erit: nam ſtipulatio ex utriuſque conſenſu perficitur.*

Consentaneus, a, um, congruens. Occurrit hoc vocabulum non ſemel in Legibus noſtris, eoque ſæpe uſus & ipſe Cicero. Vellei. Patercul. Conſentaneus vita & morte vir, id eſt, ſibi congruens.

Consentire dicuntur, quibus idem placet. Ita conſentire in judicem *l. 57. D. de re jud.* Conſenſiſſe autem videntur, qui ſciunt, ſe non eſſe ſubjectos juriſdictioni ejus, & in eum conſentiunt. Ceterum ſi putent, ejus juriſdictionem eſſe, non erit ideo ejus juriſdictio. Error enim litigatorum non habet *conſenſum l. 2. D. de judic.* Non videtur in judicem conſenſiſſe, qui edi ſibi genus apud eumdem deſiderat actionis *leg. 33. D. eod.* nec conſentiunt, qui errant *l. 15. D. de juriſd.*

Conſenſiſſe aliquando is demum accipitur, qui nominatim, & expreſſis verbis id ipſum teſtatus eſt. Interdum & is, qui non contradixit, velut in eo, quod dicitur, filiam patri, de dote agenti, conſentire debere, conſentire videtur filia, niſi evidenter contradicat *l. 2. § 2. D. ſolut. matrim.* In conſtituendis quoque ſponſalibus filiæ pater, niſi evidenter diſſentiat, conſentire intelligitur *leg. 7. pr. D. de ſponſal.* Qui tacet conſentire videtur *cap. qui tacet 43. de reg. jur. in 6.* licet qui taceat, non utique fatetur, ſed nec utique negare videtur *c. is qui tacet 44. eod.*

Consentire pro congruere. Sic *conſentire* acceptilatio dicitur cum obligatione *l. 14. D. de acceptil.* & ita accipitur in *l. 2. §. 2. D. quib. mod. uſusfr. vel us. amitt. & l. 34. pr. D. de uſufr.* Senſus enim eſt, ſi duorum, quibus uſusfructus alternis annis legatus ſit, voluntates in eumdem annum congruant, fieri non poſſe, quin alter alterum impediat. *Hein.*

Consequens eſt, hoc ſæpe ſignificat, conveniens, & rationi, æquitatique conſentaneum eſt, ut in *l. 7. §. 11. D. de adquir. rer. dom. l. 4. D. de captiv. l. 38. D. de jur. dot. & paſſim.*

Conſequens eſt dicere, id eſt, ordo requirit dicere *l. 3. §. 6. l. 15. §. ult. D. quod vi aut cl.* & ita accipe *conſequens* fuit in *l. 1. D. ſi pars hered. pet.*

Conſequens eſt, i. e. inferendum eſt, ut *l. 61. D. de furt. l. 18. §. ult. D. ad leg. falcid. l. 18. §. 8. D. de jur. fiſc.*

Consequenter. De latinitate hujus abverbii, non ſemel in Legibus noſtris occurrentis, dubitarunt nonnulli, quos auctoritate Apuleii *lib. 10. pr. & lib. 11. pr. metamorph.* & ex analo-

gia refellit Duker. *de Latin. Vet. ICtor. p.* 419. Hein.

Conſequentia. Per conſequentias *l.* 19. *D. de dol. mal. l.* 1. 7. *D. de auct. & conſ. tut.* & paſſim aliis locis. Atque ſic ſemper auctores noſtri loqui ſolent, non per *conſequentiam*. Gellius etiam *lib* 6. *c.* 1. dicit, *per ſequelas quaſdam*. Ad *conſequentia l.* 141. *D. de reg. jur.* ad conſequentias *l.* 14. *D. de legib.* De hujus quoque formulæ latinitate quæ diſputentur, vid. apud laud. Ducker. *ibid.*

Conſequi interdum eſt ſequendo adprehendere. Ut *conſequi* fugientem *l.* 10. §. 16. *D. quæ in fraud. patr.*

Conſequi pro ſequi, Conſequutæ nuptiæ *l.* 27. *D. de don. int. vir. & ux.*

Conſequi, obtinere, nanciſci, ſervare *l.* 76. *D. de procurat.* Ita conſequi actionem *l.* 1. *D. de al. judic. mut. cauſ. l.* 2. *D. de condict. cauſſ. dat. & paſſim*, æſtimationem litis *l.* 8. §. *ult. D. quib. mod. pign.* arbitrio judicis *l.* 29. *D. de adilit. edict.* jure conventionis *l.* 9. *C. de diſtr. pign.* debitum *l.* 1. *C. commod.* per exceptionem *l.* 25. *D. de admin. & peric. tut.* fructuum nomine *l.* 1. §. *ult. D. ſi uſufr. pet.* per hereditatis petitionem *l.* 7. *D. ſi pars hered. pet.* judicio *l.* 47. *D. de condict. indeb.* judicis officio *l.* 11. *D. de nox. act.* impenſas *l.* 38. *D. de hered. pet.* ſumtus *l.* 14. *D. de dol. mal. & met. except.*

Conſequi, alias adquirere, vel adipiſci ſignificat: Conſequi dominium *l.* 67. *D. de ſolut.* dominii capione *l.* 18. *D. de damn. inf.* ſententiam *l.* 75. *D. de re jud.*

Ceterum *conſequi* cum effectu accipitur, veluti capere *l.* 29. §. 3. *l.* 59. §. 4. *D. mand. l.* 133. *D. de hered. inſt. l.* 12. *pr. D. de inoff. teſt. l.* 66. §. 1. *D. ad leg. falcid.*

Conſerere agrum *l.* 9. §. 6. *D. de uſufr.* Conſita *l.* 53. *D. de rei vind.*

Conſerere manum veteres dicebant non modo cum hoſte in prælio, verum etiam cum adverſario, quando poſſeſſorem ex jure, id eſt, ex eo loco, in quo Prætor jus dicebat, in rem præſentem manum *conſertum* vocabat. Varro *de ling. lat. lib.* 5. Conſerere manum dicimus cum hoſte. Sic & ex jure in manum conſertum vocare. Ennius apud Cic. *lib.* 7. *epiſt. ad famil.* 13. Non ex jure manum *conſertum*, ſed mage ferro rem repetunt. Idem Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 10. Multiſque præeſſem, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex jure manum conſertum vocarent. Utrobique enim non, ut vulgo, *manu*, ſed, ut recta loquendi ratio ſuadet, *manum conſertum* legendum. Similique mendo laborat Gell. *lib.* 20. *c.* 10. apud quem ſcriptum eſt: Ex jure manu conſertum (pro *manum*) verba ſunt ex antiquis actionibus, quæ, quum lege agitur, & vindiciæ contenduntur, dici nunc quoque apud prætorem ſolent. Ubi & illos Ennianos verſus citat, ſubjicitque: Manum *conſerere* eſt, de qua re diſceptatur, in re præſente, ſive ager, ſive quid aliud eſt, cum adverſario ſimul manu prehendere, & in ea re ſollemnibus verbis vindicare. Vindicia, id eſt, correptu manus in re, atque in loco præſente apud Prætorem ex XII. Tabulis fiebat. Ac demum: Ex jure manum *conſertum* vocare ait eſſe, quum alter alterum ex jure ad *conſerendam* manum in rem, de qua ageretur, vocat. Ac proinde harum notarum E. I. M. C. V. quas Valerius Probus albo *notarum juris* adſcribit, recta interpretatio hæc eſt: *Ex jure manum*

(non autem *manu*) *conſertum vocavit*. B. Hieronym. *in præf. comment. Epiſt. ad Ephes.* Neminem manu *conſerta*, ut noſtra tranſcribat, vel legat, in jus trahere volo.

CONSERVA. *Conſervabus*, pro contubernalibus, dixit Ictus *l.* 27. §.1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

CONSERVARE. Vid. ſupra *comiter conſervare* rem, vel jus ſuum *l. ult. D. de legib.* ſententiam, id eſt, ut vulgo loquimur, confirmare *l. ult. D. quod cum eo, qui in alien.*

CONSERVATORES dantur plerumque a ſede Apoſtolica certis eccleſiis, aut corporibus, qui perſonas iis contentas a manifeſtis injuriis, & violentiis tueantur. Si autem de aliis, quam de manifeſtis injuriis, & violentiis, ſcienter ſe intromiſerint, ſeu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, ſuam extenderint poteſtatem, eo ipſo per unum annum ab officio ſunt ſuſpenſi *cap.* 5. *pr. & fin. de offic. & poteſt. jud. deleg.* Nec deputari poſſunt conſervatores, niſi Epiſcopi, aut eorum ſuperiores, aut Abbates, aut illi qui in cathedralibus, ſeu collegiatis eccleſiis obtinent dignitates, vel perſonatus. Nec poteſt quis eſſe conſervator ſui conſervatoris: nec poteſt habere conſervatorem eum, qui ſubeſt ejus juriſdictioni, dominio, vel diſtrictui eccleſiaſtico, vel temporali, exceptis Regibus, & Reginis, *ibid.* Poteſt utique conſervator citare, & contumaces punire *dict. tit.* Item ſi maleficium eſt notorium aliis, & non judici, patet quod ſuper hoc quærat probationes, & cogat teſtes *cap. inprimis* 7. *cauſſ.* 2. *qu.* 2. & *c.* 2. *de teſtib.* quia & in notoriis aliquis ordo judicialis neceſſarius eſt, licet non omnis *c. ad noſtram de jurejur.* & ſi reus negat maleficium eſſe notorium, & actor vult probare eſſe notorium, de hoc non poterit cognoſcere per teſtes & qualitatem *c. quanto* 3. *de translat.* Quid ſi reus confitetur, ſe feciſſe maleficium, ſed dicit non eſſe notorium? tunc conſervator poteſt cognoſcere: quia per ejus confeſſionem facit notorium *c. veſtra* 7. *de cohabit. cler. & mul.* Quid ſi reus confitetur maleficium, ſed dicit ſe ſuo jure feciſſe, puta ad defenſionem? Dicunt quidam, quod conſervator ſe non intromittit: quod non placet Innocen. ſuper *c. tua eod. tit.* ſed dicit, quod ſuper hoc recipiet probationes partium. Officium conſervatoris exſpirat morte concedentis quoad negotia non coepta *d. c. ult. de offic. & poteſt. jud. deleg.* & hoc niſi forma litterarum Apoſtolicarum, ex quibus conſervatores conceduntur, aliud contineat, quia tunc ſtatur formæ *c. cum dilecta de reſcript.* & ait Alber. de Roſate, ſe multa vidiſſe reſcripta conſervatorum, in quibus quaſi omnibus prædictis juribus erat derogatum, & potiſſime unum pleniſſimum conceſſum a Clemente V. ordini Cluniacenſi.

CONSERVUS *l.* 7. §. *ult. l.* 14. §. 2. *D. de ſerv. corr.*

CONSIDERARE. Neque ratihabitionem *conſideramus l.* 6. §. 2. Senſus eſt, ſufficere ſolutionem, nec rationem haberi ratihabitionis, id eſt, non expendi, ratane habita ſit, nec ne, ſolutio. Fruſtra ergo quidam ibi reſcribunt *deſideramus*, HEIN.

CONSIGNARE proprie eſt impreſſo annulo obſignare. Ita *conſignato* debito atque depoſito *l.* 20. *C. de pign.* conſignatum deponere *l.* 12. *C. de compenſ. l. ult. C. de pign. act. l.* 1. *C. de remiſſ. pign.* Conſignatam ſortem in publico deponere *l.* 19. *C. de uſur.* id eſt in ſacculo ſignato, ut loquitur *l.* 1. §. 36. *D. de poſ.* Qui vero tabulæ teſtamentariæ aliaque in-

inſtrumenta ſignis impreſſis muniebantur: Hinc

Conſignare etiam conſcribere ſignificat. Ita: *Quæ dos eſt dotalibus duobus* conſignatis *inſtrumentis centum aureorum l. ult.* §.1. D. *de dot. præl.* Conſignare legem *l.* 13. §.6. *D. de act. emt.* teſtationes *l.*9. §.5. *de pœn.* i. e. ſcripto redigere. Plaut. *in Bacchid. act.*4. *ſc.* 8. *v. ult.* Æquum eſt, tabulis conſignatis credere. Ubi *tabulæ conſignatæ* ſunt rite conſcriptæ. Idem *in Curcul. Act.*2. *ſc. ult. v.* 86. *Eamus intro, ut tabulas conſignemus.* Et *in Perſa act.*4. *ſc.*1.*v.* 12. Et iſtas tabellas, quas conſignavi tibi, Suet. *in Claud. c.*38. Tabellas dotis ipſe conſignaverit. Idem Plaut. *in Trinum. act.*3. *ſc. ult.* conſignare *epiſtolas* dixit. Conſignare teſtamentum *in l.* 24. *D. qui teſtam fac. poſſ.* Et ita conſignare accipe in *l. pen. D. de don. int. vir. & ux.* & in *l.* 13. *C. ad SC. Vellei.*

Conſignatio tabularum, inſtrumentorumque *l.* 1. §. 1. *l.* 16. *D. ad Leg. Corn. de falſ.* Eo nomine etiam venit ipſum inſtrumentum probationis cauſſa ſcriptum. Teſtimoniis Quinctiliani *lib.* 12. *c.*8. & Senecæ 4. *controv.* 1. id probavit Bynkersh. 3. *Obſ.*21. ubi de loco Mæciani *l.* 1. §. 4. *D. de leg. Cornel. de falſ.* diſputat, legendumne ibi ſit, *ſine conſignatione*, an, ut alii veteres codices habent, *ſive conſignatione.* Hein.

Conſiliantes, qui ad conſilium conveniunt, qui conſultant *l.* 12. *C. Theod. de legatis.* Horat. III. *Carm.*3. Gratum elocuta conſiliantibus-Junone Divis. Tacitus 2. *Hiſt. cap.* 53. Rediere omnes Romaniam rurſus conſiliaturi. Cicero 15. *ad Attic.*9. Difficili ad conſiliandum legatione. Priſcian. *de præex. Rhet.* Conſiliabantur de urbe condenda. Inde & Conſiliator apud alios.

Conſiliaris pro conſiliarius, Florentiæ ſcriptum, in *l.*5. *D. de off. adſeſſ.* Id mendum quibuſdam videtur. Sed quemadmodum veteres Icti, imitati Græcos, promiſcue dixerunt *peculiarius l.* 4. §. *ult. D. de dol. mal. & met. excep. l.*4. §. *pen. D. de pecul.* & *peculiaris intercalarius* apud Gell. 17. 9. & *intercalarius pupillarius* apud Cornut. *ſchol. in Perſ. ſat.* 2. *v.* 19. & *pupillaris articularius* apud Caton. *de re ruſt.* 258. & Plin. *præf. lib.* 23. *hiſt. nat.* & *articularis*, denique *vulgarius* apud Gell. 12. 10. & *vulgaris*, ita & *conſiliaris* defendi poſſe, pro *conſiliarius* cenſent Binkersh. 1. *obſ.* 25. & Ducker. *de lat. vet. Ictor. p.* 372. Hein.

Conſiliarius, qui a conſiliis eſt *l.* 1. *C. Th. de adſeſſ. domeſt.*

Conſilium eſt propoſitum in *l.*8. *D. de cond. & dem.* & Ulp. *tit.* 22. §. 4.

Conſilium alias, juxta Theophil. §. 4. *quib. ex cauſſ. manum.* eſt conſeſſus ſpectabilium virorum adſiſtentium per annuum illud tempus. Tale vero Conſilium non ſolum Romæ erat, verum etiam in provinciis. Idem ſubjicit, quod & ab Ulpiano fragm. *tit.*1. §.13. traditur, in *conſilium* adhibitos quinque ſenatores, & quinque equites Romanos, in provinciis vero viginti recuperatores cives Romanos, apud quos cauſſam probare minor 20. annis, ſervum manumittens ex lege Aelia Sentia cogebatur. Sic *conſilium* Boeticæ *l.* 1. *D. de abig.*

Nec tamen Prætor, & Præſes, ſed & Conſul, & reliqui magiſtratus *conſilium prœbere*, vel *exercere* dicebantur, quoties *conſilium* cogebant *l.* 1. *D. de off. conſul. l.* 5. *D. manum. vind. l.* 2. *D. de off. ejus, cui mand. juriſd.* Cic. *pro Cluent. c.*43. Prætores urbani debent optimum quemque in ſe-

ſelectos judices referre, qui ſint in *conſilio* Prætorum. Plin. *lib.6. Epiſt.* 11. Adhibitus in *conſilium* a præfecto urbis, audivi ex diverſo agentes ſummæ ſpei, ſummæ indolis juvenes duos, Fuſcum Salinatorem, & Numidium Quadratum. Sed & Ædiles, quoties ex Edicto ſuo jus dicebant, in conſilium adhibebant viros juriſprudentes. Juven. *ſat.* 3. *v.*16. Quis pauper ſcribitur heres? Quiſque in conſilio eſt Aedilibus? *Hein.*

Immo & Judex datus alios advocabat in conſilium, qui illi adeſſe, & in *conſilio* eſſe dicebantur. Cic. *pro Quinct. c.*11. Quos tibi advocaſti, viris ſelectiſſimis civitatis. *Et cap.* 1. Apud te, & eos, qui tibi adſunt. Iterum *cap.* 2. *Te, C. Aquili, voſque, qui in conſilio adeſtis, orat.* Vid. & *c.* 6. 25. & 30.

De *conſilii ſententia* pronunciatum dicebatur, quod ex eorum, qui in conſilium adhibebantur, ſententia ſtatuebatur, ut apud Ciceronem ſæpe. Plin. *lib.*5. *epiſt.* 1. & 5. *lib.* 6. *epiſt.* 31. Apulei. *apolog.* 1. Quæ verba his noſtris ſcribi ſolita D. C. S. Valerius Probus auctor eſt. Eodem pertinent notæ C. C. C. Id eſt, *cum conſilio colloquutus*. Ita & *Act. Apoſt.* 25. 12. Συλλαλησας μετα τȣ συμβȣλιȣ, *colloquutus cum conſilio.* Vid. Cujac. 18. *Obſ.* 32.

Conſilium, quo, quid alteri agendum ſit, oſtendimus Conſilium dare in furti quæſtione quid ſit, vid. *l.* 58. §. 1. *D. de furt. Conſilium* dederunt omnes juriſperiti *l.* 17. §. 1. *D. ſi ſerv. vind.* At in *l.*39. *D. de vulg. & pup. ſubſt.* ex conſilio Labeonis, Ofilii, Caſcellii, Trebatii, accipe, ex præceptis & regulis horum ICtorum, non quod conſilium hi ICti dediſſent.

Consistere dicitur, quod valet, utileque eſt, ac efficax. Sic conſiſtere dicitur legatum *l.* 82. *pr. &* §. *ult. D. de legat.* 2. & ita paſſim de hoc, aliiſque negotiis uſurpatur hoc verbum.

Conſiſtere etiam dicitur, quod in aliquo poſitum eſt. Sic in facto *conſiſtit* ſumma quæſtionis, uſusfructus ex fruendo conſiſtit *l.* 52. §. 8. *D. de obl. & act. l.* 1. *D. quand. dies legat.*

Conſiſtere, interdum judicio congredi, & in judicio adverſus aliquem ſtare ſignificat. Sic *conſiſtere* actione *l.* 1. *C. ad leg. Fab.* adverſus heredes *l.*3. *C. de hered. tut.* actionibus *l.*1. *C. de magiſtr. conven.* judicio *l.* 1. *Cod. comm. divid. l.*8. *C. de negot. geſt.* &c.

Conſiſtere in fundo *l.* 15. *D. de ſervit.* in provincia *l.* 1. *Cod. ubi in rem act.* id eſt ſtare, manere. Vid. infra *conſtitit* pro *conſiſtit.*

Consistoriani comites *rubr. C. de comit. conſiſtor.* Amm. Marcellin. *lib.* 15. *c.* 5. & Ambros. *lib.* 15. *epiſt.* 37. Vid. ſupra *comites conſiſtorii.*

Consistorium *l. ult. C. de offic. div. jud.* locus, in quo judices conſiſtunt, &, ut Suidas interpretatur, συνεδριον, και το συςημα, ενθα περι των επιειγοντων βουλεύεται: *Confeſſus ſeu conventus, in quo a congregatis ſenatoribus conſultatur.* Vetus Gloſſarium: Conſiſtorium, vel prætorium, vel tribunal eſt locus, in quo more jus redditur.

Conſiſtorium, ut Suidas alibi exponit, θειον συνεδριον, *ſacer vel divinus conſeſſus.* Similiterque vetus Gloſſarium: Κονσιςοριον, βασιλικον σεκρετον. *Conſiſtorium, ſecretarium Imperatoris.* Et ita *conſiſtorium* ſacrum principum *leg.* 28. *C. Theod. de præt. & quæſt. l.* 2. *l.* 5. *C. Theod. de primicer. & not. l.* 7. *C. Th. de prox. com. diſp.* & aliis locis. Auſon. in *gratiar. act. c.* 29. adloquens Gratianum Imp. *In illa vero ſede, ut ex more loquimur, conſiſtorii,*

ut

ut ego ſentio, ſacrarii tui. Et hujus demum conſilii participes *comites conſiſtoriani* dicebantur.

CONSOBRINI, conſobrinæ, proprie qui, quæve ex duabus ſororibus propagantur, quaſi *conſororini l.* 1. §. 6. *l. ult.* §. 15. *D. de grad. & adfin.* §. 4. *Inſt. de grad. cogn.* Paull. 4. *Sent.* 11. 4. Non. Marcell. *c. ult.* Obtinuit tamen, *patrueles* quoque *fratres*, i. e. ex fratribus natos, & *amitinos*, i. e. ex fratre, & ſorore genitos communi conſobrinorum nomine adpellari *d. leg. ult.* §. 15. *D. de grad. & adfin.* §. 1. *Inſt. de legit. adgn. ſucceſſ. l.* 1. *C. und. legit.* Paull. 4. *Sent.* 11. 4. *Conſobrinus, a,* ait, *id eſt, avunculi & materteræ filius, filia.* Auſon. *in parental. epigr.* 28. de Julia Idalia conſobrina: *Quæ genita eſt mihi pene ſoror; Filia nam fuit hæc amitæ.* Idque a proprietate ſermonis recedere, Theophilus cenſet. Κυριως γαρ ait, *κονσοβρινοι λεγονται οι εκ θηλειων δυω αδελφων τε θεντες proprie enim conſobrini dicuntur, qui ex duabus ſororibus geniti ſunt.* Vetus Gloſſarium: Conſobrini *οι εξαδελφοι, εκ δυο θηλειων αδελφων*. Aliud Gloſſar. latin. *Conſobrini ſunt, qui ex ſorore, & fratre, aut duobus fratribus, vel ſororibus ſunt nati.* Et mox: *Conſobrinus eſt filius avunculi.* Donat. *in Hecyr. Ter. act* 3. *ſc.* 3. Sobrini, ait, ſunt ex duabus ſororibus. Conſobrini ex fratre & ſorore. Conſobrinus noſter. Quum de fratre natus eſt alter, alter ex ſorore conſobrini.

CONSOCER *l.* 32. §. 20. *&* 21. *D. de don. int. vir. & ux.* & *Conſocrus* apud Suet. *in Claud. c.*28. & Auſon. *in Parental. epigr.* 39.

CONSOLIDARI dicitur uſusfructus, qui ad proprietatem, a qua abceſſerat, revertitur, eique conjungitur, commiſcetur, & cum ea confunditur *l.*3. *l. ult. l.* 6. *D. de uſufr. adcreſc.* Et

CONSOLIDATIONEM fieri, quum fructuarius proprietatem adquiſierit, eſt *in* §.3. *Inſt. de uſufr.*

CONSONANS, i. e. conſonum *l.* 34. §. 8. *D. de jurejur.* Conſonat reſcriptum *l.* 9. *D. de cond. & dem.*

CONSORTES fratres dicuntur, non diviſo patrimonio *leg.* 41. §. *ult. D. de excuſ.* i. e. qui bona communia habent, ut loquitur *l.* 78. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* Conſortes, quibus una ſors eſt. Feſtus: *Sors & patrimonium ſignificat. Unde conſortes dicuntur.* Quod vocabulum & ad alia eſt translatum. Ut *Conſors* munerum *l.* 2. *C. Theod. de conlat. transl. poſtul.* petitionis *l.* 2. *C. Th. ſi petit. ſine her. defec.* litis *l.* 1. *C. de conſort. lit.*

CONSORTIO, onis in *l.* 96. §.3. *D. de ſolut.* pro *conſortium.* Uſi eodem vocabulo Cic. 3. *offic.* 6. & Liv. *lib.* 11. *c.* 8. HEIN.

CONSORTIUM, pro ſocietate, & communione in *l.*52. §. 8. *D. pro ſoc. l.*5. *C. de leg. Rhod. l.*4. *C. de caſtr. pecul. l.*1. *D. de rit. nupt.*

Conſortium pro conjugio *l.* 5. *C. de natural. lib. l.* 1. *C. Th. de inceſt. nupt.*

Conſortium curiale pro collegio, & ordine decurionum *l.* 32. *Cod. Th. de decur.*

CONSPECTUM ædium auferre *l.* 38. *D. de ſervit. præd. urb.* i. e. impedire, ne conſpiciantur. In conſpectu noſtro eſt examen apium *l.*5. § 4. *D. de adqu. rer. dom.* In conſpectu prætoris facta injuria *l.* 7. §. *ult. D. de injur.*

CONSPICERE, pro inſpicere *leg.* 13. §. 2. *C. de judic.*

Conspicuiores honorum luce, comparative pro *conſpicuis l.3. C. de commerc.* legendum cenſet Salmaſ. *de mod. uſur. c.* 18. *p.* 533.

Conspiratione adverſariorum, teſtibus pecunia corruptis, religionem judicis circumvenire *l.*33. *D. de re jud.*

Constans judex *l.*19. *D. de offic. præſ.* voluntas *l.* 1. *D. de juſt. & jur.* pro habitu, ac propenſione animi.

Constanter dicemus *l.* 1. §. 1. *D. de legat.* 3.

Constantia debiti *l.*11. §. 13. *D. de legat.* 3. At in *l.* 27. *D. de procur. Inconſtantiam*, non *conſtantiam* legendum ſenſus poſtulat. Taurellius ſane ita ſe in vetere MSC. ſcriptum reperiſſe, notat. *Hein.*

Constantinus, Imp. qui veneranda Chriſtianorum fide Romanorum munivit Imperium *l.* 5. *C. de natural. lib.* Hic divæ memoriæ vocatur *l.* 3. *C. de legit. tut.* & inclytæ memoriæ *l.* 1. *C. de frum. urb. Conſtantinop.* Divum quoque adpellatum, vid. infra art. *Divus.* Idem adpellatur maximus, ſanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ civitatis conditor *in Nov.* 78. *c.* 5. De eo Vid. Zoſim. *lib.* 4. *c.* 35. Gruter. *p.* 283. 1. 3. *p.*159. 6. Gothofred. *Diſſ. de interdict. Chriſtianor. cum gentilib. communione. p.* 34. *ſeq.* & Jo. Andr. Boſii Diſſ. *de Pontificat. Max. Impp. in Theſaur. Antiq. Rom.* edita a Jo. Georg. Grævio. A *Conſtantino*

Constantinopolis nomen traxit, cujus elogium vid. apud Auſon. *Clarar. urb. epigr.*1. Ea æterna urbs adpellatur *Novell. Marciani Imp.* 3. *de præd. civit.* alma urbs *l.* 8. *C. de hæret. & manich. l.* 7. *C. de temp. in int. reſt.* caput omnium civitatum §. *ult. Inſt. de ſatiſd.* florentiſſima civitas *l.* 15. *Cod. de judic.* regia urbs *leg.* 25. *C. de nupt.* Roma nova *leg.* 4. *C. de oper. publ.* & apud Socrat. *lib.*5. *hiſt. eccl. cap.* 8. *& in Concilio Conſtantinop.* non ſemel. Quæ Romæ veteris prærogativa lætatur *l.* 6. *C. de SS. Eccl.* ſacratiſſima urbs *l.* 7. *C. de advoc. div. jud.* Ejus dies natalis celebratus *l.* 10. *C. de fer.*

Constare, conſiſtere, valere, manere. *Conſtare* ita dicitur adoptio §. 2. *Inſt. de nupt.* judicium *l. ult. C. an ſerv.* matrimonium *l.*5. *D. de bon. damn. Conſtat* ratio *l.* 17. §. 1. *D. de injur. l.* 15. *D. de re milit. l.* 1. *D. de obſeq. parent. l.*8. §.8. *D. mand.* Elegantiſſima eſt hæc loquutio, cui locus eſt, quoties exacte congruunt accepta, & expenſa. Ea & translate utuntur, quoties res quædam ita comparata eſt, ut aliter conſiſtere, & durare non poſſit. Tacit. *Annal.*1. 6. *fin.* Plin. *lib.*1. *Epiſt.*20. Juſtin. *in præf. Epiſt. Trog. Pomp.* Hein.

Conſtare certo pretio venire in *l.* 73. *D. de legat.* 2.

Conſtare omnibus ſuis partibus *l.*1. *D. de orig. jur.* id eſt, compoſitum eſſe.

Conſtare, notum, vel in confeſſo eſſe. Ut *conſtat* inter omnes *l.*1. *D. de minor.* Qua phraſi ſæpe jus ordinarium indicari, notat Jac. Gothofr. ad *l.* 59. *D. de reg. jur.* Cic. *lib.* 7. *epiſt. ad famil.* 18. *Conſtitit* eodem ſenſu *l.*56. 57. 63. §.2. *ad SC. Trebell.* & alibi paſſim.

Constitit alias pro *conſiſtit*, ſæpe in pandectis uſurpatur. Ita *conſtitit* ademtio *l.* 26. *D. de adim. leg. Conſtitit* in facto conditio *l.* 68. *D. de ſolut.* quod datur *l.* 67. *D. de legat.* 2. in factum hæc diſceptatio *l.* 34. *D. de negot. geſt.* fructus *leg.* 4. *D. de op. ſerv.* judicium *leg.* 1. *D. de leg. jul. de annon.* totum jus *l. ult.*

l. ult. D. de leg. Non *conſtitit* ſervitus *l.* 13. §. 1. *D. de ſerv. præd. ruſt.* ſtipulatio *leg.* 11. *D. de ſtipul. ſerv.* uſusfructus in fundo, & ædibus *leg.* 3. §. 1. *D. de uſufr.* ex utraque parte *l.* 4. §. *ult. D. de his qui not. inf. l.* 1. *D. de prævar. Conſtiteremus* pro conſiſteremus *leg.* 72. *D. de judic.*

CONSTITUERE, interdum eſt pecuniam jam ante debitam abſque ſtipulatione promittere, eamque die certa creditori ſolvendam in ſe recipere *l.* 8. *D. de judic. l.* 3. §. 2. *D. de adminiſt. ter.* Theophil. *in* §. 8. *Inſt. de action.* αντιφωνειν dicit. Unde *pecuniæ conſtitutæ* rei αντιφωνηται a Juſtiniano vocantur *Nov.* 4. *in rubr.* Vetus Gloſſarium : *Conſtituta pecunia* χρηματων συςατος κατα αντιφωνησιν, *pecuniæ conſtitutio* per αντιφωνησιν. Hinc actio *conſtitutæ pecuniæ*, vel *de conſtituta* actio *l.* 59. *D. de ſolut.* Vetus Gloſſar. *Conſtitutæ pecuniæ* actio, η περι εγγυης και αντιφωνησεως, ητοι χρηματων καταςασεως, *quæ de fidejuſſione, vel ſponſione, vel pecunia conſtituta datur*, de qua vide *l.* 2. *C. conſtit. pecun.* & Theophil. *in* §. 8. *Inſt. de act.* De genuina ſignificatione phraſium : *Conſtituere pecuniam*, *Conſtituere cui*, vel *cum aliquo*, *ad conſtitutum venire*, ſimiliumque, accurate egit Jo. Frid. Gronov. 1. *Obſ. cap.* 1. *p.* 14. *ſeq.*

Conſtituere actionem in *l.* 1. *D. ſi ventr. nom. in poſſeſ. l. ult. C. quand. libell. princ. dat. lit. cont.* eo ſignificatu dicitur, quo jus vel jura conſtituere in *l.* 9. *D. de juſt. & jur. l.* 40. *D. de legib. l.* 120. *D. de verb. ſignif.* & ita accipe conſtitutam actionem in *l. ult. C. de vi bon. rapt.* At in *l.* 10. §. *ult. D. de fideic. lib. Conſtituenda* actio idem eſt ac inſtituenda, dirigendaque in aliquem.

Conſtituere pro creare, inſtituere : Ita conſtituere curatores *leg.* 3. *C. de confirm. tut.* decemviros *leg.* 2. §. 4. *D. de orig. jur.* heredes *leg.* 28. §. 1. *D. de fideic. lib.* procuratorem *l.* 87. *D. de ſolut.* tutores *leg.* 1. *D. de juriſd.*

Conſtituere etiam dicimur id, ex quo nobis vel alteri jus quoddam eſt quæſitum. Ita Conſtituere vicino jus aliquod pactionibus, vel ſtipulationibus §. *ult. Inſt. de ſervit.* Conſtituere nuptias, & ſponſalia *l.* 13. §. 1. *D. de his qui not. infam.* obligationem *l.* 7. *D. de uſur. l.* 3. §. 1. *D. de obl. & act. leg.* 8. §. 1. *D. de acceptil.* precarium *leg.* 5. *D. de precar.* ſervitutem *leg.* 10. *D. de ſerv. præd. ruſt. l.* 2. *Cod. de ſervit.* viam *leg.* 23. *D. de ſervit. præd. ruſt.* uſum & uſumfructum *l.* 1. *D. de uſu & habit.*

Conſtituere ſibi debitorem *l.* 7. *C. de probat.* Conſtituti duo rei *l.* 13. *D. de duob. reis l.* 40. *D. de fidej.*

Conſtituere, conſilium capere. Conſtituere apud ſe *leg.* 5. §. 1. *D. de legat. præſt.* Conſtituere, nolle petere bonorum poſſeſſionem *leg.* 4. *D. quis ord. in poſſeſſ.*

Conſtituere, definire. Ita conſtituere partes ſocietatis *l.* 76. *D. pro ſoc.* pretium, vel pretia *l.* 39. *D. de contrah. emt. l.* 34. 36. *D. de Ædil. edict.* vectigalia *l.* 10. *D. de publican.*

Conſtitui, eſſe, verſari : *Conſtituitur* ancilla *l.* 34. *C. de liber. cauſſ. Conſtitutus* in dignitate *leg.* 5. *D. de ſenator.* in diſcrimine *leg.* 2. *C. ad leg. Corn. de ſicar.* in familia *l.* 12. *C. de collat.* in munere *leg.* 1. *D. de oper. publ.* in poſſeſſione *leg.* 1. *quod legat.* in poteſtate *l.* 5. *D. de agnoſc. & al. lib. Conſtitutus* Romæ *l.* 16. §. 1. *D. de fidejuſſ.*

 in

in ſacris parentis *l. ult. Cod. de cur. fur.*

Conſtituere res collatas, veluti frumentum, veſtes, ſimiliaque, horreis & titulis inferre. Non oportet in horreis fiſcalibus, niſi fiſcalia frumentalia conſtitui *l. 6. C. de ſuſcep. præp. & arcar.* Quorum ad conſtituendum commodior cura eſt *l. 14. Cod eod.* Ubi ſine neceſſitate quoſdam reſcribere *conſuendum*, notavit Pet. Perrenon. *animadv. lib. 1. cap. 2. p. 594. ſeq. Tom. 1. Theſaur. jur. civ.* HEIN.

CONSTITUTIO civilis *l. 1. D. de priv. delict. Conſtitutiones* principum *l. 1. §. 1. D. de leg. Corn. de falſ.* Alias principales conſtitutiones, & ſacræ adpellabantur. Earum autem nomine venit, quodcumque Imperatores vel per epiſtolam, & ſubſcriptionem *ſtatuerunt*, vel cognoſcentes *decreverunt*, vel de plano *interloquuti ſunt*, vel *edicto* præceperunt *l. 1. D. de conſt. princ. §. 6. Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Nam & reſcripta, & epiſtolæ principum conſtitutiones adpellantur *l. 5. §. 25. D. ut in poſſ. leg. l. 29. D. ad SC. Trebell. l. 5. D. de manum. juncta l. 4. D. eod. l. 8. §. 15. D. de inoff. teſt.* conjuncta *l. 1. §. 21. D. de collat. bon.*

CONSTITUTIONIBUS vero Principum plerumque vetera jura mutabantur, vel, ut utamur ſtilo Tertulliani in *Apologet. c. 4.* tota illa vetus, ac ſquallens ſilva legum earum ſecuribus ruſtabatur, cædebaturque. Hinc eſt, quod *conſtitutiones* nonnumquam opponuntur *juri*, ſcilicet antiquo & civili, ut *l. 33. pr. D. de condit. & dem.* & ſententiis auctorum *l. 4. §. 14. D. de dol. mal. & met. exc.* Vid. Cujac. 7. *obſ.* 19. HEIN.

CONSTITUTOR, uti vetus Gloſſarium exponit, eſt, qui ſe pro alio ſoluturum promittit, & alterius in ſe transfert obligationem.

CONSTITUTORIA actio, quæ de *pecunia conſtituta* datur *l. 20. D. de pecun. conſtit.* Ut ea differt a receptitia vid. art. *receptitia* actio.

CONSTRINGERE ſe ſponſione *l. un. pr. C. de ſuffrag.*

CONSTRUERE opus *l. 4. C. de oper. publ.*

CONSUETUDO eſt jus non ſcriptum, moribus utentium comprobatum. Quod ut paullo plenius evolvatur, dixeris accipi hic conſuetudinem externas plures uniformes actiones hominum, quatenus illi in una ſocietate civili familia majore vivunt.

Eſt autem *conſuetudo extra judicialis*, ſi ſpectantur ea, quæ inter cives nec litigantes fiunt, *Judicialis* vero eſt, quatenus inter ſe diſſentiunt, & ſic tertii, qui nullis partibus eſt addictus, arbitrio diſſenſum ſuum dijudicandum relinquunt. Et hæc *obſervantia* alias adpellatur.

Conſuetudo particularis eſt, quæ in ſocietate, quæ familia quidem major, at civitate minor eſt, naſcitur. *Univerſalis*, quæ in civitate ita viget, ut ad ſocietatem civitate minorem non reſtringatur.

De *Conſuetudine* ſunt textus *§. 3. Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Conſtat jus noſtrum, quo utimur, ſcripto, aut ſine ſcripto. §. 9. Sine ſcripto jus venit, quod uſus adprobavit. Nam diuturni mores, conſenſu utentium comprobati, legem imitantur. Item §. 10. *eod. tit.* Non ineleganter in duas ſpecies jus civile diſtributum eſſe videtur: nam origo ejus ab inſtitutis duarum civitatum, Aih·narum ſc. & Lacedemoniorum fluxiſſe videtur. In his enim civitatibus ita agi ſolitum erat, ut Lacedemonii quidem magis

gis ea, quæ pro legibus obſervabant, memoriæ mandarint, Athenienſes vero ea, quæ in legibus ſcripta comprehendiſſent, cuſtodirent. Item *l.* 32. *D. de LL.* De quibus cauſſis ſcriptis legibus non utimur, id cuſtodiri oportet, quod moribus, & conſuetudine inductum eſt, & ſi qua in re hoc deficeret, tunc quod proximum & conſequens ei eſt, ſi nec id quidem adpareat, tunc jus, quo urbs Roma utitur, ſervari oportet. Inveterata autem conſuetudo pro lege non immerito cuſtoditur, & hoc eſt jus, quod dicitur moribus conſtitutum. Nam cum ipſæ leges nos nulla alia ex cauſſa teneant, (in ſtatu democratico,) quam quod judicio populi receptæ ſint, merito & eæ, quæ ſine ullo ſcripto, populus probavit, tenebunt omnes: Nam quid intereſt, ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus ipſis & factis. Quare rectiſſime etiam illud receptum eſt, ut leges non ſolum ſuffragio Legislatoris, ſed etiam tacito conſenſu omnium per deſuetudinem abrogentur. Ulp. *leg.* 33. *eod.* diuturna conſuetudo pro jure & lege in his, quæ non ex ſcripto deſcendunt, obſervari ſolet. Hermog. *l.* 35. *eod.* Sed & ea quæ longa conſuetudine comprobata ſunt, ac per annos plurimos obſervata, velut tacita civium conventio, non minus, quam ea, quæ ſcripta ſint, ſervantur. Paul. *l.* 36. *eod.* Immo magnæ auctoritatis hoc jus habetur, quod in tantum probatum eſt, ut non fuerit neceſſe ſcripto, id comprehendere. Calliſtrat. *l.* 36. Si de interpretatione legis quæritur, inprimis inſpiciendum eſt, quo jure civitas retro in ejuſmodi caſibus uſa fuiſſet: optima enim eſt legum interpres conſuetudo. Idem *l.* 37. Nam Imp. noſter Severus reſcripſit, in ambiguitatibus, quæ ex Legibus proficiſcuntur, conſuetudinem, aut rerum perpetuo ſimiliter judicatarum auctoritatem, vim Legis obtinere debere. Tametſi, ut ait Celſus *leg.* 39. *eod.* Quod non ratione introductum, ſed errore primum, deinde conſuetudine obtentum eſt, in aliis ſimilibus non obtinet. Quæ verba de conſuetudine judiciali judicum nempe, non populi judicantis, introducta, nimirum de obſervantia fori intelligi videntur. Hæc quippe, ſi modum procedendi excipias, jus non facit, quum non ratione, ſeu ex erroneo legis intellectu, aut contra conſuetudinem extrajudicialem eſt introducta, quo errore cognito impune ab hac judicum conſuetudine ſeu obſervantia judex ſucceſſor recedere poteſt. Hanc igitur oportet ſubjici juri juxta *d. l.* 39. ac proinde conſuetudini extrajudiciali, de qua eſt *l.* 3. *C. quæ ſit long. conſuet.* his verbis: Leges quoque ipſas antiquitus probata & ſervata tenaciter conſuetudo extrajudicialis imitatur, & retinet, & quod Officiis, Curiis, Civitatibus, Principiis, vel Collegiis præſtitutum fuiſſe cognoſcitur, perpetuæ legis vicem obtinere ſtatuimus. Et huic convenienter ait Conſtantinus *leg.* 2. *C. eod. tit.* Conſuetudinis uſuſque longævi non vilis auctoritas eſt; verum non uſque adeo ſui valitura momento, ut aut rationem (legis) vincat, aut legem (i. e. verba legis, expreſſa.)

Porro ad diſtinctionem univerſalis, & particularis conſuetudinis pertinent hæc Ulpiani verba *l.* 34. *D. de legib.* Cum de conſuetudine civitatis, vel provinciæ quis confidere videtur, primum illud quidem explorandum arbitror, an etiam contradicto aliquando judicio conſuetudo firmata ſit. Hæc autem ultima verba intellige de

pro-

probata ſemel conſuetudine a parte allegante in judicio , altera parte negante , quæ probatio ſemel facta , ſufficit , ut de conſuetudine in caſibus ſimilibus conſtet .

Ad particularem conſuetudinem pertinet *l.* 1. *C. eod. tit.* Præſes provinciæ probatis his , quæ in oppido frequenter in eo controverſiarum genere ſervata ſunt , cauſſa cognita ſtatuet . Nam & conſuetudo præcedens , & ratio quæ conſuetudinem ſuaſit , cuſtodienda eſt. Et ne quid contra longam conſuetudinem fiat , ad ſollicitudinem ſuam revocavit Præſes provinciæ.

Qua ratione autem , quo intellectu, quove reſpectu conſuetudo pro jure & lege ita habeatur , ut etiam ea legi derogari poſſit , exponit Thomaſ. *in Diſſ. de jure conſuet. & obſervant.*

CONSUL a conſulendo dictus *l.* 2. §. 3. *D. de orig. jur.* Cognoſcebant autem Romæ Conſules de fideicommiſſis, & libertatibus, ut ex *l.* 3. *fin. D. de adim. leg. l.* 50. *D. de condit. & dem.* Ulpian. *fragm. tit.* 25. §. 12. & *pr. Inſt. de fideic. hered.* liquet . Tutores etiam dabant, antequam proprius tutelaris prætor ab Imp. Marco inſtitutus eſſet , ut Jul. Capitolin. *in ejus vita c.*10. ſcribit. Conſilium quoque præbebant manumittere volentibus *l.* 1. *D. de offic. conſul. l.* 20. *D. de manum. vind.*

Conſul dies in temporis deſignatione *l.* 1. §. 2. *D. de edend. l.* 28. *D. de probat. l.* 34. §. 1. *D. de pignor.*

Conſulum nomen aliquando , & municipiorum , coloniarumque duumviris datum eſſe , vid. infra art. *duumviri* , pluribuſque id probavit Ev. Otto in Diſſ. *de conſulib. qui extra Rom. cap.* 3. Jam addimus , ipſos Imperatores , ſi quando duumviratum in honorem municipiorum, vel coloniarum ſuſciperent , *Conſules* vocatos. Apud Patinum enim in Numiſm. Imp. p. 34. eſt numus, in quo capiti Auguſti adſcriptum : ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΤΟΣ ΠΛΟΤΣΙΑΣ ΤΠΑΤΟΣ. Erat enim Duumvir Plutiæ , quæ hodie *Piazza*. HEIN.

CONSULARES, qui conſulatum geſſerunt *l.* 11. *D. de dol. mal. l.* 35. §. 3. *D. ex quib. cauſ. maj.*

CONSULARES etiam adpellabantur , qui certas quaſdam provincias, & Italiæ regiones regebant *l. un. C. ut omn. judic. l. un. C. de offic. comit. ſacr. patrim. l.* 7. *C. Theod. de prox. comit. diſpoſ. l.* 3. *C. Theod. de accuſ. & inſcript. l.* 3. *C. Theod. de murileg. & gynæc. l.* 1. *C. Th. ne quis in pal. man. l.* 6. *C. Th. de agent. in reb. Conſulares* autem , ut ex *notitia* colligitur, in orientis partibus quindecim erant, videlicet per Orientis dioeceſin quinque, per Aſianam tres, per Ponticam duo, per Thracias totidem, per Illyricum tres. In occidentis vero partibus viginti duo, nimirum per Italiam octo, per Africam duo, per Hiſpanias tres, per Gallias ſeptem, in Pannonia duo. Hujuſmodi erant *Conſularis* Æmiliæ *l. un. C. Theod. de vectig. & commiſſ.* Aquarum *l.* 2. *C. Theod. de div. off.* Bæticæ *l.* 3. *C. Th. de bon. proſcript.* Bizacenæ *l.* 1. *C. Th. de conlat.* Campaniæ *l. un. Cod. ut armor.* Liguriæ *l.* 4. *C. Theod. und. vi.* Numidiæ *l.* 8. *C. Th. de Epiſc. eccleſ. & cler. l.* 17. *C. Th. de luſtr. conlat.* Pannoniæ *l.* 6. *C. Theod. de veteran.* Phoenices *l.* 52. *C. Theod. de decur.* Piceni *leg.* 71. *C. Th. eod* Siciliæ *l.* 29. *C. Th. de curſ. publ. ang. & parang.* Syriæ *leg.* 6. *C. Th. de jur. fiſc.* Syriæ Coeles *d. l.* 6. Tuſciæ *leg.* 72. *C. Theod. de decur.*

decur. Venetiæ *l.* 1. *C. Theod. de exſeq. & exact.* Atque hæ ſunt *αρχαι κονσυλαριαι. Novell.*8.

Conſulares denique & ii dicti ſunt, qui *Conſularia* ornamenta vel inſignia, Principis codicillis, acceperant, quamvis numquam vel conſulatu, vel conſularitate functi eſſent. Suet. *Claud. c.* 5. Hein.

Conſulares fæminas intelligimus *Conſularium* uxores *l.* 1. *D. de ſenat.*

CONSULARIS, *e.* quod ad conſulem, vel conſulatum ſpectat. Conſularis dignitas *l. ult. D. de ſenat. &* §. 4. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot. Conſulare* faſtigium *Novell. Theod. & Valentin. de honor. codicill.* Conſulares viæ, publicæ, quæ & prætoriæ, & *βασιλικαι* dicuntur *l.*2. §. 22. *D. ne quid in loc. publ.*

CONSULARITAS *leg.* 74. *C. Theod. de decur.* Exſtat Conſularitatis formula apud Caſſiodor. *lib.* 6. *var.* 20. Conſularitatis dignitas *l. un. C. Theod. de conſ. præſid.* faſces *l.* 14. *C. Th. ad leg. jul. amb.* inſignia *lib.* 2. *tit.* 6. *C. Theod. Conſularibus* plane, quemadmodum Caſſiodor. 6. *var.* 20. tradit, ſecures & faſces præferebantur: vultus etiam Regnantium obſequii pompa præmittebat, curuleſque inclytas ornabat, ut non ſolum ſummi judicis, ſed & Dominorum reverentia cumulati ornarentur. Præterea in aliquibus provinciis ornatu penulæ conſularis, & carpenti etiam ſubvectione decorabantur. Unde adparebat, eos vices præcelſæ gerere dignitatis.

CONSULATIO. Ita legitur apud Ulp. in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 1. §. 11. *in edit. Lugd.*1591. pro *conſultatio*, quamvis Pet. Pithoeus ibi malit *conſolatio.* Salmaſ. *ad Tertullian. de Pallio. p.*208. *Conſulatio* a *conſulare*, pro *conſulere*. Et ſane crebræ ſunt tertiæ conjugationis in primam mutationes. Vid. Bynkersh. 2. *obſ.* 5. Hein.

CONSULATUS, omnibus faſtigiis dignitatum anteponendus, ut ait *l. un. C. Theod. de conſ. præſ. magiſtr.* Unde portus honorum dicitur a Claudiano *lib.*2. *in Stilich.* Vid. Guther. *de offic. dom. Aug. lib.* 1. *c.* 11. & Jac. Gothofr. *Comment. ad d. l. un. C. Theod.*

CONSULERE. Conſuli dicebant Imperatores. Ita Imp. Antoninus, quum a judice conſuleretur, reſcripſit *l.* 32. §. 14. *D. de recept. arbitr.* Add. *leg.* 1. *D. de inſp. ventr. l.* 48. *D. de jur. fiſc.* Conſulentibus autem de jure judicibus non debebant Præſides conſilium impertire *l.*79. §. 1. *D. de judic.*

Conſulere proſpicere. Sic *conſulere* ſuo commodo *leg.* 5. §. 1. *D. de dol. mal. except.* infirmitati *l.* 22. §. 2. *D. de ann. legat. Conſulitur* per actionem *leg.* 63. *D. de legat.* 2. *l.* 7. *D. de dol. mal.*

CONSULI etiam dicebantur prudentes ab his, a quibus conſilii expetendi cauſſa adibantur *l.* 41. *D. de reb. cred. l.* 47. §. *ult. D. de hered. inſt. & paſſim.*

Conſuli olim & populus dicebatur, quum magiſtratu Senatorio, plebeiove interrogante, rogabatur, vellet, juberet, aliquid fieri? Feſtus: Rogatio eſt, quum populus conſulitur. Cic. *pro Milon. c.* 7. Nihil de ejus morte populus conſultus eſt. Idem *pro Domo c.* 20. Si populus de ea re conſultus eſſet.

Senatus quoque *conſuli* dicebatur, ut vel unus Cic. *lib.*10. *ad famil. Epiſt.*22. idoneus teſtis eſt. Unde Senatus conſultum dictum. Hinc *conſulum* ampliſſimi ordinis

pro

pro Senatus conſulto *l.* 3. *Cod. ad SC. Vellei. l.* 4. *C. de excuſ. tut.*

Conſuli etiam dicebantur mathematici, harioli, haruſpices, vaticinatores. Paull. 5. *ſent.* 21. 3. Ita conſultus aſtrologus *l.* 15. §. 13. *D. de injur.*

C o n s u l t a t i o quæſtionem ſeu facti ſpeciem juriſperito propoſitam ſignificat *l.* 28. §. 7. *D. de lib. legat. l.*27. *D. qui teſt. fac. l.* 19. §. 1. *D. de ann. legat.*

Conſultatio ſimiliter adpellatur, quum ad Imperatorem quid de jure dubitans Magiſtratus refert, ad cujuſmodi conſultationes reſpondere, & reſcribere dicitur, ut in *l.6.* §. 2. *D. de offic. procoſ. l.*11. §.2. *D. de minor. l.*1. §.1. *D. de adpell.*

C o n s u l t e pro *conſulto*. *Conſulte* denunciare *l.*5. *D. quod vi aut cl. conſulte* abſtentus *l.* 4. *C. de arbitr.*

C o n s u l t i u s, prudentius in *leg.* 15. 16. *D. de tranſact. Conſultius* reſtituet *l.* 1. *Cod. de dol.*

C o n s u l t o, & *caſu* opponuntur apud Pariatorem *LL. Moſ. & Rom. tit.* 1. §. 11. Item *conſulto* & *per errorem l.* 53. *D. de reg. jur.* & inconſulto *leg.* 1. §. 3. *D. de his quæ in teſt. delent.* Conſulto, id eſt, data opera, de induſtria, ex animo propoſito *l.* 1. §. 7. *D. de offic. præf. urb. l.* 23. §. *ult. D. de oper. libert.* & aliis locis.

C o n s u l t o r dicebatur, qui juriſperitum conſulebat. Hor. *lib.* 1. *ſat.* 1. *v.* 10. Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat.

C o n s u m e r e, i. e. impendere. Sic in funere, vel monimento aureos centum conſumere *leg.* 202. *D. de verb. ſignif.*

Conſumere, abſumere, perdere. Pecuniam conſumturo credere *l.* 24. §. 4. *D. de minor.*

C o n s u m i dicuntur actiones, quæ tolluntur, perimuntur, pereunt, exſtinguuntur *l.* 28. §. 4. *l.* 30. §. 3. *D. de jurejur. l.*7. *D. de uſufr.* & aliis multis locis.

Conſumi dicuntur, quibus vita adimitur, & *conſumendi* damnati, quibus capitalis pœna irrogata. In *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 11. §. 7. hæc Ulpiani verba referuntur. *Ad gladium damnati confeſtim conſumuntur, vel certe intra annum debent conſumi. Hoc enim mandatis continetur. Enimvero qui in ludum, non utique conſumuntur, ſed etiam & pileum, & rudem accipere puſſunt.* Paull. 5. *ſent.* 17. §. 3. *Sane qui ad gladium dantur, intra annum conſumendi ſunt.* Sic *conſumenda* damnata *l.* 3. *D. de pœn.* Græci eodem modo δαπανασθαι dicunt. Libanius περι στασεως των δε στομασι θηριων δαπανηθεντων *rictu ferarum conſumtorum*.

C o n s u m t i numi, & exſtantes opponuntur *l.* 9. §. 2. *D. de SC. Maced. Conſumti* etiam numi videntur, qui alias ita permixti ſunt, ut diſcerni non poſſint *l.* 17. 78. 94. *pr.* & §. 2. *D. de ſolut.* ubi conſumti numi opponuntur integris *l.* 56. §. 2. *D. de fidejuſſ. l.* 81. *D. de jur. dot.* Ipſo enim uſu adſidua permutatione pecunia quodammodo exſtinguitur §. 2. *Inſt. de uſufr.*

C o n s u m m a r e ædificium inchoatum *l.* 61. §. 1. *D. de uſufr. Conſummata* donatio *l.* 4. *D. de donat.* injuria *l.* 1. §. *ult. D. quod quiſq. jur.* obligatio *l.* 13. *D. de duob. reis.* Conſummatum mandatum *l.* 17. §. 3. *D. commod.* Conſummato anno *l.* 8. §. 6. *D de tranſact.*

Conſummare, in unam ſummam redi-

redigere. *Conſummare* ſortem, & uſuras *l. ult. D. de uſur. res jud. l.* 36. *D. de ædilit. edict.*

CONSUMMATIO operis *l.* 8. §. *ult. D. ad Leg. falcid.* teſtamenti *l.* 1. §. 2. *D. de his, quæ in teſt. del.*

CONTAGIONIS, quæ teſtes terret, timor *l.* 8. *C. de teſtam.*

CONTAGIUM potius, quam conjugium in *l. ult. C. ſi nupt. ex reſcr. pet.*

CONTEMNERE prætorem *l.* 11. §.4. *D. de interog. in jur. fac.* auctoritatem prætoris *l.* 5. *D. de judic.*

CONTEMPLATIO, conſideratio, &, ut vulgo loquamur, reſpectus, vel intuitus alicujus perſonæ, vel rei. Hae *contemplatione* donatum, ut in quartam habeatur *l.*22. *D. de inoff. teſt.* In contemplationem venire *l.*60. *D. ad Leg. falcid.* Contemplatione alterius poſſidere *l.* 13. §. 12. *D. de hered. pet.* Contemplatione mortis facta donatio Paull. 2. *ſent.* 23. 6. Latinitatem hujus formulæ ſunt, qui vocant in dubium. Sed eam auctoritate Juſtini *lib.* 7. *c.* 5. *lib.* 8. *c.*3. Quinctil. *Declam.*3. & 5. *in fin.* Apulei. *lib.* 8. *Metamorph. in fine* vindicat Ducker. *de latin. vet. ictor. p.* 319. HEIN.

CONTEMTIBILIS *l.* 9. §. 2. *D. de offic. procoſ. l.*37. §. 1. *D. de evict.*

CONTEMTIO dignitatis *l.* 19. *D. offic. præſid.* Cic. *de offic. lib.*1. *c.*4. Animi magnitudo, rerumque humanarum contemtio. *Hein.*

CONTENDERE, litigare, & judicio certare, ac diſceptare ſignificat. Ut *contendere* de libertate *l.* 2. *D. ſi ingen. eſſe dic.* legato i. e. de legato *l.* 16. *D. ut legat. ſeu fideic.*

Contendere, in judicio dicere, adlegare, adfirmare *l.* 5. *D. de his quæ ut indign.* Atque ita: Si *contendat l.* 20. *D. de excuſ. l.* 28. *D. fidejuſſ. l.* 20. §. 1. *l.* 39. § 2. *de noxal. act.*

CONTENTIO: Propter *contentiones* plerumque res ad diviſionem pervenit *l.*26. *D. de ſerv. præd. urb.*

CONTENTIOSA juriſdictio voluntariæ opponitur *l.* 2. *D. de off. proconſ.*

∗CONTENTUS *uni legato*, cum dativo, dixiſſe putant Paullum *l.*8. §.1. *D. de legat.* 2. ſequuti Codicem Florentinum. Alii *uno* legunt pro *uni*. Rem expediviſſe ingenioſiſſime videtur Joſeph. Nerius in *Analect. lib.* 1. *c.* 1. ex lege geminationis ſcribens: *Hoc caſu duo legata, ſed uni contentus* eſſe debet, id eſt, *unico contentus eſſe debet.* Hein.

CONTESTARI ſignificat, teſtibus adhibitis aliquid declarare, ac profiteri *l.*1. *D. quo juſſu l.*3. *C. de fid. inſtrum.* Hinc conteſtari excuſationum cauſſas *l.*38. *D. de excuſ.*

Conteſtari litem vel judicium dicebantur, qui judicium accipiebant, quod eos, qui tum aderant, teſtes advocabant. Feſtus *lib.* 3. Conteſtari dicuntur duo, aut plures adverſarii, quod ordinato judicio utraque pars dicere ſolet: *teſtes eſtote.* Idem *eod. lib. Conteſtari* eſt, quum uterque reus dicit: *teſtes eſtote. Conteſtata* autem lis tunc videtur, quum judex per narrationem negotii cauſſam audire cœpiſſet *l.* 1. *C. de lit. conteſt.*

Porro *conteſtari* non activa tantum, ſed & paſſiva ſignificatione uſurpatur *l. fin. D. de fer. l.*16. *D. de offic. proconſ. l.* 3. §. 10. *D. de ſepulcr. viol. l.*22. §.5. *D. ſol. matr. l.*3. *C. de novat.* Quemadmodum ergo dicimus, litem conteſtatus *leg.* 11. *D. de judic.* ita & conteſtatum judicium *l.* 7. §. 1. *D. de hered. pet. l.* 19. *D. ſo-*

ſolut. matr. & conteſtatam litem *l.* 37. *D. de negot. geſt.*

Porro lis *conteſtata* etiam in accuſationibus publicorum judiciorum dicebatur *l.*20. *D. de accuſ.* vel in capitalibus cauſſis litis *conteſtatio* locum habet *l.* 1. *ex delict. def. l. ult. C. ut intr. cert. temp. crim. quæſt.*

Conteſtari contrariam voluntatem *l.* 7. §. 1. *D. de decur.*

CONTESTATIO pro teſtatione *l.* 20. §. *ult. D. qui teſt. fac. poſſ. l.* 19. *C. de uſur. Conteſtatione* publice propoſita *l. ult. C. de his qui per nat.*

CONTESTATO, i. e. conteſtatione facta *l.* 1. §.12. *D. de adgnoſc. & al. lib.*

CONTEXTUM adpellatur, quod in tela eſt, nondum pertextum, vel detextum *l.* 22. *D. de aur. arg. mund.* Et ſic contexta accipe in *l.* 70. §. 12. *D. de legat.* 3.

CONTEXTUS, conjunctio rerum, ac verborum. *Contextu* ædificiorum unita domus *l.*15. §. 11. *D. de damn. inf.* Uno contextu teſtamentum fieri dicitur, id eſt, nullo alieno actu intermixto *l.* 31. §. *ult. D. qui teſtam. fac.* Contextus verborum totius ſcripturæ *l.*44. *D. de manumiſſ. teſtam.*

CONSIGNATIO *l.* 36. *D. de ſerv. præd. urb. l.* 47. *D. de damn. inf.* Vitruv. *lib.* 2. *cap.* 9. Plin. *lib.* 35. *c.* 13.

CONTINENS, ηπειρος, terra aqua non circumdata, immo & non interrupta: In *continenti* agro *l.* 65. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.*

At *continentes* provincias accipere debemus, quæ Italiæ conjunctæ ſunt, ut Galliam & Provinciam. Sicilia enim inter *continentes* eſt, quum modico freto ab Italia ſejungatur *l.* 99. §. 1. *D. de verb. ſignif.*

CONTINENTES, Monachi, Eccleſiaſtici, aut ex Eccleſiaſticis, vel qui *continentium* ſe volunt nomine nuncupari *l.* 21. *C. Theod. de Epiſcop.* Concil. Carthag. anno 997. ſeu *Canon.* 38. *Cod. Afric. p.* 883. *Tom.* 1. *Concil.*

CONTINENTER, & perpetuo ire *l.* 14. *D. de ſervit.*

Ex CONTINENTI, & *in continenti*, id eſt, confeſtim, nec ullo interjecto tempore, vel interpoſito intervallo. Ex *continenti* pacta ſubſequuta *l.* 7. §. 5. *D. de pact.* id eſt, in ingreſſu contractus facta, ut ibidem Ulpianus loquitur, ad eorum differentiam, quæ poſtea interponuntur, ut ibidem ait, ſeu, quæ poſtea fiunt, ut loquitur Papinianus *in l.* 72. *D. de contrah. emt.*

At in *l. ult. C. de err. advoc.* Ex *continenti*, Imperatores interpretantur, triduo proximo. His porro locis: Ex continenti acceptis litteris veni *l. ult.* §. *ult. D. de oblig. & act.* Ex continenti arbiter dandus *l.*37. *D. de fideic.* Ex continenti fecit ſtipulationem *l.* 6. §. *ult. D. de novat.* verba hæc *ex continenti* cum aliqua latitudine accipi videntur. Vid. *l.*1. §. 8. *D. ad Leg. falcid. Quod dixi, in* continenti, *ita accipiendum, cum aliquo ſpacio.* Ceterum ea formula uſi ſunt Icti etiam meliore ætate. Nam & in Lege Julia de adulteriis illam lectam eſſe, patet ex *l.* 23. §. 4. *D. ad Leg. Jul. de adult.* & *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 4. §. 2. Eadem uſus eſt adſuetus maxime formulis Ictorum Tertullianus *Apologet. c.* 23. & *de præſcr. adv. heret. c.* 2. At auctores nonniſi recentioris ætatis ita loquuti ſunt, veluti Juſtinus 1. *hiſt.* 9. & *lib.* 5. *c.* 3. & 5.

CONTINENTIA, Æ, contextus περιοχη, ut *continentia* venditionis *l.* 29. *in fin. C. Th. de petit. & ultr. dat.* ſcripturæ *l.* 3.

3. *C. Th. de teſtam. & codicill.* ſed & *cauſſæ continentia* eodem vel haud multum diverſo ſignificatu dicitur *l.* 10. *C. l.*2. *C. Th. de judic.*

Continentia ædificia *l.*2. *l.*154. *D. de verb. ſignif.* id eſt contigua. *Continentia* urbis *l.* 173. §. *un. l.* 199. *D. de aqu. & aqu. pluv.* id eſt, ſuburbia.

Continere, complecti, & comprehendere. Sic Publiciana tempus venditionis continet, & bonam fidem emtoris *leg.* 7. §. 14. *D. de Publician. in rem act.* Continetur pondere, numero, menſura res *leg.* 38. *D. de jud. l.* 34. §. 6. *D. de legat.* 1. *l.* 6. *D. de rei vind.* id eſt, in pondere, numero, menſura conſiſtit, ut loquitur *l.* 2. §. 1. *D. de reb. cred.*

Contineri terra *l.* 3. §. 1. *D. de arb. furt. caſ.* id eſt, terræ cohærere.

Contineri aliquando cum dativo conſtruitur. Ita *continetur* huic actioni *l.* 57. *D. de Ædil. edict.* conditioni *leg.* 42. §. 11. *D. de fideic. libert.* promiſſioni *l.* 2. *D. ex quib. cauſ. maj.* ſtipulationi *l.* 3. 5. *D. uſufr. quemadm. cav.* Add. *l.* 57. *D. de jur. dot. l.* 3. 9. *D. de pen. legat.* Talia quoque notavit auctor *de Vet. Jureconſ. Latinitate apud* Ducker. *p.* 336. Pleraque hæc fortaſſis in mendo cubare ait *Hein.*

Contingens ſibi pars *l.* 16. *D. ad SC. Silan.*

Contingere, attingere. Ædificii pars quæ ſolum contingit *l.*2. *C. de rei vind.* Quos proxima ſpes ſucceſſionis contingit *l.* 1. §. 14. *D. de inſpic. ventr.* Contingere defunctum adfinitate *l.* 5. §. 5. *de his qui effud. vel dejec.* ſanguine *l.* 12. *D. de manum. vind.*

Contingi damno *l.* 15. §. 8. *D. de bon. damn.* crimine *l.* 7. §. 2. *D. de fugitiv.*

Contingit abſolutio *l.* 1. *D. de acceptil.* dominium *l.* 4. §. 4. *D. de adquir.* liberatio *l.* 9. *l.* 12. §. *ult. l.* 14. §. 1. *l.* 34. §. 1. *de ſolut.* libertas *l.* 4. *pr. D. de pecun. conſtit.* novatio *l.* 14. 24. *D. de nov.* id eſt, fit, obtinet.

Si *contingit* aliquid teſtatori *l.* 6. §. 4. *D. de injuſt. rupt. irrit. fact.* id eſt, ſi ſtatus ejus in deterius mutatus eſt.

Continuare honorem *l.* 13. *D. ad municipal. l.* 14. §. 5. *D. de mun. & hon.* Continuatur hereditas cum tempore mortis *l.* 138. *D. de reg. jur.*

Continuatio dominii *l.* 34. *D. de ſtatu lib.* furti *l.* 67. §. 1. *D. de furt.*

Continuus, a, um.

Continuum tempus vulgari ſignificatione dicitur, quod continenter, & junctum numeratur, prout cedit, labitur, & currit *l.* 7. *D. quemadm. ſervit. amitt.* Sic continuis annis nuda proprietas *l.* 2. *D. quib. mod. uſufr.*

Alias *continuum* tempus utili opponitur, eoque ſignificatur tempus, quod ſolido dierum, ac menſium numero computatur, nulla eorum dierum, quibus experiundi poteſtas non fuit, ſubductione facta, & ignorantibus quoque cedit *l.* 8. *D. de his, qui not. infam. l.* 31. §. 1. *D. de uſurp. l.* 1. *C. de quadr. præſcr. l. ult. C. de temp. in integr. reſt.* Continua tempora numerantur *l.*24. §. *ult. D. ad SC. Vellei.* Hinc biennium continuum a morte teſtatoris legatus uſusfructus *l.* 6. D. *de uſufr. leg.* Continui dies utilibus, & ſeſſionum diebus opponuntur *l.* 1. §. 9. *D. de agnoſc. & al. lib. l.* 5. §. 19. *D. ut in poſſeſ. legat.* Continuum quinquennium *l.* 29. §. 5. *D. ad leg. Jul. de adult. l.* 5. *C. eod. tit. l.* 2. *D. de colluſ. deteg.* id eſt quinquennium non utile, ſed continuo numerandum *l.* 35.

l. 35. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Continua cretio dicebatur, in qua non adjiciebantur verba hæc: *Quibus ſcieris, poteriſque.* Itaque ei, qui ſub hujuſmodi cretione inſtitutus erat, etiam illi dies imputabantur, quibus ignoraverat, ſe eſſe inſtitutum, ſed non potuerat cernere, quemadmodum ait Ulpian. 42. *fragm.* §. 31. *ſeq.*

Continua accuſatio *l.* 4. *C. de apoſtat.* id eſt perpetua. Et ita continua lex *l. ult. C. Th. de Epiſcop. jud.*

Continua provincia *l.* 8. *circ. fin. C. Theod. de Deſertor.* id eſt, contingua. Et ita Continua prædia in *l.* 31. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Continuus actus *l.* 137. *D. de verb. oblig.* id eſt, ſine aliquo longo intervallo, & ſine alio actu contrario obligationi.

CONTRA, adverſus. Contra legem facit, qui facit, quod lex prohibet *l.* 29. *D. de legib.*

Contra, ex oppoſito. Ita *contra* liceri Cic. 3. *offic.* 15.

Contra, pro *in*. Singularis loquutio: Contra hominis necem quid facere, i. e. in necem *l.* 4. *pr. D. ad Leg. Corn. de ſicar.*

Contra, ſecus, in alia omnia *l.* 14. *D. de re jud. l.* 23. *D. de recept. arb. l.* 2. *D. ſi quadrup. paup.* Contra reſcriptum eſt *l.* 15. §. 8. *D. de re jud.*

Contra, ex adverſo, contra ea *l.* 2. §. *ult. D. de verb. oblig. l.* 25. §. 10. *D. famil. erciſc. l.* 9. §. *ult. D. ſi ſerv. vind.* §. 2. *Inſt. de inut. ſtipul.*

CONTRACTUS nomine generaliori ſignificatu accipitur omnis obligatio, ut ubicumque aliquis obligetur, & contrahi videatur, quamvis non ex crediti cauſſa debeatur *l.* 20. *D. de judic.* Tu dixeris, obligationem proprie eſſe effectum, contractum vero id omne factum licitum, illicitumve, ex quo oritur, ſeu contrahitur obligatio. At anguſtiori notione Labeo in *l.* 19. *D. de verb. ſignif.* Contractum dicit ultro citroque obligationem, quod Græci συνάλλαγμα vocant. In quo poſteriori ſubſcripſit Ulpian. *l.* 7. §. 1. 2. *D. de pact.* Qua in definitione utique ab effectu, nempe ab obligatione, contractus notionem minus commode petit. Porro alia negotia quam ex quibus utrinque obligatio oritur inter contractus referri videmus in LL. noſtris. Non tamen omnes conventiones, ex quibus naturalis oritur obligatio, apud Romanos *contractus* dicebantur, ſed eæ tantum; quæ vel cauſſam ſaltem, vel nomen, & cauſſam ſimul a jure civili acceperant. Vid. *d. l.* 7. §. 1. 2. *de pact.*

Etenim *contractuum* alii ſunt *nominati*, qui & cauſſam & nomen a jure civili habent, actionemque pariunt cognominem, veluti emtio, venditio, locatio, conductio, ſocietas. Alii *innominati*, qui cauſſam tantum habent a jure civili, nomen vero nullum. Ad quos hæ referuntur ſpecies, *do ut des*, *do ut facias*, *facio ut des*, *facio ut facias*, ex quibus etiam non naſcuntur actiones cognomines, ſed actio generalis *in factum*, vel *præſcriptis* verbis *leg.* 1. 2. 3. 5. *l.* 17. §. *ult. D. de præſcript. verbis l.* 7. §. 2. *D. de pact.*

CONTRADICERE, & *non conſentire* diverſa facit Ulpian. in *l.* 5. *de ſerv. urb. præd.* Evidenter *contradicere* in *l.* 2. §. 2. *D. ſol. matrim.* id eſt, non tantum non conſentire, ſed & verbis contradicere. Non *contradicens* conſentit *l.* 7. §. 1. *D. de ſponſal. l.* 2. *pr. D. ad municipal.*

CONTRADICTO *judicio* nihili verba ſunt in *l.* 34. *D. de legib.* Neque enim judicio, ſed conſuetudini in judicio contradicitur, ac proinde ne dubitandum qui-

quidem, quin legi oporteat: *Primum quidem illud explorandum arbitror, an etiam contradicta aliquando, judicio conſuetudo firmata ſit.* Hein.

Contrahere, proprie conducere, in unum cogere *l. ult. D. de curat. bon. dand.* Sic *contrahere* aureos *l. 96. D. de legat.* 1. frumentum *l. ult. D. de appell. recip.* turbam *l. 4. §. 6. D. de vi bon. rapt.*

Contrahere negotium aliquod, ex quo obligatio oritur, perficere. Non ergo verba *contraxerunt*, *geſſerunt* ad teſtandi jus pertinent *l. 20. D. de verb. ſignif.* At reliqua tamen negotia fere omnia *contrahi* dicuntur. Sic dicuntur *contrahi*, æs alienum *l. 17. D. de teſt. mil.* cognationes *l. 12. §. ult. D. de rit. nupt.* crimen *l. 2. D. de condict. ob turp. cauſ. l. 20. D. de accuſ.* culpam *l. 31. §. 2. D. de negot. geſt.* damnum *l. 57. D. de admin. & peric. tut.* debita *l. 39. §. 3. D. famil. erciſc. &c.*

Contrahere aliquando videtur, qui ſolvit *leg. 66. D. de ſolut.* itemque qui adit hereditatem, vel ſe miſcet *l. 3. §. ult. D. quib. ex cauſſ. in poſſeſ.* Quo loco quis videatur *contraxiſſe*, vid. *l. 21. D. de oblig. & act. l. 3. D. de reb. auct. jud. poſſid.*

Ceterum ſingulare eſt, Si quum eſſem tibi *contracturus l. 8. §. 14. D. ad SC. Vellei.*

Contraria *actio* diverſa a *directa*, de qua infra. *Contraria* autem dicitur, quæ datur illi contrahentium, qui ex contractu ſtatim eſt obligatus, adverſus alterum, qui nonniſi ex poſt facto coepit obligari; & comparata eſt ad indemnitatem conſequendam. Similiter *contraria* judicia *directis* & principalibus opponuntur *leg. 17. §. 1. l. 18. §. 2. D. commod. l. 6. §. ult. D. de his qui not. infam.*

Idemque ſignificatur his titulorum verbis *commodati*, vel contra, *Depoſiti*, vel *contra*, *Mandati*, vel *contra*. Sic *contrarium* judicium *commodati*, *mandati*, *tutelæ*, de quibus ſingulis vide ſub his vocibus.

Contraria ripa e regione poſita *l. 65. §. 3. D. de adquir. rer. dom.*

Per *Contrarium l. 1. §. 6. de ventr. in poſſeſ. mitt. l. 8. §. ult. l. 20. §. 2. D. de tranſact.* idem quod *ex contrario*, ut eſt in *l. 4. D. quib. ad libert. l. 11. §. ult. D. de duob.* reis *l. 4. §. ult. D. de manum. vind. & aliis locis pluribus.*

Contravindicare. Caius apud Boeth. *comment. in Cic. Top. lib. 3. Deinde poſtquam hic vindicaverit, prætor interrogat eum, qui cedit, an contravindicet? Contravindicare* autem erat, ei, qui rem ſuam eſſe, aiebat, contradicere. Sic apud Plaut. *in Rud. act 3. ſc. 1. Hunc meum eſſe dico.* Cui alter: *Et ego item eſſe aio meum.* Cic. *pro Muræn. c. 12. Fundus Sabinus meus eſt. Immo meus. Hein.*

Contrectare eſt rem loco movere *l. 3. D. de act. rer. amot. l. ult. D. de condict. furt. & in tit. de furtis* paſſim. Atque ita in quæſtione furti verbum hoc accipiendum, oſtendit *l. 3. §. 18. D. de adquir. poſſeſ. l. 15. D. ad exhib.* Nec etiam aliud eſt *contrectare*, quam rem alienam intercipiendi cauſſa amovere, ut loquitur Juſtinianus in *§. 6. Inſt. de oblig. quæ ex delict.* Ut autem *contrectatione* furtum committitur, ita purgatur, ſi res reponatur *l. 40. D. de ſtatu lib. l. 4. §. 7. D. de uſucap.*

Contrectatio fraudulosa rei alienæ in definitione furti *leg. 1. D. de furt. §. 1. Inſt. de oblig. quæ ex delict.* Ubi

Theophilus *ψηλαφητον* vertit, & *amotum ψηλαφωμενον*.

CONTRIBUERE. Contribui dicitur legatum ceteris, & contribui legata dicuntur, quæ cumulantur, ac veluti in unum computantur, ut appareat, quantum ex omnibus, atque ex ſingulis ſit detrahendum ratione falcidiæ *l.* 18. *D. de teſtam. milit.* Si autem nomen legetur, cujus debitor non ſit ſolvendo, nullum legatum erit, nec ceteris legatis *contribuitur l.* 22. *§. ult. D. ad Leg. falcid.* Et ita accipe

CONTRIBUTIONEM legatorum in *l.* 11. *§.* 5. *&* 6. & fideicommiſſorum in *l.* 30. *§.* 8. *D. ad leg. falcid.* At in *l.* 2. *§. ult. D. de Leg. Rhod. Contributio* eſt collatio mercium pro jactu.

CONTROVERSIA litem, & quæſtionem ſignificat in *l.* 1. *§.* 10. *l.* 13. *D. de Carbon. edict.* In *controverſia* eſt ſervus *l.* 4. *§. ult. D. de ſtatu lib. Controverſia* eſt *l.* 6. *pr. &* §. 1. *D. de carbon. edict. Controverſiam* facere alicui *l.* 4. *Cod. ne de ſtat. defunct. l.* 3. *§.* 1. *D. de collat.* hereditatis *l.* 6. *D. de adquir. vel amitt. poſſ.* de hereditate *l.* 7. *§.* 7. *D. de Carb. edict.* habere *l.* 77. *§.* 20. *D. de legat.* 2. movere *l.* 25. *D. de adopt.* pati *l.* 1. *§.* 1. *l.* 3. *D. de Carbon. edict* ſuſtinere *l.* 7. *C. de liber. cauſſ.* Singularis vero vocabuli notio in *l.* 24. *§.* 5. *D. de damn. inf. Si controverſia aquæ inſulam ſubverterit.*

Idem *Controverſiæ* nomen propriam in Rhetorum libris ſignificationem habet, quam Seneca *in præf. lib.* 1. *Controv. p.* 53. *edit. Gronov.* exponit his verbis: Declamabat autem Cicero, non quales nunc *controverſias* dicimus, nec tales quidem, quales ante Ciceronem dicebantur, quas theſes vocabant. Hoc enim genus materiæ, quo nos exercemur, adeo novum eſt, ut nomen quoque ejus novum ſit. *Controverſias* nos dicimus, Cicero *cauſſas* vocabat. Hoc vero alterum nomen Græcum quidem eſt, ſed in latinum ita tranſlatum, ut pro latino ſit, ſcholaſtica *controverſia* multo recentius eſt, ſicut ipſa declamatio. Hæc Seneca, Auctor Dialogi *de Oratorib. c.* 55. Neque enim, ait, duo genera materiarum apud Rhetores tractantur, *ſuaſoriæ*, & *controverſiæ*. Ex his ſuaſoriæ quidem, etſi tamquam plane leviores, & minus prudentiæ exigentes pueris delegantur: *Controverſiæ* robuſtioribus adſignantur.

CONTUBERNALES. Quæ a ſervis in contubernio habentur, ſervæ, non *uxores*, aut *conjuges*, ſed *contubernales* adpellantur, ut in *l.* 20. *§.* 1. *l.* 12. *§.* 33. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 8. *D. de condit. & dem. l.* 31. *D. de ſtatu lib.*

Sed & Commilitones *contubernales* adpellantur a communibus tabernaculis *l.* 183. 184. *D. de verb. ſignif. l.* 21. *§.* 1. *D. commod.* & alibi. Feſtus: Contubernales dicuntur a tabernis, quæ fiebant ex tabulis: unde tabernacula dicta ſunt, licet ex tentoriis, & pellibus fiant.

Etiam libertorum, qui ex juſta ſervitute manumiſſi fuerant, *Contubernales* vocantur in *l.* 41. *§.* 1. *D. de legat.* 3.

Quandoque *Contubernalium* adpellatio & ad alios adfectus porrigitur. Et ita Ulpianus contubernales quoque ſervorum, id eſt, conjuges, & natos *leg.* 12. *§.* 3. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

CONTUBERNIUM in re militari manipulum militum ſignificat, ut Vegetius *lib.* 2. *cap.* 13. ſcribit, ubi centurias in *contubernia* diviſas fuiſſe ait, ut decem mi-

Digitized by Google

militibus ſub uno papilione degentibus, unus quaſi præeſſet decanus, qui caput contubernii nominabatur. Et ita vox hæc accipienda eſt *l.* 5. §. 6. *D. de re mil.* & apud Suet. *in Jul. c.* 11. *&* 42. rurſuſque *in Calig. c.* 10. *in Veſp. c.* 3.

Contubernium etiam ſervilem conjunctionem ſignificat *leg.* 23. *C. ad Leg. jul. de adult.* Inter ſerviles enim perſonas non matrimonium, ſed *contubernium* dicitur. Sic pediſſequa, actori ſervo in contubernio tradita, proponitur *l.* 59. *D. de manum. teſt.* Vid. *&* *l.* 35. *D. de ædil. edict.*

Contubernii nomine & ea vocatur conjunctio, quæ inter liberas, & ſerviles perſonas intercedit *l.* 29. *C. de liberal. cauſ.* *l.* 24. *C. ad Leg. jul. de adult.* Nam ut Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 19. §. 6. ſcribit, inter ſervos, & liberos matrimonia contrahi non poſſunt, contubernium poteſt. Ac proinde, quemadmodum Ulp. 1. *fragm.* 9. tradit, ex libero, & ancilla ſervus naſcitur. Proinde ſi mulier ingenua, civiſque Romana, vel Latina alieno ſe ſervo conjunxerit, in contubernio, non in matrimonio haberi dicitur apud Paull. 2. *Sent.* 21. 1. *ſeq.* Si libertæ ſuæ permittat patronus in contubernio alieni ſervi commorari, Ulp. 11. *fragm.* 27. Quæ in contubernio patris, vel filii fuerit *l.* 14. §. 1. *D. de rit. nupt.* Si liber homo ancillæ contubernium ſequatur *l.* 3. 7. *C. de liberal. cauſ.* Si tutor ancillam ſuam contubernio ſibi conjungit *l.* 3. *C. de neceſſ. ſerv.*

Sed & liberæ mulieris conſuetudo, nuptiis non intercedentibus, *contubernium* adpellatur *l.* 5. 10. 11. *C. de natural. lib.* §. 2. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* Et eo ſenſu ſi ingenua mulier gynæciario ſe ſociaverit, id contubernium vocatur *l.* 3. *C. Juſt. & Theod. de murileg. gynæciar.*

Sed & quælibet injuſta, atque illicita conjunctio contubernii nomen ſortitur *l.* 3. *C. Theod. de inceſt. nupt.* Mulierem quæ ſtupro cognita in *contubernio* militis fuit *l.* 14. *D. de his, quæ ut indign.* Qui ſororis filiam in contubernio habuit *l.* 11. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Illa vero rarior eſt hujus vocabuli acceptio, quando ipſe ſervus, cui libera mulier immemor honeſtatis ſuæ ſe conjunxit, contubernium adpellatur, ut in *l.* 1. *C. Theod. ad SC. Claud.*

CONTUMACIA eſt actus ſpernendæ legis, vel id quod judex competens fieri vult. Exſerit autem ſe contumacia variis modis, & licet Doctores duplicem eam faciant, *ſc.* 1. *in non comparendo*, quam intelligit Hermogenianus, quando *l.* 53. *D. de re jud.* *Contumacem* dicit, *qui tribus edictis propoſitis, vel uno pro tribus evocatus, præſentiam ſui facere contemnit*, (2) *in non reſpondendo*, de qua Ulpianus *l.* 11. §. 4. *D. de interrog. in jur. fac. nam, qui omnino non reſpondet, contumax eſt*; Attamen & aliæ contumaciæ ſpecies, eæque frequentes ſunt, ſub his non comprehenſæ, ſcilicet (3) in *non faciendo*, quod judex fieri vult, qualis eſt contumacia non reſtituentis *leg.* 10. *D. de act. rer. amot.* vel quod lex fieri vult, qualis eſt contumacia judicis, qui interpoſitam legitime adpellationem recuſat *l.* 59. *Cod. Theod. de adpell. & conſult.* & (4) *in faciendo* eo quo ex voluntate legis, aut judicis eſt abſtinendum. Quoad legem exemplum habes in illa juris contumacia, de qua *l.* 38. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Ita ut contumaces plectantur, qui clam de-

delinquunt *leg. ult. D. de rit. nupt.*

Contumaciam triplicem ſtatuit Alber. de Roſate. Una eſt non venientis ad judicem. Et hæc eſt triplex. Uno modo quando citatus peremtorie venire contemnit. Alio modo, quando malitioſe ſe occultat. Tertio modo, quando impedit, ne citatio venire poſſit ad eum *cap. quoniam* 5. *ut lite non conteſt. cap. certum* 43. *Cauſſ.* 11. *qu.* 3. & de iſto caſu vid. in Clem. *de judic. c.* 1. Secunda contumacia eſt, quando citatus ad judicium venit, ſed non vult parere juri, vel illicentiatus recedit *d. cap. certum*, & *cap. ex parte de verb. ſignif.* Tertia eſt, quum offenſa eſt notoria, & juſſus a judice non vult emendare *d. cap. ex parte circa fin.* ubi etiam dicitur, quod excommunicatio non debet imponi, niſi per contumaciam. Contra contumacem in caſibus ſpecialibus proceditur ad teſtium receptionem lite non conteſtata *d. c. quoniam* ut *lit. non conteſt.* Et de iſta contumacia vid. *c. de illicita cauſſ.* 24. *qu.* 3. & *c. quiſquis cauſſ.* 2. *qu.* 6. Contra contumacem procedi poteſt etiam ad definitivam *d. c. de illicita* & *c. abſens* & *c. decernimus cauſſ.* 3. *qu.* 6. Non purgans contumaciam intra annum poſtea non auditur *cap. rurſus cauſſ.* 11. *qu.* 3. Prælati contumaces per ſubtractionem dignitatum puniuntur *c. honoratus in fin. diſt.* 74. *c. quorumdam diſt.* 34. Clerici contumaces ab Epiſcopo per excommunicationem corrigi debent *c. contumaces diſt.* 1. *c. ſi quis presbyter. cauſſ.* 7. *qu.* 1. *c. petimus cauſſ.* 11. *qu.* 1. & *c. ſi quis cauſſ.* 11. *qu.* 3. Sicut in contumacia perſiſtentibus ſeveritas eſt oſtendenda, ſic humiliatis per pœnitentiam non eſt venia deneganda *c. quanto cauſſ.* 12. *qu.* 5.

CONTUMELIA injuriam ſignificat, a *contemnendo* dicta, quam Græci *ὕβριν* vocant *l.* 1. *D. & pr. Inſt. de injur.* Seneca in libro, qui inſcribitur, *In Sapientem non cadere injuriam c.*10. Contumelia eſt minor injuria, qua queri, quam exſequi poſſumus, quam leges quoque nulla dignam vindicta putaverunt. Idem *cap. ſeq.* Contumelia *a contemtu* dicta eſt, *quia nemo, niſi quem contempſit, tali injuria notat.* At ex Menag. *Amoenit. jur.* c. 39. *p.* 22. notat Heinecc. pleroſque non a *contemnendo*, ſed a vetere *contumeo* dictam contumeliam cenſere.

CONTUMELIOSE uti *l.* 17. §. 1. *D. de uſufr.*

CONTUMELIOSUS exactor *l.* 20. *D. de uſur.* libertus *l.* 1. §. 16. *D. de off. præf. urb.*

CONTUNDERE. *Contuſa* vaſa *l.* 1. *pr. D. de peric. & commod. rei vind.*

CONTURBARE dicitur, qui ſolvendo eſſe deſinit, quique nomina expedire, & æs alienum, quod contraxit, exſolvere non poteſt *l.* 5. §. 9. *D. de inſt. act. l.* 16. *D. de in rem verſ.* & apud Cic. *lib.* 4. *ad Attic. Epiſt.* 7. & *pro Plancio c.* 28. Ut autem conturbare rationes, quod *συγχεῖν ψήφους* Cic. vocat *lib.* 6. *ad Attic. epiſt.* 5. ita Catullus *conturbare baſia* vocat in *epigr. ad Lesbiam* Martial. *lib.* 4. *epigr.* 9. *Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota, decidat tecum qua pater ipſe Deum.* Inde Conturbatorem *aprum*, feſtive dixit idem Martial. *lib.* 7. *epigr.* 26.

CONTUTOR *l.* 7. §. 1. *l.* 20. *l.* 24. §. *ult. l.* 51. *l.* 54. *D. de admin. & peric. tut.*

CONVALESCERE in priſtinam valetudinem redire in *l.* 13. *D. de mort. cauſſ. don.*

Convaleſcere metaphorice dicitur, quod, quum ab initio non va-

valuiſſet, aut in pendenti fuiſſet, ex poſt facto confirmatur, & vires recipit. Sic *convaleſcit* dominium *l.* 33. §. *ult. D. de donat. int. vir. & ux.* donatio *l.* 33. §. *ult. D. eod.* legatum *l.* 40. §. 1. *D. de legat.* 1. libertas *l.* 20. §. 1. *D. de cond. inſtit.* pignus *l.* 8. §. 11. *D. quib. mod. pign.* ſententia, quæ ob certas cauſſas ſuſpenſa nunc demum vires habere jubetur *l.* 23. *C. Th. de decur.* ſtipulatio *l.* 27. *D. de jur. dot.* teſtamentum ruptum *l.* 33. *D. de teſtam. mil.*

CONVEHI *l.* 1. §. 8. *D. de mort. infer.*

CONVELLERE fidem *l.* 8. *C. de remiſſ. pign.* formam juris *l.* 42. *D. de pact.* judicium *l.* 2. *C. qui teſt. fac. poſſ.* ſtatum *l.* 1. *C. de vectig.* veritatem *l.* 11. *C. de fid. inſtrum.* voluntates *l.* 20. *C. de teſtam.*

CONVENIRE dicuntur, qui in unum locum veniunt *l.* 1. §. 3. *D. de pact.*

Convenire, nuptiale verbum. Sic *convenire* in manum dicebatur mater familias, quæ in matrimonium certis verbis ſolemni ritu coibat. Cic. *in Top. cap.* 3. *Uxorum duæ ſpecies, una matrum familiarum: hæ ſunt, quæ in manum convenerunt.* Paull. apud auctorem *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 4. §. 2. *Quæ, auctore eo, quum in poteſtate eſſet, viro in manum convenerit.* Ulp. *fragm. tit.* 9. §. *un. Farre convenitur in manum: certis verbis, & teſtibus decem præſentibus, & ſolemni ſacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur.* Et *tit.* 22. §. 14. ſuis heredibus adnumerat *uxorem, quæ in manu eſt, & nurum, quæ in manu eſt filii, quem in poteſtate habemus.* Sed & *tit.* 23. §. 3. adgnaſci ſuum heredem, ait, in manum *conveniendo*. Denique *tit.* 11. §. 13, *conventione in manum ſtatum hominis mutari* ait Apuleius *lib.* 6. *de aſin. aur. p.* 183. *Pſyche convenit in manum Cupidinis.* Idem *lib.* 8. *p.* 201. Puella in boni Ttlepolemi manum venerat. Sed & *convenire* in *matrimonium* legimus in *l.* 15. *D. de rit. nupt. l.* 121. *D. de verb. obl.* & ea loquutione uſus eſt Gell. *lib.* 18. *cap.* 7. Atque Heinecc. vanam eſſe Tribonianiſmi ſuſpicionem. Nam primo & alii melioris ætatis auctores eo loquendi genere uſi ſunt, inter quos Arnobius *adv. gent. lib.* 2. *p.* 90. & Serv. *ad Virgil. Æneid.* 4. *v.* 103. Deinde ne probabile quidem eſt, ait idem Hein. auctores noſtros *l.* 15. *D. de rit. nupt. l.* 121. §. 1. *D. de verb. obl. l.* 17. *pr. D. de act. rer. amot.* uſos eſſe, aut uti ſaltem commode potuiſſe phraſi *convenire in manum*, quum ibi loquantur de rebus, quæ non propriæ uxorum, quæ *in manum* convenerant, ſed quæ omnibus communes erant, ceu recte obſervavit Schulting. *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 591.

Convenire etiam dicuntur, qui ex diverſis animi motibus in unam ſententiam decurrunt, ut eſt in *l.* 1. §. 1. *D. de pact.* Hinc *convenire* pro paciſci *l.* 2. *l.* 4. *l.* 5. *D. de pact. Convenire* inter aliquos dicitur id, de quo conſentiunt. Sic inter omnes *convenit l.* 12. *D. qui ſatiſd. cog.* Convenit cum adverſario, ut opus faceret *l.* 1. §. 10. *D. de nov. op. nunc.*

Convenit, id eſt, decet, ſeu oportet *l.* 28. *C. de tranſact.* ſeu conveniens eſt, ut in *l.* 7. *D. de fideic. lib.*

Convenire, in jus vocare, & judicio perſequi *tit. de judic. & ubi quiſq. conven. Convenire* actione *l.* 14. *C. de pign.* judicio *l.* 55. *D. de don. int. vir. & ux.* notione præſidis *l.* 20. *C. de pign.*

Convenire, interpellare, denunciare. *Convenire* teſtato *leg.* 122. §. 3. *D. de verb. oblig.* denunciatione *l.* 7. *C. quom. & quand.*

CONVENIRI etiam dicitur res ipſa, quæ petitur. Sic conveniuntur bona *l.* 1. *Cod. quo quiſq. ord.* dolus *leg.* 1. §. 1. *D. ſi menſ. falſ. mend.* nomina *l.* 5. §. 9. *D. de reb. eor.* poſſeſſio *l.* 4. *C. de exſequut. & exact.* prædia *l.* 7. *D. de publican.*

Conveniri pro condemnari *l.* 1. *C. de capit. cenſ. civ. exim.*

Sed & *conveniri*, & judicium ſuſcipi idem videntur in *l.* 20. §. 5. *D. de hered. petit. l.* 1. §. 2. 3. *D. de admin. & peric. tut.*

CONVENTICULUM plerumque pro illicito conventu accipitur, veluti in *l.* 6. §. 1. *l.* 8. §. 3. & §. 5. *C. de heret.*

CONVENTIO. Id nomen eſſe generale ait Ulpianus, & ad omnia pertinere, de quibus negotii contrahendi, tranſigendique cauſſa conſentiunt, qui inter ſe agunt. *Conventio juſta*, vid. *juſta*.

Conventio in manum. Ulpian. *fragm. tit.* 11. §. 13. de qua vid. art. *convenire in manum.*

Conventio perſonæ in *l. ult. C. qui legit. perſ. ſtand. in jud.* qua nempe perſona convenitur.

Conventionales ſtipulationes, quæ ex conventione reorum fiunt *l.* 5. *pr. l.* 52. *D. de verb. oblig.* *Conventionalia* pignora, & hypothecæ *l.* 2. *C. de præt. pign.*

CONVENTUS contractam in unum locum ex compluribus hominum generibus multitudinem ſignificat: aut cum a magiſtratibus judicii cauſſa populus colligitur, ut Feſtus auctor eſt. Theophilus vero in §. 4. *Inſt. quib. ex cauſſ. manum. non lic.* definit certum ſtatumque tempus litium dirimendarum gratia inventum, in quo & judices, & litigatores in Provinciis conveniebant. Idem in *pr. Inſt. de ſucceſ. ſubl.* Quando judicia ordinaria in uſu erant, hoc eſt, quum certo tantum tempore *conventus* haberentur, ſubjicitque, de conventu ſe tractaſſe ſuperiore illo, quem adduximus, loco. Servius ad illum Virgilii verſum *lib.* 5. *Æn. v.* 758. *Indicitque forum* addit, *id eſt, tempus, & locum agendorum negotiorum deſignat, qui conventus vocatur.* Atque ita *Conventus* agere, vel habere dicebatur Proconſul, quum ſtato anni tempore in celebri aliqua Provinciæ, cui præerat, Civitate judiciorum exercendorum cauſſa conſidebat: quo loci provinciales, de controverſiis ſuis diſceptaturi, conveniebant. Quod loquendi genus uſurpavit Cic. *in Verr.* 5. *cap.* 11. Cæſ. *lib.* 6. *de bell. gall. c.* 44. Liv. *lib.* 38. *c.* 30. Flor. *lib. ult. cap.* 2. Et ita verbum hoc accipiendum eſt apud Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 66. Vid. infra ſub *forum*.

Sed & late patentes Provinciæ in quoſdam Conventus diſtribuebantur, quorum caput conſtituebant celeberrimam civitatem, cui populos aliquot, qui eo diſceptandi, juriſque obtinendi gratia convenirent, attribuebant, quod Hiſpaniæ exemplo comprobatur. De ea namque Plin. *lib.* 3. *c.* 3. agens: *Nunc*, ait, *univerſa provincia dividitur in Conventus ſeptem, Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſarauguſtanum, Clunienſem, Aſturum, Lucenſem, Bracatum.* Et paullo poſt: *Tarracone diſceptant populi* 62. In Conventum Clunienſem Varduli ducunt populos 14. in eumdem Conventum Carietes, & Viennenſes quinque civitatibus vadunt. Lucenſis conventus populorum eſt ſexdecim. Plura de his conventibus juridicis Jo. Frid. Gronov. 3. *obſerv.* 22. Græci dicunt *τας αγοραιους αγειν*, ſcilicet *ημερας*. Strabo *lib.* 13. *pag.* 932. *εν ταις τας αγοραιους ποιουνται, και δικοδοσιας. In* quibus *Conventus* agunt, & jus dicunt. Inde lucem capit locus *Act. Apoſt. c.* 19. *verſ.* 38. Si Demetrius, vel qui cum illo

ſunt

ſunt artifices, actionem adverſus quemquam habent, *αγοραιοι αγονται*, ſunt conventus, ſunt Proconſules, in jus vocent ſe invicem.

CONVERSATIO interdum quotidianæ vitæ conſuetudinem ſignificat, uti in *l.* 19. *D. de offic. præſ.* Ne ſepulchrum alius (ita Florentina) converſationis uſum accipiat *l.* 12. §. 1. *D. de religioſ.* Nova hominum *converſatio*, id eſt, vivendi ratio §. *ult. Inſt. de noxal. act.*

CONVERSATUS dolo *l. pen.* §. *ult. D. quæ falſ. tut.* in fuga *l. ult. C. ne de ſtat. defunct.*

CONVERSUS dicitur omnis eccleſiaſtica perſona *cap. duo* 7. *cauſſ.* 12. *quæſt.* 1.

Converſus, us. Qui coetu, converſu, turba, ſeditione incendium fecerit. Ita legitur Florentiæ *l.* 5. *pr. D. ad Leg. Jul. de vi publ.* Sed cum hic nihil ſignificare poſſit hoc vocabulum, alii codices habent *converſo*, alii *concurſu* reſcribunt. Quod poſtremum maxime placet. Nam & Græci *Baſilic. lib.* 60. *tit.* 18. *lege* 5. illud *coetu*, *converſu* reddunt *ὁ συναγαγων την ταραχην convocans coetum, vel turbam.* HEIN.

CONVERTERE, mutare, redigere. *Convertere* pecuniam in uſus ſuos *l.* 3. §.3. *de contr. tut. l.*28. §.3. *D. de liberat.* ad uſus proprios *l.* 25. §. *ult. D. de poſ.* vim teſtamenti in cauſſam fideicommiſſi *l.*19. *D. de teſtam. milit.* & alia ejuſmodi paſſim.

Convertere, invertere. *Convertere* ordinem *l.*2. §.4. *D. de vulg. & pup. ſubſt.* ploſtrum *l.* 52. §. 2. *D. ad Leg. Aquil.* Converſo more procreatus *l.*14. *D. de ſtat. hom.*

CONVETERANI *l.* 2. *C. de excuſ. veteran.*

CONVICIA *feſta*, pro dictis jocularibus, quæ in novum matrimonium, novamque nuptam jaciebantur, dixit Seneca *in Medea v.*113. Sed & militum, qui Imperatorem ſuum triumphantem ſequebantur, dicteriis ea verba adcommodat Martial. *lib.*7. *epigr.*3.

CONVICIARI, maledicere ei, à quo adpellat *l.*8. *D. de adpell.*

CONVICIUM, injuriam verbis factam, ſignificat *l.*1. §.1. *D. de injur.* Cic. *pro Cælio c.*3. maledictionem, ſi petulantius jactetur, *convicium* nominari ait. Nec vero omne maledictum convicium eſt, ſed id ſolum, quod cum vociferatione dictum eſt, ſive unus, ſive plures dixerint, quod in coetu dictum eſt, *convicium* eſt. Quod autem non in coetu, nec vociferatione, dicitur, *convicium* proprie non dicitur, ſed infamandi cauſſa dictum *l.*15. §. 11. *ſeq. D. de injur.* Tractum nomen vel a *concitatione*, ut Labeo exiſtimabat, vel *a conventu, & collatione vocum*, quaſi convocium *l.* 15. §. 4. *D. de injur.* & Feſtus *lib.*3. ſentent. Nam eo ſæpe verbo ſola vocis contentio deſignatur, ut apud Cic. paſſim, & Phædr. *lib.*1. *fab.*7.

CONVINCERE alium *l.* 1. *D. de leg. jul. de ambit.* *Convinci* fraus dicitur in *l.* 2. *C. de in lit. jur.* *Convictus* injuriarum. Paull. 5. *Sent.* 4. 20. in prævaricatione *leg.* 5. *D. de prævar.* Convictus dicitur, qui ipſemet ea, quæ commiſerit, negare non ſufficit *l.* 16. *C. de pœn.* Convictus non eſt, qui negat, niſi contrarium probetur. Vid. Mynſ. 4. *obſ.*50. Goth. *ad l.*4. *C. quor. adpell. non recip.*

CONVIVIUM. In eo & ſervi ſolebant manumitti, quamvis juſtam libertatem ea manumiſſione non conſequerentur. Cai. *Inſt. lib.* 1. *tit.* 1. §. 2. Latini ſunt, qui aut per epiſtolam, aut inter amicos, aut *convivii* adhibitione manumittuntur. Theophil. *in* §. 4. *Inſt. de libertin.* Per menſam ait manumiſſum fuiſſe quum libertatis dandæ gratia ſervum convivio adhibebant. Non ergo ſuffeciſſe videtur, ſervum adhibitum

eſſe menſæ, ſed præcipue deſiderata domini declaratio, id quod admixtis quibuſdam alieni loci, obſervavit Papin. *Reſp. tit.* 43. Latini, ait, aliter intelligi non poſſunt, nec aliter intelligendi ſunt, quam ſi inter amicos pronunciante domino ad convivium evocentur, ita ut illis amicis, ubi conveniunt, ſi dominus conteſtetur, eum cauſſa Latinitatis ad ſuum adhiberi convivium. Quod ſi cum eo ſervus manducaverit, non cauſſa Latinitatis, ſed paupertatis, propter ſolatium præjudicium domino, heredibuſque ex convivio adferri non poterit. Add. Oiſel. *ad Cai. loc. cit.* Fabrot. *ad* §. 4. *Inſt. de libert.* Hein.

Convocare ad ſeditionem *l.* 1. *D. ad Leg. Jul. maj.*

Convocatio *l.* 4. §. 6. *D. de vi bon. rapt.*

Convolare ad ſecundas nuptias *l.* 9. *C. de repud. Authent. ex teſtam. C. de ſecund. nupt.* ad ſecundum legatum.

Coopertoria Tabiana in *l.* 38. §. 1. *D. de legat.* 2. (ubi copertoria legitur) ſunt ſtragulæ ex Tabia, Paphlagoniæ civitate advectæ, ut ſuſpicatus eſt Guid. Pancirol. 2. *var. c.* 100. addiditque, ea vulgus Italicum & hodie coopertoria adpellare. Cui ſententiæ, quamvis alioquin exiſtimet, coopertoria potuiſſe eſſe tegumenta capitis, quæ Græci a ſimili origine *καλυπτρας* dixerint, ſuffragatur Bynkersh. 4. *obſ.* 24. Hein.

Copia haberi, fieri alicujus perſonæ, vel aliquid faciendi, vel videndi paſſim occurrit in legibus noſtris, ut in *l.* 1. §. 7. *D. quand. adpell. l.* 1. *D. de edend. l.* 8. *D. famil. erciſc.*

Copia alias pro multitudine, & abundantia ponitur, ut in *l.* 3. *C. quemadm. civ. l.* 12. *D. de decur. l.* 7. §. 3. *D. de bon. damn.* Bonam *copiam* ejurare. Vid. art. *ejurare.*

Copias, pro commeatu, annona, alimentis, pabulis, & aliis id genus, quas vulgus munitiones, & proviſiones vocat, uſurpari conſtat. Et ita vox hæc accipienda eſt in *l.* 20. *D. de compenſ. l.* 5. *D. de fer.* & apud Frontin. *lib.* 1. *epiſt* 4. *lib.* 6. *ep.* 28. Tacit. 15. *annal.* 16. Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem. Et *lib.* 4. *hiſt. c.* 35. Nihil æque exercitus noſtros, quam egeſtas copiarum fatigabat. Hinc

Copiæ fiſcales, id eſt, annonæ, & condita publicis horreis *l.* 4. *C. Theod. de oper. publ.* Quibus *copiis* populus animetur *l. ult. in fin. C. Th. de ſuar.*

Copias etiam pro materiis ad ædificandum idoneis dixit Vitruv. *lib.* 5. *c.* 7. *& lib.* 7. *c. ult.*

Copiatæ in *l.* 15. *C. Theod. de epiſc. & cler.* & in *Nov.* 59. *c.* 2. ſunt *νεκροθαπτο και περι των λειψανων εκφοραν καμνοντες*, *veſpilliones*, *& circa exportandas mortuorum reliquias occupati.* Sic enim vetus gloſſarium interpretatur. *Libitinarios*, vel *pollinctores*, vel *veſpilliones* reddere poſſumus. Epiphan. *expoſ. fid. c.* 21. *pag.* 1104. *Tom.* 1. in ordinibus eccleſiæ ponit *κοπιατας*, *τυς τα σωματα περιϛελλοντας των κοιμωμενων*. Copiatas qui corpora mortuorum transferunt. Proinde apud B. Ignatium *Epiſt.* 8. *cap.* 12. qua gradus, ordineſque Eccleſiaſticos recenſens poſt *πυλωρυς τυς κοπιωντας* ponit (utrumne *κοπιατας* emendandum ſit, ſubſiſto). Movet dubitationem, quod Ignatii temporibus nondum vox hæc in uſu fuiſſe videtur. Imperatores namque Conſtantinus & Conſtans in *d. l.* 15. *C. Theod. de Epiſc. & Cler.* Clerici vero, ajunt, vel hi, quos *copiatas* recens uſus inſtituit, nuncupati.

Co-

Copula pro nuptiis *l.* 26. *C. de nupt.*

Copulare, jungere matrimonio *l. ult. C. de interd. matrim. Copulare* matrimonium, vel connubia *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 6. §. 6.

Coquere aurum *l. un. C. de aur. publ. proſequut.* (ubi *coquendum aurum*) decoquere, abſumere, intervertere poſt plures alios interpretatur Cujacius. Alii pro *coquendum* reſcribunt *proſequendum*, alii vero (ſi mutanda lectio eſt) melius *cogendum* reponunt, eo ſenſu quo debita, penſiones, & cunctantes cogi dicuntur. Vid. ſupra art. *cogere.*

Coqui, & placentarii inter urbana miniſteria legata continentur, Paull. 3. *Sent.* 6. 72. Eorum nomina notiſſima *Antrax*, *Congrio*, *Macherio*.

Coquinatorius, *a*, *um*. Vid. ſupra *Cocinatorius.*

Coquitatorium. Vid. ſupra *cocitatorium.*

Coracinus color, id eſt, niger *l.* 78. §. 5. *D. de legat.* 3. *ἀπὸ τοῦ κόρακος*, a *corvo*, a quo Græci atrum colorem vocant *κορακινὸν*, eoque vocabulo uſus eſt & Vitruvius. *lib.* 8. *Archit. c.* 3. Hein.

Coram aliquo facere juſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat. Itaque ſi furioſus, aut infans ſit, aut dormiat, non videtur coram eo feciſſe, ſcire autem non velle is debet. Nam & invito eo recte fiet, quod juſſum eſt *l.* 209. *D. de verb. ſignif. Coram* ſententiam dicere arbiter debet, i. e. præſentibus partibus *l.* 27. §. 5. *l.* 44. *D. de recept. arb. Coram* dicere videtur, qui ſapientibus dicit. Ceterum coram furioſo, vel demente non videtur dici, ſed nec coram pupillo, niſi præſens tutor ſit *l.* 27. §. 5. *l.* 47. *l.* 49. *D. de recept. arb.*

Corbes non modo cogendorum fructuum cauſſa comparabantur *l.* 8. *pr. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Verum etiam erant rerum liquidarum receptacula. Et ita per *corbem* menſura vini fiebat *l.* 4. §. *ult. D. de peric. & comm. rei vend.* Cujuſmodi *Corbium* mentionem facit Cato *de re ruſt. c.* 11. Cæſar *de bell. civ. c.* 54. de iiſque erudite Turneb. 7. *adverſar.* 23. Hein.

Corinthia vaſa *l.* 100. §. 3. *D. de legat.* 3. ubi illa vaſa, ex Proculi ſententia, ne æris quidem legato contineri intelligimus. De æris Corinthii origine, ac præſtantia omnia nota ſunt ex Plin. *lib.* 34. *c.* 2. Plutarch. *cur orac. defec. init.* Floro *lib.* 2. *c.* 16. Iſidor. *lib.* 16. *orig. c.* 19. Hein.

Corneliæ Leges quatuor præcipue memorantur in libris noſtris. Lex *Cornelia* de ſicariis, & veneficis *tit. ad Leg. Cornel. de ſicar.* & alibi paſſim. Et ipſa ſignificatur in *l.* 15. *D. de pœn.* uti adparet ex *l.* 7. *C. eod. tit.* Tulit autem eam Cornelius Sulla, Felix, Dictator, ut Seneca in *libro*, qui inſcribitur, *Cur bonis mala eveniant p.* 188. Ea Sulla nominatim illos, qui a ſe proſcriptos occiderant, exceperat, ut Sueton. *in Jul. cap.* 11. oſtendit.

Cornelia Lex de injuriis, ab eodem Sulla lata, auctore Venuleio *l.* 12. §. *ult. de accuſ.* Hujus legis mentio fit in *l.* 5. *l.* 7. §. 1. *D. de procurat.* & apud Paull. 5. *Sent.* 4. 8.

Cornelia de falſis *tot. tit. ad Leg. Cornel. de falſ.* cujus & Suet. *in Aug. c.* 22. & *in Ner. c.* 17. meminit, & Imperator in *l.* 2. *C. de fid. inſtr.* Ea vero tenetur qui teſtamentum falſum, ſciens, dolo malo, ſcripſerit, ſignaverit, recitaverit, vel teſtamentum amoverit, ſuppreſſerit, ſubjecerit, reſignaverit, deleverit, ut Paull. 4. *Sent.*

Sent. 7. §. 1. *l.* 38. §. 7. *D. de pœn.* & alii *in l.* 2. *l.* 9. §. *pen. l.* 30. *D. de lege Corn. de falſ. l.* 9. *D. de dol. mal.* ſignificant. Eamque ob cauſſam ea *Lex Cornelia de teſtamentis*, vel *teſtamentaria* adpellatur *l.* 1. *D. de publ. jud. l.* 3. §. 6. *D. de tab. exhib. l.* 2. *D. de accuſ. l. un C. quand. civ. act.* §. 7. *Inſt. de publ. jud.* & Paull. 5. *Sent. tit* 25. §. 1. Pertinebat ad hanc legem ſuppoſiti partus crimen *l.* 11. *in fin. D. de accuſ. l.* 10. *Cod. de leg. Corn. de falſ.* Atque hæc Lex nudo *Corneliæ* nomine exaudienda eſt in *l.* 1. 2. 4. 5. *C. de his qui ſibi adſcrib. l.* 1. *D. quæ pro non ſcript. hab.*

Cornelia Lex de captivis, quæ teſtamento eorum, qui apud hoſtes deceſſerint, ante captivitatem facta confirmat, nec non inteſtatorum legitimam hereditatem, perinde, atque ſi in civitate deceſſiſſent *l.* 10. §. 1. *l.* 11. §. 1. *l.* 12. §. 1. *l.* 22. *pr.* & §. 1. & 3. *D. de captiv. & poſtl.* & aliis. Nec vero teſtamenta tantum, ſed & ſecundæ tabulæ, & ſubſtitutiones, & tutelæ, teſtamento apud hoſtes morientium ſcriptæ, ea lege confirmantur *l.* 29. *D. de vulg. & pup. ſubſt.* Paull. 3. *Sent.* 3. 8.

Refertur & alia Lex Cornelia in *l.* 25. *D. de SC. Silan.*

Cornelianus fundus *l.* 31. *D. de adquir. poſſeſſ. l.* 7. *in fin. D. de ſtipul. ſerv. l.* 28. *pr. D. de novat. l.* 40. §. 4. *de condit. & dem.*

C. Cornelius *Maximus* Juriſconſultus ſolo auditore Trebatio celebritatem conſequutus, Cic. *lib.* 7. *ad famil. epiſt.* 8. & 17. & *l.* 2. §. 45. *D. de orig. jur.*

Cornicularii in *l. ult. D. de jur. immunit.* (ibi adjutores *corniculariorum*) memorantur. Eſt autem *Cornicularius*, qui Corniculo tribuni militum præeſt. Erat enim corniculum in ordinibus tribuni militum, ut in acie cornu. Valer. Max. *lib.* 6. *c.* 1. Cominius tribuno militari Lectorio diem apud populum dixit, quod Cornicularium ſuum ſtupri cauſſa adpellaſſet. Suet. *de Clar. Gramm.* Primo adparituram fecit Magiſtratibus, deinde in Macedonia Corniculo, mox equo meruit. Iidem ne ſint cum his *Cornicularii* quos ex Donat. *dilucid. ad Liv.* 10. 44. Sigon. *de ant. jur. provinc.* 2. 2. & ex Salmaſ. *Exercit. Plin. p.* 548. memorat Heineccius honoratioris ordinis equites, qui corniculeis argenteis, æneiſve ob virtutem donati, paraſemum iſtud circumferebant, non ſatis liquet. De Paraſemis illis eſt locus Livii *lib.* 10. *cap.* 44. Equites omnes, ob inſignem multis locis navatam operam, *corniculis*, armilliſque argenteis donat. Uſus eſt Cornicularii verbo idem Suet. *in Domit. c.* 17. & Aſcon. Pæd. *in Verr.* 1. *c.* 28. Add. Turneb. 5. *adverſ.* 16.

Alii ſane erant *Cornicularii*, qui *rubr. C. de cohort. princip. cornicul. & primipil. l.* 2. *C. de prox. ſacr. ſcrin. l.* 3. *C. de offic. div. jud. l.* 1. *l. ult. C. de adparit. præf. prat. & tit. C. de adpar. præf. urb.* aliiſque locis memorantur. Erant enim hi miniſtri, vel adparitores magiſtratuum, ita dicti, quod aderant cornibus tribunalis, vel ſecretarii, Græcis ὑπασπισταὶ juxta *Synopſ. Baſil.* 6. *tit.* 1. *c.* 115. Tales recenſet Heineccius *Cornicularios* Conſulum ex Gruter. *Inſcr. p.* 545. 1. & Reineſ. *Claſſ.* 1. *inſcr.* 127. & *Corniculario*s Procuratoris Provinciæ Belgicæ ex Gruter. *Inſcr. p.* 506. 6. Add. Guther. *de Off. Dom. Aug.* 2. 15.

Cornu petere ſolitus Bos *l.* 2. §. 4. *D. ſi quadrup. paup.*

Cornuarii in *l. ult. D. de jur. immun.* ceu obſervat Heinecc. nec cornicines ſunt, nec qui conficiunt cornua, ſed, ut gloſſæ docent, κεραοξοοι, id eſt, qui arcus ex cornibus conficiunt, quos & ab Homero *Iliad.* 4. *v.* 110. κεραξους τεκτονας dici, obſervat Ducker. *de Latinit. Vet. Ictor. p.* 431.

Corona: Coronæ ſacræ, quæ athletis in certaminibus ſacris præſtantur in *l.* 40. *D. de re judic. l.* 5. *C. quæ res pign.* Item *Corona* inſigne clericorum. Unde *coronati* adpellantur in *l.*38. *C. Theod. de epiſc. eccl. & cler.* Vid. *c. ult. de cler. conjugat.*

At *Corona* menſarum, de quibus Ulpianus in *l.* 19. §. 14. *D. de aur. arg. leg.* gemmis diſtinctæ, & quibus gemmas cedere tradit, ut ipſæ coronæ menſis cedunt, menſarum ipſarum limbi ſunt, ceu judicat Heineceius. Memoratque ipſam ſacram menſam, quam divino juſſu a Moſe factam, *misgerèth*, *clauſura*, ambiebat, Exod. *c.* 25. *v.* 24. & quam Hieronymus *coronam interraſilem*, Epiphanius *labium cum corona* vocat.

Coronarium aurum in *rubr. C. de aur. coron.* & *l.* 15. *C. Theod. de legat.* Servius *in Virgil.* 8. *Æn. v.* 721. ita adpellatum tradit aurum, quod a victis gentibus dabatur, quodque propter conceſſam vitam illis impoſitum erat. Plane ſubactæ bello provinciæ jam inde ab antiquis florentis reip. temporibus *coronas* aureas populo Rom. Imperatoribuſque offerebant, ut Liv. *lib.* 44. *c.* 14. & *lib.* 45. *c.* 25. oſtendit. Tertullianus in libro *de coron. milit. c.* 12. coronarum differentias perſequens: Sunt, ait, & provinciales aureæ, imaginum, jam non virorum capita majora quærentes. Vopiſcus *in Probo c.* 15. Coronas quas mihi obtulerunt omnes civitates Galliæ, aureas veſtræ, Patres conſcripti, clementiæ dedicavi. Inde auro *coronario* nomen. Gell. *lib.* 5. *c.* 6. Triumphales coronæ ſunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id vulgo dicitur aurum coronarium, cujus Cic. *in leg. agrar. I. c.* 4. & *in Piſon. c.*36. meminit. Quod ab Alexandro Severo Romæ remiſſum, a Juliano Provincialibus quoque indultum, Lampridius *in Alex. c.*32. & Ammian. Marcell. *lib.*25. *c.* 14. ſcribunt. At Auri *coronarii* tres ſpecies memorat Jac. Gothofred. *in paratitl. C. Theod. de aur. coron.* (1) Quod neceſſitate aliqua urgente, vel ob indulgentiarum lætitiam, vel rebus proſpere geſtis, partaque victoria principi conferebatur. (2) Quod Satrapæ regum barbarorum, pro ea, quam Romano Imperio debebant, devotione offerebant. (3) Quod Patriarchis ſuis olim præſtare ſolebant Judæi. Quod tamen inſequutis temporibus ad ſe traxerunt, ſuiſque largitionibus inferri juſſerunt Impp. ut oſtendit *l.* 17. *C. de judæis, & cælicol.* Dicitur autem *coronarium aurum* eodem modo, quæ æs *coronarium*, id quod in coronas impendebatur. Στεφανιτην φορον, *coronariam illationem* vocat Antiochus M. in Edicto, quo ſeniores, ſacerdotes, ſcribas populi, & cantores ab eo onere liberavit. Vid. Joſeph. *Antiquit. Jud. lib.* 13. *c.*3. & *libr.*1. *Machab. c.* 20. ibique Grot. *in adnotat.*

Corporale quod corpus adficit, vel corpore perficitur, aut præſtatur. Ita corporalis contumelia, id eſt, quæſtiones, tormenta *l.* 39. *C. Theod. de decur.* Corporalia munera *l.* 3. §. 3. *D. de muner. & hon.*

Corporales res ſunt, quæ tangi poſſunt, veluti fundus, homo, veſtis, aurum, argentum, &

& ſimiles *l.* 95. *D. de legat.* 3. *l.* 1. *pr.* & §. 1. *D. de rer. diviſ.* Incorporales vero, quæ in jure conſiſtunt, ut hereditas, obligatio, ſervitus *l. ult. C. de præſcript. long. temp.* Et ita *corporalia* pignora, quæ in rebus corporalibus conſtituta ſunt, & corporaliter capiuntur, ad differentiam eorum, quæ nominum ſunt, & jurium *l.* 15. §. 9. *D. de re jud.*

Corporaliter acceptum pignus dixit Julianus Patricius in Novellis *tit.* 20. *corporaliter* rei poſſeſſio detinetur *l.* 29. *D. de ſolut.* Corporaliter poſſidet, qui incumbit poſſeſſioni *l.* 23. §. 1. *de adquir. vel amitt. poſſeſ.*

Corporaliter præſtitum juſjurandum in *l.* 1. *C. ſi adv. vendit. l.* 2. *l.* 3. *C. ſi minor. ſe major.* id eſt, ut vetuſtiſſimi quique interpretes exponunt, tactis ſacris: Cum autem leges illæ Imperatorum ſint Ethnicorum, interpretatio iſta intelligenda eſt de ſacris gentilibus tactis, veluti ſimulacro Dei, vel ara, quem ritum jurandi fuiſſe obſervavit Merill. *lib.* 8. *obſ. c.* 40. Vel illi Impp. in mente habuerunt jusjurandum, quod manu levata, vel ea capiti, oculis, pectori impoſita præſtari conſueverat, de quo Cujac. in *paratitl. C. ſi ad. vendit.* & *Comm. in Novell.* 51. quale jusjurandum *manu levata factum* memorat Gregor. Turon. *de glor. mart. lib.* 1. *c.* 20, 33. & 38. Ita Heineccius illam *l.* 1. *C. ſi adv. vend.* a ſuſpicione Tribonianiſmi liberat.

Corporati, corporibus civitatum adſcripti *l. ult. C. de navicular. l. un. C. de privil. corpor. urb. Rom. l. un. C. de Alex. prim.* Unde corporatorum ſubſidia, dixit D. Ambros. 3. *de Offic.* & *corporatos* negotiatores Symmach. *lib.* 10. *epiſt.* 34. qui eos membra æternæ urbis adpellat, eorumque miniſterio urbis onera ſuſtineri, docet his verbis: Hic lanati pecoris invector eſt, ille ad victum populi cogit armentum: hos ſuillæ carnis tenet functio: pars urenda lavacris ligna comportat: ſunt qui fabriles manus Auguſtis operibus accomodant: per alios fortuita arcentur incendia: jam caupones, & obſequia piſtoria, frugis, & olei bajulos, multoſque id genus patriæ ſervientes enumerare faſtidium eſt.

Corpus trium generum eſt. Unum, quod uno ſpiritu continetur, quod Græci *ἡνωμένον καὶ συμφυὲς* vocant, ut homo, tignum, lapis, alterum, quod ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod *συνημμένον* vocatur, ut *ædificium*, *armarium*, *navis*, tertium, quod ex diſtantibus capitibus conſtat, ut corpora plura non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta, veluti *populus*, *grex*, *legio l.* 30. *pr. D. de uſurp.* & *uſuc. l.* 23. §. 5. *D. de rei vind.* Cui diviſioni conſentiebant Philoſophi teſte Plutarcho in *præcept. connubial. p.* 142. Seneca quoque *epiſt.* 102. quædam corpora *continua* eſſe dicit, ut hominem, quædam *compoſita*, ut navem, domum, omnia denique, quorum diverſæ partes junctura in unum ſunt coactæ, quædam ex diſtantibus, quorum adhuc membra ſeparata ſunt, tamquam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per quos iſta corpora efficiuntur, jure aut officio cohærent, natura deducti & ſinguli ſunt. Idem *lib.* 2. *nat. quæſt. c.* 2. Corpora quædam eſſe ſcribit *compoſita*, quæ conſtant aut *nexu*, aut *acervatione*, ut puta funem, frumentum, navem. Rurſus *non compoſita*, ut arborem, lapidem, quæ etiam *unita corpora* vocat, non ad numerum referens, ſed ad naturam corporis, nulla ope externa, ſed unitate ſua cohærentis. Ad primum genus corporum pertinent illa: *Corpore* & actu ad-

pre-

Digitized by Google

prehendere poſſeſſionem *l.* 1. §. 21. *l.*3. *pr. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ. Corpore* & *animo* poſſidere *l.* 3. *l.* 44. §. *ult. D. eod. tit.* quæ quidem diverſa ſunt, ſed ad civilem poſſeſſionem concurrere debent. *Corpore* quæſtum facere *l.* 47. *D. de rit. nupt.* id eſt, ut ait Gell. *lib.*6. *c.*7. *Corpus* in vulgus dare, pecuniamque ex eo quæſtu merere. *Corpora* pro ſervis Voſſ. *Inſt. Orat. lib.* 4. *c.* 8. *ſect.* 5. *p.* 14. Alias *corpus* liberum *l. ult. D. de his, qui effud.* pro libero homine.

Corporis præſentia non ſufficit ad auctoritatem *l.* 1. §.1. *D. de auct. & conſ. tut.* Item

Corpus pro cadavere. Ita *corpus* cuſtodiendum vel *commendandum*, ubi *commundandum* alii legunt. Deberi enim id videbatur oſſibus, ut adfuſa aqua lavarentur, ceu obſervat Heineccius, qui & Trimalcii apud Petron. *Satyr. c.*77. verba citat: Interim, Stiche, profer vitalia, in quibus volo me efferri: profer & unguentum: & ex illa amphora guſtum, ex qua jubeo lavari oſſa mea.

Corpora quæ ſunt in hereditate *l.* 33. *D. de ædil. edict. Corpus* arborum *l.* 40. *D. de act. emt. Corpora* numorum *l.* 24. *D. depoſ.* pecuniæ *l.*34. §. *ult. de pignor.* Alias *corpus*, & pecunia ſeparantur *l.* 5. *pr. D. de impenſ. in res dot. fact.*

Ad ſecundum genus *corporum* *συνημμένων* pertinent illa, Corpus loci *l.*4. *D. ſi ſerv. vind.* Corpus Homeri *l.* 52. §. 2. *D. de legat.* 3. eodem ſignificatu quo *corpus* juris *l. un. pr. C. de rei ux. act.* & Corpus Papiniani *l. un. C. Th. de reſponſ. prud. Corpora* inſtrumentorum *l.* 3. §.5. *D. de tab. exhib. corpus* rationum *l.*37. *D. de fideic. libert.*

Ad tertium genus *corporum ex διεστώτων* pertinent *corpora* artificum *Lamprid. in Alex. c.* 33. *corpus* fabrorum *l.* 17. §. 2. *D. de excuſ. tut.* & alia ejuſmodi paſſim, ubi *corpora* uſurpantur pro collegiis & univerſitatibus, uti & in *l.*1. *D. quod cujuſq. univ. nom. l.*7. §.1. *D. ad exhib. l.*10. §. 4. *D. de in jus voc. l.* 5. *l.* 12. *D. de jur. immun.*

Ad idem tertium genus refertur *corpus* patrimonii *l.* 20. *D. quod met. cauſſ. l.* 25. §. 16. *D. de hered. pet.* Sic Juvenal. *ſat. ult. v.* 53. Placuit, non eſſe in *corpore* cenſus.

Corpus, id eſt, res corporales, & jus ſeparantur in *l.* 8. *D. de aqu. & aq. pluv. l.* 2. §. 1. *D. de precar.* Bona in *corporibus*, vel actionibus *l.*3. *D. de bon. poſſeſ.* Similiter *corpus*, & quantitas opponuntur *l.* 34. §. 3. *D. de leg.* 1. *l.* 94. *D. de ſolut.*

CORRADERE numos *l.* 3. §. 9. *D. de ſtatul.* picturas *l.* 38. *D. de rei vind.* pecunias *l.*6. *D. de bon. damn. Corradi* ſumma in *l.* 5. *D. de admin. & peric. tut.* dicitur, i. e. colligi, & redigi cum difficultate.

CORRECTOR vir clariſſimus *l.*4. *C. de jur. & fact. ignor.* In Italia autem *correctores* Notitia ſtatuit his regionibus, Apuliæ, Calabriæ, Bruttiorum, Lucaniæ. Attamen & Campaniæ *correctorem* Rufium Voluſianum memorari in marmore apud Reineſ. *Inſcr. Adpend. num.* 22. *p.*1023. obſervat Heineccius. In partibus vero Orientis duo Correctores erant, Auguſtanicæ & Paphlagonicæ. At ſecundum hoc *κορρεκτορικαὶ ἀρχαὶ* accipiendæ ſunt apud Juſtinian. *Novell.* 8. *c.* 1.

CORREUS, qui ejuſdem obligationis eſt particeps, & ſocius *l.* 3. §. 3. *D. de liberat. leg.*

CORRIGERE arbitrium, i. e. emendare *l.* 79. *D. pro ſoc.*

Cor-

Corrigendi juris civilis gratia, i. e. æquitate temperandi *l. 7. D. de juſt. & jur.*

CORRIVALIS. Vid. infra *Rivalis.*

CORRIVARE in *l. 1. §. 4. D. de aqu. & aqu. pluv.* vel *conrivare*, ut eſt in *l. 3. eod. tit.* id eſt derivare.

CORROBORATA donatio *l. ult. C. ſi adv. credit.*

CORRUMPERE morando indultum beneficium *l. 3. C. Theod. de commeat. Corrumpere* libertates *l. 30. §. 16.* D. *de fideic. libert.* matrimonium *l. 23. C. ad leg. jul. de adult.* id eſt inutile reddere. Alias corrumpere eſt, deterius facere, quod tam ad animum, quam ad corpus refertur. Ita corrumpere ſervum, quod ad titulum de ſervo corrupto attinet, videtur, qui eum deteriorem facit. Quod quomodo accipiendum ſit, exponitur *l. 1. §. ult. D. de ſerv. corrupt.* Hinc ſervi *corrupti* actio *l. 50. D. de pact. l. ult. D. de offic. præſ.*

Corrumpere, vitium adferre, vel violare. *Corrumpere* viduam *l. 3. D. de quæſt.* virgines *l. 38. §. 3. D. de pœn.*

Corrumpere adverſarium *l. 1. 2. D. de bon. eor.* carceri præpoſitum *l. 8. D. de cuſtod. & exhib. reor.* i. e. pecunia pervertere.

CORRUPTELA *l. 9. §. 1. D. de ſerv. corrupt.*

COS, lapis, ferro ſubigendo neceſſarius *l. 11. D. de publican.* Plin. *lib. 36. c. 22. & lib. 27. c. 3.*

COSTUM *l. ult. §. 7. D. de publican.* radix eſt herbæ in India, Arabia, & Syria naſcentis, jucundi odoris, de qua vid. Dioſcorid. *lib. 1.* Plin. *lib. 12. c. 12.* Iſidor. *lib. 17. c. 9.* Meminit *Achæmenii coſti* & Propert. *lib. 4. eleg. 8. Coſtum* molle date, & blandi mihi thuris honores, terque focum circa laneus orbis erit.

COTORIÆ, lapicidinæ, in quibus cotes fodiuntur *l. 15. D. de publican.*

COTTA. Quæ de alea, ſive ut vocant, *cottis*, ac de eorum prohibitione a nobis ſancita ſunt *l. 25. C. de epiſc. aud.* Fuit vero Græcis *cotta*, vel κοττος aleæ ſpecies. Hinc κοτισμος, *aleæ ludus*, κοττιστης *aleator*. Hinc *Synopſ. Baſil. lib. 3. tit. 3.* περι κοττιστων ητοι κυβιστων, *de aleatoribus*, κοττιζειν, alea ludere. εν κοττω πραθειναι, *per averſionem vendere.* Vid. Dionys. Gothofred. *nomenclat. græc. jur. dict. poſt* Harmenopuli *promptuar. jur. p. 434.* HEIN.

COTTIDIANUS. Vid. infra *quotidianus.*

CRABATTUS, argento inaurato tectus *leg. 20. §. 8. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Græcis κραβαττος, lectuli genus, in quo potiſſimum ſomnum meridianum capiebant.

CRASSA negligentia *l. 6. D. de jur. & fact. ignor.* i. e. ſupina.

CRATISTUS, κρατιστος, *honoratus*, ſervi nomen *l. 54. D. de manum. teſt.* Alias κρατιστος eſt titulus, qui non ob doctrinam, ſed ob dignitatem, & magiſtratus tribuitur, ceu contra Cujacium oſtendit Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ. c. 16.* Hein.

CRATICIUS. Vid. ſupra *concraticius.*

CREARI dicuntur, qui ad aliquod munus, vel honorem in municipiis ſuffragiis, & decreto ordinis vocantur, atque eliguntur *l. 13. §. ult. D. de mun. & hon.* Sed & *creari* dicitur curator *l. 10. C. qui dare tut.* Hinc

CREATIO curatoris *l. 13. §. ult. D. de mun. & hon.* magiſtratuum *l. 1. D. ad Leg. jul. de ambit.*

CREATOR, id eſt, nominator,

tor, vel, qui ad publicum munus, & functiones alios nominat, ſicut explicatur in *l. ult. C. Th. de decurion. l. 1. C. Theod. de ſuſcept.* Horum ſit mentio in *l. ult. C. de hered. decurion.*

Crebra indagatio *l. 2. C. de commun. ſerv. manum.*

Creoere cum dicantur, qui alienam fidem ita ſequuntur, ut, ſe mox recepturos, quod dederint, ſperent. Hinc *rerum creditarum* adpellatione Prætor omnes contractus edicto ſuo complectebatur. Ut plurimum tamen *credere* nihil aliud eſt, quam mutuam pecuniam dare, idque a reliquis negotiorum figuris ſeparatur *l. 24. §. 4. l. 27. §. 1. D. de minor. l. 1. l. 3. §. 3. D. ad SC. Maced.* Quo in verbo elegans eſt jocus Martial. *lib. 12. epigr. 23.* in eum qui ſub pignoribus dumtaxat ei numos credebat. *Cum rogo te numos ſine pignore, non habeo, inquis. Idem, ſi pro me ſpondet agellus, habes. Quod mihi non credis veteri, Theleſine, ſodali; Credis colliculo, arboribuſque meis.*

Credere adminiſtrationem *l. 32. §. 3. D. de admin. & peric. tut.* munus *l. 21. C. ad leg. jul. de adult. l. 45. D. de religioſ.* id eſt, committere.

Creditor. Ea adpellatione non illi tantum accipiuntur, qui pecuniam mutuam dederunt, ſed & hi, quibus ex quacumque actione, vel perſequutione, vel jure civili, vel ordinario, vel extraordinario, pure, vel in diem, vel ſub conditione debetur, modo non perpetua aliqua exceptione ſubmoveri poſſint *l. 10. leg. 11. l. 12. pr. D. de verb. ſignif. l. 4. pr. D. de ſeparat. Novell. 4. c. 3. pr.* Creditores adpellantur, quibus quacumque ex cauſa actio cum fraudatore competit *l. 16. §. 2. D. qui & a quib. manum. lib. non fiunt.* Quin etiamſi cui ex delicto debeatur, *creditoris* loco accipietur. Ex populari plane cauſſa ante litis conteſtationem recte dicitur, creditoris loco non eſſe *l. 12. D. de verb. ſignif.* Maritus ex promiſſione dotis *creditoris* loco habetur *l. 25. §. 1. D. qui pot. in pign. l. 41. D. de re jud. l. 19. D. de oblig. & act.* Et ex diverſo uxor dotem repetens in creditoribus numeratur *l. 31. D. ſolut. matrim.* Is cui ſub conditione legatum eſt, pendente conditione, *creditor* non eſt, ſed tunc demum, quum ea exſtiterit, aliter, atque ſi conditione ſtipulatus ſit. Nam & hic pendente conditione *creditor* eſt *l. 42. D. de oblig. & act. l. 27 D. qui & a quib. l. 54. D. de verb. ſignif. §. 4. Inſt. de verb. oblig.* Plane quibus dumtaxat natura debetur, *creditorum* loco non ſunt, quia petitionem non habent *l. 10. §. ult. D. de verb. ſignif.* Similiterque *crediti* adpellatio eam pecuniam mutuam demonſtrat, quæ peti poteſt, non etiam eam, quæ petitionem quidem non habet, ſolutione autem facta repeti non poteſt *l. 94. §. ult. D. de ſolut.*

Creditum latiſſime acceptum ſignificat, quod quacumque ex cauſa peti poteſt, ut etiam id, quod ex fideicommiſſo debetur, creditum dicatur, ut in *l. 49. §. 3. D. de ſolut.* Quin creditum conſiſtit & extra res, quæ pondere, numero, & menſura continentur, ſicut, ſi eamdem recepturi ſumus, *creditum* eſt *l.* [illegible] *§. 3. & §. ult. D. de reb. cred.* Hoc vero ultimum verbo *credit*[illegible] non continetur, ubi *creditum*, & *debitum* compenſatur, ut in *l. 1. D. de compenſat.* Item in *l. 20. D. de judic.* crediti *cauſſa deberi* ſeparatur ab aliis obligati[illegible]bus, ut ibi dici creditum vi[illegible]tur, quo quis alterius fidem ſequutus eſt, quod eſt *in creditum abire*, ut

ut loquitur *l.* 5. §. 17. *D. de tribut. act.* Verba *d. l.* 20. *D. de jud.* hæc ſunt : Omnem obligationem pro contractu habendam exiſtimandum eſt, ut ubicumque aliquis obligetur & contrahi videatur : quamvis non ex *crediti* cauſſa debeatur. Quinctil. *Declam.* 360. Tu amiſſo viro, quam dotem non petiſti, feciſti *creditum ex dote*, id eſt, incipit eſſe creditum quantitatis. Rurſus in SCo Macedoniano *creditum* intelligitur dumtaxat, quod non verbis, i. e. ſtipulatione, ſed numeratione, id eſt, mutua pecunia fit. Sola enim mutui datio prohibetur, cetera negotia recte cum filio familias contrahuntur *l.* 3. §. 3. *leg.* 4. *D. ad SC. Maced.* Ceterum nota loquutiones in *creditum* accipere, & dare *l.* 19. §. *ult. D. de reb. cred.* Majus creditum conferre in debitores *leg.* 34. §. 1. *D. de legat.* 3. In *credito* eſt argentum, quod in nominibus eſt *l.* 27. §. 5. *D. de aur. arg. leg.* Vetus *creditum* in pignora accipere *l.* 22. *D. quæ in fraud. cred.* Quaſi in *creditum* habere nomen alicujus *l.* 10. §. 20. *D. eod.* In creditum poſſidere *l.* 15. § *D. de re jud.* id eſt, in cre vicem, atque locum poſſidere.

Credulitas. Si quis ob nimiam *credulitatem* uxorem delinquere patiatur *l.* 29. §. 4. *D. ad Leg. jul. de adulter.* Vera hæc genuina lectio. Et tamen in *Eclog. Baſilicor. lib.* 60. *c.* 28. hæc ita vertuntur : *ει δε πλημμελειν* *ωτην αρχεται δι ωμοτητα. Si eam* *elinquere patiatur ob ſævitiam*, t facile adpareat, Græcos apud Ulpianum legiſſe non credulitatem, ſed *crudelitatem.* Quam lectionem tamen abſurdam eſſe nemo non vide Hein.

mialis arbor *l.* 7. §. *D. ſol. matr. l.* 85. §. 3. *D. de legat.* 3. Ita Florentiæ legitur, non *gremiales*. Gloſſarium Iſidori : *Crema, ſiccamina lignorum.* Uſus etiam eo vocabulo auctor verſionis vulgatæ Pſalm. 101. oſſa mea, ſicut *cremium* aruerunt. Vid. infra *Gremia. Hein.*

Cretæ eximendæ ſervitus inter ſervitutes prædiorum ruſticorum refertur *l.* 1. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Cretifodina *l.* 9. §. 2. *l.* 13. §. 5. *D. de uſufr.*

Cretio *l.* 17. *C. de jur. delib. l.* 1. *l.* 2. *C. Th. de bon. matern. & tit. de cretion.* Cic. *lib.* 11. *ad Attic. epiſt.* 12. *lib.* 13. *epiſt.* 46. Ulpian. 22. *fragm.* 27. *ſeq. Cretio* autem, ut ibidem Ulp. definit, erat certorum dierum ſpacium, quod dabatur a teſtatore heredi inſtituto ad deliberandum, utrum expediret ei hereditatem adire, nec ne. Conſentit Iſidor. *lib.* 5. *c.* 24. qui addit, cretionem adpellari quaſi decretionem, *Cernere* enim & *decernere* ſignificare. Quid *cretio* ſit, & quomodo differat ab aditione, pluribus oſtendit Cujac. *ad l.* 1. *D. de jur. delib. &* 7. *obſ. c.* 18. Idem &, quid *cretio libera* ſit, explicuit 9. *Obſ.* 29. Dum vero & ipſe, & Merill. 4. *obſ.* 43. ſignum *cretionis* fuiſſe cenſent percuſſionem digitorum : non minus viros hos doctos fugit ratio, quam Ant. Dadin. Alteſerram, qui *Tract.* 3. *de fiction. jur. c.* 2. heredem, cernentem hereditatem, ſaltare ſolitum eſſe exiſtimat. Sed hos jam Henr. Bern. Reinold. 14. *var. p.* 101. *ſeq.* Schulting. *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 643. Ev. Otto *juriſpr. Symbol. exercit.* 2. *c.* 3. *p.* 205. *ſeq.* notarunt. Nimirum heres inſtituebatur vel *ſine cretione*, e. g. Titius heres meus eſto, vel *cum cretione*, veluti Titius heres eſto, *cernitoque* intra dies centum : niſi ita *creverit*, exheres eſto. Sine cretione inſtitutus, ſimul ac conſtituerat, nolle ſe heredem eſſe, ſtatim excludebatur ab here-

di-

ditate, eamque amplius adire non poterat. Cum *cretione* vero inſtitutus, uti cernendo fiebat heres, ita non aliter excludebantur, quam ſi intra diem *cretionis* non *crevisſet*. Ideoque etiam ſi conſtituerit, nolle ſe heredem eſſe, tamen ſi ſupereſſent dies cretionis, pœnitens actus *cernendo* heres fieri poterat. Porro cretio, cum qua quis fuerat inſtitutus, vel *vulgaris* erat, vel *continua*. *Vulgaris*, quando teſtator ſcripſerat, *Intra dies centum, quibus ſcieris, poterisque*, cui non computabantur dies, quibus heres ignoraverat, ſe heredem eſſe, vel ſciverat quidem, at non potuerat cernere. *Continua*, quando verba illa non fuerant adjecta, adeoque centum dies continui a tempore mortis connumerabantur. Ipſa *cretio* fiebat adhibitis teſtibus. Varr. de *Ling. Lat. lib.6.* Cic. *lib.13. ad Att. Epiſt.* 46. verbiſque *cretionis* pronunciatis: Quum me Mævius heredem inſtituerit, eam hereditatem adeo, cernoque. *Heinnecc.*

Cribrum in piſtoris inſtrumento. Paull. 3. *ſent. 6. 64.*

Crimen pro criminatione, & accuſatione *l.* 1. §. 2. *D. de ſuſpect. tut.* & paſſim in Legibus, & *pr. Inſt. eod. tit.* Ubi quod Juſtinianus *crimen*, id Theophilus κατηγοριαν, accuſationem vertit. Eodem ſenſu perſeverare in *crimine* dixit Ulpianus *in l.7. D. de accuſ.* Et importare crimen *l.* 8. §. *ult. D. de ſtatu lib. Crimen*, quod intendit, perficere *l.* 24. §.3. *D. de bon. libertor.*

Quid hoc ſenſu interſit inter *crimen*, & maledictum Cicero in orat. *pro Cælio cap.* 3. oſtendit. Aliud, inquit, eſt *maledicere*, aliud *accuſare*. Accuſatio *crimen* deſiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumento probet, teſte confirmet. *Maledictio* autem nihil habet propoſiti, quæ ſi petulantius jactatur, vitium, ſi facetius, urbanitas nominatur. *Hein. Crimen* legitimum. Vid. infra art. *legitimum.*

Ut plurimum tamen *crimen* pro delicto, & quidem publico accipitur, e. g. ob conſcientiam *criminis* in *l. 6. §. 7. D. de injuſt. rupt.*

Criminalis accuſatio *l.* 3. *C. ad Leg. Aquil.* actio *rubr. C. quand. actio civ.* cauſſa *l.* 15. *C. de quæſt.* Hinc

Criminaliter agere *l. ult. D. de furt.*

Criminari aliquem *l.* 4. *§. 6. D. de vi bon. rapt.*

Criminatio, accuſatio *l. 5. C. Th. de accuſ. l. un. C. Th. ne ſin. juſſ. princip. l. 5. C. Th. de apoſtat.*

Criminosa, & deformia commercia *l.* 14. *C. Th. de cenſitor.* religio *l.* 13. *C. Th. de heret. Criminoſi* ſervi *l.* 41. *D. de contrab. emt.*

Crina *l.*23. *D. de aur. arg. leg.* Plin. *lib.*21. *c.*5. Eſt rubens, ait, lilium, quod Græci κρινον vocant. Moſchopul. in libro περι σχεδων. Κρινον παροξυτονον, ειδος ανθυς ευωδυς. εισι δε κρινα, τα λευκα, τα δε μελανα υακινθοι λεγονται Κρινον, quod in penultima acuitur, ſpecies floris jucundi coloris, Sunt vero crina alba, nam nigra hyacinti vocantur.

Crithologia κριθολογια munus ſuſcipiendi frumentum *l.* 1. *C. de frum. Alexandr.*

Crocufantia, in ornamentis muliebribus numerantur *l.* 25. §.10. *D. de aur. arg. leg.* Plane in Gloſſario: Reticulum, γυνγαθος, & κροχυφαντος vertitur. Obſervavit hæc etiam Salmaſ. *Obſ. jur. Rom. & Attic. c.*5. *pag.*61. ubi ſimilem gloſſam adducit. In lege quidem 15. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* præceſſerat jam *reticula*, nec credibile eſt, Ulpianum idem bis dicere voluiſſe, ſed

in his vocabulis junctis *reticula*, & *crocuſantia*, poſterius eſſe videtur διακριτικον & ideo additum, ut adpareat, quod de reticulo loquitur. Vid. Bynkerſh. 5. *Obſ.* 17. Hein.

Cruciatus, quilibet vehementior dolor. *Cruciatus* carceris *l.* 11. *D. de adpell.* corporis *l.* 1. 4. *C. de his quæ vi.*

Crudæ vineæ *maturis* opponuntur in *l.* 27. §. 25. *D. ad Leg. Aquil.*

Crudelis pro iniquo in *l.* 12. §. 3. *C. de reb. cred. l.* 33. *pr. C. de inoff. teſt.*

Crudelitatem ſuam accuſatoribus vendere *l.* 1. *C. de cuſtod. reor.*

Cruore madens *l.* 2. §. 24. *D. de orig. jur.*

Crurales faſciæ, i. e. cruribus veſtiendis inſervientes *l.* 25. §. 1. *D. de aur. arg. leg.*

Crus fregit ſervus *l.* 52. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.*

Crusta ex fundo lapſa *l.* 9. §. 2. D. *de damn. infect.* Cruſtæ marmoreæ *l.* 17. §. 3. *D. de act. emt.* quæ ſcilicet parietibus tectorio opere inducebantur. Iſidor. *lib.* 19. *etym. c.* 13. Cruſtæ tabulæ ſunt marmoris. Unde & marmorati parietes, & cruſtati dicuntur. Inde incruſtationes *l.* 13. *in fin. D. de ſerv. urban. l.* 79. *in fin. de verb. ſignif.* Cruſtis etiam aureis illigata cymbia argentea memorantur in *l.* 32. *D. de aur. arg. leg.*

Crux inter ſumma ſupplicia ponitur apud Paull. 5. *Sent.* 17. 3. Et fuit ſane ſervile ſupplicium, ſicuti variis conductis teſtimoniis oſtendit Petr. Faber *Semeſtr. lib.* 2. *c.* 8. *p.* 99.

Quamvis autem crucis ſupplicium ſuſtuliſſe dicatur Conſtantinus M. idque luculenter probarit Cujac. 16. *obſ.* 11 tamen ne ſexto quidem ſæculo deſunt exempla tam diri ſupplicii apud Evagr. *hiſt. eccl. lib.* 4. *c.* 35. Et ſub Theodoſio, Principe Chriſtiano, Crucis ſupplicii adhuc meminit Pacat. *in panegyr. c.* 44. Add. Lipſ. *de cruce* 3. 4. Hein.

Ceterum abeſt hæc vox a pandectis, cujus loco Tribonianus ſubſtituit *furcæ* vocabulum.

Crypta κρυπται, pars ædium abdita, & concamerata *l.* 3. §. 1. *D. uti poſſid.* quæ alibi *refugium* vocare videtur Ulpianus *l.* 13. §. 7. *D. de uſufr.* Vid. Suet. *in Calig. c.* 58. Hein.

Crystallina vaſa ſuppellectile legata continentur. Paull, 3. *Sent.* 6. 67. Plin. *Nat. hiſt. lib.* 33. *c.* 1. Myrrhina, & Cryſtallina ex eodem loco effodimus. *Hein.*

Cubicare, Græcis κυβευειν, id eſt, alea, cubis, teſſeris, ludere *l.* 34. §. 3. *C. de epiſc. aud.*

Cubicularius, ſervus a cubiculo *l.* 65. *D. de legat.* 3. & apud Suet. *in Tib. c.* 21. Memorantur & in Conſtitutionibus Præpoſiti ſacro *cubiculo l. ult. C. ubi Senat.* & apud B. Ambroſ. *lib.* 5. *epiſt.* 27. & in inſcriptione *l. ult. C. ubi cauſ. fiſc.* Ex quibus patet, eos de cauſſis dominicorum Inquilinorum, Colonorumve, una cum Comite domorum, cognoviſſe. *Præpoſitum cubiculo* legimus etiam apud Suet. *in Domit. c.* 17. quem Xiphilinus προκοιτον vocat.

Cubiculum, pars ædium, ubi lectulus patri, matrique familias ſternebatur. Hinc Ulpianus *l.* 15. *D. de condit. & dem.* Cui fuerit ſub hac conditione legatum, *ſi in familia nupſiſſet*, videtur impleta conditio, quamvis nondum in *cubiculum* mariti venerit. Nuptias enim non concubitus, ſed conſenſus facit.

Sacrum *Cubiculum* Principis, *rubr. C. de præpoſ. ſacr. cubic.* ubi legendus Cujacius *in paratitl.*

Cu-

Cubitus Nili *leg.* 1. *Cod. Theod. de Nili Agger.* Incrementa enim exundantis Nili *cubitis* metiri Ægyptii ſolebant, quemadmodum Plinius *lib.* 5. *cap.* 9. *lib.* 36. *c.* 7. & Nicephorus *lib.* 7. *c.* 46. ſignificant. Philoſtratus *de vit. Sophiſtar. lib.* 1. *c.* 22. in vita Dionyſii §. 4. οι δε και πηχεσι διαμετρουσι την γλωτταν, ωσπερ τας τε Νειλε αναβασεις. Alii cubitis etiam linguam, tamquam Nili incrementa, dimetiuntur. Eratque adeo Memphi in Serapidis templo menſura, e ſculpto ſaxo conſtructa, inſcriptis per intervalla cubitalibus lineis, per quas Nili incrementa indigenis indicabantur, ut Heliodor. *Hiſt. Æthiop. lib.* 8. *c.* 25. memoriæ prodidit.

Quam menſuram a paganorum templis ad Chriſtianorum ædem Conſtantinus M. transtulit. Poſtea inde demtam Julianus Serapidi reſtituit, teſte Nicephoro *lib.* 10. *hiſt. eccleſ. c.* 4.

Cucuma *l.* 1. §. 3. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* apud Auct. *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 1. §. 6. Petron. *Satyric. c.* 135. Mox incincta quadrato pallio cucumam ingentem foco adpoſuit. Et *capite* 126. Frangitur ergo cervix cucumæ, ignemque modo convaleſcentem reſtinguit. Add. Cujac. 10. *obſ.* 15. Hæc Briſſon.

Ex utroque Petronii loco patet, *Cucumam* fuiſſe ahenum ad aquam calefaciendam comparatum, a forma cucumeris ita dictum. Arrian. *Diſſert. Epict. lib.* 3. *c.* 25. Δει αυτον εχειν κυκυμον, οπυ θερμον πτισει τω παιδιω εν αυτω λυση. Docet, illum habere cucumam, calefaciendæ infanti aquæ, qua illum lavet, Conf. Barth. Barrient. *Adnot. Sylv. c.* 14. Nec mirum inter cædis inſtrumenta a juriſconſultis referri *cucumam*. Sæpe enim & illa arma miniſtrabat furor, ſi res ad manus veniret. Immo & aliquando voluptatis, & animi cauſſa ollas, cucumaſque paraſiti capiti imponebant. Plaut. *Captiv. Act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 21. Et hic quidem hercle, niſi qui colapibus perpeti potis paraſitus, frangique ollas in caput. *Curcul. Act.* 3. *v.* 25. Nam quid id refert mea, An aula quaſſa cum cinere effoſſus fiet? (oculus.) Et hinc Saturio paraſitus in *Perſa Act.* 1. *ſc.* 2. *v.* 8. ubi narrat, patrem, avum, proavum, abavum, atavum, tritavum, paraſitando paviſſe ventres, & quaſi mures ſemper eſſitaſſe alienum cibum, addit: *His cognomentum erat duris capitonibus*; quod eleganter de illa mira paraſitorum patientia, qua ollas quaſſas in capite ſibi illiſas ferebant, interpretatur Iſ. Caſaub. *ad Athen. lib.* 1. *c.* 14. Quid ergo, ſi cucuma impacta paraſito tam durum Capitonem non invenerit? Cædes fiet, de eoque caſu Juriſconſulti loqui videntur. Hein.

Cucumella *l.* 17. §. 1. *D. ſi ſerv. vind.* deminutivum a *cucuma*.

Cucurnia. De *Cucurniis* vid. *l. un. C. nulli lic. in fren. & equeſtr. ſell.* Ibi *Curcumis* legit Cujac. 11. *obſerv.* 20. *Cucumam* autem ſandalium eſſe ex Chaldaïco Lexico erui ait. Sed adquieſcit Heſychio magis, qui camum, quod genus eſt ornamenti equeſtris vilius freno, freni tamen, vel oreæ vice *curcumam* interpretatur εχ κημω εν κυρκυμω. Add. Salmaſ. *ad Script. hiſt. Aug. p.* 334. Dionyſ. Gothofred. *in not. ad d. l.* pharetram interpretatur.

Cudere, vid. infra *cuſio.*

Cujus, pro cui jus in *l.* 163. *D. de regul. jur.*

Cujusque pro *Cujuſcumque l.* 10. §. 2. *D. de adquir. rer. dom. l.* 32. §. 2. *D. de uſu, &*

uſufr. l. 7. §. 2. D. de liberal. cauſſ. Eadem dicendi ratione & cuimodi dicitur apud Gell. lib. 12. c. 2. pro cujuſcumque modi, & cujuſquemodi apud eumdem lib. 11. c. 16. Et novum non eſt, apud antiquos ſcriptores, aliquando litteras ſaltim, aliquando integras etiam ſyllabas mox abjici, mox adjici, vel in principio, vel in medio, vel in fine dictionum; cujuſmodi exempla plura erudito de uſu antiquae loquutionis libello diligenter collegit Auſonius Popma.

Culcita (ita enim ſcribendum eſſe, non culcitra, viri docti ex Varrone, & Feſto docent) ad inſtructae domus legatum pertinet, Paull. 3. ſent. 6. 56. l. 2. pr. D. de ſupellect.

Culleus, vel Culeus, (in ſcriptura enim Pandectae Flor. variant) ſaccus, uter, quo vel vinum, vel triticum contineri ſolebat l. 17. §. ult. D. de ann. legat. Add. Feſt. lib. 3. & Caton. de re ruſt. c. 154. Hinc culleos inter ea, quae exportandorum fructuum cauſſa parantur, numerat Ulpianus l. 12. §. 1. D. de inſtr. vel inſtr. leg. Culleus autem urnas quadraginta capiebat, auctore Columella 3. de re ruſt. 3. Plin. lib. 18. c. 31. ſaepe numero, ait, ſeptenos culleos ſingula jugera, hoc eſt amphoras centenas quadragenas muſti, dedere. Priſcian. de ponderib. Eſt & bis decies, quem conficit amphora noſtra, Culleus, hac nulla eſt major menſura liquoris.

Eſt etiam Culleus ſaccus, cui inſuti parricidae in mare, vel flumen, vel ſtagnum immittuntur leg. 9. D. de Leg. Pomp. de parricid. §. 6. Inſt. de publ. jud. ubi Juſtinianus tradit, Lege Pompeia de parricidiis cavebatur, ut parricida inſutus culleo cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & ſimia, vel in vicinum mare, vel in amnem projiceretur. Juvenal. ſat. 13. Et deducendum corio bovis in mare, cum quo clauditur adverſis innoxia ſimia fatis. Quam quidem veterem poenam, quae paene exoleverat, Pompeium in uſum revocaſſe conſtat. Paull. Sent. lib. 5. tit. 24. §. un. Conf. Bynkersh. 1. obſ. c. 4.

Culmen proprie de aedibus. At culmina maximarum dignitatum memorantur in l. 12. C. de excuſ. mun.

Culpa. Culpae adnumerari alicui quid dicitur, ſi is citra animi propoſitum, quo res male evenire, tamen quidpiam fecit, vel omiſit, ex quo res evenit, quodque omittere, facereve tenebatur. Sic Culpae coloni adnumeratur, ſi propter inimicitias ejus vicinus arbores exciderit l. 25. §. 4. D. locat. hoc nempe praeſumitur eveniſſe ex inimicitiis, quas vitare debuiſſet, ne arbores exciderentur. Culpae etiam adnumeratur imperitia l. 9. §. 5. D. locat. infirmitas mulionis, per quem impetum mularum retinere non potuit l. 8. D ad Leg. Aquil. Culpae adſignatur nimia praeceptoris ſaevitia l. 6. D. ad Leg. eod. Scilicet quod ex illa imperitia, infirmitate, ſaevitia male evenit, adſcribitur factis praeviis, a quibus abſtinere omnes tenebantur, nempe ne imperitiae, infirmitatis, ſaevitiaeque ſuae periculum facerent, quas noſcere debebant. Sic etiam culpae reus intelligitur medicus, qui bene ſecuit, & (nec tamen cum nocendi propoſito) reliquit curationem d. l. 8. D. eod. ad hanc enim tenebatur. Alia exempla vide in d. l. 8. l. 10. l. 14. l. 30. §. 3. l. 36. D. eod. tit.

Dixi autem notanter, citra animi propoſitum, quo res male eveniret, hoc enim caſu dolo, fraudive adſignatur.

Cul-

Culpæ autem tuæ non adnumeratur, ſi vel nullo facto tuo aliter evenire potuit, tunc enim reſpectu tui *caſus* eſt. Vel ſi ad factum ſive poſitivum, ſive privativum, ex quo aliter evenire potuiſſet, non tenebaris; veluti ſi cum potuiſſes rem apud te non depoſitam cuſtodire, non cuſtodiviſti: Vel ſi cum majore diligentia cuſtodire potuiſſes, majorem non adhibuiſti, ad quam non obligatus eras, veluti in depoſito.

Adeoque intelligimur, quandoque non teneri ex *culpa* niſi *lata*, ubi nempe ad id ſolum obligabamur, quod ſolent facere *tertiæ*, hoc eſt infimæ *claſſis diligentes* in ſuis rebus. Aliquando ex *culpa levi*, cum ſcilicet tenebamur ad id, quod non ſolum hi, ſed & quod *ſuperioris*, ſeu *ſecundæ claſſis diligentes* ſolent facere in propriis rebus. Denique ex *leviſſima* etiam *culpa* nonnunquam tenemur; cum nempe præſtanda a nobis fuit diligentia, quam vocant *exactiſſimam*, qua ſcilicet *primæ claſſis* Patres familias, nempe *diligentiſſimi* in rebus ſuis uti ſolent.

Culpæ vocabulum plerumque *levem* notat, niſi adoptio, vel oppoſitio aliud exigat *l.* 1. §. 35. *D. depoſit. Culpa* lata dolo comparatur *leg.* 1. *D. ſi menſ. falſ. mod.* Quod tamen perpetuum non eſt. In Lege namque Cornelia de ſicariis *culpa* lata pro dolo non accipitur *l.* 7. *D. de Leg. Cornel. de ſicar.*

Culpa etiam tribuitur viro, vel mulieri, qui quæve in corpus peccavit, vel cauſſam dedit divortio, ut in *l.* 38. *l.* 44. §. 1. *l.* 45. *D. ſolut. matrim. l.* 101. §. 3. *D. de condit. & demonſtr. l. ult. C. de repud.* & paſſim.

CULTELLUS tonſoris *l.* 11. *pr. D. ad Leg. Aquil.*

CULTER ferreus, ſica §. 5. *Inſt. de publ. jud.*

CULTOR agrorum *l.* 12. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

CULTURA agri *l.* 13. *D. de re milit.*

CULTUS villæ *l.* 12. §. 35. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

CUM, præpoſitio, aliquando copulam ſignificat *l.* 142. *D. de verb. ſignif.* Itaque ſi quis Titio *cum* Seio legare ſe, dixerit, utrique legaſſe intelligitur: ſicuti utrumque legatur, ubi fundus *cum* domo legatur *l.* 112. §. 2. *D. de legat.* 1. Ceterum quum quis Titio *cum* Seio legat, ſine altero alter ad legatum admittitur. Nam & quum Prætor dicit, ventrem cum liberis in poſſeſſionem eſſe jubebo, etſi non ſunt liberi, venter in poſſeſſionem mittetur *l.* 121. *D. de legat.* 1. *l.* 13. *in fin. D. de manum. teſtam. l.* 31. §. 1. *D. de ſtatul.*

Eadem præpoſitio aliquando ſignificat acceſſorium, ut in *l.* 2. *D. de pecul. leg. l.* 3. *pr. D. de pen. leg.* Aliquando videtur παρέλκειν, ut in §. 1. *Inſt. proœm. cum ſummis vigiliis.*

Cum, conjunctio, vid. *Quum.*

Cum pro quia in *l.* 41. §. 7. *D. de legat.* 3. *l.* 62. *D. ſolut. matr.*

CUMULARE honore *l.* 4. *C. Theod. de ſicar.* gradus adjectione *l.* 40. *C. Theod. de decurion.*

Cumulare pœnam contumacia *l.* 4. *in fin. D. de pœn.* vitium *l.* 6. *C. arbitr. tut.*

CUMULUS æris alieni *l.* 4. *D. ad SC. Trebell.* debiti *l.* 8. *D. de pact.* dignitatis *l.* 5. *C. Th. de privil. eor. qui in ſacr. palat. mil.* publicorum horreorum *l.* 16. *C. Th. de indulg. deb.* legati *l.* 2. §. 44. *D. ad SC. Tertull.* patrimonii *l.* 3. *D. ubi pupil. educ.*

CUNABULA juris *l.* 2. §. 38. *D. de orig. jur.* legum §. 3. *proœm. Inſt.* id eſt, initia, elementa.

CUNCTAMEN, mora *l.* 23. *C. de decur.*

CUNCTATIO *l.* 20. *D. de manum. vind. l.* 7. §. 1. *D. de admin. & peric. tut.*

CUNEUS, peditum globus, ut vexillatio, vel equitum turma. Atque ita hæc verba diſtinguenda ſunt in *l. un. C. Th. de bon. milit.* Veget. *lib.* 3. *c.* 19. *Cuneus* dicitur multitudo peditum, quæ juncta cum acie, primo anguſtior, deinde latior procedit, & adverſariorum ordines rumpit. Idem *lib.* 1. *c.* 26. Tertio die præcipiendum eſt, ut quadratam aciem repente conſtituant: quo facto in trigonum, quem *cuneum* vocant, acies ipſa mutanda eſt. Ammian. Marcellin. *lib.* 31. *c.* 25. Congregatiſque in cuneum ſenſim progrediens. Et mox *c.* 31. Veſperaque intendente Gothorum vaſtatoriis cuneis prope flumen Hebrum ſubito viſis. Quibus in locis promiſcue *globos*, & *cuneos* ab eo auctore adpellari, cernimus. Globos autem etiam *drungos*, (non, ut vulgo legitur, *drumos* vel *grumos*) vocatos, Veget. *lib.* 3. *c.* 16. ſcribit.

CUNICULUS, canalis ſubterraneus, per quem vel vapor, vel aqua avocatur *l.* 3. §. 6. *D. de rivis l.* 26. [*D. de damn. infect.* hocque ſignificatu *cuniculum* uſurpavit Seneca *de iræ lib.* 3. *c.* 21. ubi fruſtra Eraſmus Rotterod. *canaliculis*, Lipſius *funiculis* legendum cenſuerunt. Vid. Gronov. ad illum Senecæ locum pag. 34. *Hein.*

CUPA, vel *Cuppa* dolium, vel vas majus, & capacius *l.* 31. *D. locat. Cupæ* autem inter ea numerantur, quæ exportandorum fructuum cauſſa parantur *l.* 12. §. 2. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* & in eorum genere, quæ conſervandi fructus gratia habentur *l.* 8. §. *ult. D. eod. tit.*

CUPITUS, ſervi nomen *l.* 41. §. 10. *D. de fideic. libert.*

CUPRESSEUM corpus *l.* 26. *D. de adqu. rer. dom.*

CUPRESSUS autem arboribus infrugiferis adnumeratur *l.* 16. §. 1. *D. quod vi aut cl.* Eam navigiis aptam fuiſſe, indicant *l.* 26. *D. de adqu. rer. dom.* & Virgil. *lib.* 2. *Georg. v.* 442. Plutarch. *Sympoſ. lib.* 1. *probl.* 2. Veget. *Lib.* 4. *c.* 34. Caſſiod. *var. lib.* 5. *c.* 16. Diod. Sicul. *lib.* 19. *p.* 714. quos citat Bochartus *in Geogr. S. lib.* 1. *c.* 4. ubi de Arca diluviana ex cupreſſo facta agit. De Cupreſſis ex luco Daphnenſi, vel Perſeis per Ægyptum non excidendis, & vendendis eſt *tit.* 77. *lib. XI. C. Juſt.* & *l.* 12. *C. Th. de jur. fiſc.* Priorem titulum, & hiſtoriam illuſtrarunt Pancirol. *var. lect. lib.* 2. *cap.* 258. & Cæſar Coſta in *Ambiguitat. lib.* 1. *cap.* 5. Hein.

CURA, præter vulgarem, generalemque ſignificationem, interdum curatorum actus, ſeu curationem ſignificat, ut in *tit. D. de reb. eor. qui ſub tut. vel cur.* Hinc *curæ* adminiſtratio *l.* 4. *C. de tranſact.* officium, & tempus *l.* 46. *pr.* §. 1. *D. de admin. & peric. tut.* ratio *l.* 20. §. *ult. D. de liberat. leg.*

Cura pro patria poteſtate *leg.* 16. *C. Th. de prætor. & quæſtor. Quum ſe, intelligant, his obſequi plus debere, quibus ſeſe meminerunt vinculis curæ exutos.* Curam enim, & *vinculum curæ* patriam poteſtatem, & ſollicitudinem ſignificare, poſt Gronovium oſtendit Jac. Gothofred. *in Comm. ad d. l.* 16.

Cura civitatum, id eſt, officium curatoris civitatum *l.* 20. *C. Theod. de decur.*

Cura pro adminiſtratione, & ſollicitudine curſus publici, & litto-

torum, ne quis merces illicitas exportet *l.* 2. 4. 5. *& ult. Cod. Theod. de curioſ.*

Cura cuſtodiendi aquæductus *l. ult.* §. 1. *D. de mun. & hon.* Vocatur etiam *curarum jus* in *l.* 2. *C. de adparit. præf. præt.* Sic enim legendum illic eſſe, monuit Briſſon. quum antea perperam *curiarum* ſcriptum eſſet: quemadmodum etiam *curia* pro *cura* cum vitio ſcriptum fuiſſe idem monuit in *l.* 2. *C. de exſequut. & exact.* At in *l.* 1. *C. de offic. magiſtr. off.* recte Ad euras agendas, & curſum exeant, ut & in *l.* 2. *Cod. de curioſ. In* curis agendis, & evectionibus publici curſus incipiendis. Sic & curarum jus, atque arbitrium *l. un. C. Theod. ne præfectian.*

Cura palatii, dignitatis nomen in aula Conſtantinopolitana *l.* 1. *C. de comit. & tribun. ſcholar.* Quod ex Ammiano Marcellino cum alias, tum *lib.* 31. *cap.* 12. intelligitur. Tribunus, ait, Equitius, cui tunc erat *cura* palatii credita. Meminit & Gregor. Turon. *Hiſt. lib.* 2. *c.* 8. Zonaras *Annal. Tom.* 3. *p.* 57. Juſtinum ait *Curopalatæ* honorem ante Imperium geſſiſſe. Idem *p.* 82. de Leone Iſauro ait, Artabardo filiam deſpondiſſe, & *curopalatæ* honorem decreviſſe. Unde *Excura palatii*, eadem figura, qua *exconſule*, & *excomite* apud Ammian. Marcellin. *lib.* 32. *cap.* 3. legimus. Ceterum quamvis *Curopalatarum* in eo dicatur conſtitiſſe officium, ut curam agerent palatiorum Imperatoris, Caſſiod. 7. *var.* 5. id tamen tantum de aula Gothica verum fuiſſe videri monet Heineccius. Conſtantinopoli enim, ait, ſumma hæc, & ſplendidiſſima fuit dignitas, & tantum non a principatu proxima. Unde Coripus *lib.* 1. Quum magni regeres divinâ palatia patris, Par exſtans curis, ſolo diademate diſpar, Ordine pro rerum vocitatus *cura palati*. Ex quo loco ſimul diſcimus, non modo officium, ſed & ipſum, qui illo fungebatur, *curam palatii* dictum. De eo præter Codinum videndus Cur. Du Freſne Gloſſar. Lat. voce *Curopalates.*

CURAGENDARIUS *l.* 1. *C. Theod. de curioſ.* qui curam agit præcipue curſus publici *l.* 2. 4. 5. *C. Theod. eod.*

CURARE ægrum *l.* 53. §. *ult. D. de furt.* ædes ſacras *l. ult. D. ne quid. in loc. ſacr.* arbores *l.* 3. *D. de impenſ. in res dot. fact.* negotia *l.* 14. §. 1. *D. commun. divid.* oves, & pecora *l.* 61. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.* 7. §. 9. *D. ſolut. matr.* veſtimenta *l.* 12. *D. de furt.* Et ſic *curatam* a fullone tunicam dixit Ciprian. *lib.* 3. *epiſt.* 16. Curandum locum locare *l.* 27. §. *ult. D. ad leg. Aquil.*

Curare pro dare operam. Sic *curandum* eſt *l.* 5. §. 23. *D. ut in poſſeſ. legat.*

Curare, obſervare, bene exhibere. Si aliquid adoptivus pater habere voluerit, propter quod a filio poſt emancipationem magis curaretur *leg.* 107. *D. de verb. oblig.*

CURATIO vulnerati, vel ægri *l.* 3. *D. ſi quadrup. paup. l.* 7. *pr. l.* 8. *pr. D. ad Leg. Aquil. l. ult. D. de his qui effud.*

Curationes etiam ſunt Magiſtratuum apud Cic. *de leg. agr.* 2. *c.* 8. *& in l.* 1. *D. ad Leg. Jul. repetund. Curatio* calendarii *leg. ult. D. de mun. & hon.*

Curatio alias idem ſonat, ac quæ vulgo dicitur curatela. Sic *curatio* furioſi, aut prodigi *l.* 1. 4. 13. *D. de curat. furioſ.* Hinc *curationis* judicium *leg.* 11. *D. de auct. & conſenſ. tut.* id eſt, actio adminiſtratæ curæ, ut *l.* 4. *Cod. de tranſact.* Et *curationem* reſtituere, eadem forma, qua & tutelam dixit Paullus *l.* 33. *D. de minor.*

id eſt, curæ adminiſtratæ rationes reddere.

Curator dicitur minoris, adoleſcentis, furioſi, fatui, muti, ſurdi, ejuſve, qui negotiis ſuis aliquo perpetuo morbo ſupereſſe non poteſt *l.* 1. §. *ult. l.* 2. 3. 4. 5. *D. de poſtul. l.*14. §. *pen. D. de ſolut. l.* 4. §. *ult. D. rem. pupill. ſalv. for. l.* 48. *D de adminiſtr. & peric. tut.* Tutor vero dicitur pupilli. Et ab eo curator adoleſcentis, vel prodigi differt, quod ille primario perſonæ, ſecundario rebus, hic vero primario rebus, ſecundario perſonæ detur §. 2. *Inſt. de curat. l.* 20. *D. de rit. nupt. l.* 8. *C. de nupt. l.*12. §. *pen. D. de adminiſtr. & peric. tut.* Tutor pupillo negotium agenti *auctoritatem*, curator *conſenſum* minori, prodigove contrahenti accommodat.

Curator ad litem datur pupillo, ubi lis inter hunc, & tutorem intercedit §. 3. *Inſt. de auct. tut.* uti olim Tutor prætorius dabatur Ulp. 11. *fragm.* 24.

Curatores ad cogendas angarias creati memorantur in *l. C. quemadm. civil.* & *curator* qui annonam adminiſtrat in *l.* 21. §.2. *D. de adpell.*

Curatores bonis dati conſenſu creditorum *leg.* 9. *D. rat. rem. hab. tit. D. de curat. bon. dand.* Hi vel cuſtodiendis, vel diſtrahendis bonis conſtituebantur. Sic & Carboniano petita poſſeſſione, ſi ſatis non detur, cuſtodiendis bonis *curator* datur *l.* 1. §. *ult. D. de mun. & hon.* Et quum in ſatisdatione pupillus, & adverſarius ejus ceſſant, *curator* conſtituendus eſt, qui bona adminiſtret, & quandoque ei, qui judicio vicerit, reſtituat *l.* 5. §. *ult. D. de carbon. edict.* Tales etiam erant *curatores* bonis dati eorum, qui ab hoſtibus capti, reverti ſperabantur, itemque cuſtodiendis ab eo relictis, cui needum quiſquam civili, vel honorario jure ſucceſſit *l.* 1. §. *ult. D. de mun. & hon.* Nomine enim ejus, qui hoſtium potius eſt curator, ut plerumque bonis conſtituitur *l.* 15. *D. ex quib. cauſ. major.* Si bonis curator datus ſit, vel abſentis, vel ab hoſtibus capti, vel dum deliberant ſcripti heredes de adeunda hereditate *l.* 22. §. *ult. D. de reb. auctorit. jud. poſſid.* Sic & *curatoribus* bonorum ventris, ſola *cuſtodia*, & earum rerum, quæ deteriores futuræ ſunt, venditio committitur *l.*10. *D. de admin. & peric. tut.* Talis etiam *curator* bonorum ejus, qui an heres exſtiturus ſit, incertum eſt *l.* 2. *D. de feriis*, itemque bonorum patris conſtitutus, quia filius hereditate paterna abſtinuerat *l.* 9. *D. de ſolut.* Et a prægnante interdum curator bonis petebatur *l.* 2. §. 30. *D. ad SC. Tertull.* Curator ex Senatus-conſulto conſtituitur diſtrahendorum bonorum gratia, quum clara perſona, veluti Senatoris filius, vel uxor ejus, in ea cauſſa ſit, ut ejus bona venire debeant *l.* 5. *D. de curat. furioſ.* Unde *in l.* 9. *de eod. tit.* Cujus bonis diſtrahendis curatores facere ſenatus permiſit. Add. *l.* 2. *D. de minor.*

Curatores etiam bonorum reipublicæ tres conſtituebantur, qui apud Græcos *ἐπιμεληταὶ* vocati *l.* 46. §.1. *D. de admin. & peric. tut.*

Curator Cæſaris, id eſt, procurator *l. ult. pr. D. de offic. proc. Caeſ. l.* 5. *D. de jur. fiſc.* Ubi omnino legi merentur, quæ de promiſcue uſurpatis procuratoris, & curatoris vocabulis diſſeruit Bynkersh. 2. *Obſ.* 20. Hein.

Curator calendarii *l. ult.* §. 1. *D. de adminiſtr. rer. ad civ. pert. l.* 1. *C. Th. de curat. cal.* Ac plane in inſcriptione quadam hæ

notæ

notæ Cur. Kal. Frabatenorum *curatorem calendarii* deſignant.

Curator civitatis *leg. ult. D. quod cujuſq. univ. nom. l. ult. D. de admin. rer. ad civ. pert.* Græce λογιστης, ut eſt in *l.* 3. *C. de mod. mulct.* Horum curatorum non eadem ubique erat ratio. Alii enim ordinem curiæ gubernabant, pretia conſtituebant rebus venalibus, bona reipublicæ adminiſtrabant, reddebantque rationes, Caſſiodor. 7. *var. c.* 11. Unde & *Logiſtæ*, vel *rationales* vocabantur *l.* 5. *C. de mod. mulctar.* Alii & juri dicundo præerant. Unde *tribunal*, & *adparitores* tribui videmus *curatori* civitatis Vicentinæ apud Reineſ. *claſſ.* 6. *inſcription.* 44. Hein.

Curatores corporum, id eſt collegiorum *l. pen. in fin. D. de colleg. & corp.*

Curatores frumenti, & olei emendi, quos σιτωνας & ελαιωνας adpellant *l. ult. D. de mun. & hon.*

Curator divinæ, & dominicæ domus in inſcript. *l. ult. C. de quad. præſcript. & in Nov.* 1.

Curator municipum *l.* 5. §. 10. *D. quod vi, aut cl.*

Curatores operum *l.* 7. *D. de off. proc. l.* 1. 2. §. 1. *D. de op. publ.* & apud Suet. *in Aug. c.* 37. quibus ſcilicet exſtruendorum, vel reficiendorum ædificiorum publicorum cura mandabatur *l. ult.* §. 10. *D. de mun. & hon.* Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 28. Videntur non mediocres pecuniæ poſſe revocari a curatoribus operum, ſi menſuræ fideliter agantur.

Curator rei publicæ, cui locorum publicorum procuratio data eſt *l.* 3. §. 4. *l.* 5. §. 4. *D. quod vi aut cl.* Ulpianus autem librum ſingularem ſcripſerat de officio curatoris reipublicæ. Ex eo in pandectis decerptæ ſunt *l.* 33. *D. de uſur. l.* 4. *D. de decret. ab ord. fac. l.* 5. *D. de oper. publ. & l.* 1. *&* 15. *D. de pollicit.*

Curator ad ſiliginem emendam decreto ordinis conſtitutus *l.* 30. *D. de negot. geſt.*

Curator ventri datus *l.* 1. *D. de mun. & hon.* Ventri tutor a magiſtratibus populi R. dari non poteſt, Curator poteſt *l.* 20. *D. de tut. & cur. Curator* autem ventris dicitur, qui viduæ mulieri gravidæ relictæ cibum, potum, veſtitum, tectum pro facultatibus defuncti, & pro dignitate ejus, atque mulieris ex defuncti bonis præbet *l.* 1. §. 14. *&* 15. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt. l. pen.* §. 4. *D. de rit. nupt. l.* 8. *D. de curat. furioſ. l.* 49. *D. de peric. & admin. tut.*

Curatores viarum, Paull. 5. *ſent.* 6. 2.

Curator pro tutore poni videtur in *l.* 5. *C. de teſtam. tut.*

Curatoricii equi. Vid. infra art. *equus.*

Cucuma. Vid. ſupra *cucumia.*

Curia, trita ſignificatione, Senatus Romani, ampliſſimique ordinis, immo & decurionum in municipiis, & coloniis conſeſſum ſignificat. Prior & *Senatoria* dicitur *l.* 1. *C. Theod. de conſul. Curia* præclara *l.* 3. *C. Th. de fid. teſt. & inſtrum.* μεγαλη βυλη, magna curia *Nov.* 70. *curia* Imperatorum *l.* 8. *D. de decurion.* Poſterioris fit mentio *l.* 3. *D. quod cujuſq. univ. nom. l.* 38. §. 10. *D. de pœn. l.* 24. *D. ad municipal.* Unde Theophilus in §. 2. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* curiam vocat βυλευτηριον της πολεως, *conſilium civitatis.*

Curia, pro curiali munere. Ad *curiam* devocari in *l.* 7. *C. Th. de epiſc. eccleſ. & cler.* non eſt ad magiſtratum trahi, ſed ad curiale munus nominari, & depoſci, ut ex *l.* 1. *& l.* 9. *C. Theod. cod. tit.*

ſit. interpretatus Jac. Gothofred. Et ſane ad munera curialia devocari, expreſſe habetur in *l.* 11. *C. Th. eod.*

Curia in *l.* 4. *C. Theod. de ſpectac.* pro *curialibus*, de quibus mox

Curia, pars populi Romani. Nam aucta ad aliquem modum civitate ipſum Romulum traditur, populum in triginta partes diviſiſſe, quas partes *curias* adpellavit, propterea quod tunc reipublicæ *curam* per ſententias partium earum expediebat *l.* 2. §. 2. *D. de orig. jur.* De curiis his plura Dionys. Halicarn. *lib.* 2. *p.*82. qui illas græce φρατρίας, vel λόχους adpellat. Feſtus in *curia.* Liv. *lib.* 1. *c.* 13. Plutarch. *in Romulo p.* 30. Hein.

Curiarum patronatus. Vid. ſub art. *patronatus.*

Curiales *l. pen. Cod. de hered. decur.* & paſſim, qui curiis adſcripti erant. Sic *curiales* diverſarum civitatum. Horum quidam decurionatus honore fungebantur, quales Curiales decem primi ordinis *l.* 2. *Cod. Theod. de quæſt. Curiales* ordinarii *l.*26. *C. Theod. de navicul.* & inferiores *leg.*173. *C. Theod. de decur.* quorum paſſim memorantur decreta *l.* 7. *C. de profeſſ. & medic.* & officia *leg.* 42. *C. Theod. de decur.* Alii nondum in curiam adſumti, curiæ tamen tamquam glebæ adſcripti, & cum omnibus facultatibus ſuis obnoxii erant, de quorum miſera ſatis conditione pluribus egerunt Briſſon. *lib.* 4. *Antiq. Sel. c.* 18. Merill. 7. *obſ.* 26. Hinc curiæ ſerviebant periculo ſuarum facultatum *l.* 4. *C. de natural. lib. l.* 50. *l.* 55. *l.* 60. *l.* 64. *C. de decurion.* Et nec clerici ordinari *l.* 12. 27. 53. *C. de Epiſc. & cler. Nov.* 123. *c.* 14. nec militiæ nomen dare, nec ruri extra municipium vivere poterant *leg.* 18. *C. de decur. l. un. C. ſi curial. relict. civ.* ſed *curiæ* corpori adnexi erant *l.* 17. *C. de Epiſc. & cler.* Et tales erant liberi illegitimi *curiæ* dati §. *ult. Inſt. de nupt.* Hucque pertinent *curialia* munera, munia, onera, vincula *leg.* 9. 15. 34. 155. *C. Theod. de decur.* Curialis nexus *l.* 56. *C. Theod. eod.* origo *leg.* 48. *C. Theod. de heret.*

Curialitas, curialium conditio *Novell. Theod. & Valent. de ſucceſſ. curial.*

Curiatæ Leges a Curiatis Comitiis dictæ ſunt, ut ait Pompon. in *leg.* 2. *D. de orig. jur. Curiata* lege etiam adoptiones factas, teſtatur Suet. *Aug. cap.*64. Appian. *de bell. civ. lib.* 3. Dio Caſſ. *lib.* 39. & 46. De Lege Curiata, qua imperium dari ſolebat magiſtratibus, acris, at erudita diſputatio orta eſt inter Carolum Sigonium, & Nic. Gruchium, quorum libri in Georg. Grævii *Theſaur. Antiq. Rom. T.* 1. exſtant. *Hein.*

Curiositas, ſciendi ſtudium, ut in *l.* 6. *D. de jur. & fact. ignor.* Aliquando vox hæc ad ſignificandam artem magicam, & damnabilem aliquam uſurpatur, ut in *l.*4. *C. Theod. de maleſ. & mathem.* & ibi Jac. Gothofred. Idem ſenſus eſt Horat. *Epod.* 17. *v.* 76. An quæ movere cereas imagines. Ut ipſe noſti curioſus, & polo Deripere lunam vocibus poſſum meis? Et *curioſæ* viſiones apud Auguſtin. *Confeſſ.* 10.

Curiosi in *l.* 13. *Cod. de curſ. publ. l.* 2. *C. de curioſ. l.* 1. *de offic. magiſtr. officior.* qui curis agendis, & evectionibus curſus publici inſpiciendis operam dabant: Ad eos cura vehicularis curſus pertinet, ut loquitur *l. ult. D. de mun. & hon.* Hos quoque crimina judicibus denunciaſſe, indicat *l.* 1. *Cod. de curioſ.* Tertullian.

lian. *de fug. in perſeq. c.* 13. *In matricibus beneficiariorum, & curioſorum.*

Curioſos etiam publicanis vectigalium redemtoribus jungit Jul. Firmic. *lib.* 3. Sed & *Curioſi* littorum memorantur in *Novell. Theod. & Valent. de trib. fiſc.* & primi Scholarum *curieſi* in *l.* 6. *C. Th. de curioſ.*

CURIOSUS eſſe debet creditor *l.* 3. *§.* 9. *D. de in rem verſ.*

CURRAX Servus *l.* 18. *pr. D. de Ædil. edict.* Qua voce non tantum Joſephi vetus interpres Rufinus *lib.* 8. *Antiqu. cap.* 7. ſed & Gratius poeta utitur, obſervante Strauchio *diſſert. Ædil. poſter. cap.* 1. *§.* 9. Videatur Scip. Gentil. *lib.* 1. *parerg. cap.* 17. quem etiam exſcribit Dion. Gothofr. *not. ad d. l.*18. *litt.* 2. Locum Gratii in *Cyneg. v.* 89. primus obſervavit Voſſ. *de analog. lib.* 2. *cap.* 33. Ceterum de Latinitate hujus vocabuli multi diſputant, ſed fruſtra, quum, ſi vel maxime deeſſet auctoritas, analogia tamen ſufficere videretur. Sed ſi MSC. Pithoeano fides, eo vocabulo uſus etiam eſt Symmach. *lib.* 4. *Epiſt.* 60. ceu ibi monuit Fr. Juretus. Vid. Corn. van Bynkersh. *obſ. lib.* 1. *c.* 25. *p.* 69.

CURRERE dicitur mancipium per plures emtores in *l.* 56. *D. de contr. emt.* præſcriptio *l.* 3. *C. quib. non objic.* tempus *l.* 48. *§.* 1. *D. de adquir. poſſeſſ.*

CURSOR *l.* 99. *§. ult. D. de legat.* 3.

CURSUALES equi, id eſt, curſui publico deputati *l.* 19. *C. de curſ. publ.*

Curſuale obſequium *l.* 9. *C. Theod. de re milit.*

Curſualis rheda *l.* 9. *C. Th. de leg. & decret.* ſollicitudo *l.* 7. *C. Th. de curioſ.*

CURSUS aquæ *leg.* 1. *§.* 1. *D. ne quid in loc. publ.* navium *l.* 6. *C. Theod. de navicular.* uſurarum *l. ult. C. de uſur. pupill.*

Curſus clabularis. Vid. ſupra *clabularis.*

CURULE certamen, & curules equi *l.* 1. *C. Th. de equ. curul. l.* 5. *C. de ſpectac.*

CUSIO monetalis *l.* 18. *C. Theod. de extraord. & ſord. mun.* id eſt, cudendæ pecuniæ ſtudium *l.* 3. *C. Theod. eod.* Super cudendo ære facultatem ſibi arripere *l. ult. C. Th. de extraord. & ſord. mun.*

CUSTODIA, obſervatio diligens rei. Sic *cuſtodia* coercere *leg.* 3. *D. de adquir. rer. dom.*

Cuſtodiam præſtare *l.* 2. *§. ult. D. de peric. & commod. Cuſtodiæ* autem vocabulum, quatenus illa præſtari dicitur, modo omnem præſtationem ſignificat, ut in *l.* 14. *D. de furt. l.* 2. *§.* 1. *D. de peric. & comm. rei vend.* modo a ſolo dolo ſeparatur *l.* 10. *§.* 1. *D. commod. §. ult. Inſt. de oblig. quæ ex delict.* modo & vi majori, & dolo, & culpæ opponitur *l.* 19. *C. de pignorib. l.* 13. *§.* 1. *D. de pignor. act.* Jac. Gothofr. ad *l.* 23. *D. de reg. jur.* Plerumque tamen tunc cuſtodia diligentem rei curam, & qualem bonus, & diligentiſſimus paterfamilias in ſuis rebus præſtare ſolet, diligentiam ſignificat *l.* 35. *§.* 4. *D. de contrah. emt.* Vetus Gloſſarium: Cuſtodia ἡ ἀκριβεστάτη, καὶ ὑπερβάλλουσα παραφυλακή, accuratiſſima, & ſuperabundans cuſtodia. Cuſtodia plena ut & diligentiam præſtet *leg.* 2. *in fin. D. de peric. & commod. rei vend.*

Cuſtodiam publicam plerumque intelligimus, qua rei continentur *l.* 224. *D. de verb. ſignif. l.* 13. *§. pen. D. de re milit. l.* 9. D.

D. qui teſt. fat. poſ. Ita cuſtodiæ ſqualorem intellige *in Novell. Valent. de confirm. bis.* Cicero *de divinat. lib.* 1. *cap.* 25. Eſt apud Platonem Socrates, quum eſſet in cuſtodia publica, dicens Critoni, ſuo familiari, ſibi poſt tertium diem eſſe moriendum.

Cuſtodia pro cuſtodibus, qui cuſtodias adſervant *l.* 12. §. *ult. D. de cuſtod. & exhib. reor. l.*13. *C. Theod. de pœn.* Tertull. *in Apologet. c.* 21. Male revoluta, quæ obſtruxerat ſepulcrum, & cuſtodia pavore disjecta. Add. Serv. in *lib.*11. *Æn. v.* 184.

Cuſtodias etiam ſæpe ipſos, qui ſub cuſtodia tenentur, & adſervantur, adpellant *l.* 28. §. 13. *D. de pœn.* Senec. *Epiſt.* 77. Unus ex cuſtodiarum agmine. Et *Epiſt.* 76. Quum adveheretur nuper inter cuſtodias. Ita in *Act. Apoſt. cap.* 27. *v.* 1. Παρεδιδυν τον τε Παυλον, και τινας ετερυς δεσμωτας, εκατονταρχη: *Et tradiderunt Paullum cum reliquis cuſtodiis centurioni.* Idem Seneca cuſtodiam, numero ſingulari, pro reo, qui ea continetur, dixit *Epiſt.* 5. ut & Calliſtratus in *l.* 32. *D. de public. jud. l.* 18. §. *ult. D. de quæſt.* auditionem cuſtodiarum, Tertullian. in *Apolog. cap.* 9. cognitio cuſtodiarum *l.* 6. *D. de offic. proconſ. l.* 9. *D. de fer.* judicandis cuſtodiis præſidere, Tertull. *Apolog. c.* 44. cuſtodiis occupatus *l.* 2. §. 2. *D. quis ord. in poſſeſ.* Recognoſcere cuſtodias, Suet. *in Tib. c.* 61. cuſtodiarum ſeriem recognoſcere. Idem *in Calig. c.* 27. Serv. *l. c.* Nam ut hi, qui cuſtodiuntur, cuſtodia dicantur, uſurpatum eſt. Unde non male eſt in uſu: Cuſtodiæ audiuntur.

Cuſtodiam etiam adpellant Latini auctores, qua pupilli ſub matribus continentur. Horat. *lib.* 1. *epiſt.* 1. Et piger annus pupillis, quos dura premit cuſtodia matris. Senec. in *conſolat. ad Marcian. c.*24. Pupillus, relictus ſub tutorum cura, uſque ad decimum quartum annum, ſub matris cuſtodia ſemper.

CUSTOS, qui curam rei ſuſcipit. *Caſtos* ædium *l. ult.* §. 10. *D. de mun. & honor.* armorum *l.* 14. §. *ult. D. de re milit.* carceris *l.* 1. *D. de effract. l.* 7. *C. Theod. de cuſtod. reor.* conditorum *l.* 1. *C. Theod. de condit. in publ. horr.* domus *l.*1. *C. de reb. vel abſt. hered.* feræ beſtiæ Paull. *Sent. lib.* 1. *tit.* 15. horreorum *l.* 4. *Cod. locat.* littorum *l.* 17. *C. Th. de navicular.* pedum principis *l.* 2. *Cod. Th. lib.* 9. *tit.* 30. prædii *l.* 15. §. 1. *D. de alim. & cib. leg.* villæ *l.* 15. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. legat.* Quemadmodum & apud Catonem *de re ruſt. cap.* 66. Cuſtos pro cuſtode villæ accipi videtur.

Hinc & magiſtratibus tribuitur hoc vocabulum. Sic *Cuſtos* urbis apud Juvenal. *Sat.* 13. præfectum urbi ſignificat, cujus cuſtodiæ, & fidei urbs Roma commiſſa erat, ut ait *l.* 1. *D. de offic. præf. urb.* Pedo Albinovan. in *Eleg.* de Mecænate: Non minus urbis erat cuſtos, & Cæſaris hoſpes: Quod Mecænatis munus deſignat Horat. *lib.* 3. *od.* 9. Tu, civitatem quis deceat ſtatus, curas, & urbi ſollicitus times. Proinde apud Plin. *lib.* 14. *cap.* 24. ubi vulgo ſcribitur: Piſo Curator urbis, *Cuſtos* ſcribendum eſſe putat Briſſon. Piſo enim, qui φυλαξ πολεως adpellatur a Joſepho *Antiq. lib.* 18. *c.* 8. eſt L. Piſo, quem ſub Tiberio fato obiiſſe, præcipuamque ex eo gloriam, quod Præfectus urbi recens continuam poteſtatem & inſolentia parendi graviorem mire temperaſſet, conſequutum, ſcribit Tacitus *Annal. lib.* 6. *cap.* 10. Lecti-

Lectionem tamen vulgarem ferri poſſe idem Briſſon. agnoſcit.

Cuſtos Eccleſiæ, de quo eſt *tit. decretal. de officio cuſtodis*. Hujus officium non videtur antiquitus fuiſſe diſtinctum ab officio *ſacriſtæ*, niſi quod huic ſolum rerum pretioſarum immediate ad divinum officium pertinentium mera cuſtodia, illi autem rerum minus pretioſarum quomodocumque ad Eccleſiam pertinentium non ſola cuſtodia, ſed etiam miniſterialis applicatio, vel diviſio commiſſa ſit. Gregorius IX. ex Concil. Toletano ſæculi ſeptimi *C. cuſtos* 2. *d. t.* Cuſtos, ait, ſollicitus eſſe debet de omni ornamento Eccleſiæ, & luminariis, ſive incenſo, nec non panem, & vinum omni tempore præparatum ad miſſam habere debet, & per ſingulas horas canonicas ſignum ex conſenſu Archidiaconi ſonare, & omnes oblationes, ſeu eleemoſinas, ſeu decimas (ex fructibus ultroneas) cum ejuſdem tamen conſenſu abſente Epiſcopo inter fratres dividat. Cuſtodis officia propius ad uſum noſtrorum temporum recenſentur ab eod. Gregorio IX. *c. cuſtos* 1. *d. t.* his verbis: Cuſtos Eccleſiæ, cui ea, quæ Eccleſiæ competunt, cuſtodienda committuntur, oportet, ut ſui Archidiaconi juſſioni in omnibus obediat, in horis Canonicis ſigna tintinnabulorum Archidiacono jubente ab eo pulſentur, pallia, vel linteamina altaris, ſeu cuncta utenſilia Eccleſiæ indeſinenter cuſtodiat, in accendendo, vel exſtinguendo lampades, ac laternas pervigil exiſtat. Si minus idoneus exſtiterit, ab Archidiacono coerceatur, ut ſe emendet; ſi autem indomitus permanſerit, Archidiaconus Epiſcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto aptus miniſter conſtituatur. D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 1. *tit.* 27.

Cuſtodes pro obſervatoribus *l.* 3. §. 1. *D. de admin. & peric. tut.* Hoc ſenſu & cuſtodes accuſatoribus datos, apud Cic. *divinat. in Verr. c.* 16. & ibi Aſcon. Pæd. legimus. *Cuſtodem* adpoſitum in obſecrationibus publicis, qui attenderet, ſcribit Plin. *lib.* 6. *c.* 2. Ita vota ſub cuſtode nuncupare Senec. *lib.* 1. *de clement. c.* 9. Sic cuſtodem Silio, & Meſſalinæ datum ſcribit Tacit. *Annal. lib.* 11. *c.* 55.

Cuſtodes dati ad mulieres cuſtodiendas, Tibull. *lib.* 1. *eleg.* 6. *v.* 9. *Ipſe malus docui, quo poſſit ludere poſſet cuſtodes.* Propert. *lib.* 2. *eleg.* 6. *v.* 37. *Quos igitur tibi cuſtodes, quæ limina ponam?*

In primis *cuſtodes* mulieri mittebantur ad ventrem cuſtodiendum *l.* 1. §. 3. §. 6. §. 12. *D. de agnoſc. & alend. lib.* ad ventrem inſpiciendum, & obſervandum, Paull. 2. *Sent.* 24. 5.

Cuſtodes etiam eos vocabant, qui impuberibus ad eos regendos adponebantur. Hor. *in art. poet. v.* 161. & Plaut. *Mercat. Act.* 1. *Scen.* 1. *v.* 89. Hos & *rectores* vocant Tacit. *annal. lib.* 3. *c.* 48. & Suet. *in Aug. c.* 48. *monitores*, Symmach. *lib.* 3. *epiſt.* 13. Quin & curatores furioſorum *cuſtodes* vocari videntur. Cuſtodes furioſis non ad hæc ſolum adhibentur, ne quid perniecioſius in ſe moliantur, ſed ne aliis quoque exitio ſint *l.* 14. *D. de offic. præſid.*

CUSTODIRE, curare diligenter, ſervare, dare operam, ut ſalvum ſit. Et ita aliud eſt *cuſtodire*, aliud *poſſidere l.* 1. §. 9. *quod legat.* ibi: Non poſſidet is, qui miſſus eſt in poſſeſſionem legatorum cauſſa, ſed potius cuſtodit.

Cuſtodire pro obſervare *l.* 32. *D. de legib. l.* 41. *D. de excuſat. l.* 20. *D. de fideicom. libert. l.* 6. *D. de extraord. crim. l.* 7. *D.* quem-

quemadm. ſervit. amitt. Cuſtodire debebis *l.* 26. *D. de extraord. crim.* Cuſtodiunt procuratores *l.* 2. *C. de ſervis.* Cuſtodire in perſona *l.* 4. *C. de ſolut.* Si cuſtoditur forma *l.* 11. *D. de ſervit. præd. urb.* judicium *l.* 70. *D. de condit. & demonſtr.* jus §. 1. *Inſt. de jur. nat.* legum vis, Columell. *lib.* 12. *cap.* 1. pactum *l.* 18. *D. de pact. dot.*

Cyclades inſulæ in Jonio mari. Eudæmon in *l.* 9. *D. ad leg. Rhod. de jact.* Ναυφραγιον ποιησαντες εν τη Ιταλια, διηρπαγημεν υπο των δημοσιων, των τας κυκλαδας νησους οικουντων: *Naufragium in Italia facientes direpti ſumus a publicanis Cyclades inſulas habitantibus.* Sed quomodo nautragium facientes in Italia diripi potuerunt a publicanis in inſulis Cycladibus? Ipſa igitur neceſſitas pro Italia reſcribi jubet *Aethalia*, uti emendavit Bynkersh. *ad d. l.* 9. *D. de leg. Rhod. c.* 9. *p.* 292. *ſeq.* intelligens Aethaliam, Inſulam prope Samum, cujus meminit Liv. *lib.* 37. *c.* 13. Hein.

Cydoneum in *l.* 9. *D. de trit. vin. ol.* vini genus, quod ex malis cotoneis, in muſti metreta maceratis, conficitur, quod Dioſcorid. *lib.* 5. κυδονιτην οινον vocat.

Cylindri *l.* 34. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* oblongi lapilli fuere, ad ornatum mulierum pertinentes, de quibus Plin. *lib.* 37. *c.* 5. & 8. Tertull. *de cult. femin. c.* 6. Latent in cingulis ſmaragdi, & cylindros vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu novit Juven. *Sat.* 6. *v.* 264. Tu nube, atque tace, donant arcana cylindros. Add. Ferrand. Adduens. *Explicat. lib.* 1. *p.* 545. Tom. 2. *Theſaur. jur. civ.* Hein.

Cymbia, vaſa *l.* 34. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* quæ a Julio Polluce *lib.* 6. *c.* 16. & Nonio Marcell. inter genera poculorum ponuntur. Meminit & Plin. *lib.* 37. *c.* 8.

Cyprogenia, nomen proprium *l.* 29. *C. de reb. dub.*

Cyprus inſula *l.* 17. *C. Th. de pœn.*

Cyprus, Afrodienſium civitatis Epiſcopus *l.* 37. *C. Th. de annon. & trib.*

Cyrenensis provincia, Cyrenas, Pentapolin, alioſque adjacentes tractus inter Africam Carthaginenſem, & Aegyptum complexa *l.* 61. §. 1. *D. locat.*

Cyzaceni. *Operarii, qui Cyzaceni dicuntur l.* 7. *Cod. de aquæd.* Sed & vocabuli notio ignota, & ipſa ſcrip tio incerta eſt, aliis *Ciziceni*, aliis *Cizirzenii*, aliis *Ticennii*, vel *Titennii* legentibus.

FINIS TOMI PRIMI.

ANT 1318785

XX
D:18